U N I W E R S Y T E T S W P S

Instytut Prawa

mgr Agata Paulina Żebrowska

Instytucja zatrzymania a gwarancje praw i wolności człowieka w związku z protestami społecznymi w latach 2015-2023

Rozprawa doktorska

przygotowana pod kierunkiem

dra hab. Adama Bodnara, prof. Uniwersytetu SWPS

Warszawa 2026

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW 8

WSTĘP 11

Wybór tematu, obszar i problem badawczy 16

Cel rozprawy, tezy i pytania badawcze 18

Metodologia pracy 19

Struktura pracy 22

Wyłączenia z zakresu pracy 25

Rozdział I. Instytucja zatrzymania – ujęcie teoretycznoprawne 28

1.1 Zatrzymanie jako środek przymusu 28

1.1.1 Rodzaje zatrzymania 30

1.1.2 Cele stosowania zatrzymania procesowego i pozaprocesowego 34

1.2 Opis instytucji zatrzymania na podstawie kodeksu postępowania karnego 37

1.2.1 Ujęcie obywatelskie (art. 243 k.p.k.) 37

1.2.2 Zatrzymanie właściwe (art. 244 k.p.k.) 39

1.2.3 Zatrzymanie prokuratorskie (art. 247 k.p.k.) 44

1.3 Zatrzymanie na podstawie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia 47

1.3.1 Zatrzymanie właściwe (art. 45 § 1 k.p.s.w.) 48

1.3.2 Ujęcie osoby (art. 45 § 2 k.p.s.w. w zw. z art. 243 k.p.k.) 50

1.4 Zatrzymanie porządkowe w kontekście art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji 51

1.5 Czas zatrzymania 54

1.6 Immunitety a zatrzymanie 58

1.7 Podsumowanie 62

Rozdział II. Prawa osób zatrzymanych w świetle standardów prawa konstytucyjnego, międzynarodowego i unijnego 63

2.1 Wolność zgromadzeń na gruncie standardów prawa konstytucyjnego, międzynarodowego oraz unijnego 63

2.1.1 Konstytucja RP 64

2.1.2 Prawo międzynarodowe ... 69
2.1.3 Prawo Unii Europejskiej ... 78
2.2 Prawo do wyrażania własnych poglądów ... 80
2.2.1 Konstytucja RP ... 80
2.2.2 Prawo międzynarodowe ... 83
2.2.3 Prawo Unii Europejskiej ... 87
2.3 Wolność osobista ... 88
2.3.1 Konstytucja RP ... 88
2.3.2 Prawo międzynarodowe ... 93
2.3.3 Prawo Unii Europejskiej ... 99
2.4 Prawa osób zatrzymanych ... 100
2.4.1 Prawo do poinformowania o przysługujących prawach ... 101
2.4.2 Prawo do poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz bycia wysłuchanym ... 105
2.4.3 Prawo do milczenia ... 109
2.4.4 Prawo do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego ... 113
2.4.5 Prawo do poinformowania osoby wskazanej przez zatrzymanego ... 123
2.4.6 Prawo dostępu do akt postępowania ... 125
2.4.7 Prawo do humanitarnego traktowania ... 127
2.4.8 Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia ... 133
2.5 Podsumowanie ... 136
Rozdział III. Ogólne standardy stosowania prawa w zakresie zatrzymań w związku z protestami społecznymi ... 138
3.1 Regulacje prawa krajowego dotyczące organizowania zgromadzeń ... 138
3.2 Przyczyny zatrzymań podczas protestów ... 146
3.3 Nadużywanie władzy przez funkcjonariuszy publicznych podczas zatrzymań a regulacje prawne dotyczące stosowania środków przymusu bezpośredniego ... 155
3.4 Sądowa kontrola zatrzymań – zażalenie na zatrzymanie ... 160

3.4.1 Zasadność, legalność, prawidłowość zatrzymania – ujęcie doktrynalne .. 165
3.4.2 Statystyki przedstawiające wpływ zażaleń do wybranych sądów 168
3.4.3 Możliwe rozstrzygnięcia sądowe 172
3.5 Podsumowanie 173
Rozdział IV. Zmiany prawne w zakresie stosowania prawa w latach 2015-2023 a praktyka zgromadzeń publicznych 174
4.1 Nowelizacje ustawy – Prawo o zgromadzeniach 174
4.2 Ograniczenie wolności zgromadzeń w okresie epidemii koronawirusa – ograniczenia covidowe 188
4.3 Rozszerzanie penalizacji w wyniku uchwalenia i stosowania tzw. „tarcz antykryzysowych” 201
4.4 Przykłady protestów społecznych w latach 2015-2023 205
4.5 Problematyka zatrzymań podczas protestów 213
4.6 Podsumowanie 222
Rozdział V. Badania aktowe – analiza akt spraw sądowych dotyczących zażaleń na zatrzymania na podstawie art. 246 k.p.k. oraz art. 47 k.p.s.w. 224
5.1 Badania aktowe – informacje wprowadzające 224
5.2 Dane statystyczne badań 228
5.3 Analiza orzecznicza 231
5.3.1 Kryterium zasadności zatrzymania 232
5.3.1.1 Zasadność zatrzymania w świetle materialnoprawnych przyczyn zatrzymania z k.k. 243
5.3.1.2 Zasadność zatrzymania w świetle materialnoprawnych przyczyn zatrzymania z k.w. 248
5.3.1.3 Zasadność zatrzymania w świetle przepisów ustawy o Policji 255
5.3.1.4 Zasadność zatrzymania a wolności konstytucyjne 257
5.3.1.5 Podsumowanie 263
5.3.2. Kryterium legalności zatrzymania 264

5.3.2.1 Pierwsza wykładnia kryterium legalności 265
5.3.2.2 Druga wykładnia kryterium legalności 268
5.3.2.3 Trzecia wykładnia kryterium legalności 270
5.3.2.4 Podsumowanie 272
5.3.3. Kryterium prawidłowości zatrzymania 272
5.3.3.1 Zapewnienie standardów płynących z prawa do obrony 278
5.3.3.2 Natychmiastowe poinformowanie o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących zatrzymanemu prawach 280
5.3.3.3 Problematyka tzw. „zatrzymań w celu ustalenia tożsamości” 283
5.3.3.4 Nieprawidłowości w zakresie sporządzania protokołów zatrzymania 292
5.3.3.5 Niezasadne przedłużanie czynności zatrzymania 295
5.3.3.6 Nadużywanie środków przymusu bezpośredniego 297
5.3.3.7 Stosowanie kordonów oraz „kotłów” policyjnych 301
5.3.3.8 Zapewnienie odpowiednich warunków bytowych osób zatrzymanych 305
5.3.3.9 Wywożenie zatrzymanych na komisariaty znacząco oddalone od miejsca zatrzymania 307
5.3.3.10 Podsumowanie 310
5.4 Zasadność, legalność i prawidłowość zatrzymania 312
5.5 Szczególne problemy w praktyce orzeczniczej 315
5.5.1 Przewlekłość rozpatrywania zażaleń na zatrzymanie 315
5.5.2 Konstytucja oraz Europejska Konwencja Praw Człowieka jako podstawy rozstrzygnięcia sądowego 321
5.6 Podsumowanie przeprowadzonych badań aktowych 331
Rozdział VI. Instrumentalne wykorzystywanie instytucji zatrzymania – problemy systemowe oraz obszary wymagające poprawy 338
6.1 Analiza akt objętych badaniami ze względu na rodzaje zgromadzeń 338

6.2 Bezzasadne oraz nieprawidłowe stosowanie środka przymusu jakim jest zatrzymanie 347

6.3 Powierzchowne stosowanie prawa przez sądy 367

6.4 Znaczenie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Siedlecka przeciwko Polsce 372

6.5 Sądowa kontrola zatrzymania a postępowanie w sprawie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie 375

6.6 Luki prawne a przepisy wymagające nowelizacji – wnioski *de lege ferenda* 384

6.7 Podsumowanie 396

ZAKOŃCZENIE 399

BIBLIOGRAFIA 407

I. Wykaz aktów prawnych 407

II. Wykaz orzecznictwa 415

III. Literatura 421

IV. Źródła internetowe 440

V. Wykaz akt postępowań poddanych badaniom 456

WYKAZ TABEL 463

KWESTIONARIUSZ DO BADAŃ AKTOWYCH 473

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty normatywne:

MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

OPCAT – Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192).

EKPCz – Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

KPP – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (t.j. Dz. Urz. UE. C. z 2016 r. Nr 202, str. 389).

TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – wersja skonsolidowana (Dz. Urz. UE z 2016 r. Nr C 202, str. 47).

Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

k.p.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.).

k.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 z późn. zm.).

k.p.s.w. – Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 860 z późn. zm.).

k.w. – Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 734 z późn. zm.).

Instytucje:

ETPCz – Europejski Trybunał Praw Człowieka

UE – Unia Europejska

OBWE – Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

TK – Trybunał Konstytucyjny

SN – Sąd Najwyższy

SA – Sąd Apelacyjny

SO – Sąd Okręgowy

SR – Sąd Rejonowy

RPO – Rzecznik Praw Obywatelskich

KMPT – Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

Czasopisma, zbiory orzecznictwa:

EPS – Europejski Przegląd Sądowy

HUDOC – portal Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe

NKPK – Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego

OSA – Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego

OSASz – Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

OSNK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna

OSNKN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych

OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa

OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej

OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A

PiP – Państwo i Prawo

PPiA – Przegląd Prawa i Administracji

PPP – Przegląd Prawa Publicznego

Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo

PrzSejm – Przegląd Sejmowy

PS – Przegląd Sądowy

RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

WSTĘP

Celem rozprawy doktorskiej jest analiza rozstrzygnięć sądowych, w których sądy rozpoznawały zażalenia na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023, w oparciu o przeprowadzone badania aktowe. Instytucja zatrzymania jest jednym z najbardziej dolegliwych środków ograniczających wolność osobistą. Dlatego też tak ważne, aby w związku ze stosowaniem instytucji zatrzymania, przestrzegać standardów konstytucyjnych i międzynarodowych dotyczących praw człowieka.

W latach 2015-2023 dochodziło do wielu protestów społecznych, wynikających ze sprzeciwu społeczeństwa co do decyzji i zaniechań rządzącej większości. Aktywność społeczeństwa obywatelskiego[1] w Polsce w latach 2015-2023 wyrażała się w różnych formach, obejmujących zarówno protesty wobec zmian politycznych, jak i obywatelskie zaangażowanie w czasie pandemii COVID-19 oraz działania organizacji pozarządowych i inicjatyw lokalnych. Mowa tutaj o protestach przeciwko zaostrzeniu prawa aborcyjnego w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r., K 1/20[2], protestach w obronie niezależności sądownictwa[3], protestach w obronie aktywistów, protestach przeciwko obostrzeniom wprowadzonym w związku z epidemią koronawirusa czy protestom wyrażającym sprzeciw wobec rządzącej władzy. Warto wskazać, że protesty kobiet po wspomnianym wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. były największymi protestami ogólnopolskimi w Polsce w czasie pandemii COVID-19, a 28 października 2020 r. odnotowano aż 410 protestów w całej Polsce, w których wzięło udział łącznie 430 000 osób[4]. Są one określane mianem największych protestów w Polsce od 1989 r.[5] W doktrynie dostrzega się od 2015 r. zjawisko masowej mobilizacji społeczeństwa, czego przejawem były takie inicjatywy jak

[1] Więcej na temat społeczeństwa obywatelskiego np.: J. Luberda, *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce po 1989 roku – dynamika, oceny i prognozy rozwoju*, Krakowskie Studia Małopolskie 2024, nr 1(41); M. Gontarska, M. Popow, P. Rudnicki, *Czwarty sektor jako odpowiedź na (brak) działania państwa soft autorytarnego? Trialog aktywistyczno-badawczy o doświadczeniach obywatelskich w latach 2015–2023*, Ars Educandi 2024, K. Jasnosz, *Kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce po 1989 roku i jego obecna kondycja,* Rocznik Administracji Publicznej 2020, nr 6, s. 177-202; G. Piotrowski, *Civil Society in Illiberal Democracy: The Case of Poland*, „Politologický časopis – Czech Journal of Political Science" 2020, t.2, s. 196–214; K. Podemski, *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce 25 lat po wielkiej zmianie*, RPEiS 2014, nr 2, s. 89-108.

[2] Wyrok TK z 22.10.2020 r., K 1/20, OTK-A 2021, nr 1.

[3] Więcej na temat działalności społeczeństwa obywatelskiego w kontekście obrony niezależności sądownictwa np.: Grabowska-Moroz B., Śniadach O., *The Role of Civil Society in Protecting Judicial Independence in Times of Rule of Law Backsliding in Poland*, Utrecht Law Review 2021, vol. 17, nr 2, s. 56-69.

[4] E. Kancik-Kołtun, *Civic activity during the COVID-19 pandemic in the Visegrad countries*, "Athenaeum" 2024, t. 84(4), s. 34.

[5] Ibidem.

Komitet Obrony Demokracji, czarne protesty, Ogólnopolski Strajk Kobiet oraz łańcuchy światła przeciwko reformie sądów[6]. Co więcej, reformy dotyczące wymiaru sprawiedliwości sprawiły, że również sędziowie, głównie poprzez działalność Stowarzyszenia Sędziów Polskich Iustitia oraz Stowarzyszenia Sędziów Themis, zmobilizowali się i demonstrowali przeciwko zmianom zagrażającym ich niezależności. Skutkowało to także postępowaniami dyscyplinarnymi w stosunku do wielu sędziów[7].

Lata 2015-2023 były latami władzy partii „Prawo i Sprawiedliwość", która uzyskała „ponad połowę mandatów, co umożliwiło utworzenie – po raz pierwszy po 1989 r. – jednopartyjnego większościowego gabinetu"[8]. W konsekwencji można było zaobserwować w Polsce rozwój systemu politycznego demokracji nieliberalnej[9], która jest określana jako produkt „procesu politycznego prowadzącego do zwycięstwa partii populistycznej w rozmiarze pozwalającym na zmianę lub obejście konstytucji (tj. osiągnięcie co najmniej większości bezwzględnej)."[10] Inni autorzy przedstawiali system polityczny w Polsce w tym czasie jako przykład demokracji nieskonsolidowanej oraz demokracji hybrydowej[11]. W doktrynie pojawia się również pojęcie konkurencyjnego autorytaryzmu[12] czy też nieliberalnego konstytucjonalizmu[13]. Nie ma zatem wątpliwości, iż zmiany zachodzące w Polsce po 2015 r. są wyrazem kryzysu demokracji liberalnej[14].

Jednak pomimo różnego określenia tego systemu politycznego, jego znaczenie i istota sprowadzały się do osłabienia ochrony praw osobistych i politycznych[15], ale również socjalnych[16]. Demokracja nieliberalna w Polsce charakteryzowała się tym, że „istnienie opozycji parlamentarnej, sądownictwo konstytucyjne, niezależne media,

[6] E. Korolczuk, *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce – kryzys czy nowe otwarcie?*, Instytut Studiów Zaawansowanych 2017, s. 1.
[7] C. Y. Matthes, *Judges as Activists: How Polish judges mobilise to defend the rule of law*, East European Politics 2022, vol. 38(3), s. 473.
[8] A. Antoszewski, *Demokracja nieliberalna jako projekt polityczny*, Przegląd Europejski 2018, nr 2, s. 19.
[9] Ibidem.
[10] Ibidem.
[11] Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Senacie RP z dnia 13 sierpnia 2020 r., https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/RPO-w-Senacie-o-stanie-praw-i-wolnosci-w-2020 (dostęp: 22.01.2026 r.).
[12] A. Bodnar, *System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w świetle teorii konkurencyjnego autorytaryzmu*, [w:] *Wokół kryzysu praworządności, demokracji i praw człowieka, Księga Jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego*, red. A. Bodnar, A. Ploszka, Warszawa 2020, s. 120.
[13] A. Ploszka, *Vanishing Rights: Social Rights in the Illiberal Constitutionalism of Hungary and Poland*, Journal of Illiberalism Studies 2025, t. 5, nr 2, s. 37.
[14] A. Antoszewski, *Erozja demokracji liberalnej w Polsce po 2015 roku*, Wrocławskie Studia Politologiczne 2023, nr 33, s. 137.
[15] A. Ploszka, *Vanishing Rights: Social Rights…,* op. cit., s. 37.
[16] Ibidem, s. 55.

wolność zrzeszania się i zgromadzeń oraz organizacje pozarządowe, (…) rządząca większość stara się zminimalizować ich faktyczne znaczenie, tak modyfikując reguły ich działania, aby nie szkodziły realizacji jej wizji."[17] Choć w doktrynie mówiło się o zjawisku „kurczenia się społeczeństwa obywatelskiego"[18] to jednak działania rządzących, zmierzające do ograniczania wpływu organizacji pozarządowych, skutkowały paradoksalnie aktywizacją społeczeństwa oraz zaangażowaniem obywateli w działalność tego typu organizacji[19]. Zmiany zachodzące na przełomie lat 2015-2023 zainspirowały społeczeństwo obywatelskie do wyrażania swojego sprzeciwu poprzez organizowanie i uczestniczenie w protestach społecznych. Właśnie skala zjawiska protestów społecznych, ukazująca siłę społeczeństwa do walki o swoje prawa, stanowiła uzasadnienie wyboru okresu 2015-2023 do analizy dokonanej w niniejszej pracy. Opór społeczeństwa przeciwko rządom partii „Prawo i Sprawiedliwość" powstrzymał proces autokratyzacji[20], co znalazło swe odzwierciedlenie w wyborach parlamentarnych w 2023 r., które skutkowały przejęciem władzy przez opozycję[21].

W doktrynie zauważa się, że od 2015 r. można dostrzec wzrost zaangażowania Polaków w sprawy społeczne[22]. W raporcie specjalnej komisji rządowej analizującej represje w stosunku do społeczeństwa obywatelskiego, lata 2015-2023 są określane mianem czasu „bezprecedensowego zamachu na wolności obywatelskie, który objął niemal wszystkie sfery życia publicznego i instytucje demokratyczne w Polsce"[23]. W okresie tym społeczeństwo wielokrotnie protestowało przeciwko działaniom Rządu,

[17] A. Antoszewski, *Demokracja nieliberalna…,* op. cit., s. 23.
[18] Zjawisko „kurczenia się społeczeństwa obywatelskiego" to działania rządzących, które są wynikiem świadomych decyzji podejmowanych przez rząd, które dążą do ograniczenia wpływu społeczności organizacji pozarządowych, innych grup czy ruchów oraz aktywistów, które z kolei nie popierają polityki rządzących, więcej na ten temat: P. Pospieszna, D. Pietrzyk-Reeves, *Responses of Polish NGOs engaged in democracy promotion to shrinking civic space*, Cambridge Review of International Affairs 2022, v. 35(4), s. 523-544; A. Ploszka, *Shrinking Space for Civil Society: A Case Study of Poland*, European Public Law 2020, t. 26(4), s. 941-960.
[19] P. Pospieszna, D. Pietrzyk-Reeves, *Responses of Polish NGOs engaged in democracy promotion to shrinking civic space*, op. cit., s. 534.
[20] R. Youngs, E. Panchulidze, *Democratic resilience in Europe – and its limits*, Democratization 2025, v. 33(3), s. 600.
[21] Warto zwrócić uwagę na badania z zakresu ewolucji strategii dyskursywnych głównej partii opozycyjnej w polskim parlamencie (Platformy Obywatelskiej/Koalicji Obywatelskiej) w okresie regresu demokratycznego, więcej na ten temat: V. Muliavka, A. Kwiatkowska, H. Plisiecki, *In defence of democracy: parliamentary opposition and democratic resilience in Poland*, East European Politics 2025, v. 41(1), s. 117-141.
[22] J. Luberda, *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce po 1989…,* op. cit., s. 26.
[23] Raport Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy nr 1 Działalność mediów publicznych*, https://www.gov.pl/attachment/11f3dda8-5be0-4c99-b97c-584e58657a02, s. 6 (dostęp: 22.01.2026 r.).

Prezydenta czy Trybunału Konstytucyjnego, korzystając z wolności zgromadzeń oraz wolności wyrażania swoich opinii. Jednak w praktyce – pomimo gwarancji konstytucyjnych i międzynarodowych – dochodziło do licznych naruszeń tych wolności. W czym się to przejawiało? Zgromadzenia w latach 2015-2023 było szeroko komentowane przez media krajowe[24] jak i zagraniczne[25], w dużej mierze, z uwagi na liczne zatrzymania osób w nich uczestniczących. Wielokrotnie podnoszono, iż zatrzymania te były bezzasadne, nielegalne i nieprawidłowe. W środkach masowego przekazu niejednokrotnie można było dostrzec ujęcia brutalności funkcjonariuszy Policji w stosunku do bezbronnych obywateli. Organizacje pozarządowe[26] zabierały głos oraz publikowały raporty, zwracając uwagę na istotę problemu ograniczania wolności zgromadzeń, a przede wszystkim na nadużycia mające miejsce na takich zgromadzeniach. Rzecznik Praw Obywatelskich[27] wielokrotnie zwracał się do

[24] Zob. T. Kułakowski, artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24.pl, *Miesiąc po wydarzeniach na Krakowskim Przedmieściu. "Po co w ogóle te osoby były zatrzymywane?",* https://tvn24.pl/polska/aresztowanie-margot-i-zatrzymanie-kilkudziesieciu-demonstrantow-na-krakowskim-przedmiesciu-eksperci-o-dzialaniach-policji-st4685874 (dostęp: 22.01.2026 r.); artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24.pl, *"Ta sytuacja wykracza poza jakikolwiek standard zachowania policji"*, https://tvn24.pl/polska/dzialania-policji-wobec-protestujacych-komentarz-zastepczyni-rzecznika-praw-obywatelskich-hanny-machinskiej-st4775014 (dostęp: 22.01.2026 r.); artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24.pl, *KSP: po protestach Strajku Kobiet 21 postępowań wobec policjantów*, https://tvn24.pl/polska/strajk-kobiet-policja-odpowiedziala-na-pytania-tvn24-o-dzialania-funkcjonariuszy-podczas-protestow-st4845540 (dostęp: 22.01.2026 r.); P. Halicki, artykuł dostępny na stronie internetowej onet.pl, *Policjant na proteście złamał rękę 19-latce. "Aż krzyczałam z bólu"*, https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/warszawa-na-protescie-policjant-zlamal-19-latce-reke-krzyczalam-z-bolu/92l245m (dostęp: 22.01.2026 r.).

[25] Zob. Artykuł dostępny na stronie internetowej BBC z 23 października 2020 r., *Poland abortion ruling: Protests spread across the country*, https://www.bbc.com/news/world-europe-54669257 (dostęp: 22.01.2026 r.); M. Pronczuk, artykuł dostępny na stronie internetowej The New York Times z 27 października 2020 r., *Why Are There Protests in Poland?*, https://www.nytimes.com/2020/10/27/world/europe/poland-abortion-ruling-protests.html (dostęp: 22.01.2026 r.); artykuł dostępny na stronie internetowej The Guardian z 6 listopada 2020 r., *'A backlash against a patriarchal culture': How Polish protests go beyond abortion rights,* https://www.theguardian.com/world/2020/nov/06/a-backlash-against-a-patriarchal-culture-how-polish-protests-go-beyond-abortion-rights (dostęp: 22.01.2026 r.).

[26] Zob. raport Amnesty International, *Moc ulicy w obronie wolności pokojowych zgromadzeń w Polsce*, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/07/Poland-Moc-Ulicy-raport.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.); raport Amnesty International, *Wnioski i rekomendacje w zakresie wolności zgromadzeń w Polsce na podstawie obserwacji i monitoringu prowadzonych przez Amnesty International w latach 2017-2019,* https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2020/11/Zgromadzenia-PL.pdf (dostęp: 22.01.2025 r.); raport Amnesty International, *Polska: wolne sądy, wolni ludzie. Sędziowie bronią swojej niezawisłości*, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2019/07/Wolne-Sady-Wolni-Ludzie-Report_PL.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.); raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, *Wolność zgromadzeń w praktyce polskich sądów. Raport HFPC z monitoringu postępowań*, https://hfhr.pl/upload/2022/01/wolnos-c-zgromadzen-w-praktyce-polskich-sa-do-w.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.).

[27] Zob. pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Komendanta Głównego Policji z 26 marca 2021 r., KMP.570.2.2021KMP.570.2.2021, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20Generalne%20do%20Komendanta%20G%C5%82%C3%B3wnego%20Policji%20w%20zwi%C4%85zku%20z%20nieprawid%C5%82owo%C5%9Bciami%20w%20dzia%C5%82aniu%20Policji%20po%20spontanicznych%20protestach%20w%20dniu%2010.03.2021%20r.,%2026.03.2021.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.); pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Komendanta Głównego

odpowiednich organów celem wyjaśnienia nadużyć na poszczególnych protestach, a Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur[28] przeprowadzał wizytacje pomieszczeń dla osób zatrzymanych (PdOZ) w związku z zatrzymaniami uczestników zgromadzeń[29]. Stacje telewizyjne relacjonowały przebieg protestów od początku do końca, przeprowadzały wywiady z uczestnikami takich zgromadzeń, a następnie wskazywały statystyki związane z danym zgromadzeniem. Wśród tych kadrów, można było dostrzec pozytywny aspekt np. wzmożoną aktywność społeczeństwa obywatelskiego. Jednak niepokojące były działania funkcjonariuszy w stosunku do uczestników zgromadzeń, tj. nadmierne stosowanie instytucji zatrzymania. Często były to zatrzymania bezzasadne, a przyczyną zatrzymania był sam fakt uczestnictwa w zgromadzeniu np. podczas ograniczeń związanych z pandemią COVID-19 z uwagi na brak zachowania odpowiedniego dystansu, brak noszenia maseczek ochronnych czy też obowiązywanie zakazu organizacji

Policji z 24 września 2021 r., II.519.207.2021.AN, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2021-09/Do_KGP_demonstracje_zatrzymania_24.09.2021.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.); pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Komendanta Głównego Policji z 25 kwietnia 2018 r., II.519.1231.2017.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20RPO%20do%20Komendanta%20G%C5%82%C3%B3wnego%20Policji%20ws.%20zgromadze%C5%84%2011%20listopada%202017%20r..pdf(dostęp: 22.01.2026 r.), pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Komendanta Stołecznego Policji z 10 sierpnia 2020 r., II.519.1093.2020II.519.1093.2020, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20Komendanta%20Sto%C5%82ecznego%20Policji%2010.08.2020.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.).

[28] Zob. raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z dnia 11 stycznia 2021 r., KMP.570.11.2020.MZ, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20KMPT%20z%20wizytacje%20pomieszcze%C5%84%20policyjnych%20po%20demonstracjach%20zwi%C4%85zanych%20z%20wyrokiem%20TK%20-%2011.01.2021.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.) oraz raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji z dnia 7 września 2020 roku, KMP.570.5.2020.MK, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20%20KMPT%20z%20wizytacji%20jednostek%20policyjnych%20po%20zatrzymaniach%20w%20Warszawie%207.08.2020%2C%20%207.09.2020.pdf (dostęp: 22.01.2026 r.).

[29] Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur przeprowadzał wizytacje ad hoc, w celu zbadania sytuacji osób zatrzymanych przez Policję w związku z protestami społecznymi, np. po protestach z 7 sierpnia 2020 r. w obronie aktywistki LGBT czy po Strajkach Kobiet odbywających się w okresie od października 2020 r. do grudnia 2020 r. W wyniku tych wizytacji Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur opisywał liczne nieprawidłowości, które miały miejsce podczas tego typu zatrzymań, a są to m.in. problemy z dostępem do adwokata lub radcy prawnego, problemy z poinformowaniem osoby trzeciej o zatrzymaniu, nieprawidłowości w zakresie przeprowadzanych badań lekarskich, brak poinformowania o przysługujących zatrzymanym prawach bądź poinformowanie w sposób niezrozumiały dla zatrzymanych, nadużywanie środków przymusu bezpośredniego, nadużywanie stosowania kontroli osobistych, wywożenie osób zatrzymanych do jednostek Policji znacząco odległych od miejsca zatrzymania. Więcej na ten temat zob. raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z dnia 11 stycznia 2021 r., op. cit. (dostęp: 22.01.2026 r.) oraz raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji z dnia 7 września 2020 roku, op. cit. (dostęp: 22.01.2026 r.).

zgromadzeń[30]. Istotnym problemem było także stosowanie tzw. krótkotrwałych zatrzymań w celu ustalenia tożsamości. Taka praktyka funkcjonariuszy polegała na przedłużającym się legitymowaniu uczestników zgromadzeń, które *de facto* nosiło cechy zatrzymania. Konsekwencją takich działań był brak pouczania zatrzymanych o przysługujących im prawach, a także brak sporządzania protokołów zatrzymań. Niepokojące było również działanie ustawodawcy, tj. ograniczanie wolności zgromadzeń, które wyrażało się we wprowadzeniu instytucji zgromadzeń cyklicznych oraz przyznaniu im pierwszeństwa wyboru miejsca i czasu. Następnie w trakcie epidemii koronawirusa zakazywano organizacji oraz udziału w zgromadzeniach poprzez tzw. rozporządzenia covidowe.

Celem działań związanych z ograniczaniem wolności zgromadzeń (oraz represji w ich trakcie) było m.in. wywołanie efektu mrożącego wśród innych osób, które mimo chęci skorzystania ze swej wolności zgromadzeń, po prostu obawiały się konsekwencji związanych z uczestnictwem w demonstracjach i manifestacjach. Decyzje podejmowane przez ówcześnie rządzących *de facto* doprowadziły do erozji demokracji liberalnej[31], a jej przejawem było ograniczenie wolności zgromadzeń czy nadużycia ze strony funkcjonariuszy w stosunku do osób korzystających z tej wolności.

Wybór tematu, obszar i problem badawczy

Po protestach społecznych w latach 2015-2023 powstawało wiele raportów dotyczących zatrzymań w czasie poszczególnych protestów. Raporty były przygotowywane m.in. przez Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur czy też Amnesty

[30] Amnesty International w raporcie pt. „Wnioski i rekomendacje w zakresie wolności zgromadzeń w Polsce na podstawie obserwacji i monitoringu prowadzonych przez Amnesty International w latach 2017-2019" zwracało uwagę na przepisy naruszające wolność zgromadzeń poprzez przyznanie pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym oraz na praktyki stosowane przez policję, tj. nierówne traktowanie zgromadzeń w zależności od organizatora, zatrzymania czy też stawianie nieuzasadnionych zarzutów uczestnikom pokojowych zgromadzeń. W raporcie zwraca się również uwagę na niepokojącą praktykę funkcjonariuszy policji, która będzie omówiona na kanwie niniejszej pracy, polegającą na zamykaniu uczestników zgromadzenia w „kotle policyjnym" na czas trwania czynności legitymowania. Taka czynność ulegała następnie przedłużeniu, czasem nawet do kilku godzin, w związku z czym uniemożliwiano osobom legitymowanym dalszego uczestnictwa w zgromadzeniach, a czynność *de facto* spełniała cechy zatrzymania, a nie legitymowania. Więcej na ten temat, zob. Raport Amnesty International, *Wnioski i rekomendacje w zakresie wolności zgromadzeń w Polsce na podstawie obserwacji i monitoringu prowadzonych przez Amnesty International w latach 2017-2019,*op. cit. (dostęp: 22.01.2025 r.).

[31] G. Skąpska, *Od „legalnej rewolucji" do kontrrewolucji. Kryzys konstytucjonalizmu liberalno-demokratycznego w Polsce*, PPiA 2017, nr 110, s. 66.

International. Jednak nigdy nie powstało kompleksowe opracowanie podsumowujące 8 lat, podczas których dochodziło do wielu bezzasadnych, nielegalnych i nieprawidłowych zatrzymań podczas zgromadzeń. Do tej pory nie została przeprowadzona analiza dotycząca rozpatrywania zażaleń kierowanych przez osoby zatrzymane na zgromadzeniach oraz tego, jak często zażalenia uwzględniano, a jeśli uwzględniano to jakie naruszenia stwierdzano. Ponadto, nie zbadano tego, jak rozumiano poszczególne przesłanki sądowej kontroli zatrzymań, w jakim czasie rozpatrywano zażalenia oraz do jakich nadużyć ze strony funkcjonariuszy publicznych dochodziło najczęściej. Dlatego ważne jest dokonanie szczegółowej analizy rozstrzygnięć sądowych w przedmiocie zażaleń na zatrzymania podczas zgromadzeń w latach 2015-2023, w szczególności pod kątem wykładni poszczególnych przesłanek sądowej kontroli zatrzymań, nadużywania władzy ze strony funkcjonariuszy publicznych, statystyk prezentujących odsetek uwzględnionych oraz nieuwzględnionych zażaleń, czasu rozpatrywania zażaleń, powoływania się przez sądy na ustawę zasadniczą oraz EKPCz. Liczne manifestacje, protesty czy demonstracje obiły się szerokim echem medialnym. Podczas tych wydarzeń dochodziło do wielu niezgodnych z prawem zatrzymań. Mowa nie tylko o stosowaniu przemocy czy też nadużywaniu środków przymusu bezpośredniego, ale także o bezzasadnym stosowaniu instytucji zatrzymania bądź zatrzymywania pod pozorem legitymowania. Rodzajów naruszeń związanych ze stosowaniem instytucji zatrzymania podczas tego typu wydarzeń było o wiele więcej. Dlatego autorka zdecydowała się dokonać analizy w celu zidentyfikowania naruszeń, do których dochodziło podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. Ponadto celem pracy jest analiza poszczególnych kryteriów sądowej kontroli zatrzymania, tj. zbadania zasadności, legalności i prawidłowości pod kątem interpretacji każdego z tych kryteriów oraz jakie trudności napotykały sądy w praktyce orzeczniczej. Analiza dotyczy również problemów związanych z gwarancjami sprawiedliwości proceduralnej dotyczących instytucji zatrzymania, m.in. kwestia dostępu do akt sprawy, na podstawie których doszło do zatrzymania, kwestia statusu adwokata bądź radcy prawnego osoby zatrzymanej, tj. czy można mówić o pełnomocniku osoby zatrzymanej czy też obrońcy oraz przewlekłość postępowań sądowych w kontekście rozpoznawania zażaleń na zatrzymanie.

Cel rozprawy, tezy i pytania badawcze

Celem rozprawy doktorskiej jest udowodnienie tezy głównej, że w trakcie protestów społecznych w latach 2015-2023 dochodziło do instrumentalnego wykorzystywania instytucji zatrzymania w celu tłumienia protestów społecznych oraz wywołania efektu mrożącego. Powyższa problematyka zostanie przeanalizowana przy użyciu metody dogmatycznej w oparciu o przepisy prawa krajowego, unijnego oraz międzynarodowego oraz metody badań empirycznych, tj. analizy rozstrzygnięć sądowych. Jednakże w celu udowodnienia tezy głównej, autorka postawiła kilka tez pobocznych. Po pierwsze, wykładnia kryterium legalności zatrzymania w sposób możliwie szeroki, tj. z uwzględnieniem treści art. 41 ust. 2 Konstytucji RP[32], czyli nakazującego rozpatrywania jej pod kątem nie tylko legalności, ale także zasadności i prawidłowości zatrzymania, minimalizuje ryzyko powierzchownego stosowania prawa przez sądy oraz zapewnia szeroką ochronę praw osób zatrzymanych. Po drugie, praktyka funkcjonariuszy policji, polegająca na stosowaniu tzw. „zatrzymań w celu ustalenia tożsamości", czyli legitymowania osób, pomimo tego, że w rzeczywistości działania funkcjonariuszy oraz okoliczności sprawy wskazywały na zatrzymanie osoby, wraz z idącymi za tym skutkami w postaci braku sporządzenia protokołu zatrzymania oraz braku pouczenia o przysługujących prawach, była nadużywana w trakcie protestów społecznych w latach 2015-2023 i prowadziła do tłumienia protestów społecznych. Po trzecie, stosowanie instytucji zatrzymania przez funkcjonariuszy policji podczas protestów społecznych w latach 2015-2023 w sposób arbitralny i nieproporcjonalny, a zatem bezzasadny, mogło służyć ówczesnemu rządowi do wywoływania efektu mrożącego w zakresie korzystania z wolności organizowania i uczestnictwa w pokojowych zgromadzeniach. Po czwarte, nieprawidłowości w stosowaniu instytucji zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023, m.in. nadużywanie stosowania środków przymusu bezpośredniego, stosowanie kordonów oraz kotłów policyjnych czy braki w zakresie realizacji prawa do poinformowania o przysługujących prawach, są konsekwencją braku odpowiedniego przeszkolenia funkcjonariuszy policji oraz niewystarczającego nacisku na badania psychologiczne w procesie kwalifikacyjnym do służby w policji.

[32] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Natomiast w celu udowodnienia przedstawionej tezy głównej oraz tez pobocznych, a zarazem osiągnięcia celu rozprawy, należy odpowiedzieć na poniższe pytania badawcze:

- Do kolizji jakich praw dochodzi w kontekście zatrzymania obywateli w czasie demonstracji oraz jakie prawa przysługują w takiej sytuacji osobom zatrzymanym?
- Jakie przesłanki powinny zostać spełnione, aby móc zastosować instytucję zatrzymania z art. 244 kodeksu postępowania karnego[33], art. 45 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia[34] oraz art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji[35]?
- Jak w praktyce orzeczniczej rozumiane są kryteria sądowej kontroli zatrzymania?
- Jaka była główna przyczyna nielegalności, bezzasadności i nieprawidłowości zatrzymań w związku z protestami społecznymi w latach 2015-2023?
- Jakie były główne przyczyny nadużywania prawa przez funkcjonariuszy Policji?

Metodologia pracy

W rozprawie doktorskiej zastosowane zostały dwie metody badawcze. Pierwsza część pracy, tj. rozdziały I-IV, stanowiąca punkt wyjścia do dalszych rozważań, została napisana przy użyciu metody dogmatyczno-prawnej. Integralnym elementem metody dogmatyczno-prawnej jest również analiza logiczno-językowa, która polega na wykładni prawa w celu precyzyjnego ustalenia treści norm prawnych[36]. Zatem w niniejszej pracy, w ramach metody dogmatyczno-prawnej, została dokonana również analiza logiczno-językowa obowiązujących przepisów. Z uwzględnieniem tej metody badawczej omówione zostały zagadnienia teoretycznoprawne oraz dokonano analizy przepisów prawnych pozostających w zakresie rozprawy. W szczególności omawiana metoda

[33] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.) – dalej k.p.k.
[34] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 860 z późn. zm.) – dalej k.p.s.w.
[35] Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 145 z późn. zm.) – dalej ustawa o Policji.
[36] H. Izdebski, A. Łazarska, *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników*. Teoria i praktyka, Warszawa 2022, s. 113.

pozwoliła na zdefiniowanie instytucji zatrzymania, jej rodzajów oraz celów stosowania, ale także innych pojęć kluczowych dla tematu pracy, m.in. pojęcia zgromadzenia. Przy zastosowaniu tej metody zostały omówione zagadnienia dotyczące podstawowych praw i wolności jednostki związanych z jej zatrzymaniem oraz ograniczenia związane z wolnością zgromadzeń. Metoda dogmatyczno-prawna została także użyta w rozdziale VI w celu m.in. omówienia zagadnień w przedmiocie postępowania w sprawie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie.

Drugą kluczową metodą badawczą, zastosowaną w niniejszej pracy, jest metoda badań empirycznych[37]. Przy zastosowaniu tej metody został napisany rozdział V oraz częściowo rozdział VI. Metoda badań empirycznych posłużyła do przedstawienia wyników badań aktowych, których przedmiotem była analiza akt spraw zażaleniowych dotyczących zatrzymań w związku z protestami społecznymi w latach 2015-2023, a m.in. założeń badań, statystyk oraz ich wyników. W ramach przeprowadzonych badań, autorka dokonała analizy łącznie 1131 akt spraw sądowych dotyczących zażaleń na zatrzymania w następujących sądach:

- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie;
- Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku;
- Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku;
- Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie;
- Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu;
- Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w Poznaniu;

[37] A. Kotowski, *Wybrane problemy badań empirycznych w naukach prawnych*, PPP 2014, nr 7-8, s. 21-33.

– Sąd Rejonowy Poznań - Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu;

– Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach;

– Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi;

– Sąd Rejonowy w Toruniu;

– Sąd Rejonowy w Bydgoszczy.

Spośród tych akt autorka wyselekcjonowała 148 spraw, które dotyczyły *stricte* przedmiotu badań, tj. zażaleń na zatrzymania w związku z protestami społecznymi w latach 2015-2023. Celem zastosowania metody empirycznej w niniejszej rozprawie była analiza instytucji zatrzymania pod kątem stosowanych kryteriów zatrzymania wynikających z art. 246 § 1 k.p.k. oraz art. 47 § 1 k.p.s.w., tj. zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania. W trakcie przeprowadzania badań aktowych, autorka zwracała szczególną uwagę na problemy sądów związane ze stosowaniem każdego ze wskazanych kryteriów. To znaczy, istotne było to, co sądy rozumiały przez poszczególne kryteria, jakie były rozbieżności w zakresie ich stosowania oraz z czego wynikała taka rozbieżność. Drugim istotnym zagadnieniem była identyfikacja przyczyn dla orzekania przez sądy o bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości zatrzymania. Kluczowa była zarówno analiza pod kątem sposobu formułowania uzasadnienia przez sąd, jak i praktycznego przebiegu zatrzymania wraz z działaniami podejmowanymi przez funkcjonariuszy, które dostrzegały sądy w swoich orzeczeniach. Na tej podstawie możliwe było dostrzeżenie zarówno problemów związanych z wykładnią kryteriów, jak i problemów związanych z praktycznym aspektem stosowania instytucji zatrzymania. Zatem w pierwszej kolejności kluczowe było zdefiniowane poszczególnych kryteriów, aby w dalszej kolejności móc szukać tego, co doprowadziło do orzeczenia bezzasadności, nielegalności oraz nieprawidłowości zatrzymania. W ramach przeprowadzonych badań aktowych, autorka analizowała również czas trwania postępowania. Wobec tego w każdej ze spraw autorka odnotowała datę zatrzymania oraz datę wydania postanowienia w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie w celu obliczenia średniego czasu trwania postępowań w tym zakresie. Ostatnim zagadnieniem, omówionym przy zastosowaniu tej metody, jest stosowanie przez sądy przepisów Konstytucji RP oraz Europejskiej

Konwencji Praw Człowieka[38]. W tym celu autorka analizowała również każdą ze spraw pod kątem powoływania się na te gwarancje wynikające z tych dwóch aktów prawnych przez sądy w uzasadnieniach wydawanych postanowień.

Struktura pracy

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów oraz zakończenia.

Rozdział I zawiera analizę podstawowych pojęć związanych z zatrzymaniem. Zdefiniowane zostały środki przymusu, rodzaje zatrzymania oraz cele stosowania zatrzymania. W tej części pracy autorka dokonała opisu instytucji zatrzymania na podstawie kodeksu postępowania karnego z uwzględnieniem ujęcia obywatelskiego z art. 243 k.p.k., zatrzymania właściwego z art. 244 k.p.k. oraz zatrzymania prokuratorskiego z art. 247 k.p.k. Taka sama analiza została przeprowadzona w kontekście kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, tj. z uwzględnieniem zatrzymania właściwego z art. 45 § 1 k.p.s.w. i ujęcia osoby z art. 243 k.p.k. w zw. z art. 45 § 2 k.p.s.w., oraz ustawy o Policji z uwzględnieniem zatrzymania porządkowego z art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Istotnym zagadnieniem był również czas zatrzymania oraz kwestia zastosowania immunitetów w związku ze stosowaniem instytucji zatrzymania.

Rozdział II został poświęcony szerokiej analizie praw i wolności jednostki, które są nierozerwalnie związane z problematyką zatrzymań podczas zgromadzeń. Punktem wyjścia było omówienie wolności zgromadzeń, prawa do wyrażania własnych poglądów oraz wolności osobistej z uwzględnieniem multicentryczności prawa[39], tj. w kontekście standardów konstytucyjnych, unijnych i międzynarodowych. Następnie, przedstawiona została szeroka analiza praw osób zatrzymanych. Główna uwaga została poświęcona uprawnieniom zatrzymanego, takim jak prawo do natychmiastowego poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących prawach, prawo do milczenia, prawo do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, prawo do poinformowania osoby wskazanej, prawo dostępu do akt postępowania, prawo do humanitarnego traktowania

[38] Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.) – dalej: Europejska Konwencja Praw Człowieka oraz EKPCz.
[39] E. Łętowska, *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, PiP 2005, nr 4, s. 3-10.

oraz prawo do odszkodowania. Co prawda powyższe prawa i wolności zostały omówione także przez pryzmat prawa unijnego, to jednak standardy wynikające z Karty Praw Podstawowych[40] mają ograniczone zastosowanie – ze względu na specyfikę zatrzymań podczas zgromadzeń (kompetencje władzy wykonywane w kontekście krajowym). Jeśli chodzi o prawo międzynarodowe i zastosowanie przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka czy Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych[41], to należy poświęcić jemu nieco więcej uwagi ze względu na praktyczne wykorzystanie prawa międzynarodowego np. w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka[42].

W rozdziale III zostały przedstawione regulacje prawne dotyczące zgromadzeń oraz zgromadzeń spontanicznych, a także pokrótce przepisy dotyczące postępowania uproszczonego i postępowania w sprawach zgromadzeń organizowanych cyklicznie wraz z dostrzeżeniem problemu przyznania pierwszeństwa takim zgromadzeniom. W dalszej kolejności zaprezentowano przyczyny zatrzymań podczas protestów oraz regulacje dotyczące stosowania środków przymusu bezpośredniego w oparciu o przepisy ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej[43]. Ostatnim zagadnieniem w rozdziale III była analiza regulacji prawnych dotyczących sądowej kontroli zatrzymania, w tym doktrynalna wykładnia kryteriów zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania.

Rozdział IV poświęcono zagadnieniu ograniczania wolności zgromadzeń w okresie 2015-2023. W pierwszej kolejności zostały omówione nowelizacje ustawy – Prawo o zgromadzeniach[44], w tym problematyka przyznania pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym, a następnie ograniczenia wprowadzane w tzw. okresie covidowym (w tym nadmierne stosowanie przepisów rozporządzeń). Wskazana została m.in. nowelizacja art. 116 kodeksu wykroczeń[45] oraz wprowadzenie rozdziału 8a do ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi[46],

[40] Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE. C. z 2007 r. Nr 303, str. 1 z późn. zm.) – dalej: KPP UE.
[41] Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167) – dalej: MPPOiP.
[42] Dalej: ETPCz lub Trybunał.
[43] Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 555 z późn. zm.) – dalej ustawa o środkach przymusu bezpośredniego.
[44] Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1389).
[45] Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119 z późn. zm.) – dalej k.w. lub kodeks wykroczeń.
[46] Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 924 z późn. zm.).

przewidującym kary pieniężne za niestosowanie się do ustanowionych w stanie zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii nakazów, zakazów lub ograniczeń. Na tym tle przedstawione zostały wybrane protesty społeczne, które odbywały się w latach 2015-2023 oraz jak wprowadzane regulacje prawne wpływały na działania policji i na zatrzymania obywateli w czasie protestów.

Rozdział V zawiera wyniki badań aktowych, a zwłaszcza spraw zażaleniowych na zatrzymania podczas zgromadzeń w związku z protestami społecznymi w latach 2015-2023. Na początku zostały przedstawione założenia przeprowadzonych badań, tj. informacje wprowadzające oraz dane statystyczne. Następnie zostały omówione wyniki badań aktowych z uwzględnieniem poszczególnych kryteriów zatrzymania oraz związanych z nimi problemów. W pierwszej kolejności zostało przedstawione kryterium zasadności zatrzymania wraz z podziałem na materialnoprawne przyczyny zatrzymania z kodeksu karnego[47] oraz kodeksu wykroczeń, a następnie w świetle przepisów ustawy o Policji oraz uregulowań konstytucyjnych. W drugiej kolejności zostało zaprezentowane kryterium legalności zatrzymania wraz z wykładniami stosowanymi przez sądy w ramach przeprowadzonych badań aktowych. W trzeciej kolejności uwaga została poświęcona kryterium prawidłowości zatrzymania, które zostało przedstawione z uwzględnieniem podziału na poszczególne przykłady nieprawidłowości odnotowane przez autorkę w wyniku badań aktowych. Autorka wyodrębniła także szczególne problemy w praktyce orzeczniczej, które dostrzegła w ramach badań, tj. przewlekłość rozpatrywania zażaleń na zatrzymania oraz znikome stosowanie przepisów Konstytucji RP oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez sądy orzekające w sprawach poddanych badaniom.

Rozdział VI stanowi podsumowanie całej pracy, zawierające szereg wniosków i postulatów autorki. W pierwszej kolejności, autorka dokonuje analizy protestów pod kątem przeprowadzonych badań aktowych, tj. wskazuje protesty, podczas których dochodziło do zatrzymań w badanych sprawach oraz przedstawia wyniki rozstrzygnięć sądowych pod kątem ilości bezzasadnych, nielegalnych i nieprawidłowych zatrzymań. Następnie autorka rozważa jakie były przyczyny stwierdzenia bezzasadności oraz nieprawidłowości zatrzymania. Autorka przedstawia także problem z wykładnią legalności zatrzymania, który *de facto* powoduje problem powierzchownego stosowania prawa przez sądy. W tym rozdziale przedstawiony został praktyczny aspekt postępowania

[47] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.) – dalej: k.k. lub kodeks karny.

w sprawie odszkodowania oraz zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie. Po wskazaniu źródła problemu przedstawiono uwagi i rekomendacje pod kątem praktyki i prawa.

Wyłączenia z zakresu pracy

Poza zakresem niniejszej pracy pozostaje tematyka zatrzymań procesowych, innych niż te określone w art. 244 § 1 Kodeksu postępowania karnego oraz art. 45 § 1 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, a także zatrzymań pozaprocesowych, innych niż zatrzymanie porządkowe wynikające z art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji.[48] W niniejszej pracy analiza takich instytucji prawnych jak: ujęcie osoby, zatrzymanie prokuratorskie, zatrzymanie cudzoziemca, zatrzymanie penitencjarne oraz zatrzymanie w celu wytrzeźwienia, została ograniczona do wskazania podstawowych zasad stosowania tych instytucji, bez szerszej analizy w kontekście zatrzymań w związku z protestami społecznymi[49].

Celem pracy nie jest również przedstawienie analizy sposobu, trybu i postępowania w sprawie organizacji zgromadzeń. W tym zakresie praca ogranicza się do odnotowania podstawowych zagadnień oraz wskazania problemów wynikających z obowiązujących przepisów ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Poza zakresem pracy pozostają szczegółowe zagadnienia dotyczące samego zjawiska protestów społecznych

[48] Zatrzymania procesowe, które pozostają poza zakresem pracy, to ujęcie obywatelskie (art. 243 kodeksu postępowania karnego), zatrzymanie fakultatywne *sui generis*, tj. zatrzymanie w przypadku zaistnienia uzasadnionego przypuszczenia, że osoba podejrzana popełniła przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej (art. 244 § 1a kodeksu postępowania karnego), zatrzymanie, które poza przesłanką z art. 244 § 1a kodeksu postępowania karnego wymaga jeszcze zaistnienia przesłanki szczególnej, czyli popełnienia przestępstwa przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu oraz obawy ponownego popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy (art. 244 § 1b kodeksu postępowania karnego), ujęcie osoby (art. 45 § 2 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia). Natomiast zatrzymania pozaprocesowe, które nie będą poddane badaniom na potrzeby niniejszej pracy, to zatrzymanie penitencjarne (art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji), zatrzymanie administracyjne, czyli tzw. „zatrzymanie do wytrzeźwienia" (art. 40 ust 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, zatrzymanie cudzoziemca (art. 394 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach), zatrzymanie stadionowe (art. 20 ust. 1 pkt 5 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych). Jednak należy pamiętać, iż do zatrzymań pozaprocesowych zalicza się również inne szczególne rodzaje zatrzymań, które również nie są objęte zakresem niniejszej pracy, np. zatrzymanie określone w art. 115 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy – Prawo lotnicze.

[49] Teoretycznie nie można wykluczyć, iż w trakcie protestów społecznych dochodziło np. do zatrzymań cudzoziemców czy też zatrzymań w celu wytrzeźwienia, jednak w przeprowadzonych badaniach aktowych nie odnotowano żadnego ze wspomnianych zatrzymań.

w ujęciu socjologicznym czy też szczegółowe rozważania poszczególnych protestów jako aktu nieposłuszeństwa obywatelskiego. Ewentualna analiza motywacji uczestników zgromadzenia jest wykazana w analizie niektórych orzeczeń sądowych poddanych badaniom aktowym.

Co istotne, przedmiotem niniejszej pracy nie jest analiza akt spraw sądowych postępowań karnych w przedmiocie przekroczenia uprawnień[50] przez funkcjonariuszy Policji czy też ich postępowań dyscyplinarnych[51], postępowań w przedmiocie popełnienia konkretnych przestępstw lub wykroczeń przez uczestników protestów[52], ani też postępowań o odszkodowanie i zadośćuczynienie[53] za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie.[54] Powyższe zagadnienia w przedmiotowej pracy zostały ograniczone do

[50] Przestępstwo przekroczenia uprawnień przez funkcjonariusza zostało uregulowane w art. 231 kodeksu karnego, zgodnie z którym „§ 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”.

[51] Regulacje dotyczące postępowania dyscyplinarnego funkcjonariuszy znajdują się w rozdziale 10 ustawy o Policji. Zgodnie z art. 132 ust. 1 ustawy o Policji „Policjant odpowiada dyscyplinarnie za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego polegającego na naruszeniu dyscypliny służbowej lub nieprzestrzeganiu zasad etyki zawodowej.” Co ważne, postępowanie dyscyplinarne jest niezależne od postępowania karnego, a więc są to dwa odrębne i samodzielne postępowania.

[52] Wobec uczestników protestów społecznych w latach 2015-2023 wszczynano postępowania karne bądź wykroczeniowe. Podstawą wszczęcia postępowania karnego, zgodnie z art. 303 § 1 kodeksu postępowania karnego, jest istnienie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa. Jeśli chodzi o zarzucane uczestnikom zgromadzeń czyny to były to m.in. art. 217 kodeksu karnego (naruszenie nietykalności cielesnej), art. 222 kodeksu karnego (naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza), art. 223 kodeksu karnego (czynna napaść na funkcjonariusza publicznego), art. 226 kodeksu karnego (publiczne znieważenie funkcjonariusza publicznego) oraz art. 254 kodeksu karnego (czynny udział w zbiegowisku). Natomiast co do postępowania wykroczeniowego to podstawą jego wszczęcia, zgodnie z art. 57 § 1 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia jest skierowanie wniosku o ukarania do sądu. Skierowanie wniosku o ukaranie do sądu jest poprzedzone czynnościami wyjaśniającymi, podczas których Policja ustala, czy istnieją podstawy do wystąpienia z takim wnioskiem oraz zbiera dane niezbędne do jego sporządzenia (art. 52 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia). Natomiast co do zarzucanych obwinionemu czynów to często były to: art. 52 kodeksu wykroczeń (naruszenie przepisów o zgromadzeniach), art. 54 kodeksu wykroczeń (naruszenie przepisów porządkowych), art. 65 kodeksu wykroczeń (wprowadzenie w błąd organu państwowego lub instytucji), art. 90 kodeksu wykroczeń (tamowanie lub utrudnianie ruchu) oraz art. 116 kodeksu wykroczeń (nieprzestrzeganie zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków wynikających z przepisów o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych lub z decyzji wydanych na podstawie tych przepisów).

[53] Podstawą żądania odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie jest art. 552 § 4 kodeksu postępowania karnego, zgodnie z którym „Odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania.”

[54] Zarządzeniem nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2025 r. powołano Komisję do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023. W ramach swoich prac, Komisja przedstawi łącznie 4 raporty dotyczące mediów publicznych, nękania prawnego, działań policji wobec protestujących oraz działań innych służb niż policja. Problematyka m.in. postępowań toczących się wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych czy rekomendacji dotyczących metod działania Policji, stosowania mechanizmów postępowań dyscyplinarnych i karnych w Policji czy mechanizmów kompensacyjnych wobec osób poddanych represjom, również jest w zakresie działania Komisji (§ 11 ust. 1 pkt 2 i 3 lit. a, e oraz g Zarządzenia). Wskazane zagadnienia są na tyle obszerne, że mogą stanowić wyzwania badawcze wymagające osobnych analiz.

przedstawienia regulacji prawnych związanych ze wskazanymi wyżej postępowaniami oraz co najwyżej do zaprezentowania przykładowych wyroków dostępnych w systemach informacji prawnej. Warto zauważyć, że postępowania w tym zakresie wciąż się toczą i być może w przyszłości będą stanowić przedmiot osobnych opracowań naukowych[55].

[55] W trakcie protestów społecznych w latach 2015-2023 dochodziło do nadużyć ze strony funkcjonariuszy policji. Warto w tym zakresie przywołać sprawę ówczesnej posłanki na Sejm RP Magdaleny Biejat, wobec której funkcjonariusz policji rozpylił gaz pieprzowy z odległości mniejszej niż 2 metry prosto w jej oczy, co stanowiło niezasadne użycie środków przymusu bezpośredniego. W trakcie jednego z protestów solidarnościowych w związku z zatrzymaniami ekologów, funkcjonariusz Policji w trakcie interwencji wobec uczestników pokojowego zgromadzenia, tj. 19-letniej Aleksandry „Moli" Melaniuk, złamał jej rękę w kilku miejscach. W dniu 26 października 2020 r. podczas protestu na ul. Puławskiej w Warszawie, funkcjonariusz ABW wjechał autem w tłum protestujących osób. Innym przykładem są działania funkcjonariuszy policji podejmowane wobec aktywistki Babci Kasi, czyli Katarzyny Augustynek. Interwencje wobec Babci Kasi charakteryzowały się nadmiernym stosowaniem środków przymusu bezpośredniego oraz przemocy ze strony funkcjonariuszy. Jednak spraw, w których funkcjonariusze policji dopuszczali się takich zachowań w trakcie protestów społecznych w latach 2015-2023 było znacznie więcej, a powyżej wymienione sprawy to tylko kilka przykładów tego typu zachowań.

Rozdział I.

Instytucja zatrzymania – ujęcie teoretycznoprawne

1.1 Zatrzymanie jako środek przymusu

Środki przymusu zostały skodyfikowane w dziale VI kodeksu postępowania karnego oraz w dziale VI kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, jednak nie posiadają swojej definicji legalnej. W doktrynie wskazuje się, iż środkami przymusu są „czynności organów procesowych zmierzające do wymuszenia spełnienia obowiązków procesowych lub zapewnienia prawidłowego toku procesu”[56]. Jak sama nazwa wskazuje, elementem charakteryzującym powyższą instytucję jest przymus. Zgodnie z opracowaniem słownikowym, przymus to presja wywierana na kogoś lub okoliczności zmuszające kogoś do czegoś, ale też silna wewnętrzna potrzeba zrobienia czegoś[57]. W przypadku środków przymusu mamy do czynienia z elementem bezpośredniego przymusu ze strony władzy państwowej[58]. Do środków przymusu k.p.k. zalicza zatrzymanie, środki zapobiegawcze, poszukiwanie oskarżonego i list gończy, list żelazny, kary porządkowe oraz zabezpieczenie majątkowe. Warto wskazać, że w doktrynie wskazuje się również, iż do środków przymusu można zaliczyć procesowy podsłuch telefoniczny, przymusowe badanie oskarżonego oraz środki policji sesyjnej[59]. W doktrynie dokonuje się tzw. podziału doktrynalnego środków przymusu i tak np. S. Waltoś wskazuje, iż do środków przymusu należy zaliczyć również środki zapobiegawcze, a więc także tymczasowe aresztowanie, które jest stosowane w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a więc w tym samym celu, w którym stosuje się środki przymusu. Natomiast k.p.s.w. do środków przymusu zalicza zatrzymanie, zabezpieczenie i zajęcie przedmiotów, kary porządkowe, przymusowe doprowadzenie świadka, przymusowe odebranie rzeczy, zatrzymanie w celu przymusowego doprowadzenia obwinionego lub świadka oraz poszukiwanie osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia. Jednakże co do zaliczenia powyżej wskazanych środków przymusu określonych w k.p.k. pozostaje spór w doktrynie, bowiem, jak wskazuje S. Waltoś poszukiwanie oskarżonego oraz list gończy nie są środkami przymusu, a powinny zostać uregulowane w dziale k.p.k. o dowodach z uwagi na to, iż

[56] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 437.
[57] Słownik Języka Polskiego PWN, https://sjp.pwn.pl/slowniki/przymus.html (dostęp: 07.01.2025 r.).
[58] M. Cieślak, *Środki przymusu na tle systemu bodźców prawnych w procesie karnym*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego (Prace prawnicze) 1960, nr 7.
[59] A. Choromańska, M. Porwisz, *Wybrane zagadnienia prawa karnego procesowego*, Szczytno 2015, s. 199.

stanowią one czynności poszukiwawcze[60]. Podobnego zdania jest D. Kala, który wskazuje, iż zarówno poszukiwanie oskarżonego, jak i list gończy nie cechują się elementami przymusu psychicznego, a tym bardziej przymusu fizycznego[61]. Jednak na potrzeby niniejszej pracy środkiem przymusu, któremu zostanie poświęcona uwaga, jest zatrzymanie zarówno na kanwie k.p.k., jak i k.p.s.w. To ten rodzaj środka przymusu zostanie omówiony w sposób szczegółowy, nie wchodząc w szerszą charakterystykę innych środków przymusu wymienionych wyżej. Warto zauważyć, iż co do kwalifikacji zatrzymania jako samodzielnego środka przymusu, również istnieje wiele wątpliwości. Jak podkreśla S. Waltoś, zatrzymanie jest *de facto* środkiem zapobiegawczym *sensu largo*, bowiem ma na celu zabezpieczenie osoby podejrzanej dla procesu[62]. Podobnego zdania jest m.in. Ł. Cora[63], który zauważa, iż pomimo tego, że k.p.k. nie wskazuje zatrzymania jako środka zapobiegawczego, to jednak można zauważyć bliski związek między zatrzymaniem a tymczasowym aresztowaniem. Za takim poglądem przemawia fakt, iż zazwyczaj każde zastosowanie tymczasowego aresztowania poprzedzone jest zatrzymaniem osoby podejrzanej, a celem obu tych instytucji jest zabezpieczenie prawidłowego toku procesu. Oczywiście możliwa jest również sytuacja, w której sąd w pierwszej kolejności wyda postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, a w dalszej kolejności dojdzie do zatrzymania. Co do zaklasyfikowania zatrzymania jako środka zapobiegawczego, odmiennego zdania jest R. Stefański, który powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 19 lutego 1997 r. w sprawie o sygnaturze akt I KZP 37/96[64], aprobuje, iż „Wyodrębnienie zatrzymania w osobnym rozdziale wskazuje, że k.p.k. nie traktuje tej instytucji jako środka zapobiegawczego, a ta systematyka przemawia przeciwko możliwości uznania zatrzymania za środek zapobiegawczy.”[65] Biorąc pod uwagę istotę i znaczenie środków przymusu nie ma wątpliwości, iż wkraczają one w strefę wolności konstytucyjnych, a tym samym powodują ograniczenie wolności obywatelskich, a najsurowszymi będą te, mające izolacyjny charakter, tj. polegające na pozbawieniu wolności, a więc mowa o zatrzymaniu. Z tego względu środki przymusu powinno się stosować z zastosowaniem

[60] S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 437.
[61] D. Kala, *Środki przymusu w procesie karnym - pojęcie i podstawowe cechy definiujące*, Prok.i Pr. 2021, nr 12, s. 103-131.
[62] S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 438.
[63] Ł. Cora, *Funkcje zatrzymania właściwego i tymczasowego aresztowania*, PiP 2009, nr 1, s. 60-72.
[64] Uchwała SN z 19.02.1997 r., I KZP 37/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 21.
[65] R. A. Stefański, *Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania karnego*, Prok.i Pr. 1997, nr 10, s. 32-61.

reguły wyłączności ustawowej, tzn. środki przymusu należy stosować w sytuacjach, w których pozwala na to ustawa oraz zastosowane środki muszą być przewidziane w ustawie[66]. Należy również pamiętać o poszanowaniu zasady konieczności polegającej na niestosowaniu środków przymusu, w sytuacji gdy możliwe jest osiągnięcie celu w sposób dobrowolny oraz zasady minimalizacji dotyczącej wyboru najłagodniejszego środka przymusu[67]. Stosowanie środków przymusu nie może prowadzić do naruszenia zasady zakazu tortur wynikającej z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, zgodnie z którą nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu. Wobec powyższego należy jeszcze raz podkreślić, iż „stosowanie środków przymusu oznacza jednocześnie wkraczanie w sferę praw obywatelskich, powodując ich ograniczenie"[68]. Z tego względu należy stosować je wyjątkowo, gdy inne przewidziane prawem środki okażą się niewystarczające. Jest to o tyle istotne, że nieprzestrzeganie tej zasady prowadzić będzie do nadużywania stosowania instytucji zatrzymania, a tym samym do pozbawienia jednostki podstawowych praw i wolności, które są zagwarantowane na mocy Konstytucji RP. Szersze omówienie i wskazanie, czym właściwe jest zatrzymanie i jakie rodzaje zatrzymania możemy wyróżnić zostanie przedstawione poniżej.

1.1.1 Rodzaje zatrzymania

Jak już zostało wskazane wyżej, zatrzymanie jest jednym ze środków przymusu, ale warto przedstawić dokładne rozważania, na czym polega stosowanie tej instytucji. Zatem „zatrzymanie polega na krótkotrwałym pozbawieniu człowieka wolności przez właściwe organy państwowe"[69]. W istocie zatrzymanie charakteryzuje się odebraniem prawa do swobodnego poruszania się, porozumiewania się z innymi, zakazem przyjmowania i przekazywania bez zezwolenia uprawnionego organu jakichkolwiek przedmiotów, a także podporządkowaniem poleceniom organu oraz umieszczeniem osoby zatrzymanej w miejscu odosobnienia[70]. Zatrzymanie jest, obok tymczasowego

[66] W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, tom II, Bydgoszcz 2001, s. 160.
[67] D. Kala, *Środki przymusu* …, op. cit., s. 103-131.
[68] K. Marszał, *Środki przymusu w polskim procesie karnym de lege ferenda*, (w:) *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993.
[69] Wyrok TK z 6.12.2004 r., SK 29/04, OTK-A 2004, nr 11, poz. 114.
[70] P. Łabuz [w:] A. Choromańska i in., *Ustawa o policji. Komentarz*, Legalis 2022, art. 15.

aresztowania, najbardziej dolegliwym środkiem przymusu, bowiem wkracza ono w sferę prawa człowieka do wolności osobistej[71]. Co więcej, zatrzymanie wiąże się z tym, że dana jednostka zostaje pozbawiona prawa do swobodnego przemieszczania się, porozumiewania z innymi osobami czy też przyjmowania przedmiotów bez zgody organu dokonującego zatrzymania[72].

Co ważne, środki przymusu nie mają jednolitego charakteru, a zatem mają odmienne cele, a elementem wspólnym jest stosowanie ich wbrew woli[73]. Ze względu na cel stosowania instytucji zatrzymania, można wyróżnić zatrzymanie procesowe oraz zatrzymanie pozaprocesowe[74]. Zatrzymania procesowe to te, które zostały uregulowane w rozdziale 27 k.p.k. oraz rozdziale 8 k.p.s.w., natomiast do zatrzymań pozaprocesowych zalicza się m.in. zatrzymanie porządkowe uregulowane w art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, zatrzymanie penitencjarne oparte na art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji, zatrzymanie administracyjne wynikające z art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi[75], zatrzymanie cudzoziemca na podstawie art. 394 ust. 1 oraz art. 394 ust. 1a pkt 4 ustawy o cudzoziemcach[76] oraz tzw. zatrzymanie stadionowe dokonywane w oparciu o art. 20 ust. 1 pkt 5 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych[77].

Jeśli chodzi o typy zatrzymań procesowych to k.p.k. wyróżnia ujęcie osoby (art. 243 k.p.k.), zatrzymanie właściwe (art. 244 k.p.k.) oraz zatrzymanie na żądanie organów procesowych (art. 247 k.p.k.). Z kolei na podstawie k.p.s.w. do zatrzymań procesowych zaliczymy zatrzymanie właściwe (art. 45 § 1 k.p.s.w.) oraz ujęcie osoby (art. 243 k.p.k. w zw. z art. 45 § 2 k.p.s.w.). Szersza charakterystyka poszczególnych typów zatrzymań procesowych dokonywanych na podstawie k.p.k. oraz k.p.s.w. zostanie omówiona w podrozdziale *1.2 Opis instytucji zatrzymania na podstawie kodeksu postępowania*

[71] D. Kala, *Procesowe funkcje zatrzymania osoby w świetle rozwiązań kodeksu postępowania karnego*, Studia Iuridica Toruniensia. 2008, nr 1, s. 103.
[72] K. Malinowska-Krutul, *Sądowa kontrola zatrzymania.*, Zagadnienia Społeczne 2014, nr 2(2), s. 75.
[73] R. Olszewski, *Środki przymusu w perspektywie rzetelnego procesu karnego* [w:] *Hominum causa omne ius constitutum sit. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Hofmańskiego*, red. P. Czarnecki, S. Głogowska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Światłowski, Warszawa 2024.
[74] P. Łabuz [w:] A. Choromańska i in., *Ustawa o policji…,* op. cit., art. 15.
[75] Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 z późn. zm.) – dalej ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.
[76] Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 769 z późn. zm.) – dalej ustawa o cudzoziemcach.
[77] Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 616) – dalej ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych.

karnego oraz *1.3 Zatrzymanie na podstawie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*.

Z kolei odnosząc się do zatrzymań pozaprocesowych, należy wskazać, iż zatrzymanie porządkowe, jak wynika z art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, polega na zatrzymaniu osoby stwarzającej w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia (szerzej na temat zatrzymania porządkowego w podrozdziale *1.4 Zatrzymanie porządkowe w kontekście art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji*. Zatrzymanie penitencjarne, uregulowane w art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji, polega na zatrzymywaniu osób pozbawionych wolności, które dokonały ucieczki z aresztu śledczego, zakładu karnego, ze strzeżonego ośrodka lub z aresztu dla cudzoziemców, dokonały ucieczki w trakcie konwojowania lub zatrudnienia bądź na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i nie powróciły do niego w wyznaczonym terminie, korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie aresztu śledczego lub zakładu karnego lub z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności. Z kolei zatrzymanie administracyjne, jak wynika z art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, to „doprowadzenie osoby w stanie nietrzeźwości do izby wytrzeźwień lub placówki, podmiotu leczniczego albo do miejsca zamieszkania lub pobytu z zastosowaniem wobec niej środków przymusu bezpośredniego”[78]. Do zatrzymania cudzoziemca, zgodnie z treścią art. 394 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach, dochodzi w sytuacji zaistnienia okoliczności uzasadniających wydanie decyzji o zobowiązaniu go do powrotu albo wobec cudzoziemca uchylającego się od wykonania obowiązków wynikających z decyzji. Z kolei zatrzymanie cudzoziemca, na podstawie art. 394 ust. 1a ustawy o cudzoziemcach, dotyczy m.in. przymusowego wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, przekazania do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej czy też przekazania do państwa trzeciego na podstawie umowy międzynarodowej o przekazywaniu i przyjmowaniu osób. Regulacje dotyczące zatrzymania stadionowego, zgodnie z dyspozycją art. 20 ust. 1 pkt 5 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych, upoważniają służby porządkowe i informacyjne do ujęcia, w celu niezwłocznego przekazania Policji, osób stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla dóbr powierzonych ochronie oraz osób dopuszczających się czynów

[78] M. Koszowski [w:] I. Niżnik-Dobosz, M. Koszowski, *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Komentarz*, LEX/el. 2022, art. 40.

zabronionych. Pomimo tego, że przepis mówi o ujęciu osoby, to jednak w doktrynie wskazuje się, że instytucja z art. 20 ust. 1 pkt 5 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych jest bliższa instytucji zatrzymania z art. 244 k.p.k. niż instytucji ujęcia z art. 243 k.p.k.[79], a uzasadnione jest to choćby „obowiązkiem podporządkowania się wezwanych osób poleceniom służb porządkowych, zapewniających bezpieczeństwo imprezy (art. 16 ust. 1 pkt 4a), jak również możliwością zastosowania przez te służby siły fizycznej w przypadku wystąpienia zagrożenia w stosunku do dóbr powierzonych ochronie (art. 16 ust. 1 pkt 4b)”[80]. Jednak katalog zatrzymań pozaprocesowych „pozostaje otwarty, a przy tym akcentuje przede wszystkim pozaprocesowy charakter tych zatrzymań i pozostawia miejsce dla innych tego rodzaju zatrzymań, niezwiązanych bezpośrednio z toczącym się procesem karnym”[81].

Co istotne, w art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji została uregulowana czynność legitymowania. Bardzo często dochodzi do zacierania granicy między czynnością legitymowania, a czynnością zatrzymania. Wynika to z tego, iż „funkcjonariusze Policji, dokonując legitymowania określonej osoby, mają możliwość ograniczenia swobody jej funkcjonowania w zakresie i czasie niezbędnym do skutecznego ustalenia jej tożsamości.” [82] Jednak takie działania Policji nie stanowią pozbawienia wolności, które wiąże się z wszelkimi rygorami zatrzymania.[83] Niemniej jednak często dochodzi do sytuacji, w których to Policja pomimo przeprowadzania czynności legitymowania, ogranicza wolność osoby w taki sposób, że zostają spełnione przesłanki zatrzymania, o czym szerzej w Rozdziale V. Odnosząc się do samej czynności legitymowania, jest to podstawowy rodzaj czynności administracyjno-porządkowej Policji, której celem jest ustalenie tożsamości określonej osoby. Legitymowanie stanowi ingerencję w wolność osobistą jednostki, która stanowi ograniczenie wolności osobistej w rozumieniu art. 41 Konstytucji RP[84]. Zgodnie z § 4 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów[85], policjant ustala tożsamość osoby m.in. na podstawie dowodu osobistego, dokumentu

[79] Ł. Cora, *Zatrzymanie stadionowe*, Prok.i Pr. 2009, nr 2, s. 54-68.
[80] Ibidem, s. 61.
[81] Ł. Cora, *O pojęciu pozaprocesowego zatrzymania osoby*, PiP 2008, nr 3, s. 74.
[82] Z. Gądzik [w:] Ł. Czebotar, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Z. Gądzik, *Ustawa o Policji. Komentarz*, Warszawa 2015, art. 15.
[83] Ibidem.
[84] D. Czerwińska, W. Jasiński, K. Kremens, *Legitymowanie — regulacje prawne i praktyka stosowania*., Przegląd Policyjny 2023, nr 2(150), s. 22.
[85] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. poz. 2535).

paszportowego, zagranicznego dokumentu tożsamości, dokumentu mObywatel, a także na podstawie oświadczenia innej osoby, której tożsamość została ustalona na podstawie dokumentów. Co ciekawe, zgodnie z § 6 wskazanego wyżej Rozporządzenia, w przypadku gdy osoba legitymowana jest znana osobiście policjantowi, ustalenie jej tożsamości nie wymaga legitymowania. Każde wylegitymowanie osoby wymaga udokumentowania tej czynności przez Policjanta w notatniku służbowym, notatce służbowej lub notatce urzędowej[86]. Na podstawie § 7 Rozporządzenia, w takiej notatce powinny znaleźć się dane takie jak data, czas i miejsce legitymowania, przyczyna legitymowania, imię i nazwisko oraz adres zamieszkania lub pobytu, numer PESEL, rodzaj i cechy identyfikacyjne dokumentu, na podstawie którego ustalono tożsamość osoby. Co do zasady, osoba, która umyślnie wprowadza organ w błąd co do tożsamości własnej lub innej osoby, co do obywatelstwa, zawodu, miejsca zatrudnienia lub zamieszkania, zgodnie z art. 65 § 1 k.w. podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny. Chodzi tutaj o podawanie danych innych niż rzeczywiste[87], zatajeniu prawdziwego stanu rzeczy, jak np. podanie fałszywego nazwiska, imienia, zawodu czy miejsca pracy[88]. Natomiast osoba, która odmawia podania danych lub dokumentów, podlega tej samej karze na podstawie art. 65 § 2 k.w. Na podstawie art. 15 ust. 7 ustawy o Policji, na czynność legitymowania przysługuje zażalenie do właściwego miejscowo prokuratora. Ponadto zatrzymanie w celu wylegitymowania nie może być podstawą wniosku o zadośćuczynienie i odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie w trybie przepisów rozdziału 58, a może być jedynie podstawą do wystąpienia z roszczeniem w postępowaniu cywilnym na zasadach ogólnych[89].

1.1.2 Cele stosowania zatrzymania procesowego i pozaprocesowego

Jeśli chodzi o rozróżnienie zatrzymań procesowych a zatrzymań pozaprocesowych to należy zauważyć, iż różnica między nimi jest widoczna w celach,

[86] J. Karaźniewicz [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek, Warszawa 2021, art. 15.
[87] T. Bojarski, A. Michalska-Warias [w:] J. Piórkowska-Flieger, T. Bojarski, A. Michalska-Warias, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 65.
[88] Wyrok SN z 14.09.2004 r., IV KK 137/04, LEX nr 137753.
[89] Ibidem.

w których dany rodzaj zatrzymania jest stosowany, bowiem, jak zostało już wskazane wyżej, zatrzymanie procesowe służy realizacji prawidłowego przebiegu procesu oraz zabezpieczeniu zatrzymanego na potrzeby postępowania. Natomiast zatrzymanie pozaprocesowe charakteryzuje to, iż nie jest ono dokonywane na potrzeby postępowania, a z tego względu jest dokonywane „wobec osób, które nie mają statusu oskarżonego czy podejrzanego, a nawet nie są traktowane przez organy ścigania w kategorii osób podejrzanych”[90].

Przechodząc do szczegółów, zatrzymanie procesowe to „środek umożliwiający szybką reakcję organu ścigania na zachowania zmierzające do utrudnienia postępowania, stosowany w początkowej fazie postępowania przygotowawczego, a nierzadko stanowiący pierwszą czynność procesową faktycznie wszczynającą to postępowanie”[91] Ponadto celem zatrzymania procesowego jest zastosowanie środka zapobiegawczego bądź też przymusowego doprowadzenia do organu procesowego[92]. Ogólnie rzecz biorąc, chodzi tutaj o zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania i jest to główny cel stosowania zatrzymań procesowych. Oznacza to, że zatrzymania procesowe są stosowane w związku z toczącym się postępowaniem karnym i dla realizacji celów procesu[93]. Zatrzymanie dla celów procesowych oznacza, iż zatrzymanego „»zabezpiecza się« (…) na użytek toczącego się procesu karnego, aby móc trafnie rozstrzygnąć kwestię odpowiedzialności karnej zatrzymanego za popełnione przestępstwo”[94]. Przesłanki stosowania instytucji zatrzymań procesowych zostaną omówione w dalszej części pracy (tj. *1.2 Opis instytucji zatrzymania na podstawie kodeksu postępowania karnego* oraz *1.3 Zatrzymanie na podstawie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*) i na ich podstawie będzie widoczny element zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, np. poprzez określenie przesłanek szczególnych stosowania zatrzymania z art. 244 § 1 k.p.k., tj. obawa ucieczki lub ukrycia się, zatarcie śladów przestępstwa, niemożność ustalenia tożsamości oraz istnienie przesłanek do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym.

Jeśli chodzi o cele stosowania zatrzymań pozaprocesowych to nie są one związane z zabezpieczeniem postępowania, a cel stosowania jest uzależniony od danego

[90] Ł. Cora, *O pojęciu…,* op. cit., s. 77.
[91] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, art. 244.
[92] S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 439.
[93] Ł. Cora, *Zatrzymanie stadionowe*, op. cit., s. 55.
[94] Ibidem.

rodzaju zatrzymania. Celem zatrzymań porządkowych jest zapobieżenie zagrożeniom wskazanych w przepisie[95], a tym samym ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego. Celem zatrzymania penitencjarnego jest doprowadzenie osoby w warunkach wskazanych w art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji, a sama instytucja zatrzymania penitencjarnego akcentuje status prawny osoby zatrzymanej, bowiem jest ono stosowane wobec osoby pozbawionej wolności[96]. Celem zatrzymania administracyjnego, czyli tzw. „zatrzymania do wytrzeźwienia" wbrew pozorom nie jest doprowadzenie osoby do stanu trzeźwości ani względy medyczne[97], a realizacja obowiązków w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego[98] oraz „odstraszenie osób będących w stanie nietrzeźwości od wywoływania sytuacji wchodzących w zakres pojęcia tzw. »nietrzeźwości publicznej«"[99]. Jeśli chodzi o środki przymusu uregulowane w ustawie o cudzoziemcach to ich celem jest „»przymuszenie« osoby, do której są skierowane do zachowania zgodnego z żądaniem organu procesowego"[100]. Ich stosowanie nie jest skierowane na potrzeby postępowania karnego, ale na potrzeby postępowania administracyjnego[101]. A co do zatrzymań stadionowych, uregulowanych w ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych, to ich głównym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa imprezy masowej. Problematyka zatrzymania penitencjarnego, administracyjnego, stadionowego czy zatrzymania cudzoziemca nie jest istotą niniejszej pracy, bowiem kluczowe znaczenie będą miały te typy zatrzymań, które mogą potencjalnie godzić w wolność zgromadzeń. Oczywiście nie można wykluczyć sytuacji, w której dojdzie do zatrzymania cudzoziemca na zgromadzeniu przy ziszczeniu się przesłanek z art. 394 ustawy o cudzoziemcach, jednak tego typu sytuacje nie miały miejsca w sprawach objętych badaniami, a celem pracy jest analiza takich przypadków, w których zatrzymanie może godzić w wolność zgromadzeń.

[95] S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 440.
[96] Ł. Cora, *O pojęciu…,* op. cit., s. 76.
[97] M. Koszowski [w:] I. Niżnik-Dobosz, M. Koszowski, *Ustawa …,* op. cit., art. 40.
[98] Ł. Cora, *Zatrzymanie administracyjne na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, Prok.i Pr. 2008, nr 5, s. 109-119.
[99] Ibidem.
[100] P. K. Sowiński, *Środki przymusu w ustawie o cudzoziemcach*, Prok.i Pr. 2007, nr 11, s. 124.
[101] Ibidem.

1.2 Opis instytucji zatrzymania na podstawie kodeksu postępowania karnego

Zgodnie z treścią art. 41 ust. 1 Konstytucji RP: „Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie.” Zatrzymanie jest instytucją, która polega na krótkotrwałym pozbawieniu wolności, tj. całkowitym odebraniu jednostce możliwości decydowania o swojej wolności osobistej i możliwości korzystania z niej w sposób krótkotrwały[102], zatem jej stosowanie może odbywać się tylko na podstawie ustaw. I tak też podstawami do zastosowania instytucji zatrzymania procesowego są art. 243 k.p.k., art. 244 k.p.k., art. 247 k.p.k. oraz art. 45 k.p.s.w., natomiast podstawą do zatrzymania porządkowego jest art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Zatrzymanie zostało uregulowane w rozdziale 27 k.p.k., którego tytuł brzmi „Zatrzymanie”. W skład rozdziału 27 wchodzą przepisy dotyczące ujęcia obywatelskiego (art. 243 k.p.k.), zatrzymania właściwego (art. 244 k.p.k.), praw osoby zatrzymanej (art. 245 k.p.k.), sądowej kontroli zatrzymania (art. 246 k.p.k.), zatrzymania prokuratorskiego (art. 247 k.p.k.) oraz dopuszczalnego czasu zatrzymania (art. 248 k.p.k.).

1.2.1 Ujęcie obywatelskie (art. 243 k.p.k.)

Zgodnie z treścią art. 243 § 1 k.p.k.: „Każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości.” Ujęcie osoby „nie jest wprost nazwane zatrzymaniem, jednakże istota ujęcia jest taka sama jak zatrzymania właściwego”[103]. Hipoteza art. 243 § 1 k.p.k. wskazuje, iż adresatem normy jest każdy, a więc nie ma znaczenia czy osoba dokonująca zatrzymania jest pełnoletnia bądź też czy posiada pełną zdolność do czynności prawnych[104]. Ujęcie obywatelskie jest prawnie dopuszczalne przy spełnieniu przesłanki ogólnej, tj. ujęcia osoby na gorącym uczynku lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa oraz jednej z przesłanek dodatkowych, tj. obawy ukrycia się lub

[102] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, Warszawa 2023, art. 41.
[103] R. A. Stefański, *Zatrzymanie…*, op. cit., s. 37.
[104] K. Dudka [w:] M. Janicz, C. Kulesza, J. Matras, H. Paluszkiewicz, B. Skowron, K. Dudka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2023, art. 243.

niemożności ustalenia tożsamości tej osoby. Odnosząc się do ujęcia na gorącym uczynku, warto zauważyć, iż do ujęcia powinno dojść w momencie popełnienia przestępstwa lub po jego popełnieniu, jednak gdy sprawca pozostaje na miejscu przestępstwa[105]. Z kolei pościg podjęty bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa należy rozumieć „jako podążanie za sprawcą, którego przestępne zachowanie dostrzegło się w celu uniemożliwienia mu oddalenia się."[106], a pomiędzy przestępstwem, a rozpoczęciem pościgu nie powinien istnieć jakikolwiek odstęp czasowy[107]. W przypadku utraty ciągłości czasu i miejsca, pościg przerodzi się w poszukiwania, do których uprawnione są wyłącznie organy ścigania[108]. Z kolei przesłanka dodatkowa, jaką jest obawa ukrycia, wiąże się z wystąpieniem obiektywnych okoliczności takich jak podjęcie ucieczki sprawcy czynu, brak stałego miejsca zamieszkania lub pobytu czy poinformowanie osoby dokonującej ujęcia o zamiarze ukrycia się[109]. Natomiast druga przesłanka, tj. niemożność ustalenia tożsamości, zachodzi w sytuacji, w której sprawca czynu nie posiada przy sobie jakichkolwiek dokumentów pozwalających na ustalenie jego tożsamości bądź są to dokumenty fałszywe, jak też osoba ta nie jest znana osobie dokonującej ujęcia[110]. W sytuacji, w której dojdzie do odpadnięcia którejkolwiek z przesłanek dodatkowych, konieczne jest niezwłoczne uwolnienie osoby ujętej[111]. Art. 243 § 2 k.p.k. wskazuje, iż osobę ujętą należy niezwłocznie przekazać w ręce Policji. Czasu ujęcia nie należy wliczać do czasu zatrzymania[112]. Przepis art. 243 k.p.k. reguluje ujęcie obywatelskie, które stanowi kontratyp do przestępstwa pozbawienia wolności z art. 197 k.k., jeśli zostaną spełnione wymagania określone w art. 243 k.p.k.[113] Należy pamiętać, iż ujęcie osoby, o którym mowa w art. 243 k.p.k., dokonane „z naruszeniem przesłanek, o których mowa w § 1 i 2, skutkuje pociągnięciem sprawcy do odpowiedzialności karnej za bezprawne pozbawienie wolności z art. 189 § 1 lub 2 k.k."[114] Po przybyciu policji na miejsce

[105] K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Lach [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 11, Warszawa 2025, art. 243.
[106] Wyrok SA w Szczecinie z 3.07.2008 r., II AKa 78/08, OSA 2010, nr 6, poz. 3-25.
[107] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 243.
[108] K. Dudka [w:] *Postępowanie karne*, red. K. Dudka, H. Paluszkiewicz, wyd. 6, Warszawa 2022, s. 363.
[109] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2024, art. 243.
[110] K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Lach [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 243.
[111] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 243.
[112] K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Lach [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 243.
[113] T. Gardocka, D. Jagiełło, *Kodeks postępowania karnego. Krótki komentarz dla studiujących*, wydawnictwo PWN, Warszawa 2018, art. 243.
[114] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 243.

przestępstwa, ujęcie z art. 243 § 1 k.p.k. może przerodzić się w zatrzymanie właściwe z art. 244 § 1 k.p.k., o którym poniżej.

1.2.2 Zatrzymanie właściwe (art. 244 k.p.k.)

Zatrzymanie właściwe zostało uregulowane w art. 244 k.p.k., który wyróżnia trzy rodzaje zatrzymania. W art. 244 § 1 i 1a k.p.k. zostały unormowane zatrzymania fakultatywne, a w art. 244 § 1b k.p.k. zatrzymanie obligatoryjne. Art. 244 § 1 k.p.k. reguluje fakultatywne zatrzymanie, które określane jest mianem zatrzymania procesowego *sensu stricto*. A zatrzymanie z art. 244 § 1a k.p.k., z uwagi na specyficzną przesłankę dotyczącą podejrzenia przemocy domowej, na potrzeby niniejszej pracy zostanie nazwane jako zatrzymanie fakultatywne *sui generis*. W pierwszej kolejności zostanie przedstawione zatrzymanie fakultatywne z art. 244 § 1 k.p.k. uprawniające Policję do zatrzymania osoby podejrzanej, co do której zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że popełniła przestępstwo i jest to tzw. przesłanka dowodowa będąca materialną podstawą zatrzymania[115]. Jednak w § 1 omawianego przepisu mamy również kilka przesłanek szczególnych, którymi są obawa ucieczki lub ukrycia się, obawa zatarcia śladów przestępstwa, niemożność ustalenia tożsamości oraz istnienie przesłanek do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym. Aby można mówić o zatrzymaniu zgodnym z k.p.k. konieczne jest wystąpienie łącznie przesłanki dowodowej oraz jednej z przesłanek szczególnych[116]. Jak zostało wskazane w hipotezie art. 244 § 1 k.p.k., podmiotem uprawnionym do dokonania zatrzymania jest Policja. Jednak warto zauważyć, iż zgodnie z art. 312 k.p.k. uprawnienia Policji przysługują także: organom Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej, w zakresie ich właściwości, a także innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych. Innymi organami, o których mówi art. 312 k.p.k. będą m.in. Służba Celno-Skarbowa, Służba Ochrony Państwa, Służba Więzienna, dowódca statku powietrznego oraz kapitan statku[117]. Przesłanką dowodową zatrzymania jest istnienie uzasadnionego

[115] Stefański R.A. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296*, red. R. A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2019, art. 244.
[116] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 244.
[117] K. Dudka [w:] *Postępowanie karne*, op. cit., s. 365-366.

przypuszczenia popełnienia przestępstwa. Uzasadnione przypuszczenie z pewnością jest pojęciem szerszym od uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa[118], które jest wymagane przy zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Odnosząc się do doktryny należy wskazać, iż uzasadnione przypuszczenie to „przekonanie oparte na konkretnych dowodach, co prawda nie takich, które świadczą o pewności tego, że dana osoba popełniła przestępstwo, i nie jest to duże prawdopodobieństwo, graniczące z pewnością, ale nie jest to też przypuszczenie mające oparcie tylko w intuicji."[119] Ponadto uzasadnione przypuszczenie nie musi opierać się na dowodach, a wystarczą własne spostrzeżenia policjanta, informacje uzyskane od świadków zdarzenia czy też inne źródła informacji, jak np. sprawca niedawno popełnionego przestępstwa ucieka mimo wezwań policjanta do zatrzymania się[120]. Jednakże podstawy zatrzymania muszą istnieć obiektywnie, a nie jedynie w odczuciu organu dokonującego lub zarządzającego zatrzymanie[121]. Z taką sytuacją będziemy mieli do czynienia nie tylko wtedy, gdy organ dokonuje zatrzymania z pełną świadomością braku ku temu podstaw, ale także, gdy organ mylnie przyjmuje istnienie przesłanek zatrzymania, a dopiero na późniejszym etapie zostanie ustalona ta nieprawidłowość.[122] Z kolei osoba podejrzana to osoba, co do której nie wydano postanowienia o przedstawieniu zarzutów, ale podejrzewa się ją o popełnienie przestępstwa[123]. Innymi słowy, to osoba, wobec której „nie wydano postanowienia o przedstawieniu zarzutu, a jednocześnie więcej niż osoba, co do której nie ma wątpliwości, iż nie uczestniczyła w popełnieniu czynu."[124] Status osoby podejrzanej otrzymuje się w momencie podjęcia pierwszej czynności procesowej ukierunkowanej na ściganie danej osoby, a w wielu przypadkach będzie to moment zatrzymania tej osoby[125]. Jednakże art. 244 § 1 k.p.k. będzie miał zastosowanie nie tylko do osoby podejrzanej, ale także do podejrzanego i oskarżonego[126]. Co więcej, w przypadku podejrzanego i oskarżonego

[118] Wyrok SA we Wrocławiu z 3.03.2016 r., II AKa 35/16, LEX nr 2023602.
[119] L. K. Paprzycki [w:] J. Grajewski, S. Steinborn, L. K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015, art. 244.
[120] M. Goettel, *Podręcznik policjanta, część 2A, Uprawnienia policjanta, Legitymowanie, zatrzymywanie, przeszukanie i czynności zbliżone, korzystanie z pomocy*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1996, s. 18-19.
[121] Wyrok SA w Szczecinie z 26.03.2009 r., II AKa 1/09, LEX nr 508307.
[122] Uchwała SN z 23.05.2006 r., I KZP 5/06, OSNKW 2006, nr 6, poz. 55.
[123] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 244.
[124] M. Gabriel-Węglowski, *Zatrzymanie procesowe - uwagi polemiczne*, Prok.i Pr. 2008, nr 9, s. 28-41.
[125] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 244.
[126] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467. Komentarz*, Warszawa 2014, art. 244.

przesłanka podstawowa będzie zawsze spełniona[127]. Poza przesłanką dowodową, która musi się ziścić, aby zastosować instytucję zatrzymania, niezbędne jest również stwierdzenie jednej z przesłanek szczególnych, tj. obawy ucieczki, obawy ukrycia się, obawy zatarcia śladów przestępstwa, niemożności ustalenia tożsamości oraz istnienia przesłanek do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym. Często zachowanie zatrzymanego podczas czynności zatrzymania może mieć duże znaczenie co do późniejszych decyzji organów, bowiem oportunistyczne zachowanie zatrzymanego może potwierdzać ewentualną obawę ucieczki, ukrycia się czy bezprawnego utrudniania postępowania[128]. Co ważne, zarówno obawa ucieczki lub ukrycia się, jak i obawa zacierania śladów przestępstwa „musi być uzasadniona, poparta konkretnymi okolicznościami wskazującymi prawdopodobieństwo ich wystąpienia i wynikać z okoliczności ujawnionych w postępowaniu; nie może to być obawa abstrakcyjna"[129]. To samo tyczy się niemożności ustalenia tożsamości[130]. Obawa ukrycia się będzie uzasadniona i nieabstrakcyjna, w sytuacji gdy np. zostanie podjęta próba jej realizacji, udaremniona przez policjanta bądź inną osobę czy też nastąpi podjęcie przygotowań do wyjazdu i zaopatrzenie się w fałszywy dokument tożsamości[131]. Jeśli osoba podejrzana wyjedzie i nie poda informacji gdzie się udaje, to nie jest jeszcze równoznaczne z tym, że zamierza ona uciec, aby tak się stało musiałyby zaistnieć okoliczności, które wskazywałyby, iż taka osoba nie ma zamiaru powrotu do domu[132]. O obawie ukrycia się można mówić, gdy osoba podejrzana unika kontaktu z organami procesowymi oraz w sposób intencjonalny nie stawia się na wezwania[133] bądź często dokonuje zmian miejsca pobytu, które nie są uzasadnione[134]. Obawa zatarcia śladów przestępstwa musi odnosić się do konkretnych elementów „zachowania osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa, które wskazują na to, że zamierza ona usunąć albo zniekształcić te zmiany w świecie zewnętrznym, które powstały po popełnieniu czynu oraz świadczą o popełnieniu przestępstwa, a także o jego sprawcy."[135]. Są to takie zachowania, które uniemożliwiają bądź utrudniają prowadzenie czynności procesowych zmierzających do

[127] I. Kobus, P. Januszczyk, *Przesłanki zatrzymania osoby stosowane przez organy procesowe – zmiany w kodeksie postępowania karnego*, Przegląd Policyjny 2019, nr 2(134), s. 119-131.
[128] M. Prusek, *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego w procesie karnym*, Warszawa 2021, s. 210.
[129] J. Skorupka, *Zatrzymanie procesowe osoby podejrzanej*, Prok.i Pr. 2007, nr 11, s. 23.
[130] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 244.
[131] R. A. Stefański, *Zatrzymanie*…, op. cit., s. 32-61.
[132] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 244.
[133] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*…., op. cit., art. 244.
[134] Ibidem.
[135] L. K. Paprzycki [w:] J. Grajewski, op. cit, art. 244.

ustalenia okoliczności sprawy[136]. Dla przykładu obawa zatarcia śladów przestępstwa będzie miała miejsce, gdy osoba podejrzana intencjonalnie zatrze ślady poprzez wypranie odzieży, na której znajdowały się ślady krwi lub wyzbędzie się takiej odzieży czy też przedmiotów, które jej posłużyły do popełnienia przestępstwa[137]. Natomiast przyjmuje się, że np. nakłanianie świadków do składania fałszywych zeznań czy tworzenie nieprawdziwych dowodów nie będzie zacieraniem śladów przestępstwa[138], bowiem wykracza to poza pojęcie „śladów", którym posłużył się ustawodawca formułując zakres obawy w art. 244 § 1 k.p.k.[139] Brak możliwości ustalenia tożsamości będzie miał miejsce wtedy, gdy pomimo podjęcia wszelkich prób i sposobów ustalenia tożsamości, nie da się takiej osoby zidentyfikować. Policja posiada szeroki katalog możliwości ustalania tożsamości, stąd też ich obowiązkiem jest wykorzystanie wszystkich przewidzianych prawem możliwości[140]. Oznacza to, że niemożność identyfikacji powinna mieć charakter trwały i zupełny[141]. Ostatnia z przesłanek szczególnych, jaką jest przeprowadzenie postępowania w trybie przyspieszonym ma charakter samodzielny, co oznacza, że samo zaistnienie przesłanek do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym uzasadnia zatrzymanie, a żadna z pozostałych przesłanek szczególnych nie musi zaistnieć[142]. Jednak nadal musi zostać spełniona przesłanka dowodowa, tj. uzasadnione przypuszczenie, że osoba popełniła przestępstwo. Jeśli chodzi o przesłanki umożliwiające zastosowanie postępowania przyspieszonego, zostały one uregulowane w art. 517b k.p.k. i są nimi: prowadzenie sprawy w formie dochodzenia, ujęcie na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem oraz zatrzymanie i w ciągu 48 godzin doprowadzenie przez Policję oraz przekazanie do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o rozpoznanie sprawy[143].

Zatrzymanie fakultatywne *sui generis* zostało uregulowane w art. 244 § 1a k.p.k., zgodnie z którym Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną. Przesłanką ogólną jest, zgodnie z dyspozycją art. 244 § 1a k.p.k., uzasadnione przypuszczenie, że osoba podejrzana popełniła przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie

[136] J. Skorupka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Wyd. 6, Warszawa 2023, art. 244.
[137] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., art. 244.
[138] M. Olężałek *§ 30 Zatrzymanie osoby* [w:] P*rawo karne procesowe dla sędziów, prokuratorów, obrońców i pełnomocników*, red. M. Olężałek, Warszawa 2026.
[139] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby w polskim procesie karnym. Analiza dogmatyczno-prawna,* Warszawa 2015.
[140] J. Skorupka, *Zatrzymanie procesowe…*, op. cit., s. 16-32.
[141] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby…*, op. cit.
[142] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 244.
[143] B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III*, red. K. Dudka, Warszawa 2023, art. 517(b).

zamieszkującej. Natomiast, przesłanka szczególna to obawa ponownego popełnienia przestępstwa przez osobę podejrzaną z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy groziła jego popełnieniem. Przestępstwa z użyciem przemocy obejmują swoim zakresem „popełnienie jakiegokolwiek przestępstwa z użyciem (stosowaniem) przemocy jako sposobu działania sprawcy, również wtedy, gdy takie zachowanie nie należy do ustawowych znamion popełnionego przestępstwa."[144] Jeśli chodzi o termin „przemoc" to należy zauważyć, iż obejmuje on zarówno przemoc fizyczną, jak i przemoc psychiczną[145], a osoba wspólnie zamieszkująca to taka, która mieszka z zatrzymanym w jednym mieszkaniu, niezależnie od liczby pomieszczeń[146], niekoniecznie musi to być zamieszkiwane ciągłe (trwale, nieprzerwane) obu tych osób[147] oraz, co ciekawe, nie jest wymagane wspólne prowadzenie gospodarstwa[148]. Jednak osobami wspólnie zamieszkującymi nie będą traktowane osoby mieszkające w ramach budynku wielomieszkaniowego np. blok lub kamienica z odrębnymi mieszkaniami[149]. Bez znaczenia pozostaje również to, czy jest to osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.[150] Przesłanka szczególna, tj. obawa ponownego popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy zatrzymany popełnieniem przestępstwa groził, musi mieć charakter realny oraz poparty konkretnymi okolicznościami[151]. W treści art. 244 § 1a k.p.k. można dostrzec, iż użyte przez ustawodawcę określenie „zwłaszcza" wskazuje na to, iż jest to jedynie wskazanie przykładowe, a obawa będzie zachodzić nie tylko, gdy osoba podejrzana grozi popełnieniem przestępstwa, ale również gdy wcześniej dopuszczała się już podobnych czynów i dochodziło np. do wcześniejszej karalności za takie zachowania[152]. Z uwagi na tematykę pracy zatrzymanie fakultatywne *sui generis* z art. 244 § 1a k.p.k. nie będzie przedmiotem dalszych rozważań.

W art. 244 § 1b k.p.k. zostało uregulowane zatrzymanie obligatoryjne, zgodnie z którym „Policja zatrzymuje osobę podejrzaną, jeśli przestępstwo, o którym mowa w § 1a, zostało popełnione przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego

[144] L. K. Paprzycki [w:] J. Grajewski, op. cit., art. 244.
[145] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks*…, op. cit., art. 244.
[146] J. Skorupka J., *Rozdział VIII Środku przymusu* [w:] *Proces Karny*, red. J. Skorupka, wyd. 4, Warszawa 2022, s. 525.
[147] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby*…, op. cit.
[148] M. Olężałek *§ 30 Zatrzymanie osoby* [w:] P*rawo karne…,* op. cit.
[149] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., art. 244.
[150] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 244.
[151] Ibidem.
[152] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 244.

przedmiotu, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi." Z przepisu możemy wyróżnić przesłankę ogólną, jaką jest istnienie uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa z art. 244 § 1a k.p.k. oraz przesłankę szczególną, którą jest popełnienie przestępstwa przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu oraz obawa ponownego przestępstwa z użyciem przemocy. Przesłanką dodatkową w odróżnieniu od zatrzymania fakultatywnego *sui generis*. jest użycie broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu np. siekiery, tasaka, stłuczonej butelki, łomu, kastetu, kolczastego drutu, łańcucha[153]. Co ważne, samo trzymanie w ręce takiego przedmiotu jest niewystarczające, bowiem wtedy mamy do czynienia z posługiwaniem się, a nie jego użyciem[154]. Co do drugiej z przesłanek szczególnych, tj. obawy ponownego popełnienia przestępstwa, „nie jest wymagane, aby ponowne przestępstwo, którego dotyczy obawa, także miało zostać popełnione z użyciem broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu."[155] Natomiast pojęcia „przemocy" oraz „osoby wspólnie zamieszkującej" są rozumiane tak samo jak w przypadku art. 244 §1a k.p.k. Na potrzeby niniejszej pracy tematyka obligatoryjnego zatrzymania z art. 244 §1b k.p.k. nie będzie przedmiotem dalszej analizy.

1.2.3 Zatrzymanie prokuratorskie (art. 247 k.p.k.)

Zatrzymanie prokuratorskie zostało uregulowane w art. 247 k.p.k., a jego nazwa wynika z tego, że kompetencja do zarządzenia zatrzymania w trybie art. 247 § 1 k.p.k. należy wyłącznie do prokuratora[156]. Co więcej, prokurator posiada tę kompetencję jedynie w toku postępowania przygotowawczego, a na etapie postępowania sądowego może on jedynie zwrócić się z wnioskiem o wydanie postanowienia o zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu do sądu[157]. Celem takiego zatrzymania jest przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej lub podejrzanego do organu w celu przeprowadzenia określonej czynności procesowej[158]. Zatrzymanie prokuratorskie będzie zgodne z

[153] Wyrok SA we Wrocławiu z 21.03.2012 r., II AKa 33/12, LEX nr 1162854.
[154] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 244.
[155] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks*…, op. cit., art. 244.
[156] P. Wiliński P. [w:] *Polski Proces Karny*, red. P. Wiliński, wyd. 2, Warszawa 2022, s. 365.
[157] R. A. Stefański [w] *Kodeks…*, op. cit., art. 247.
[158] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 247.

obowiązującymi przepisami, jeśli zostaną spełnione łącznie: przesłanka dowodowa, która została określona w art. 244 § 1 k.p.k., tj. uzasadnione przypuszczenie, że osoba podejrzana popełniła przestępstwo oraz jedna z przesłanek szczególnych określonych w art. 247 k.p.k.[159] Brak spełnienia przesłanki dowodowej czyni zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie niedopuszczalnym[160]. Z kolei do przesłanek szczególnych zalicza się:

i. uzasadnioną obawę, że osoba podejrzana albo podejrzany nie stawi się na wezwanie w celu przedstawienia zarzutów (art. 247 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 313 § 1 k.p.k.),
ii. uzasadnioną obawę, że osoba podejrzana albo podejrzany nie stawi się na zmianę lub uzupełnienie zarzutów (art. 247 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 314 k.p.k.),
iii. uzasadnioną obawę, że osoba podejrzana albo podejrzany nie stawi się na przeprowadzenie badań lub czynności określonych w art. 74 § 2 i 3 k.p.k. m.in. oględziny zewnętrzne ciała oraz inne badania niepołączone z naruszeniem integralności ciała, badania psychologiczne i psychiatryczne, pobranie wymazu ze śluzówki policzków (art. 247 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 74 § 2 i 3 k.p.k.),
iv. uzasadnioną obawa utrudniania postępowania w inny bezprawny sposób (art. 247 § 1 pkt 2 k.p.k.),
v. zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego (art. 247 § 2 k.p.k.).

Odnosząc się do pierwszej z przesłanek szczególnych, tj. uzasadnionej obawy niestawiennictwa na wezwanie, to należy wskazać, iż obawa musi być realna, a nie może być efektem domysłów lub sugestii, powinna nie tylko opierać się na wiarygodnych informacjach, ale także musi być udokumentowana dowodowo[161]. Przykładem takiej obawy będzie m.in. „wcześniejsze nieusprawiedliwione niestawiennictwo na wezwanie wskazujące na to, że osoba także i w tym przypadku dobrowolnie nie stawi się na wezwanie w trybie określonym przez prawo, czy zeznania świadków wskazujące na zamiar niestawiennictwa”[162]. Natomiast jeśli chodzi o utrudnianie postępowania w inny bezprawny sposób, to do tego rodzaju czynności można zaliczyć m.in. nakłanianie do

[159] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 247.
[160] K. J. Pawelec, *Zatrzymanie w ujęciu znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego*, PS 2014, nr 6, s. 63-75.
[161] Ł. Cora, *5. Podstawy prawne zatrzymania procesowego, organy uprawnione i ograniczenia podmiotowe zatrzymania* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021, s. 249.
[162] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks*…, op. cit., art. 247.

składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień[163], zacieranie śladów przestępstwa[164], próbę oddalenia się osoby podejrzanej z miejsca przeprowadzenia czynności, której udział był obowiązkowy[165]. Potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego, co do zasady, dotyczy wszystkich środków zapobiegawczych[166]. Natomiast część doktryny wskazuje, że dotyczy to tylko izolacyjnego środka zapobiegawczego, tj. tymczasowego aresztowania. Skoro zatrzymanie stanowi pozbawienie wolności to konieczność i proporcjonalność zatrzymania zostaną zrealizowane tylko przy zastosowaniu izolacyjnego środka zapobiegawczego[167]. Jednakże w praktyce mogą zdarzyć się sytuacje, gdy będzie potrzeba zastosowania innego środka zapobiegawczego niebędącego izolacyjnym środkiem zapobiegawczym np. nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego (art. 275a § 1 k.p.k.) czy zawieszenie w czynnościach służbowych lub powstrzymywanie się od prowadzenia określonej działalności (art. 276 k.p.k.) po to, aby doszło do przerwania trwającej działalności noszącej znamiona przestępstwa[168]. Przykładowo, w przypadku przestępstwa znęcania się (art. 207 k.k.) i w celu ochrony życia i zdrowia osób pokrzywdzonych wspólnie zamieszkujących ze sprawcą konieczne będzie jego zatrzymanie i doprowadzenie na czynności, pomimo tego, że nie zawsze musi wystąpić potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania, bowiem istnieje możliwość zastosowania chociażby środka zapobiegawczego z art. 275a k.p.k.[169] Zgodnie z treścią art. 247 § 2 k.p.k. w związku z zatrzymaniem można zarządzić również przeszukanie, a przepisy dotyczące przeszukania, tj. art. 220-222 oraz art. 224 k.p.k. stosuje się odpowiednio. Ważnym aspektem jest to, że zarządzenie przeszukania winno mieć miejsce tylko wtedy, gdy istnieje uzasadnione przypuszczenie, że w miejscu dokonania przeszukania znajduje się osoba podlegająca zatrzymaniu[170]. Natomiast co do formy decyzji o zatrzymaniu to zgodnie z treścią art. 247 § 1 k.p.k. mowa jest o zarządzeniu zatrzymania i przymusowego doprowadzenia i taki też pogląd spotkał się z aprobatą Sądu Najwyższego w uchwale z dnia 4 lipca 1991 r. o sygn. akt WZP 1/91[171]. Pomimo tego w doktrynie istnieje pewna rozbieżność, bowiem wskazuje się, iż „waga decyzji przemawia

[163] Ł. Cora, *5. Podstawy prawne zatrzymania*, op. cit., s. 250.
[164] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 247.
[165] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do 1-296. Tom I.* Wyd. 4, Warszawa 2011, art. 247.
[166] R. A. Stefański [w] *Kodeks…*, op. cit., art. 247.
[167] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit, art. 247.
[168] M. Olężałek *§ 30 Zatrzymanie osoby* [w:] P*rawo karne…,* op. cit.
[169] W. Wassermann, *Przesłanki zatrzymania prokuratorskiego w oparciu o art. 247 k.p.k.*, Prok.i Pr. 2020, nr 10-11, s. 84-95.
[170] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 247.
[171] Uchwała SN z 4.07.1991 r., WZP 1/91, OSNKW 1992, nr 1-2, poz. 10.

za tym, aby zatrzymanie następowało w formie postanowienia, gdyż zarządzenia zawierają decyzje mniej ważne i są wydawane z reguły w kwestiach drugorzędnych”[172]. Jednak w praktyce to właśnie w formie zarządzenia podejmowana jest decyzja o zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu osoby. Na powyższe zarządzenie służy zażalenie do sądu na podstawie art. 246 k.p.k., który stosuje się odpowiednio. Prokurator podejmując decyzję o wydaniu postanowienia „nie może kierować się dowolnością przy podejmowaniu decyzji ani niczym nieskrępowaną swobodą i subiektywną oceną danej sytuacji faktycznej”[173], a jego obowiązkiem jest działanie na podstawie i w granicach prawa[174]. Zatrzymanie i przymusowe doporowadzenie nie może być stosowane „dla celów pozaprocesowych, w tym dla spektakularnego wykazywania aktywności prokuratury w ściganiu sprawców przestępstw, która to spektakularność ma niewiele wspólnego z potrzebami prawidłowego postępowania.”[175] Z uwagi na zakres przedmiotowy niniejszej pracy instytucja zatrzymania i przymusowego doprowadzenia nie będzie przedmiotem dalszych rozważań.

1.3 Zatrzymanie na podstawie kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia

Środki przymusu, do których zaliczamy zatrzymanie, zostały także uregulowane w k.p.s.w. W ramach przypomnienia, celem stosowania środków przymusu jest „wymuszenie określonego zachowania się uczestników postępowania lub zabezpieczenie grożącej obwinionemu kary. Stosuje się je w celu skutecznego uzyskania dowodów w postępowaniu.”[176] K.p.s.w. reguluje dwie formy zatrzymania, tj. zatrzymanie właściwe w art. 45 § 1 k.p.s.w. oraz ujęcie w art. 243 k.p.k. w zw. z art. 45 § 2 k.p.s.w. Zarówno zatrzymanie właściwe, jak i ujęcie mają charakter procesowy, a ich stosowanie ograniczone jest koniecznością zapewnienia prawidłowego i skutecznego przebiegu postępowania[177]. Przepisy dotyczące zatrzymania właściwego oraz ujęcia zostały

[172] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 244.
[173] Ł. Cora, *Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby na podstawie art. 247 § 1 k.p.k.,* Palestra 2008, nr 9-10, s. 93-102.
[174] Ł. Cora, *Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie*…, op. cit., s.99.
[175] Uchwała SN z 23.05.2006 r., I KZP 5/06.
[176] S. Pikulski, K. Szczechowicz, *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w świetle praw i wolności obywatelskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2004, s. 17.
[177] M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, A. Lach, *Charakter prawny postępowania i środki przymusu w sprawach o wykroczenia*, Prok.i Pr. 2002, nr 6, s. 40-55.

uregulowane w dziale VI k.p.s.w. „Środki przymusu" oraz w rozdziale 8 „Zatrzymanie". W skład rozdziału 8 wchodzą przepisy dot. zatrzymania właściwego oraz zatrzymania obywatelskiego, czyli ujęcia (art. 45 k.p.s.w.), uprawnień zatrzymanego (art. 46 k.p.s.w.) oraz prawa do sądowej kontroli zażalenia na zatrzymanie (art. 47 k.p.s.w.). Tutaj również należy pamiętać o ograniczeniach związanych z immunitetem, tj. niedopuszczalne jest zatrzymanie osoby korzystającej z immunitetu materialnego wyłączającego odpowiedzialność (immunitet zakrajowy, sędziowski, prokuratorski) oraz immunitetu formalnego, który podlega uchyleniu za uprzednim zezwoleniu władzy[178]. Poniżej szczegółowej analizie zostaną poddane przesłanki zastosowania zatrzymania właściwego (*1.3.1 Zatrzymanie właściwe*.) oraz ujęcia (*1.3.2 Ujęcie osoby*.).

1.3.1 Zatrzymanie właściwe (art. 45 § 1 k.p.s.w.)

Podstawą do zastosowania zatrzymania właściwego jest art. 45 § 1 k.p.s.w. Na mocy tego przepisu, Policja ma prawo zatrzymać osobę ujętą na gorącym uczynku popełnienia wykroczenia lub bezpośrednio potem przy spełnieniu jednej z dwóch przesłanek szczególnych. Bez ich spełnienia nie można zastosować zatrzymania. Do przesłanek szczególnych k.p.s.w. zalicza istnienie podstaw do zastosowania wobec zatrzymanego postępowania przyspieszonego oraz niemożność ustalenia tożsamości. Są to przesłanki, które pojawiły się przy omawianiu zatrzymania właściwego uregulowanego w art. 244 § 1 k.p.k. Zachodzi istotna różnica między ujęciem na gorącym uczynku a ujęciem bezpośrednio potem. Ujęcie na gorącym uczynku oznacza ujęcie w czasie popełniania wykroczenia[179], a także po popełnieniu, ale jeszcze na miejscu czynu lub w jego pobliżu[180]. Ujęcie na gorącym uczynku dotyczy popełnienia wykroczenia również na etapie usiłowania[181], ale także form zjawiskowych, tj. podżegania oraz pomocnictwa, jeżeli stanowią one wykroczenie.[182]. Natomiast ujęcie bezpośrednio potem

[178] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2012, art. 45.
[179] J. Lewiński [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. VII, Warszawa 2011, art. 45.
[180] K. Dąbkiewicz [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2017, art. 45.
[181] J. Kosonoga [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*. *Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 3, Warszawa 2024, art. 45.
[182] D. Kala, *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu procesowego w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia*, PS 2003, nr 9, s. 108.

odnosi się do sytuacji, w których dojdzie do ujęcia sprawcy natychmiast po czynie w miejscu jego popełnienia, jak i gdy oddala się z tego miejsca, ale także w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia, bądź poprzez przejęcie sprawcy od osoby, która zatrzymała sprawcę w warunkach art. 243 k.p.k.[183] Pościg powinien przy tym trwać w sposób nieprzerwany czasowo i miejscowo[184], a więc każdorazowa przerwa w pościgu podjętym w celu zatrzymania sprawcy uniemożliwia jego zatrzymanie w warunkach określonych w art. 45 k.p.s.w.[185] Nadto w momencie, w którym Policja ma możliwość ujęcia sprawcy, ale z różnych powodów nie robi tego niezwłocznie, traci prawo zatrzymania[186]. Jedną z przesłanek szczególnych jest istnienie podstaw do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym. Przesłanki zastosowania postępowania w trybie przyspieszonym zostały określone w art. 90 k.p.s.w. Przepis znajdzie zastosowanie do osób niemających stałego zamieszkania lub miejsca stałego pobytu (art. 90 § 1 k.p.s.w.) oraz osób przebywających jedynie czasowo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 90 § 2 k.p.s.w.). W obydwu przypadkach musi ziścić się uzasadniona obawa, że rozpoznanie sprawy z zwyczajnym postępowaniu będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione. Ponadto postępowanie w trybie przyspieszonym stosuje się wobec sprawców wykroczenia, o którym mowa w art. 51 § 2a oraz art. 66b k.w. (art. 90 § 2a k.p.s.w.); wykroczeń popełnionych w związku z imprezą masową przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu, tj. art. 50, 50a, 51 i 52a k.w. oraz przeciwko mieniu i urządzeniom użytku publicznego, tj. art. 124 i 143 k.w. (art. 90 § 3 pkt 1 i 2 k.p.s.w.). Określenie „w związku z imprezą masową" obejmuje swym zakresem zarówno „wykroczenia popełnione przed imprezą, w trakcie jej trwania oraz po niej, gdy między zachowaniem sprawcy dopuszczającego się wykroczenia a imprezą zachodzi ścisły związek."[187]

Ważnym zagadnieniem pozostaje kwestia zatrzymania w związku z przesłanką z art. 90 § 2a k.p.s.w., czyli osób przebywających jedynie czasowo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, bowiem Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 stycznia 2019 r., SK 6/16[188] stwierdził, że art. 45 § 1 pkt 1 w zw. z art. 90 § 2 k.p.s.w jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a tym samym utracił on moc „w

[183] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*..., op. cit., art. 45.
[184] K. Dąbkiewicz [w:] *Kodeks postępowania…*, op. cit., art. 45.
[185] P. Gensikowski, *Postępowanie w sprawach o wykroczenia. Komentarz*. Wyd. 1, Warszawa 2016, art. 45.
[186] I. Kobus. I. Dziugieł, *Zatrzymanie, ujęcie, doprowadzenie, sprowadzenie osoby*, Szczytno 2006, s.122.
[187] K. Dąbkiewicz [w:] *Kodeks postępowania…*, op. cit., art. 90.
[188] Wyrok TK z 8.01.2019 r., SK 6/16, OTK-A 2019, nr 3.

zakresie, w jakim dopuszcza zatrzymanie osoby przebywającej jedynie czasowo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, której tożsamość została ustalona, a której zarzuca się popełnienie wykroczenia zagrożonego wyłącznie grzywną przewidzianą w art. 18 pkt 3 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2018 r. poz. 618, ze zm.)"[189]. Przesłanka niemożności ustalenia tożsamości oznacza sytuacje, w których osoba „nie ma przy sobie żadnego dokumentu, na podstawie którego można byłoby ustalić jej tożsamość w sposób niebudzący wątpliwości, tę zaś można też ustalić na podstawie innych dokumentów niż dowód osobisty, np. na podstawie prawa jazdy."[190]. Ponadto niemożność ustalenia tożsamości ziści się wtedy, gdy sprawca nie będzie znany osobiście osobie dokonującej zatrzymania albo gdy ten poweźmie wątpliwości co do wiarygodności posiadanego dokumentu tożsamości.[191] Stosowanie instytucji zatrzymania doznaje pewnych ograniczeń w kontekście immunitetów. Immunitet to przywilej przyznawany osobom pełniącym określone funkcje, który polega na zwolnieniu od odpowiedzialności karnej bez zgody odpowiedniego organu w zależności od konkretnego immunitetu. Celem immunitetu jest zapewnienie tym osobom niezależności, a także ochrony przed wpływami politycznymi. Szerzej na ten temat w *1.6 Immunitety a zatrzymanie*.

1.3.2 Ujęcie osoby (art. 45 § 2 k.p.s.w. w zw. z art. 243 k.p.k.)

Ujęcie osoby zostało uregulowane w art. 45 § 2 k.p.s.w., który wskazuje, iż art. 243 k.p.k. stosuje się odpowiednio. Zgodnie z treścią art. 243 k.p.k.: „Każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku wykroczenia lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości." , a osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji (art. 243 § 2 k.p.k.). Ze względu na to, iż art. 45 § 2 k.p.s.w. nakazuje odpowiednie stosowanie art. 243 k.p.k., to wykładnia jego przesłanek będzie taka sama, jak było to omawiane w podrozdziale *1.2.1 Ujęcie obywatelskie* (art. 243 k.p.k.). Do ujęcia osoby, po ziszczeniu się przesłanek z art. 45 § 2 k.p.s.w. w zw. z art. 243 k.p.k., jest uprawniona „każda osoba

[189] Ibidem.
[190] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia…*, op. cit., art. 45.
[191] J. Kosonoga [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 45.

fizyczna bez względu na jej stosunek do sprawy, obywatelstwo czy wiek”[192]. W doktrynie wskazuje się, iż „ująć” oznacza zarówno schwytanie i oddanie sprawcy w ręce Policji, ale także zamknięcie sprawcy w pomieszczeniu i wezwanie Policji[193]. Z uwagi na charakter czynności zatrzymania, może ona wiązać się z koniecznością zastosowania siły fizycznej, co jest możliwe, dopóki nie wykroczy to poza potrzeby zatrzymania[194]. Ujęcie jest dopuszczalne po spełnieniu przesłanki ogólnej, czyli ujęcia osoby na gorącym uczynku lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia oraz jednej z przesłanek szczególnych, tj. obawy ukrycia się oraz niemożności ustalenia tożsamości. Każdą z tych przesłanek należy intepretować w ten sam sposób co przesłanki opisane przy analizie art. 243 k.p.k. Po odpadnięciu którejkolwiek z przesłanek, osobę należy niezwłocznie uwolnić. Ujęcie z naruszeniem przepisów art. 243 k.p.k. będzie wyczerpywać znamiona przestępstwa z art. 189 k.k. (bezprawne pozbawienie wolności)[195].

1.4 Zatrzymanie porządkowe w kontekście art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji

Zatrzymanie porządkowe, zwane też zatrzymaniem prewencyjnym oraz profilaktycznym, nie jest czynnością procesową prawa karnego, a jego podstawą jest prawo administracyjne[196], tj. art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Jednakże zdarza się, że zatrzymanie porządkowe przekształca się w zatrzymanie karnoprocesowe, a ma to miejsce, w sytuacji gdy okaże się, że zachowanie zatrzymanego wypełniło znamiona przestępstwa[197]. Zgodnie z dyspozycją art. 15 ust. 1 pkt. 3 ustawy o Policji, Policja ma prawo do zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia. Celem zatrzymania porządkowego jest przede wszystkim ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego i ma ono zapobiegać naruszaniu dóbr takich jak życie, zdrowie i mienie[198]. Krąg osób, które mogą zostać zatrzymane na tej podstawie jest szeroki, bowiem obejmuje osoby,

[192] J. Kosonoga [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 45.
[193] Ibidem.
[194] Ibidem.
[195] A. Kiełtyka [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz, wyd. III*, red. M. Rogalski, LEX/el. 2025, art. 45.
[196] W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995, s. 305.
[197] Ibidem, s. 306.
[198] J. Karaźniewicz [w:] *Ustawa o Policji..,* op. cit., art. 15.

które „swoim zachowaniem stwarzają uzasadnione podejrzenie, że zamierzają popełnić przestępstwo lub wykroczenie albo takiego czynu się dopuściły, zagrażają porządkowi i bezpieczeństwu publicznemu."[199] Co więcej, zatrzymanie porządkowe obejmuje również sytuacje, w których będzie zachodziła konieczność zapobieżenia popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia na dworcach, w portach oraz w środkach komunikacji lub w stosunku do osób, u których ujawniono przedmioty pochodzące z przestępstwa[200]. Wyjaśnienia wymaga, czym są przesłanki, takie jak „w sposób oczywisty" oraz „bezpośrednie zagrożenie", określone w art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Przesłanka „w sposób oczywisty" powinna być rozumiana jako coś pewnego i niebudzącego żadnych wątpliwości[201]. Zatem trudno mówić, że każda osoba, która nawet jeśli znajdzie się w określonym miejscu, stwarza zagrożenie w sposób oczywisty i niebudzący wątpliwości[202]. Natomiast „bezpośrednie zagrożenie" to takie, w którym nie ma ogniw pośrednich, tzn. istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że naruszy ono określone dobra prawne i nie może to być tylko zagrożenie potencjalne[203]. Ponadto, zgodnie z art. 15 ust. 3 ustawy o Policji, zatrzymanie można zastosować tylko wtedy, gdy pozostałe środki okazały się być bezcelowe bądź nieskuteczne. Wobec osoby zatrzymanej w trybie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji możliwe jest przeprowadzenie czynności dowodowych określonych w art. 15 ust. 4 ustawy o Policji, tj. okazywanie jej, fotografowanie oraz pobieranie odcisków daktyloskopijnych[204]. Co najważniejsze, osobie zatrzymanej na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji przysługują uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej w kodeksie postępowania karnego, jak np. poinformowanie o przyczynach zatrzymania, prawo do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym czy otrzymanie protokołu z czynności zatrzymania.

Natomiast aspekty techniczne czynności zatrzymania porządkowego zostały określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów. W pierwszej kolejności, na podstawie § 8 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 2 ust. 1 Rozporządzenia, policjant

[199] A. Dana, *Instytucja pozaprocesowego zatrzymania osoby w polskim systemie prawnym*, Siedlce 2012, s. 22.
[200] Ibidem, s. 22.
[201] Z. Gądzik [w:] Ł. Czebotar, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Z. Gądzik, op. cit., art. 15.
[202] T. Hoffmann, *Zatrzymanie prewencyjne na podstawie ustawy o Policji*, Wyd. 1, Starogard Gdański 2024, s. 88.
[203] J. Karaźniewicz [w:] *Ustawa o Policji..,* op. cit., art. 15.
[204] Z. Gądzik [w:] Ł. Czebotar, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Z. Gądzik, op. cit., art. 15.

dokonujący zatrzymania podaje swój stopień, imię i nazwisko, w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych, przyczynę podjęcia czynności służbowych, a na żądanie osoby, wobec której jest prowadzona czynność, podaje podstawę prawną podjęcia czynności. Natomiast, jeśli czynności dokonuje policjant nieumundurowany, to na zasadzie art. 61 ustawy o Policji okazuje legitymację służbową, a na żądanie osoby, wobec której podjęto wykonywanie tych uprawnień, okazuje ją w sposób umożliwiający odnotowanie danych w niej zawartych (§2 ust. 2 Rozporządzenia). Po dokonaniu powyższych czynności, policjant dokonuje tzw. sprawdzenia prewencyjnego, czyli sprawdza, czy osoba zatrzymana ma przy sobie broń bądź inne niebezpieczne przedmioty mogące służyć do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia (§ 8 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia). Jeśli osoba posiada przy sobie takie narzędzia to policjant odbiera je (§ 8 ust. 1 pkt 3 Rozporządzenia). W dalszej kolejności policjant informuje osobę zatrzymywaną o zatrzymaniu oraz uprzedza o obowiązku podporządkowania się wydawanym poleceniom, a także o możliwości użycia środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej (§ 8 ust. 1 pkt 5 Rozporządzenia), a następnie doprowadza osobę zatrzymaną do jednostki organizacyjnej Policji (§ 8 ust. 1 pkt 6 Rozporządzenia). Zgodnie z § 9 ust. 1 pkt 1-6 Rozporządzenia, po doprowadzeniu osoby do jednostki, policjant informuje osobę zatrzymaną o przysługujących jej prawach i wręcza jej odpowiednie pouczenie o uprawnieniach osoby zatrzymanej na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a albo art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy (pkt 1); wysłuchuje osobę zatrzymaną na okoliczność zatrzymania (pkt 2); sporządza protokół zatrzymania osoby (pkt 3); doręcza osobie zatrzymanej kopię protokołu zatrzymania osoby za potwierdzeniem odbioru (pkt 4); podejmuje czynności mające na celu realizację praw, o których mowa w pkt 1, jeżeli osoba zatrzymana tego zażądała (pkt 5); zawiadamia o zatrzymaniu osoby właściwego miejscowo prokuratora (pkt 6). Osobie zatrzymanej porządkowo przysługuje prawo do złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na podstawie art. 15 ust. 7 ustawy o Policji. Mowa tu o zażaleniu na sposób wykonania czynności podjętych przez Policję wobec zatrzymanego, natomiast przepis ten nie daje prawa do złożenia zażalenia na zasadność lub legalność zatrzymania[205]. Jednak, osobie zatrzymanej porządkowo, tj. na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, w myśl art. 15 ust. 2 ustawy o Policji przysługują uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej w k.p.k., a co za tym idzie ma ona prawo do wniesienia w terminie 7 dni zażalenia na zatrzymanie w celu zbadania

[205] I. Kobus. I. Dziugieł, *Zatrzymanie…*, op. cit., s.227.

jego zasadności, legalności oraz prawidłowości do sądu rejonowego właściwego dla miejsca zatrzymania. Nadto do obowiązków Policji, na podstawie § 10 ust. 1 i 2 Rozporządzenia, należy, w przypadku zażalenia na zasadność, legalność lub prawidłowość, przekazanie kopii protokołu zatrzymania wraz z materiałami uzasadniającymi zatrzymania właściwemu sądowi, z kolei w przypadku zażalenia na sposób przeprowadzenia zatrzymania, przekazanie do właściwego prokuratora.

1.5 Czas zatrzymania

Ogólne reguły dotyczące czasu zatrzymania zostały określone w art. 41 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym zatrzymanego należy przekazać do dyspozycji sądu w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania. Za chwilę zatrzymania należy uważać moment faktycznego zatrzymania, zatem istotny pozostaje dokładny czas zatrzymania, tj. godzina wraz ze wskazaniem konkretnej minuty. Jeżeli w ciągu 24 godzin od momentu przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie doręczone zatrzymanemu postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami należy go zwolnić. Maksymalny czas, w którym osoba może być pozbawiona wolności przez organy to 72 godziny, w czym adresatem terminu 48 godzinnego jest organ niesądowy, a adresatem terminu 24 godzinnego jest sąd[206]. Jeśli w sprawie nie zostanie złożony wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania bądź odpadły podstawy zatrzymania, to zatrzymanego należy niezwłocznie zwolnić. Celem określenia tak dokładnych granic czasowych jest ochrona przed nieuzasadnionym i bezprawnym pozbawieniem wolności oraz przed nadużyciami ze strony organów dokonujących zatrzymania, chociażby traktowania zatrzymania jako próby wymuszenia przyznania się do winy[207]. Niezwykle ważne jest to, że „Każde przekroczenie terminów określonych w Konstytucji jest deliktem i nie może być w jakikolwiek sposób usprawiedliwiane.”[208], a każde naruszenie rodzi obowiązek natychmiastowego zwolnienia zatrzymanego oraz aktualizuje uprawnienia z art. 41 ust. 5 Konstytucji RP, tj. prawo do odszkodowania[209].

[206] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 248.
[207] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja*…, op. cit., art. 41.
[208] T. Hoffmann, *Zatrzymanie prewencyjne…*, op. cit., s. 101.
[209] P. Wiliński, P. Karlik [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, art. 41.

Odpowiednikiem regulacji konstytucyjnej dotyczącej maksymalnego czasu trwania zatrzymania jest na gruncie procesu karnego art. 248 k.p.k., który w § 1 wskazuje, iż „Zatrzymanego należy natychmiast zwolnić, gdy ustanie przyczyna zatrzymania, a także jeżeli w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przez uprawniony organ nie zostanie on przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania; należy go także zwolnić na polecenie sądu lub prokuratora.” Natomiast jeśli dojdzie do przekazania zatrzymanego do dyspozycji sądu, sąd ma 24 godziny na doręczenie postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, a gdy decyzji o zastosowaniu tymczasowego aresztowania będzie brak, zatrzymanego należy zwolnić. Niedozwolone jest dokonywanie przesunięć terminów określonych w przepisach, co oznacza, że nie można wydłużyć jednego z nich, a skrócić drugiego[210], a termin 24-godzinny jest niezależny od tego, w jaki sposób został wykorzystany termin 48-godzinny[211]. Przykładowo, jeśli zatrzymany zostanie przekazany do dyspozycji sądu w ostatniej 48 godzinie to sąd ma 24 godziny na wydanie decyzji, podobnie będzie w sytuacji, w której zatrzymany zostanie przekazany do dyspozycji sądu np. po 24 godzinach, bowiem sąd ma wtedy nadal 24 godziny na podjęcie decyzji i w takiej sytuacji łączny czas zatrzymania nie będzie mógł przekroczyć 48 godzin[212].

Biorąc pod uwagę, iż maksymalne terminy zatrzymania są nader istotne, należy przeanalizować od kiedy terminy te można liczyć, a więc od którego momentu mamy do czynienia z zatrzymaniem. Mianowicie, „(…) zatrzymanie rozpoczyna się z chwilą pozbawienia osoby swobody poruszania się i pozostawania pod dozorem funkcjonariusza Policji (czy innej osoby np. Straży Miejskiej, Straży Granicznej itp.)”[213]. Innymi słowy, bieg terminów zatrzymania należy liczyć zgodnie z rzeczywistością w oparciu o daty faktycznego pozbawienia wolności, w tym przypadku nie mają zastosowania przepisy k.p.k. dotyczące obliczania biegu terminów procesowych[214]. Nadto, jak wynika z § 177 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury[215],

[210] P. Wiliński, *1.3. Gwarancje Praw Zatrzymanego – art.. 41 ust. 3 Konstytucji* [w:] *Proces karny w świetle konstytucji*, Warszawa 2011.
[211] R. A. Stefański, *Zatrzymanie*…, op. cit., s. 49.
[212] E. Samborski, *15.3. Inne środki przymusu* [w:] *Zarys metodyki pracy prokuratora*, Warszawa 2010.
[213] H. Pracki, *Zatrzymanie osoby i jej legitymowanie*, Prok.i Pr. 1996, nr 7-8, s. 107-111.
[214] A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963, s. 218.
[215] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2025 r. poz. 753).

czas zatrzymania liczy się od chwili faktycznego pozbawienia wolności zatrzymanego. Z tego względu istotne pozostaje to, aby w protokole zatrzymania była wpisana nie tylko data tzn. dzień, miesiąc i rok, ale także godzina wraz z podaniem dokładnych minut, w których doszło do zatrzymania osoby. To właśnie z uwzględnieniem konkretnej godziny należy liczyć czas zatrzymania. Brak odnotowania w protokole konkretnej godziny wraz z minutami może prowadzić do nadużyć, a tym samym do bezprawnego pozbawienia wolności. Z kolei termin 24-godzinny biegnie od przekazania zatrzymanego do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Jest to czas, podczas którego sąd ma zapoznać się z aktami, zorganizować posiedzenie w przedmiocie rozpoznania wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz przesłuchać podejrzanego zgodnie z art. 249 § 3 k.p.k.[216] Warto również odnotować, iż czas zatrzymania biegnie od rzeczywistego pozbawienia wolności i nie ma przy tym znaczenia do dyspozycji, którego organu nastąpiło zatrzymanie ani też gdzie, w jakich warunkach i miejscu go umieszczono[217]. Jeśli dojdzie do przekroczenia ustawowych terminów bądź pomimo ustania przyczyny zatrzymania, a osoba nie zostanie zwolniona, aktualizuje się tym samym roszczenie odszkodowawcze, a na potwierdzenie tego należy wskazać stanowisko zaprezentowane przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, które wskazuje, iż „W tym aspekcie odwołać się należy do treści art. 248 § 1 k.p.k., który stanowi, że zatrzymanego należy natychmiast zwolnić, gdy ustanie przyczyna zatrzymania. Jeśli więc podstawy do zatrzymania istniały w chwili jego dokonywania, ale następnie odpadły, a mimo to stan zatrzymania nie ustał, zatrzymanie staje się niewątpliwie niesłuszne.”[218] Ponadto w judykaturze wskazuje się, że „Uprawnienie do dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie przysługuje zatrzymanemu wraz z upływem terminu z art. 248 § 2 k.p.k. i nie ma na to żadnego wpływu to, czy następnie zostało zastosowane wobec niego tymczasowe aresztowania, czy też nie.”[219] Ponadto zatrzymanie osoby podejrzanej na podstawie tych samych faktów i dowodów jest niedopuszczalne (art. 248 § 3 k.p.k.). Terminy zatrzymania pozostają aktualne zarówno do zatrzymania właściwego z art. 244 § 1-1b k.p.k., jak i zatrzymania na zarządzenie prokuratora lub sądu z art. 247 § 1 k.p.k. Czas

[216] J. Kluza, *Stosowanie tymczasowego aresztowania po upływie okresu 24 godzin z art. 248 § 2 k.p.k*., Probacja 2021, nr 3, s. 153-170.
[217] J. Zientek, *Kontrowersje wokół zatrzymania*, Prok.i Pr. 1997, nr 5, s. 23-31.
[218] Wyrok SA we Wrocławiu z 6.12.2012 r., II AKa 350/12, LEX nr 1246965.
[219] Uchwała SN z 25.05.2018 r., SNO 21/18, LEX nr 2549327.

zatrzymania nieco inaczej został określony w k.p.s.w. i jest on ściśle limitowany[220], bowiem na mocy art. 46 § 6 k.p.s.w., czas zatrzymania liczy się od chwili ujęcia i nie może on przekroczyć 24 godzin, a w przypadku przesłanek do zastosowania postępowania w trybie przyspieszonym 48 godzin. W sytuacji, gdy przyczyna zatrzymania ustanie, zatrzymanego należy zwolnić natychmiast, niezależnie od tego czy upłynęły terminy wskazane w art. 46 § 6 k.p.s.w., a po upływie tychże godzin zatrzymanego należy zwolnić natychmiast[221]. Jeśli chodzi o czas zatrzymania w trybie nieprocesowym, to wynika on z uregulowań konstytucyjnych, a terminy tam określone pozostają aktualne do każdego rodzaju zatrzymania, w tym zatrzymań porządkowych[222], a więc okres zatrzymania porządkowego nie może przekroczyć 48 godzin. Na marginesie warto wskazać, iż problematyczna pozostaje sytuacja, w której ujęcie przekształca się w zatrzymanie właściwe, bowiem powstaje pytanie, od kiedy w takim przypadku należy liczyć moment zatrzymania. W doktrynie wyodrębnia się dwa przeciwstawne poglądy. Jednak biorąc pod uwagę cel normatywny ujęcia z art. 248 § 1 k.p.k. należy wysnuć wniosek, iż czas zatrzymania należy liczyć od momentu przekazania zatrzymanego w ręce Policji, choć okres sam okres ujęcia powinien zostać zaliczony na poczet orzeczonej kary na podstawie art. 63 § 1 k.k.[223]. Natomiast, na potrzeby k.p.s.w., moment „ujęcia" wskazany w art. 46 § 6 k.p.s.w., należy liczyć od momentu ujęcia sprawcy przez Policję, w wypadkach określonych w art. 45 § 1, lub moment przejęcia go od osoby, która dokonała zatrzymania w trybie art. 45 § 2 k.p.s.w.[224] i od tego momentu okres zatrzymania podlega zaliczeniu na poczet orzeczonej kary[225]. Jednak, co do zaliczenia okresu rzeczywistego pozbawienia wolności na poczet orzeczonej kary, to uważa się, iż policyjne zatrzymanie prewencyjne nie stanowi rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie, bowiem nie ma związku z realizacją procesu karnego[226].

[220] J. Zagórski, *Zatrzymanie przez policję oraz umieszczenie w policyjnych izbach zatrzymań*, PiP 2004, nr 9, s. 84-97.
[221] A. Kiełtyka [w:] *Kodeks postępowania*…, op. cit., art. 46.
[222] W. Daszkiewicz, *Konstytucyjne gwarancje wolności osobistej. Rozważania de lege ferenda*, RPEiS 1989, nr 2, s. 6.
[223] R. A. Stefański [w:] *Kodeks*…, op. cit., art. 248.
[224] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*..., op. cit., art. 46.
[225] J. Lewiński [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*..., op. cit., art. 82.
[226] G. Łabuda [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, art. 63.

1.6 Immunitety a zatrzymanie

Zatrzymanie nie jest dopuszczalne wobec wszystkich osób. Stosowanie instytucji zatrzymania podlega ograniczeniom wynikających z przepisów dotyczących immunitetów. Należy pamiętać, iż „Osoby, które korzystają z immunitetu formalnego, mogą być zatrzymane lub tymczasowo aresztowane po wyrażeniu zgody przez uprawniony organ."[227]. Immunitet to *de facto* przywilej, polegający na zwolnieniu od odpowiedzialności sądowej i nietykalności osobistej, a przysługujący osobom pełniącym określone funkcje[228]. Innymi słowy, immunitet to „zupełne lub częściowe wyjęcie danej osoby spod władzy sądowej"[229]. Immunitet przyznaje prawo nietykalności osobistej pewnym jednostkom, które z uwagi na zajmowane stanowiska, nie powinny być poddane wpływom ze strony władzy[230]. Można więc wskazać, że jest to „wyjątek od zasady równości wobec prawa, uzasadniony szczególną rolą piastunów tego instrumentu"[231]. Immunitet stanowi zarazem ujemną przesłankę procesową w zakresie obowiązywania poszczególnych immunitetów, zatem chroni przed wszczęciem i prowadzeniem postępowania karnego wobec osoby posiadającej immunitet[232]. Wyróżnia się immunitety materialne oraz formalne[233]. Immunitet materialny wiąże się z wyłączeniem karalności o charakterze pierwotnym i samoistnym, co oznacza wyłączenie ścigania karnego[234]. Innymi słowy, immunitet materialny polega na uchyleniu karalności czynu, a w związku z tym mamy do czynienia z niemożnością prowadzenia procesu[235]. Natomiast, immunitet formalny „to tylko zakaz wszczynania i prowadzenia postępowania karnego, który może jednak czasem uchylić określony organ."[236] Nadto wszystkie immunitety materialne są bezwzględne, natomiast immunitety formalne mają z reguły względny charakter.[237] Należy jednak pamiętać, iż w przypadku popełnienia przestępstwa na gorącym uczynku

[227] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 244.
[228] S. Kozłowski, *Immunitet jako przedmiot dyskusji o przywilejach parlamentarzystów*, Studia Politologiczne 2024, nr 45, s. 256
[229] A. Dana, *Podmiotowy zakres immunitetu w polskim systemie prawnym*, Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne 2011, nr 8, s. 37.
[230] R. Kropiwnicki, *Indemnitet i jego granice*, PPiA 2022, nr 131, s. 21.
[231] P. Czarnecki, *2. Charakter immunitetu posła do Parlamentu Europejskiego* [w:] *Hominum causa omne ius constitutum sit. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Hofmańskiego*, red. P. Czarnecki, S. Głogowska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Światłowski, Warszawa 2024.
[232] W. Daszkiewicz, *Proces karny…,* op. cit., s. 130.
[233] B. Janusz-Pohl, *2.2.1.1. Immunitety materialne i formalne [w:] Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009.
[234] J. Zagrodnik [w:] M. Burdzik, S. Głogowska, J. Karaźniewicz, M. Klejnowska, N. Majda, I. Palka, K. Sychta, K. Żyła, J. Zagrodnik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 17.
[235] W. Daszkiewicz, *Proces karny….,* op. cit., s. 130.
[236] S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 491.
[237] B. Janusz-Pohl, *2.2.1.1. Immunitety materialne i formalne*, op. cit.

np. przez posła, senatora czy sędziego, to możliwe jest zatrzymanie, jeśli jest to niezbędne do zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Jednak o zatrzymaniu należy zawiadomić odpowiednio Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu bądź prezesa właściwego miejscowo sądu, którzy mogą nakazać natychmiastowe zwolnienie. Immunitety przysługują m.in. Prezydentowi RP, posłom, senatorom, posłom do Parlamentu Europejskiego, członkom Trybunału Konstytucyjnego, sędziom Trybunału Stanu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, sędziom, adwokatom, radcom prawnym, prokuratorom czy też osobom wykonującym funkcję dyplomatyczne lub konsularne. Każdy z tych immunitetów ma inny zakres. Jednak celem niniejszej pracy nie jest omówienie każdego rodzaju immunitetu i zakresu obowiązywania. Warto jednak zasygnalizować, że w praktyce dochodzi do pewnych problemów ze stosowaniem immunitetów, bowiem nie zawsze są one respektowane przez funkcjonariuszy Policji. Przykładem jest sprawa posłanki Kingi Gajewskiej, która miała miejsce 19 września 2023 r. w Otwocku. Funkcjonariusze Policji zastosowali środki przymusu bezpośredniego wobec posłanki Kingi Gajewskiej, a co więcej doszło do jej zatrzymania, pomimo tego że funkcjonariusze byli informowani o tym, że osoba, wobec której podejmują czynności, jest posłanką[238]. Czynność zatrzymania posłanki została uznana za bezzasadną, nielegalną oraz nieprawidłową[239]. Poniżej zostanie zaprezentowanych jedynie kilka podstawowych immunitetów wraz ze wskazaniem zakresu jego obowiązywania lub ewentualnego uchylenia immunitetu.

Zgodnie z art. 105 ust. 1 Konstytucji RP, „Poseł nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za swoją działalność wchodzącą w zakres sprawowania mandatu poselskiego ani w czasie jego trwania, ani po jego wygaśnięciu. Za taką działalność poseł odpowiada wyłącznie przed Sejmem, a w przypadku naruszenia praw osób trzecich może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej tylko za zgodą Sejmu.” Jest to tzw. immunitet materialny, a więc jest bezwzględny, tj. przysługuje niezależnie od upływu czasu, czyli obowiązuje również po wygaśnięciu mandatu[240]. Jak wynika z treści

[238] Pismo Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich Stanisława Trociuka skierowane do nadinspektora Pawła Dzierżaka – Komendanta Stołecznego Policji z dnia 20 września 2023 r., II.519.1051.2023.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-09/Do_KSP_poslanka_zatrzymanie_20.09.2023.pdf (dostęp: 06.04.2026 r.).

[239] P. Marcinkiewicz, artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Sąd: zatrzymanie posłanki Kingi Gajewskiej w Otwocku było niezgodne z prawem*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30591425,sad-zatrzymanie-kingi-gajewskiej-w-otwocku-bylo-niezgodne-z.html (dostęp: 06.04.2026 r.).

[240] P. Radziewicz [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, red. P. Tuleja, Warszawa 2023, art. 105.

przywołanego przepisu, obejmuje on swym zakresem działania posła wynikające ze sprawowania mandatu, a więc chodzi o „całą działalność posła w parlamencie, związaną z wykonywaniem – określonych prawem – uprawnień posła jako członka danej izby lub Zgromadzenia Narodowego”[241] Jako przykłady działalności posła można wskazać udział w głosowaniach, wystąpienia, oświadczenia czy inne formy wypowiedzi poselskiej[242]. Immunitet formalny wynika z art. 105 ust. 2 Konstytucji RP, a wiąże się z tym, że posła nie można pociągnąć do odpowiedzialności karnej bez zgody Sejmu. Jednak należy pamiętać, iż art. 105 ust. 3 Konstytucji RP wskazuje wyjątek, tj. jeśli dojdzie do zatrzymania posła w przypadku ujęcia go na gorącym uczynku i jest ono niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. W takiej sytuacji zawiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowego jego zwolnienie. Immunitet formalny stanowi ujemną przesłankę procesową, a dopóki nie zostanie on uchylony, niedopuszczalne jest wszczęcie postępowania[243]. Ma on charakter zupełny, bowiem „odnosi się do wszystkich czynów, które mogłyby podlegać odpowiedzialności karnej, popełnionych przez posła niezależnie od związku z wykonywaniem mandatu”[244]. Jednak należy pamiętać, że obowiązuje on jedynie w okresie kadencji posła. Art. 105 ust. 6 Konstytucji RP odsyła do ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora[245], w zakresie szczegółowych zasad pociągnięcia posłów i senatorów (art. 105 ust. 6 Konstytucji RP w zw. z art. 108 Konstytucji RP) do odpowiedzialności karnej. Rozdział 2 wskazanej ustawy został poświęcony immunitetowi parlamentarnemu i składa się z przepisów od art. 6 do art. 12. W ustawie znajdują się m.in. szczegółowe regulacje dotyczące immunitetu materialnego oraz formalnego, a także trybu postępowania w przedmiocie złożenia wniosku o wyrażenie zgody na pociągnięcie posła lub senatora do odpowiedzialności. Powyższe uwagi dotyczące immunitetu materialnego i formalnego posła pozostają aktualne również dla senatorów (art. 108 w zw. z art. 105 Konstytucji RP). Immunitet materialny bezwzględny dotyczy również prokuratorów (art. 137 § 4 ustawy Prawo o prokuraturze[246]), adwokatów (art. 8 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze[247]) i radców prawnych (art. 11 ust. 2 ustawy o radcach prawnych[248]), którzy

[241] Ibidem.
[242] Ibidem.
[243] E. Gierach [w:] *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, art. 105.
[244] Ibidem.
[245] Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 907).
[246] Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 390 z późn. zm.).
[247] Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1564).
[248] Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 499).

w zakresie nadużycia wolności słowa przy wykonywaniu obowiązków służbowych, stanowiące zniewagę lub zniesławienie, odpowiadają jedynie dyscyplinarnie.

Immunitet posła do Parlamentu Europejskiego wynika z Protokołu nr 7 w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej[249], a w szczególności z art. 8 i 9 ww. Protokołu, a szczegółowe zasady obowiązywania immunitetów zostały uregulowane w Regulaminie Parlamentu Europejskiego[250]. Obejmuje on swoim zakresem zarówno immunitet materialny, jak i immunitet formalny oraz nietykalność poselską. Immunitet materialny (art. 8 Protokołu nr 7), czyli bezwzględny, dotyczy ochrony przed odpowiedzialnością za zachowania posła związane bezpośrednio ze sprawowanym przez niego mandatem. Immunitet formalny (art. 9 Protokołu nr 7) polega na uniemożliwieniu ścigania europosła „za przestępstwa lub inne zachowania związane z ponoszeniem odpowiedzialności w sferze osobistej"[251]. Immunitet formalny może zostać uchylony tylko przez Parlament Europejski[252]. Natomiast zasada nietykalności poselskiej gwarantuje, iż europoseł nie może zostać zatrzymany bez zgody Parlamentu Europejskiego, chyba że został schwytany na gorącym uczynku.

Natomiast immunitet Prezydenta RP wynika z art. 145 ust. 1 Konstytucji RP i przysługuje mu immunitet formalny, który „odnoszony jest do naruszeń konstytucji, ustawy lub popełnienia przestępstwa, zaś jego istota wyraża się w wyodrębnieniu szczególnej procedury postępowania i ustanowieniu *privilegium fori*"[253]. Chodzi tutaj o okoliczność, iż Prezydent RP odpowiada przed Trybunałem Stanu, a żeby pociągnąć go do odpowiedzialności karnej wymagana uchwała Zgromadzenia Narodowego, podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego na wniosek co najmniej 140 członków Zgromadzenia Narodowego (art. 145 ust. 2 Konstytucji RP).

---

[249] Protokół (nr 7) w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2012 r. Nr 326, str. 266).
[250] European Parliament, Rules of procedure – 10th parliamentary term – European Parliament, 2024 - 2029 – January 2025, Publications Office of the European Union, 2025, https://data.europa.eu/doi/10.2861/3320346 (dostęp: 05.04.2026 r.).
[251] P. Czarnecki, *2. Charakter immunitetu posła do Parlamentu Europejskiego* [w:] *Hominum causa omne ius constitutum sit. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Hofmańskiego*, op.cit.
[252] D. Lis-Staranowicz, J. Galster, *Immunitet posła do Parlamentu Europejskiego*, Przegląd Sejmowy 2006, nr 6, s. 15.
[253] J. Ciapała, *Udział Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w postępowaniu sądowym w kontekście problemu jego odpowiedzialności* [w:] *Zagadnienia prawa konstytucyjnego. Polskie i zagraniczne rozwiązania ustrojowe. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Dariuszowi Góreckiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin,* red. K. Skotnicki, K. Składowski, A. Michalak, Łódź 2016, s. 74.

1.7 Podsumowanie

W doktrynie wyróżnia się zarówno zatrzymania procesowe, jak i zatrzymania pozaprocesowe. Do zatrzymań procesowych zalicza się te zatrzymania, które zostały uregulowane w rozdziale 27 k.p.k. oraz rozdziale 8 k.p.s.w., czyli m.in. zatrzymanie właściwe z art. 244 k.p.k. oraz z art. 45 § 1 k.p.s.w. Z kolei do zatrzymań pozaprocesowych należy zaliczyć m.in. zatrzymanie porządkowe uregulowane w art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Aby zatrzymać daną osobę, istotne jest każdorazowe ziszczenie się przesłanek wynikających z konkretnych przepisów w zależności od stosowanego rodzaju zatrzymania. Niezależnie od rodzaju zatrzymania oraz celów jego stosowania, to instytucja zatrzymania, z uwagi na charakter oraz ingerencję w sferę wolności konstytucyjnych, powinna być stosowana z zachowaniem wszelkich standardów. Z tego względu istotny jest czas zatrzymania osoby, bowiem jest to maksymalny czas, w którym osoba zatrzymana może być pozbawiona swobody przemieszczania się i pozostaje pod nadzorem organu dokonującego zatrzymania. Każdorazowe przedłużenie tej czynności ponad terminy wynikające z przepisów, będzie prowadzić do niewątpliwie niesłusznego zatrzymania, a zarazem zaktualizuje się uprawnienie do dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia. Co istotne, stosowanie instytucji zatrzymania doznaje pewnych ograniczeń w stosunku do osób posiadających immunitet. Zarówno ingerencja funkcjonariuszy w immunitet, jak i każdorazowe naruszenie praw osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy może skutkować postępowaniem dyscyplinarnym oraz postępowaniem karnym w związku z przekroczeniem uprawnień.

Rozdział II.
Prawa osób zatrzymanych w świetle standardów prawa konstytucyjnego, międzynarodowego i unijnego

2.1 Wolność zgromadzeń na gruncie standardów prawa konstytucyjnego, międzynarodowego oraz unijnego

Wolność zgromadzeń jest jednym z fundamentów systemu demokratycznego, a jej znaczenie ukazuje chociażby fakt, iż wolność zgromadzeń jest wartością chronioną konstytucyjnie. Art. 57 Konstytucji RP wskazuje, iż „każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich, a ograniczenia tej wolności może określać ustawa". Co ważne, wolność zgromadzeń jest również chroniona na mocy art. 12 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 11 EKPCz oraz art. 21 MPPOiP. Wolność zgromadzeń ma fundamentalne znaczenie, a świadczy o tym chociażby to, że należy ona do tych wolności, które były gwarantowane w najwcześniejszych konstytucjach, tj. Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki z 1787 r. w I poprawce, Konstytucja Francji z 1791 r., a następnie z 1793 r.[254] Wolność zgromadzeń jest zaliczana do tzw. pierwszej generacji praw człowieka zgodnie z klasyfikacją, którą w latach 70. XX wieku usystematyzował Karel Vašák[255]. Wolność zgromadzeń, na gruncie aktów prawa międzynarodowego, została ujęta wprost[256] w 1948 r. w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka[257]. W Polsce po raz pierwszy formalnie wolność zgromadzeń została ujęta w art. 108 Konstytucji Marcowej[258] z 1921 r., natomiast pierwsza kompleksowa regulacja zgromadzeń znalazła się w ustawie z dnia 11 marca 1932 r. o zgromadzeniach[259], która obowiązywała aż do 1962 r.[260] Wtedy uchwalono nową ustawę, tj. ustawa z dnia 29 marca 1962 r.[261], która przewidywała ściślejszą reglamentację zgromadzeń[262]. Kluczowym momentem była ustawa z dnia 5

[254] W. Sokolewicz, K. Wojtyczek [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II*, wyd. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, art. 57.
[255] A. Malkiewicz-Jaros A., *O wolności zgromadzeń w aspekcie teorii formalizmu, pozytywizmu prawniczego i prawa natury* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 15.
[256] Ibidem, s. 14.
[257] Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10.12.1948 r.
[258] Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 44, poz. 267 z późn. zm.).
[259] Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o zgromadzeniach (Dz. U. Nr 48, poz. 450 z późn. zm.).
[260] R. Grabowski, *Ewolucja ustawowych regulacji wolności zgromadzeń w Polsce* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 30.
[261] Ustawa z dnia 29 marca 1962 r. o zgromadzeniach (Dz. U. Nr 20, poz. 89 z późn. zm.).
[262] Ibidem.

lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach[263], która w dużej mierze była wynikiem wydarzeń z 1989 r. oraz fali strajków związanych ze zmianą ustrojową. Obecnie obowiązująca ustawa – Prawo o zgromadzeniach[264] została uchwalona 24 lipca 2015 r., a następnie z dniem 14 października 2015 r. weszła w życie.

2.1.1 Konstytucja RP

Wolność zgromadzeń wyraża się zarówno w obowiązkach negatywnych, jak i obowiązkach pozytywnych. Wolność jest określana jako prawo negatywne, czyli powstrzymanie się państwa od określonych działań. Innymi słowy, jest to taka sfera „zachowań ludzkich, w której jednostka ma możliwość swobodnego działania tak długo, jak długo odpowiednio ustanowiona norma prawna czegoś jej wyraźnie nie zakazuje (nakazuje), ze względu na ważny interes publiczny lub wolności i prawa innych"[265]. Jednak wolność zgromadzeń wyraża się także w koncepcji obowiązku pozytywnego państwa, a za tym idzie to na państwie spoczywa obowiązek do podjęcia czynności w celu zagwarantowania obywatelom określonych praw, a obywatele mogą żądać przysługujących im praw. Innymi słowy, są to obowiązki pozytywne państwa. Jednak w orzecznictwie TK ukształtował się pogląd, zgodnie z którym „Obowiązkiem władz publicznych jest nie tylko usunięcie przeszkód w zakresie korzystania z tak określonej sfery wolności i zaniechanie nieuzasadnionej ingerencji w tę sferę, ale również podjęcie pewnych kroków pozytywnych mających na celu urzeczywistnienie tego prawa."[266] Zatem jest tutaj widoczna zmiana wolnościowego modelu zgromadzeń, tj. wolności pozytywnej, na rzecz prawa z gwarancjami ochrony uczestników[267]. Praktyka pokazuje, że często dochodzi do wzajemnego przenikania się praw i wolności, co jest widoczne na przykładzie wolności zgromadzeń. Bowiem państwo nie tylko ma obowiązek powstrzymania się od określonych działań, ale także podjęcia działań pozytywnych, które pozwolą na możliwość realnego korzystania z wolności zgromadzeń.

[263] Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 397 z późn. zm.).
[264] Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1389).
[265] M. Zubik, "*Wolność" a "prawo" (pięć hipotez o stosowaniu pojęć konstytucyjnych dotyczących praw człowieka)*, PiP 2015 nr 9, s. 5.
[266] Wyrok TK z 28.06.2000 r., K 34/99, OTK 2000, nr 5, poz. 142.
[267] M. Bartoszewicz, *Liczba uczestników zgromadzenia i jej znaczenie prawne w obecnym i dawnym prawie o zgromadzeniach* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 102.

Wolność zgromadzeń, uregulowana w art. 57 Konstytucji RP, znajduje się w Rozdziale II Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela, a także otwiera ona katalog wolności i praw politycznych zawartych w Konstytucji RP. Zdaje się, iż sama pozycja wolności zgromadzeń jako otwierająca wskazany wyżej katalog ukazuje, iż należy ona do fundamentalnych wolności i praw politycznych. Ponadto art. 57 Konstytucji RP „stanowi także jeden z podstawowych elementów determinujących status jednostki w relacji do państwa, przez co staje się rozstrzygnięciem mającym istotne znaczenie w perspektywie konstytucyjnego modelu ustrojowego."[268] Odwołując się bezpośrednio do treści art. 57 Konstytucji RP należy zauważyć, iż wynika z niej zarówno uprawnienie jednostki do organizowania zgromadzeń, jak i uczestniczenia w nich[269]. Znaczenie art. 57 Konstytucji RP spowodowało zainicjowanie wielu pytań prawnych, które następnie trafiały do Trybunału Konstytucyjnego, a sama istota wolności zgromadzeń była przedmiotem wnikliwych analiz wielu orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Jak wskazuje Trybunał Konstytucyjny: „Zgromadzenie stanowi szczególny sposób wyrażania poglądów, przekazywania informacji i oddziaływania na postawy innych osób. Jest niezwykle ważnym środkiem komunikacji międzyludzkiej, zarówno w sferze publicznej, jak i prywatnej, oraz formą uczestnictwa w debacie publicznej, a w konsekwencji - również w sprawowaniu władzy w demokratycznym społeczeństwie."[270] Ponadto należy jednoznacznie stwierdzić, iż wolność zgromadzeń stanowi warunek prawidłowego rozwoju demokratycznego państwa, bowiem bez możliwości gromadzenia się i wyrażania swoich poglądów doszłoby do zachwiania zasad demokratycznego państwa prawa.

Wolność zgromadzeń nierozerwalnie wiąże się z wolnością wypowiedzi, która jest uregulowana w art. 54 Konstytucji RP oraz stanowi jedną z wolności i praw osobistych. Dlatego też kluczowe jest, aby wolność zgromadzeń wykładać razem ze swobodą wypowiedzi, bowiem to podczas zgromadzeń dochodzi do wyrażania głośno swoich poglądów, wyrażania opinii czy też udzielenia poparcia danej grupie społecznej bądź danej partii politycznej. Zgromadzenia publiczne, na których dochodzi do wyrażania swoich poglądów oraz podejmuje są istotne kwestie społeczne, często przyczyniają się do zwrócenia uwagi publicznej na dane zagadnienie. Poprzez organizowanie zgromadzeń możliwe jest też przedstawienie swojego niezadowolenia co do sprawowanych rządów,

[268] Wyrok TK z 18.09.2014 r., K 44/12, OTK-A 2014, nr 8, poz. 92.
[269] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja*…, op. cit., art. 57.
[270] Wyrok TK z 18.01.2006 r., K 21/05, OTK-A 2006, nr 1, poz. 4.

wyrażenie sprzeciwu społeczeństwa co do poszczególnych kroków prawnych podejmowanych przez władzę publiczną, ale także są reakcją na nagłe wydarzenia oraz sytuacje społeczne w obronie praw i wolności jednostki, ale również całego społeczeństwa. Należy pamiętać, iż „Celem wolności zgromadzeń jest nie tylko zapewnienie autonomii i samorealizacji jednostki, ale również ochrona procesów komunikacji społecznej, niezbędnych dla funkcjonowania demokratycznego społeczeństwa. U jej podstaw znajduje się zatem nie tylko interes poszczególnych jednostek, ale również interes ogólnospołeczny."[271] Warto również wskazać, iż art. 57 Konstytucji RP chroni pokojowy charakter zgromadzeń, a z istoty tej normy prawnej wynika publiczny charakter zgromadzeń. Publiczny charakter wiąże się z tym, iż w takim zgromadzeniu potencjalnie mógłby uczestniczyć każdy, a nie jedynie osoby zaproszone[272]. Warto w tym miejscu również wskazać, iż zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego: „na pojęcie zgromadzenia składają się dwa zasadnicze elementy: zebranie co najmniej kilku osób w jednym miejscu [podkreślenie własne] oraz psychiczny związek pomiędzy zebranymi osobami [podkreślenie własne]. Dla definicji zgromadzenia istotne znaczenie ma to, że związek zachodzący między osobami biorącymi w nim udział wynika z chęci wymiany opinii lub poglądów"[273]. Biorąc pod uwagę treść oraz wykładnię art. 57 Konstytucji RP należy stwierdzić, iż organizatorzy odpowiedzialni są za dopełnienie niezbędnych formalności w związku z organizacją zgromadzenia oraz zapewnieniem pokojowego przebiegu zgromadzenia, bo należy pamiętać, iż takie zgromadzenia chronione się na mocy Konstytucji RP[274]. Natomiast, to „na władzach publicznych ciąży obowiązek zapewnienia spokojnego i niezakłóconego przebiegu zgromadzenia, jak też ochrony jego uczestników przed działaniami przeciwników celów, dla jakich zgromadzenie zostało zwołane"[275]. Z pewnością, wolność zgromadzeń jest niezwykle istotna, ale należy pamiętać, iż nie jest wartością absolutną.

Zgodnie z treścią art. 31 ust. 3 Konstytucji RP „ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie [podkreślenie własne] dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i

[271] Wyrok TK z 10.07.2008 r., P 15/08, OTK-A 2008, nr 6, poz. 105.
[272] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja…*, op. cit., art. 57.
[273] Wyrok TK z 10.7.2008 r., P 15/08.
[274] W. Skrzydło [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. VII, Warszawa 2013, art. 57.
[275] Ibidem.

moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw." W orzecznictwie wypracowano pogląd, zgodnie z którym jakiekolwiek ograniczenia w organizacji zgromadzeń, ze względu na ich wagę oraz rolę w demokratycznym państwie prawa, winny być rozpatrywane szczególnie surowo oraz restrykcyjnie[276]. Warto w tym miejscu wskazać, iż zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego m.in. „ewentualność kontrdemonstracji przy użyciu przemocy lub przyłączenia się skłonnych do agresji ekstremistów nie może prowadzić do pozbawienia tego prawa nawet wtedy, gdy istnieje realne niebezpieczeństwo, że zgromadzenie publiczne spowoduje naruszenie porządku publicznego przez wydarzenia, na które organizatorzy zgromadzenia nie mają wpływu, a władza publiczna uchyla się od podjęcia skutecznych działań w celu zagwarantowania realizacji wolności zgłoszonego zgromadzenia"[277]. Ponadto w orzecznictwie wskazuje się na „niesymetryczność między celami i rezultatami korzystania z wolności zgromadzeń a przypisywanymi przez media i komentatorów życia publicznego (w tym przedstawicieli władzy publicznej) znaczeniami, funkcjami, celami czy intencjami organizatorów i uczestników zgromadzenia"[278], a także niemożliwe jest ograniczenie wolności zgromadzeń ze względu na różnice światopoglądowe. Omawiając wolność zgromadzeń i problematykę jej ograniczania nie sposób nie przypomnieć sytuacji z czasów obowiązywania w Polsce stanu epidemii oraz stanu zagrożenia epidemicznego, tj. czas pandemii COVID-19. Zgodnie z § 28 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii[279] zakazano do odwołania organizowania zgromadzeń w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2019 r. poz. 631), z wyłączeniem zgromadzeń organizowanych na podstawie zawiadomienia, o którym mowa w art. 7 ust. 1, art. 22 ust. 1 albo decyzji, o której mowa w art. 26b ust. 1 tej ustawy, przy czym maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 5, a jak określono w pkt 2 wskazanego przepisu odległość pomiędzy zgromadzeniami nie może być mniejsza niż 100 m. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 1 lipca 2021 roku, sygn. akt IV KK 238/21[280] wskazał, iż § 28 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia

[276] Postanowienie SN z 20.10.2022 r., I NSNc 247/22, OSNKN 2022, nr 4, poz. 24.
[277] Wyrok TK z 18.01.2006 r., K 21/05.
[278] Ibidem.
[279] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1758 z późn. zm.).
[280] Wyrok SN z 1.07.2021 r., IV KK 238/21, OSNK 2021, nr 9, poz. 37.

został wydany z przekroczeniem delegacji ustawowej, bowiem został uregulowany w rozporządzeniu, a nie w drodze ustawy, a także wbrew regulacjom wynikających z art. 57 ust. 1 i 2 Konstytucji RP[281]. Wprowadzanie ograniczeń wolności zgromadzeń nie znajdowało też swojego uzasadnienia w ustawie o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (szerzej na temat ograniczenia wolności zgromadzeń w podrozdziale *4.2 Ograniczenie wolności zgromadzeń w okresie epidemii koronawirusa – ograniczenia covidowe*). Sytuacja związana z okolicznościami występującymi podczas pandemii, a w szczególności ograniczenie wolności zgromadzeń, ukazuje, iż ta wolność jest niezwykle istotna dla społeczeństwa i nie może być bez uzasadnionych okoliczności ograniczana.

Aktem rangi ustawowej, regulującym organizację zgromadzeń, jest wspominana już ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach[282]. Ustawa zawiera regulacje w przedmiocie organizacji i odbywania zgromadzeń, a szczegółowa analiza przepisów ustawy – Prawo o zgromadzeniach z 2015 r. znajduje się w *3.1 Regulacje prawa krajowego dotyczące organizowania zgromadzeń*. Spod zakresu ustawy wyłączone są zgromadzenia organizowane przez organy władzy publicznej oraz w ramach działalności kościoła. W art. 3 omawianej ustawy znajduje się definicja zgromadzenia, w ramach której można wyodrębnić kilka aspektów. Po pierwsze, zgromadzenie stanowi zgrupowanie osób. Nie ma zatem żadnej określonej liczby osób, która przemawiałaby za uznaniem danego zgrupowania za zgromadzenie, a więc mogą być to nawet dwie osoby[283]. Po drugie, ochroną objęte są takie zgrupowania osób, które odbywają się na otwartej przestrzeni w określonym miejscu i są dostępne dla nieokreślonych imiennie osób. Trzecim kluczowym aspektem jest cel takiego zgrupowania, bowiem aby nazwać dane wydarzenie zgromadzeniem w rozumieniu ustawy, istotny jest cel towarzyszący uczestnikom, tj. odbycie wspólnych obrad lub wyrażenie wspólnego stanowiska w publicznej sprawie. Ochroną objęte są zgromadzenia pokojowe, co znajduje swój wyraz w art. 4 ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Ustawa reguluje również zgromadzenia spontaniczne, a także zawiera odmienności w zakresie postępowań uproszczonych oraz organizowanych cyklicznie. W ustawie znajdują się regulacje dotyczące procedury zawiadamiania o zamiarze organizacji zgromadzenia, możliwej ścieżce odwoławczej,

[281] Ibidem.
[282] Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1389).
[283] A. Rzetecka-Gil [w*:] Prawo o zgromadzeniach. Komentarz*, LEX/el. 2019, art. 3.

obowiązkach przewodniczącego i organizatora zgromadzenia oraz okolicznościach rozwiązania zgromadzenia.

2.1.2 Prawo międzynarodowe

W kontekście prawa międzynarodowego istotne znaczenie będzie miał zarówno uniwersalny system ochrony wynikający z Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, jak i regionalny system ochrony kształtujący się na podstawie EKPCz oraz orzecznictwa ETPCz. W pierwszej kolejności zostanie omówiona wolność zgromadzeń w oparciu o Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (w tym Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37[284] do art. 21 MPPOiP). Wolność zgromadzeń jest chroniona na mocy art. 21 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, zgodnie z którym „Uznaje się prawo do spokojnego zgromadzania się. Na wykonywanie tego prawa nie mogą być nałożone ograniczenia inne niż ustalone zgodnie z ustawą i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, porządku publicznego bądź dla ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo praw i wolności innych osób." MPPOiP posiada wiążący charakter prawny i stanowi gwarancję podstawowych praw i wolności człowieka[285]. Jeśli chodzi o poszczególne aspekty omawianego przepisu to należy zacząć od tego, że mowa w nim przede wszystkim o zgromadzeniach, na których następuje prezentacja opinii dotyczących kwestii istotnych zarówno w przestrzeni społecznej, jak i publicznej, jednak nie muszą one mieć charakteru politycznego. Jednakże sam cel takiego zgromadzenia winien wykraczać poza strefę prywatną i zmierzać do dotarcia do opinii publicznej lub też rządzących[286]. Tak jak było to w omawianych już wyżej aktach prawnych tak też w MPPOiP, ochrona obejmuje tylko pokojowe zgromadzenia, a więc spokojne, pozbawione przemocy oraz agresji. Co ważne, ochroną objęte są pokojowe zgromadzenia niezależnie od tego, czy odbywają się one na

[284] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37 z dnia 17 września 2020 r., CCPR/C/GC/37, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/37 (dostęp: 11.02.2025 r.).
[285] A. Tychmańska, *Znaczenie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych dla polskiego porządku prawnego na przykładzie analizy orzecznictwa polskich sądów administracyjnych*, Studenckie Zeszyty Naukowe 2017, vol. XX, nr 34.
[286] A. Gliszczyńska-Grabias, L. Wiśniewski [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012, art. 21.

zewnątrz, wewnątrz czy online, zarówno w przestrzeni publicznej, jak i prywatnej i mogą przybierać one różną formę np. demonstracji, protestu, procesji i wiecu[287]. Ochroną objętą są również zgromadzenia spontaniczne[288], które zazwyczaj są bezpośrednią odpowiedzią na bieżące wydarzenia w kraju. Art. 21 MPPOiP obejmuje swoją ochroną nie tylko organizowanie i przeprowadzanie zgromadzeń, ale również uczestnictwo w nich[289], a obowiązki państwa rozciągają się również na rozpowszechnienie informacji o zgromadzeniu, przygotowanie zgromadzenia i podróży uczestników na zgromadzenie, komunikację między uczestnikami zgromadzenia przed i w trakcie jego trwania, transmisję ze zgromadzenia oraz opuszczanie zgromadzenia przez uczestników[290]. Wolność zgromadzeń, wynikająca z art. 21 MPPOiP należy do wolności indywidualnych. Komentarz Ogólny nr 37 do art. 21 MPPOiP stanowi, że prawo do pokojowych zgromadzeń przysługuje każdemu, a więc dotyczy to zarówno obywateli oraz osób niebędących obywatelami, m.in. obcokrajowców, migrantów, osób ubiegających się o azyl, uchodźców oraz osób bezpaństwowych[291]. Jednak warto odpowiedzieć jeszcze na pytanie, kiedy będziemy mieli do czynienia ze zgromadzeniem pokojowym? Pokojowe, czyli bez używania przemocy, a przemoc winna być rozumiana jako użycie przez uczestników zgromadzenia siły fizycznej, która może skutkować obrażeniami lub śmiercią oraz poważnymi uszkodzeniami mienia[292]. Istotnym pozostaje to, że stosowanie przemocy wobec uczestników zgromadzenia ze strony władz nie powoduje, że zgromadzenie jest niepokojowe[293]. Co ciekawe, również sytuacja, w której uczestnicy zgromadzenia będą nosić przy sobie przedmioty takie jak broń, maski gazowe czy hełmy, nie zawsze będzie świadczyć o agresywnym zachowaniu uczestników, bowiem każdorazowo należy to poddać indywidualnej interpretacji, biorąc pod uwagę przepisy krajowe dotyczące noszenia broni, praktyk kulturowych, ale także tego, czy istnieją dowody świadczące od tym, że uczestnicy mieli zamiar użycia przemocy[294]. Wolność zgromadzeń podlega pewnym ograniczeniom, o czym mówi sam art. 21 MPPOiP. Mianowicie, mowa w nim o ograniczeniu fakultatywnym, bowiem przepis wskazuje, iż mogą zostać nałożone ograniczenia wynikające z ustawy konieczne w demokratycznym

[287] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37…, op. cit., pkt 6.
[288] Ibidem, pkt 14.
[289] A. Gliszczyńska-Grabias, L. Wiśniewski [w:] *Międzynarodowy…,* op. cit., art. 21.
[290] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37…, op. cit., pkt 33.
[291] Ibidem, pkt 5.
[292] Ibidem, pkt 15.
[293] Ibidem, pkt 18.
[294] Ibidem, pkt 20.

społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, porządku publicznego bądź dla ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo praw i wolności innych osób. Ograniczenie wolności zgromadzeń w interesie bezpieczeństwa państwowego należy rozumieć jako ochrona istnienia państwa, jego integralności terytorialnej lub niezależności politycznej[295] np. próba wymuszenia siłowej zmiany rządu[296]. Z kolei ograniczenie ze względu na bezpieczeństwo publiczne dotyczy sytuacji rzeczywistego i znacznego ryzyka dla bezpieczeństwa osób oraz poważnych szkód w mieniu[297]. Ograniczenie wolności zgromadzeń ze względu na porządek publiczny wiąże się z zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa[298], co przejawia się w przepisach dotyczących informowania władz o planowanych zgromadzeniach, ich czasie, miejscu oraz celu[299]. Ograniczenie ze względu na ochronę zdrowia publicznego możliwe jest w przypadku wybuchu epidemii choroby zakaźnej, czyli istnienia poważnego ryzyka dla zdrowia ogółu społeczeństwa oraz uczestników zgromadzenia[300]. Natomiast jeśli chodzi o kwestę moralności publicznej to wskazuje się, iż ograniczenia nie mogą być nakładane z powodu sprzeciwu wobec wyrażania orientacji seksualnej bądź tożsamości płciowej[301]. Ostatnią z przesłanek określonych w art. 21 MPPOiP są ograniczenia ze względu na prawa i wolności innych osób, chodzi tutaj o osoby nieuczestniczące w zgromadzeniu[302], ale także osoby uczestniczące w zgromadzeniu w sposób pokojowy, podczas gdy całe zgromadzenie ma przebieg niepokojowy[303]. Warto wskazać, iż istnieją również ograniczenia obligatoryjne wynikające z poszczególnych przepisów i tak np. zgodnie z art. 20 MPPOiP zakazane jest organizowanie zgromadzenia, podczas którego jego uczestnicy szerzyliby propagandę wojenną czy popieraliby nienawiść narodową, rasową lub religijną oraz podżegali do dyskryminacji, wrogości lub gwałtu. Jednak w kontekście możliwych ograniczeń należy pamiętać o zasadzie proporcjonalności i tak wszelkie środki ograniczające wolność zgromadzeń „powinny być absolutnie konieczne do zachowania porządku publicznego, bezpieczeństwa narodowego czy pozostałych przesłanek dopuszczalności ograniczeń.”[304] W celu zapewnienia wolności zgromadzeń

[295] Ibidem, pkt 42.
[296] A. Gliszczyńska-Grabias, L. Wiśniewski [w:] *Międzynarodowy…,* op. cit., art. 21.
[297] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37…, op. cit., pkt 43.
[298] Ibidem, pkt 44.
[299] A. Gliszczyńska-Grabias, L. Wiśniewski [w:] *Międzynarodowy…,* op. cit., art. 21.
[300] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37…, op. cit., pkt 45.
[301] Ibidem, pkt 46.
[302] Ibidem, pkt 47.
[303] A. Gliszczyńska-Grabias, L. Wiśniewski [w:] *Międzynarodowy…,* op. cit., art. 21.
[304] Ibidem, art. 21.

na państwie spoczywają obowiązki negatywne takie jak niezabranianie, nieograniczanie, niezakłócanie pokojowych zgromadzeń, niekaranie organizatorów oraz uczestników bez nieuzasadnionej przyczyny[305] oraz obowiązki pozytywne przejawiające się w ułatwianiu pokojowych zgromadzeń i umożliwianie osiągnięcia celów zgromadzenia[306]. Na władzach państwa spoczywa również ciężar uzasadnienia stosowania wszelkich ograniczeń i tego, iż są one legalne, konieczne i proporcjonalne w stosunku do jednej z podstaw limitacyjnych z art. 21 MPPOiP.

Co do regionalnych standardów ochrony praw człowieka, czyli Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, to wolność zgromadzeń jest skodyfikowana w art. 11 EKPCz, który w ust. 1 stanowi, iż „każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów". Ponadto art. 11 ust. 2 EKPCz wskazuje, iż „wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń w korzystaniu z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej." W orzecznictwie wskazuje się, iż art. 11 EKPCz stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 10 EKPCz[307], a jednym z celów wolności zgromadzeń jest wolność wyrażania własnych opinii uregulowana w art. 10 EKPCz[308]. Jak wynika z treści art. 11 EKPCz chroni on nie tylko prawo do swobodnego i pokojowego zgromadzania się, ale także prawo do swobodnego stowarzyszania się. Sformułowanie tych dwóch praw w art. 11 EKPCz zdaje się być w pełni uzasadnione, bowiem są one nierozerwalnie ze sobą związane. Prawo do zrzeszania jest o tyle istotne, że jak wskazuje Trybunał jednym z praw obywateli jest możliwość tworzenia ciał prawnych w celu zbiorowego działania na rzecz wzajemnych interesów, a co więcej, bez prawa do zrzeszania się prawo nie miałoby praktycznego wymiaru[309]. Ponadto wszelkie ograniczenia prawa do zrzeszania się winny być ściśle limitowane, a podstawą

[305] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37…, op. cit., pkt 23.
[306] Ibidem, pkt 24.
[307] Wyrok ETPCz z 15.11.2007 r., 26986/03, *Galastyan przeciwko Armenii*, HUDOC, § 95.
[308] Wyrok ETPCz z 26.04.1991 r., 11800/85, *Ezelin przeciwko Francji*, HUDOC, § 35.
[309] Wyrok ETPCz z 20.12.2001 r., 44158/98, *Gorzelik i inni przeciwko Polsce*, HUDOC, § 55.

jakichkolwiek ograniczeń winny być tylko konieczne i przekonujące powody[310]. Odwołując się do prawa do zgromadzeń należy wskazać, iż Trybunał zauważa, że głównym celem art. 11 jest ochrona jednostki przed arbitralną ingerencją władz publicznych, jednakże władze mają pozytywne obowiązki zapewniające skuteczne korzystanie z tych praw[311]. Wykładnia stosowana przez Europejski Trybunał Praw Człowieka jest w dużej mierze zbieżna z wykładnią zaprezentowaną we wcześniejszej części pracy. Jak wskazuje ETPCz: „Prawo do swobodnego zgromadzania się jest podstawowym prawem społeczeństwa demokratycznego oraz, tak jak prawo do wolności wyrażania opinii, jednym z fundamentów takiego społeczeństwa, a tym samym nie powinno być interpretowane restrykcyjnie. [podkreślenie własne]"[312] Zgodnie z treścią art. 11 EKPCz, Konwencja chroni tylko zgromadzenia pokojowe, a sama definicja zgromadzenia nie została zdefiniowana. Upatrując definicji zgromadzenia na kanwie Konwencji należy odnieść się zarówno do orzecznictwa ETPCz oraz praktyki ugruntowanej przez Państwa-strony Konwencji, bowiem Trybunał powstrzymał się od formułowania pojęcia zgromadzenia, które uważa za pojęcie autonomiczne, oraz od wyczerpującego wymieniania kryteriów, które by je definiowało[313]. Jednak wskazuje się, iż zgromadzeniem pokojowym można nazwać zgromadzenie, podczas którego ani organizatorzy ani uczestnicy nie zamierzają używać przemocy. Tak też na mocy art. 11 EKPCz chroniona jest demonstracja, która może irytować bądź obrażać osoby wyrażające swój sprzeciw[314] wobec idei, które ma promować[315] (jednakże należy brać pod uwagę pokojowy charakter takiego zgromadzenia), a istnienie możliwości wystąpienia kontrdemonstracji przy użyciu przemocy nie może uzasadniać pozbawienia obywateli prawa do organizowania zgromadzeń[316]. Natomiast, jak wskazuje się w doktrynie, za zgromadzenie uważa, się grupę co najmniej 2 osób, a zgromadzenie powinno odbywać się w realizacji wspólnego celu wspólnie z innymi oraz w jednym miejscu i czasie[317]. Zgodnie ze stanowiskiem prezentowanym przez Trybunał, ochroną na mocy art. 11 EKPCz objęte są zarówno zgromadzenia prywatne, jak i zgromadzenia

[310] Ibidem, § 58.
[311] Wyrok ETPCz z 20.02.2003 r., 20652/92, *Djavit An przeciwko Turcji*, HUDOC, § 57.
[312] Wyrok ETPCz (WI) z 15.10.2015 r., 37553/05, *Kudrevičius i inni przeciwko Litwie*, HUDOC, § 91.
[313] Wyrok ETPCz (WI) z 15.11.2018 r., 29580/12, 36847/12, 11252/13, 12317/13 i 43746/14, *Navalnyy przeciwko Rosji*, HUDOC, § 98.
[314] A. Wróbel [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010, art. 11.
[315] Wyrok ETPCz z 24.07.2012 r., 40721/08, *Fáber przeciwko Węgrom*, HUDOC, § 37.
[316] Decyzja Komisji z 16.07.1980 r., 8440/78, C*hrześcijanie przeciw Rasizmowi i Faszyzmowi przeciwko Wielkiej Brytanii*, DR 21, s. 148.
[317] A. Wróbel [w:] *Konwencja…*, op. cit., art. 11.

w miejscach publicznych[318]. Jednakże o tym, czy zgromadzenie jest prywatne czy publiczne decyduje nie „prywatny lub publiczny charakter celu zgromadzenia, lecz prywatny lub publiczny charakter miejsca, w którym odbywa się zgromadzenie i/lub ograniczony lub nieograniczony dostęp do zgromadzenia"[319]. W kontekście wolności zgromadzeń należy również pamiętać, iż uprawnionym do korzystania z wolności jest każdy. Natomiast państwo jest zobowiązane „nie tylko do nieprzeszkadzania uprawnionym w wykonywaniu prawa swobodnego zgromadzania się, ale ma także obowiązki pozytywne i to w większym stopniu i rozmiarze niż w odniesieniu do wykonywania prawa swobodnego zrzeszania się"[320]. Ponadto wolność zgromadzeń zagwarantowana w art. 11 EKPCz obejmuje nie tylko sam przebieg zgromadzenia, ale także etap przed i etap po jego zakończeniu, jednak dotyczy to czynności, które są podejmowane dla realizacji celu wspólnego[321]. Art. 11 EKPCz chroni zarówno zgromadzenia statyczne jak i pochody[322], a ciekawym przykładem w tym zakresie może być sprawa *Kudrevičius i inni przeciwko Litwie*[323], w której to skarżący dokonali blokady głównych dróg litewskich przy pomocy maszyn rolniczych, tj. traktorów, co wykraczało poza zakres wydanej przez organy litewskie zgody na organizację zgromadzenia[324]. Ostatecznie w sprawie nie doszło do naruszenia art. 11 EKPCz, jednak warto przywołać kilka zagadnień z tego wyroku. Co prawda Trybunał wskazał, że „fizyczne zachowanie mające na celu umyślne utrudnianie ruchu drogowego oraz zwykłego życia w celu poważnego zakłócenia działań prowadzonych przez inne osoby, choć nierzadkie w kontekście korzystania z wolności zgromadzeń we współczesnych społeczeństwach, nie jest istotą wolności chronionej w art. 11 Konwencji"[325]. To jednak w tej przedmiotowej sprawie Trybunał dostrzegł, że przebieg demonstracji był takiego rodzaju i stopnia, że podlegał ochronie prawa do swobodnego i pokojowego zgromadzania[326] na podstawie art. 11 EKPCz. Warto zwrócić uwagę, że Trybunał wskazał, iż każda demonstracja w miejscu publicznym może powodować pewien stopień zakłócenia zarówno życia codziennego jak i zakłócenia ruchu drogowego, a władze publiczne powinny wykazać się

[318] Wyrok ETPCz z 20.02.2003 r., 20652/92, *Djavit An przeciwko Turcji*, § 56.
[319] A. Wróbel [w:] *Konwencja…*, op. cit., art. 11.
[320] Ibidem.
[321] Ibidem.
[322] Wyrok ETPCz (WI) z 15.10.2015 r., 37553/05, *Kudrevičius i inni przeciwko Litwie*, § 91.
[323] Ibidem.
[324] Ibidem, § 96.
[325] Ibidem, § 97.
[326] Ibidem, § 98.

tolerancją w tym zakresie[327]. Jednak należy zbadać, czy ingerencja państwa była konieczna i proporcjonalna. Trybunał orzekł, iż w tej sprawie władze zachowały odpowiedni stopień tolerancji i próbowały równoważyć interes zarówno demonstrantów jak i użytkowników drogi[328]. Jednak co ciekawe, początkowo Trybunał wydał wyrok[329] , w którym stwierdził naruszenie art. 11 EKPCz, jednak po rozpoznaniu sprawy przez Wielką Izbę, orzeczono, iż do naruszenia art. 11 EKPCz nie doszło.

W kontekście prawa międzynarodowego warto zwrócić uwagę na tzw. instrumenty *soft law*, a konkretnie na wytyczne Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie dot. wolności zgromadzeń[330]. Wytyczne OBWE powstały w celu udzielenia wsparcia legislacyjnego państwom uczestniczącym w OBWE oraz Rady Europy, aby przepisy dot. wolności pokojowego zgromadzania się były zgodne z normami europejskimi, międzynarodowymi oraz zobowiązaniami OBWE[331], a także dostarczyły wskazówek odnośnie tego, w jaki sposób można uregulować wolność pokojowego zgromadzenia się na szczeblach lokalnych oraz krajowych[332]. Stanowią więc one swoiste wyciągnięcie przed nawias tego, co zostało zawarte w aktach prawa międzynarodowego. Zatem, w ramach podsumowania wolności zgromadzeń w ujęciu prawa międzynarodowego, warto wskazać na najważniejsze kwestie wynikające z wytycznych. W wytycznych zwrócono uwagę na istotę wolności zgromadzeń, jej znaczenie jako podstawowego prawa człowieka[333] oraz to, iż stanowi fundament demokratycznego państwa. Nadto zaakcentowano jej kluczowe znaczenie dla stworzenia tolerancyjnego i pluralistycznego społeczeństwa, w którym grupy o różnych przekonaniach, praktykach lub politykach mogą pokojowo funkcjonować razem[334]. Wytyczne OBWE dot. wolności zgromadzeń wskazują również na cel mający służyć wolności zgromadzeń, wskazując m.in. ułatwienie dialogu w społeczeństwie obywatelskim, a także pomiędzy społeczeństwem obywatelskim a władzą rządzącą oraz

[327] Ibidem, § 155.
[328] Ibidem, § 177.
[329] Wyrok ETPCz z 26 listopada 2013 r., 37553/05, *Kudrevičius i inni przeciwko Litwie*, HUDOC.
[330] Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly. Second Edition. Prepared by the OSCE/ODIHR panel of experts - N. Belyaeva, T. Bull, D. Goldberger, M. Hamilton, N. Jarman, M.S. Khaidarova, S. Ostaf, V. Poghosyan, A. Vashkevich, Y.A. Zhovtis and And by the Council of Europe's European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Warsaw/Strasbourg 2010, dalej: „wytyczne OBWE dot. wolności zgromadzeń" oraz „wytyczne".
[331] Ibidem, s. 9.
[332] Ibidem, s. 9.
[333] Ibidem, s. 15.
[334] Ibidem, s. 15.

wyrażaniu poglądów i obrona wspólnych interesów[335]. W wytycznych wskazuje się, iż wolność zgromadzeń powinna mieć zapewnioną ochronę konstytucyjną w prawach krajowych poszczególnych państw. W wytycznych OBWE w pkt 1.2 sformułowano definicję zgromadzenia, zgodnie z którą zgromadzenie to „celowa i czasowa obecność pewnej liczby osób w miejscu publicznym w celu osiągnięcia wspólnego i wyraźnego celu"[336], a definicja obejmuje swoim zakresem zarówno zgromadzenia statyczne, jak i ruchome[337] oraz zarówno te odbywające się na terenach prywatnych, jak i publicznych[338], a co najważniejsze ochroną objęte są tylko zgromadzenia o charakterze pokojowym[339]. Wskazuje się, iż zgromadzenie wymaga obecności co najmniej dwóch osób, jednak pojedyncze jednostki wykonujące swe prawo do wolności wypowiedzi, jeśli fizyczna obecność stanowi integralną częścią wypowiedzi, również powinny być chronione[340]. Odwołując się do zgromadzeń pokojowych, jednocześnie pamiętając, że tylko zgromadzenia pokojowe są objęte ochroną, należy zauważyć, iż istnieje domniemanie pokojowego zgromadzenia, chyba że okoliczności wskazują na to, że organizatorzy bądź uczestnicy zgromadzenia zamierzają użyć siły[341]. Ponadto zgromadzenie nie traci przymiotu pokojowości tylko z tego względu, że doszło do użycia przemocy przez niewielką liczbę uczestników[342]. Do podstawowych obowiązków państwa należy m.in. ułatwianie oraz chronienie zgromadzeń publicznych, a także rozpowszechnianie informacji w celu nagłośnieniu zgromadzeń[343]. Ponadto wszelkie ograniczenia muszą mieć swoją podstawę prawną i być zgodne z EKPCz oraz innymi aktami prawa międzynarodowego[344], a co najważniejsze muszą być proporcjonalne, co wiąże się z tym, aby organy państwowe nie nakładały ograniczeń, które miałyby zmieniać charakter wydarzenia[345]. W wytycznych podkreśla się, iż wolność organizowania i uczestnictwa w zgromadzeniach przysługuje niezależnie od rasy, płci, pochodzenia etnicznego, narodowości, orientacji seksualnej, religii czy niepełnosprawności[346]. Odnosząc się do

[335] Ibidem, s. 23.
[336] Oryginał: „the intentional and temporary presence of a number of individuals in a public place for a common expressive purpose".
[337] Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly. Second Edition. Prepared by the OSCE/ODIHR panel of experts…, op. cit., s. 30.
[338] Ibidem, s. 15.
[339] Ibidem, s. 15.
[340] Ibidem, s. 29-30.
[341] Ibidem, s. 33.
[342] Ibidem, s. 33.
[343] Ibidem, s. 15.
[344] Ibidem, s. 16.
[345] Ibidem, s. 16.
[346] Ibidem, s. 16.

kwestii proceduralnych należy dostrzec, iż przepisy nie wymagają wcześniejszego powiadomienia organów władzy państwowej o zgromadzeniu, jednakże powinno ono być wymagane ze względu na wprowadzenie niezbędnych ustaleń ułatwiających wolność zgromadzeń, ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego oraz praw i wolności innych osób[347]. Co istotne, nie chodzi tutaj o uzyskanie pozwolenia, a jedynie o zawiadomienia o zamiarze organizacji takiego zgromadzenia, a wszelkie formalności z tym związanie nie powinny wiązać się z nadmierną biurokracją[348]. Natomiast sam termin zawiadomienia nie powinien być nadmierny, jednak musi być odpowiedni w celu dokonania niezbędnych przygotowań i planów przez organy, a zarazem powinien on umożliwiać stronie odwołanie się do sądu[349]. Natomiast prym powinna wieść zasada, iż to co nie jest wyraźnie zabronione przez prawo, winno być domniemane jako dozwolone[350]. W wytycznych zwrócono uwagę na zgromadzenia spontaniczne, jednoczesne zgromadzenia oraz kontrdemonstracje. Zgromadzenie spontaniczne należy uznawać za zgromadzenie, które jest wynikiem reakcji na konkretną sytuację, zdarzenie, incydent czy inne zgromadzenie, a organizator nie jest w stanie dokonać wcześniejszych formalności związanych z zawiadomieniem o organizacji takiego zgromadzenia, bowiem czekanie osłabiłoby dany przekaz lub go unicestwiło. Możliwe jest również zgromadzenie spontaniczne, które nie ma zidentyfikowanego organizatora. Zgromadzenia spontaniczne są zazwyczaj przypadkowe, bez wcześniejszego informowania czy zapraszania osób, a najczęściej są one efektem powszechnych informacji dostępnych w mediach społecznościowych, internecie oraz telewizji. W wytycznych OBWE podkreśla się również, iż prawo krajowe powinno przewidywać zwolnienie z wymogu wcześniejszej notyfikacji takiego zgromadzenia bądź przewidywać skrócony okres takiego zawiadomienia[351]. Zgromadzenia jednoczesne wiążą się z jednoczesnym odbywaniem się dwóch lub więcej zgromadzeń w tym samym miejscu i czasie, a gdy jest to możliwe powinny one odbywać się razem. Natomiast, gdy powyższe nie jest możliwe, należy rozważyć rozwiązanie satysfakcjonujące dla wszystkich stron[352]. Z kolei jeśli chodzi o kontrdemonstrację to ma ona miejsce, gdy pewna grupa osób zbiera się w celu wyrażenia poglądów przeciwnych oraz niezgodnych

[347] Ibidem, s. 63.
[348] Ibidem, s. 18.
[349] Ibidem, s.18.
[350] Ibidem, s. 35.
[351] Ibidem, s. 67-69.
[352] Ibidem, s. 66.

w stosunku do poglądów prezentowanych przez inne zgromadzenie, a co ważne kontrdemonstranci nie mogą zakłócać działalności osób niewyrażających takich samych poglądów.[353]

2.1.3 Prawo Unii Europejskiej

Wolność zgromadzeń jest również chroniona na mocy art. 12 Karty praw podstawowych, który wskazuje, iż „Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się na wszystkich poziomach, zwłaszcza w sprawach politycznych, związkowych i obywatelskich, z którego wynika prawo każdego do tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla obrony swoich interesów." Karta Praw Podstawowych, od dnia wejścia w życie Traktatu z Lizbony[354], czyli od 1 grudnia 2009 r., stanowi część prawa pierwotnego UE[355]. KPP UE gwarantuje prawa i wolności w kontekście funkcjonowania UE. Jednak należy wskazać, że adresatem KPP UE są instytucje i organy UE, ale także państwa członkowskie UE. Co istotne, państwa członkowskie są adresatami KPP UE jedynie w zakresie, w jakim stosują one prawo unijne, a co za tym idzie KPP UE znajdzie zastosowanie w sytuacji, w której dany stan faktyczny ma związek z prawem unijnym[356]. Powyższe prowadzi do wniosku, że prawo unijne nie będzie miała szerokiego zastosowania co do problematyki niniejszej rozprawy. Niemniej jednak poniżej zostanie przedstawiona ochrona wynikająca z KPP UE w kontekście wolności zgromadzeń, wolności wyrażania własnych poglądów oraz wolności osobistej. W pierwszej kolejności zostanie omówiona wolność zgromadzeń, a w kolejnych podrozdziałach pozostałe prawa i wolności. Po pierwsze należy wskazać, iż wolność zgromadzeń na kanwie Karty praw podstawowych ma szerszy zakres przedmiotowy niż wolność zgromadzeń zagwarantowana na podstawie EKPCz[357], bowiem w art. 12 KPP jest mowa o wolności na wszystkich szczeblach. Chodzi tutaj o wolność na poziomie państw członkowskich,

[353] Ibidem. s. 66-67.
[354] Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569).
[355] W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, Prawa człowieka, Wyd. 3, Warszawa 2021, s. 98.
[356] W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, op. cit., s. 100.
[357] T. Jurczyk, *3.2.2. Wolności wynikające z Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Karty Praw Podstawowych* [w:] *Prawa jednostki w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Warszawa 2009.

ale również na poziomie ponadnarodowym, tj. Unii Europejskiej, co uprawnia obywateli do organizowania zgromadzeń transgranicznych czy stowarzyszania się nie tylko na poziomie krajowym, ale również ponadnarodowym[358]. Omawiany art. 12 KPP wskazuje cele zgromadzenia poprzez określenie „w sprawach politycznych, związkowych i obywatelskich", jednak jest to katalog otwarty, co wiąże się z tym, iż niewskazanie konkretnego celu w przepisie nie oznacza jego niedopuszczalności. Wobec tego na mocy art. 12 KPP chronione będą również zgromadzenia, którym przyświeca inny cel niż ten wymieniony w przepisie i może to być również dowolny cel prywatny[359]. Zarówno art. 11 EKPCz, jak i art. 12 KPP UE chronią prawo do swobodnego i pokojowego zgromadzania się, a więc oba pojęcia należy rozumieć w ten sam sposób w każdym z tych aktów prawnych. I tak „swobodne" oznacza prawo do organizacji zgromadzenia bez przymusu ze strony państwa, prawo do organizacji zgromadzenia w wybranym terminie i miejscu, prawo do swobodnego określania przedmiotu, celu i charakteru zgromadzenia, a także prawo do swobodnego publicznego ogłoszenia o zgromadzeniu publicznym i zaproszeniu do wzięcia w nim udziału[360]. Natomiast, jeśli chodzi o pokojowy charakter zgromadzeń to domniemywa się, iż każde zgromadzenie ma mieć taki charakter, chyba że istnieją dowody na to, iż organizatorzy lub uczestnicy zgromadzenia będą używać przemocy, pochwalać jej użycie lub zachęcać do użycia przemocy[361]. Na gruncie art. 12 KPP UE ochronie podlegają zarówno zgromadzenia prywatne, jak i publiczne, a także zgromadzenia spontaniczne. Jak wynika z art. 12 KPP UE wolność zgromadzeń odnosi się do każdego, a więc dotyczy zarówno osób fizycznych, jak i osób prawnych. Natomiast na Unii Europejskiej oraz państwach członkowskich spoczywa obowiązek negatywny w postaci nieprzeszkadzania w wykonywaniu prawa do zgromadzeń oraz obowiązek pozytywny przejawiający się w podejmowaniu czynności gwarantujących spokojny przebieg zgromadzenia oraz bezpieczeństwo uczestników. W kontekście wolności zgromadzeń na kanwie prawa Unii Europejskiej warto przywołać sprawę *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge przeciwko Republice Austrii*. Sprawa trafiła przed Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej[362] na skutek pytania prejudycjalnego skierowanego w toku postępowania odwoławczego w przedmiocie

[358] A. Wróbel [w:] *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, red. A. Wróbel, Warszawa 2020, art. 12.
[359] Ibidem.
[360] A. Wróbel [w:] *Konwencja…*, op. cit., art. 11.
[361] Ibidem.
[362] Wyrok TS z 12.06.2003 r., C-112/00, *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge przeciwko Republice Austrii*, ECLI:EU:C:2003:333.

odszkodowania z powodu niemożności korzystania z autostrady[363] z uwagi na trwające przez około 30 godzin zgromadzenie, które nie zostało zakazane przez organy administracji publicznej. Trybunał rozważał kwestię, czy niezakazanie zgromadzenia, które spowodowało około 30-godzinną blokadę ważnego szlaku komunikacyjnego, przy braku obiektywnie uzasadnionych przyczyn, stanowi środek o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych. Ostatecznie, Trybunał Sprawiedliwości orzekł, iż nie doszło do naruszenia art. 30 i 34 w zw. z art. 5 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej[364]. Trybunał Sprawiedliwości wskazał, iż celem demonstracji nie było utrudnianie handlu, a jedynie zwrócenie uwagi na zagrożenie zdrowia i środowiska naturalnego z uwagi na wzrastający ruch samochodów ciężarowych[365]. Co więcej, władze podjęły środki w celu ograniczenia zakłóceń w ruchu drogowym na tyle, na ile było to możliwe, m.in. poprzez liczne kampanie informacyjne oraz wyznaczenie objazdów[366].

2.2 Prawo do wyrażania własnych poglądów

Wolność zgromadzeń nierozerwalnie wiąże się z wolnością słowa, bowiem „zgromadzenia stanowią szczególną formę wspólnego wyrażania poglądów”[367]. Wolność słowa jest jednym z najistotniejszych praw człowieka. Znajduje swe odzwierciedlenie zarówno w aktach rangi konstytucyjnej, jak i dokumentach o znaczeniu międzynarodowym. I tak omawiana wolność jest uregulowana w art. 54 Konstytucji RP, art. 19 MPPOiP, art. 10 EKPCz oraz art. 11 KPP UE.

2.2.1 Konstytucja RP

Jak podkreśla Trybunał Konstytucyjny wolność wyrażania własnych poglądów, skodyfikowana w art. 54 Konstytucji RP, ma istotne znaczenie w życiu publicznym, a

[363] Ibidem, pkt 30.
[364] TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – wersja skonsolidowana (Dz. Urz. UE z 2016 r. Nr C 202, str. 47), dalej: TFUE.
[365] Wyrok TS z 12.06.2003 r., C-112/00, pkt 65.
[366] Ibidem, pkt 87.
[367] W. Sokolewicz, K. Wojtyczek [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*., op. cit., art. 57.

przede wszystkim w sferze politycznej, a także nierozerwalnie wiąże się z innymi wolnościami konstytucyjnymi, takimi jak m.in. wolność zrzeszania się, wolność organizowania pokojowych zgromadzeń czy też wolność tworzenia związków zawodowych[368]. Wolność wyrażania własnych poglądów, inaczej też wolność słowa bądź wolność wypowiedzi, należy do praw i wolności osobistych, tj. należących do praw pierwszej generacji. Wskazuje się, iż wolność słowa ma charakter mieszany, bowiem z jednej strony dotyczy ona wolności osobistej w sferze prywatnej, a z drugiej wolności politycznej jeśli chodzi o sferę życia publicznego[369]. Odnosząc się do wolności słowa w kontekście wolności osobistej należy wskazać, iż przysługuje ona tylko osobom prywatnym i jest traktowana jako element innych wolności np. wolności osobistej z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, prawa do prywatności z art. 47 Konstytucji RP czy też wolności komunikowania się z art. 49 Konstytucji RP, a więc jej samoistne znaczenie jest dość ograniczone[370]. Z kolei „Wolność wyrażania swoich poglądów ma zasadnicze znaczenie w sferze życia publicznego, zwłaszcza politycznego, i wiąże się ściśle z innymi wolnościami konstytucyjnymi wyrażającymi łącznie (…) wolność działania jednostki w życiu publicznym »(…) wolność zrzeszania się; wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich (…)«"[371], dlatego też wolność słowa w znaczeniu wolności politycznej będzie głównym przedmiotem niniejszego podrozdziału.

Zgodnie z treścią art. 54 ust. 1 Konstytucji RP „Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji", a jak wskazuje ust. 2 „Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.". Należy zauważyć, iż z treści art. 54 Konstytucji RP wynikają zasadniczo trzy wolności, tj. wolność wyrażania swoich poglądów, wolność pozyskiwania informacji oraz wolność rozpowszechniania informacji[372]. Pomimo tego, iż są to trzy odrębne wolności, to w zasadzie są one od siebie współzależne. Przede wszystkim wolność słowa jest podstawą w każdym demokratycznym społeczeństwie, a co ważne nie może się ograniczać tylko do informacji czy poglądów postrzeganych jako przychylne, nieszkodliwe lub

[368] Wyrok TK z 20.02.2007 r., P 1/06, OTK-A 2007, nr 2, poz. 11.
[369] Wyrok TK z 20.07.2011 r., K 9/11, OTK-A 2011, nr 6, poz. 61.
[370] Ibidem.
[371] Wyrok TK z 20.02.2007 r., P 1/06.
[372] Wyrok TK z 6.07.2011 r., P 12/09, OTK-A 2011, nr 12, poz. 40.

obojętne[373]. W orzecznictwie wskazuje się, iż „Wyrażanie poglądów w sferze publicznej to m.in. uzewnętrznianie ocen, opinii i postulatów oraz prognoz i przypuszczeń dotyczących działalności władz i funkcjonariuszy publicznych czy partii politycznych, a także koncepcji rozwiązywania różnych problemów politycznych lub społecznych."[374] A czym jest właściwie pogląd? Biorąc pod uwagę zasady doświadczenia życiowego, można stwierdzić, iż jest to możliwość wyrażania własnych opinii czy też przedstawiania swojego zdania, w tym często na tematy polityczne, a wolność słowa w kontekście publicznym jest fundamentalna. Jednakże w doktrynie oraz orzecznictwie wskazuje się, iż „pogląd" powinien być rozumiany jak najszerzej, w szczególności nie tylko jako wyrażanie osobistych ocen co do faktów i zjawisk we wszystkich przejawach życia, lecz również jako prezentowanie opinii, przypuszczeń, prognoz, ferowanie ocen w sprawach kontrowersyjnych itd., a w szczególności również informowanie o faktach zarówno rzeczywistych, jak i domniemywanych[375]. Co również istotne, wyrażanie własnych poglądów odbywa się nie tylko słownie, ale może odbywać się za pomocą chociażby obrazów, w tym plakatów, określonego ubioru czy odznak[376]. Wyrażanie własnych poglądów może być również wyrażane za pomocą określonego zachowania się, ale także poprzez brak działania np. „niewzięcie udziału w określonym wydarzeniu publicznym, uroczystości, akcie głosowania, czy nieodwzajemnienie pozdrowienia kierowanego przez inną osobę"[377]. Kolejną z wolności wchodzących w skład art. 54 Konstytucji RP jest wolność pozyskiwania informacji. Wolność z art. 54 Konstytucji RP należy intepretować szeroko, „w szczególności wolność pozyskiwania informacji oraz rozpowszechniania informacji powinna dotyczyć także poglądów, a nie tylko faktów"[378]. Jednakże w doktrynie podkreśla się jednoznacznie, iż wolność pozyskiwania informacji jest czymś szerszym niż prawo do uzyskiwania informacji skodyfikowane w art. 61 oraz 74 ust. 3 Konstytucji RP[379]. Jeśli chodzi o definicję pozyskiwania informacji to w orzecznictwie wskazuje się, iż obejmuje swoim zakresem „wolność poszukiwania informacji na własną rękę, z zastosowaniem wszelkich sposobów mieszczących się w granicach ustaw. Nie ulega wątpliwości, że w obecnej dobie głównymi źródłami pozyskiwania informacji i ich

[373] Wyrok TK z 23.03.2006 r., K 4/06, OTK-A 2006, nr 3, poz. 32.
[374] Wyrok TK z 12.02.2015 r., SK 70/13, OTK-A 2015, nr 2, poz. 14.
[375] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II*, wyd. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, art. 54, tak też wyrok TK z 5.05.2004 r., P 2/03, OTK-A 2004, nr 5, poz. 39.
[376] Wyrok TK z 20.07.2011 r., K 9/11.
[377] J. Sadomski [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, art. 54.
[378] Wyrok TK z 09.11.2010 r., K 13/07, OTK-A 2010, nr 9, poz. 98.
[379] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*..., op. cit.

rozpowszechniania są środki społecznego przekazu, a najważniejszymi - media elektroniczne."[380] Natomiast wolność rozpowszechniania informacji obejmuje „udostępnianie podmiotom indywidualnie wybranym przez rozpowszechniającego zebranych danych, jak i upowszechnianie informacji, tzn. podawanie ich do wiadomości publicznej, a więc adresatom niezindywidualizowanym, zwłaszcza przez środki masowego przekazu"[381]. Co niezwykle istotne to fakt, iż wolność słowa uregulowana w art. 54 ust. 1 Konstytucji RP nie jest wartością absolutną i może podlegać ograniczeniom wynikającym z zasady proporcjonalności[382]. Jednakże należy pamiętać, iż wprowadzanie jakichkolwiek ograniczeń, tak samo jak zostało to wskazane przy omawianiu wolności zgromadzeń, musi odbywać się zgodnie z treścią art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Ponadto „Ograniczenia wolności wypowiedzi mogą przybierać formę instrumentów zarówno z zakresu prawa prywatnego, jak i prawa karnego"[383].

2.2.2 Prawo międzynarodowe

Prawo do wyrażania własnych poglądów również zostanie omówione zarówno w kontekście uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka jak i regionalnego systemu. W zakresie uniwersalnym należy zacząć od omówienia Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (w tym Komentarza Ogólnego Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 34[384] do art. 19 MPPOiP). Wolność posiadania poglądów oraz wyrażania własnych opinii została wyrażona w art. 19 MPPOiP. Zgodnie z art. 19 MPPOiP: „1. Każdy człowiek ma prawo do posiadania bez przeszkód własnych poglądów. 2. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyrażania opinii; prawo to obejmuje swobodę poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania wszelkich informacji i poglądów, bez względu na granice państwowe, ustnie, pismem lub drukiem, w postaci dzieła sztuki bądź w jakikolwiek inny sposób według własnego wyboru. 3. Realizacja praw przewidzianych w ustępie 2 niniejszego artykułu pociąga za sobą specjalne obowiązki i specjalną odpowiedzialność. Może ona w konsekwencji podlegać

[380] Wyrok TK z 20.07.2011 r., K 9/11.
[381] Wyrok TK z 20.02.2007 r., P 1/06 oraz P. Sarnecki [w:] *Konstytucja*…, op. cit., art. 54.
[382] Wyrok TK z 06.07.2011 r., P 12/09.
[383] Wyrok TK z 11.10.2006 r., P 3/06, OTK-A 2006, nr 9, poz. 121.
[384] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 34 z dnia 12 września 2011 r., CCPR/C/GC/34, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/34 (dostęp: 11.02.2025 r.).

pewnym ograniczeniom, które powinny być jednak wyraźnie przewidziane przez ustawę i które są niezbędne w celu: a) poszanowania praw i dobrego imienia innych; b) ochrony bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego albo zdrowia lub moralności publicznej." Wolność poglądów oraz wolność wypowiedzi stanowią fundamenty wolnego i demokratycznego społeczeństwa i są integralną częścią wolności zgromadzeń i stowarzyszeń oraz prawa do głosowania[385]. Komitet Praw Człowieka ONZ wskazuje, iż pomimo tego, że wolność wyrażania poglądów nie została zawarta w art. 4 ust. 2 MPPOiP, który wymienia prawa i wolności, niemogące podlegać ograniczeniom w żadnym wypadku, to jednak wolność opinii nie może być ograniczana w stanach wyjątkowych[386]. Przepis art. 19 MPPOiP rozróżnia wolność posiadania poglądów od wolności wyrażania własnych poglądów. Jak wynika z ust. 1 omawianego artykułu prawo posiadania własnych poglądów przysługuje każdemu bez przeszkód, a więc ma charakter absolutny[387]. Na mocy omawianego artykułu chronione są wszelkie formy opinii/poglądów, w tym te o charakterze politycznym, naukowym, historycznym, moralnym czy religijnym, a kryminalizacja posiadania własnych opinii jest niezgodna z postanowieniami Paktu[388]. W doktrynie zauważa się, iż na mocy art. 19 MPPOiP wolność posiadania własnych poglądów i opinii posiada ochronę w wymiarze horyzontalnym, w przeciwieństwie do art. 10 EKPCz, który mówi tylko o charakterze wertykalnym[389]. Z kolei art. 19 ust. 2 MPPOiP odnosi się do ochrony wolności wypowiedzi, która została ujęta szeroko, bowiem z jednej strony obejmuje nie tylko wolność otrzymywania i rozpowszechniania, ale także poszukiwania. Ponadto przepis mówi o różnych formach wypowiedzi, bowiem obejmuje zarówno formę ustną, pisemną, migową, ale także formę komunikacji niewerbalnej w postaci obrazów czy obiektów sztuki[390]. Ochrona wolności wypowiedzi obejmuje niezależnie od granic państwowych. W celu zapewnienia wolności opinii oraz wolności wypowiedzi niezbędna jest wolna oraz nieocenzurowana prasa oraz inne media[391]. Na mocy art. 19 ust. 2 MPPOiP chronione jest również prawo dostępu do informacji posiadanych przez organy publiczne, a w celu zapewnienia realizacji powyższego organy powinny udostępniać informacje rządowe będące w interesie

[385] Ibidem, pkt 4.
[386] Ibidem, pkt 5.
[387] A. Gliszczyńska-Grabias [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012, art. 19.
[388] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 34…, op. cit., pkt 9.
[389] A. Gliszczyńska-Grabias [w:] *Międzynarodowy…*, op. cit., art. 19.
[390] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 34…, op. cit., pkt 12.
[391] Ibidem, pkt 13.

publicznym[392]. Tak jak wolność posiadania własnych poglądów jest absolutna, tak wolność wyrażania własnych poglądów podlega pewnym ograniczeniom określonym w art. 19 ust. 3 MPPOiP. Mianowicie, ograniczenia muszą zostać przewidziane w ustawie, a zarazem muszą być niezbędne do poszanowania praw i dobrego imienia innych oraz ochrony bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego albo zdrowia lub moralności publicznej. Jednak należy pamiętać, iż każde ograniczenie musi zostać zawarte w ustawie w sposób wyraźny, czyli klarowny, niepozostawiający wątpliwości co do treści i formy wypowiedzi[393]. Ponadto wprowadzane ograniczenia muszą pozostawać proporcjonalne do celu, któremu mają służyć, a „Ograniczenie takie powinno z kolei mieć raczej charakter wyjątku, odstępstwa od reguły i być interpretowane w sposób zawężający."[394] Jak wskazuje Komitet Praw Człowieka ograniczenia inne niż te wymienione w art. 19 ust. 3 MPPOiP nie są dozwolone[395].

W tym miejscu należy wskazać, iż wolność słowa jest uregulowana również w regionalnych systemach ochrony praw. Mowa tutaj o art. 10 EKPCz. Zgodnie z treścią art. 10 EKPCz na wolność wyrażania opinii składają się: „wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencja władz publicznych i bez względu na granice państwowe". W doktrynie wskazuje się, iż wolność wyrażania opinii z art. art. 10 EKPCz w rzeczywistości wskazuje jednak na prawo do swobody wypowiedzi, które obejmuje szerszy zakres niż wolność wyrażania opinii[396]. Wolność z art. 10 EKPCz jest uznawana przez ETPCz za jeden z filarów społeczeństwa demokratycznego, a także warunek rozwoju każdej jednostki[397]. Wolność posiadania poglądów „określa sposób kształtowania własnych myśli i budowania ocen czy opinii dotyczących wszelkich możliwych kwestii i obejmujących wszelkie możliwe treści"[398]. Jeśli chodzi o wolność otrzymywania informacji i idei, w doktrynie podkreśla się przede wszystkim, iż „wyznacza zasady interakcji jednostki ze społeczeństwem i stanowi konieczną przesłankę swobodnego kształtowania i przekazywania opinii (informacji i

[392] Ibidem, pkt 18 i 19.
[393] A. Gliszczyńska-Grabias [w:] *Międzynarodowy…*, op. cit., art. 19.
[394] Ibidem.
[395] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 34…, op. cit., pkt 22.
[396] M.A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* [w:] *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VIII, Warszawa 2021, art. 10.
[397] Wyrok ETPCz z 7.12.1975 r., 5493/72, *Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 49.
[398] L. Garlicki [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010, art. 10.

idei).”[399], a wolność przekazywania informacji i idei obejmuje „swobodę komunikowania odbiorcom zewnętrznym tego wszystkiego, co autor przekazu uważa za zasługujące na takie zakomunikowanie – można ją też określić mianem »wolności wypowiedzi«.”[400] Należy jednak pamiętać, iż wolność wyrażania opinii nie jest nieograniczona, bowiem art. 10 ust. 2 EKPCz wskazuje, iż „Korzystanie z tych wolności pociągających za sobą obowiązki i odpowiedzialność może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej.”. Innymi słowy, ewentualna możliwość wprowadzenia jakichkolwiek ograniczeń winna być rozpatrywana pod kątem spełnienia przesłanki „legalności formalnej (ustanowienia w ustawie), legalności materialnej (powiązaniu z jednym z »prawowitych celów«) oraz konieczności (»niezbędności w demokratycznym społeczeństwie«)”[401]. Należy również pamiętać, iż dla władz krajowych pozostał margines swobody, który jest zależny od przedmiotu regulacji[402]. Margines swobody jest wąski, gdyż swoboda wypowiedzi ma fundamentalną wartość dla demokratycznego państwa, natomiast margines jest szerszy, gdy dotyczy on dziedzin, w których niełatwo znaleźć wspólny europejski standard[403]. Odnosząc się do poszczególnych kryteriów wskazanych wyżej, należy mieć na względzie, iż legalność formalna wiąże się z tym, że musi być podstawa prawna pozwalająca na wprowadzenie ograniczeń, wynikająca z prawa krajowego, która powinna być podstawą o randze ustawowej[404]. Legalność materialna odnosi się do wymienionych w art. 10 EKPCz celów np. bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne, zakłócenia porządku lub przestępstwa oraz ochrona zdrowia i moralność. Z kolei niezbędność w demokratycznym społeczeństwie należy rozpatrywać, biorąc pod uwagę m.in. wartości wynikające z postanowień Konwencji, konieczność uzasadnienia, iż wprowadzenie ograniczenia wynika z naglącej potrzeby społecznej, proporcjonalność

[399] Ibidem.
[400] Ibidem.
[401] Ibidem.
[402] M.A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie…*, op. cit., art. 10.
[403] Ibidem.
[404] Ibidem.

wprowadzenia ograniczeń, ale także każdorazowo należy mieć na uwadze margines pozostawiony państwom[405]. Wykładnia wolności słowa ukazuje, iż ma ona fundamentalne znaczenie w demokratycznym państwie prawa, a bez wolności słowa demokracja nie miałaby sensu. Niewątpliwie również wolność zgromadzeń nierozerwalnie wiąże się z wolnością słowa, bowiem jednym z celów zgromadzeń jest wyrażanie własnych poglądów i opinii, a wolność zgromadzeń bez wolności słowa nie miałaby racjonalnego bytu.

2.2.3 Prawo Unii Europejskiej

Wolność wypowiedzi, w tym wolność posiadania własnych poglądów, została uregulowana w art. 11 KPP UE. Zgodnie z art. 11 KPP UE: „1. Każdy ma prawo do wolności wypowiedzi. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. 2. Szanuje się wolność i pluralizm mediów." W wyjaśnieniach dotyczących Karty praw podstawowych[406] wskazuje się, iż art. 11 KPP UE odpowiada art. 10 EKPCz, co wynika również z treści art. 52 ust. 3 KPP UE, bowiem zgodnie z nim prawa zawarte w KPP UE, które odpowiadają prawom zagwarantowanym na mocy EKPCz, mają takie same znaczenie i zakres, ale nie ma przeszkód, aby prawo UE przyznawało szerszą ochronę. Wynika z tego, iż art. 11 KPP UE ma takie same znaczenie i zakres jak art. 10 EKPCz. W związku z tym należy wskazać, iż swoboda wypowiedzi stanowi jeden z filarów demokratycznego państwa prawa[407], dlatego też jej ograniczenie, jak wynika z art. 10 ust. 2 EKPCz możliwe jest tylko, gdy jest ono niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w ściśle określonych przypadkach określonych w tym przepisie, a są to m.in. interes bezpieczeństwa państwowego, integralność terytorialna lub bezpieczeństwo publiczne. Podstawowym założeniem wolności wypowiedzi jest również to, że „ma ona zastosowanie nie tylko do informacji lub idei, które są przychylnie odbierane lub uważane za nieobraźliwe lub obojętne, ale także do tych, które obrażają, szokują lub niepokoją państwo lub jakąkolwiek część

[405] Ibidem.
[406] Wyjaśnienia dotyczące Karty praw podstawowych (Dz. Urz. UE. C. z 2007 r. Nr 303, str. 17).
[407] A. Wróbel [w:] *Karta Praw Podstawowych…,* op. cit., art. 11.

społeczeństwa."[408] oraz przede wszystkim wolność ta przysługuje każdemu[409], niezależnie od tego, czy jest osobą fizyczną, czy prawną, stowarzyszeniem, a nawet firmą działającą dla zysku[410]. Z racji tego, iż art. 11 KPP UE powinien być interpretowany w ten sam sposób co art. 10 EKPCz, to poniższe uwagi dotyczące EKPCz pozostaną aktualne również do art. 11 KPP UE.

2.3 Wolność osobista

Zatrzymanie jest jedną z form pozbawienia wolności, a więc ingeruje w fundamentalną wartość jaką jest wolność każdego człowieka. Wolność osobista jest zaliczana do tzw. pierwszej generacji praw człowieka[411]. Niewątpliwie zajmuje ona „jedno z naczelnych miejsc w katalogu praw i wolności osobistych"[412]. To właśnie wolność osobista chroni jednostkę przed bezprawnym pozbawieniem wolności, a każda ingerencja w wolność musi wynikać z prawa oraz być z nim zgodna. O wolności osobistej stanowi Konstytucja RP, MPPOiP, EKPCz oraz KPP. Poniżej zostaną przedstawione regulacje chroniące wolność osobistą, tworzące standard jej ochrony.

2.3.1 Konstytucja RP

Znaczenie wolności człowieka ukazuje umieszczenie jej w samej Preambule Konstytucji RP, w której to stwierdza się, iż „Wszystkich, którzy dla dobra Trzeciej Rzeczypospolitej tę Konstytucję będą stosowali, wzywamy, aby czynili to, dbając o zachowanie przyrodzonej godności człowieka, jego prawa do wolności i obowiązku solidarności z innymi, a poszanowanie tych zasad mieli za niewzruszoną podstawę Rzeczypospolitej Polskiej." Sformułowanie, aby traktować wolność jako niewzruszoną podstawę RP świadczy o tym, iż wolność stanowi podstawę systemu prawa każdego

[408] Wyrok ETPCz z 7.12.1975 r., 5493/72, *Handyside przeciwko Wielkiej*, § 49.
[409] Wyrok ETPCz z 24.02.1994 r., 15450/89, *Casado Coca przeciwko Hiszpanii*, HUDOC, § 35.
[410] M.A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie…*, op. cit., art. 10.
[411] M. Zieliński, *Wolność osobista, jej charakter oraz gwarancje* [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014, s. 83.
[412] Ibidem.

demokratycznego państwa, a to pozwala na stwierdzenie, iż wolność jest zasadą ustrojową[413]. Ponadto ujęcie wolności w Preambule Konstytucji RP pozwala na uzasadnienie szerokiej wykładni wolności unormowanej w art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji RP[414]. Wolność została ujęta również w art. 5 Konstytucji RP, czyli w przepisie, który określa podstawowe cele Rzeczpospolitej. Mianowicie, w art. 5 Konstytucji RP wskazuje się, iż „Rzeczpospolita Polska (…) zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela (…)", a to stwarza dla państwa zarówno obowiązki o charakterze negatywnym, jak i obowiązki o charakterze pozytywnym. Pierwsze z nich polegają na poszanowaniu praw jednostki, tj. ich nienaruszaniu, natomiast obowiązki pozytywne oznaczają konieczność ochrony praw i wolności przed naruszeniami przez inne osoby[415].

Zgodnie z treścią art. 31 ust. 1 Konstytucji RP „Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.", a jak wskazuje art. 31 ust. 2 Konstytucji RP „Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje." Wolność to możliwość decydowania o samym sobie, o swoim zachowaniu, podejmowaniu decyzji zgodnych z własnym sumieniem, ale także często może przybrać formę zaniechania, tj. powstrzymywania się od określonych działań. Ochrona prawna wolności polega na zakazie ingerowania przez władze publiczne w wolność człowieka, ale z drugiej strony nakazuje utworzenie państwu takich instytucji, które będą chronić jednostki przed naruszaniem tej wolności przez inne podmioty[416]. Z kolei w ustępie 2 można zauważyć horyzontalny wymiar wolności, tzn. występujący pomiędzy podmiotami prawa prywatnego (osobami fizycznymi czy osobami prawnymi). Innym rodzajem jest wymiar wertykalny, który określa relacje między jednostką a państwem[417]. Art. 31 ust. 3 Konstytucji RP określa klauzule limitacyjne ograniczania korzystania z konstytucyjnych wolności i praw, które „mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw." Powyższe potwierdza fakt, iż wolności i prawa

[413] P. Tuleja [w:] P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radziewicz, P. Tuleja, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2023, art. 31.
[414] L. Bosek, M. Szydło [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, art. 31.
[415] Ibidem.
[416] P. Tuleja [w:] P. Czarny, op. cit., art. 31.
[417] Ibidem.

konstytucyjne nie są absolutne i mogą podlegać ograniczeniom. Jednak ograniczenie wolności i praw jednostki może nastąpić tylko jako wyjątek i tylko w jego granicach[418]. Co również istotne, to fakt, iż nie ma przeszkód, aby ograniczenia były również określone bezpośrednio w samej Konstytucji[419].

Stosowanie środków przymusu, do których należy zatrzymanie, nie może odbyć się bez podstawy prawnej, a każdorazowe zastosowanie powinno spełniać konstytucyjne wymogi legalizmu, proporcjonalności oraz racjonalności[420]. Co więcej, „Żaden organ procesowy nie może stosować środków przymusu procesowego bez przyznanej mu w zgodzie z Konstytucją RP kompetencji."[421] Kluczową podstawą prawną w kontekście zatrzymania a wolności osobistej jest art. 41 Konstytucji RP, który konkretyzuje normę wyrażoną w omawianym wyżej art. 31 Konstytucji RP, bowiem art. 31 Konstytucji RP wskazuje na samą ideę wolności, a art. 41 Konstytucji RP stanowi skonkretyzowanie zasady na płaszczyźnie wolności osobistej i nietykalności osobistej[422]. Art. 41 ust. 1 Konstytucji RP wskazuje, iż „każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą, a pozbawienie lub ograniczenie wolności może odbyć się tylko w sytuacjach wskazanych w ustawie". Zgodnie ze stanowiskiem zaprezentowanym przez Trybunał Konstytucyjny, „Prawo do wolności osobistej jest jednym z najważniejszych praw człowieka. (…) Jednakże prawo to, jak i inne prawa konstytucyjnie zagwarantowane, podlegać może drastycznemu ograniczeniu wobec osób naruszających prawo, które daje ochronę dobru wspólnemu czy innym ważnym wartościom konstytucyjnie chronionym."[423] W doktrynie[424] i orzecznictwie[425] zwraca się uwagę na bezpośredni związek występujący między wolnością osobistą a nietykalnością osobistą, bowiem nietykalność osobista jest negatywnym aspektem wolności, wyrażającym się w powstrzymywaniu się kogokolwiek od wkraczania w sferę integralności człowieka[426]. Wolność osobista jest fundamentalną wartością podlegającą ochronie prawnej zarówno

[418] P. Wiliński, *3. Proporcjonalność stosowania środków przymusu* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.
[419] J. Podkowik, *Bezpośrednie konstytucyjne granice wolności człowieka*, PiP 2017, nr 8, s. 42-61.
[420] P. Wiliński, *1. Środki przymusu procesowego a Konstytucja RP* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.
[421] Ibidem.
[422] Wyrok TK z 06.10.2009 r., SK 46/07, OTK-A 2009, nr 9, poz. 132.
[423] Wyrok TK z 10.07.2000 r., SK 21/99, OTK 2000, nr 5, poz. 144.
[424] P. Wiliński, *5. Konstytucyjne gwarancja nietykalności i wolności osobistej* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.
[425] Wyrok TK z 18.02.2004 r., P 21/02, OTK-A 2004, nr 2, poz. 9.
[426] P. Wiliński, *5. Konstytucyjne gwarancja nietykalności i wolności osobistej* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, op.cit.

poprzez Konstytucję RP, jak i Europejską Konwencję Praw Człowieka, dlatego też wszelkie przepisy pozwalające na pozbawienie bądź ograniczenie wolności należy interpretować rygorystycznie, tylko gdy wystąpi uzasadniona potrzeba[427]. Pozbawieniem wolności będzie każde zatrzymanie (zatrzymanie procesowe, umieszczenie w izbie wytrzeźwień), tymczasowe aresztowanie, odbywanie kary pozbawienia wolności, ale także przymusowe umieszczenie danej osoby np. w domu opieki społecznej. Nie ma wątpliwości, iż jest to forma surowsza niż ograniczenie wolności. W sytuacji pozbawienia wolności jednostka nie ma możliwości decydowania o swojej wolności osobistej, bowiem została jej pozbawiona bądź w sposób krótkotrwały (np. zatrzymanie) bądź długotrwały (np. odbywanie kary pozbawienia wolności). Natomiast z ograniczeniem wolności będziemy mieć do czynienia w sytuacjach wymienionych w katalogu w art. 34 § 1a k.k., a więc będzie to obowiązek wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz potrącenie od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd. Ograniczeniem wolności będą również środki karne uregulowane w art. 39 k.k., takie jak zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, zakaz wstępu na imprezę masową, zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakaz prowadzenia pojazdu, bowiem każdy z tych środków karnych zakazuje korzystania z pewnych praw, które przysługują jednostce. Należy jednak pamiętać, iż pozbawienie bądź ograniczenie wolności przez organy publicznie nie upoważnia ich do naruszania nietykalności osobistej jednostki, a organy są zobowiązane do respektowania tej nietykalności[428]. Art. 41 ust. 2 Konstytucji RP przyznaje każdej osobie pozbawionej wolności nie na podstawie wyroku sądowego, prawo do odwołania się do właściwego sądu w celu niezwłocznego zbadania legalności takiego pozbawienia wolności. Ta norma konstytucyjna znajduje swe odzwierciedlenie m.in. w art. 246 § 1 k.p.k. oraz art. 47 § 1 k.p.s.w., które regulują kwestię zażalenia na zatrzymanie, a które szerzej zostaną omówione w 3.*4 Sądowa kontrola zatrzymań – zażalenie na zatrzymanie*. Jak wskazuje Trybunał Konstytucyjny „Kontrola legalności pozbawienia wolności musi obejmować nie tylko legalność samej decyzji o pozbawieniu wolności, jej przesłanek i trybu podjęcia, ale również sposób jej realizacji, a w szczególności czas trwania

[427] Postanowienie SA w Szczecinie z 17.06.2020 r., II AKz 327/20, OSASz 2020, nr 2, poz. 26-45.
[428] Wyrok TK z 11.10.2011 r., K 16/10, OTK-A 2011, nr 8, poz. 80.

pozbawienia wolności."[429], a celem takiej regulacji jest jak najszybsze uwolnienie osoby, która została w sposób bezprawny pozbawiona wolności[430]. Co istotne, zgodnie z art. 41 ust. 5 Konstytucji RP, osobie, która bezprawnie została pozbawiona wolności, przysługuje prawo do odszkodowania. Co ważne, Trybunał Konstytucyjny wskazał, iż art. 41 ust. 2 Konstytucji RP ma również zastosowanie do osób, które były pozbawione wolności, ale zostały uwolnione przed wniesieniem odwołania do sądu, a taka praktyka otwiera drogę do dochodzenia prawa do odszkodowania[431]. Ponadto z art. 41 ust. 2 Konstytucji RP wynika prawo osoby pozbawionej wolności do niezwłocznego powiadomienia rodziny lub osoby wskazanej o pozbawieniu wolności. Ta norma jest wyrażona m.in. w art. 245 § 3 k.p.k. oraz art. 261 k.p.k., które to nakładają na sąd obowiązek bezzwłocznego zawiadomienia osoby najbliższej dla oskarżonego (również zatrzymanego bądź podejrzanego), jak również osobę przez niego wskazaną. Z art. 41 ust. 3 Konstytucji RP wynika prawo osoby pozbawionej wolności do poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz prawo do decyzji sądowej co do aresztowania. A sam przepis wyznacza granice temporalne stosowania zatrzymania dokonanego przez organ niebędący sądem[432]. Odnosząc się do prawa do poinformowania o przyczynach zatrzymania, należy mieć na uwadze, iż informacja ta musi być przekazana niezwłocznie i w sposób zrozumiały. Jednakże szczegółowo prawo osoby zatrzymanej do poinformowania o przyczynach zatrzymania zostanie omówione w dalszej części pracy. Jeśli chodzi o czas zatrzymania, to został on szerzej omówiony w poprzedniej części pracy, jednakże należy jeszcze raz wskazać, iż maksymalnie zatrzymanie może trwać do 72 godzin od momentu zatrzymania, z tym zastrzeżeniem, iż w ciągu 48 godzin osoba powinna zostać przekazana do dyspozycji sądu, a sąd ma 24 godziny na podjęcie decyzji co do tymczasowego aresztowania. Jeśli w tym czasie zatrzymanemu nie zostanie doręczone postanowienie o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami, zatrzymanego należy zwolnić. Co więcej, w sytuacji gdy np. organ procesowy w ciągu 48 godzin nie wystąpi do sądu z wnioskiem o zastosowanie izolacyjnego środka zapobiegawczego, zatrzymanego również należy zwolnić. Należy podkreślić, iż „wskazane (…) terminy 48 i 24 godzin są terminami maksymalnymi, między którymi nie są dopuszczalne jakiekolwiek przesunięcia (wydłużanie jednego terminu kosztem

[429] Wyrok TK z 11.06.2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002, nr 4, poz. 41.
[430] Ibidem.
[431] Ibidem.
[432] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja…*, op. cit., art. 41.

drugiego), nawet gdyby w sumie pozwalały one na zachowanie terminu 72 godzin."[433] Art. 42 ust. 4 Konstytucji RP wskazuje na prawo do humanitarnego traktowania. Zgodnie ze stanowiskiem TK „Traktowanie humanitarne obejmuje coś więcej niż tylko konstytucyjny zakaz stosowania tortur, okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania (art. 40 Konstytucji). Jest to takie postępowanie wobec osoby pozbawionej wolności, które uwzględnia i respektuje pewne minimalne potrzeby każdego człowieka, odnosząc je do przeciętnych standardów danego społeczeństwa."[434] Odnosząc się do jeszcze innych gwarancji konstytucyjnych należy wskazać na prawo do prywatności z art. 47 Konstytucji RP. Bez wątpienia, każdorazowe zastosowanie środka przymusu wiąże się z ingerencją państwa w prawo do prywatności przysługujące jednostce, bowiem zostaje ona pozbawiona m.in. prawa do decydowania wielu elementach swojego życia prywatnego[435]. Podobnie jest w przypadku prawa własności wyrażonego w art. 64 ust. 3 Konstytucji RP, które również może zostać naruszone z uwagi na zastosowanie środków przymusu.

2.3.2 Prawo międzynarodowe

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego zostało również zagwarantowane na mocy art. 9 MPPOiP. Zgodnie z treścią art. 9 ust. 1 MPPOiP: „Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być samowolnie aresztowany lub zatrzymany. Nikt nie może być pozbawiony wolności inaczej, jak tylko na zasadach i w trybie ustalonym przez ustawę." Kolejne ustępy tego przepisu regulują uprawnienia osób pozbawionych wolności, tj. obowiązek poinformowania o przyczynach zatrzymania i stawianych zarzutach (art. 9 ust. 2 MPPOiP), sądową kontrolę legalności i zasadności zatrzymania (art. 9 ust. 3 i 4 MPPOiP) oraz prawo do odszkodowania (art. 9 ust. 5 MPPOiP). Jeśli chodzi o znaczenie wolności wyrażone w art. 9 ust. 1 MPPOiP to jest „podobnie jak wolność określona w art. 5 EKPCz, wolnością od osadzenia w miejscu

[433] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja*…, op. cit., art. 41.
[434] Wyrok TK z 26.05.2008 r., SK 25/07, OTK-A 2008, nr 4, poz. 62.
[435] P. Wiliński, *4. Prawo do prywatności* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

izolacji”[436]. W Komentarzu Ogólnym Komitetu Praw Człowieka nr 35[437] wskazuje się, iż pozbawienie wolności w rozumieniu art. 9 MPPOiP wiąże się z poważniejszym ograniczeniem ruchu w węższej przestrzeni niż zwykła ingerencja w swobodę poruszania wynikająca z art. 12 MPPOiP[438]. Natomiast prawo do bezpieczeństwa osobistego należy rozumieć jako „nałożoną na te władze powinność ograniczenia się tylko do legalnej ingerencji w wolność i bezpieczeństwo”[439] oraz „obowiązek władz utrzymania porządku publicznego, czyli układu stosunków społecznych, który powinien być respektowany przez jednostki i grupy społeczne, tak by nie naruszały one interesu publicznego”[440]. Zgodnie z Komentarzem Ogólnym Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 35[441] do art. 9 MPPOiP, prawo do bezpieczeństwa osobistego chroni jednostkę przed umyślnym spowodowaniem uszkodzenia fizycznego lub psychicznego[442]. Art. 9 MPPOiP rozróżnia czynność aresztowania i zatrzymania w odróżnieniu od pozostałych aktów prawnych omawianych w niniejszym podrozdziale, które mówią ogólnie o pozbawieniu wolności. Takie zawężenie art. 9 MPPOiP jedynie do aresztowania i zatrzymania mogłoby oznaczać, że nie obejmuje on swoim zakresem innych form pozbawienia wolności, które są chronione wprost w art. 5 EKPCz. Jednak w Komentarzu Ogólnym Komitetu Praw Człowieka nr 35 wskazuje się jako przykłady pozbawienia wolności z art. 9 MPPOiP tymczasowe aresztowanie, pozbawienie wolności po skazaniu, areszt administracyjny, areszt domowy czy hospitalizację bez zgody. Powyższe prowadzi do wniosku, iż ochroną objęte są jednak różne formy pozbawienia wolności, a nie tylko jak wskazano wprost w przepisie, zatrzymanie lub aresztowanie. Jeśli chodzi o gwarancje praw osób zatrzymanych i aresztowanych uregulowane w art. 9 ust. 2-5 MPPOiP, to zostaną one omówione szerzej w kolejnym podrozdziale. W tym miejscu jedynie pokrótce zostanie wskazane, co wynika z powyższych uprawnień. Mianowicie, art. 9 ust. 2 MPPOiP

[436] W. Sobczak [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012, art. 9.
[437] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 35 z dnia 16 grudnia 2014 r., CCPR/C/GC/35, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/35 (dostęp: 28.01.2026 r.).
[438] Treść art. 12 MPPOiP: „1. Każdy człowiek przebywający legalnie na terytorium jakiegokolwiek Państwa będzie miał prawo, w obrębie tego terytorium, do swobody poruszania się i wolności wyboru miejsca zamieszkania. 2. Każdy człowiek ma prawo opuścić jakikolwiek kraj, włączając w to swój własny. 3. Wymienione wyżej prawa nie mogą podlegać żadnym ograniczeniom, z wyjątkiem tych, które są przewidziane przez ustawę, są konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwowego, porządku publicznego, zdrowia lub moralności publicznej albo praw i wolności innych i są zgodne z pozostałymi prawami uznanymi w niniejszym Pakcie. 4. Nikt nie może być samowolnie pozbawiony prawa wjazdu do swego własnego kraju.”
[439] W. Sobczak [w:] *Międzynarodowy…,* op. cit., art. 9.
[440] Ibidem.
[441] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 35…, op. cit.
[442] Ibidem.

wskazuje, iż „Osobę aresztowaną należy poinformować w chwili aresztowania o przyczynach aresztowania i w krótkim czasie powiadomić o wysuwanych przeciwko niej zarzutach." Warto tutaj dostrzec różnicę co do treści art. 5 ust. 2 EKPCz, który wskazuje na poinformowanie o przyczynach zatrzymania i przysługujących prawach w sposób niezwłoczny i w zrozumiałym dla zatrzymanego języku. Przesłanka niezwłoczności pojawia się w obu przepisach, natomiast w omawianym tutaj art. 9 MPPOiP nie ma wspomnianej przesłanki poinformowania w zrozumiałym języku. Art. 9 ust. 3 MPPOiP statuuje powinność postawienia osoby aresztowanej lub zatrzymanej przed sędzią w krótkim czasie, a następnie osądzenie lub zwolnienie w rozsądnym terminie. Taka treść przepisu ma zminimalizować ryzyko arbitralności decyzji o zatrzymaniu osoby, a jego celem jest m.in. to, aby nie dochodziło do aresztowania lub zatrzymania na okres dłuższy niż ten niezbędny do realizacji celów procesowych[443]. Kolejną gwarancją wynikającą z art. 9 ust. 4 MPPOiP jest sądowa kontrola zatrzymania, tj. możliwość odwołania się do sądu w celu niezwłocznego orzeczenia przez sąd o legalności zatrzymania. Kolejny ustęp art. 9 MPPOiP reguluje możliwość ubiegania się o odszkodowanie w sytuacji bezprawnego aresztowania lub zatrzymania. Do naruszenia tego przepisu dojdzie w sytuacji, w której „w prawie krajowym nie przewidziano drogi prawnej, na której możliwe byłoby dochodzenie roszczeń o odszkodowanie z tytułu niezgodnego z art. 9 zatrzymaniem lub aresztowaniem, jak też wtedy, gdy droga taka została wprawdzie przewidziana, ale praktyczna perspektywa uzyskania odszkodowania jawi się jako wysoce niepewna"[444].

Odnosząc się do regionalnego systemu ochrony praw człowieka to przede wszystkim należy przeanalizować treść art. 5 EKPCz, zgodnie z którym każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Przepis w ust. 1 reguluje przesłanki, w których możliwe jest pozbawienie wolności. Co ważne, art. 5 EKPCz obejmuje swoją ochroną wyłącznie pozbawienie wolności, a nie jej ograniczenie. Jeśli chodzi o treść art. 5 ust. 1 EKPCz, to określa on sytuacje, w których pozbawienie wolności będzie zgodne z prawem. Mowa tam m.in. o pozbawieniu wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd (art. 5 ust. 1 lit. a EKPCz), w przypadku niepodporządkowania się wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu sądu lub w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku (art. 5 ust. 1 lit. b EKPCz) oraz, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie

[443] Ibidem.
[444] Ibidem.

popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu (art. 5 ust. 1 lit. c EKPCz). Z punktu widzenia przedmiotowej pracy największe znaczenie będzie miał art. 5 ust. 3 lit. c EKPCz, bowiem określa on przesłanki zatrzymania zgodnego z prawem, ale także mowa w nim o tymczasowym aresztowaniu. Zasadniczą przesłanką jest istnienie uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zagrożonego karą. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, uzasadnione podejrzenie to istnienie takich faktów lub informacji, które w sposób obiektywny uzasadniają to, że dana osoba mogła popełnić przestępstwo[445]. Jednak należy mieć na względzie, iż każdorazowo będzie to uzależnione od wszystkich okoliczności danej sprawy[446]. Poza przesłanką uzasadnionego podejrzenia, ważna jest również okoliczność, aby dany czyn był uznany za przestępstwo na mocy prawa krajowego[447]. Uzasadnione podejrzenie jest więc powiązane z koniecznością spenalizowania danego czynu na mocy prawa krajowego. Art. 5 ust. 1 lit. c EKPCz wskazuje również na konieczność zapobieżenia popełnienia czynu, co wiąże się z tym, że mowa tutaj nie o prewencji ogólnej do danej kategorii osób, a chodzi tu o zapobieżenie popełnienia konkretnego, jednostkowego czynu[448]. Ostatnią wymienioną w przepisie przesłanką jest uniemożliwienie ucieczki po dokonaniu przestępstwa, która powinna mieć charakter realny, a nie tylko hipotetyczny[449]. Poza powyższym, szczególnie istotne z punktu widzenia art. 5 EKPCz jest to, aby prawo było wystarczająco dostępne i precyzyjne, aby uniknąć ryzyka arbitralności[450]. Nadto „w sprawach dotyczących pozbawienia wolności szczególnie istotną rzeczą jest przestrzeganie ogólnej zasady pewności prawa. Z tego względu kwestią zasadniczą jest, aby przesłanki pozbawienia wolności w prawie krajowym były jasno zdefiniowane i żeby samo prawo było przewidywalne w stosowaniu (…)”[451]. Każde pozbawienie wolności, które nosi cechy arbitralności, nie może być zgodne z normą zawartą w art. 5 ust. 1 EKPCz, a to czy pozbawienie wolności jest arbitralne należy oceniać w każdym przypadku indywidualnie[452]. Z kolei zatrzymanie arbitralne będzie wtedy, gdy nie zostaną spełnione przesłanki z art. 5 ust. 1 EKPCz. Dokonując oceny, czy w danej sprawie doszło w ogóle

[445] Wyrok ETPCz z 30.08.1990, 12244/86, 12245/86, 12383/86, *Fox, Campbell i Hartley przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 32.
[446] Ibidem.
[447] Wyrok ETPCz z 06.11.2008 r., 68294/01, *Kandzhov przeciwko Bułgarii*, HUDOC, § 57.
[448] M.A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie…*, op. cit., art. 5.
[449] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby…*, op. cit.
[450] Wyrok ETPCz z 25.06.1996 r., 19776/92, *Amuur przeciwko Francji*, HUDOC, § 50.
[451] Wyrok ETPCz z 28.03.2000 r., 28358/95, *Baranowski przeciwko Polsce*, HUDOC , § 52.
[452] Wyrok ETPCz (WI) z 09.07.2009 r., 11364/03, *Mooren przeciwko Niemcom*, HUDOC, § 77.

do pozbawienia wolności, Trybunał winien wziąć pod uwagę rodzaj, czas trwania i skutki danego środka oraz sposób jego wdrożenia[453]. Co również istotne, sam czas trwania pozbawienia wolności nie przesądza o tym, czy w ogóle doszło do pozbawienia wolności. Innymi słowy, nawet krótki okres pozbawienia wolności może przesądzić o tym, że mam do czynienia z pozbawieniem wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz[454].

Warto w tym miejscu przywołać sprawę *Siedlecka przeciwko Polsce*[455], w której Trybunał rozstrzygał, czy w sprawie doszło do pozbawienia wolności, a zatem czy zastosowanie znajdzie tutaj art. 5 ust. 1 EKPCz. Skarżąca, znana dziennikarka, wzięła udział w zgromadzeniu przeciwko ustawie z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy Prawo o zgromadzeniach, które odbyło się 10 czerwca 2017 r. na ul. Krakowskie Przedmieście w Warszawie[456]. Wskazane wyżej zgromadzenie było kontrmanifestacją do odbywającej się w tym samym czasie i miejscu tzw. miesięcznicy smoleńskiej. Policja odseparowała uczestników kontrmanifestacji, po czym jej uczestnicy zostali przeniesieni na dziedziniec budynku na ul. Miodowej 2 w Warszawie, a następnie otoczeni kordonem Policji[457]. Funkcjonariusze uniemożliwiali opuszczenie kordonu, a co więcej, osoby w nim przebywające nie mogły korzystać z toalety ani zakupić wody oraz uniemożliwiano im kontakt z obecnym na miejscu adwokatem[458]. Pomimo przywołanych okoliczności, funkcjonariusze stali na stanowisku, iż skarżąca nie była zatrzymana, a pozostawała jedynie do dyspozycji Policji. Skarżąca złożyła zażalenie na zatrzymanie do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie. Jednakże Sąd oddalił zażalenie uznając, że skarżąca nie została zatrzymana w rozumieniu przepisów k.p.s.w., a długość przebywania skarżącej pod nadzorem policji była uzasadniona, bowiem wynikała z liczby uczestników zgromadzenia[459]. Skarżąca złożyła skargę do ETPCz, w której zarzuciła m.in. naruszenie art. 5 EKPCz poprzez uznanie, iż doszło do zatrzymania niezgodnego z prawem. W uzasadnieniu wyroku Trybunał wskazywał, iż różnica między pozbawieniem a ograniczeniem wolności zależy od stopnia lub intensywności zdarzenia, a nie od jego charakteru czy treści[460]. Dokonując oceny, czy w danej sytuacji mamy do czynienia z

[453] Wyrok ETPC z 15.12.2016 r., 16483/12, *Khlaifia i inni przeciwko Włochom*, HUDOC, § 64.
[454] Zob. wyrok ETPC z 12.01.2010 r., 4158/05, *Gillan i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 57.
[455] Wyrok ETPCz z 31.07.2025 r., 13375/18, *Siedlecka przeciwko Polsce*, HUDOC.
[456] Ibidem, § 6.
[457] Ibidem, § 10.
[458] Ibidem, § 12.
[459] Ibidem, § 20.
[460] Ibidem, § 55.

zatrzymaniem, należy wziąć pod uwagę rodzaj, czas trwania i skutki danego środka oraz sposób jego wdrożenia, możliwość opuszczenia obszaru objętego ograniczeniami, stopień nadzoru i kontroli nad przemieszczaniem się danej osoby, stopień jej izolacji oraz możliwość kontaktu ze światem zewnętrznym[461]. Trybunał podkreśla, iż za uznaniem, że mamy do czynienia z pozbawieniem wolności, będzie również przemawiać element przymusu ze strony władzy np. co do niemożności opuszczenia miejsca przez skarżącą, a sam brak zastosowania kajdanek czy innych środków przymusu bezpośredniego nie przesądza o pozbawieniu wolności[462]. Natomiast, odnosząc się do sytuacji skarżącej, ETPCz uznał, iż z uwagi na charakter i czas trwania ograniczeń nałożonych na nią przez władze, doszło do zatrzymania w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz[463], a zatrzymanie nie było przewidziane prawem w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz, a więc doszło do naruszenia przepisu. ETPCz zwrócił uwagę na to, że przede wszystkim, rząd nie wykazał, aby cały okres pozbawienia wolności był niezbędny do zweryfikowania tożsamości skarżącej oraz dlaczego osoby otoczone kordonem nie zostały zwolnione po ustaleniu tożsamości, a były przetrzymywane w kordonie do zakończenia zgromadzenia[464].

Art. 5 EKPCz reguluje także uprawnienia zatrzymanego, które będą szerzej omawiane w kolejnym podrozdziale. Na ten moment należy jedynie wskazać, iż art. 5 ust. 2 EKPCz wskazuje na prawo do informacji o przyczynach zatrzymania i stawianych zarzutach. Art. 5 ust. 3 EKPCz stanowi o niezwłocznym postawieniu przed sędzią oraz o prawie bycia sądzonym w rozsądnym terminie. Natomiast art. 5 ust. 4 EKPCz przyznaje prawo do sądowej kontroli zatrzymania w celu bezzwłocznego zbadania legalności pozbawienia wolności, a art. 5 ust. 5 EKPCz przyznaje prawo do odszkodowania w sytuacji, gdy doszło do pozbawienia wolności sprzecznego z postanowieniami Konwencji. Z punktu widzenia praw osób zatrzymanych istotne znaczenie mogą mieć również standardy Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT). Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu został powołany na mocy art. 1 Europejskiej Konwencji o

[461] Ibidem, § 57.
[462] Ibidem, § 60.
[463] Ibidem, § 62.
[464] Ibidem, § 96.

zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu[465]. Zadaniem CPT jest wizytowanie miejsc pozbawienia wolności w celu ochrony osób pozbawionych wolności. Zatem dotyczy to także instytucji zatrzymania, a standardy CPT pozostają aktualne co do praw osób zatrzymanych, o czym szerzej w *2.4 Prawa osób zatrzymanych*, gdzie zostaną omówione poszczególne prawa zatrzymanych.

2.3.3 Prawo Unii Europejskiej

Zgodnie z art. 6 KPP UE, „Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego". Dokonując wykładni art. 6 KPP UE, nie można zapominać o przywoływanym już wcześniej art. 52 ust. 3 KPP UE, który wskazuje, że „W zakresie, w jakim niniejsza Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez tę konwencję. Niniejsze postanowienie nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę." Z kolei Wyjaśnienia dotyczące KPP[466] zawierają wykaz artykułów KPP, których znaczenie i zakres pokrywa się z przepisami EKPCz. Wśród tych przepisów wskazany jest art. 6 KPP UE, który odpowiada art. 5 EKPCz. Z uwagi na okoliczność, iż art. 5 EKPCz stanowi próg minimalnej ochrony również przy wykładni art. 6 KPP UE[467], to wszelkie poczynione ustalenia dotyczące art. 5 EKPCz będą aktualne do art. 6 KPP UE. Zatem w tym miejscu zostaną poczynione jedynie ogólne uwagi dotyczące wykładni art. 6 KPP UE. Po pierwsze, art. 6 KPP UE obejmuje swoją ochroną jedynie sytuacje pozbawienia wolności, a poza zakresem tego przepisu pozostaje ograniczenie wolności. Warto pamiętać, iż w niektórych stanach faktycznych granica między pozbawieniem wolności a jej ograniczeniem jest dość cienka i trudna do wyłapania. Sam Trybunał wskazywał, iż różnica między pozbawieniem a ograniczeniem wolności polega na stopniu lub intensywności, a nie na naturze lub istocie[468]. Również przy ocenie, czy w sprawie mamy do czynienia w ogóle z pozbawieniem wolności, należy brać pod uwagę szczególne okoliczności i szereg kryteriów, takich jak charakter, czas trwania, skutki i sposób

[465] Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, sporządzona w Strasburgu w dniu 26 listopada 1987 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 46, poz. 238 z późn. zm.).
[466] Wyjaśnienia dotyczące Karty praw podstawowych, op. cit.
[467] A. Wróbel [w:] *Karta Praw Podstawowych…,* op. cit., art. 6.
[468] Wyrok ETPC z 12.01.2010 r., 4158/05, *Gillan i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii*, § 56.

wdrożenia danego środka[469]. Natomiast prawo do bezpieczeństwa osobistego należy rozumieć jako gwarancja ochrony przed arbitralnym pozbawieniem wolności. A z zatrzymaniem arbitralnym będziemy mieć do czynienia, jeżeli pomimo zgodności z literą prawa krajowego, wystąpił element złej wiary lub oszustwa ze strony władz[470]. Ponadto o braku arbitralności można mówić wtedy, gdy zatrzymanie będzie odpowiadało celowi ograniczeń wskazanych w art. 5 ust. 1 lit. a-f EKPCz[471]. Szersza wykładnia art. 6 KPP UE nie ma sensu, bowiem opierałaby się na analizie dalszych przesłanek art. 5 EKPCz, co zostało poczynione w *2.3.2 Prawo międzynarodowe*.

2.4 Prawa osób zatrzymanych

Osobom zatrzymanym zagwarantowano szereg praw, które wynikają z norm konstytucyjnych, prawa międzynarodowego oraz prawa Unii Europejskiej, ale są one również uszczegóławiane przez normy ustawowe. W zakresie prawa międzynarodowego zostaną uwzględnione regulacje wynikające z norm uniwersalnego systemu ochrony praw zawartych w MPPOiP oraz norm regionalnego systemu ochrony praw, które zostały zawarte w EKPCz oraz wynikają z orzecznictwa ETPCz. Jednak warto wskazać, iż przy omawianiu praw zatrzymanych, autorka posłuży się również aktami prawa Unii Europejskiej w zakresie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym[472], dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania[473] oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania

[469] Ibidem.
[470] Wyrok ETPCz (WI) z 29.01.2008 r., 13229/03, *Saadi przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 69.
[471] Ibidem.
[472] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 142, str. 1).
[473] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 297, str. 1 z późn. zm.).

oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności[474].

2.4.1 Prawo do poinformowania o przysługujących prawach

Z punktu widzenia niniejszego podrozdziału istotne znaczenie ma prawo zatrzymanych do poinformowania o przysługujących im prawach. Bez znajomości podstawowych praw, nikłe może być ich zastosowanie w praktyce. Prawo do poinformowania o przysługujących prawach nie zostało wprost uregulowane w Konstytucji RP. Nie ma też do niego bezpośrednio odniesienia w aktach prawa międzynarodowego. Oczywiście, pośrednio można wyprowadzić taki obowiązek np. z prawa do obrony, które jest zagwarantowane zarówno na mocy Konstytucji RP jak i aktów prawa międzynarodowego. Należy zatem stwierdzić, iż regulacja zawarta w normach ustawowych rozszerzają i konkretyzują standard do informacji osoby zatrzymanej wynikający z art. 41 ust. 3 zd. 1, art. 42 ust. 2 Konstytucji RP oraz art. 5 ust. 2 EKPCz, art. 6 ust. 3 lit. c EKPCz, art. 9 ust. 2 MPPOiP[475]. Bowiem wskazane przepisy regulują jedynie prawo do poinformowania o przyczynach zatrzymania. Uprawnienie zatrzymanego do poinformowania go o przysługujących mu prawach można wyprowadzić z wspomnianego już prawa do sądu. ETPCz nie ma wątpliwości, iż z art. 6 ust. 3 lit. c EKPCz wynika prawo do bycia poinformowanym o prawie wolności od samooskarżenia, prawa do milczenia czy prawa do pomocy prawnej[476]. Trybunał w swoich orzeczeniach wskazuje, iż celem EKPCz jest zagwarantowanie praw, które są praktyczne i skuteczne, a nie jedynie iluzoryczne[477]. Wyrazem praktycznego i skutecznego zagwarantowania praw jest świadomość o posiadaniu tych praw[478]. Co więcej, jak wynika z orzecznictwa strasburskiego, nie ma uzasadnienia do

[474] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. U. UE. L. z 2013 r. Nr 294, str. 1).
[475] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby…*, op. cit.
[476] Wyrok ETPCz z 11.05.2023 r., 47834/19, *Lalik przeciwko Polsce*, HUDOC, § 56.
[477] Wyrok ETPCz (WI) z 13.09.2016 r., 50541/08, 50571/08, 50573/08 i 40351/09, *Ibrahim i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 272.
[478] Ibidem.

niepoinformowania o prawie do odmowy zeznań przeciwko sobie czy prawie do milczenia[479]. Prawo do poinformowania zatrzymanego o przysługujących mu prawach wynika również ze standardów CPT[480]. CPT wskazuje, iż poinformowanie zatrzymanego powinno nastąpić w sposób wyraźny i bezzwłoczny o wszystkich przysługujących mu prawach, w tym o prawie o powiadomienia osoby wskazanej na żądanie zatrzymanego, prawie dostępu do adwokata oraz prawie do żądania badania lekarskiego[481].

Jednak w zakresie prawa do informacji zatrzymanego nie wolno pomijać wspominanej już wcześniej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym. Przedmiotem dyrektywy jest uregulowanie prawa osób podejrzanych i oskarżonych do informacji o przysługujących im prawach oraz informacji dotyczących stawianym im zarzutom. Warto wskazać, iż zgodnie z art. 2 dyrektywy, ma ona zastosowanie od chwili poinformowania danej osoby, że jest podejrzana bądź oskarżona. Nie ma wątpliwości, iż dyrektywa znajdzie zastosowanie do osób zatrzymanych, co znajduje też swoje potwierdzenie w motywie 21 dyrektywy. W motywie 21 wskazano, że „Zawarte w niniejszej dyrektywie odniesienia do osób podejrzanych lub oskarżonych, które zostały zatrzymane lub aresztowane, należy rozumieć jako odniesienia do każdej sytuacji, w której w toku postępowania karnego osoby podejrzane lub oskarżone zostają pozbawione wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. c) EKPC, zgodnie z wykładnią dokonaną w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.” Art. 4 dyrektywy określa, iż na państwach członkowskich leży obowiązek zapewnienia, aby osoby zatrzymane otrzymały niezwłoczne pisemne pouczenie o prawach. W przepisie mowa o poinformowaniu o prawach takich jak m.in. dostęp do materiałów sprawy, poinformowanie władz konsularnych oraz jednej osoby, dostęp do pilnej pomocy medycznej, maksymalny czas trwania zatrzymania czy o możliwej ścieżce odwoławczej. Pouczenie powinno być sporządzone w prostym i przystępnym języku. Należy je wręczyć zatrzymanemu bez nieuzasadnionej zwłoki w języku dla niego zrozumiałym.

Prawa osób zatrzymanych stanowią jednocześnie obowiązki organów i zostały one określone w art. 244 § 2 k.p.k. Na podstawie wskazanego przepisu do obowiązków

[479] Wyrok ETPCz (WI) z 09.11.2018 r., 71409/10, *Beuze przeciwko Belgii*, HUDOC, § 130.
[480] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *Zatrzymanie przez policję*, Wyciąg z Drugiego Sprawozdania Ogólnego, opublikowany w 1992 r., CPT/Inf(92)3-part1, https://rm.coe.int/16806cea27 (dostęp: 13.02.2026 r.), § 36.
[481] Ibidem, § 36-37.

organów należy natychmiastowe poinformowanie zatrzymanego o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, do złożenia oświadczenia i odmowy złożenia oświadczenia, do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania, do dostępu do pierwszej pomocy medycznej. Ponadto do obowiązków organu należy wysłuchanie zatrzymanego. Obowiązek poinformowania zatrzymanego o przysługujących prawach wynika także z art. 46 § 1 k.p.s.w. Z czynności zatrzymania sporządza się protokół, którego wzór został zamieszczony w załączniku nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów. W protokole muszą znaleźć się informacje określone w art. 148 k.p.k. oraz art. 244 § 3 k.p.k., a m.in. imię, nazwisko oraz funkcja osoby dokonującej zatrzymania, imię i nazwisko osoby zatrzymanej, dzień, godzinę, miejsce oraz przyczynę zatrzymania wraz z podaniem przestępstwa o jakie osoba jest podejrzewana, adnotację o tym, iż osoba zatrzymana została poinformowana o przysługujących jej prawach, oświadczenia złożone przez zatrzymanego, datę oraz godzinę rozpoczęcie sporządzania protokołu oraz jego zakończenia, informację o zawiadomieniu prokuratury o zatrzymaniu, informację o zwolnieniu zatrzymanego bądź przekazania do dyspozycji sądu oraz podpis policjanta, osoby przybranej, protokolanta lub tłumacza. Odpis protokołu należy doręczyć zatrzymanemu. Poinformowanie zatrzymanego o przysługujących prawach najczęściej odbywa się poprzez przekazanie zatrzymanemu druku pouczenia (wzór pouczenia o przysługujących zatrzymanemu prawach w postępowaniu karnym stanowi załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w postępowaniu karnym[482], wzór pouczenia o przysługujących zatrzymanemu prawa w ramach postępowania w sprawach o wykroczenia stanowi załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w sprawie o wykroczenie[483], a wzór pouczeń o przysługujących prawach zatrzymanemu na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a i pkt 3 stanowią odpowiednio załącznik nr 2 i 3 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy

[482] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w postępowaniu karnym (Dz. U. poz. 835).
[483] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w sprawie o wykroczenie (Dz. U. poz. 762).

wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów[484]), jednak w rzeczywistości pouczenie powinno być dla zatrzymanego zrozumiałe i kompletne, a w razie potrzeby organy ścigania powinny objaśnić kwestie niezrozumiałe dla zatrzymanego[485]. Wśród praw, o których należy pouczyć zatrzymanego znajdują się: prawo do informacji o przyczynie zatrzymania oraz do bycia wysłuchanym (art. 244 § 2 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.p.s.w.), prawo do złożenia lub odmowy złożenia oświadczenia w swojej sprawie (art. 244 § 3 k.p.k. oraz art. 46 § 2 k.p.s.w.), prawo do niezwłocznego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym oraz bezpośredniej rozmowy (art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, art. 245 § 1 oraz art. 46 § 4 k.p.s.w.), prawo do skorzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeśli zatrzymany nie zna wystarczająco języka polskiego (art. 72 § 1 k.p.k. oraz art. 20 § 3 k.p.s.w. w zw. z art. 72 § 1 k.p.k.), prawo do zawiadomienia osoby najbliższej lub innej wskazanej osoby, ale również pracodawcy, szkoły, uczelni (art. 41 ust. 2 zd. 2 Konstytucji RP, art. 245 § 2 k.p.k., art. 261 § 1-3 k.p.k.), prawo do zawiadomienia osoby najbliższej, a także pracodawcy (art. 46 § 3 k.p.s.w), prawo do kontaktu z urzędem konsularnym lub z przedstawicielstwem dyplomatycznym państwa, którego zatrzymany jest obywatelem, w sytuacji gdy zatrzymany nie jest obywatelem Polski (art. 612 § 2 k.p.k. oraz art. 46 § 3 k.p.s.w. w zw. z art. 612 § 2 k.p.k.), prawo do sądowej kontroli zatrzymania poprzez wniesienie zażalenia na zatrzymanie w terminie 7 dni od dnia zatrzymania (art. 41 ust. 2 zd. 1 Konstytucji RP, art. 246 § 1 k.p.k., art. 47 § 1 i 2 oraz art. 108 k.p.s.w.), prawo do natychmiastowego zwolnienia, w sytuacji gdy brak będzie przyczyny zatrzymania albo gdy minęły 48 godziny, a zatrzymany nie został przekazany do dyspozycji Sądu (art. 41 ust. 3 Konstytucji RP, art. 248 § 1 i 2 k.p.k., art. 46 § 5 i 6 k.p.s.w.) oraz dostęp do niezbędnej pomocy medycznej wynikający z art. 15 ust. 5 ustawy o Policji. Obowiązek poinformowania zatrzymanego o przysługujących mu prawach zostanie zrealizowany „tylko wówczas, gdy wymagany przez ustawę zakres informacji, przekazany w sposób zrozumiały, dotrze do świadomości zatrzymywanego. Trzeba wobec tego uwzględnić m.in. stan psychiczny takiej osoby, jej poziom intelektualny, a także stan zdrowia, a gdy jest to osoba niewładająca językiem polskim - pośrednictwo tłumacza.”[486] W doktrynie wskazuje się, iż informacje, które są przekazywane osobie zatrzymanej na podstawie art. 244 k.p.k. stanowią „minimum informacyjne”, a każdorazowo organy powinny wziąć pod uwagę stopień skomplikowania sprawy, czynności, które zostały już podjęte czy

[484] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. poz. 2535).
[485] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 244.
[486] L. K. Paprzycki [w:] J. Grajewski, op. cit., art. 244.

nieporadność zatrzymanego[487] i od tego powinny uzależnić jakie informacje o uprawnieniach należy przekazać. W kolejnych punktach zostaną omówione wybrane uprawnienia przysługujące zatrzymanemu.

2.4.2 Prawo do poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz bycia wysłuchanym

Obowiązek poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania wynika z art. 41 ust. 3 Konstytucji RP. Z przepisu wynikają dwa konstytucyjne warunki, tj. informacja musi być przekazana niezwłocznie oraz w zrozumiałej formie. Niezwłoczność winna być rozumiana jako „niezwłoczność w rozumieniu braku przeszkód obiektywnych, niezależnych od organu zatrzymującego."[488] Niezwłoczność nie jest równoznaczna z natychmiastowością, tj. informowaniem w chwili zatrzymania, a chodzi tutaj o niezwłoczność jako poinformowanie natychmiast, gdy sytuacja i dane okoliczności faktyczne to umożliwią[489]. W doktrynie wskazuje się, iż niezwłoczność przekazania informacji o podstawach zatrzymania jest określeniem elastycznym, bowiem informacja ta winna być przekazana tak szybko, jak w danej sprawie jest to możliwe, a należy wziąć pod rozwagę okoliczności każdej sprawy, a czas ten może się różnić w zależności od podstaw pozbawienia wolności, jak i też czasu na jaki osoba została pozbawiona wolności[490]. Natomiast zrozumiała forma to forma, która będzie zrozumiała np. dla osób nieposługujących się językiem polskim bądź osób głuchoniemych, a więc wtedy zostanie to spełnione przez obecność tłumacza. Innymi słowy, zrozumiałe to takie, które będzie sformułowane przystępnym językiem dostosowanym do możliwości zatrzymanego[491]. Organ dokonujący zatrzymania powinien upewnić się, czy zatrzymany zrozumiał przekazane mu informacje. Jeśli nie, to powinien ponownie przekazać informacje poprzez użycie bardziej adekwatnych środków komunikowania[492]. Natomiast prawo zatrzymanego do bycia wysłuchanym jest przejawem zasady do obrony, bowiem wysłuchanie polega na umożliwieniu zatrzymanemu swobodnej wypowiedzi na temat

[487] D. Czerniak, W. Jasiński, *Pouczenia osoby podejrzanej oraz podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, PPiA 2015, nr 100, s. 53-75.
[488] P. Wiliński, 1.3. *Gwarancje Praw Zatrzymanego…*, op. cit.
[489] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*...., op. cit., art. 41.
[490] P. Hofmański [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010, art. 5.
[491] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja…*, op. cit., art. 41.
[492] B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Wyd. 2, Warszawa 2012, art. 41.

podstaw zatrzymania oraz okoliczności zastosowania zatrzymania[493]. Konstytucja RP nie wskazuje wprost o uprawnieniu zatrzymanego do jego wysłuchania, lecz tak jak zostało już to zasygnalizowane, takie uprawnienie można wyprowadzić z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP.

Gwarancje procesowe zatrzymanego określa również art. 5 ust. 2-5 EKPCz, a z art. 5 ust. 2 EKPCz wynika obowiązek poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania i stawianych mu zarzutach w sposób niezwłoczny i zrozumiały dla niego. Zatrzymany powinien więc zostać poinformowany w sposób zrozumiały, a więc w prostym, nietechnicznym języku, który rozumie i powinny to być najważniejsze podstawy prawne i faktyczne[494]. Natomiast użyte w przepisie sformułowanie „niezwłocznie" nie oznacza, że powinny zostać one przekazane w trakcie przeprowadzania czynności zatrzymania, a oceny niezwłoczności należy dokonywać z uwzględnieniem konkretnych okoliczności sprawy[495]. Samo pojęcie „niezwłoczności" pozostaje dość elastyczne, a informacja o przyczynach zatrzymania powinna zostać przekazana zatrzymanemu tak szybko, jak jest to w danych okolicznościach faktycznych możliwe[496]. Przekładając to na praktykę, należy zauważyć, iż w niektórych sytuacjach poinformowanie o przyczynach zatrzymania powinno odbyć się w chwili zatrzymania, ale poinformowanie dopiero przy pierwszym przesłuchaniu nie będzie naruszeniem przepisów EKPCz[497]. Prawo do otrzymania niezwłocznie szczegółowej informacji w języku zrozumiałym dla zatrzymanego o rodzaju i przyczynie oskarżenia wynika również z art. 14 ust. 3 pkt a) MPPOiP. Komitet Praw Człowieka dokonujący wykładni tego przepisu wskazuje, iż prawo do niezwłocznego poinformowania o przyczynach zatrzymania wymaga, aby informacje zostały przekazane, jak tylko dana osoba zostanie formalnie oskarżona o popełnienie przestępstwa na mocy prawa krajowego, lub osoba ta zostanie publicznie wymieniona jako taka[498]. Ponadto, jak wskazuje Komitet, poinformowanie może nastąpić ustnie lub na piśmie, ale co ważne musi to być „szczegółowa" informacja, a więc zawierająca zarówno podstawę prawną, jak i stan

[493] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby…*, op. cit.
[494] Wyrok ETPCz z 18.06.2008 r., 11036/03, *Ladent przeciwko Polsce*, HUDOC, § 63.
[495] Wyrok ETPCz z 5.02.2002 r., 51564/99, *Čonka przeciwko Belgii*, HUDOC, § 50.
[496] P. Hofmański [w:] *Konwencja*…, op. cit., art. 5.
[497] Wyrok ETPCz z 30.08.1990, 12244/86, 12245/86, 12383/86, *Fox, Campbell i Hartley przeciwko Wielkiej Brytanii*, § 42.
[498] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 32 z dnia 23 sierpnia 2007 r., CCPR/C/GC/32, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/32, (dostęp: 12.02.2025 r.).

faktyczny[499]. Chodzi tutaj przede wszystkim o udzielenie takiej informacji, która umożliwi przygotowanie do obrony[500] oraz koniecznie w języku zrozumiałym dla zatrzymanego. Co do uprawnienia zatrzymanego do bycia wysłuchanym, podobnie jak wskazywano już wcześniej, należy je wyprowadzić z gwarancji wynikających z art. 6 ust. 3 EKPCz oraz art. 14 ust. 3 MPPOiP.

Prawo do poinformowania o przyczynach zatrzymania jest zagwarantowane na mocy art. 244 § 2 k.p.k., art. 46 § 1 k.p.s.w. oraz art. 41 ust. 3 Konstytucji. Warto również wskazać, iż osobie zatrzymanej porządkowo na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji przysługują uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej na podstawie k.p.k., a więc wszelkie prawa zatrzymanego na podstawie przepisów k.p.k. pozostają aktualne dla zatrzymanego w sposób porządkowy. Z art. 244 § 2 k.p.k. wynika obowiązek poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania, przysługujących mu prawach oraz wysłuchania go. Taki sam obowiązek wynika z art. 46 §1 k.p.s.w. Uprawnienia wynikające z powyższych artykułów, tj. uzyskanie wszechstronnej informacji o przyczynach i podstawach zatrzymania należy do podstawowych gwarancji procesowych osoby zatrzymanej[501]. Jeśli chodzi o przyczyny zatrzymania, to w tym pojęciu mieszczą się zarówno dane o przestępstwie, w związku z którym osoba została zatrzymana, dowody potwierdzające przypuszczenie popełnienia przestępstwa oraz przesłanki zatrzymania określone odpowiednio w art. 244 § 1, 1a i 1b k.p.k.[502] Co do zasady, poinformowanie zatrzymanego o przyczynach zatrzymania jest pierwszą czynnością podejmowaną wobec zatrzymanego, która w dalszej kolejności jest protokołowana[503]. Zatem z reguły najpierw powinno dojść do poinformowania zatrzymanego w formie ustnej, a dopiero potem utrwalenie tego w treści protokołu poprzez podanie przyczyny z określeniem wykroczenia[504] bądź przestępstwa. Jednak należy pamiętać, iż poinformowanie zatrzymanego nie może ograniczać się wyłącznie do udzielenia lakonicznej informacji[505]. Co więcej, jak wynika z wytycznych nr 3

[499] Ibidem, pkt 31.
[500] R. Wieruszewski, A. Gliszczyńska-Grabias, K. Sękowska-Kozłowska [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012, art. 14.
[501] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 244.
[502] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 244.
[503] Ibidem.
[504] J. Kosonoga [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 46.
[505] K. J. Pawelec, *Zatrzymanie w ujęciu znowelizowanego…*, s. 65.

Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r.[506] policjant wręczając zatrzymanemu pisemne pouczenie o przysługujących uprawnieniach w postępowaniu karnym powinien równocześnie wyjaśnić mu zawarte w nim treści (§ 87 ust. 6 wytycznych). Następnie w protokole zatrzymania powinno być odnotowane oświadczenie złożone przez zatrzymanego po poinformowaniu go o przyczynach zatrzymania[507]. Natomiast, przechodząc do czynności wysłuchania należy zauważyć, iż zgodnie z § 87 ust. 5 wytycznych „Wysłuchanie zatrzymanego i przyjęcie od niego oświadczenia nie jest przesłuchaniem procesowym. Wysłuchując, należy umożliwić zatrzymanemu złożenie wniosków i oświadczeń w celu wskazania okoliczności, które mogą przemawiać za jego zwolnieniem, w szczególności takich, które wykluczają popełnienie przez niego przestępstwa lub wynikają ze stanu zdrowia. Wysłuchanie nie może naruszać jego niezbywalnych praw w zakresie braku obowiązku dowodzenia swojej niewinności lub dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (prawo do milczenia). Podawane okoliczności winny być niezwłocznie sprawdzane." Sama instytucja wysłuchania nie została szerzej sprecyzowana ani w k.p.k. ani w k.p.s.w. Wobec powyższego należy posłużyć się stanowiskiem doktryny, zgodnie z którym zatrzymanego nie przesłuchuje się, ale wysłuchuje, a więc zatrzymany nie składa wyjaśnień, a co najwyżej może on jedynie złożyć oświadczenia, które są bliżej nieokreślone co do charakteru dowodowego[508]. Jednak istotne jest to, aby odróżnić prawo do składania oświadczeń a prawo do wysłuchania zatrzymanego. Różnica jest znacząca, bowiem z pouczenia zatrzymanego wynika, iż ma on prawo do składania oświadczeń oraz odmowy ich składania, a oświadczenia są zaprotokołowane i stanowią dowód w dalszym postępowaniu. Natomiast jeśli chodzi o wysłuchanie zatrzymanego to jest to obowiązek organu jeśli zatrzymany wyrazi wolę skorzystania z tego, a z samej czynności wysłuchania sporządza się jedynie notatkę urzędową[509]. Jednak, nawet jeśli wyjaśnienia zatrzymanego zostaną zaprotokołowane to nie mogą być substytuowane przez oświadczenia składane poza formalnym przesłuchaniem[510]. Częstokroć wyjaśnienia zatrzymanego traktowane są jako składane przez niego oświadczenia, dlatego też w takiej

[506] Wytyczne Nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.).
[507] S. Jaworski, *Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach karnych*, wyd. 6, Warszawa 2023.
[508] R. Kmiecik, *Prawo do milczenia zatrzymanej osoby podejrzanej (w świetle reguły nemo tenetur)*, Prok.i Pr. 2000, nr 7-8, s. 20.
[509] M. Olężałek *§ 30 Zatrzymanie osoby* [w:] P*rawo karne…,* op. cit.
[510] R. Kmiecik, *Prawo do milczenia zatrzymanej osoby podejrzanej…*, op. cit., s. 21.

sytuacji będą one częścią protokołu. Jakie jest więc cel wysłuchania? Mianowicie, ma ono na celu umożliwienie zatrzymanemu wskazania okoliczności przemawiających za jego zwolnieniem[511], ale kwestie merytoryczne sprawy pozostają poza zakresem wysłuchania[512]. Zgodnie z § 123 ust. 2 zarządzenia nr 1426 Komendanta Głównego Policji[513]: „Wysłuchując zatrzymanego, policjant obowiązany jest umożliwić mu złożenie wniosków i oświadczeń w celu wskazania okoliczności, które mogą przemawiać za jego zwolnieniem, w szczególności takich, które wykluczą popełnienie przez niego przestępstwa lub wynikają ze stanu zdrowia. Okoliczności podane przez zatrzymanego podlegają niezwłocznemu sprawdzeniu." Jeśli osoba zatrzymana nie byłaby pouczana o prawie do milczenia, a co za tym idzie oświadczenia składane przez zatrzymanego pozbawione by były waloru wyjaśnień, a więc nie mogłyby stanowić dowodu obciążającego ani być odczytywane na rozprawie w trybie art. 389 k.p.k.[514]. Wysłuchanie jest możliwe tylko, gdy zatrzymany z własnej woli, nieprowokowany i nieprzymuszany przez organ zatrzymujący, składa oświadczenia.[515] Niezwykle ważnym aspektem pozostaje to, że wysłuchanie zatrzymanego nie może naruszać niezbywalnych praw w zakresie braku obowiązku dowodzenia swojej niewinności lub dostarczania dowodów na swoją niekorzyść[516], a zgodnie z treścią art. 174 k.p.k. wysłuchanie nie może zastąpić przesłuchania, a oświadczenia nie zastąpią wyjaśnień[517]. Co ważne, „Przekazane w ramach wysłuchania informacje, jeżeli wskazują źródła dowodowe, które mogą potwierdzić, że zatrzymany nie jest sprawcą przestępstwa, obligują organ procesowy do natychmiastowego podjęcia działań w celu weryfikacji tych informacji."[518]

2.4.3 Prawo do milczenia

Prawo do milczenia w dużej mierze jest rezultatem zasady domniemania niewinności, która została uregulowana w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP. Zasada ta wynika

[511] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., art. 244.
[512] K. J. Pawelec, *Zatrzymanie w ujęciu znowelizowanego…*, op. cit., s. 66.
[513] Zarządzenie nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców, Dz.U. z 2005 r., Nr 1, poz. 1.
[514] R. Kmiecik, *Prawo do milczenia zatrzymanej osoby podejrzanej…*, op. cit., s. 22.
[515] I. Kobus, I. Dziugieł, *Zatrzymanie…*, op. cit., s. 48.
[516] K. Witkowska, *Gwarancje zatrzymanego…*, Prok.i Pr. 2011, nr 9, s. 93.
[517] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks*…, op. cit., art. 244.
[518] M. Olężałek *§ 30 Zatrzymanie osoby* [w:] P*rawo karne…,* op. cit.

również z art. 5 k.p.k., art. 6 ust. 2 EKCPz oraz art. 14 ust. 2 MPPOiP. Zasada domniemania niewinności wiąże się z tym, iż każdego należy uważać za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem. Bez wątpienia zasada domniemania niewinności stanowi jedną z fundamentalnych i powszechnie uznawanych zasad państwa prawnego i stanowi zarazem podstawową gwarancję wolności i praw człowieka[519]. Domniemanie niewinności traktowane jest jako domniemanie prawne, które może zostać obalone prawomocnym wyrokiem sądu stwierdzającym winę[520]. Natomiast dla oskarżonego domniemanie niewinności oznacza uwolnienie go od obowiązku udowodnienia niewinności[521]. Zgodnie z art. 6 ust. 2 EKPCz: „Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą." Zasada domniemania niewinności polega na zagwarantowaniu każdej osobie, że nie będzie skazana ani traktowana jako winna czynu zabronionego, zanim jej wina nie zostanie udowodniona zgodnie z prawem, a więc stwierdzona przed sądem[522].

Z domniemaniem niewinności ściśle powiązane są prawo do milczenia oraz wolność od zmuszania do samooskarżenia, które są uznawane za powszechnie uznane standardy[523]. Trybunał w swoim orzecznictwie również wskazuje, że podejrzanego należy poinformować o prawie do milczenia oraz nieobciążania się, a brak takiego pouczenia może prowadzić do naruszenia art. 6 ust. 2 EKPCz[524]. Zasada domniemania niewinności wynika również z art. 14 ust. 2 MPPOiP. Zakres podmiotowy obowiązywania zasady domniemania niewinności, określonej w art. 14 ust. 2 MPPOiP, odnosi się do każdego, przeciwko komu skierowano oskarżenie[525]. Takie rozwiązanie przyjęto również w EKPCz. Uregulowanie zasady domniemania niewinności w tak wielu aktach ukazuje rangę i znaczenia tej zasady w procesie karnym. Bez wątpienia jest ona nierozerwalnie związana z prawem do obrony przysługującym w procesie karnym.

Zagadnienie prawa do milczenia jest powiązane z omawianym wyżej wysłuchaniem zatrzymanego. Kwestia czy zatrzymanego należy pouczyć o prawie do milczenia czy też nie pozostaje sporna z doktrynie. Dlaczego? Po pierwsze, art. 244 § 2

[519] Wyrok TK z 16.05.2000 r., P 1/99, OTK 2000, nr 4, poz. 111.
[520] Ibidem.
[521] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., art. 5.
[522] Wyrok ETPCz z 10.02.1995 r., 15175/89, *Allenet De Ribemont przeciwko Francji*, HUDOC, § 35.
[523] M.A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie…*, op. cit., art. 6.
[524] Wyrok ETPCz z 16.06.2015 r., 41269/08, *Schmid-Laffer przeciwko Szwajcarii*, HUDOC, § 39.
[525] A. M. Tęcza-Paciorek*, 4.2.3. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych* [w:] *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012.

k.p.k. nie nakłada na organ zatrzymujący obowiązku poinformowania zatrzymanego o prawie do zachowania milczenia oraz braku dowodzenia swojej niewinności i dostarczania dowodów na swoją niekorzyść[526]. Stąd rodzi się pytanie czy osobie zatrzymanej przysługuje prawo do milczenia. Jednak zanim autorka podejmie próbę odpowiedzenia na to pytanie, warto wskazać, iż prawo do milczenia polega po prostu na prawie do odmowy odpowiedzi na pytania bądź prawo odmowy składania wyjaśnień[527]. Z pewnością takie uprawnienie przysługuje oskarżonemu, co wynika z treści art. 175 § 1 k.p.k. oraz podejrzanemu, co wynika z art. 175 § 1 k.p.k. w zw. z art. 71 § 3 k.p.k., ale czy przysługuje osobie podejrzanej? Jak już zostało wskazane wyżej, przepisy krajowe nie przewidują wprost takiego uprawnienia. Nowelizacją z 27.09.2013 r.[528] zmieniono treść art. 244 § 2 k.p.k. poprzez dodanie do treści tego artykułu praw, o których powinien zostać pouczony zatrzymany, w tym o prawie do złożenia oświadczenia i odmowy złożenia oświadczenia. Do momentu tej nowelizacji, przepis mówił tylko o obowiązku poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania, przysługujących mu prawach, w tym prawie do skorzystania z pomocy adwokata oraz wysłuchania go. Co ciekawe, przepis w tym brzmieniu był przedmiotem wniosku RPO o stwierdzenie niezgodności art. 244 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje prawa zatrzymanego do odmowy złożenia oświadczeń i obowiązku poinformowania zatrzymanego o takim prawie – z art. 42 ust. 2 i art. 42 ust. 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Ostatecznie sprawa została umorzona postanowieniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lipca 2014 r.[529], bowiem RPO wycofał swój wniosek z uwagi na wskazaną wyżej nowelizację, która przyznała zatrzymanemu prawo do odmowy złożenia oświadczeń i nałożyła obowiązek poinformowania go o takim prawie. W doktrynie możemy znaleźć stanowisko, zgodnie z którym dodanie do przepisu sformułowania o możliwości odmowy złożenia oświadczeń równoznaczne jest z przyznaniem prawa do milczenia[530]. Jednak nadal pozostają wątpliwości chociażby z tego względu, iż wątpliwe pozostaje to czy wysłuchanie zatrzymanego to ta sama czynność co składanie oświadczeń. Co do tego również pozostaje rozbieżność. Niemniej jednak nie ma wątpliwości, iż osoba zatrzymana powinna zostać poinformowana o prawie do milczenia[531] i należy to do

[526] J. Zagórski, *Zatrzymanie przez policję…*, op. cit. s. 91.
[527] M. Kolendowska-Matejczuk, M. Warchoł, *Prawo zatrzymanego do milczenia*, PiP 2015, nr 1, s. 70-83.
[528] Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247 z późn. zm.).
[529] Postanowienie TK z 17.07.2014 r., K 19/13, OTK-A 2014 nr 7, poz. 82.
[530] K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Lach [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 244.
[531] R. Rynkun-Werner, *Zatrzymanie a prawo do obrony*, Palestra 2011, nr 11-12, s. 91-98.

obowiązków organu. Niezaprzeczalne pozostaje to, iż jeżeli osoba zatrzymana nie chce złożyć żadnych oświadczeń, to ma do tego pełne prawo, a tym bardziej nie można jej zmusić do składania oświadczeń[532]. Kluczowe znaczenie ma to, że „(…) po przedstawieniu zatrzymanemu zarzutu popełnienia przestępstwa, takie oświadczenie nie będzie miało waloru dowodu (art. 174 KPK) i nie będzie mogło być podstawą niekorzystnych dla niego ustaleń, treść złożonego oświadczenia (ujawnione fakty i okoliczności) może stanowić podstawę do uzyskania dowodów przeciwko zatrzymanemu albo jego najbliższym. Z tych względów zatrzymanego należy poinformować o prawie do milczenia."[533] Warto w tym aspekcie wskazać stanowisko Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu uwzględniające nowelizację art. 244 § 2 k.p.k. poprzez dodanie prawa do odmowy składania oświadczeń. Sąd Apelacyjny orzekł, iż „W sytuacji, gdy w obowiązującym stanie prawnym osoba zatrzymana ma zagwarantowane prawo do milczenia, nie ma przeszkód, by uznać, że oświadczenie złożone przez nią do protokołu z przeprowadzonej z jej udziałem czynności procesowej stanowi dowód w sprawie podlegający swobodnej ocenie, który może stać się podstawą faktyczną rozstrzygnięcia niezależnie od tego, czy podczas przesłuchania w charakterze podejrzanego (oskarżonego) potwierdzi ona treść oświadczenia, czy też je odwoła, bądź mu zaprzeczy. Zrównanie gwarancji procesowych w omawianym zakresie zatrzymanej osoby podejrzanej z tymi, które ma zapewnione podejrzany (oskarżony) powoduje, że złożone przez nią oświadczenie nie może być uznane za substytuujące wyjaśnienia oskarżonego i z tego powodu zdyskwalifikowane. Uznać przy tym trzeba, że walor dowodowy ma zarówno oświadczenie złożone przez osobę podejrzaną do protokołu zatrzymania, jak też do protokołu dokumentującego inne czynności procesowe z jej udziałem. Dotyczy to między innymi procesowej czynności przeszukania."[534] Mając na uwadze powyższe, bezapelacyjnie należy stwierdzić, iż zatrzymanemu przysługuje prawo do milczenia i nie ma obowiązku dostarczania dowodów go obciążających, a organ dokonujący zatrzymania powinien go o tych uprawnieniach pouczyć. Nieprzyznanie prawa zatrzymanej osobie podejrzanej do milczenia jest niezgodne z zasadą domniemania niewinności określonej w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP[535].

[532] J. Chankowska, *Prawo oskarżonego do milczenia*, Prok.i Pr. 2003, nr 3, s. 136.
[533] J. Skorupka [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 244.
[534] Wyrok SA we Wrocławiu z 29.05.2018, II AKa 85/18, Legalis nr 1808350.
[535] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby…*, op. cit.

2.4.4 Prawo do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego

Prawo do obrony zostało zagwarantowane na mocy art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Prawo do obrony stanowi fundamentalne prawo człowieka i znajduje również swe odzwierciedlenie w aktach prawa międzynarodowego oraz unijnego, tj. art. 6 ust. 3 lit. c) EKPCz oraz art. 14 ust. 3 lit. b oraz d MPPOiP i dyrektywach unijnych, o których w dalszej części. W pierwszej kolejności należy dostrzec, iż z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP wynika zarówno aspekt materialny, jak i aspekt formalny prawa do obrony. Aspekt materialny obejmuje wszelką działalność służącą temu, aby oskarżony nie poniósł kary niesłusznie lub ponad miarę swojego przewinienia[536], a więc będzie to m.in. czynny udział w postępowaniu, składanie wyjaśnień, zgłaszanie wniosków dowodowych, uczestniczenie w postępowaniu dowodowym, kwestionowaniu wydawanych rozstrzygnięć[537]. Natomiast aspekt formalny wiąże się z możliwością działania obrońcy wybranego przez osobę, przeciwko której jest prowadzone postępowanie karne, a gdy nie ma ona możliwości wyboru obrońcy, chociażby ze względu na trudną sytuację materialną, zagwarantowanie obrońcy z urzędu[538]. Zatem w kontekście obrony z wyboru, istotne są: realna dostępność do adwokata lub radcy prawnego; eliminowanie zarówno barier formalnych, jak i barier ekonomicznych, a także jakość świadczonej pomocy prawnej[539]. Jeśli chodzi o zagwarantowanie obrońcy z urzędu to Konstytucja odsyła w tym zakresie do regulacji ustawowej, pozostawiając tym samym pewien margines swobody[540]. Istotnym zagadnieniem pozostaje moment, od którego przysługuje prawo do obrony, bowiem przepis art. 42 ust. 2 Konstytucji wskazuje, iż prawo do obrony obowiązuje we wszystkich stadiach postępowania. W świetle przepisów Konstytucji RP należy dojść do wniosku, iż prawo do obrony przysługuje od momentu podjęcia pierwszej czynności wobec danej jednostki, a więc nie ma wątpliwości, iż przysługuje ono już osobie podejrzanej. Dla przypomnienia, osoba podejrzana to podmiot, który nie jest jeszcze podejrzanym, jednakże są już wobec niego podejmowane czynności przez organy ścigania[541]. Taka wykładnia przepisów Konstytucji RP bardziej oddaje istotę prawa do

[536] D. Świecki, *Rozdział I Zagadnienia ogólne* [w:] *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2015.
[537] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja…*, op. cit., art. 42.
[538] Ibidem.
[539] M. Zubik, *Konstytucyjne aspekty prawa wyboru obrony i obrońcy w sprawach karnych w perspektywie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, EPS 2019, nr 1, s. 12.
[540] Ibidem.
[541] M. Sowała, *Uzyskanie prawa do obrony w świetle polskich standardów konstytucyjnych*, NKPK 2023, nr 68, s. 91-106.

obrony zdefiniowanego w Konstytucji oraz aktach prawnomiędzynarodowych[542]. Potwierdzeniem powyższego jest orzecznictwo Sądu Najwyższego, zgodnie z którym już pierwsza czynność organów procesowych skierowana na ściganie określonej osoby, a nie formalne przedstawienie zarzutu czyni ją podmiotem prawa do obrony.[543]

Art. 6 ust. 3 lit. b i c EKPCz stanowią, że każdy oskarżony o popełnienie czynu zabronionego ma prawo do posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony oraz bronienia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. W kwestii interpretacji przepisu warto odnieść się do orzecznictwa ETPCz i tak Trybunał stwierdził, iż odpowiednie możliwości do przygotowania obrony wiążą się z właściwym zorganizowaniem obrony i przedstawieniem sądowi, bez ograniczeń, istotnych argumentów na swoją obronę[544]. Natomiast jeśli chodzi o odpowiedni czas to jest to pojęcie generalne, bowiem wszystko zależy od natury stawianych zarzutów, stopnia skomplikowania sprawy, obciążenia adwokata pracą, fazy postępowania, w jakiej znajduje się sprawa bądź decyzji oskarżonego, że będzie bronił się osobiście[545]. Ponadto Trybunał wskazuje, że komunikowanie się ze swoim obrońcą poza zasięgiem słuchu osoby trzeciej jest częścią podstawowych wymogów rzetelnego procesu[546], a obecność funkcjonariusza policji w zasięgu słuchu podczas pierwszej konsultacji skarżącego z jego adwokatem narusza jego prawo do skutecznego wykonywania prawa do obrony[547]. Należy jednak pamiętać, iż w wyjątkowych okolicznościach państwo może ograniczyć poufne kontakty z obrońcą osoby zatrzymanej, jednakże wszelkie ograniczenia relacji między klientem a obrońcą, niezależnie, czy dorozumiane, czy wyraźne, nie powinny uniemożliwiać skutecznej pomocy prawnej, która jest prawem oskarżonego, a prawo do skutecznej pomocy prawnej musi być przestrzegane w każdych warunkach[548]. W kontekście art. 6 EKPCz niebagatelne znaczenie ma orzeczenie ETPCz w sprawie *Salduz przeciwko Turcji*[549],

[542] P. Nowak, *Zasady porozumiewania się zatrzymanego z adwokatem oraz tymczasowo aresztowanego z obrońcą w Kodeksie postępowania karnego w aspekcie konstytucyjnym oraz prawnomiędzynarodowym*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 2013, nr 1, s. s. 83-104.
[543] Wyrok SN z 9.02.2004 r., V KK 194/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 42.
[544] Raport w sprawie *Can przeciwko Austrii* z dnia 12 lipca 1984 r., skarga nr 9300/81, HUDOC, § 53.
[545] M.A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie…*, op. cit., art. 6.
[546] Wyrok ETPCz z 28.11.1987 r., 12629/87; 13965/88, *S. przeciwko Szwajcarii*, HUDOC, § 48.
[547] Wyrok ETPCz z 16.10.2001 r., 39846/98, *Brenann przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 63.
[548] Wyrok ETPCz (WI) z 02.11.2010 r., 21272/03, *Sakhnovskiy przeciwko Rosji*, HUDOC, § 102.
[549] Wyrok ETPCz (WI) z 27.11.2008 r., 36391/02, *Salduz przeciwko Turcji*, HUDOC.

które jest nazywane mianem źródła tzw. doktryny Salduz[550]. Doktryna Salduz zakłada, iż prawo dostępu do adwokata przysługuje od pierwszego przesłuchania podejrzanego przez policję, chyba że w świetle okoliczności konkretnej sprawy istnieją podstawy ograniczenia, jednak ograniczenia nie mogą bezprawnie naruszać praw oskarżonego, a przykładem nieodwracalnego naruszenia prawa dojdzie w sytuacji, w której oskarżony złoży obciążające wyjaśnienia podczas przesłuchania przez policję, ale bez dostępu do adwokata, a następnie zostaną one wykorzystane w celu jego skazania.[551]

Warto w tym miejscu przywołać orzecznictwo ETPCz, które ukaże praktyczne aspekty prawa wynikającego z art. 6 EKPCz, np. sprawę *Płonka przeciwko Polsce*[552]. W przedmiotowej sprawie skarżąca została zatrzymana pod zarzutem zabójstwa. Skarżąca w ciągu ostatnich 20 lat miała problemy alkoholowe, a w dniu popełnienia czynu również spożywała alkohol. Skarżąca została poinformowana o przysługujących jej prawach, w tym o prawie do odmowy składania wyjaśnień oraz prawie do pomocy obrońcy w trakcie całego postępowania i w trakcie jej przesłuchania przez policję[553], jednak nie skorzystała z pomocy obrońcy, a podczas przesłuchania przyznała się do popełnienia zarzucanego czynu. Trybunał zauważa, iż nic nie wskazuje na to, że skarżąca zrzekła się prawa do obrońcy[554]. Ponadto okoliczności wyraźnie wskazują, że skarżąca znajdowała się w czasie przesłuchania w trudnej sytuacji i że władze powinny były wziąć to pod uwagę podczas przesłuchania, w szczególności przy informowaniu jej o prawie do skorzystania z pomocy obrońcy[555]. Co ważne, skarżąca w późniejszym etapie wycofała się z wyjaśnień złożonych na policji, jednak jej przyznanie się do winy, które miało miejsce pod nieobecność obrońcy było jedną z podstaw skazania przez sąd[556]. Z tego też względu Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 ust 1 EKPCz w zw. z art. 6 ust. 3 lit. c z uwagi na to, iż brak dostępu skarżącej do obrońcy podczas jej przesłuchania przez policję wpłynął na nią w sposób bezpośredni i niekorzystny, a na późniejszym etapie postępowania nie dało naprawić się tych uchybień[557]. W innej sprawie, *Lalik przeciwko Polsce*[558], wobec

[550] P. Kardas, *Gwarancje prawa do obrony oraz dostępu do obrońcy na wstępnym etapie postępowania karnego - kilka uwag w świetle doktryny Salduz, doktryny Miranda oraz dyrektywy w sprawie dostępu do adwokata*, EPS 2019, nr 1, s. 6.
[551] Wyrok ETPCz (WI) z 27.11.2008 r., 36391/02, *Salduz przeciwko Turcji*, § 55.
[552] Wyrok ETPCz z 31.03.2009 r., 20310/02, Płonka przeciwko Polsce, HUDOC.
[553] Ibidem, § 36.
[554] Ibidem, § 36.
[555] Ibidem, § 38.
[556] Ibidem, § 39.
[557] Ibidem, § 41.
[558] Wyrok ETPCz z 11.05.2023 r., 47834/19, *Lalik przeciwko Polsce*, HUDOC.

skarżącego dokonano nieformalnego rozpytania bez sprawdzenia jego stanu nietrzeźwości i nie poinformowano go przy tym o przysługujących mu prawach, w tym prawie do obecności adwokata. Poinformowanie o przysługujących mu prawach nastąpiło dopiero kolejnego dnia przed formalnym przesłuchaniem przez prokuratora[559]. Trybunał orzekł, iż nie można obchodzić podstawowych praw wynikających z art. 6 ust. 3 EKPCz poprzez zastosowanie nieformalnego rozpytania[560]. Trybunał przypomina, że każdy kontakt zatrzymanego z policją należy postrzegać jako formalny kontakt[561]. Co najważniejsze, poinformowanie zatrzymanego o prawie do milczenia, nieobciążania samego siebie oraz prawa do skonsultowania się z adwokatem stanowią gwarancje umożliwiające wykonywania prawa do obrony[562].

Prawo do obrony wynika również ze standardów CPT, zgodnie z którymi prawo dostępu do adwokata powinno obejmować prawo do kontaktu z adwokatem oraz odwiedzin, które to powinny gwarantować poufność[563]. Prawo dostępu do adwokata obejmuje również jego obecność podczas przesłuchania[564]. Czy jednak zawsze prawo dostępu do adwokata lub radcy prawnego jest realizowane we właściwy sposób? Jak ukazuje raport CPT z wizytacji przeprowadzonej w Polsce w 2022 r. co do placówek policyjnych, dostęp do adwokata na etapie przebywania zatrzymanego na policji jest nader wyjątkowy[565]. CPT wskazuje, że w polskim ustawodawstwie nadal nie ma przepisu, który umożliwiałby ustanowienie obrońcy z urzędu na tym etapie, co jest odzwierciedleniem braku transpozycji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania do polskiego prawa krajowego.

Wśród aktów prawa europejskiego należy zwrócić szczególną uwagę na dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r.

---

[559] Ibidem, § 60.
[560] Ibidem, § 58.
[561] Ibidem.
[562] Ibidem, § 62.
[563] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *Zatrzymanie przez policję*, op. cit., § 38.
[564] Ibidem.
[565] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *raport dla Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z wizyty CPT przeprowadzonej w Polsce w dniach 21 marca – 1 kwietnia 2022 r.*, przyjęty w dniu 28 października 2022 r., CPT (2022) 56, https://www.gov.pl/attachment/c4a67c6c-e2f1-445d-84d3-d4206ef03a9e (dostęp: 13.02.2026 r.), § 15.

w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, na którą zwracał uwagę CPT w przywoływanym raporcie z wizytacji w 2022 r. Wskazana Dyrektywa powinna zostać wdrożona do polskiego systemu prawnego do dnia 27 listopada 2016 r., niestety do dnia dzisiejszego, tj. 26 marca 2026 r., przepisy w tej materii nie uległy zmianie[566]. Jednakże ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw[567] miała wdrożyć założenia tej dyrektywy, ale ostatecznie nie weszła w życie z uwagi na weto Prezydenta RP Karola Nawrockiego. Założeniem dyrektywy jest określenie minimalnych standardów dotyczących praw podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym, zatem każde z państw członkowskich może standard ten podwyższać, oczywiście w granicach zgodności z prawem europejskim[568]. Zgodnie z art. 2 dyrektywy stosuje się ją do podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym już „od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności", a więc będzie to moment podjęcia czynności wyraźnie nakierowanych na ściganie danej osoby np. zatrzymanie[569]. Prawo do obrony zostało przyznane na mocy art. 3 dyrektywy, a zgodnie z ust. 2 lit. a podejrzani lub oskarżeni mają prawo dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki, przed ich przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy. Ponadto dyrektywa zakłada skuteczny udział adwokata, tj. umożliwiający zadawanie pytań przez adwokata, domaganie się wyjaśnień i składanie oświadczeń, co powinno zostać zaprotokołowane (motyw 25 dyrektywy). W kontekście instytucji zatrzymania istotna jest treść art. 3 ust. 2 lit. c dyrektywy, zgodnie z którą osoba powinna mieć dostęp do adwokata niezwłocznie po pozbawieniu wolności. Jak wynika z motywu 28 omawianej dyrektywy, „(…) państwa członkowskie powinny wprowadzić niezbędne

[566] T. Tomaszewski, *Prawo do obrony jako gwarancja rzetelnego procesu karnego*, Prok.i Pr. 2020, nr 6, s. 117-139.
[567] Ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 1600 (ustawa uchwalona przez Sejm, zawetowana przez Prezydenta RP Karola Nawrockiego w dniu 13 marca 2026 r.).
[568] A. Podolska, T. Koncewicz *Dostęp do adwokata w postępowaniu karnym. O standardach i kontekście europejskim*, Palestra 2017, nr 9, s. 13–14.
[569] M. Wąsek-Wiaderek, *Dostęp do adwokata na wczesnym etapie postępowania karnego w prawie Unii Europejskiej*, EPS 2019, nr 1, s. 18.

rozwiązania, aby zapewnić takim osobom możliwość skutecznego korzystania z prawa dostępu do adwokata, w tym zorganizować pomoc adwokata osobie, która nie ma adwokata, chyba że osoba ta zrzekła się tego prawa. Takie rozwiązania mogłyby polegać między innymi na tym, że właściwe organy organizują pomoc adwokata na podstawie wykazu dostępnych adwokatów, spośród których podejrzany lub oskarżony mógłby dokonać wyboru. Takie rozwiązania mogłyby w stosownych przypadkach obejmować rozwiązania dotyczące pomocy prawnej z urzędu." Co również istotne, na mocy art. 4 dyrektywy 2013/48/UE, państwa powinny zapewnić kontakt zatrzymanego z obrońcą, który będzie miały charakter poufny. Natomiast sam obowiązek zapewnienia pomocy prawnej z urzędu wynika z art. 4 ust. 4 lit. b dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, a skuteczna implementacja ww. dyrektywy będzie polegać „na zapewnieniu bezzwłocznego dostępu do adwokata w ramach systemu bezpłatnej pomocy prawnej. Samo zapewnienie dostępu do adwokata przez system dyżurów adwokackich może się okazać niewystarczające, konieczne będzie bowiem szybkie wyznaczenie obrońcy z urzędu dla podejrzanego pozbawionego wolności."[570] Powyższe również nie zostało na chwilę obecną wdrożone do k.p.k. Celem ustawy z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw było wdrożenie założeń zarówno dyrektywy 2013/48, jak i dyrektywy 2019/1919. Niestety, z uwagi na weto Prezydenta RP Karola Nawrockiego[571] wspomniana ustawa nie weszła w życie.

Prawo do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego zostało uregulowane w art. 245 § 1 k.p.k. oraz art. 46 § 4 k.p.s.w. Prawo do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym jest gwarancją szeroko pojętego prawa do obrony, które stanowi mechanizm zapobiegający nadużyciom ze strony organów oraz dążenie do równości stron w toku procesu[572]. Zgodnie z treścią obecnego brzmienia art. 245 § 1 k.p.k.: „Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej

[570] Ibidem, s, 20.
[571] Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, komunikat z 13 marca 2026 r., *Prezydent RP odmówił podpisania nowelizacji ustawy – Kodeks postępowania karnego*, https://www.prezydent.pl/prawo/ustawy-zawetowane/weto-nowelizacja-ustawy-kodeks-postepowania-karnego,116940 (dostęp: 15.03.2026 r.).
[572] K. Gajowniczek-Pruszyńska, M. Zwierz, *Gwarancje sprawiedliwości proceduralnej wobec zatrzymanych a elementarne standardy demokratycznego państwa prawnego*, Palestra 2017, nr 10, s. 31-40.

formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny." Odnosząc się do obecnej treści art. 245 § 1 k.p.k. należy wskazać, iż kontakt z adwokatem lub radcą prawnym następuje na żądanie zatrzymanego, a więc musi to wyjść z jego inicjatywy. Jednak należy pamiętać, iż zatrzymany jest pouczany o takiej możliwości. Jeśli chodzi o definicję „niezwłoczności" określonej w przepisie, to nie oznacza to, iż kontakt ten ma nastąpić „natychmiast", bowiem termin „niezwłoczny" winien być interpretowany z uwzględnieniem realiów konkretnej spraw, a głównie możliwości technicznych i uwarunkowań prawnych[573]. Natomiast, co do formy kontaktu, może to być kontakt osobisty lub telefoniczny, ale także może to być kontakt nawiązany za pośrednictwem SMS-a czy komunikatorów internetowych[574]. Wskazana w przepisie „bezpośrednia rozmowa" ma służyć uzyskaniu porady prawnej, wyjaśnieniu przysługujących zatrzymanemu praw, wskazaniu konsekwencji nieskorzystania z tych praw, przygotowaniu linii obrony, jeśli prawdopodobne byłoby przedstawienie zatrzymanemu zarzutów[575]. Z § 1 wynika także, iż w wypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, iż będzie obecny, co jest w doktrynie krytykowane, bowiem wskazuje się, iż ograniczenia w prawie do obrony „jako dające duże pole do nadużyć, powodujące nieakceptowaną nierówność stron w tym newralgicznym fragmencie procesu, jakim jest jego początkowe stadium."[576] Ponadto wskazuje się, iż przesłanki pozwalające na ograniczenie bezpośredniego kontaktu są nieprecyzyjne, a po drugie brak jakichkolwiek gwarancji proceduralnych, w związku z czym decyzje w tym zakresie mogą być podejmowane arbitralnie[577]. W kontekście prawa do obrony osób zatrzymanych nie można pominąć tego, że zatrzymany w trybie art. 244 k.p.k. oraz art. 247 k.p.k. nie ma możliwości skutecznego wnioskowania o przyznanie mu obrońcy z urzędu, bowiem brak w k.p.k. rozwiązań umożliwiających ustanowienie adwokata z urzędu, gdy zatrzymanego nie stać na jego opłacanie[578]. Chociaż co do tej

[573] Postanowienie SN z 13.10.2011 r., III KK 64/11, OSNKW 2012, nr 1, poz. 9.
[574] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 245.
[575] P. Wiliński, *14.3. Kontakt z adwokatem albo radcą prawnym* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.
[576] M. Korzeniak, M. Szurman, *Poufność w kontakcie z obrońcą na wstępnym etapie postępowania karnego - analiza regulacji art. 73 § 2 oraz art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego w świetle standardów konstytucyjnych, unijnych i konwencyjnych*, Palestra 2020, nr 9, s. 35-51.
[577] B. Grabowska-Moroz, *Unijna dyrektywa o prawie dostępu do obrońcy – zadanie dla ustawodawcy, wyzwanie dla sądów*, PS 2019, nr 3, s. 45-59.
[578] M. Kolendowska-Matejczuk, P. Tarwacki, *Istota prawa do pomocy prawnej dla osoby zatrzymanej procesowo*, Palestra 2013, nr 7-8, s. 45-55.

kwestii pozostaje spór w doktrynie, bowiem K. Eichstaedt[579] wskazuje, iż treść art. 87 § 2 k.p.k. w zw. z art. 78 § 1 k.p.k. w zw. z art. 88 k.p.k. prowadzi do wniosku, że osoba podejrzana może domagać się, aby ustanowiono dla niej pełnomocnika z urzędu. Jednak jak zauważa K. Eichstaedt „czasochłonny tryb związany z ustanowieniem pełnomocnika z urzędu w efekcie pozbawi zatrzymanego możliwości skorzystania z szybkiej konsultacji z adwokatem lub radcą prawnym, dlatego też aby zapewnić efektywny, a nie tylko pozorny kontakt każdej osobie podejrzanej, która została zatrzymana, z adwokatem lub radcą prawnym, niezbędna jest ingerencja ustawodawcy."[580] Obecne brzmienie art. 245 § 2 k.p.k. odsyła do odpowiedniego stosowania art. 517j § 1 i 2 k.p.k., co wiąże się z tym, iż zatrzymany może skorzystać z pomocy adwokata lub radcy prawnego pełniącego dyżur w związku z rozpoznawaniem spraw w postępowaniu przyspieszonym. Jednak powyższe uprawnienie nie jest jednoznaczne z przyznaniem prawa do wyznaczenia obrońcy z urzędu. Z kolei treść art. 46 § 4 k.p.s.w. brzmi następująco: „Zatrzymanemu należy na jego żądanie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem albo z radcą prawnym oraz zapewnić możliwość bezpośredniej z nim rozmowy; zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny." Jest to takie samo brzmienie przepisu jak w art. 245 § 1 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do 19 listopada 2013 r.[581]. Warto wskazać, że art. 245 § 1 k.p.k. został zmieniony z uwagi na niezgodność z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że nie wskazuje przesłanki, której zaistnienie uprawnia zatrzymującego do jego obecności podczas kontaktu zatrzymanego z adwokatem[582]. Zmiana art. 245 § 1 k.p.k. uwzględnia przesłankę wyjątkowych wypadków, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. Tym bardziej zastanawiające jest, dlaczego treść art. 46 § 4 k.p.s.w. nie została zmieniona.

Zagadnieniem, które wymaga krótkiego omówienia, to kwestia tego czy zatrzymany jako osoba niebędąca stroną postępowania przygotowawczego, ma pełnomocnika czy też obrońcę. Doktryna stoi na stanowisku, iż adwokat bądź radca

[579] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., art. 245.
[580] Ibidem.
[581] Treść art. 245 § 1 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do 19 listopada 2013 r.: „Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednią z nim rozmowę; zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny." Ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 1282) zmieniono treść art. 245 § 1 k.p.k. poprzez dodanie przesłanki, po które ziszczeniu, zatrzymujący może zastrzec swoją obecność. Brzmienie art. 245 § 1 k.p.k. nadane powyższą ustawą: „Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednią z nim rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny."
[582] Wyrok TK z 11.12.2012 r., K 37/11, OTK-A 2012, nr 11, poz. 133.

prawny zatrzymanego nie jest jego obrońcą[583], a jedynie po udzieleniu pełnomocnictwa, na podstawie art. 87 k.p.k., będzie pełnomocnikiem osoby niebędącej stroną[584], zatem jeśli zatrzymany jest osobą podejrzaną to ustanowiony przez niego adwokat bądź radca prawny będzie jego pełnomocnikiem[585]. Z czego to wynika? Zgodnie z treścią art. 83 § 1 k.p.k., obrońcę ustanawia oskarżony, a w postępowaniu przygotowawczym podejrzany. Zatrzymany nie jest ani oskarżonym, ani podejrzanym, nie jest też stronę postępowania przygotowawczego, a jego pozycję należy ocenić jako osoba podejrzana, czyli taka, którą podejrzewa się o popełnienie przestępstwa, natomiast nie wydano wobec niego postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Z drugiej jednak strony, zgodnie z art. 42 ust. 2 Konstytucji i jego wykładnią, prawo do obrony przysługuje od momentu podjęcia pierwszej czynności wobec danej osoby, a więc zazwyczaj będzie to właśnie czynność zatrzymania. Podobne brzmienie wynika z przywoływanej już dyrektywy 2013/48, zgodnie z art. 2 stosuje się ją do podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym już „od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności", a więc będzie to moment podjęcia czynności wyraźnie nakierowanych na ściganie danej osoby, a więc od momentu zatrzymania. Jest to o tyle istotne zagadnienie, że inne są uprawnienia pełnomocnika a inne obrońcy i tak np. pełnomocnik nie może wziąć udziału we wszystkich czynnościach, w których udział może wziąć obrońca. Zgodnie z treścią art. 87 § 3 k.p.k., „Sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może odmówić dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika, o którym mowa w § 2, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów osoby niebędącej stroną." Pozostaje tutaj duża swoboda decyzyjna organu podejmującego decyzję. Jednak w doktrynie wskazuje się, że możliwość odmowy dopuszczenia pełnomocnika do udziału w postępowaniu na podstawie art. 87 § 3 k.p.k. zostaje wykluczona, gdy dochodzi do pozbawienia wolności na skutek zatrzymania osoby, bowiem interesy zatrzymanego wymagają udziału pełnomocnika[586]. Takiej regulacji nie ma co do obrońcy, bowiem w celu realizacji prawa do obrony, co do zasady może on uczestniczyć w czynnościach,

[583] W. Grzeszczyk, *Zmiany w Kodeksie postępowania karnego (nowele z dnia 24 października 2008 r.)*, Prok.i Pr. 2009, nr 3, s. 97-110.
[584] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., art. 244.
[585] J. Zagrodnik, 2.*3. Działalność adwokata i radcy prawnego w związku z zatrzymaniem właściwym* [w:] *Metodyka pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych i karnych skarbowych*, Warszawa 2015.
[586] J. Zagrodnik, 2.3.2. *Kontakt adwokata lub radcy prawnego z zatrzymanym* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym i karnym skarbowym*, Warszawa 2020.

które są podejmowane w sprawie oskarżonego. Stąd tak istotne jest, aby w przepisach zostało uregulowane wprost, że adwokat lub radca prawny ustanowiony przez zatrzymanego, będącego osobą podejrzaną, jest jego obrońcą, a nie pełnomocnikiem.

Zatem odnosząc się do wspominanej już wcześniej ustawy z 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, to zakładała ona zmianę treści art. 245 § 1 k.p.k. poprzez niezwłoczne umożliwienie nawiązania w dostępnej formie kontaktu z obrońcą, a nie jak było dotychczas kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Art. 245 § 1 k.p.k., w brzmieniu ustawy z 27 lutego 2026 r., nie przewidywał także możliwości zastrzeżenia przez zatrzymującego jego obecności podczas realizowania kontaktu zatrzymanego z obrońcą. Bowiem należy wskazać, iż obecnie obowiązujący art. 245 § 1 k.p.k. dopuszcza taką sytuację w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionymi szczególnymi okolicznościami. Co więcej, ustawa w § 2 przewidywała wprowadzenie dyżurów adwokatów i radców prawnych, które umożliwiłyby zatrzymanemu skorzystanie z pomocy obrońcy już na wczesnym etapie zatrzymania. Obrońca z urzędu miał być wyznaczany przez prowadzącego postępowanie z listy obrońców pełniących dyżur. Zmiana art. 245 § 1 k.p.k. miałaby fundamentalne znaczenie, bowiem należy wskazać, iż w brzmieniu obecnie obowiązujących przepisów, zatrzymany nie jest stroną postępowania przygotowawczego, bo zgodnie z art. 299 § 1 k.p.k. stronami są pokrzywdzony i podejrzany. Jednakże ustawa została zawetowana przez Prezydenta RP Karola Nawrockiego. Wobec tego nadal wątpliwy pozostanie status adwokata/radcy prawnego osoby zatrzymanej, czy jest on pełnomocnikiem czy też obrońcą. Zgodnie z art. 87 § 2 k.p.k. strona inna niż oskarżony może ustanowić pełnomocnika, chodzi tutaj m.in. o osobę podejrzaną jaką jest zatrzymany. Wobec obecnego brzmienia przepisów, przyjmuje się, iż zatrzymany na podstawie art. 87 § 1 k.p.k. może ustanowić pełnomocnika, natomiast nie będzie on obrońcą. Obrońcę może ustanowić oskarżony bądź podejrzany, a nie zatrzymany, który jest osobą podejrzaną. Również kluczowa pozostaje propozycja nowelizacji, która przyznawałaby uprawnienie zatrzymanemu do ustanowienia obrońcy z urzędu, co do czego aktualnie pozostaje spór w doktrynie. Pomimo tego, należy pamiętać, iż zatrzymanemu przysługuje prawo do obrony, bowiem, jak wynika zarówno z orzecznictwa SN, jak i TK[587], iż „nie formalne postawienie zarzutu popełnienia przestępstwa, lecz już pierwsza czynność organów procesowych skierowana na ściganie określonej osoby czyni ją podmiotem prawa do

[587] Wyrok TK z 11.12.2012 r., K 37/11.

obrony”[588]. Powyższe ma swoje konsekwencje, chociażby w kwestii prawa do milczenia czy prawa dostępu do akt postępowania.

2.4.5 Prawo do poinformowania osoby wskazanej przez zatrzymanego

Prawo do poinformowania osoby najbliższej wynika z art. 41 ust. 2 *in fine* Konstytucji RP, zgodnie z którym o pozbawieniu wolności powiadamia się niezwłocznie rodzinę lub osobę wskazaną przez pozbawionego wolności. Przepis używa sformułowania „niezwłocznie”, które należy rozumieć jako niezwłoczność po ustaleniu tożsamości zatrzymanego z uwzględnieniem okoliczności faktycznych konkretnej sprawy umożliwiających poinformowanie rodziny[589]. Użyte przez ustawodawcę sformułowanie „niezwłocznie” wynika z ochrony interesu osoby pozbawionej wolności, bowiem należy wziąć pod rozwagę, iż osoba zatrzymana nie może realizować swoich obowiązków np. związanych z opieką nad dzieckiem czy prowadzeniem przedsiębiorstwa[590]. Ponadto niezwłoczne poinformowanie umożliwia rodzinie podjęcie kroków prawnych, jak np. uzyskanie porady prawnej czy organizowanie adwokata bądź radcy prawnego i udzielenie mu upoważnienia. W doktrynie wskazuje się, iż rodzina została ujęta w znaczeniu szerokim i należy przyjąć, że poinformowanie osoby z dalszej rodziny np. małżonek jednego z rodzeństwa zatrzymanego będzie wypełniało obowiązek poinformowania rodziny[591]. Ani EKPCz ani MPPOiP nie odnosi się wprost do uprawnienia zatrzymanego do żądania poinformowania osoby najbliższej bądź przez niego wskazanej. Jednak warto przywołać tutaj standardy CPT, zgodnie z którymi CPT przywiązuje szczególne znaczenie do prawa do powiadomienia o fakcie zatrzymania osobę trzecią wybraną przez zatrzymanego[592]. Mowa tutaj o członku rodziny, przyjacielu czy też konsulacie[593]. Poinformowanie rodziny lub osoby wskazanej o fakcie zatrzymania zdaje się być problematyczne, co znajduje swoje odzwierciedlenie w raporcie CPT z

[588] Wyrok SN z 9.02.2004 r., V KK 194/03.
[589] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz...*, op. cit., art. 41.
[590] P. Wiliński, P. Karlik [w:] *Konstytucja RP...,* op. cit., art. 41.
[591] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz....*, op. cit., art. 41.
[592] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *Zatrzymanie przez policję*, op. cit., § 36.
[593] Ibidem.

wizytacji periodycznej przeprowadzonej w 2022 r.[594] W przywołanym raporcie CPT możemy przeczytać, iż zatrzymani skarżyli się na opóźnienia w powiadomieniu bądź odmawianie takiej możliwości[595]. W tym zakresie CPT zaleca, aby ustawodawca dokonał odpowiednich zmian w zakresie wprowadzenia obowiązku o pisemnej informacji zwrotnej dotyczącej tego, czy osoba wskazana została poinformowana wraz z godziną poinformowania oraz tożsamością osoby poinformowanej[596].

Obowiązek wprowadzenia regulacji, zawierającej uprawnienie do poinformowania osoby wskazanej na żądanie zatrzymanego, wynika z art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności. Zgodnie ze wskazanym powyżej art. 5: „Państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani lub oskarżeni, którzy zostali pozbawieni wolności, mieli prawo do tego, aby, na ich życzenie, przynajmniej jedna wskazana przez nie osoba, na przykład krewny lub pracodawca, została niezwłocznie powiadomiona o pozbawieniu ich wolności.”

Obowiązek poinformowania osoby najbliższej wynika również z art. 245 § 3 k.p.k. w zw. z art. 261 § 1 k.p.k., zgodnie z którymi do obowiązku organu należy bezzwłoczne zawiadomienie osoby najbliższej dla zatrzymanego i może to być osoba przez niego wskazana. Jak wynika z art. 245 § 3 k.p.k. w zw. z art. 261 § 2 k.p.k. na wniosek zatrzymanego można powiadomić inną osobę zamiast lub obok osoby wskazanej w § 1. Nie ma zatem przeszkód, aby zawiadomić inną osobę niż osobę najbliższą.

Ponadto o zatrzymaniu organ ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić pracodawcę, szkołę lub uczelnię. Powyższy obowiązek jest również określony w art. 46 § 3 k.p.s.w., zgodnie z którym na żądanie zatrzymanego zawiadamia się o zatrzymaniu osobę najbliższą, a także pracodawcę. Osobę najbliższą należy rozumieć, tak jak zostało to określone w art. 115 § 11 k.k. oraz art. 47 § 3 k.w., a więc będą to małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w

[594] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *raport dla Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z wizyty CPT przeprowadzonej w Polsce w dniach 21 marca – 1 kwietnia 2022 r.,* op. cit.
[595] Ibidem, § 14.
[596] Ibidem.

stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Co ważne, prawo to nie obejmuje ani kontaktu ze wskazaną osobą ani bezpośredniej rozmowy, a jest to tylko zawiadomienie przez organ dokonujący zatrzymania o tym, iż do takiego zatrzymania doszło[597]. Warto wskazać, iż we wskazywanej już wcześniej nowelizacji k.p.k. z 27 lutego 2026 r. proponowana była zmiana przepisów dotyczących obowiązku poinformowania osoby najbliższej w ten sposób, że art. 245 § 3 k.p.k. przewidywał obowiązek poinformowania osoby najbliższej w przypadku osób, które nie ukończyły 18 lat, a w pozostałych sytuacjach, tak jak było dotychczas, czyli na żądanie zatrzymanego. Ponadto ustawa zakładała dodanie § 4, który przyznawał prawo osoby zatrzymanej do jednorazowego porozumienia się z osobą przez niego wskazaną. Jednie w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący mógłby odmówić takiego kontaktu osobie zatrzymanej.

2.4.6 Prawo dostępu do akt postępowania

Prawo dostępu do akt postępowania wynika z art. 5 ust. 4 EKPCz, zgodnie z którym: „Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.” W celu szerszej wykładni przepisu należy przyjrzeć się analizie orzecznictwa strasburskiego i tak ETPCz wskazuje, iż postępowanie prowadzone na podstawie art. 5 ust. 4 EKPCz, tj. postępowanie odwoławcze w celu zbadania legalności pozbawienia wolności, musi mieć charakter kontradyktoryjny i gwarantować „równość broni” prokuratora i osoby zatrzymanej, a w sytuacji, w której adwokatowi odmawia się dostępu do akt sprawy, które mają istotne znaczenie dla zakwestionowania legalności pozbawienia wolności, nie jest zapewniona „równość broni”.[598] W jednej ze spraw procedowanych przez ETPCz, skarżący nie miał dostępu do akt sprawy przez 30 dni od momentu zatrzymania, wskutek czego adwokat nie miał możliwości skutecznego zakwestionowania zawartych tam dokumentów, które stanowiły podstawę pozbawienia wolności skarżącego[599]. Trybunał wskazał, iż w takiej sytuacji dostęp do akt był

[597] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 245.
[598] Wyrok ETPCz z 12.06.2018 r., 59133/11, *Fernandes Pedroso przeciwko Portugalii*, HUDOC, § 116.
[599] Wyrok ETPCz z 30.03.1989 r., 10444/83, *Lamy przeciwko Belgii*, HUDOC, § 29.

kluczowy, bowiem mógł on umożliwić pełnomocnikowi efektywne przygotowanie obrony[600]. Z racji tego, że gwarancją prawa odwołania się do sądu jest dostęp do akt sprawy, które stanowiły podstawę pozbawienia wolności to też podstawą powyższego jest art. 9 ust. 4 MPPOiP i należy go rozumieć w ten sam sposób, co art. 5 ust. 4 EKPCz.

Prawo dostępu do akt postępowania wynika m.in. z art. 7 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym, który wskazuje, iż „W przypadku gdy osoba zostaje zatrzymana i aresztowana na jakimkolwiek etapie postępowania karnego, państwa członkowskie zapewniają osobom zatrzymanym lub ich obrońcom dostęp do będących w posiadaniu właściwych organów dokumentów, które są związane z konkretną sprawą i mają istotne znaczenie dla skutecznego zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, legalności zatrzymania lub aresztowania." Wskazana dyrektywa winna być zaimplementowana do dnia 2 czerwca 2014 r., jednak do tej pory w k.p.k. nie znajdziemy regulacji, która zapewniałaby zatrzymanemu dostęp do akt[601]. Kwestia dostępu do akt na etapie postępowania przygotowawczego została uregulowana w art. 156 § 5 k.p.k., który wskazuje, iż „Jeżeli nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa, w toku postępowania przygotowawczego stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta, umożliwia sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie; (…)". Natomiast art. 156 § 5a k.p.k. reguluje dostęp do akt w przypadku zastosowania instytucji tymczasowego aresztowania. Niestety żadna z regulacji nie odnosi się do kwestii dostępu do akt osoby zatrzymanej. Takie prawo nie wynika z art. 156 § 5 k.p.k., bowiem zatrzymany nie jest stroną postępowania przygotowawczego. Należy zgodzić się ze stanowiskiem zaprezentowanym przez M. Mrowickiego, który zauważa, że skoro prawo do obrony przysługuje od momentu podjęcia pierwszej czynności skierowanej na ściganie osoby to zakres akt, które powinny zostać udostępnione zatrzymanemu bądź jego obrońcy, powinien wynikać z efektywności prawa do obrony, a co za tym idzie jawne powinny być te materiały postępowania, które uzasadniały zatrzymanie[602]. W polskiej procedurze karnej na ten moment nie ma takiej regulacji, co stanowi naruszenie art. 41 ust. 2 oraz art. 42 ust. 2

[600] Ibidem, § 29.
[601] M. Mrowicki, *Dostęp do akt zatrzymanego niebędącego stroną postępowania przygotowawczego*, PiP 2022, nr 2, s. 129-140.
[602] Ibidem, s. 133.

Konstytucji[603] oraz art. 51 ust. 3 Konstytucji RP[604]. Wobec powyższego z optymizmem należało patrzeć na nowelizację k.p.k. z 27 lutego 2026 r., która zakładała wprowadzenie art. 246 § 1a k.p.k., który miałby brzmieć następująco: „Zatrzymanemu oraz jego obrońcy udostępnia się akta postępowania przygotowawczego w części dotyczącej podstaw zatrzymania.". Z pewnością taka regulacja dałaby klarowne uprawnienie dostępu do akt postępowania, a zarazem stanowiłaby implementację dyrektywy 2012/13/UE. Niestety, z uwagi na weto Prezydenta, przepisy k.p.k. dotyczące zatrzymania pozostaną bez zmian, a co za tym idzie wskazywane już dyrektywy na tym etapie nie zostaną zaimplementowane do polskiego systemu prawa.

2.4.7 Prawo do humanitarnego traktowania

Prawo do humanitarnego traktowania wynika z art. 41 ust. 4 Konstytucji RP i jest to wartość absolutna i nie podlega żadnym ograniczeniom, a tym samym na mocy art. 233 ust. 1 Konstytucji RP nie może zostać ograniczona w czasie obowiązywania stanów nadzwyczajnych. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego: „Za niehumanitarne uznać należy takie działania organów władzy państwowej, które - nie służąc bezpośrednio założonym celom kary pozbawienia wolności - prowadzą do udręki fizycznej skazanych, do poniżania ich godności osobistej, uszczuplania ich praw albo uniemożliwiania im ochrony swoich praw. Niedookreślony, a przez to w praktyce nieograniczony, czas stosowania ograniczeń praw i wolności konstytucyjnych w stosunku do skazanych i brak możliwości obrony tych praw, stanowią rażące naruszenie zasady określonej w art. 41 ust. 4 i art. 40 Konstytucji."[605] Ponadto w doktrynie wskazuje się, iż w kwestii humanitarnego traktowania „Chodzi m.in. o poszanowanie godności i osobowości osoby zatrzymanej, wyrażające się w nienarażaniu jej oraz jej najbliższych na niepotrzebny uszczerbek lub utratę prestiżu w oczach opinii publicznej, zakazie stosowania przymusu fizycznego i moralnego, a także o troszczenie się o jej zdrowie."[606] Z kolei P. Sarnecki wskazuje, iż „Traktowanie humanitarne to takie obchodzenie się z osobą pozbawioną wolności, które uwzględnia i respektuje pewne minimalne potrzeby

[603] Ibidem, s. 133.
[604] Ibidem, s. 134.
[605] Wyrok TK z 26.05.2008 r., SK 25/07.
[606] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 244.

każdego człowieka, odnosząc je do przeciętnych standardów danego społeczeństwa."[607] Co ważne, w zakresie humanitarnego traktowania mieści się pojęcie zakazu stosowania tortur i zakazu nieludzkiego traktowania[608]. Jednak humanitarne traktowanie ma szerszy zakres aniżeli sam zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania[609]. Jeśli chodzi o przykłady niehumanitarnego traktowania należy wskazać, iż np. nadmierne zagęszczenie celi może być kwalifikowane jako traktowanie niehumanitarne[610] czy np. osadzenie skazanego przez okres 12 miesięcy w przeludnionych celach, niezapewniających prywatności przy korzystaniu z toalety, pozbawiających możliwości spożywania posiłków przy stole, zmuszających do przebywania w tym samym pomieszczeniu z osobą załatwiającą swoje potrzeby fizjologiczne w przedmiotowej sprawie stanowiło przejaw poniżającego traktowania[611]. Z kolei odnosząc humanitarne traktowanie do samej instytucji zatrzymania, to należy wskazać, iż traktowanie w sposób humanitarny wiąże się z poszanowaniem godności i osobowości osoby zatrzymanej, a duże znaczenie ma nienarażanie jej oraz osób dla niej najbliższych na niekonieczny uszczerbek lub utratę zaufania w oczach opinii publicznej, a także zakazie stosowania, czy to przymusu fizycznego, czy też psychicznego oraz troska o zdrowie zatrzymanego[612].

Prawo do humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności zostało także ustanowione w art. 10 MPPOiP. Zgodnie z art. 10 ust. 1 MPPOiP: „Każda osoba pozbawiona wolności będzie traktowana w sposób humanitarny i z poszanowaniem przyrodzonej godności człowieka." Z przepisu jednoznacznie wynika, że dotyczy on każdej osoby pozbawionej wolności, a więc dotyczy on również zatrzymanych. Z kolei w regionalnym systemie ochrony praw człowieka wyrazem prawa do humanitarnego traktowania może być art. 3 EKPCz. Zgodnie z art. 3 EKPCz: „Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu." W celu szerszego przedstawienia wykładni art. 3 EKPCz warto powołać się na orzecznictwo, które pokaże na praktyczne aspekty tego prawa. Bowiem warto pamiętać, iż zakaz tortur oraz nieludzkiego lub poniżającego traktowania to nie tylko kwestia przeludnionych cel, dostępu do opieki medycznej czy warunków bytowych osób pozbawionych wolności. W

[607] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz…*, op. cit., art. 41.
[608] Ibidem.
[609] Ibidem.
[610] Wyrok SN z 17.03.2010 r., II CSK 486/09, LEX nr 599534.
[611] Wyrok SA w Katowicach z 7.05.2009 r., I ACa 247/09, LEX nr 508523.
[612] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 244.

zakres art. 3 EKPCz wchodzi również kwestia stosowania przemocy przez funkcjonariuszy policji, co w kontekście tematyki rozprawy, tj. zatrzymań w związku z protestami społecznymi, ma kolosalne znaczenie. Z orzecznictwa ETPCz wynika, że nie każde użycie siły przez policję będzie stanowiło naruszenie art. 3. Nie będzie mowy o naruszeniu art. 3 EKPCz, gdy siła użyta przez funkcjonariuszy jest niezbędna i nie jest nadmierna, ale w takiej sytuacji to na Państwie spoczywa obowiązek wykazania, że użycie siły było konieczne[613]. Co więcej, zakaz tortur jest bezwzględny i należy go przestrzegać również w sprawach zorganizowanej przestępczości czy terroryzmu[614]. Na organach władzy publicznej spoczywa obowiązek ochrony osób pozbawionych wolności. Gdy osoba zatrzymana jest w dobrym stanie zdrowia w momencie zatrzymania, a po zwolnieniu odnotowuje się u niej obrażenia, to na państwie spoczywa obowiązek wyjaśnienia tego, w jaki sposób doszło do pogorszenia stanu zdrowia[615]. Brak wyjaśnień rodzi konsekwencje z art. 3 EKPCz[616]. Trybunał podkreśla również, iż na władzy spoczywa obowiązek podjęcia realnej próby ustalenia, co się wydarzyło i nie powinno opierać się to na pochopnych i nieuzasadnionych wnioskach. Braki w tym zakresie mogą skutkować naruszeniem art. 3 EKPCz z aspekcie proceduralnym, tzn. gdy śledztwo nie jest szczegółowe i skuteczne[617] oraz jest prowadzone w sposób powierzchowny i jest pozbawione obiektywizmu[618], a organ prowadzący postępowanie nie dąży do wyjaśnienia tego co się wydarzyło, to może to skutkować naruszeniem art. 3 EKPCz[619].

Jednak w kontekście nieprawidłowości podczas zatrzymań związanych zarówno z art. 2 EKPCz, jak i art. 3 EKPCz warto przywołać głośną i medialną sprawę Igora Stachowiaka[620], w której skargi do ETPCz złożyli jego rodzice. Jednak na dzień dzisiejszy, tj. 26 marca 2026 r., skargi nie zostały rozpoznane przez ETPCz. W sprawie

[613] Wyrok ETPCz z 23.05.2019 r., 37023/13, *Kanciał przeciwko Polsce*, HUDOC, § 73.
[614] Ibidem, § 74.
[615] Wyrok ETPCz z 02.09.2021 r., 76813/16, *Kuchta i Mętel przeciwko Polsce*, HUDOC, § 69.
[616] Ibidem.
[617] Ibidem, § 92.
[618] Wyrok ETPCz z 13.06.2019 r., 76505/14, *Bednarz przeciwko Polsce*, HUDOC.
[619] W kontekście naruszenia art. 3 EKPCz przez Polskę warto przywołać jeszcze wyrok ETPCz z 13.01.2009 r., 15562/02, *Lewandowski i Lewandowska przeciwko Polsce*, HUDOC (naruszenie art. 3 EKPCz zarówno w aspekcie materialnym, jak i proceduralnym), wyrok ETPCz z 26.09.2019 r., 65970/12, *Dziunikowski przeciwko Polsce*, HUDOC (naruszenie art. 3 EKPCz w aspekcie proceduralnym), wyrok ETPCz z 12.05.2009 r., 9258/04, *Mrozowski przeciwko Polsce*, HUDOC (naruszenie art. 3 EKPCz zarówno w aspekcie materialnym, jak i proceduralnym) oraz wyrok ETPCz z 24.02.2009 r., 19616/04, *Pieniak przeciwko Polsce*, HUDOC (naruszenie art. 3 EKPCz zarówno w aspekcie materialnym, jak i proceduralnym).
[620] Skarga z 05.11.2020 r., 51350/20, *Maciej Stachowiak przeciwko Polsce*, HUDOC oraz skarga z 06.11.2020 r., 51637/20, *Anna Cieślińska-Stachowiak przeciwko Polsce*, HUDOC, https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-216856 (dostęp: 06.02.2025 r.)

doszło do zatrzymania syna skarżących na jednej z wrocławskich ulic w centrum miasta. Podczas zatrzymania, został on poddany dwóm wstrząsom paralizatorem, użyto wobec niego przymusu fizycznego, a funkcjonariusze podduszali zatrzymanego po czym skuli go kajdankami i umieścili w radiowozie. Igor Stachowiak został przewieziony do komisariatu, gdzie został poddany przeszukaniu, które odbyło się w tym samym dniu w toalecie komisariatu przez czterech funkcjonariuszy. Zatrzymany został rozebrany ze spodni i bielizny, otrzymał kilka uderzeń od funkcjonariuszy, po czym użyto wobec niego trzykrotnie tasera, podczas gdy przez ten cały czas był on zakuty kajdankami. Igor Stachowiak zmarł na komisariacie policji. W sprawie zostało wszczęte śledztwo w sprawie śmierci Igora Stachowiaka na komisariacie wobec czterech funkcjonariuszy o nadużycie uprawnień i okrutne traktowanie zatrzymanego podczas przeszukania, które ostatecznie skończyło się skazaniem funkcjonariuszy. Sprawa Igora Stachowiaka początkowo była wyjaśniona w bardzo wolnym tempie, dopóki po roku od zdarzenia, media nie ujawniły całego zajścia. W tamtym czasie cała Polska żyła sprawą Igora Stachowiaka, a sprawą zainteresowało się wiele organizacji m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Po opublikowaniu reportażu dot. śmierci Igora Stachowiaka pt. „Śmierć na komisariacie”[621], głos w sprawie zabrał RPO, wskazując, iż działania funkcjonariuszy to ewidentne przekroczenie dopuszczalnych prawem granic oraz, iż niedopuszczalne jest stosowanie środka przymusu bezpośredniego w postaci paralizatora w sytuacji, w której zatrzymany ma założone kajdanki[622]. To m.in. sprawa Igora Stachowiaka była asumptem do wydania przez Prokuratora Generalnego Adama Bodnara Wytycznych w sprawie prowadzenia postępowań przygotowawczych w związku ze zdarzeniami obejmującymi pozbawienie życia, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub zaistniałymi w okolicznościach wskazujących na poniżające traktowanie lub karanie, do których doszło w trakcie realizacji czynności służbowych przez funkcjonariuszy uprawnionych do używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej[623]. Celem

[621] Reportaż Wojciecha Bojanowskiego pt. „Śmierć na komisariacie” został wyemitowany 20 maja 2017 roku na stacji TVN24, po którego premierze sprawą Igora Stachowiaka zainteresowały się media, organy rządowe, organy pozarządowe oraz opinia publiczna.

[622] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Oświadczenie Rzecznika Praw Obywatelskich w związku z reportażem TVN "Śmierć w komisariacie",* https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/o%C5%9Bwiadczenie-rzecznika-praw-obywatelskich-w-zwi%C4%85zku-z-reporta%C5%BCem-tvn-%C5%9Bmier%C4%87-w-komisariacie (dostęp: 06.02.2025 r.).

[623] Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie prowadzenia postępowań przygotowawczych w związku ze zdarzeniami obejmującymi pozbawienie życia, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub zaistniałymi w okolicznościach wskazujących na poniżające traktowanie lub karanie, do których doszło w

wprowadzonych wytycznych jest ujednolicenie praktyki w sprawach, w których dochodzi do wykorzystania przez funkcjonariuszy środków przymusu bezpośredniego i broni palnej[624].

Z punktu widzenia prawa do humanitarnego traktowania warto wskazać, iż standardy CPT określają m.in. konieczność zapewnienia celi o odpowiedniej powierzchni w stosunku do liczby osób, odpowiedniego oświetlenia, wentylacji czy zapewnienie czystych i przyzwoitych warunków do załatwiania potrzeb fizjologicznych[625]. Jednak nie tylko warunki bytowe mają kolosalne znaczenie, bowiem prawo do humanitarnego traktowania będzie się przejawiać także w dostępie do lekarza. Jak wskazano w standardach CPT, „jeśli osoba domaga się przeprowadzenia badania lekarskiego, należy zawsze niezwłocznie wezwać lekarza; funkcjonariusze policji nie powinni traktować powyższej kwestii według swego uznania"[626]. Zdaje się jednak, iż w kontekście prawa do humanitarnego traktowania należy rozpatrywać ewentualne nadużycia ze strony funkcjonariuszy. Mowa tutaj o nadmiernego używania siły podczas zatrzymania. Ta problematyka była niejednokrotnie wskazywana przez CPT w raportach z wizytacji przeprowadzanych w Polsce[627], a jako przykłady CPT wskazuje uderzenie dłonią, pałką, zbyt ciasne zakuwanie w kajdanki (w tym za plecami), brutalne popychanie osoby zatrzymanej twarzą do ziemi oraz klęczenia na takiej osobie, podczas gdy nie stawiała ona oporu[628].

Jeśli mowa o zdrowiu zatrzymanego to należy wskazać, iż w zakres prawa do humanitarnego traktowania będzie wchodzić również prawo do pomocy medycznej.

---

trakcie realizacji czynności służbowych przez funkcjonariuszy uprawnionych do używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej z 22.07.2025 r., 1001-1.024.11.2025.

[624] Strona internetowa Prokuratury Krajowej, *Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie prowadzenia postępowań przygotowawczych w zakresie zdarzeń z użyciem środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej przez funkcjonariuszy wykonujących czynności służbowe*, https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wytyczne-prokuratora-generalnego-w-sprawie-prowadzenia-postepowan-przygotowawczych (dostęp: 06.04.2026 r.).

[625] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *Zatrzymanie przez policję*, op. cit., § 42.

[626] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *Uzupełnienie standardów CPT dotyczących zatrzymania przez policję*, Wyciąg z Dwunastego Sprawozdania Ogólnego, opublikowany w 2002, CPT/Inf(2002)12-part, https://rm.coe.int/16806cd1e5 (dostęp: 13.02.2026 r.), § 42.

[627] Wizytacje periodyczne CPT w Polsce miały miejsce w latach 1996, 2000, 2004, 2009, 2013, 2017 oraz w 2022, a wizytacja *ad hoc* odbyła się w 2019 r. Problematyka niewłaściwego traktowania zatrzymanych przez funkcjonariuszy w stosunku do zatrzymanych była dostrzegana podczas każdej wizytacji CPT w Polsce.

[628] Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *raport dla Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z wizyty CPT przeprowadzonej w Polsce w dniach 21 marca – 1 kwietnia 2022 r.,* op. cit., § 12.

Prawo do pomocy medycznej wynika z art. 244 § 2 k.p.k., art. 15 ust. 5 ustawy o Policji oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w sprawie o wykroczenie, wydanego na podstawie art. 46 § 7 k.p.s.w. Kwestia prawa do pomocy medycznej została uregulowana w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję[629]. Zatrzymany powinien zostać pouczony o prawie do dostępu do niezbędnej pomocy medycznej. Zgodnie z treścią art. 15 ust. 9 ustawy o Policji, „Osobę zatrzymaną należy niezwłocznie poddać - w razie uzasadnionej potrzeby - badaniu lekarskiemu lub udzielić jej pierwszej pomocy medycznej." Jako uzasadnioną potrzebę należy rozumieć sytuację, gdy u osoby zatrzymanej widoczne są obrażenia ciała lub straciła ona przytomność[630]. Ponadto, jak wynika z § 1 ust. 1 rozporządzenia, osobie zatrzymanej udziela się niezwłocznie pierwszej pomocy, gdy znajduje się ona w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, a zgodnie z art. 3 pkt 8 ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym[631] jest to „stan polegający na nagłym lub przewidywanym w krótkim czasie pojawieniu się objawów pogarszania zdrowia, którego bezpośrednim następstwem może być poważne uszkodzenie funkcji organizmu lub uszkodzenie ciała lub utrata życia, wymagający podjęcia natychmiastowych medycznych czynności ratunkowych i leczenia". Natomiast, jak wynika z § 1 ust. 3 rozporządzenia, osobę zatrzymaną poddaje się badaniu lekarskiemu, gdy cierpi ona na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, a jego przerwanie mogłoby spowodować zagrożenie życia lub zdrowia, gdy osoba zatrzymana żąda przeprowadzenia badania lekarskiego bądź gdy widoczne są obrażenia niewskazujące na nagły stan zagrożenia zdrowia. Należy również poddać badaniu lekarskiemu kobietę w ciąży, kobietę karmiąca piersią, osobę chorą zakaźnie, osobę z zaburzeniami psychicznymi oraz nieletniego po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka. Badanie należy przeprowadzić niezwłocznie, a po jego przeprowadzeniu lekarz stwierdza albo brak przeciwwskazań medycznych do przebywania zatrzymanego w PdOZ (Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych) albo wystąpienie przeciwwskazań medycznych do przebywania tej osoby w PdOZ i

[629] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 516).
[630] Z. Gądzik [w:] Ł. Czebotar, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Z. Gądzik, op. cit., art. 15.
[631] Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 91).

skierowanie zatrzymanego do podmiotu leczniczego. Ponadto może on stwierdzić wskazania do stosowania określonych leków.

2.4.8 Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia

Z kolei prawo do odszkodowania zagwarantowane w art. 41 ust. 5 Konstytucji RP ma na celu naprawieniu szkód i krzywd doznanych przez osobę bezprawnie pozbawioną wolności[632]. Odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie przysługuje niezależnie od podstawy dokonanego zatrzymania[633]. Co ważne, odszkodowanie określone w art. 41 ust. 5 Konstytucji ma znaczenie szersze niż te, które zostało określone w przepisach kodeksu cywilnego[634], a ma ono służyć naprawieniu szkód i krzywd, które doznały osoby bezprawnie pozbawione wolności, a także obejmuje zarówno rzeczywiste straty, tj. *damnum emergens*, jak i utracone korzyści, czyli *lucrum cessans*[635]. Co więcej, wskazuje się, iż „bezprawne pozbawienie wolności skutkuje zawsze poniesieniem przez osobę pozbawioną wolności szkody o charakterze niematerialnym (krzywdy), niezależnie od występujących w takim wypadku sytuacyjnie zróżnicowanych co do zakresu i rozmiaru majątkowych następstw wymagających kompensacji."[636]

Prawo do odszkodowania wynika również z aktów prawa międzynarodowego. Art. 5 ust. 5 EKPCz wskazuje, iż każdy, kto został pokrzywdzony przez niezgodne z treścią tego artykułu zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odszkodowania. ETPCz wskazuje, iż art. 5 ust. 5 EKPCz zaktualizuje się, gdy dojdzie do ustalenia naruszenia art. 5 ust. 1-4 EKPCz bądź przez sądy krajowe bądź przez ETPCz[637]. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału: „status »ofiary« może istnieć nawet wtedy, gdy nie ma szkody, ale o »odszkodowaniu« nie może być mowy, gdy nie ma szkody pieniężnej lub niemajątkowej podlegającej naprawie. [tłumaczenie własne]"[638]. Art. 5 ust. 5 EKPCz nie

[632] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja…*, op. cit., art. 41.
[633] D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025.
[634] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 z późn. zm.).
[635] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja…*, op. cit., art. 41.
[636] P. Wiliński, *11. Prawo do odszkodowania – art. 41 ust. 5 Konstytucji RP* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.
[637] Wyrok ETPCz z 25.10.2005 r., 5140/02, *Fedotov przeciwko Rosji*, HUDOC, § 83.
[638] Wyrok ETPCz z 27.09.1990 r., 12535/86, *Wassink przeciwko Holandii*, HUDOC, § 38.

gwarantuje prawa do określonej kwoty odszkodowania[639]. Odszkodowanie w ujęciu art. 5 ust. 5 EKPCz obejmuje zarówno szkodę materialną, jak i stres, lęk, frustrację, które to zatrzymany mógł doznać w wyniku naruszeń innych postanowień Konwencji[640]. ETPCz rozpatrując skargę dotyczącą naruszenia art. 5 ust. 5 EKPCz powinien oceniać dostępność i realność uzyskania odszkodowania w procedurach krajowych, a w tymże celu bada on „stan prawny, rozstrzygnięcie indywidualne pod kątem podstaw odpowiedzialności oraz wysokości przyznanych rekompensat, jak również elementy czysto proceduralne i ich zgodność z zasadami rzetelności postępowania."[641] Innymi słowy, dla ETPCz kluczowa pozostaje możliwość efektywnego korzystania z procedury odszkodowawczej przez potencjalne ofiary naruszeń EKPCz[642].

Prawo do odszkodowania wynika również z treści art. 9 ust. 5 MPPOiP, który wskazuje, że „Każdy, kto został bezprawnie aresztowany lub zatrzymany, ma prawo do odszkodowania, którego może dochodzić w drodze sądowej." W celu interpretacji przepisu należy zajrzeć do Komentarza Ogólnego nr 35 z dnia 16 grudnia 2014 r. do art. 9 MPPOiP[643]. I tak art. 9 ust. 5 MPPOiP zobowiązuje państwa do tego, aby prawo do odszkodowania było realne, a nie uznaniowe bądź uzależnione od prawa łaski i winno działać skutecznie, a odszkodowanie winno być wypłacane w rozsądnym terminie. Art. 9 ust. 5 MPPOiP nie zobowiązuje do wypłaty odszkodowań z własnej inicjatywy państwa, a zezwala na wszczęcie postępowania odszkodowawczego z inicjatywy ofiary. Omawiany przepis używa sformułowania „bezprawnie aresztowany lub zatrzymany", ale co to oznacza? Jak wynika z Komentarza Ogólnego Komitetu Praw Człowieka ONZ do art. 9 MPPOiP, może on wynikać zarówno z naruszenia prawa krajowego, jak i naruszenia przepisów MPPOiP, czyli np. zatrzymanie arbitralne bądź zatrzymanie, które narusza wymogi pozostałych ustępów art. 9. Natomiast samo odszkodowanie obejmuje zarówno szkodę majątkową, jak i niemajątkową, a „Prawo krajowe nie powinno uzależniać prawa do odszkodowania za zatrzymanie bądź tymczasowe aresztowanie od tego, czy osoba

[639] Wyrok ETPCz z 10.02.2009 r., 547/02, *Jeronovičs przeciwko Łotwie*, HUDOC, § 76.
[640] Wyrok ETPCz z 27.11.2012 r., 23978/06, *Khachatryan i inni przeciwko Aremnii*, HUDOC, §157.
[641] K. Wiśniewska, *1.1.3. Kryteria oceny zgodności regulacji krajowych ze standardami konwencyjnymi [w:] Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.
[642] K. Wiśniewska, *4. Wnioski* [w:] *Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.
[643] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 35…, op. cit.

występująca z roszczeniem wykaże, że to na skutek pozbawienia wolności poniosła szkodę."[644]

Jeśli chodzi o regulacje krajowe to prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia zostało uregulowane w art. 552 § 4 k.p.k. Z art. 552 § 4 k.p.k. w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. wynika, iż roszczenie odszkodowawcze przysługuje tylko wtedy, gdy na skutek zastosowania, czy to tymczasowego aresztowania, czy to zatrzymania doszło do faktycznego pozbawienia wolności[645]. Przepisy rozdziału 58 k.p.k. stanowią podstawę dochodzenia odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie, o ile zatrzymanie ma charakter procesowy, to jest stanowi środek przymusu przewidziany w art. 244 lub 247 k.p.k.[646]. Co ważne, roszczenie odszkodowawcze z art. 552 § 4 k.p.k. nie dotyczy sytuacji ujęcia obywatelskiego, bowiem Skarb Państwa nie może odpowiadać za szkodę spowodowaną przez osobę dokonującą ujęcia[647]. Istotny pozostaje również fakt, że roszczenie odszkodowawcze nie jest związane z koniecznością zaskarżenia decyzji o zatrzymaniu ani z wydaniem przez sąd orzeczenia stwierdzającego niezasadność lub nielegalność zatrzymania[648], a więc nie ma konieczności, aby zatrzymany, który będzie chciał dochodzić odszkodowania na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. skarżył wcześniej decyzję o jego zatrzymaniu. Należy się zastanowić, w jakich sytuacjach będziemy mieli do czynienia z zatrzymaniem niewątpliwie niesłusznym. Tutaj z pomocą przychodzi orzecznictwo, zgodnie z którym orzekając o tym, czy zatrzymanie było niewątpliwie niesłuszne, sąd powinien rozważyć czy nastąpiło ono z naruszeniem przepisów rozdziału 27 k.p.k., tj. art. 244-248 k.p.k., a przede wszystkim, czy spowodowało dolegliwości, jakich osoba zatrzymana nie powinna była doznać, a dokonując analizy powyższego należy mieć na względzie całokształt okoliczności zaistniałych w sprawie, które są znane w dacie orzekania w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia, wraz z uwzględnieniem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, jeśli już zapadło.[649] Ponadto niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie będzie wtedy, gdy brak będzie podstawy faktycznej, aby je zastosowano bądź, gdy jest stosowane bez istotnej

[644] K. Wiśniewska, *3.1. Odszkodowania za bezprawne aresztowanie i zatrzymanie [w:] Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.
[645] D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, op. cit., art. 554.
[646] Wyrok SA w Białymstoku z 19.08.1999 r., II AKa 141/99, OSA 2000, nr 1, poz. 5.
[647] K. Sychta [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024.
[648] J. Mierzwińska-Lorencka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, art. 552.
[649] Uchwała SN z 23.05.2006 r., I KZP 5/06.

potrzeby procesowej, ocenianej *ex nunc*, a nie wedle stanu z czasu stosowania[650]. Z kwestii praktycznych warto wskazać, iż zgodnie z art. 554 § 1 k.p.k. roszczenie odszkodowawcze zgłasza się w sądzie okręgowym, właściwym ze względu na miejsce, w którym nastąpiło zwolnienie tymczasowo aresztowanego lub zwolnienie zatrzymanego. Prawo do odszkodowania bądź zadośćuczynienia będzie także aktualne, gdy zatrzymanie nastąpi z przekroczeniem ustawowych terminów z art. 248 § 1 i 2 k.p.k. oraz, gdy nastąpi ponownie na podstawie tych samych faktów i dowodów, co zostało określone w art. 248 § 3 k.p.k.[651].

Prawo do odszkodowania za niewątpliwie niesłusznego zatrzymania zostało również uregulowane w art. 47 § 4 k.p.s.w., który stanowi, że w razie uznania zatrzymania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanemu przysługuje odszkodowanie i zadośćuczynienie, którego może dochodzić w trybie określonym w dziale XII niniejszego kodeksu. Na mocy art. 114 § 2 k.p.s.w. osoba niewątpliwie zatrzymana może dochodzić odszkodowania, chodzi tutaj jednak o zatrzymanie procesowe. Z niewątpliwie niesłusznym zatrzymaniem będziemy mieli do czynienia, gdy nastąpiło ono, pomimo braku podstaw z art. 45 § 1 k.p.s.w. bądź gdy jest stosowane nadal, podczas gdy podstawy jego stosowania już odpadły. Ponadto z zatrzymaniem będzie niewątpliwie niesłuszne, gdy przekroczy ustawowy czas trwania określony w art. 46 § 6 k.p.s.w.[652]

2.5 Podsumowanie

W zakresie tematu niniejszej pracy istotne znaczenie ma wolność zgromadzeń oraz wolność słowa, które stanowią fundament systemu demokratycznego, a ich ochrona wynika zarówno z Konstytucji RP, jak i z prawa międzynarodowego oraz prawa Unii Europejskiej. To dzięki wolności zgromadzeń, obywatele są uprawnieni do organizowania oraz uczestniczenia w zgromadzeniach, a zarazem do manifestowania swojego stanowiska, co przekłada się na aktywne uczestnictwo obywateli w debacie publicznej. Z wolności zgromadzeń nierozerwalnie związana jest wolność wyrażania swoich poglądów, która również chroniona jest na mocy Konstytucji RP, prawa

[650] Wyrok SA w Krakowie z 8.10.2008 r., II AKa 131/08, KZS 2008, nr 11, poz. 67.
[651] D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, op. cit., art. 552.
[652] A. Ważny [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, red. M. Rogalski, Warszawa 2022, art. 114.

międzynarodowego oraz prawa Unii Europejskiej. Wolność wyrażania swoich poglądów wiąże się z uzewnętrznianiem własnych opinii, co jest immanentnym elementem każdego zgromadzenia. Standardy prawa konstytucyjnego, międzynarodowego oraz unijnego chronią także wolność osobistą jednostki, która to gwarantuję ochronę jednostki przed bezprawnym pozbawieniem wolności. Zatem każda ingerencja w wolność osobistą musi mieć swoją podstawę prawną, być proporcjonalna oraz racjonalna. Z uwagi na fakt, iż zatrzymanie stanowi najdalej idącą ingerencję państwa w wolność jednostki, to bardzo ważne są prawa przysługujące osobom zatrzymanym. Każdy zatrzymany winien zostać natychmiast pouczony o przyczynach zatrzymania oraz o przysługujących mu prawach. Z punktu widzenia podstawowych gwarancji zatrzymanych, należy wskazać na prawo do milczenia, prawo do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, prawo do poinformowania osoby wskazanej, prawo dostępu do akt postępowania, prawo do humanitarnego traktowania oraz prawo do odszkodowania. Pomimo tego, że wskazane prawa wydają się być jasne i zrozumiałe, to jednak ich regulacja bądź czasem jej brak, a także praktyka stosowania, pokazują wiele braków w tym zakresie. Mowa chociażby o trzech dyrektywach, tj. dyrektywa 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym, dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, które pomimo upływu terminu, nie zostały zaimplementowane do polskiego porządku prawnego. Zatem w przepisach brakuje nadal regulacji, które przyznawałyby zatrzymanym dostęp do akt sprawy, określałyby status adwokata lub radcy prawnego osoby zatrzymanej jako obrońcy, a nie pełnomocnika, oraz umożliwiałyby wyznaczenie zatrzymanemu obrońcy z urzędu.

Rozdział III.
Ogólne standardy stosowania prawa w zakresie zatrzymań w związku z protestami społecznymi

3.1 Regulacje prawa krajowego dotyczące organizowania zgromadzeń

Problematyka wolności zgromadzeń oraz związanych z nią uregulowań konstytucyjnych, międzynarodowych oraz unijnych została już szerzej omówiona w podrozdziale *2.1 Wolność zgromadzeń na gruncie standardów prawa konstytucyjnego, międzynarodowego oraz unijnego*. Natomiast teraz należy dokonać analizy uregulowań prawnych dotyczących organizowania, odbywania i rozwiązywania zgromadzeń w aktach prawa krajowego, które zostały omówione w ustawie z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach. Co ważne, ustawa nie znajduje zastosowania do zgromadzeń, których organizatorem są organy władzy publicznej oraz tych, które odbywają się w ramach działalności kościołów i innych związków wyznaniowych (art. 2 pkt 1 i 2 ustawy). Ustawa zawiera definicję legalną zgromadzenia oraz podtyp zgromadzenia, jakim jest zgromadzenie spontaniczne. Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, zgromadzenie stanowi „zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych". W definicji można zauważyć wyodrębnienie kilku ważnych zagadnień, a pierwszym z nich to kryteria, które należy wziąć pod uwagę oceniając, czy mamy do czynienia ze zgrupowaniem osób. W doktrynie podkreśla się, iż jest to „zebranie (zgrupowanie, spotkanie) w jednym miejscu co najmniej kilku osób, pomiędzy którymi istnieje wewnętrzny, psychologiczny związek, zakładający chęć wzajemnej wymiany poglądów"[653]. Zatem mamy tutaj do czynienia zarówno z przesłanką obiektywną, tj. zebranie co najmniej 2 osób, oraz przesłanką subiektywną, czyli psychologiczny związek istniejący między tymi osobami o charakterze celowym[654]. Co najważniejsze, o tym, czy dane zbiorowisko co najmniej kilku osób (2 osób) można zakwalifikować jako zgromadzenie, decyduje istnienie między nimi wspólnego celu[655]. Co do użytego przez ustawodawcę sformułowania „otwartej przestrzeni" warto zauważyć, iż na gruncie definicji słownikowej oznacza ono teren odkryty, niezabudowany i nieporośnięty

[653] P. Ruczkowski, *Decyzja w sprawie zakazu zgromadzeń publicznych jako przykład reglamentacji administracyjnoprawnej wolności i praw jednostki*, PrzSejm 2012/2, s. 90.
[654] S. Gajewski, A. Jakubowski, *Prawo o zgromadzeniach. Komentarz*. Wyd. 1, Warszawa 2017, art. 3.
[655] Ibidem.

drzewami[656], co zdaje się być dość wąską interpretacją odnosząc to do istoty zgromadzeń. Z tego też względu w doktrynie przyjmuje się, iż powyższego nie należy rozumieć dosłownie, a sformułowanie „otwarta przestrzeń" oznacza przestrzeń, w którą wkroczenie nie wiąże się z zasadniczymi przeszkodami[657]. Co za tym idzie, za zgromadzenie można również uznać zgrupowania odbywające się w przestrzeni zamkniętej, tj. w budynku, jeśli manifestuje ono stanowisko na zewnątrz w sposób bezpośredni, a dołączanie i wyłączanie się ze zgrupowania nie napotyka trudności[658]. Dokonując wykładni „otwartej przestrzeni" najważniejszy aspekt to kwestia tego, czy jest to przestrzeń dostępna dla nieokreślonych imiennie osób, a więc nie dotyczy to sytuacji, w których np. wstęp miałby odbywać się tylko za zaproszeniem[659]. Jeśli chodzi o wspomnianą w przepisie określoność miejsca to chodzi tutaj o znajdowanie się uczestników zgromadzenia w jednym, zwartym miejscu[660], bowiem tylko wtedy możliwe jest wspólne wyrażanie stanowiska zgromadzonych[661]. Ostatnim aspektem definicji legalnej zgromadzenia jest cel temu towarzyszący. Mianowicie, celem zgromadzenia ma być wspólne odbycie obrad polegające na wymianie poglądów między uczestnikami zgromadzenia (wewnętrznie) lub wspólne wyrażenie stanowiska w sprawach publicznych mające charakter komunikacji zewnętrznej[662]. To właśnie ten przymiot pozwala na odróżnienie zgromadzenia od zbiegowiska, bowiem zbiegowisko to bezładnie zebrana, bliżej nieokreślona grupa osób, tłum, charakteryzujący się brakiem zorganizowania i niekontrolowanym przebiegiem[663], a przykładem zbiegowiska mogą być ludzie obserwujący zdarzenie nagle i niespodziewane, jak np. wypadek drogowy[664]. Należy również wskazać, iż „zbiegowisko" pojawia się w art. 50 k.w. oraz art. 254 k.k., zatem samo zakwalifikowanie danego wydarzenia jako zgromadzenia wyklucza zastosowanie tychże przepisów, bowiem do ich zastosowania konieczne jest zaistnienie zbiegowiska.

---

[656] Słownik Języka Polskiego PWN, https://sjp.pwn.pl/slowniki/otwarta%20przestrze%C5%84.html (dostęp: 04.03.2025 r.).
[657] S. Gajewski, A. Jakubowski, *Prawo o zgromadzeniach…,* op. cit., art. 3.
[658] P. Kuczma, *Rodzaje zgromadzeń* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki i M. Jabłoński, Wrocław 2018.
[659] S. Gajewski, A. Jakubowski, *Prawo o zgromadzeniach…,* op. cit., art. 3.
[660] Ibidem.
[661] A. Rzetecka-Gil [w:] *Prawo o zgromadzeniach…,* op. cit., art. 3.
[662] S. Gajewski, A. Jakubowski, *Prawo o zgromadzeniach…,* op. cit., art. 3.
[663] A. Błachnio [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024, art. 254.
[664] A. Rzetecka-Gil [w:] *Prawo o zgromadzeniach…*, op. cit., art. 3.

Jeśli chodzi o kwestię organizacji zgromadzenia to w pierwszej kolejności, na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, organizator zgromadzenia winien zawiadomić organ gminy o zamiarze zorganizowania zgromadzenia tak, aby wiadomość ta dotarła do organu gminy nie wcześniej niż na 30 dni i nie później niż na 6 dni przed datą zgromadzenia. W takim zawiadomieniu powinny znaleźć się dane dotyczące danych osobowych i kontaktowych organizatora zgromadzenia, dane przewodniczącego zgromadzenia wraz z jego zdjęciem oraz zgodą na pełnienie tej funkcji jako załącznik, cel zgromadzenia, data, godzina i miejsce rozpoczęcia wraz z przewidywanym czasem trwania, liczbą uczestników, trasą przejścia oraz miejscem zakończenia zgromadzenia, a także jeśli zostały zaplanowane to wskazanie środków służących zapewnieniu pokojowego przebiegu zgromadzenia. Następnie organ gminy udostępnia w sposób niezwłoczny na stronie podmiotowej w Biuletynie Informacji Publicznej informację o terminie oraz miejscu planowanego zgromadzenia. Organ gminy ma obowiązek poinformowania właściwego komendanta powiatowego Policji, a w przypadku m.st. Warszawy – komendanta rejonowego Policji. W zależności od miejsca organizacji zgromadzenia, organ gminy informuje o miejscu, terminie oraz przewidywanej liczbie uczestników odpowiednio ministra właściwego do spraw zagranicznych, Komendanta Służby Ochrony Państwa, Komendanta Straży Marszałkowskiej bądź właściwego komendanta terenowej jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej. Z kwestii technicznych warto wskazać, iż na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, organ gminy może wyznaczyć swojego przedstawiciela. Jednak, w sytuacji gdy istnieje niebezpieczeństwo naruszenia porządku publicznego, organ gminy ma obowiązek wyznaczenia przedstawiciela. Jeśli chodzi o zakaz organizacji zgromadzenia, to w przypadku ewentualnej decyzji o zakazie organizacji zgromadzenia, organ gminy wydaje ją nie później niż na 96 godzin przed planowaną datą zgromadzenia. Decyzję taką podejmuje wtedy, gdy cel narusza wolność pokojowego zgromadzania się, odbycie zgromadzenia narusza zasady organizacji zgromadzenia lub cel, odbycie zgromadzenia narusza przepisy karne, istnieje zagrożenie życia lub zdrowia ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, bądź gdy ma ono się odbyć w miejscu i czasie, w którym odbywają się zgromadzenia cykliczne. Decyzja o zakazie zgromadzenia jest publikowana na stronie podmiotowej w Biuletynie Informacji Publicznej, a także jest ona przekazywana organizatorowi zgromadzenia za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Natomiast sama decyzja wraz z aktami jest przekazywana sądowi okręgowemu, który będzie rozpatrywał ewentualne odwołanie od

tej decyzji. Na mocy art. 16 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, na decyzję negatywną organizatorowi zgromadzenia przysługuje odwołanie składane bezpośrednio do sądu okręgowego właściwego ze względu na siedzibę organu gminy w terminie 24 godzin od jej udostępnienia w Biuletynie Informacji Publicznej, a wniesienie odwołania nie wstrzymuje wykonania decyzji o zakazie zgromadzenia.

W kwestii rozwiązywania zgromadzeń należy wskazać, iż może ono zostać rozwiązane przez przewodniczącego zgromadzenia bądź przez przedstawiciela organu gminy. Przewodniczący zgromadzenia rozwiązuje zgromadzenie w sytuacji niepodporządkowania się przez uczestników zgromadzenia poleceniom przewodniczącego lub gdy przebieg zgromadzenia narusza przepisy ustawy – Prawo o zgromadzeniach albo przepisy karne (art. 19 ust. 6 ustawy – Prawo o zgromadzeniach). Natomiast zgodnie z art. 20 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, przedstawiciel organu gminy może rozwiązać zgromadzenie, „jeżeli jego przebieg zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach lub narusza przepisy niniejszej ustawy albo przepisy karne, a przewodniczący zgromadzenia, uprzedzony przez przedstawiciela organu gminy o konieczności rozwiązania zgromadzenia, nie rozwiązuje go.” Do obowiązków organizatora oraz przewodniczącego zgromadzenia należy zapewnienie przebiegu zgromadzenia zgodnie z prawem oraz przeprowadzenie zgromadzenia w sposób zapobiegający powstaniu szkód z winy uczestników zgromadzenia (art. 19 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach). Natomiast do obowiązków przewodniczącego zgromadzenia, poza omówionym wyżej obowiązkiem rozwiązania zgromadzenia, należy nieprzerwane posiadanie, m.in. identyfikatora w widocznym miejscu. Obowiązkiem, istotnym z punktu widzenia problematyki zatrzymań uczestników zgromadzeń, jest żądanie opuszczenia zgromadzenia przez osobę naruszającą przepisy ustawy albo uniemożliwiającą lub usiłującą udaremnić zgromadzenie. Mowa tutaj o sytuacjach, w których dochodzi do naruszenia przepisów ustawy – Prawo o zgromadzeniach, a nie innych ustaw[665]. Uniemożliwianie należy rozumieć jako podejmowanie działań lub zaniechanie, które odniesie skutek poprzez brak możliwości realizacji przewidzianego planu zgromadzenia, np. blokowanie trasy[666]. Z kolei usiłowanie udaremnienia to utrudnianie, ale samo odbywanie zgromadzenia jest możliwe, np. wnoszenie okrzyków czy wszczynanie awantur[667]. Inne przykładowe zachowania uczestnika zgromadzenia,

[665] P. Suski, *Rozdział VI Przebieg zgromadzenia* [w:] *Zgromadzenia i imprezy masowe*, Warszawa 2014.
[666] Ibidem.
[667] Ibidem.

które stanowiłyby podstawę do żądania opuszczenia zgromadzenia, to np. posiadanie przy sobie broni, materiałów wybuchowych oraz innych niebezpiecznych narzędzi bądź sytuacja, w której uczestnik próbuje wszcząć bójkę, tym samym zakłócając przebieg zgromadzenia[668]. Gdy przewodniczący zgromadzenia napotka trudności w wyegzekwowaniu opuszczenia zgromadzenia przez osobę utrudniającą jego przebieg, winien się on zwrócić do Policji lub straży gminnej (miejskiej). Zatem Policja lub straż gminna (miejska) ma obowiązek „udzielenia pomocy przewodniczącemu zgromadzenia w wyegzekwowaniu żądania opuszczenia zgromadzenia przez określoną osobę lub osoby"[669]. W tym celu powinni oni przedsięwziąć legalne czynności, których efektem będzie opuszczenia miejsca przez taką osobę[670]. Jednak należy mieć na względzie, że osoby, które nie podporządkują się powyższemu, podlegają odpowiedzialności za wykroczenie na podstawie art. 52 § 3 pkt 2 k.w. bądź odpowiedzialności karnej z art. 260 k.k. Nie wspominając o ewentualnej odpowiedzialności karnej lub odpowiedzialności za wykroczenia, w sytuacji gdy dojdzie np. do znieważenia funkcjonariusza, naruszenia nietykalności cielesnej czy też tamowania lub utrudniania ruchu. Natomiast co do organizatora bądź przewodniczącego zgromadzenia to ich odpowiedzialność za wykroczenie będzie oparta na podstawie art. 52 § 3 pkt 1 k.w. Po przedstawieniu wytycznych związanych z organizacją oraz rozwiązywaniem zgromadzeń, warto jeszcze wspomnieć, kiedy będziemy mieli do czynienia ze zgromadzeniem nielegalnym. Otóż, samo uchybienie notyfikacji zgromadzenia nie jest wystarczające do uznania, iż mamy do czynienia ze zgromadzeniem nielegalnym. Jest to jedynie naruszenie przepisów porządkowych. Wnioskowanie przeciwne sprowadzałoby się w istocie do ograniczenia konstytucyjnej wolności zgromadzeń[671]. Zatem zgromadzenie nielegalne to np. zgromadzenie zakazane ze względu na naruszenie wolności pokojowego zgromadzania się, zgromadzenie naruszające przepisy ustawy – Prawo o zgromadzeniach lub przepisy karne oraz zgromadzenie zagrażające życiu, zdrowiu lub mieniu o znacznych rozmiarach[672]. Natomiast zgromadzenie legalne to zgromadzenie o charakterze pokojowym, nie powodujące zagrożenia bezpieczeństwa ani porządku publicznego i nie rozwiązane przez odpowiedni organ[673].

[668] Ibidem.
[669] S. Gajewski, A. Jakubowski, *Prawo o zgromadzeniach…,* op. cit., art. 19.
[670] Ibidem.
[671] Wyrok TK z 10.07.2008 r., P 15/08.
[672] Ibidem.
[673] A. Bodnar, M. Ziółkowski, *Zgromadzenia spontaniczne*, PiP 2008, nr 5, s. 47-48.

Ustawa – Prawo o zgromadzeniach przewiduje organizację zgromadzeń w trybie uproszczonym. Ma to miejsce, gdy organizator zgromadzenia uzna, iż „planowane zgromadzenie nie będzie powodować utrudnień w ruchu drogowym, a w szczególności powodować zmiany w jego organizacji", co wynika z art. 21 ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Do organizacji owego zgromadzenia zastosowanie znajdą przepisy art. 21-26 ustawy – Prawo o zgromadzeniach.

Ustawą z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach[674] wprowadzono instytucję zgromadzeń cyklicznych. W art. 26a ustawy – Prawo o zgromadzeniach, przewidziano organizację zgromadzeń cyklicznych, które polegają na organizacji zgromadzeń „przez tego samego organizatora w tym samym miejscu lub na tej samej trasie co najmniej 4 razy w roku według opracowanego terminarza lub co najmniej raz w roku w dniach świąt państwowych i narodowych, a tego rodzaju wydarzenia odbywały się w ciągu ostatnich 3 lat, chociażby nie w formie zgromadzeń i miały na celu w szczególności uczczenie doniosłych i istotnych dla historii Rzeczypospolitej Polskiej wydarzeń". W takiej sytuacji organizator zwraca się z wnioskiem do wojewody o wyrażenie zgody na cykliczne organizowanie zgromadzeń. Do tego trybu organizacji zgromadzeń zastosowanie znajdą art. 26a – 26e ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Jednak, istotna pozostaje okoliczność, iż zgodnie z treścią art. 12 ust. 1 ustawy - Prawo o zgromadzeniach, zgromadzeniom cyklicznym przysługuje pierwszeństwo wyboru miejsca i czasu zorganizowania zgromadzenia. Przyznanie niejako pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym wzbudziło wiele emocji, a zarazem wątpliwości pod względem nie tylko zgodności z Konstytucją RP, ale także zgodności ze standardami płynącymi z orzecznictwa ETPCz. Jak podkreślał Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar, zasada pierwszeństwa zgromadzeń cyklicznych ogranicza prawo do pokojowej kontrmanifestacji[675] oraz stanowi przejaw „nierównego traktowania organizatorów takich zgromadzeń"[676]. Na czym w praktyce polega pierwszeństwo zgromadzeń cyklicznych? Mianowicie, zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy – Prawo o

[674] Ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2017 r. poz. 579).
[675] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Wolność zgromadzeń w Polsce jest naruszana, a to źrenica wolności. JAK JĄ PRZYWRÓCIĆ – raport RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/wolnosc-zgromadzen-w-polsce-jest-naruszana-zrenica-wolnosci-raport-rpo (dostęp: 15.12.2025 r.).
[676] Raport Rzecznika Praw Obywatelskich, *Wolność zgromadzeń w Polsce w latach 2016-2018*, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wolno%C5%9B%C4%87%20zgromadze%C5%84%20w%20Polsce%20w%20latach%202016-2018.%20Raport%20RPO.pdf (dostęp: 15.12.2025 r.).

zgromadzeniach, „Jeżeli wniesiono zawiadomienia o zamiarze zorganizowania dwóch lub większej liczby zgromadzeń, które mają zostać zorganizowane chociażby częściowo w tym samym miejscu i czasie, w szczególności w odległości mniejszej niż 100 m pomiędzy zgromadzeniami, i nie jest możliwe ich odbycie w taki sposób, aby ich przebieg nie zagrażał życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, o pierwszeństwie wyboru miejsca i czasu zgromadzenia decyduje kolejność wniesienia zawiadomień. W przypadku gdy wniesione zawiadomienie nie spełniało wymagań określonych w art. 10, o kolejności wniesienia tego zawiadomienia decydują data, godzina i minuta jego ponownego wniesienia, o ile tak wniesione zawiadomienie spełnia te wymagania. Zgromadzeniom, o których mowa w art. 26a, przysługuje pierwszeństwo wyboru miejsca i czasu zorganizowania zgromadzenia." Co istotne, gdy przed wydaniem decyzji wojewody o zgodzie na organizację zgromadzeń cyklicznych, zostały zgłoszone inne zgromadzenia to organ gminy zobowiązany jest wydać decyzję o ich zakazie. Natomiast, gdy w ciągu 24 godzin od poinformowania organu o zgodzie na organizację zgromadzeń cyklicznych, nie wyda on decyzji o ich zakazie, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze[677]. Zagadnienie nowelizacji ustawy – Prawo o zgromadzeniach pod kątem wprowadzenia pierwszeństwa zgromadzeń cyklicznych zostanie szerzej omówione w kolejnym rozdziale.

Do momentu wejścia w życie ustawy – Prawo o zgromadzeniach z dnia 24 lipca 2015 r. nie istniała żadna inna ustawowa możliwość organizacji zgromadzenia, a przepisy nie przewidywały organizacji zgromadzenia w sposób nagły bez uprzedniego zawiadomienia[678]. Jednak w doktrynie wskazywano, iż regulacja wolności zgromadzeń w klasycznej formie może okazać się niewystarczająca[679], w szczególności biorąc pod uwagę wymagania co do konieczności zawiadamiania organu o organizacji zgromadzenia. Samo pojęcie zgromadzeń spontanicznych pojawiało się już w orzecznictwie. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 10.07.2008 r., P 15/08[680] wywiódł, iż sam brak wyodrębnienia zgromadzeń spontanicznych w przepisach ustawy – Prawo o zgromadzeniach nie wyklucza wypracowania szczególnego podejścia do konkretnych stanów faktycznych, które nie zmierzałyby do ograniczania wolności zgromadzeń. Zagadnienie zgromadzeń spontanicznych było również szeroko komentowanie w okresie

[677] Ibidem.
[678] Wyrok TK z 10.07.2008 r., P 15/08.
[679] A. Bodnar, M. Ziółkowski, *Zgromadzenia spontaniczne*, PiP 2008, nr 5, s. 40.
[680] Ibidem.

protestów społecznych przeciwko ACTA, które były jednymi z pierwszych na tak dużą skalę, zgromadzeniami spontanicznymi. Jednak szerzej na ten temat w *4.1 Nowelizacja ustawy – Prawo o zgromadzeniach*.

Odnosząc się do ustawowych regulacji to pojęcie zgromadzenia spontanicznego pojawiło się w przepisach dopiero w ustawie – Prawo o zgromadzeniach z dnia 24 lipca 2015 r., która uregulowała definicję legalną zgromadzenia spontanicznego oraz zasady jego organizacji. W myśl art. 3 ust. 2 ustawy, zgromadzenie spontaniczne to „zgromadzenie, które odbywa się w związku z zaistniałym nagłym i niemożliwym do wcześniejszego przewidzenia wydarzeniem związanym ze sferą publiczną, którego odbycie w innym terminie byłoby niecelowe lub mało istotne z punktu widzenia debaty publicznej". W doktrynie podkreśla się, iż zgromadzenie spontaniczne powinno cechować się istotnością i żywotnością problemu dla debaty publicznej, a nie tylko dla samych zainteresowanych; powinno być podyktowane istotnymi wydarzeniami ze sfery prawnej lub politycznej, a upływ czasu mógłby osłabić oddziaływanie zgromadzenia lub zmarginalizować problem z ujemnym skutkiem dla debaty publicznej[681]. Należy pamiętać, iż zgromadzenie spontaniczne nie może zakłócać zgromadzeń organizowanych w trybie zwykłym, uproszczonym oraz cyklicznym[682], co wynika z art. 27 ustawy- Prawo o zgromadzeniach. Z kolei art. 28 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach wymienia sytuacje, w których może dojść do rozwiązania zgromadzenia spontanicznego, a są to m.in. zagrożenia życia lub zdrowia ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach (pkt 1), poważne zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego (pkt 2), istotne zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego na drogach publicznych (pkt 3), naruszenie przepisów ustawy – Prawo o zgromadzeniach albo przepisów karnych (pkt 4) oraz zakłócenie przebiegu zgromadzeń organizowanych w trybie zwykłym, uproszczonym bądź cyklicznym (pkt 5). Jeśli chodzi o formę rozwiązania zgromadzenia spontanicznego to odbywa się to w formie decyzji ustnej podjętej przez funkcjonariusza kierującego działaniami Policji, podlegającej natychmiastowemu wykonaniu. Decyzja poprzedzona jest dwukrotnym ostrzeżeniem uczestników o możliwości rozwiązania takiego zgromadzenia. Decyzja jest ogłaszana publicznie uczestnikom zgromadzenia spontanicznego, co wynika z art. 28 ust. 2 ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Prawo nie

[681] A. Bodnar, M. Ziółkowski, *Zgromadzenia spontaniczne…*, op. cit., s. 41.
[682] E. Kurzępa-Piękoś, *Zgromadzenie spontaniczne – zagadnienia węzłowe*, PPP 2024, nr 5, s. 30-41.

przewiduje żadnej procedury odwoławczej co do decyzji ustnej podjętej przez funkcjonariusza Policji[683].

3.2 Przyczyny zatrzymań podczas protestów

Problematyka zatrzymań podczas protestów od lat budzi niemałe kontrowersje. Nie bez powodu, bowiem wolność stanowi fundamentalną wartość każdego człowieka, jest niepodważalna i niezbywalna oraz przysługuje jednostce z natury[684]. Tym bardziej należy się zastanowić, dlaczego do takich zatrzymań dochodzi, a mianowicie, jakie są najczęstsze przyczyny takich zatrzymań, a innymi słowy, co najczęściej jest wpisywane przez funkcjonariuszy Policji w protokole zatrzymania w rubryce „Przyczyna(y) zatrzymania". Będzie to miało istotne znaczenie w kontekście dalszej analizy zarówno zasadności zatrzymania (czy realnie istniały przesłanki i podstawy zatrzymania w kontekście uzasadnionego przypuszczenia popełnienia konkretnego przestępstwa) oraz prawidłowości (pod kątem odpowiedniego uzupełniania protokołów zatrzymania, w tym przyczyny zatrzymania). Dokładne wyjaśnienie przepisów prawa materialnego, stanowiących przyczyny zatrzymania, będzie kluczowe do zrozumienia kryterium zasadności zatrzymania na etapie przedstawiania wyników badań aktowych. Jedną z najczęstszych przyczyn zatrzymań podczas omawianych już wyżej zgromadzeń może być art. 254 § 1 k.k., który stanowi, iż „Kto bierze czynny udział w zbiegowisku wiedząc, że jego uczestnicy wspólnymi siłami dopuszczają się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3." Jednakże w kontekście tego przepisu należy zauważyć, iż mówi on o zbiegowisku, a nie o zgromadzeniu, co może okazać się problematyczne w kontekście ewentualnej podstawy zatrzymania podczas zgromadzenia, a nie zbiegowiska. Dla przypomnienia, zbiegowiskiem jest określane przypadkowe, niezorganizowane, niekontrolowane, spontaniczne zebranie się grupy osób z jakiegokolwiek powodu[685], a „W zbiegowisku publicznym bierze udział także ten, kto jest częścią duchową tłumu, z tym tłumem się identyfikuje, przyczynia się do wytworzenia nastroju - na przykład okrzykami, biciem braw, okazywaniem zadowolenia

[683] Ibidem, s. 39.
[684] Wyrok TK z 10.03.2010 r., U 5/07, OTK-A 2010, nr 3, poz. 20.
[685] M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025, art. 254.

lub niezadowolenia z pewnych działań, jest do pewnego stopnia częścią zbiorowego organizmu, jakim jest tłum popełniający przestępstwo."[686] Natomiast czynny udział niekoniecznie oznacza, iż musi dojść do indywidualnego aktu gwałtu, bowiem wystarczy wzięcie udziału w zbiegowisku, ze świadomością, że uczestnicy tego zbiegowiska wspólnymi siłami dopuszczają się zamachu na osobę lub mienie[687]. Innymi słowa istotne znaczenie ma tutaj psychiczne i fizyczne zaangażowanie danej osoby w przebieg takiego zbiegowiska oraz solidarność z innymi jego uczestnikami[688]. Przesłanka „gwałtownego zamachu" oznacza „użycie siły fizycznej o dużym natężeniu, skierowanej przeciwko osobie lub mieniu (bicie człowieka, podpalanie obiektów, ich niszczenie itp.)"[689]. Nadto, istotnym elementem w kontekście potencjalnych zatrzymań podczas zgromadzeń jest to, że podmiotem przestępstwa z art. 254 § 1 k.k. „nie może być ani przypadkowy przechodzień lub postronny obserwator, niesolidaryzujący się z działaniem zbiegowiska jako całości, ani też osoba, która ogarnięta przez tłum nie może się z niego, mimo czynionych starań, wydostać."[690]

Przyczyną zatrzymania może być także art. 260 k.k., zgodnie z którym: „Kto przemocą lub groźbą bezprawną udaremnia przeprowadzenie odbywanego zgodnie z prawem zebrania, zgromadzenia lub pochodu albo takie zebranie, zgromadzenie lub pochód rozprasza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2." Definicja zgromadzenia również została już szeroko omówiona wcześniej, natomiast wobec treści przepisu, warto jeszcze wskazać czym jest zebranie oraz pochód. I tak też zebranie to „zgromadzenie pewnej liczby osób poświęcone omówieniu jakichś spraw, wymianie poglądów, wysłuchaniu referatu itp."[691], a co ważne nie ma konieczności, aby istniało formalne powiązanie osób w nim uczestniczących[692]. A pochód to „zgromadzenie się i przemarsz grupy osób w celu zademonstrowania swoich poglądów, wyrażenia stanowiska lub uczczenia jakiejś rocznicy"[693]. Udaremnianie to inaczej uniemożliwianie czy też czynienie niemożliwym do zrealizowania[694].

[686] Wyrok SA w Katowicach z 12.07.2007 r., II AKa 106/07, LEX nr 370299.
[687] Wyrok SN z 5.11.1982 r., II KR 260/82, OSNPG 1983, nr 5, poz. 54.
[688] Postanowienie SN z 18.02.2015 r., II KK 20/15, LEX nr 1650283.
[689] D. Gruszecka [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, art. 254.
[690] Wyrok SN z 22.04.1983 r., Rw 279/83, OSNKW 1983, nr 12, poz. 100.
[691] M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, op. cit., art. 260.
[692] Ibidem.
[693] Z. Ćwiąkalski [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212-277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 260.
[694] A. Błachnio [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, op. cit., art. 260.

Rozpraszanie należy rozumieć jako zachowania, które spowodują rozejście się uczestników bądź rozdzielenie ich na mniejsze grupy, co spowoduje dezorganizację[695]. Co ważne, czynność sprawcza z art. 260 k.k., polegająca na udaremnieniu lub rozpraszaniu, odnosi się do zgromadzeń, zebrań lub pochodów, które są zgodne z prawem, a więc takie, w których dopełniono wszelkich formalności związanych z organizacją tego typu wydarzeń[696]. Czynność sprawcza z art. 260 k.k. wskazuje również na przemoc oraz groźbę bezprawną. Definicja legalna groźby bezprawnej została zawarta w art. 115 § 12 k.k., a więc należy wyodrębnić, iż mowa tutaj o groźbie karalnej z art. 190 k.k., groźbie spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna oraz groźba rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej[697]. Co do przemocy to stanowi ona „oddziaływanie siłą fizyczną na ofiarę, na inne osoby lub na rzeczy tak, aby możliwe było osiągnięcie celu w postaci uniemożliwienia odbywania zgromadzenia lub rozproszenia go”[698].

Kolejną z przyczyn zatrzymania podczas zgromadzeń może być art. 226 § 1 k.k., który reguluje przestępstwo znieważenia funkcjonariusza publicznego, zgodnie z którym „Kto znieważa funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.” Zniewagę należy rozumieć tak samo jak na kanwie art. 216 k.k., a dla krótkiego przypomnienia wskazać należy, iż „(…) polega na użyciu słów obelżywych lub sformułowanie zarzutów obelżywych lub ośmieszających, postawionych w formie niezracjonalizowanej. O uznaniu określonych sformułowań za »znieważające« decydują w pierwszym rzędzie ogólnie przyjęte normy obyczajowe.”[699], a zachowanie sprawcy wyraża pogardę dla innej osoby, ma ją poniżyć, uwłaczać jej godności[700]. Definicja funkcjonariusza publicznego została uregulowana w art. 115 § 13 k.k. i nie ma wątpliwości, iż funkcjonariuszem publicznym jest funkcjonariusz Policji. Natomiast osobą przybraną mu do pomocy będzie osoba, która

[695] J. Piórkowska-Flieger [w:] *Kodeks karny. Komentarz, wyd. VII*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, art. 260.
[696] Z. Ćwiąkalski [w:] *Kodeks karny…*, op. cit., art. 260.
[697] M. Grudecki [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Kulesza, Warszawa 2025, art. 115.
[698] A. Michalska-Warias [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2024, art. 260.
[699] Postanowienie SN z 7.05.2008 r., III KK 234/07, OSNKW 2008, nr 9, poz. 69.
[700] I. Zgoliński [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. IV, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023, art. 216.

została mu urzędowo do tego przydzielona albo pomaga funkcjonariuszowi na jego prośbę[701]. W kontekście zniewagi funkcjonariusza publicznego, niebagatelne znaczenie ma to, iż zachowanie sprawcze musi wystąpić podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, a co za tym idzie przesłanki te muszą wystąpić łącznie[702].

Kolejną z podstaw może być art. 222 § 1 k.k., który stanowi, iż „Kto narusza nietykalność cielesną funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3." W pierwszej kolejności należy odnieść się do interpretacji przesłanki „naruszenia nietykalności cielesnej", a z pomocą przychodzi tutaj orzecznictwo. Mianowicie, w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 09 sierpnia 2012 r., II AKa 137/12, wskazano, iż „Naruszeniem nietykalności cielesnej są wszystkie czynności oddziałujące na ciało innej osoby, które nie są przez nią akceptowane. Naruszenie nietykalności cielesnej nie musi łączyć się z powstaniem obrażeń, jednakże musi być ono fizyczne, tzn. atak musi napotkać ciało pokrzywdzonego. Nie budzi wątpliwości, że rzucenie w człowieka jakimś przedmiotem wyczerpuje wskazane w art. 217 § 1 k.k. znamię, określające czynność sprawczą. (…)"[703] Co ważne, przy przestępstwie naruszenia nietykalności cielesnej funkcjonariusza użyto sformułowania „podczas lub w związku", a więc nie ma konieczności spełnienia obu przesłanek łącznie, a wystarczy spełnienie się jednej z nich. Jeśli chodzi o pojęcie funkcjonariusza publicznego oraz osoby mu przybranej, aktualne pozostają uwagi wskazane przy omawianiu art. 226 § 1 k.k.

Przyczyną zatrzymań w związku z protestami społecznymi można być również art. 224 § 2 k.k., który wskazuje, iż „Tej samej karze podlega, kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej." Po pierwsze, na kanwie tego przepisu przemoc należy rozumieć jako „stosowanie środków fizycznego oddziaływania w celu przełamania oporu podmiotu (na który wywiera się wpływ lub zmusza do określonego zachowania)."[704]. Muszą się one charakteryzować pewnym stopniem intensywności. Jeśli chodzi o groźbę to należy tutaj odnieść się do art.

[701] M. Kulik [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Mozgawa, M. Kulik, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025, art. 222.
[702] Ibidem, art. 226.
[703] Wyrok SA w Białymstoku z 9.08.2012 r., II AKa 137/12, LEX nr 1217652.
[704] J. Giezek [w:] D. Gruszecka, K. Lipiński, G. Łabuda, A. Muszyńska, T. Razowski, J. Giezek, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 224.

190 k.k. i groźby karalnej, którą należy rozumieć jako sytuację, w której sprawca przestępstwa grozi innej osobie (w tym przypadku funkcjonariuszowi publicznemu) popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona. Co ważne „Przepis art. 224 § 2 k.k., inaczej niż art. 190 § 1 k.k., jako znamienia przestępstwa nie traktuje zaistnienia u adresata groźby obawy jej spełnienia."[705] Definiując przesłankę groźby bezprawnej, nie sposób nie odnieść się do treści art. 115 k.k., który w § 12 zawiera jej definicję legalną. Art. 115 § 12 k.k. odwołuje się nie tylko do treści art. 191 k.k., ale wskazuje także na groźbę spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania oraz rozgłoszenie wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej. Natomiast czynność służbowa to taka czynność, która „realizuje zadania instytucji państwowych lub samorządowych, dla której wykonania przewidziane są z reguły jakieś formy proceduralne i której wykonywanie powierza się funkcjonariuszom publicznym"[706]. Bardzo często wskazane wyżej przepisy pozostają w związku z art. 57a § 1 k.k., tj. są kwalifikowane jako występki o charakterze chuligańskim.

Natomiast podstawy zatrzymań to nie tylko te oparte na k.p.k., bowiem częstokroć przyczyną zatrzymania mogą być również przepisy k.w. Istotnym z punktu widzenia ustawy – Prawo o zgromadzeniach jest art. 52 k.w., regulujący odpowiedzialność za naruszenie przepisów ustawy – Prawo o zgromadzeniach. W art. 52 § 1 k.w. penalizowane jest uczestnictwo w zgromadzeniu przez osobę posiadającą broń, materiały wybuchowe, wyroby pirotechniczne lub inne niebezpieczne materiały lub narzędzia. Jest ono zagrożone karą aresztu do 14 dni, karą ograniczenia wolności albo karą grzywny. Samo uczestnictwo w zgromadzeniu należy rozumieć jako przebywanie w miejscu i czasie zgromadzenia wraz z aprobowaniem celu przyświecającemu temu zgromadzeniu[707]. Wskazuje się zatem, że „dana osoba bierze udział w zgromadzeniu, jeśli jej celem jest jego zakłócenie lub przerwanie"[708]. Z kolei posiadanie to „każde faktyczne władztwo nad rzeczą"[709]. W celu precyzyjnej wykładni pojęć takich jak, m.in. broń czy materiały wybuchowe, należałoby sięgnąć do ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji[710] czy też ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych

[705] Postanowienie SN z 6.06.2011 r., V KK 128/11, LEX nr 1663738.
[706] M. Szwarczyk [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. VII, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, art. 224.
[707] S. Krajnik [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, art. 52.
[708] Ibidem.
[709] Ibidem, art. 50(a).
[710] Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 485).

przeznaczonych do użytku cywilnego[711]. Jednak na potrzeby niniejszej pracy, nie jest koniecznie podejmowanie tak szczegółowej analizy w zakresie tematu pracy. Art. 52 § 2 k.w. wskazuje na cztery rodzaje zachowań, których popełnienie będzie wiązało się z odpowiedzialnością za wykroczenie. Przepis wymienia przeszkadzanie lub usiłowanie przeszkadzania w organizacji lub w przebiegu niezakazanego zgromadzenia; organizowanie zgromadzenia bez wymaganego zawiadomienia lub przewodniczeniu takiemu zgromadzeniu lub zgromadzaniu zakazanemu; przewodniczeniu zgromadzeniu po jego rozwiązaniu oraz bezprawne zajmowanie lub wzbranianie się od opuszczenia miejsca, którym organizator lub przewodniczący zgromadzenia prawnie rozporządza. Natomiast art. 52 § 3 pkt 1 k.w. reguluje odpowiedzialność przewodniczącego lub organizatora zgromadzenia pod groźbą kary grzywny. Podlega on odpowiedzialności za umyślne niepodejmowanie środków niezbędnych dla zapewnienia zgodnego z przepisami prawa przebiegu zgromadzenia oraz zapobieżeniu powstaniu szkód z winy uczestników zgromadzenia. Mowa tutaj o obowiązkach przewodniczącego lub organizatora, wynikających z ustawy – Prawo o zgromadzeniach, np. art. 19 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach wskazuje na obowiązek „zapewnienia przebiegu zgromadzenia zgodnie z przepisami prawa oraz do przeprowadzenia zgromadzenia w taki sposób, aby zapobiec powstaniu szkód z winy uczestników zgromadzenia". Z kolei art. 52 §1 pkt 2 k.w. odnosi się do niepodporządkowania się żądaniom lub poleceniom organizatora lub przewodniczącego zgromadzenia, którzy, zgodnie treścią art. 19 ust. 5 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, żądają opuszczenia zgromadzenia przez osobę, która swoim zachowaniem narusza przepisy ustawy – Prawo o zgromadzeniach albo uniemożliwia lub usiłuje udaremnić zgromadzenie. Natomiast art. 52 § 1 pkt 3 k.w. reguluje odpowiedzialność za wzbranianie się opuszczenia miejsca zgromadzenia po jego rozwiązaniu, tj. lokalizację miejsca rozpoczęcia, przejścia trasy oraz zakończenia zgromadzenia[712].

Warto zwrócić uwagę na art. 54 k.w., zgodnie z którym „Kto wykracza przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany." Jest

[711] Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2378).
[712] S. Krajnik [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, op. cit., art. 52.

to tzw. przepis blankietowy[713], a co za tym idzie musi on pozostawać w związku z innym przepisem porządkowym. Przepis blankietowy[714] to przepis, który nie zawiera sam w sobie znamion czynu zabronionego, lecz odsyła w tym zakresie do innego aktu normatywnego. Przedmiotem ochrony w niniejszym przepisie jest „porządek w miejscach publicznych i zasady zachowania się w takich miejscach"[715]. Co ważne, art. 54 k.w. ma zastosowanie tylko w kontekście przepisów porządkowych, a co za tym idzie, jeśli przedmiotem ochrony przepisów nie jest ochrona porządku i spokoju w miejscach publicznych, to art. 54 k.w. nie znajdzie zastosowania[716]. Jednakże, odnosząc co do samej istoty art. 54 k.w. należy wskazać, iż ma on charakter subsydiarny, co oznacza, iż może być stosowany tylko wtedy, gdy nie ma regulacji prawnej nakazującej lub zakazującej konkretnego zachowania oraz wtedy, gdy nie określono żadnej sankcji za takie zachowanie[717]. Jeśli chodzi o przykłady przepisów porządkowych wydawanych z upoważnienia ustawy to np. mowa tutaj o art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym[718], zgodnie z którym „Na podstawie upoważnień ustawowych gminie przysługuje prawo stanowienia aktów prawa miejscowego obowiązujących na obszarze gminy." Nadto, każdorazowo sąd rozpatrujący daną sprawę winien skontrolować, czy takie przepisy zostały wydane zgodnie z przepisami, tj. przez właściwy organ, w odpowiednim zakresie oraz zgodnie z upoważnieniem wynikającym z ustawy, a w razie dostrzeżenia, iż zostały one wydane z przekroczeniem upoważnienia ustawowego, wolno im odmówić ich stosowania[719]. Z kolei wykraczanie przeciwko przepisom należy rozumieć jako naruszanie ich czy też postępowanie przeciwko nakazom lub zakazom wynikającym z przepisów[720]. Zatem czynność sprawcza może polegać zarówno na działaniu jak i zaniechaniu[721].

[713] Więcej na temat przepisów blankietowych: A. Kustra, *Blankietowość norm prawnokarnych jako problem konstytucyjny*, Forum Prawnicze 2012, nr 1, s. 20–32. Natomiast więcej na temat art. 54 k.w. jako przepis blankietowego: wyrok TK z 8.07.2003 r., P 10/02, OTK-A 2003, nr 6, poz. 62.
[714] Art. 54 k.w. jest określany mianem przepisu blankietowego zupełnego, bowiem odsyła on co do wszystkich znamion czynu zabronionego. Ma on również charakter dynamiczny z uwagi na fakt, iż treść przepisów, do których odsyła art. 54 k.w., ulega zmianom w trakcie jego obowiązywania.
[715] P. Kozłowska-Kalisz [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, wyd. II, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009, art. 54.
[716] A. Michalska-Warias [w:] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, A. Michalska-Warias, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 54.
[717] Ibidem.
[718] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.).
[719] Wyrok SN z 24.06.1993 r., III KRN 100/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 62.
[720] A. Michalska-Warias [w:] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, A. Michalska-Warias, *Kodeks wykroczeń…*, op. cit., art. 54.
[721] M. Budyn-Kulik [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, wyd. 3, Warszawa 2023, art. 54.

Podstawą zatrzymań podczas zgromadzeń często był też art. 65a k.w., zgodnie z którym „Kto, nie stosując się do poleceń określonego zachowania się wydawanych na podstawie prawa przez funkcjonariusza Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej lub innego organu ochrony bezpieczeństwa lub porządku publicznego, umyślnie uniemożliwia lub istotnie utrudnia wykonanie czynności służbowej, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny." Sprawca czynu musi zatem jednocześnie nie stosować się do poleceń oraz uniemożliwiać lub istotnie utrudniać wykonywanie czynności służbowych, a więc jest to czynność dwuaktowa[722], bowiem muszą one wystąpić łącznie. Istotne z punktu widzenia karalności za czyn z art. 65a k.w. pozostaje to, iż odpowiedzialność na podstawie tego przepisu ponosi jedynie ta osoba, która nie stosuje się do poleceń wydawanych przez funkcjonariuszy Policji, jeśli polecenia te znajdują swą podstawę prawną i tak np. obywatel może odmówić okazania dokumentu tożsamości, jeśli funkcjonariusz dokonujący wylegitymowania nie ma podstawy prawnej[723].

Podstawę zatrzymań na zgromadzeniach może stanowić również art. 90 § 1 k.w., który reguluje wykroczenie tamowania lub utrudniania ruchu, a zgodnie z którym „Kto tamuje lub utrudnia ruch na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu, podlega karze grzywny do 500 złotych lub karze nagany." Przesłanka tamowania ruchu przejawia się w jego blokowaniu, spowolnianiu oraz zatrzymywaniu[724]. Z kolei utrudnianie to zaburzanie ruchu np. poprzez uniemożliwianie płynnej jazdy czy wprowadzania dezorientacji[725]. W kontekście konkretnych przykładów naruszenia art. 90 k.w. warto wskazać na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2002 r., V KKN 399/99, w którym wskazano, iż „Chodzenie po pasach dla pieszych, które przeznaczone są dla przejścia przez jezdnię, a nie do spacerowania i chodzenia po nich, wyczerpuje w pełni znamiona czynu określonego w art. 90 k.w."[726] Innym przykładem tamowania ruchu będzie zachowanie polegające na aktywnym blokowaniu dróg, z którym wielokrotnie mieliśmy do czynienia w przypadku protestów Ostatniego Pokolenia[727]. Protesty Ostatniego Pokolenia często polegały na celowym i trwałym uniemożliwianiu przejazdu

[722] M. Budyn-Kulik [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, op. cit., art. 65a.
[723] Wyrok SN z 26.03.2021 r., II KK 40/21, OSNK 2021, nr 5, poz. 21.
[724] I. Kosierb [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, art. 90.
[725] Ibidem.
[726] Wyrok SN z 16.01.2002 r., V KKN 399/99, OSNKW 2002, nr 3-4, poz. 27.
[727] Ostatnie Pokolenie to grupa aktywistów klimatycznych, wyrażająca swój sprzeciw wobec zachodzących zmian klimatycznych, która stosuje do osiągnięcia swoich celów, formy nieposłuszeństwa obywatelskiego.

poprzez m.in. przyklejanie się do jezdni czy siadanie na niej. W ten sposób uczestnicy chcieli wyrazić swój sprzeciw wobec zmian klimatycznych. Forma protestu polegająca na celowym tamowaniu ruchu jest kontrowersyjna i od lat wzbudza mieszane uczucia. Podczas tego typu protestów dochodziło nawet do sytuacji, w których pojazdy uprzywilejowane, w tym karetka pogotowia, nie mogły przejechać. Tego typu działania stanowiły realne zagrożenia życia i zdrowia obywateli na co nie powinno być zgody. Jednak w przestrzeni medialnej[728] można znaleźć doniesienia, iż aktywiści Ostatniego Pokolenia byli skazywani za tamowanie ruchu na podstawie art. 90 k.w.

Przyczynę zatrzymań podczas zgromadzeń stanowił też art. 116 § 1a k.w., zgodnie z którym „Kto nie przestrzega zakazu, nakazu, ograniczenia lub obowiązku, określonego w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, podlega karze grzywny albo karze nagany.” Jest to również przykład przepisu blankietowego, a co za tym idzie o „bycie wykroczenia rozstrzyga treść odnośnego rozporządzenia, obowiązującego w czasie dokonania czynu prawnie zakazanego”[729]. Przepis został dodany do k.w. ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2112 z późn. zm.)[730]. Założeniem ustawodawcy, jak wynika z uzasadnienia do projektu ustawy, jest „objęcie penalizacją nieprzestrzegania zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków zawartych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi lub w przepisach o Państwowej Inspekcji Sanitarnej także o osoby zdrowe.”[731] W związku z tym, że przepis dotyczy nieprzestrzegania zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków, określonych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, a zakaz organizowania zgromadzeń został uregulowany w rozporządzeniu wydanym na podstawie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, to właśnie powołując się na § 26 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w

[728] Artykuł dostępny na stronie serwisu tvn24.pl, *Ostatnie Pokolenie chwaliło się wyrokiem za blokowanie dróg. Policja złożyła sprzeciw*, https://tvn24.pl/tvnwarszawa/praga-poludnie/warszawa-policja-nie-zgadza-sie-z-wyrokiem-wobec-ostatniego-pokolenia-st8138488 (dostęp: 11.04.2026 r.).
[729] Wyrok SN z 21.12.2023 r., III KK 297/23, LEX nr 3648347.
[730] Ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2112 z późn. zm.).
[731] Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 28 października 2020 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19, IX kadencja, druk sejmowy nr 683, https://www.sejm.gov.pl/.

związku z wystąpieniem stanu epidemii, stwierdzano naruszenie art. 116 § 1a k.w. Co trzeba podkreślić, bardzo często jako przyczynę zatrzymania wskazywano branie udziału w zgromadzeniu, powołując się na przywołane już wyżej przepisy, pomimo tego, że § 26 rozporządzenia wskazywał na zakaz organizacji zgromadzenia, a nie uczestnictwa w nich. Taki sam pogląd często był reprezentowany przez sądy orzekające[732] w sprawach zażaleń na zatrzymania podczas zgromadzeń, w sytuacjach, w których funkcjonariusze dokonywali zatrzymania z uwagi na samo uczestnictwo w zgromadzeniu.

Równie często podstawę zatrzymania stanowi art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, który reguluję instytucję zatrzymania porządkowego, w sytuacji gdy zatrzymywana osoba stwarza w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz mienia, ale to zagadnienie było objęte szeroką analizą w podrozdziale *1.4 Zatrzymanie porządkowe w kontekście art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji*.

3.3 Nadużywanie władzy przez funkcjonariuszy publicznych podczas zatrzymań a regulacje prawne dotyczące stosowania środków przymusu bezpośredniego

Podczas zgromadzeń w latach 2015-2023 wielokrotnie dochodziło do nadużywania władzy przez funkcjonariuszy publicznych. Jednak na szeroką skalę działania te przypadały na lata 2020-2021 i obejmowały wiele incydentów, do których dochodziło podczas protestów kobiet. Najczęstsze przypadki nadużywania władzy dotyczą m.in. profilaktycznego stosowania siły fizycznej, kajdanek, używania pałek służbowych, w tym teleskopowych, gazu łzawiącego oraz granatów hukowych. Wszystkie z powyższych należą do środków przymusu bezpośredniego, a więc w tym podrozdziale autorka dokona analizy ustawy o środkach przymusu bezpośredniego w celu wyjaśnienia, czym są poszczególne środki przymusu bezpośredniego i w jakich sytuacjach można je stosować. Autorka odniesie się również do problematyki stosowania kordonów policyjnych oraz kotłów policyjnych. Wyjaśnienie powyższych kwestii będzie

[732] Gdy przyczyną zatrzymania uczestnika zgromadzenia był art. 116 § 1a k.w. w zw. z odpowiednim przepisem rozporządzenia zakazującym organizacji zgromadzenia, sądy orzekające w przedmiocie zażaleń na zatrzymania wskazywały, iż rozporządzenie dotyczyło jedynie zakazu organizacji zgromadzeń, a nie samego uczestnictwa w nich. Z tego względu uznawały zatrzymanie za niezasadne, bowiem wobec braku znamion wykroczenia, nie było podstaw do zatrzymania. – zob. np. postanowienie Sądu Rejonowego w Warszawie z 2.08.2022 r., V Ko 86/21, LEX nr 3819723.

kluczowe do stwierdzenia, iż ich stosowanie jest częstokroć nadużywane, co godzi w podstawowe prawa człowieka. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, środki przymusu bezpośredniego stosuje się w sposób niezbędny do osiągnięcia celów, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia oraz wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości. Każdorazowe zastosowanie środków przymusu bezpośredniego musi spełniać trzy podstawowe przesłanki, tj. legalności, ostateczności oraz proporcjonalności[733]. Środków przymusu bezpośredniego winno się używać w sposób wyrządzający możliwie jak najmniejszą szkodę (art. 7 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego). Funkcjonariusze mają obowiązek odstąpienia od ich stosowania, gdy cel ich użycia zostanie osiągnięty (art. 7 ust. 2 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego), a ich użycie lub wykorzystanie powinno następować z zachowaniem szczególnej ostrożności z uwzględnieniem ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia (art. 7 ust. 3 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego). W sytuacji gdy okoliczności danego zdarzenia uzasadniają użycie kilku środków przymusu bezpośredniego, możliwe jest użycie więcej niż jednego środka (art. 8 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego). W art. 11 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego zostały wskazane sytuacje, w których użycie środków przymusu bezpośredniego jest dozwolone, a są to m.in. wyegzekwowanie zachowania wymaganego prawem zgodnie z wydanym poleceniem, odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność organu bądź czynnościom bezpośrednio zmierzającym do tego, przeciwdziałanie naruszaniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego, niszczenie mienia, a także w przypadku zatrzymania osoby, udaremnienia ucieczki bądź pościgu za taką osobą oraz w celu pokonania czynnego lub biernego oporu. Art. 12 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego wymienia wszystkie środki przymusu bezpośredniego. Są nimi m.in. siła fizyczna, kajdanki, pas obezwładniający, kask zabezpieczający, pałka służbowa, chemiczne środki obezwładniające takie jak np. granaty łzawiące oraz środki pirotechniczne o właściwościach ogłuszających lub olśniewających. Co ważne, ustawa dopuszcza możliwość prewencyjnego stosowania środków przymusu bezpośredniego, takich jak siła fizyczna w postaci technik transportowych, kajdanki zakładane na ręce, nogi oraz zespolone, kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający i kask zabezpieczający, w sytuacji gdy ma to zapobiec ucieczce,

[733] Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z dnia 11.01.2021 r., op. cit., s. 42.

objawom agresji lub autoagresji. Po omówieniu podstawowych zasad stosowania środków przymusu oraz ich katalogu, można przejść do omówienia poszczególnych środków, które są najczęściej stosowane w przypadkach zatrzymań w związku z protestami społecznymi.

Pierwszym z nich będzie siła fizyczna, która jest podstawowym środkiem przymusu bezpośredniego i polega na bezpośrednim oddziaływaniu na mięśnie osoby, wobec której jest stosowana[734]. Ustawa wyróżnia kilka technik stosowania siły fizycznej, tj. technikę transportową, obrony, ataku oraz obezwładnienia. Zgodnie z art. 14 ust. 2 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, używając siły fizycznej, nie należy zadawać uderzeń, chyba że jest to działanie w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne bądź innych osób, mienia lub przeciwdziałania ucieczce. Jeśli chodzi o kajdanki to można je stosować we wskazanych w ustawie przypadkach określonych w art. 11 pkt 1-11, 13 oraz 14 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego. Oznacza to, iż niedozwolone jest stosowanie kajdanek w przypadku stawiania biernego oporu przez osobę, wobec której są używane. Kajdanki służą częściowemu unieruchomieniu kończyn i co do zasady zakłada się je na ręce trzymane z tyłu, a w sytuacji prewencyjnego ich stosowania, można założyć je na ręce trzymane z przodu[735]. Ustawa wyróżnia jeszcze kajdanki zespolone, które unieruchamiają wszystkie kończyny jednocześnie, jednakże ich stosowanie jest ściśle reglamentowane przez ustawę i można je zastosować tylko w przypadku osób agresywnych, pozbawionych wolności oraz zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z użyciem broni palnej. Kolejnym środkiem przymusu bezpośredniego, który również był nadużywany podczas zgromadzeń, jest pałka służbowa, należąca do dość restrykcyjnych środków przymusu[736]. Co ważne, funkcjonariusze Policji mogą używać różnych rodzajów pałek służbowych, tj. zwykłych, szturmowych, wielofunkcyjnych oraz teleskopowych[737]. Zatem art. 19 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego znajdzie zastosowanie niezależnie od rodzaju pałki

[734] M. Pawlak, *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego przez policję – wymiar prawno-szkoleniowy* [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposoby użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*., red. T. Kośmider, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie, Warszawa 2020, s. 105-132.
[735] W. Zawadzki, *Ograniczenie praw i wolności człowieka poprzez zastosowanie środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Straży Gminnej* (Miejskiej) [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposoby użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*., T. Kośmider (red.), Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie, Warszawa 2020, s. 161-192.
[736] M. Pawlak, *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego przez policję…*, op. cit., s. 112.
[737] A. Sacharczuk, K. Malosczyk, P. Warchoł, A. Grela, *Pałki służbowe w Policji. Praktyczne zastosowanie pałki służbowej teleskopowej przez policjantów*, Szkoła Policji Katowice, Katowice 2020, s. 16.

służbowej[738]. Zgodnie z art. 19 ust. 3 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, używa się jej do „obezwładnienia osoby przez zadanie bólu fizycznego lub do zablokowania kończyn albo wykorzystuje się ją w celu obezwładnienia zwierzęcia", a zgodnie z art. 19 ust. 4 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, pałki służbowej nie należy stosować do uderzeń oraz pchnięć w głowę, szyję brzuch, nieumięśnione oraz szczególnie wrażliwe części ciała, chyba że istnieje konieczność odparcia zamachu, który stwarza bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia bądź osoby stosującej dany środek bądź innej osoby. Nadto pałki służbowej nie stosuje się, jeśli wobec danej osoby jest stosowany inny środek przymusu bezpośredniego, a konkretnie chodzi o kajdanki, kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający oraz siatka obezwładniająca oraz inne podobne środki służące do obezwładniania, a także obezwładnionych wskutek użycia przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Gaz łzawiący, który również był często stosowany podczas strajków, klasyfikuje się jako chemiczny środek obezwładniający, a zasady ich stosowania zostały określone w art. 24 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego. Chemiczne środki obezwładniające stosuje się w celu krótkotrwałego zakłócenia orientacji przestrzennej lub obezwładnienia. Nie można ich stosować wobec osób, co do których użyto już kajdanek, kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego, siatki obezwładniającej i innych podobnych środków służących do obezwładniania oraz przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Natomiast granaty hukowo-błyskowe, które były wspomniane już wcześniej, należą do grupy pirotechnicznych środków o właściwościach ogłuszających. Poza nimi, do tej grupy klasyfikują się również granaty hukowo-błyskowe z zawartością gazu łzawiącego, petardy, granaty oraz granaty dymne. Zgodnie z treścią art. 33 ust. 3 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, stosuje się je w celu poprawy bezpieczeństwa w sytuacjach szczególnego zagrożenia życia lub zdrowia osoby stosującej dany środek bądź innej osoby podczas wykonywania zadań przez osobę do tego uprawnioną. Ponadto służą one zakłócaniu orientacji przestrzennej lub odwróceniu uwagi od działań podejmowanych przez osoby uprawnione do używania środków przymusu bezpośredniego, gdy zachodzi podejrzenie, że osoby zatrzymywane będą stawiać intensywny opór (art. 33 ust. 4 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego).

[738] K. J. Pawelec [w:] *Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Komentarz*, red. M. Karpiuk, J. Kurek-Sobieraj, wyd. 1, 2025, art. 19.

Kwestia stosowania kordonów policyjnych została uregulowana w Zarządzeniu nr 1114 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie szyków, ugrupowań oraz przemieszczania oddziałów i pododdziałów Policji[739], który na mocy § 1 wprowadza Regulamin szyków, ugrupowań oraz przemieszczania oddziałów i pododdziałów Policji stanowiący załącznik do zarządzenia. Formowanie kordonu, jak i innego rodzaju szyków określonych w niniejszym zarządzeniu, stosuje się w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa, zbiorowego zakłócenia porządku publicznego, jak również w czasie imprez i uroczystości masowych oraz katastrof naturalnych i awarii technicznych."[740] W rozdziale 1 załącznika zostały określone zasady formułowania kordonów policyjnych, a zgodnie z pkt 1 rozdziału kordon to „szyk, w którym policjanci stoją w linii obok siebie w odstępach nakazanych komendą dowódcy. Odstępy w kordonie wynoszą do 10 kroków." Z kolei „kotłem" policyjnym określa się tzw. zamknięcie grupy osób poprzez otoczenie ich kordonem policyjnym, którego celem jest uniemożliwienie opuszczenia określonego miejsca[741]. Kwestia stosowania kordonów policyjnych była również przedmiotem orzecznictwa ETPCz[742], zgodnie z którym uniemożliwienie przemieszczania poprzez stosowanie technik kontroli tłumu, czyli kordonów policyjnych, może prowadzić do nieuzasadnionego pozbawienia wolności, stojącego w sprzeczności z art. 5 ust. 1 EKPCz. Ocena czy w danej sytuacji doszło do pozbawienia wolności poprzez zamknięcie w „kotle" powinna być oceniana konkretnymi okolicznościami i kryteriami takimi jak typ, długość, skutki i sposób implementacji środka wchodzącego w grę[743]. Powyższe omówienie stosowania poszczególnych środków przymusu bezpośredniego oraz formowania kordonów policyjnych będzie pomocne w kolejnym rozdziale, w którym zostaną przedstawione wyniki badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszej pracy.

[739] Zarządzenie nr 1114 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie szyków, ugrupowań oraz przemieszczania oddziałów i pododdziałów Policji (Dz. Urz. KGP z 2007 r. Nr 1, poz. 1 z późn. zm.).
[740] A. Wilisowski, P. Sitko, *Formowanie kordonów, dwukordonów oraz rozwijanie linii posterunków i patroli*, Szkoła Policji Katowice, Katowice 2016, s. 5.
[741] M. Wyrzykowski, *Część III Materialne prawo administracyjne przyszłości, Od aktualnych problemów ku nowym wyzwaniom* [w:] *Kryzys, stagnacja, renesans? Prawo administracyjne przyszłości. Księga jubileuszowa profesora dr hab. Jacka Jagielskiego*, red. M. Cherka, P. Gołaszewski, J. Piecha, M. Wierzbowski, Warszawa 2021.
[742] Wyrok ETPCz (WI) z 15.03.2012 r., 39692/09, 40713/09 i 41008/09, *Austin i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 60.
[743] M.A. Nowicki, *Austin i inni przeciwko Wielkiej Brytanii - wyrok ETPC z dnia 15 marca 2012 r., skargi nr 39692/09, 40713/09 i 41008/09*, [w:] M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 2012*, LEX 2013.

3.4 Sądowa kontrola zatrzymań – zażalenie na zatrzymanie

Sądowa kontrola zatrzymania jest ściśle powiązana z prawem do sądu, które z kolei stanowi jedno z fundamentalnych praw człowieka. Prawo do sądu zostało uregulowane w art. 45 Konstytucji RP. Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.". Trybunał Konstytucyjny wskazuje, iż na prawo do sądu składają się trzy elementy, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem, prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności oraz prawo do wyroku sądowego, tj. wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd[744]. Prawo to obejmuje przede wszystkim prawo do rozpoznania sprawy przez niezależny sąd, niezawisłych sędziów oraz gwarancję bezstronnego rozpoznania sprawy[745]. W kontekście prawa do sądu niebagatelne znaczenia ma art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, który reguluje zakaz stanowienia przepisów, które zamykałyby drogę sądową do dochodzenia naruszonych praw lub wolności, a więc jest to przepis adresowany do ustawodawcy[746]. Co ważne, oba artykuły wyznaczają zakres podmiotowy prawa do sądu w ten sposób, że gwarantują to prawo każdemu, niezależnie od posiadanego obywatelstwa czy jego braku[747]. Prawo do sądu jest również częścią aktów prawa europejskiego i międzynarodowego. O prawie do sądu stanowi art. 47 KPP UE, na który składają się: prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, prawo do niezawisłego i bezstronnego sądu, w tym do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie oraz prawo do pomocy prawnej, które zapewniają jednostce efektywną ochronę przed naruszeniami jej praw przez organy władzy publicznej[748]. Jeśli chodzi o prawo międzynarodowe, to w pierwszej kolejności należy odnieść się do art. 13 EKPCz, który przyznaje prawo do skutecznego środka odwoławczego w przypadku naruszenia praw i wolności wynikających z Konwencji. Po pierwsze, art. 13 EKPCz statuuje obowiązek państwa do stworzenia procedury odwoławczej. A po drugie, musi to być środek skuteczny, czyli spełniać przesłanki adekwatności (zbadanie istoty skargi) oraz efektywności (odpowiednie naprawienie

[744] Wyrok TK z 9.06.1998 r., K 28/97, OTK 1998, nr 4, poz. 50.
[745] P. Tuleja [w:] P. Czarny, op. cit., art. 45.
[746] Wyrok TK z 10.07.2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143.
[747] M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja…*, op. cit., art. 77.
[748] A. Wróbel [w:] *Karta Praw Podstawowych*…, op. cit., art. 47.

naruszenia)[749]. Prawo do sądu zostało uregulowane w art. 6 ust. 1 EKPCz, a ściśle prawo odwołania się do sądu w celu zbadania legalności pozbawienia wolności w art. 5 ust. 4 EKPCz. ETPCz podkreśla, iż art. 5 ust. 4 EKPCz gwarantuje nie tylko prawo do odwołania się do sądu w celu zbadania legalności zatrzymania, ale sąd ten bez zbędnej zwłoki powinien ocenić, czy zatrzymanie było legalne, a jeśli okaże się ono bezprawne, zarządzić jego zwolnienie[750]. Kontrola sądowa ingerencji władzy wykonawczej w prawo jednostki stanowi fundament demokratycznego państwa prawa[751]. Kontrola sądowa uregulowana w art. 5 ust. 4 EKPCz nie następuje z urzędu, ale następuje na wniosek osoby pozbawionej wolności[752]. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału, brak poinformowania zatrzymanego o powodach jego zatrzymania jest jednoznaczne z pozbawieniem skuteczności jego prawa do odwołania się[753]. Środek odwoławczy, zagwarantowany na podstawie art. 5 ust. 4 EKPCz, winien być dostępny i skuteczny[754], a dostępność wiąże się z tym, iż zatrzymany może z tego środka rzeczywiście skorzystać w praktyce[755]. Natomiast art. 6 ust. 1 EKPCz, regulujący prawo do sądu, zawiera w sobie prawo strony do przedstawiania argumentacji, którą strona uzna za istotną w swojej sprawie[756]. Ponadto nakłada on obowiązek zbadania przez sąd wniosków, argumentów i dowodów bez wcześniejszego przesądzania o ich znaczeniu dla rozstrzygnięcia[757]. W art. 14 ust. 1 MPPOiP zostało unormowane prawo do sądu, a *stricte* prawo odwołania się do sądu w celu zbadania legalności zatrzymania w art. 9 ust. 4 MPPOiP. Pojęcie sądu dotyczy sądu, który jest niezależny od władzy wykonawczej i ustawodawczej lub w określonych przypadkach korzysta z niezależności sądowniczej przy rozstrzyganiu kwestii prawnych w postępowaniach o charakterze sądowym[758]. Art. 14 ust. 1 MPPOiP obejmuje swoim zakresem sprawy karne, które obejmują wszelkie czyny karalne na mocy krajowego prawa karnego[759] oraz sprawy cywilne, czyli takich, których rozstrzygnięcie dotyczy stosunków o charakterze cywilnoprawnym[760]. Sądowa kontrola wynikająca z art. 9 ust. 4

[749] P. Hofmański, A. Wróbel [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010, art. 13.
[750] Wyrok ETPCz (WI) z 04.12.2018 r., 10211/12, 27505/14, *Ilnseher przeciwko Niemcom*, HUDOC, § 251.
[751] Wyrok ETPCz z 29.11.1988 r., 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, *Brogan i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC, § 58.
[752] Wyrok ETPCz z 18.06.2008 r., 11036/03, *Ladent przeciwko Polsce*, § 74.
[753] Wyrok ETPCz (WI) z 15.12.2016 r., 16483/12, *Khlaifia i inni przeciwko Włochom*, § 32.
[754] Wyrok ETPCz z 24.08.1998 r., 23824/94, *Soumare przeciwko Francji*, HUDOC, § 42.
[755] Wyrok ETPCz z 23.10.2008 r., 2440/07, *Soldatenko przeciwko Ukrainie*, HUDOC, § 125.
[756] Wyrok ETPCz (WI) z 12.02.2004 r., 47287/99, *Perez przeciwko Francji*, HUDOC, § 80.
[757] Wyrok ETPCz z 19.04.1994 r., 16034/90, *Van De Hurk przeciwko Holandii*, HUDOC, §59.
[758] Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 32…, op. cit., pkt 18.
[759] Ibidem, pkt 15.
[760] R. Wieruszewski, A. Gliszczyńska-Grabias, K. Sękowska-Kozłowska, op. cit., art. 14.

MPPOiP jest uruchamiana na wniosek osoby zatrzymanej, a dokonuje jej organ, który musi być niezawisły i kontradyktoryjny[761]. Kontrola sądowa powinna dotyczyć wszystkich aspektów, zarówno tych o charakterze faktycznym, jak i tych o charakterze prawnym, a w szczególności powinna badać legalność zatrzymania[762].

Przechodząc do zasadniczych rozważań niniejszego podrozdziału należy odnieść się do art. 246 § 1 k.p.k., który statuuje prawo zatrzymanego do złożenia zażalenia do sądu, a w zażaleniu zatrzymany może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania. Zgodnie z art. 460 k.p.k. zażalenie należy wnieść w terminie 7 dni, ale pytanie, od kiedy należy liczyć ustawowe 7 dni. Jeśli chodzi o tzw. zatrzymanie prokuratorskie oparte na art. 247 k.p.k. to termin ten należy liczyć od dnia doręczenia zarządzenia o zatrzymaniu wraz z odpisem protokołu zatrzymania[763]. Natomiast, gdy mamy do czynienia z zatrzymaniem procesowym z art. 244 k.p.k., termin na złożenie zażalenia biegnie od dnia doręczenia zatrzymanemu odpisu protokołu zatrzymania[764]. Jednak należy odnotować, iż kwestia tego, od jakiego dnia należy liczyć termin na złożenie zażalenia, jest w doktrynie rozbieżna. R. Stefański wskazuje, iż termin ten powinno liczyć się od dnia zatrzymania, a takie liczenie terminu jest dla zatrzymanego korzystniejsze z uwagi na krótki okres zatrzymania, a co za tym idzie im szybciej zatrzymany złoży zażalenie, tym większa możliwość wcześniejszego zwolnienia w przypadku uwzględnienia zażalenia przez sąd[765]. Z takim poglądem nie zgadza się K. Eichstaedt, który zauważa, iż liczenie terminu od momentu zatrzymania mogłoby spowodować uchybienie terminu, w sytuacji gdy odpis protokołu zostałby doręczony już po upływie tego terminu. Ponadto autor podkreśla, że w odpisie protokołu znajdują się informacje, których znajomość jest niezbędna do podniesienia ewentualnych zarzutów rzeczowych dotyczących zatrzymania[766]. Prawo do wniesienia zażalenia przysługuje zatrzymanemu oraz jego obrońcy, natomiast nie mają takiego prawa pokrzywdzony czy oskarżyciel posiłkowy. Natomiast, jeśli zatrzymany będzie nieletnim lub ubezwłasnowolnionym, to prawo do wniesienia zażalenia przysługuje przedstawicielowi ustawowemu bądź osobie, pod której pieczą pozostaje, co wynika z treści art. 76 k.p.k., Zatem mogą to być rodzicie nieletniego, opiekun, kurator oraz inne osoby, które

[761] Ibidem, art. 9.
[762] Ibidem, art. 9.
[763] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby*…, op. cit.
[764] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 246.
[765] R. A. Stefański [w:] *Kodeks*…, op. cit., art. 246.
[766] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., art. 246.

faktycznie sprawują pieczę nad zatrzymanym[767]. Zażalenie może zostać wniesione „bez względu na to, czy żalący jest faktycznie pozbawiony wolności w ramach zatrzymania, czy też przebywa na wolności; w tym ostatnim wypadku sąd stwierdza *post factum* bezpodstawność zatrzymania lub naruszenia przepisów prawa w czasie jego wykonywania."[768] Zażalenie, z racji tego, iż jest środkiem odwoławczym, należy kierować na piśmie. Wniesienie zażalenia ustnie do protokołu nie wywoła skutków prawnych i uznaje się, iż brak jest takiego zażalenia. Jednak w takiej sytuacji należy pouczyć zatrzymanego o konieczności złożenia zażalenia na piśmie, a gdy termin do jego wniesienia już upłynął o konieczności złożenia wniosku o przywrócenie terminu[769]. Zażalenie należy kierować do sądu rejonowego miejsca zatrzymania lub prowadzenia postępowania za pośrednictwem organu dokonującego zatrzymanie, który niezwłocznie przekazuje je sądowi, a ten niezwłocznie winien je rozpoznać. Zażalenie na zatrzymanie rozpoznaje sąd w składzie jednoosobowym na posiedzeniu (art. 95 § 1 k.p.k. w zw. z art. 30 § 1 k.p.k.). Zażalenie powinno zostać rozpoznane niezwłocznie, tj. przed upływem terminu zatrzymania, chyba że jest to niemożliwe lub nader utrudnione[770]. Zwłoka w rozpoznaniu zażalenia może doprowadzić do sytuacji, w której okres zatrzymania upłynie przed rozpoznaniem zażalenia, co ograniczy praktyczne znaczenie tej instytucji, bowiem zatrzymanemu składającemu zażalenie na zatrzymanie zależy na tym, aby wyjść w jak najszybszym terminie[771]. W sytuacji gdy zatrzymany został następnie tymczasowo aresztowany i złożył zarówno zażalenie na zatrzymanie, jak i zażalenie na zastosowanie środka zapobiegawczego i doszło do zbiegu zażaleń, to można je rozpoznać łącznie. Sądem rozpoznającym zażalenia w takiej sytuacji będzie sąd odwoławczy wobec sądu, które zastosował tymczasowe aresztowanie[772]. Jednak nie jest to obowiązek, a jedynie istnieje taka możliwość, a więc równie dobrze oba zażalenia mogą zostać rozpoznane oddzielnie. W kwestiach technicznych warto wskazać, iż w zażaleniu na zatrzymanie należy wskazać, czego się domaga skarżący, co wynika z art. 467 § 1 k.p.k. w zw. z art. 427 § 1 k.p.k., a samo zażalenie musi spełniać wymogi pisma procesowego określone w art. 119 k.p.k.

[767] A. Ludwiczek, *Problematyka kontroli zatrzymania w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok.i Pr. 1998, nr 11-12, s. 31-46.
[768] Uchwała SN z 4.07.1991 r., WZP 1/91.
[769] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., art. 246.
[770] Ibidem.
[771] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[772] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 246.

Podobnie uregulowana została sądowa kontrola zatrzymania na gruncie k.p.s.w., bowiem zgodnie z treścią art. 47 § 1 k.p.s.w. „Zatrzymanemu przysługuje zażalenie na zatrzymanie do sądu. W zażaleniu zatrzymany może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania.”. Termin na wniesienie zażalenia to 7 dni od daty dokonania zatrzymania[773], chociaż i tutaj rodzą się wątpliwości, czy terminu nie należy liczyć od dnia doręczenia zatrzymanemu odpisu protokołu. Podobnie jak w k.p.k., tak też tutaj zażalenie należy niezwłocznie przekazać sądowi rejonowemu miejsca zatrzymania, który niezwłocznie je rozpoznaje. Warto jednak zauważyć, iż w k.p.k. została uregulowana właściwość przemienna, bowiem zażalenie można przekazać sądowi miejsca zatrzymania lub sądowi prowadzenia postępowania, a na kanwie k.p.s.w. jest to sąd miejsca zatrzymania. W kwestii możliwych rozstrzygnięć sądu zastosowanie znajduje tutaj również art. 246 § 3 i 4 k.p.k. Co najważniejsze, o prawie do złożenia zażalenia na zatrzymanie należy zatrzymanego pouczyć, co wynika z art. 244 § 2 k.p.k. oraz art. 47 § 1 k.p.k. Rozpoznając zażalenie sąd bada jego zasadność, legalność oraz prawidłowość. Omówienie poszczególnych kryteriów w oparciu o doktrynę oraz opublikowane orzecznictwo zostanie przedstawione poniżej w kolejnym punkcie.

Należy również pamiętać, że osoba, która została zatrzymana na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, także ma prawo do złożenia zażalenia na zatrzymanie do sądu w celu zbadania jego zasadności, legalności oraz prawidłowości, co wynika z art. 15 ust. 2 ustawy o Policji. Jednak każdej osobie, wobec której przeprowadzono czynności określone w art. 15 ust. 1 pkt 1-4a, 5a-7 i 10 np. legitymowanej w celu ustalenia tożsamości, zatrzymanej w trybie i przypadkach określonych w k.p.k., a więc m.in. na podstawie art. 244 k.p.k. oraz art. 247 k.p.k. bądź osobie zatrzymanej porządkowo, przysługuje prawo złożenia zażalenia do miejscowo właściwego prokuratora na sposób prowadzenia czynności. Ponadto, zgodnie z art. 73 ustawy Prawo o prokuraturze, prokurator sprawuje nadzór nad wykonywaniem postanowień o tymczasowym aresztowaniu i innych decyzji o pozbawieniu wolności, z tego też względu jest on informowany o każdym zatrzymaniu, a w protokole zatrzymania konieczne jest wpisanie daty i godziny poinformowania prokuratora o zatrzymaniu danej osoby. Natomiast z § 178 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury[774]

[773] A. Kiełtyka [w:] *Kodeks postępowania…*, op. cit., art. 47.
[774] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 753).

wynika, iż do obowiązków prokuratora należy każdorazowo ocena zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania, biorąc w szczególności pod uwagę istnienie przesłanek z art. 244 § 1-1b k.p.k., przestrzeganie terminów wskazanych w art. 248 § 1 i 2 k.p.k., proporcjonalność czasu zatrzymania do potrzeb postępowania, czy przestrzeganie uprawnień zatrzymanego oraz kontrolowanie prawidłowości dokumentowania zatrzymania i związanych z tym czynności w aktach głównych sprawy.

3.4.1 Zasadność, legalność, prawidłowość zatrzymania – ujęcie doktrynalne

Zgodnie z art. 246 § 1 zd. 2 k.p.k., zatrzymany może domagać się zbadania zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania. Warto więc wyjaśnić, w jaki sposób powyższe kryteria są interpretowane w ujęciu doktrynalnym. Pierwszym kryterium, o którego zbadanie może wnosić zatrzymany, jest zasadność zatrzymania. Tutaj rodzi się pytanie, na czym polega zasadność zatrzymania, oraz co będzie badał sąd, aby orzec, że zatrzymanie było bezzasadne. W tym celu należy przyjrzeć się doktrynie i orzecznictwu, jednak warto już zaznaczyć, iż w dalszej części pracy przy omawianiu badań naukowych przeprowadzonych na potrzebę niniejszej pracy, autorka dokona analizy tego, czy kryteria zatrzymania faktycznie są rozumiane w ten sam sposób przez sądy rejonowe rozpatrujące zażalenia będące przedmiotem badań. K. Eichstaedt wskazuje, iż zasadność polega na „ocenie zasadności dokonania tej czynności, przy uwzględnieniu okoliczności faktycznych konkretnej sprawy, a także zasady proporcjonalności.”[775] J. Karaźniewicz wskazuje, iż badanie zasadności zatrzymania polega na analizie, czy w danych okolicznościach konkretnej sprawy ziściły się przesłanki z art. 244 k.p.k., tj. czy istniało uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa i czy została spełniona jedna z przesłanek szczególnych określonych we wskazanym przepisie[776]. Autor wskazuje również, iż badanie zasadności winno obejmować także „kryteria pozaustawowe, które wynikają bezpośrednio z konstytucyjnej zasady proporcjonalności, wyznaczającej zakres dopuszczalnego ograniczenia praw i wolności obywatelskich”[777]. Podobny pogląd wyraża K. Dudka, która wskazuje, iż zasadność zatrzymania opiera się na kontroli okoliczności faktycznych, które stanowią podstawę zatrzymania, a więc, czy zostały

[775] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 246.
[776] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[777] Ibidem.

spełnione przesłanki z art. 244 k.p.k., tj. materialna podstawa zatrzymania oraz pozostałe przesłanki oraz czy została zachowana reguła proporcjonalności.[778] R. Stefański oraz S. Zabłocki również wyrażają pogląd, iż kontrola zasadności zatrzymania opiera się na zbadaniu celowości zatrzymania oraz zasady proporcjonalności, a także podstawy faktycznej popełnienia przestępstwa przez zatrzymanego[779]. L. Paprzycki wskazuje, iż zasadność zatrzymania to „wystarczające podstawy faktyczne podejrzenia popełnienia przestępstwa przez tę osobę i celowość stosowania zatrzymania"[780]. Co ciekawe, T. Grzegorczyk nie wskazuje osobnej definicji zasadności zatrzymania, a wyjaśnia je wraz z kryterium legalności, które mają opierać się na dopuszczalności zatrzymania danej osoby oraz istnieniem podstaw do dokonania tej czynności[781], tj. czy zostały spełnione przesłanki z art. 244 k.p.k. J. Skorupka wskazuje, iż zasadność to „konieczność i proporcjonalność zastosowania tego środka"[782]. Podsumowując powyższe, należy stwierdzić, iż kontrola zasadności zatrzymania powinna opierać się na analizie tego, czy w konkretnej sytuacji zaszły okoliczności faktyczne, które będą spełniały wymogi z art. 244 1-1b k.p.k. np. przy art. 244 § 1 k.p.k. należy zbadać, czy istniała przesłanka dowodowa oraz jedna z przesłanek szczególnych, czyli obawa ucieczki lub ukrycia, zatarcie śladów przestępstwa, niemożność ustalenia tożsamości albo zaistnienie przesłanek do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym. Kontrola zasadności powinna polegać również na zbadaniu tego, czy w danej sprawie dochowano reguły proporcjonalności, tj. czy zastosowanie zatrzymania było w danej sprawie proporcjonalne oraz czy organy mogły podjąć inne kroki, np. dokonać wezwania osoby.

Kolejną z przesłanek jest legalność zatrzymania. K. Eichstaedt wskazuje, iż legalność „sprowadza się do dokonania oceny, czy jest ono zgodne z obowiązującym prawem."[783] K. Dudka uznaje, iż legalność to analiza tego czy zatrzymanie było zgodne z obowiązującym prawem[784]. Identyczną definicję legalności podaje L. Paprzycki[785], R. Stefański oraz S. Zabłocki[786], a także J. Skorupka. J. Karaźniewicz podnosi, iż kontrola legalności polega na badaniu „podstaw prawnych zatrzymania, a więc warunków

[778] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 246.
[779] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[780] L. K. Paprzycki [w:] J. Grajewski op. cit., art. 246.
[781] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 246.
[782] J. Skorupka [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 246.
[783] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 246.
[784] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 246.
[785] L. K. Paprzycki [w:] J. Grajewski op. cit., art. 246.
[786] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.

dopuszczalności jego stosowania niezwiązanych bezpośrednio z podstawami określonymi w art. 244 k.p.k."[787], co wiąże się m.in. ze zbadaniem czy organ dokonujący zatrzymania był do tego uprawniony oraz czy osoba zatrzymana nie jest chroniona immunitetem[788]. Warto w tym miejscu przedstawić szersze wytłumaczenie legalności zawarte przez H. Skwarczyńskiego, który wskazuje, iż nielegalne będzie zatrzymanie dokonane przez nieuprawniony organ co do osoby objętej immunitetem wyłączającym zatrzymanie, względnie uzależniającym dokonanie zatrzymania od uzyskania zgody określonego organu[789]. Nielegalne będzie także zatrzymanie przekraczające dopuszczalny czas trwania określony w przepisach, a osoba nie została zwolniona bądź nie zastosowano wobec niej tymczasowego aresztowania[790].

Natomiast kryterium prawidłowości, zgodnie z poglądem zaprezentowanym przez K. Eichstaedt, polega na ocenie sposobu wykonania czynności zatrzymania[791]. J. Karaźniewicz wskazuje, iż ocena prawidłowości zatrzymania oparta jest na sposobie przeprowadzania czynności, w tym pouczenia zatrzymanego o jego prawach i ich realizacji[792]. Prawidłowe będzie więc zatrzymanie, podczas którego zatrzymanego niezwłocznie poinformowano o przyczynach zatrzymania, a z czynności został sporządzony protokół odpowiadający wymaganiom ustawowym[793]. Prawidłowość zatrzymania jest również oceniana przez pryzmat warunków panujących w miejscu zatrzymania[794]. Gdy mowa o zatrzymaniu prawidłowym, chodzi o zatrzymanie z dokonaniem wszelkich czynności związanych z zatrzymaniem, a określonych w ustawie, a więc m.in. udzielenie pouczenia, sporządzenie protokołu i doręczenie odpisu zatrzymanemu[795], ale także samego sposobu dokonania czynności przez osobę zatrzymującą, czy nie doszło do „zbędnego użycia siły fizycznej lub pałki, obraźliwego traktowania zatrzymanego, wyrządzenia mu szkód na mieniu"[796]. Dla przykładu, sytuacja, w której dojdzie do zatrzymania „w restauracji, przy ulicy wyłączonej z ruchu, w formie niespodziewanego przyjazdu furgonetki na sygnale i interwencji uzbrojonych

[787] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[788] Ibidem.
[789] H. Skwarczyński [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz*. *Art. 1-424*, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020, art. 246.
[790] Ibidem, art. 246.
[791] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, op. cit., art. 246.
[792] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[793] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 246.
[794] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[795] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 246.
[796] T. Grzegorczyk [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 246.

w broń długą funkcjonariuszy w kamizelkach kuloodpornych”[797], nie czyni czynności zatrzymania nieprawidłową w rozumieniu art. 246 k.p.k.

W kontekście zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania warto wskazać, że sformułowanie niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie z art. 552 § 4 k.p.k. nie jest tym samym co zatrzymanie bezzasadne z art. 246 § 1 k.p.k.[798] W sprawie o odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymania bada się zasadność i legalność zatrzymania, a wskutek zażalenia z art. 246 § 1 k.p.k. bada się również prawidłowość zatrzymania. Co więcej, w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. nie wystarczy samo ustalenie, iż zatrzymanie było niesłuszne, bowiem konieczne jest ustalenie stopnia niesłuszności, aby móc stwierdzić, że było ono niewątpliwie niesłuszne[799]. Stwierdzenie w sprawie zażaleniowej, że zatrzymanie było niezasadne, nielegalne bądź nieprawidłowe, nie przesądza automatycznie o zasadności roszczenia pieniężnego w sprawie odszkodowawczej[800]. Jednak szerzej na temat instytucji odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie dalszej części pracy, tj. *6.5 Sądowa kontrola zatrzymania a postępowania w sprawie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie*.

3.4.2 Statystyki przedstawiające wpływ zażaleń do wybranych sądów

Możliwość zaskarżenia czynności zatrzymania jest uprawnieniem każdej osoby zatrzymanej na podstawie przepisów k.p.k., k.p.s.w., a także zatrzymanej porządkowo na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Prawo zatrzymanego do złożenia zażalenia wynika z art. 246 k.p.k., art. 46 k.p.s.w. oraz art. 15 ust. 2 ustawy o Policji w zw. z art. 246 k.p.k. Przedmiotem niniejszej pracy jest analiza rozstrzygnięć sądowych, w których sądy rozstrzygały o zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymań podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. Jednak w celu uzyskania szerszego punktu widzenia oraz tego, jakie znaczenie ma instytucja zażalenia na zatrzymanie w praktyce, warto przeanalizować wpływ zażaleń na zatrzymania w latach 2015-2023, które były rozpoznawane jako sprawy karne (tabela nr 1) oraz sprawy wykroczeniowe (tabela nr 2)

[797] Postanowienie SA w Katowicach z 14.11.2008 r., II AKz 660/08, LEX nr 477722.
[798] Wyrok SA w Katowicach z 18.01.2018 r., II AKa 576/17, LEX nr 2490943.
[799] Wyrok SA w Krakowie z 10.09.2009 r., II AKa 146/09, Prok.i Pr.-wkł. 2010, nr 5, poz. 26.
[800] Wyrok SA w Katowicach z 18.01.2018 r., II AKa 576/17.

bez względu na przyczynę zatrzymania. Wybór poszczególnych sądów zawartych w poniższych tabelach podyktowany był wyborem sądów do badań aktowych, tzn. są to sądy w największych polskich miastach, w których miała miejsce duża ilość zgromadzeń. Oparcie statystyk na tych samych sądach jest działaniem celowym, które pozwoli w sposób realny urzeczywistnić wpływ zażaleń na zatrzymania w porównaniu do później zbadanych akt spraw sądowych.

Tabela nr 1 przedstawiająca wpływ zażaleń na zatrzymania dokonanych na podstawie przepisów k.p.k.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OKRĘG WARSZAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	31	21	105	68	92	552	165	119	63
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy	23	26	57	25	30	37	26	21	39
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	32	35	29	9	26	38	40	26	27
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza	9	12	11	6	7	31	11	14	10
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa	33	29	55	45	50	42	48	28	40
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe	19	16	27	15	14	11	10	13	21
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ	12	9	25	10	20	22	32	15	27
OKRĘG GDAŃSKI									
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	29	18	18	8	18	13	20	18	18
Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	33	36	37	26	63	35	58	38	36
OKRĘG KRAKOWSKI									
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	48	51	67	49	43	39	41	48	25
OKRĘG WROCŁAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	34	33	31	29	57	39	48	34	29
OKRĘG POZNAŃSKI									
Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w Poznaniu	46	24	36	26	23	50	23	34	26
Sądu Rejonowego Poznań - Nowe Miasto i Wilda	21	17	18	24	35	29	34	19	34
OKRĘG KATOWICKI									
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	30	21	23	33	52	27	26	19	31
OKRĘG ŁÓDZKI									
Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	14	12	8	13	18	16	8	9	11
OKRĘG TORUŃSKI									
Sąd Rejonowy w Toruniu	17	26	17	11	16	15	17	18	29
OKRĘG BYDGOSKI									
Sąd Rejonowy w Bydgoszczy	15	22	20	10	11	11	8	10	3

(*opracowanie własne*)

Tabela nr 2 przedstawiająca wpływ zażaleń na zatrzymania złożonych w trybie przepisów k.p.s.w.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OKRĘG WARSZAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	2	0	0	6	19	26	27	25	4
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa	0	0	0	1	0	0	2	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe	0	0	0	0	0	2	2	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ	0	0	0	0	0	0	0	4	0
OKRĘG GDAŃSKI									
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	1	2	0	0	0	0	0	0	0
OKRĘG KRAKOWSKI									
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	0	0	0	0	0	0	5	7	13
OKRĘG WROCŁAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	5	1	0	0	0	1	6	1	0
OKRĘG POZNAŃSKI									
Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w Poznaniu	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Sądu Rejonowego Poznań - Nowe Miasto i Wilda	0	0	1	0	0	1	0	0	0
OKRĘG KATOWICKI									
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OKRĘG ŁÓDZKI									
Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	0	0	0	0	1	0	1	0	1
OKRĘG TORUŃSKI									
Sąd Rejonowy w Toruniu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OKRĘG BYDGOSKI									
Sąd Rejonowy w Bydgoszczy	0	0	0	1	0	1	0	0	0

(*opracowanie własne*)

Odnosząc się do tabeli nr 1 przedstawiającej wpływ zażaleń na zatrzymania w latach 2015-2023 w postępowaniu karnym, należy zwrócić uwagę na znaczący wzrost liczby zażaleń na zatrzymania w latach 2020-2022, głównie w sądach apelacji warszawskiej. Wynika to z głośnych w tych latach zatrzymań podczas zgromadzeń, które były szeroko komentowane przez media. Na pierwszy plan wysuwało się wiele nieprawidłowości związanych z zatrzymaniami, a często zwracano także uwagę na agresję oraz brutalność zachowań funkcjonariuszy Policji. Wskutek rozgłosu medialnego, sprawa zatrzymań została również nagłośniona przez wiele organizacji pozarządowych, które prowadziły akcje informacyjne dotyczące uprawnień osób zatrzymanych. Zdaniem autorki, to właśnie poprzez głośne propagowanie problematyki zatrzymań oraz uprawnień osób zatrzymanych podczas zgromadzeń, nastąpił wzrost świadomości społeczeństwa co do możliwości prawnych związanych z zatrzymaniem, co ma przełożenie na wzrost wpływu zażaleń widoczny w tabeli. Pomijając już wysoki odsetek zażaleń na zatrzymania w latach 2020-2021 należy zauważyć, że wpływ zażaleń na zatrzymania w poszczególnych sądach utrzymuje się na niskim poziomie. W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie liczba zażaleń na zatrzymania, poza latami 2020-2022, utrzymywała się na niskim poziomie, np. w roku 2015 było ich

zaledwie 31, a w roku 2016 tylko 21. Należy zwrócić uwagę na znaczący wzrost wpływu zażaleń na zatrzymania w roku 2017, który może wynikach z głośnych w tym okresie protestów związanych z kryzysem wokół sądów powszechnych. Należy zaznaczyć, iż Sąd Rejonowy Warszawa-Śródmieście w Warszawie ze względu na rejon objęty kognicją tego sądu, był obciążony dużą ilością spraw w przedmiocie zażaleń na zatrzymania, w szczególności w okresach największych demonstracji, protestów czy zgromadzeń. Głownie wynika to z tego, że jeśli dochodziło do zatrzymania na terenie kognicji tego sądu, to wszystkie zażalenia również do niego trafiały. Zdaje się, iż z tego względu można odnotować większą liczbę zażaleń na zatrzymania w tym sądzie w porównaniu do innych warszawskich sądów oraz sądów w pozostałych miastach. Podobnie sytuacja wygląda w tabeli nr 2 przedstawiającej wpływ zażaleń na zatrzymania w latach 2015-2023 w sprawach wykroczeniowych. W większości sądów liczba zażaleń na zatrzymania na podstawie art. 45 k.p.s.w. jest bliska zera, bowiem np. w Sądzie Rejonowym Warszawa-Żoliborz w Warszawie, Sądzie Rejonowym Katowice-Wschód w Katowicach bądź Sądzie Rejonowym w Toruniu, w latach 2015-2023 nie było ani jednego zażaleń na zatrzymanie w sprawie wykroczeniowej. W Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie w latach 2015-2023 była tylko jedna sprawa wykroczeniowa w roku 2022. Podobnie jak było to w sprawach karnych, tak też tutaj widoczny jest znaczący wzrost liczby zażaleń na zatrzymania w latach 2020-2022 w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z uwagi na liczne protesty w tym okresie i tak też w 2020 r. było 26 zażaleń, w 2021 r. – 27 zażaleń, w 2022 r. – 25 zażaleń, a w 2023 r. zaledwie 4 zażalenia na zatrzymania w sprawach wykroczeniowych. Z czego może wynikać zdecydowanie mniejszy wpływ zażaleń na zatrzymania w sprawach wykroczeniowych? Jednym z czynników na pewno jest fakt, iż wykroczenia są czynami o mniejszej szkodliwości społecznej czynu niż przestępstwa z k.k. Co za tym idzie, występuje tu mniejsze zagrożenie karą, a sam katalog kar znacząco odbiega od katalogu kar z k.k. Z tego też względu, osoby, którym zarzuca się popełnienie wykroczenia być może rzadziej korzystają z pomocy adwokata bądź radcy prawnego z uwagi na świadomość mniejszych konsekwencji. Tym samym mogą nie przykładać tak dużej uwagi co do swoich uprawnień, a pewnie w wielu wypadkach, pomimo tego, że zostają pouczeni o przysługujących im uprawnieniach, nie mają oni nawet świadomości co do możliwości złożenia zażalenia.

3.4.3 Możliwe rozstrzygnięcia sądowe

Po rozpoznaniu zażalenia sąd w sytuacji, w której uzna zatrzymanie za bezzasadne lub nielegalne, zarządza natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego w formie postanowienia, o ile zatrzymany jest nadal pozbawiony wolności. Z kolei, jeśli zatrzymany został już zwolniony, a sąd dopatrzył się przesłanek bezzasadności bądź nielegalności zatrzymania to z uwagi na bezprzedmiotowość zwolnienia zatrzymanego, sąd stwierdza w orzeczeniu zaistniałe uchybienia oraz uznaje, iż nie zaistniały podstawy faktyczno-prawne uzasadniające zatrzymanie[801]. W sytuacji, w której sąd stwierdzi, iż zatrzymanie było zasadne i legalne, ale zarazem było nieprawidłowe, również poprzestanie na stwierdzeniu powyższych uchybień, ale nie nastąpi zwolnienie zatrzymanego, bowiem stwierdzenie nieprawidłowości nie podważa tego, że istniały podstawy do zatrzymania[802]. Jednakże w każdej z powyżej opisanej sytuacji, czyli w razie stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości, sąd powinien zawiadomić prokuratora i organ przełożony nad organem, który zatrzymania dokonał (art. 246 § 4 k.p.k.), co „ma służyć kształtowaniu prawidłowej polityki w zakresie zatrzymań i zapobiegać nielegalnym i bezpodstawnym zatrzymaniom na przyszłość, a także przyczynić się do wykształcenia się praktyki policyjnej właściwej demokratycznemu państwu prawa.”[803] Ponadto zawiadomienie prokuratora ma na celu umożliwienie efektywnego sprawowania nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym, wynikającego z art. 326 k.p.k., oraz nadzoru nad wykonywaniem decyzji o pozbawieniu wolności[804], wynikającego z art. 73 Prawa o prokuraturze. Natomiast, gdy sąd uzna, iż zatrzymanie było zasadne, legalne i prawidłowe, nie uwzględnia zażalenia. Postanowienie wydane w wyniku rozpoznania zażalenia na zatrzymanie jest prawomocne i nie podlega już zaskarżeniu.

[801] Uchwała SN z 4.07.1991 r., WZP 1/91.
[802] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[803] P. Hofmański, *Zatrzymanie policyjne w świetle nowego kodeksu postępowania karnego* [w:] *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana prof. L. Tyszkiewiczowi*, red. O. Górniok, Katowice 1999, s. 310.
[804] Ibidem, s. 310.

3.5 Podsumowanie

Obecnie obowiązujące przepisy ustawy – Prawo o zgromadzeniach porządkują cały proces związany z organizacją zgromadzenia, zapewniają ścieżkę odwoławczą od decyzji zakazującej zgromadzenia oraz chronią pokojowe zgromadzenia. Z drugiej jednak strony, przepisy te budzą wiele wątpliwości, chociażby w zakresie samej instytucji zgromadzeń cyklicznych oraz przyznania im pierwszeństwa. A sama instytucja zgromadzeń cyklicznych jest określana jako „swoisty pomnik niedemokratycznych i naruszających standardy praw człowieka zmian w prawie wprowadzonych w Polsce w ostatnich latach" [805] (A. Ploszka). Jednak szerzej o ograniczaniu wolności zgromadzeń, w tym o przyznaniu pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym, w kolejnym rozdziale. W kontekście tematyki niniejszej pracy istotne pozostają także regulacje dotyczące przepisów prawa materialnego, które stanowiły przyczynę zatrzymania, a co do których także są pewne wątpliwości np. przy stosowaniu art. 116 § 1a k.w. i zatrzymaniu z uwagi na same uczestnictwo w zgromadzeniu. Nie bez znaczenia są również przedstawione w niniejszym rozdziale regulacje dotyczące stosowania środków przymusu bezpośredniego, bowiem to właśnie nadużywanie ich stosowania było zauważalne podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. W związku z wszelkimi pojawiającymi się wątpliwościami, czy to z zakresu ograniczania wolności zgromadzeń, czy to przyczyn zatrzymania, czy nadużyć ze strony funkcjonariuszy, najważniejszym uprawnieniem pozostaje sądowa kontrola zatrzymania, czyli możliwość odwołania się do sądu. To w tym postępowaniu sąd dokona oceny, czy ziściły się przesłanki uprawniające do zatrzymania, czy zatrzymanie było legalne, a także czy przestrzegano praw osób zatrzymanych, Zatem sąd orzeknie, czy zatrzymanie było zasadne, legalne oraz prawidłowe, a w razie stwierdzenia uchybień zawiadomi prokuratora i organ przełożony nad organem, który zatrzymania dokonał, a gdy orzeknie bezzasadność lub nielegalność zatrzymania, zarządzi natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

[805] Zob. artykuł dostępny na stronie internetowej Amnesty International, *Pomimo apeli, spotkań i obietnic, zgromadzenia cykliczne dalej są częścią polskiego prawa*, https://www.amnesty.org.pl/zgromadzenia-cykliczne-dalej-sa-czescia-polskiego-prawa/ (dostęp: 11.04.2026 r.).

Rozdział IV.
Zmiany prawne w zakresie stosowania prawa w latach 2015-2023 a praktyka zgromadzeń publicznych

4.1 Nowelizacje ustawy – Prawo o zgromadzeniach

Omawiana już wcześniej ustawa – Prawo o zgromadzeniach weszła w życie z dniem 14 października 2015 r., a do momentu jej wprowadzenia obowiązywała ustawa – Prawo o zgromadzeniach, która weszła w życie 1 sierpnia 1990 r. [806]. Ustawa – Prawo o zgromadzeniach z 1990 r. przewidywała, m.in., iż „Zgromadzeniem jest zgrupowanie co najmniej 15 osób, zwołane w celu wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska", zatem wyłączała ona spod swojego zakresu zgrupowania osób poniżej tej liczby. Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 września 2014 r., sygn. akt K 44/12[807] uznano art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach, w części zawierającej zwrot „co najmniej 15 osób", za niezgodny z art. 57 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Co więcej, nie przewidywała ona zgromadzeń spontanicznych oraz wprowadzała obowiązek zawiadomienia o organizacji zgromadzenia w terminie najwcześniej 30 dni i nie później niż 3 dni przed planowaną datą zgromadzenia. Ustawa nie przewidywała innej możliwości organizacji zgromadzeń. Na podstawie art. 14 tejże ustawy, zmieniono brzmienie art. 52 § 1 k.w., zgodnie z którym za zwołanie zgromadzenia bez wymaganego zawiadomienia albo przewodniczenie takiemu zgromadzeniu lub zgromadzeniu zakazanemu, groziła kara aresztu do dwóch tygodni, kara ograniczenia wolności albo kara grzywny. Ponadto od decyzji o zakazie zgromadzenia wydanej przez organ gminy istniała możliwość odwołania się do wojewody. Co istotne, ustawa nie przewidywała sądowej ścieżki odwoławczej. W doktrynie dostrzegano, iż „Regulacja bezwzględnie wymagająca dokonania notyfikacji, również w przypadku spontanicznych zgromadzeń publicznych, w połączeniu z odpowiedzialnością karną za uchybienie temu wymogowi jest poważnym obciążeniem dla wolności konstytucyjnej i jest sprzeczna z zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji)"[808]. W doktrynie podnoszono również, iż ustawa wymaga zmian, a „(…) niedostrzeganie specyfiki pokojowych zgromadzeń spontanicznych i ustanowienie wymogu każdorazowego zawiadamiania na kilka dni przed datą zgromadzenia może być

[806] Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 397 z późn. zm.).
[807] Wyrok TK z 18.09.2014 r., K 44/12, OTK-A 2014, nr 8, poz. 92.
[808] A. Bodnar, M. Ziółkowski, *Zgromadzenia spontaniczne*, op. cit., s. 49.

niepotrzebnym ograniczeniem możliwości korzystania z wolności organizowania pokojowych zgromadzeń."[809] Pomimo tego, że ustawa z 1990 r. nie definiowała zgromadzeń spontanicznych, to w doktrynie oraz orzecznictwie posługiwano się pojęciem zgromadzeń spontanicznych[810]. Wskazywano wówczas, iż są to zgromadzenia, które nie są zaplanowane ani przygotowane, a ich organizacja wynika z nagłego i nieprzewidzianego wydarzenia[811]. Takie zgromadzenie jest reakcją społeczeństwa na dane wydarzenie w celu przedstawienia swojego stanowiska, wyrażenia poparcia bądź sprzeciwu do danej sytuacji[812]. Co ważne, z uwagi na to, iż zgromadzenie spontaniczne jest reakcją na bieżące wydarzenia, to jego późniejsza organizacja byłaby niecelowa z punktu widzenia wyrażenia swojego stanowiska[813]. Z pewnością możliwość organizacji zgromadzeń spontanicznych, przed ich uregulowaniem w ustawie, można wywodzić z realizacji konstytucyjnej wolności zgromadzeń[814]. Przełomowym momentem był wyrok TK z 10.07.2008 r., sygn. akt P 15/08, bowiem TK na skutek pytania prawnego, zbadał zakres ówczesnego art. 52 § 1 pkt 2 k.w. (obecnie art. 52 § 2 pkt 2 k.w.), przewidującego penalizację zwoływania zgromadzenia bez wymaganego zawiadomienia albo przewodniczenie takiemu zgromadzeniu. Co prawda, w orzeczeniu wskazano, iż „odstępstwo od zasady zawiadomienia o zgromadzeniu w »nagłych sytuacjach« (kreacja szczególnego kontratypu dla zgromadzenia spontanicznego) prowadziłoby do lekceważenia notyfikacji w ogóle, co mogłoby utrudniać, a nawet wręcz uniemożliwiać organom władzy publicznej podjęcie działań mających na celu ochronę zarówno porządku społecznego, jak i osób biorących udział w zgromadzeniu"[815], to jednak Trybunał dostrzegł, iż sam brak wyodrębnienia zgromadzeń spontanicznych w przepisach ustawy – Prawo o zgromadzeniach nie wyklucza wypracowania szczególnego podejścia do konkretnych stanów faktycznych, które nie zmierzałyby do ograniczania wolności zgromadzeń[816]. Trybunał wskazał, iż „orzekając o społecznym niebezpieczeństwie czynu polegającego na zaniechaniu notyfikacji zgromadzenia i o winie sprawcy tego czynu (organizator/przewodniczący zgromadzenia spontanicznego), sąd ma obowiązek (art. 8 ust. 2 Konstytucji) ocenić, czy do zaniechania notyfikacji doszło z uwagi na nagłość

[809] A. Bodnar, M. Ziółkowski, *Zgromadzenia spontaniczne*, op. cit., s. 49.
[810] J. Holocher, *In dubio pro libertate jako dyrektywa interpretacyjna - uwagi na kanwie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, PPP 2019, nr 7-8, s. 88.
[811] Wyrok TK z 18.09.2014 r., K 44/12.
[812] Ibidem.
[813] Ibidem.
[814] A. Niżnik-Mucha, *Glosa do wyroku TK z dnia 10 lipca 2008 r., P 15/08*, Prz.Sejm. 2009, nr 2, s. 176.
[815] Wyrok TK z 10.7.2008 r., P 15/08.
[816] Ibidem.

wydarzeń (spontaniczność zgromadzenia), czy zgromadzenie zgodnie z art. 57 Konstytucji podlegało konstytucyjnej ochronie, i z tego punktu widzenia przeanalizować przesłanki karania za wykroczenie."[817] A następnie to właśnie w wyroku TK z 18.09.2014 r., sygn. akt K 44/12[818], Trybunał orzekł, iż w ówczesnym stanie prawnym brakuje uregulowań odnoszących się do zgromadzeń spontanicznych.

Jednak warto pamiętać, iż przed 2015 r., czyli wprowadzeniem nowej ustawy – Prawo o zgromadzeniach, poza problematyką zgromadzeń spontanicznych, istniało wiele niejasności dotyczących stosowania ustawy – Prawo o zgromadzeniach z 1990 r. Przyczyniły się do tego nowelizacje, które towarzyszyły ustawie z 1990 r. Poniżej zostaną przedstawione zmiany, na które warto zwrócić uwagę pod kątem ograniczania wolności zgromadzeń. Brzemienne znaczenie dla zmian prawnych, które zostały zainicjowane przez ówczesnego Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, były wydarzenia z 11 listopada 2011 r. Mianowicie, podczas Marszu Niepodległości w 2011 r. doszło do starć pomiędzy dwiema grupami z dwóch przeciwstawnych ruchów politycznych[819]. Wydarzenia z dnia 11 listopada 2011 r. wywołały niemałe kontrowersje z uwagi na sposób zachowania uczestników zgromadzenia, jak i sposób działania funkcjonariuszy Policji zabezpieczających te wydarzenia[820]. Na skutek wspomnianych zamieszek i burd ulicznych w 2011 r., ówczesny Prezydent RP Bronisław Komorowski złożył projekt nowelizacji[821], czego efektem jest ustawa z dnia 14 września 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach[822]. Wiele organizacji pozarządowych wyrażało swój negatywny stosunek do proponowanej nowelizacji, wskazując, że dąży ona do ograniczenia wolności zgromadzeń[823]. Zwracano wówczas uwagę, iż nie należy tworzyć prawa w sposób

[817] Ibidem.
[818] Wyrok TK z 18.09.2014 r., K 44/12.
[819] P. Winczorek, *Piotr Winczorek: Ustawa o zgromadzeniach do poprawki*, https://www.rp.pl/opinie-prawne/art13968811-piotr-winczorek-ustawa-o-zgromadzeniach-do-poprawki (dostęp: 27.02.2026 r.).
[820] Zob. artykuł dostępny na stronie internetowej Newsweek Polska, *Helsińska Fundacja Praw Człowieka o 11 listopada*, https://www.newsweek.pl/polska/helsinska-fundacja-praw-czlowieka-o-11-listopada-w-warszawie/8rd08s5 (dostęp: 03.03.2026 r.); artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Prawnej, *Helsińska Fundacja Praw Człowieka o działaniach policji 11 listopada: na Pl. Konstytucji dobrze, potem z zastrzeżeniami*, https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/565621,helsinska-fundacja-praw-czlowieka-o-dzialaniach-policji-11-listopada-na-pl-konstytucji-dobrze-potem-z-zastrzezeniami.html (dostęp: 03.03.2026 r.), K. Baranowska, A. Niewińska, artykuł dostępny na stronie internetowej Rzeczpospolitej*, Marsz, blokada i zadyma*, https://www.rp.pl/wydarzenia/art14114311-marsz-blokada-i-zadyma (dostęp: 03.03.2026 r.).
[821] K. Skotnicki, *Opinia prawna na temat prezydenckiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach*, Zeszyty Prawnicze BAS 2012, nr 2(34), s. 114.
[822] Ustawa z dnia 14 września 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. poz. 1115).
[823] Zob. wywiad P. Wojewódki z A. Bodnarem z 12 lipca 2021 r. dostępny na stronie internetowej Polskiego Radia, https://www.polskieradio.pl/13/11465/Artykul/646995,rozmowa-z-adamem-bodnarem (dostęp: 03.03.2026 r.).

impulsywny, będący reakcją na jedno z wydarzeń, mowa tutaj o Marszu Niepodległości w 2011 r. w Warszawie. Ustawa rozszerzała krąg osób, które nie mogą uczestniczyć w zgromadzeniach o osoby posiadające przy sobie broń, materiały wybuchowe, wyroby pirotechniczne lub inne niebezpieczne materiały lub narzędzia. Istotną zmianą było dodanie ust. 2b do art. 6 oraz wprowadzenie art. 7a do ustawy – Prawo o zgromadzeniach. Znowelizowana treść art. 6 ust. 2b wskazuje, iż „Zgromadzenia organizowane przez 2 lub większą liczbę organizatorów w tym samym czasie, w miejscach lub na trasach przejścia, które są tożsame lub w części się pokrywają, mogą się odbyć, jeżeli jest możliwe ich oddzielenie lub odbycie w taki sposób, aby ich przebieg nie zagrażał życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach. Jeżeli oddzielenie lub odbycie zgromadzeń nie jest możliwe, stosuje się art. 7a." Natomiast art. 7a zobowiązuje organ gminy do niezwłocznego wezwania organizatora zgromadzenia zgłoszonego później do zmiany czasu lub miejsca zgromadzenia albo trasy przemarszu. A w sytuacji, w której organizator takiej zmiany nie dokona, organ gminy zakazuje zgromadzenia publicznego zgłoszonego później. Co ważne, wątpliwości konstytucyjne budziło użycie sformułowania „zgłoszonego później", które jednak zostały rozstrzygnięte w przywoływanym już wyroku TK z 18.09.2024 r., K 44/12. W wyroku TK orzekł, iż użycie sformułowania „zgłoszonego później" stwarza szerokie pole do zróżnicowanych interpretacji przez organy władzy publicznej, a samo sformułowanie nie spełnia wymogów określoności prawa, tj. zarówno precyzyjności jak i jasności regulacji prawnej[824]. Wobec powyższego, TK orzekł o niezgodności art. 7a ust. 1, w części zawierającej sformułowanie „zgłoszonego później" oraz art. 7a ust. 2, w części zawierającej sformułowanie „wcześniej zgłoszonego" za niezgodny z zasadą demokratycznego państwa prawa[825] (art. 2 Konstytucji RP). Tą samą ustawą zmieniono treść art. 7 ust. 1 w ten sposób, że zmieniły się terminy notyfikacji zgromadzenia z „nie później niż na 3 dni [podkreślenie własne], a najwcześniej 30 dni przed datą zgromadzenia" na „nie później niż na 3 dni robocze [podkreślenie własne], a najwcześniej 30 dni przed datą zgromadzenia". Na pierwszy rzut oka zmiana mogła wydawać się niewielka, bowiem polegała ona na dodaniu słowa robocze. Jednak w istocie miała ona duże znaczenie, bowiem *de facto* wydłużała ona termin, do którego należało zawiadomić organ gminy o odbywającym się zgromadzeniu. Mogło dojść do sytuacji, w których termin na notyfikację zgromadzenia mógł wynosić 5 dni, a w rzadkich przypadkach nawet i 7 dni (zgromadzenie zaplanowane na 31 grudnia,

[824] Wyrok TK z 18.09.2014 r., K 44/12.
[825] Ibidem.

musiało zostać zgłoszone najpóźniej 24 grudnia, aby zachować termin 3 dni roboczych, przy założeniu, że 25-28 grudnia to odpowiednio piątek, sobota i niedziela)[826]. Wskazaną ustawą zajął się Trybunał Konstytucyjny w sprawie o sygn. akt K 44/12[827], w której stwierdził, iż art. 7 ust. 1 ustawy „w zakresie, w jakim określa obowiązek zawiadomienia organu gminy o zgromadzeniu nie później niż na 3 dni robocze, jest niezgodny z art. 57 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji"[828]. Trybunał orzekł, iż stanowi to nadmierne ograniczenie wolności zgromadzeń, które nie przechodzi testu proporcjonalności. Trybunał zwrócił również uwagę na zachwianie równowagi stron poprzez przyznanie organom więcej czasu na dokonanie oceny zgromadzenia oraz ewentualnego wydania decyzji odmownej aniżeli organizatorowi zgromadzenia na złożenie odwołania od decyzji[829]. Warto wspomnieć, że nowelizacja ustawy – Prawo o zgromadzeniach, proponowana przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, nadal nie przewidywała zgromadzeń spontanicznych. Wprowadzała natomiast rozdział 2a przewidujący m.in. karę grzywny dla przewodniczącego zgromadzenia, który nie podejmuje odpowiednich działań w zakresie żądania opuszczenia zgromadzenia przez osobę naruszającą przepisy lub rozwiązania zgromadzenia. Kara grzywny została również przewidziana dla uczestników zgromadzenia, którzy nie wykonują żądań przewodniczącego. Powyższe ukazuje, iż już w ustawie – Prawo o zgromadzeniach z 1990 r. oraz towarzyszącym ustawie nowelizacjom, istniało wiele niejasności oraz wątpliwości. Część nowelizacji wynikała również z rozwijającej się praktyki społecznej, chociażby w zakresie organizacji Marszów Niepodległości. Nie należy tracić z pola widzenia przebiegu Marszów Niepodległości także w kolejnych latach i związanych z tym kontrowersji. Do wielu zamieszek i starć z Policją dochodziło również podczas Marszów Niepodległości w latach 2012-2014. Aktywność społeczeństwa obywatelskiego przejawiała się w protestach społecznych przeciwko ACTA[830], które miały miejsce w 2012 r. Zjawisko zostało ocenione przez socjologów jako precedens: „W polskiej sieci już około pół miliona internautów wyraża sprzeciw wobec zamiaru przystąpienia Polski do międzynarodowego porozumienia ACTA. - Taka aktywność nie miała dotychczas

[826] Ibidem.
[827] Ibidem.
[828] Ibidem.
[829] Ibidem.
[830] Anti-Counterfeiting Trade Agreement (dalej ACTA) – umowa handlowa dotycząca zwalczaniu obrotu towarami podrabianymi, która dotyczyła również ochrony własności intelektualnej, w tym piractwa. Protestujący przeciwko ACTA wyrażali swój niepokój w zakresie ograniczenia wolności słowa w Internecie.

precedensu, to dobry znak dla społeczeństwa obywatelskiego w Polsce”[831] (D. Batorski). Jednak nie tylko w sieci, bowiem odbywały się również liczne zgromadzenia w całej Polsce, m.in. przed przedstawicielstwem Parlamentu Europejskiego w Warszawie oraz w 26 polskich miast[832]. Co ważne, protesty przeciwko ACTA były jednymi z pierwszych na tak dużą skalę zgromadzeniami spontanicznymi, które odbywały się jako reakcja na konkretną sytuację. Można rzec, iż to właśnie te protesty ukształtowały instytucję zgromadzeń spontanicznych, które były wówczas aktywnie wykorzystywane przez społeczeństwo, jak i szeroko badane zarówno przez media jak i naukowców. Należy się również zastanowić, czy swego czasu zgromadzenia spontanicznie nie były nadużywane przez społeczeństwo obywatelskie? To znaczy, czy społeczeństwo nie traktowało braku regulacji zgromadzeń spontanicznych jako linii obrony w sytuacji zatrzymania przez Policję? To zagadnienie nie będzie przedmiotem szerszych rozważań, jednak celem powyższego jest zwrócenie uwagi na to, że do 2015 r., tj. przed wprowadzeniem nowej ustawy – Prawo o zgromadzeniach w 2015 r., istniało wiele niejasności, wątpliwości i kontrowersji co do organizacji zgromadzeń. Wynikało to m.in. z rozwoju prawa, ale także praktyki społecznej w kontekście np. nadużywania zgromadzeń spontanicznych jako swoistej linii obrony w przypadku zatrzymania przez policję. Biorąc pod uwagę liczne niejasności w kontekście regulacji prawnych dotyczących zgromadzeń do 2015 r., a następnie wprowadzenie nowej ustawy w 2015 r. i związane z tym kontrowersje, skłania to do wniosku, iż w 2015 r. sytuacja nie uległa poprawie, bowiem zmiany prawne zaostrzały reżim i stwarzały pole do różnych interpretacji prawa, a także nadużyć ze strony władzy publicznej.

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach jest realizacją wspomnianego już wyroku TK z dnia 18.09.2024 r., sygn. akt K 44/12, a także realizacją środków ogólnych wynikających z wyroku ETPCz z dnia 3 maja 2007 r. w sprawie *Bączkowski i inni przeciwko Polsce*[833]. Sprawa *Bączkowski przeciwko Polsce* dotyczyła wydania przez organ gminy, tj. Prezydenta m. st. Warszawy, decyzji zakazującej organizacji zgromadzenia, tj. Parady Równości w Warszawie. Organ powołał się na brak dostarczenia przez organizatorów tzw. projektu

[831] Artykuł dostępny na stronie internetowej onet.pl, *Dlaczego młodzi protestują przeciw ACTA? Ekspert wyjaśnia*, https://wiadomosci.onet.pl/kraj/dlaczego-mlodzi-protestuja-przeciw-acta-ekspert-wyjasnia/ylzgt (dostęp: 03.03.2026 r.).
[832] Ibidem.
[833] Wyrok ETPC z 3.05.2007 r., 1543/06, *Bączkowski i inni przeciwko Polsce*, HUDOC.

organizacji ruchu i wydał decyzję zakazującą organizacji zgromadzenia[834]. W związku z tym organizatorzy w dniu 3 czerwca 2005 r. zawiadomili organ o organizacji wieców w dniu 11 czerwca 2005 r.[835] Dnia 9 czerwca 2005 r. organ ponownie wydał decyzję zakazującą organizacji wieców, a jednym z argumentów była konieczność odmowy ze względu na inne odbywające się tego dnia zgromadzenia o przeciwnych ideach niż zgromadzenie organizowane przez skarżących[836]. Pomimo decyzji zakazującej organizacji parady, parada się odbyła. Trybunał orzekł, że doszło do naruszenia art. 11 EKPCz, bowiem pomimo tego, że manifestacja mogła przejść, to jednak skarżący podjęli ryzyko organizując zgromadzenia, na które nie było zgody, a odmowa organizacji zgromadzenia mogła mieć efekt mrożący zarówno na organizatorów, jak i uczestników zgromadzenia[837]. Co ważne, już po odbyciu parady, organy odwoławcze uchyliły decyzje i orzekły, że decyzje organów nie były należycie uzasadnione i zostały wydane z naruszeniem prawa. ETPCz stwierdził też naruszenie art. 13 w zw. z art. 11 EKPCz z uwagi na brak skutecznego środka odwoławczego od zakazu zgromadzenia[838]. Trybunał dostrzegł, iż organy odwoławcze wydały decyzję korzystną dla skarżących po dacie planowanych zgromadzeń, a pojęcie skutecznego środka odwoławczego wymagałoby, aby skarżący mieli możliwość uzyskania decyzji przed planowaną datą zgromadzenia[839]. ETPCz stwierdził również naruszenie art. 14 w zw. z art. 11 EKPCz, polegającego na dyskryminacji skarżących, jako organizatorów zgromadzenia, z uwagi na orientację seksualną. Trybunał wskazał, iż Prezydent m. st. Warszawy publicznie wyrażał swoje poglądy osobiste, które miały bezpośredni związek z korzystaniem z wolności zgromadzeń[840].

Warto jednak przyjrzeć się temu, jaki cel przyświecał ustawodawcy, wprowadzającemu ustawę z 2015 r. W uzasadnieniu do tej ustawy możemy przeczytać, iż determinantem do wprowadzenia nowych regulacji był m.in. „Brak rozwiązań m.in. w zakresie odformalizowania sposobu składania zawiadomień o zamiarze odbycia niektórych zgromadzeń, dotyczących zgromadzeń odbywających się w wyniku nagłego zdarzenia, czy też gwarantujących drogę sądową rozpatrywania odwołań od decyzji w

[834] Ibidem, § 13.
[835] Ibidem, § 12.
[836] Ibidem, § 14.
[837] Ibidem, § 67.
[838] Ibidem, § 84.
[839] Ibidem, § 81.
[840] Ibidem, § 100.

sprawie zakazu zgromadzeń, a także wadliwość już istniejących (m.in. definicji zgromadzenia, krzyżowania się zgromadzeń, nieskutecznej procedury odwoławczej)”[841]. Przechodząc już do analizy samej ustawy – Prawo o zgromadzeniach z 2015 r., należy wskazać, że w art. 2 ustawy wprowadzono wyłączenie spod zakresu ustawy zgromadzeń organizowanych przez organy władzy publicznej oraz odbywanych w ramach działalności kościoła i innych związków wyznaniowych. Nadto, ustawa nie nakładała kryterium liczby osób, od której zależy, czy mamy do czynienia ze zgromadzeniem, czy też nie. W art. 3 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach wskazano, że „Zgromadzeniem jest zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych.” Natomiast w art. 3 ust. 2 tejże ustawy wyróżniono zgromadzenia spontaniczne. Poniżej zostaną wskazane zasadnicze różnice i wprowadzane zmiany w porównaniu z ustawą z 1990 r., jednak nie będą one przedmiotem szerszych rozważań. Zasadniczą różnicą jest także wprowadzenie ścieżki odwoławczej do sądu powszechnego, tj. po wydaniu przez organ gminy decyzji zakazującej zgromadzenia, organizator ma prawo odwołania się do sądu okręgowego właściwego ze względu na siedzibę organu gminy. Ustawa wprowadziła również postępowanie uproszczone w sprawach zgromadzeń, w którym skrócono terminy notyfikacji. Do postępowania uproszczonego nie stosuje się przepisów dotyczących zakazu organizacji zgromadzeń, bowiem z uwagi na skrócone terminy niemożliwa byłaby ścieżka odwoławcza do sądu. Ewentualna ścieżka odwoławcza przysługująca w obu postępowaniach przysługuje od decyzji o rozwiązaniu zgromadzenia. Szersze omówienie konkretnych regulacji dotyczących organizacji zgromadzeń oraz zgromadzeń spontanicznych znajduje się w 3.*1 Regulacje krajowe dotyczące organizowania zgromadzeń*. Co jeszcze ważne w kontekście dalszych rozważań to ustawa – Prawo o zgromadzeniach z 2015 r. w swoim pierwotnym brzmieniu nie przewidywała zgromadzeń cyklicznych. Instytucja zgromadzeń cyklicznych i odrębnego postępowania w zakresie zgromadzeń organizowanych cyklicznie weszła w życie ustawą z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach[842]. Tą samą ustawą zmieniono brzmienie art. 12 ustawy – Prawo o zgromadzeniach z 2015 r. poprzez przyznanie pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym. Jednak należy mieć na względzie, iż sam zamysł

[841] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o zgromadzeniach, VII kadencja, druk sejmowy nr 3518, https://www.sejm.gov.pl/.
[842] Ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach, op. cit.

wprowadzenia zgromadzeń cyklicznych zrodził się z tzw. rezerwacji miejsca i czasu, która była w pierwotnym brzmieniu ustawy z 2015 r. Mianowicie, istniała zasada pierwszeństwa wyboru miejsca i czasu, która przysługiwała ze względu na kolejność wniesionych zawiadomień. To dopiero na mocy nowelizacji z 2016 r. pierwszeństwo wyboru miejsca i czasu przyznano zgromadzeniom cyklicznym.

Zgodnie z art. 26 a ustawy – Prawo o zgromadzeniach znowelizowanej ustawą z 13 grudnia 2016 r., aby można mówić o zgromadzeniu cyklicznym, konieczne jest spełnienie następujących przesłanek: tożsamość organizatora, tożsamość miejsca, częstotliwość organizacji (co najmniej 4 razy w roku lub co najmniej raz w roku w dniach świąt państwowych lub narodowych), organizowanie podobnych zgromadzeń w przeszłości i ich szczególny cel[843] (w ciągu ostatnich 3 lat oraz celem w szczególności było uczczenie doniosłych i istotnych dla historii Rzeczypospolitej Polskiej wydarzeń). Zgodę na organizację zgromadzeń cyklicznych wydaje wojewoda, a nie organ gminy. Już samo przyznanie uprawnienia do wydania decyzji o organizacji zgromadzeń cyklicznych wojewodzie wywołało niemałe kontrowersje. Bowiem zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 14 ustawy samorządzie gminnym[844], do zadań własnych gminy należy dbałość o porządek i bezpieczeństwo publiczne, a „sprawy nadzoru organu gminy nad organizacją i przebiegiem zgromadzeń są siłą rzeczy sprawami lokalnymi”[845]. W doktrynie pojawiały się głosy, które wskazują, że „Angażowanie organu administracji rządowej w proces organizacji czy też notyfikacji zgromadzeń publicznych traktować należy jako chybiony i wprowadzający niepotrzebny dualizm proceduralny przy szeroko rozumianej organizacji zgromadzeń publicznych.”[846] Z czym w pełni należy się zgodzić. Jednak największe kontrowersje budzi przyznanie pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym przed zgromadzeniami zwykłymi i uproszczonymi[847]. Zgodnie z art. 12 ustawy – Prawo o zgromadzeniach: „Jeżeli wniesiono zawiadomienia o zamiarze zorganizowania dwóch lub większej liczby zgromadzeń, które mają zostać zorganizowane, chociażby częściowo

[843] A. Rzetecka-Gil [w:] *Prawo o zgromadzeniach…,* op. cit., art. 26(a).
[844] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, op. cit.
[845] Opinia Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach z dnia 30 listopada 2016 r., BSA I-21-499/16, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/021-499_16%20Uwagi%20SN%20do%20projektu%20ustawy%20o%20zm.%20ustawy%20-%20Prawo%20o%20zgromadzeniach.pdf (dostęp: 30.01.2026 r.).
[846] K. Drewniowska, *Wolność zgromadzeń w Polsce po nowelizacji ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 58.
[847] A. Malkiewicz-Jaros, *O wolności zgromadzeń w aspekcie teorii formalizmu, pozytywizmu prawniczego i prawa natury*, op. cit., s. 18.

w tym samym miejscu i czasie, w szczególności w odległości mniejszej niż 100 m pomiędzy zgromadzeniami, i nie jest możliwe ich odbycie w taki sposób, aby ich przebieg nie zagrażał życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, o pierwszeństwie wyboru miejsca i czasu zgromadzenia decyduje kolejność wniesienia zawiadomień. W przypadku gdy wniesione zawiadomienie nie spełniało wymagań określonych w art. 10, o kolejności wniesienia tego zawiadomienia decydują data, godzina i minuta jego ponownego wniesienia, o ile tak wniesione zawiadomienie spełnia te wymagania. Zgromadzeniom, o których mowa w art. 26a, przysługuje pierwszeństwo wyboru miejsca i czasu zorganizowania zgromadzenia. [podkreślenie własne]". Zatem z przepisu wynika, iż co do zasady o pierwszeństwie wyboru miejsca i czasu zgromadzenia decyduje kolejność wniesienia zawiadomień, chyba że jednym ze zgromadzeń jest zgromadzenie cykliczne, które ma bezwzględne pierwszeństwo wyboru miejsca i czasu. Mamy więc do czynienia z hierarchizacją zgromadzeń[848]. Przyznanie pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym daje niejako uprzywilejowanie organizatorom tego typu zgromadzeń. A należy wziąć pod uwagę okoliczność, że rzeczywistym celem wprowadzenia zgromadzeń cyklicznych była ochrona zgromadzeń upamiętniających ofiary katastrofy polskiego samolotu rządowego w Smoleńsku w 2010 r., które były organizowane co miesiąc przez osoby związane z ówcześnie rządzącą partią[849]. Obecna hierarchia, biorąc również pod uwagę treść art. 2 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, kształtuje się następująco: „1) zgromadzenia organizowane przez organy władzy publicznej lub zgromadzenia odbywane w ramach działalności kościołów i innych związków wyznaniowych, 2) zgromadzenia cykliczne, 3) zgromadzenia „zwykłe", organizowane na podstawie przepisów rozdziału 2 Prawa o zgromadzeniach, 4) zgromadzenia spontaniczne."[850] W doktrynie dostrzega się również, że zachowanie 100 metrowego odstępu, o którym mowa w art. 12 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, powoduje *de facto* całkowite wykluczenie możliwości zwoływania zgromadzeń o charakterze kontrdemonstracji[851]. Kontrdemonstracje to szczególna forma zgromadzeń jednoczesnych, w których uczestnicy pragną wyrazić swoją niezgodę z poglądami

[848] K. Drewniowska, *Wolność zgromadzeń w Polsce po nowelizacji ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach*, op. cit., s. 58.
[849] Opinia *amicus curiae* Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w sprawie *Siedlecka przeciwko Polsce*, 13375/18, https://hfhr.pl/upload/2021/12/2492_001.pdf (dostęp: 30.01.2026 r.).
[850] Opinia Rzecznika Praw Obywatelskich do projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, VII.613.12.2016.AG, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/opinia%20dot.%20projektu%20ustawy%20Prawo%20o%20Zgromadzeniach%2029.11.16.pdf (dostęp: 30.01.2026 r.).
[851] A. Malkiewicz-Jaros, *O wolności zgromadzeń w aspekcie teorii formalizmu, pozytywizmu prawniczego i prawa natury*, op. cit., s. 17.

wyrażonymi na innym zgromadzeniu[852]. Należy jednak pamiętać, iż na państwie ciąży pozytywny obowiązek ochrony pokojowych zgromadzeń, który rozciąga się także na kontrdemonstracje[853], a w przypadku kontrdemonstracji zbieżność czasu i miejsca ma kluczowe znaczenie[854]. Biorąc to pod uwagę należy stwierdzić, iż nowelizacja ustawy nie spełnia odpowiednich standardów płynących z prawa międzynarodowego.

Należy również wskazać na treść art. 26 b ust. 3 i 4 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, które wskazują, iż w sytuacji, w której wojewoda wyda zgodę na odbycie zgromadzenia cyklicznego w warunkach art. 12 ust. 1 ustawy – Prawo o zgromadzeniach, organ gminy w ciągu 24 godzin wydaje decyzję o zakazie zgromadzenia. Natomiast, jeśli organ gminy nie wykona swojego obowiązku, wojewoda jest uprawniony do wydania zarządzenia zastępczego w sposób niezwłoczny. Co więcej, niepokój budzi również brak możliwości zaskarżenia zastępczego zarządzenia wojewody. Co prawda, Trybunał Konstytucyjny[855] wskazał, iż ustawa nie zawiera wyraźnego zakazu zaskarżenia takiego orzeczenia, zatem jest ono zaskarżalne. Jednak nie wskazano, jakie przepisy powinny mieć zastosowanie w postępowaniu odwoławczym. W przedmiocie zaskarżalności zastępczego zarządzenia wojewody rozstrzygał Sąd Najwyższy, który w uchwale (SN7), sygn. akt III SZP 1/18[856], wskazał, iż „Organ gminy jest uprawniony do wniesienia odwołania od zarządzenia zastępczego wojewody o zakazie zgromadzenia wydanego w trybie art. 26b ust. 4 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 408), a także jest stroną w postępowaniu toczącym się na skutek odwołania organizatora zgromadzenia od takiego zarządzenia”[857]. Należy poddać w wątpliwość również okres, na jaki wydawana jest zgoda wojewody, bo zgodnie z art. 26 d ustawy – Prawo o zgromadzeniach może wynosić aż 3 lata. Oznacza to, że właśnie na taki okres zostanie ograniczona również możliwość organizacji w tym miejscu innych zgromadzeń publicznych.

Co ciekawe, Prezydent RP wniósł[858] o zbadanie zgodności z Konstytucją ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, zarzucając

[852] Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly. Second Edition., op. cit., s. 18.
[853] Ibidem, 37.
[854] Ibidem, s. 66.
[855] Wyrok TK z 16.03.2017 r., Kp 1/17, OTK-A 2017, nr 28.
[856] Uchwała SN(7) z 28.03.2018 r., III SZP 1/18, OSNP 2018, nr 10, poz. 143.
[857] Ibidem.
[858] Wniosek Prezydenta RP z 28 grudnia 2016 r. o zbadanie zgodności z Konstytucją ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2021/8/5/a1f0193d6a4b742b81a269ff03ce96ab/s22c-6e16122913340.pdf (dostęp: 30.01.2026 r.).

niezgodność z Konstytucją: art. 1 ust. 4 tejże ustawy dodającej rozdział 3a „Postępowanie w sprawach zgromadzeń organizowanych cyklicznie", art. 1 ust. 4 w zakresie w jakim art. 26 b ust. 4 ustawy – Prawo o zgromadzeniach wyłącza możliwość zaskarżenia zastępczego zarządzenia wojewody oraz art. 2 w zakresie w jakim wprowadza zakaz odbycia zgromadzeń nakazując stosowanie nowoustanowionych przepisów do zdarzeń, które miały miejsce przed wejściem w ich życie. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 marca 2017 r., sygn. akt Kp 1/17[859] orzekł zgodność przepisów z art. 2, 32 ust. 1, 57 Konstytucji RP. Jednak do wyroku zostały złożone 4 zdania odrębne. Należy mieć na względzie, iż „(…) orzeczenie to zostało wydane przy udziale 3 osób wadliwie wybranych na stanowisko sędziego TK, moc prawna tego wyroku jest dyskusyjna"[860]. Choć w powyższym postępowaniu przez TK, RPO nie brał udziału to jednak często można było zauważyć jego jednolite stanowisko w tym zakresie. RPO podkreślał, iż w składzie orzekającym zasiadało 3 sędziów, którzy zostali wybrani w miejsce prawidłowo już obsadzonych miejsc przez Sejm VII kadencji[861]. Co więcej, ich status był podważany również przez sam Trybunał Konstytucyjny[862]. Powyższe okoliczności spowodowały wycofanie wniosków RPO złożonych do TK.

Wprowadzenie pierwszeństwa zgromadzeń cyklicznych jest określane jako „(…) powrót do dzielenia zgromadzeń organizowanych w Polsce na dobrze postrzegane prorządowe oraz antyrządowe, które należy traktować z podejrzliwością i utrudniać ich przeprowadzenie."[863] Środowisko prawnicze nie ma wątpliwości, że ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach stanowi ograniczenie wolności zgromadzeń i stanowi krok wstecz w zakresie gwarancji wolności zgromadzeń[864]. Stanowisko w tej sprawie zabierało wiele organizacji pozarządowych

[859] Wyrok TK z 16.03.2017 r., Kp 1/17, op. cit.
[860] Raport Rzecznika Praw Obywatelskich, *Wolność zgromadzeń w Polsce w latach 2016 - 2018*, op. cit., s. 194.
[861] Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP z dnia 30 maja 2018 r., VII.613.10.2018.MKS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Opinia%20RPO%20ws.%20projektu%20nowelizacji%20Prawa%20o%20zgromadzeniach.pdf (dostęp: 12/04/2026 r.).
[862] Zob. wyrok TK z 3.12.2015 r., K 34/15, OTK-A 2015, nr 11, poz. 185; wyrok TK z 9.03.2016 r., K 47/15, OTK-A 2018, nr 31; wyrok TK z 11.08.2016 r., K 39/16, OTK-A 2016, nr 71 oraz postanowienie TK z 7.01.2016 r., U 8/15, OTK-A 2016, nr 1.
[863] R. Grabowski, *Ewolucja ustawowych regulacji wolności zgromadzeń w Polsce*, [w:] *Wolność zgromadzeń*, op. cit., s. 35.
[864] K. Drewniowska, *Wolność zgromadzeń w Polsce po nowelizacji ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach*, op. cit., s. 66.

takich jak Helsińska Fundacja Praw Człowieka[865], Amnesty International[866], a także Rzecznik Praw Obywatelskich[867]. Po kontrowersyjnej nowelizacji ustawy – Prawo o zgromadzeniach, która wprowadzała zgromadzenia cykliczne, ustawa była nowelizowana kilka razy. Jednak były to nowelizacja niemające większego znaczenia dla przedmiotu sprawy, a wprowadzane zmiany można nazwać zmianami technicznymi dlatego nie zostaną one omówione na kanwie niniejszej pracy[868]. Przedstawione powyżej wątpliwości co do wprowadzonych przez ustawodawcę zmian w zakresie nowej ustawy – Prawo o zgromadzeniach w 2015 r. potwierdzają tezę, iż zmiany *de facto* zaostrzały reżim, a tym samym stanowiły nadużycie ze strony władzy publicznej. Jednak w kontekście nadużyć warto wskazać na jeszcze jeden istotny aspekt. Mianowicie, chodzi tutaj o represje stosowane w stosunku do sędziów orzekających w sprawach dotyczących wolności zgromadzeń, a konkretnie o sprawę sędziego Łukasza Bilińskiego. Sprawa sędziego Bilińskiego ostatecznie trafiła przed ETPCz, a w dniu 15 stycznia 2026 r. zapadł wyrok[869] w powyższej sprawie. W dniu 3 lutego 2019 r. sędzia Łukasz Biliński został powołany do orzekania w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie gdzie orzekał w XI Wydziale Karnym aż do 2019 r., w którym orzekał głównie w sprawach wykroczeniowych. Następnie 3 lipca 2019 r. został przeniesiony do orzekania w III Wydziale Rodzinnym Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie[870]. Co ważne, przeniesienie przez Prezesa Sądu odbyło się bez opinii kolegium Sądu Okręgowego, co jednocześnie było wątpliwe z uwagi na treść art. 22 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych[871]. Sędzia

[865] Zob. m.in. raport Rzecznika Praw Obywatelskich, Wolność zgromadzeń w Polsce w latach 2016 - 2018, op. cit.
[866] Zob. artykuł dostępny na stronie internetowej Amnesty International, *Polska: Wolność zgromadzeń zagrożona*, https://www.amnesty.org.pl/wolnosc-zgromadzen-zagrozona/ (dostęp: 30.01.2026 r.).
[867] Zob. opinia Rzecznika Praw Obywatelskich do projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, VII.613.12.2016.AG, op. cit.
[868] Pierwsza nowelizacja ustawy – Prawo o zgromadzeniach wprowadzona po uchwaleniu ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach wynikała z utworzenia nowej formacji Służby Ochrony Państwa w zamian za formację Biura Ochrony Rządu. I tak art. 337 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 138 z późn. zm.) zmienił treść art. 8 ust. 3 ustawy – Prawo o zgromadzeniach w ten sposób, że słowa „Biura Ochrony Rządu" i „Szefa Biura Ochrony Rządu" zmieniono odpowiednio na „Służby Ochrony Państwa" i „Komendanta Służby Ochrony Państwa". Następnie art. 147 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. poz. 1000 z późn. zm.) zmieniono treść art. 15 ust. 3 ustawy – Prawo o zgromadzeniach w ten sposób, że zaktualizowano odesłanie do ustawy o ochronie danych osobowych w celu dostosowania przepisu do aktualnego stanu prawnego. W dalszej kolejności, art. 759 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. poz. 655 z późn. zm.) zmieniono treść art. 8 ust. 5 ustawy – Prawo o zgromadzeniach poprzez zaktualizowanie odesłania do ustawy w zakresie rozumienia terminu „w pobliżu jednostki wojskowej".
[869] Wyrok ETPCz z 15.01.2026 r., 13278/20, *Biliński przeciwko Polsce*, HUDOC.
[870] Ibidem, § 16.
[871] Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 334 z późn. zm.).

odwołał się od tej decyzji do Krajowej Radzie Sądownictwa, jak wiadomo w tym okresie już upolitycznionej. Pomimo tego, że Prezes Sądu uchylił decyzję w sprawie przeniesienia sędziego to jednak nadal musiał on orzekać w wydziale rodzinnym. Istotną okolicznością pozostaje fakt, iż sędzia w latach 2018-2019 orzekał w sprawach wykroczeniowych związanych z wolnością zgromadzeń oraz wolnością wypowiedzi, a m.in. w sprawach kontrmanifestacji do obchodów upamiętniających katastrofę smoleńską z 10 kwietnia 2010 r. oraz demonstracji przeciwko reformom sądownictwa wprowadzanych przez ówcześnie rządzących[872]. Część orzeczeń wydawanych przez sędziego Bilińskiego była postrzegana jako niekorzystna dla ówcześnie rządzących, co wiązało się z krytyką ówczesnej władzy[873]. Stąd też zasadny pozostaje wniosek, iż decyzja o przeniesieniu sędziego do innego wydziału wynikała z wydawanych przez niego orzeczeń, w których często uniewinniał on uczestników protestów[874]. W skardze do ETPCz, sędzia podnosił, iż nie uszanowano jego prawa do niezawisłości przez organy państwowe oraz prawa do ponownego rozpatrzenia decyzji przez bezstronny i niezależny organ[875]. ETPCz uznał naruszenie art. 6 ust. 1 EKPCz, stwierdzając tym samym naruszenie prawa do sądu. Trybunał podkreślał, iż nowoutworzona Krajowa Rada Sądownictwa nie jest „sądem" w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz[876], zatem decyzja o przeniesieniu sędziego do innego wydziału, nie została poddana kontroli sądowej przez organ o charakterze sądowym ani przez powszechny sąd[877]. Sprawa sędziego Bilińskiego ukazuje skalę nadużyć i próbę represji ze strony państwa, na którą nie ma zgody w demokratycznym państwie prawa. Jest to również przejaw wywoływania efektu mrożącego wobec sędziów, którzy w obawie przed ewentualnymi konsekwencjami, będą mieli większą podatność na orzekanie zgodnie z polityką rządzących, a nie zgodnie z własnym sumieniem. Z dużym rozczarowaniem należy patrzeć na próbę wpływu państwa na sędziów orzekających niezgodnie z ideą ówcześnie rządzącej partii.

[872] Wyrok ETPCz z 15.01.2026 r., 13278/20, *Biliński przeciwko Polsce*, § 8.
[873] Ibidem, § 9.
[874] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Sędzia przeniesiony z wydziału karnego do rodzinnego bez możliwości odwołania do sądu. ETPC: Polska naruszyła art. 6 EKPC*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sedzia-wydzial-przeniesienie-niemoznosc-odwolania-etpc-wyrok (dostęp: 06.03.2026 r.).
[875] Wyrok ETPCz z 15.01.2026 r., 13278/20, *Biliński przeciwko Polsce*, § 51.
[876] Ibidem, § 118.
[877] Ibidem, § 119.

4.2 Ograniczenie wolności zgromadzeń w okresie epidemii koronawirusa – ograniczenia covidowe

Choroba zakaźna COVID-19, wywoływana przez wirus SARS-CoV-2 (koronawirus), stanowiła zagrożenie dla zdrowia i życia obywateli na całym świecie. W dniu 11 marca 2020 r. została uznana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) za pandemię[878]. W związku z wybuchem epidemii koronawirusa polskie władze podjęły działania mające chronić społeczeństwo. Z drugiej jednak strony istniało ryzyko, iż ówczesny rząd będzie wykorzystywał pandemię jako możliwość ograniczania wyzwań dla swojej władzy[879]. Był to istotny problem nie tylko w Polsce, ale na całym świecie. Co ciekawe, w 153 krajach na całym świecie przyjęto środki ograniczające wolność zgromadzeń, a w 59 krajach – środki ograniczające wolność słowa[880]. W doktrynie wskazuje się, iż to, co zaobserwowaliśmy podczas pandemii, to jedne z największych ograniczeń swobód obywatelskich i swobody przemieszczania się w historii[881].

Na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego[882], ogłoszono od dnia 14 marca 2020 r. do odwołania stan zagrożenia epidemicznego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2. Następnie, rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii[883], ogłoszono od 20 marca 2020 r. do odwołania stan epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2. Obydwa rozporządzenia zostały wydane na podstawie upoważnienia ustawowego wynikającego z art. 46 ust. 2 i 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Z ust. 2 wskazanego artykułu wynika uprawnienie ministra właściwego do spraw zdrowia do ogłoszenia i odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii,

[878] Strona internetowa WHO, https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19 (dostęp: 06.03.2025 r.).
[879] Interesujące badania na temat tego, czy i w jaki sposób rządy wykorzystywały pandemię jako uzasadnienie do nakładania ograniczeń na wolność wypowiedzi zostały przeprowadzone przez F. S. Bethke oraz J. Wolff, więcej na ten temat: F. S. Bethke, J. Wolff, *Lockdown of expression: civic space restrictions during the COVID-19 pandemic as a response to mass protests*, Democratization 2023, v. 30(6), s. 1073-1091.
[880] E. Chenoweth, *Can nonviolent resistance survive COVID-19?*, Journal of Human Rights 2022, v. 21(3), s. 310.
[881] A. Anisin, *Pandemic surveillance capitalism: authoritarian liberalism or democratic backsliding?*, Journal of Political Power 2022, v. 15(2), s. 276.
[882] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 433 z późn. zm.).
[883] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491).

w sytuacji gdy zagrożenie występuje na terenie więcej niż jednego województwa. Następuje to w drodze rozporządzenia na wniosek Głównego Inspektora Sanitarnego i w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej. Z kolei art. 46 ust. 4 przywołanej wyżej ustawy wskazuje na ograniczenia, które mogą zostać ustanowione w tymże rozporządzeniu. Są to m.in. czasowe ograniczenie określonego sposobu przemieszczania (pkt 1) czy też zakaz organizowania widowisk i innych zgromadzeń ludności (pkt 4). Każde z tych rozporządzeń wiązało się z wprowadzeniem pewnych ograniczeń, a kontekście niniejszej pracy najistotniejsze pozostaje ograniczenie wolności zgromadzeń. Powstaje jednak pytanie, czy przepis upoważniał do ograniczania konstytucyjnej wolności zgromadzeń w przepisach niższej rangi, tj. w drodze rozporządzenia. O tym szerzej jeszcze w tym podrozdziale, jednak w pierwszej kolejności zostaną przeanalizowane rozporządzenia tzw. covidowe, które wprowadzały ograniczenia wolności zgromadzeń wraz z zakresem wprowadzanych ograniczeń. Na mocy przywołanego wyżej rozporządzenia z dnia 13 marca 2020 r., na podstawie § 9 ust. 1 zakazano organizowania zgromadzeń w rozumieniu art. 3 ustawy – Prawo o zgromadzeniach w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, tj. od 14 marca 2020 r. do 20 marca 2020 r.[884] Jednak ust. 2 wskazanego przepisu przewidywał odstępstwo od zakazu w przypadku, w którym liczba uczestników zgromadzenia wynosiła nie więcej niż 50 osób, wliczając w to organizatora i osoby działające w jego imieniu. W dniu 20 marca 2020 r.[885] podtrzymano zakaz organizowania zgromadzeń w § 11 ust. 1. Spod zakazu były wyłączone zgromadzenia , w których liczba uczestników nie przekracza 50 osób, wliczając w to organizatora i osoby działające w jego imieniu. Następnie, od 31 marca 2020 r.[886] zakazano, w okresie od 1 kwietnia 2020 r. do 11 kwietnia 2020 r., organizowania zgromadzeń, a wyłączone spod zakresu były spotkania osoby z jej osobami najbliższymi lub z osobami najbliższymi osobie, z którą pozostaje we wspólnym pożyciu. Zakazu nie stosowano wówczas do „spotkań i zebrań związanych z wykonywaniem czynności zawodowych lub zadań służbowych, lub pozarolniczej działalności gospodarczej, lub prowadzeniem działalności rolniczej lub prac w

[884] Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 490) odwołano stan zagrożenia epidemicznego, a zgodnie z § 3, rozporządzenie Ministra Zdrowia z 13 marca 2020 r. straciło moc.
[885] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491).
[886] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 566 z późn. zm.).

gospodarstwie rolnym”[887]. Kolejne rozporządzenia w tym zakresie były ogłaszane 10 kwietnia 2020 r. [888], 19 kwietnia 2020 r.[889], 2 maja 2020 r. [890]. Jednak zakres przedmiotowy regulacji nie ulegał żadnym zmianom, a jedynej modyfikacji poddano termin obowiązywania określono, iż zakazy w zakresie organizacji zgromadzeń obowiązują do odwołania. Od 16 maja 2020 r. [891] poszerzono katalog zawierający odstępstwa, poza wspomnianym już wcześniej odstępstwem w zakresie osób najbliższych, o spotkanie 2 osób bez wskazania, że chodzi o osoby najbliższe[892]. Rozszerzono także regulacje w zakresie zwolnienia spod zakazu i tak też poza istniejącym już zwolnieniem spod zakazu o spotkania związane z wykonywaniem czynności zawodowych, poszerzono je o spotkania związane z działalnością organizacji pozarządowych oraz organizacją i przeprowadzaniem egzaminów określonych w przepisach odrębnych[893]. Kluczowym momentem był dzień 29 maja 2020 r.[894], bowiem przywrócono możliwość organizacji zgromadzeń „na podstawie zawiadomienia, o którym mowa w art. 7 ust. 1, art. 22 ust. 1 albo decyzji, o której mowa w art. 26b ust. 1 tej ustawy, przy czym maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 150 osób”[895]. Uczestnicy zgromadzenia zostali wówczas zobowiązani do zachowania co najmniej 2 metrów odległości. Wprowadzono wtedy również dodatkowe wytyczne[896] dotyczące organizacji zgromadzeń np. możliwość sporządzenia opinii przez wojewódzkiego inspektora sanitarnego w zakresie zagrożeń dla uczestników zgromadzeń, które to organizator zobowiązany jest przedstawić uczestnikom zgromadzenia czy też możliwość udziału przedstawiciela wojewody w zgromadzeniach, o których mowa w ust. 1, jeśli przewidywana liczba uczestników przekracza 50 osób. Co jednak istotne, to nadal zakazana była możliwość organizacji zgromadzeń

[887] Ibidem, § 14 ust. 2.
[888] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 658 z późn. zm.).
[889] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 697 z późn. zm.).
[890] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 792 z późn. zm.).
[891] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 878 z późn. zm.).
[892] Ibidem, § 13 ust. 1 pkt 2 lit. b.
[893] Ibidem, § 13 ust. 2.
[894] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 964 z późn. zm.).
[895] Ibidem, § 15 ust. 1.
[896] Ibidem, § 15 ust. 3-9.

spontanicznych[897]. W dniu 19 czerwca 2020 r.[898] ogłoszono kolejne rozporządzenie, które jednak zasadniczo miało podobną treść do poprzednio obowiązującego brzmienia przepisu, a więc zakazywało organizacji zgromadzeń, z wyłączeniem zgromadzeń na zawiadomienie do 150 osób. A zmiana, na którą warto zwrócić uwagę to zmiana obowiązku zachowania odległości z 2 metrów na 1,5 metra. Należy więc stwierdzić, iż zakaz organizowania zgromadzeń spontanicznych nadal obowiązywał. W dniu 7 sierpnia 2020 r.[899] zasadniczo podtrzymano wcześniej uregulowany zakaz organizacji zgromadzeń, za wyjątkiem zgromadzeń na zawiadomienie, a maksymalna liczba uczestników zgromadzenia nie mogła być większa niż 150 osób. Zmiany objęły jedynie zgromadzenia organizowane w ramach działalności kościoła, bowiem doprecyzowane zostały przesłanki umożliwiające odbycie takiego zgromadzenia w zależności od lokalizacji takiego zgromadzenia, czy miało się ono odbyć w obszarze czerwonym czy też na pozostałym terytorium RP[900]. Ponadto umożliwiono organizację imprez, spotkań i zebrań, jednak tylko do określonej liczby osób, w zależności od obszaru, na których miała się ona odbyć[901]. Przewidziano także zwolnienie z obowiązku zakrywania ust i nosa w przypadku przyjęć ślubnych, konsolacji, przyjęć komunijnych czy innych przyjęć okolicznościowych oraz wyłączenie spod ograniczeń ilości osób w sytuacji przeprowadzania egzaminów w ramach kształcenia w zawodach medycznych[902]. Od 9 października 2020 r.[903] nastąpiło zaostrzenie restrykcji dotyczących organizacji zgromadzeń, bowiem liczba uczestników zgromadzenia organizowanego na podstawie zawiadomienia nie mogła być większa niż 5 osób, a odległość między zgromadzeniami nie mogła być mniejsza niż 100 metrów[904]. Oczywiście zmianom ulegały przepisy dotyczące m.in. zgromadzeń organizowanych w ramach kościoła, imprez, spotkań i zebrań, a także utworzono katalog, co do którego nie stosowało się zakazu zgromadzeń, mowa tu np. o konkursie na aplikację sędziowską oraz prokuratorską. 26 listopada 2020

[897] Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 4 czerwca 2020 r. skierowane do Prezesa Rady Ministrów, VII.565.461.2020.ST, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/do%20Prezesa%20RM%20ws%20naruszania%20praw%20i%20wolno%C5%9Bci%20w%20czasie%20pandemii%2C%204.06.2020_0.pdf (dostęp: 02.02.2026 r.).
[898] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1066 z późn. zm.).
[899] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1356 z późn. zm.).
[900] Ibidem, § 25 ust. 8 pkt 1 i 2.
[901] Ibidem, § 25 ust. 9.
[902] Ibidem, § 25 ust. 10.
[903] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1758 z późn. zm.).
[904] Ibidem, § 28 ust. 1.

r. [905], 1 grudnia 2020 r. [906], 21 grudnia 2020 r.[907], 26 lutego 2021 r.[908] oraz 19 marca 2021 r.[909] w życie wchodziły kolejne rozporządzenia w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, jednak podtrzymano w nich zasadnicze regulacje poprzedniego rozporządzenia, tj. dalej funkcjonował zakaz organizacji zgromadzeń, a możliwa była jedynie organizacja zgromadzeń na podstawie zawiadomienia, a maksymalna liczba uczestników nie mogła być większa niż 5.

Momentem przełomowym był dzień 26 marca 2021 r.[910], bowiem zmieniono wówczas rozporządzenie z 19 marca 2021 r. w ten sposób, że wprowadzono również zakaz udziału w zgromadzeniach [podkreślenie własne], a rozporządzenie weszło w życie 27 marca 2021 r. I tak wówczas wskutek nowelizacji zgodnie z § 26 ust. 1: „Do dnia 9 kwietnia 2021 r. zakazuje się organizowania lub udziału w zgromadzeniach [podkreślenie własne] w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2019 r. poz. 631), z wyłączeniem zgromadzeń organizowanych na podstawie zawiadomienia, o którym mowa w art. 7 ust. 1, art. 22 ust. 1, albo decyzji, o której mowa w art. 26b ust. 1 tej ustawy, przy czym: 1) maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 5; 2) odległość pomiędzy zgromadzeniami nie może być mniejsza niż 100 m.” W dniu 6 maja 2021 r.[911] utrzymano zakaz udziału w zgromadzeniach, przy czym zwiększono maksymalną liczbę uczestników zgromadzenia z 5 osób na 150 osób. W dniu 10 maja 2021 r.[912] zmieniono maksymalną liczbę uczestników zgromadzenia na 25 osób, jednak nadal obowiązywał zakaz organizowania lub udziału w zgromadzeniach. W dniu

[905] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 2091).
[906] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 2132).
[907] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 2316 z późn. zm.).
[908] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (t.j. Dz. U. poz. 447 z późn. zm.).
[909] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 512 z późn. zm.).
[910] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 marca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 546).
[911] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 861 z późn. zm.).
[912] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 879).

dnia 11 czerwca 2021 r.[913] umożliwiono organizację zgromadzeń spontanicznych, bowiem do art. 26 dodano ust. 1b, zgodnie z którym „Od dnia 26 czerwca 2021 r. do dnia 31 sierpnia 2021 r. organizowanie lub udział w zgromadzeniach w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach, jest możliwe z zastrzeżeniem, że: 1) maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 150; 2) odległość pomiędzy zgromadzeniami nie może być mniejsza niż 100 m." Na podstawie § 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2022 r.[914] moc straciło rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r., a tym samym zniesiono ograniczenie wolności zgromadzeń[915].

Wprowadzenie wszelkich opisanych wyżej ograniczeń związanych z wolnością zgromadzeń wywołało niemałe kontrowersje z uwagi na to, iż chociażby ograniczenie wolności zgromadzeń nie mieści się w granicach kompetencji Rady Ministrów[916]. Co więcej, należy pamiętać, iż zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie i nie mogą one naruszać istoty wolności i praw. Nadto art. 57 ust. 2 Konstytucji wskazuje, iż ograniczenie wolności zgromadzeń może nastąpić tylko poprzez ustawę. Wskazane rozporządzenie z dnia 19 marca 2021 r. powołuje się na upoważnienie z ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, a konkretnie art. 46b pkt 1 tejże ustawy, zgodnie z którym w rozporządzeniu można nałożyć ograniczenia, obowiązki i nakazy, o których mowa w art. 46 ust. 4. Z kolei w art. 46 ust. 4 pkt 4 wskazuje się, iż w rozporządzeniach można ustanowić zakaz organizowania widowisk i innych zgromadzeń ludności, którego wykładnia skłania ku stwierdzeniu, iż „przepis ten nie zawiesza możliwości korzystania z wolności zgromadzeń publicznych stanowiącej konieczny element demokracji[917]". Nadto, jak wynika z orzecznictwa SN [918], skoro art.

[913] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1054).
[914] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 473).
[915] A. Woźniak, *Wolność zgromadzeń w Polsce w początkowym okresie pandemii COVID-19*, Studia prawnicze. Rozprawy i Materiały 2023, nr 1(32), s. 206.
[916] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Rząd zakazał rozporządzeniem udziału w zgromadzeniach. Wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rzad-zakazal-rozporzadzeniem-udzialu-zgromadzeniach-watpliwosci-rpo (dostęp: 06.03.2025 r.).
[917] M. Florczak-Wątor, *Niekonstytucyjność ograniczeń praw i wolności jednostki wprowadzonych w związku z epidemią COVID-19 jako przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej państwa*, PiP 2020, nr 12, s. 5-22.
[918] Wyrok SN z 1.07.2021 r., IV KK 238/21.

46b pkt 1 ustawy mówi jedynie o ograniczeniach, obowiązkach i nakazach z art. 46 ust. 4, zatem *a contrario* organ wykonawczy nie posiada kompetencji do ustanawiania zakazów[919]. Ponadto w doktrynie wskazuje się, iż poprzez określenie „widowisk i innych zgromadzeń ludności", „ustawodawcy wcale nie chodziło o zgromadzenia publiczne podlegające ochronie na podstawie art. 57 Konstytucji RP, lecz o inne zgromadzenia, poza odrębnie wymienionymi w tym przepisie widowiskami, niekorzystające z tak intensywnej ochrony konstytucyjnej jak zgromadzenia publiczne"[920]. Wynika to chociażby z tego, że delegacja ustawowa zawarta w tym przepisie nie może naruszać norm wyższego rzędu, tj. ustawowych i konstytucyjnych[921].

RPO przez cały okres trwania zakazu organizacji zgromadzeń oraz zakazu uczestnictwa w nich aktywnie podnosił, iż „Naruszeniem istoty konstytucyjnej wolności zgromadzeń było wprowadzanie całkowitego ich zakazu."[922] W tym aspekcie trafne jest również stanowisko A. Wróbla, który wskazywał, iż „Ograniczenia prawa do zgromadzeń nie tylko nie mogą być wprowadzane rozporządzeniem rządu, ale nawet wymagana przez konstytucję ustawa musi spełniać jeszcze dodatkowe warunki, by nie zagroziło to tej jednej z najważniejszych wolności obywatelskich."[923] Mowa tutaj chociażby o możliwości ustanowienia ograniczeń tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie prawa. Ten wymóg stanowi przejaw zasady proporcjonalności, a w celu oceny, czy w danej sytuacji ograniczenie jest proporcjonalne, należy przeprowadzić tzw. test proporcjonalności[924]. Należy wziąć przy tym pod uwagę zasadę przydatności („dopuszczalne tylko przy użyciu środków prawnych, za pomocą których można zrealizować cel usprawiedliwiający ograniczenie"[925]), zasadę konieczności (ograniczając prawo należy wybrać środek jak najmniej uciążliwy[926]) oraz zasadę proporcjonalności *sensu stricto* (ważenie kolidujących ze sobą zasad i wybranie, która z zasad będzie miała pierwszeństwo przy uwzględnieniu danych okoliczności faktycznych i prawnych[927]). W

[919] Ibidem.
[920] S. Trociuk, *Rozdział V Wolność zgromadzeń* [w:] *Prawa i wolności w stanie epidemii*, Warszawa 2021.
[921] Ibidem.
[922] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *W pandemii naruszono istotę wolności zgromadzeń - RPO poparł skargę konstytucyjną obywatela. TK umorzył sprawę*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wolnosc-zgromadzen-pandemia-tk-postanowienie (dostęp: 06.03.2025 r.).
[923] Artykuł dostępny na stronie internetowej www.prawo.pl przedstawiający wywiad z prof. Andrzejem Wróblem, https://www.prawo.pl/prawo/zakaz-zgromadzen-wg-prof-andrzeja-wrobla-mozna-ograniczac-tylko,504227.html (dostęp: 06.03.2025 r.).
[924] P. Tuleja [w:] P. Czarny, op. cit., art. 31.
[925] Ibidem.
[926] Ibidem.
[927] Ibidem.

doktrynie wskazuje się, że „tak daleko idący generalny zakaz zgromadzeń, z niewielkim wyjątkiem, nie może być uznany za zgodny z wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP zasadą proporcjonalności”[928]. Co więcej, ograniczenia wolności zgromadzeń, wprowadzane w okresie epidemii koronawirusa, godziły w istotę wolności zgromadzeń, a zatem były sprzeczne z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Powyższe wątpliwości, co do wprowadzania ograniczeń wolności zgromadzeń, zostały rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy, który w wyroku z dnia 1 lipca 2021 r., IV KK 238/21[929] wskazał, iż przepisy zakazujące organizacji zgromadzeń zostały wydane z przekroczeniem delegacji ustawowej (art. 46b pkt 1 w zw. z art. 46 ust. 4 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi - Dz. U. z 2020 r. poz. 1845 z późn. zm.), a zatem nie mogły stanowić normy wypełniającej normę blankietową z art. 54 k.w. SN potwierdził to, co było podnoszone w opinii publicznej, iż „Zakaz ten został zatem wprowadzony bez należytej podstawy prawnej - w drodze rozporządzenia - zamiast ustawy oraz wbrew regulacjom zawartym w art. 57 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.” Natomiast co do wskazanego przez SN art. 54 k.w., to był on podstawą odpowiedzialności karnej organizatorów i uczestników zgromadzeń odbywających się w okresie stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii[930]. Zgodnie z art. 54 k.w. „Kto wykracza przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany.” Przepis ten stanowi przepis blankietowy zupełny, co wiąże się z tym, iż „sam w sobie nie zawiera znamion czynu zabronionego, ale odsyła i sankcjonuje zachowania uregulowane w wydanych z upoważnienia ustawy przepisach prawa miejscowego i rozporządzeniach, określające zasady i sposób zachowania w miejscach publicznych.”[931] Jednakże nie mógł on mieć zastosowania do tzw. rozporządzeń covidowych, bowiem po pierwsze celem nakładanych ograniczeń była ochrona zdrowia i zwalczanie epidemii, a po drugie „Sądy, stosując art. 54 kodeksu wykroczeń, mają również prawo i obowiązek badać, czy przepisy porządkowe, do których odsyła analizowany przepis, są zgodne z Konstytucją, a w szczególności, czy zostały ustanowione zgodnie z konstytucyjnymi zasadami stanowienia

[928] A. Woźniak, *Wolność zgromadzeń w Polsce w początkowym okresie pandemii COVID-19*, op. cit., s. 193.
[929] Wyrok SN z 1.07.2021 r., IV KK 238/21.
[930] N. Daśko, *Zakaz zgromadzeń w Polsce w okresie stanu epidemii a odpowiedzialność karna*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2021, nr 5 (63), s. 163-173.
[931] Wyrok SN z 8.06.2022 r., IV KK 182/22, LEX nr 3409746.

aktów podustawowych."[932]. Z racji tego, iż przepis zakazujący organizacji zgromadzeń został wydany z przekroczeniem delegacji ustawowej, nie mógł on stanowić podstawy ukarania.

W kontekście ograniczenia wolności zgromadzeń trzeba zwrócić również uwagę na jeszcze jeden niezwykle istotny aspekt. Chodzi o ewentualną możliwość ograniczania wolności zgromadzeń w kontekście wprowadzenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych przewidzianych przez Konstytucję RP. Konstytucja RP przewiduje trzy stany nadzwyczajne, zgodnie z art. 228 ust. 1 Konstytucji RP są to: stan wojenny, stan wyjątkowy oraz stan klęski żywiołowej. Powstaje zatem pytanie, czy w przypadku wprowadzenia któregoś ze stanów nadzwyczajnych w czasie pandemii koronawirusa, możliwe byłyby ograniczenia wolności zgromadzeń, które miałyby podłoże konstytucyjne. Stan klęski żywiołowej, zgodnie z art. 232 Konstytucji RP, można wprowadzić na czas oznaczony w celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia. Zdaje się, iż „W przypadku występowania i rozprzestrzeniania się choroby zakaźnej wśród ludzi najwłaściwszy spośród wszystkich trzech konstytucyjnych stanów nadzwyczajnych jest stan klęski żywiołowej"[933]. Jednak należy mieć na względzie, iż art. 233 ust. 3 Konstytucji RP zawiera katalog praw i wolności, które mogą zostać ograniczone w stanie klęski żywiołowej i są to: wolność działalności gospodarczej (art. 22 Konstytucji RP), wolność osobista (art. 41 ust. 1, 3 i 5 Konstytucji RP), nienaruszalność mieszkania (art. 50 Konstytucji RP), wolność poruszania się i pobytu na terytorium RP (art. 52 ust. 1 Konstytucji RP), prawo do strajku (art. 59 ust. 3 Konstytucji RP), prawo własności (art. 64 Konstytucji RP), wolność pracy (art. 65 ust. 1 Konstytucji RP), prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy (art. 66 ust. 1 Konstytucji RP) oraz prawo do wypoczynku (art. 66 ust. 2 Konstytucji RP). Jest to katalog zamknięty, a wśród praw i wolności, które mogą zostać ograniczone nie ma wolności zgromadzeń. W związku z tym należy jednoznacznie stwierdzić, iż ograniczenie wolności zgromadzeń, nie byłoby akceptowalne w razie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej[934]. Inaczej wygląda sytuacja w przypadku stanu wojennego oraz stanu wyjątkowego. Stan wojenny można wprowadzić, zgodnie z art. 229 Konstytucji RP, „w razie zewnętrznego zagrożenia

[932] Wyrok TK z 8.07.2003 r., P 10/02, OTK-A 2003, nr 6, poz. 62.
[933] P. Łazutka-Gawęda, *Ile jest wolności w czasie stanu epidemii? Rozważania na przykładzie wolności zgromadzeń w Polsce i w Niemczech*, PPP 2023, nr 1, s. 38.
[934] M. Florczak-Wątor, *Konstytucyjna regulacja stanów nadzwyczajnych w świetle dotychczasowej praktyki jej (nie)stosowania*, PiP 2022, nr 10, s. 346.

państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji". Natomiast stan wyjątkowy może zostać wprowadzony w przypadku zaistnienia zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego (art. 230 ust. 1 Konstytucji RP). Epidemia koronawirusa mieści się w granicach zagrożenia konstytucyjnego, zatem możliwe byłoby wprowadzenie stanu wyjątkowego[935] bądź, jak wskazano już wcześniej, stanu klęski żywiołowej. Jednak przy wprowadzeniu stanu klęski żywiołowej, niekonstytucyjne byłoby ograniczenie wolności zgromadzeń. Wolność zgromadzeń nie może być ograniczona co do istoty, chyba że zostałby wprowadzony stan wojenny lub stan wyjątkowy[936]. Ograniczenie praw i wolności co do ich istoty pozwala na głęboką ingerencję w sferę konstytucyjnych praw i wolności. Jednak nie ma ona charakteru nieograniczonego, bowiem należy mieć na względzie zasadę proporcjonalności i celowości wyrażoną w art. 228 ust. 5 Konstytucji RP[937]. Zgodnie z art. 233 ust. 1 Konstytucji RP, w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie można ograniczyć praw i wolności określonych w „w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko)." Zgodnie więc z art. 233 ust. 1 *a contrario*, wolność zgromadzeń może zostać ograniczona podczas obowiązywania stanu wojennego lub wyjątkowego, zatem „Skoro państwo funkcjonuje w ramach stanu epidemii poza reżimami przewidzianymi dla stanu nadzwyczajnego, to państwo nie jest uprawnione do ograniczania konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela"[938]. Warto w tym miejscu przywołać stanowisko M. Chmaja wyrażone w opinii prawnej sporządzonej na zlecenie Biura Analiz Sejmowych[939], że „Zakaz wprowadzony w drodze § 28 ust. 1

[935] M. Radajewski, *Prawa i wolności człowieka i obywatela w dobie pandemii* [w:] *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela*, red. T. Gardocka, D. Jagiełło, Warszawa 2020.
[936] M. Florczak-Wątor, *Granice ingerencji państwa w wolność zgromadzeń w czasach epidemii* [w:] *Wokół kryzysu praworządności, demokracji i praw człowieka, Księga Jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego*, red. A. Bodnar, A. Ploszka, Warszawa 2020, s. 662.
[937] M. Radajewski, *Ochrona podstawowych praw i wolności człowieka i obywatela jako zasada stanów nadzwyczajnych*, [w:] *Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki*, red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2014, s. 340-341.
[938] P. Łazutka-Gawęda, *Ile jest wolności w czasie stanu epidemii?...*, op. cit., s. 40.
[939] M. Chmaj, *Opinia prawna analizy zgodności z Konstytucją RP przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii w zakresie, w jakim wprowadzają one ograniczenia w zakresie korzystania ze swobody przemieszczania się oraz wolności zgromadzeń,* sporządzona na zlecenie: Biura

Rozporządzenia (zakaz organizowania zgromadzeń w rozumieniu art. 3 ustawy z dn. 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach) prowadzi do naruszenia istoty wolności organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich, a zatem stoi w sprzeczności z art. 31 ust. 3 zdanie 2 w zw. z art. 57 Konstytucji. Zakaz ten stoi ponadto w sprzeczności z wyrażoną w art. 52 ust. 3 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji zasadą wprowadzania ograniczeń praw i wolności jedynie w drodze ustawy zwykłej oraz z wyrażonym w art. 233 ust. 1 *a contrario* Konstytucji zakazem wprowadzania ograniczeń prawa określonego w art. 57 poza stanem wojennym lub stanem wyjątkowym. Co więcej, zakaz ten został wprowadzony z przekroczeniem delegacji ustawowej z art. 46 ust. 4 pkt 4 ustawy z dn. 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, co świadczy o naruszeniu art. 92 ust. 1 Konstytucji." Podsumowując wywód dotyczący ograniczenia wolności zgromadzeń w drodze rozporządzenia warto przywołać także jednoznaczne stanowisko Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, który orzekł, że „Nie istniała żadna podstawa materialnoprawna rangi ustawowej, z której by wynikało, że na terenie RP obowiązuje zakaz takich organizowania zgromadzeń, spotkań, czy zebrań. Całość ograniczenia (związanego z przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19) zawarto w rozporządzeniu z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. z 2020 r. poz. 658). Wywiedzenie takiej możliwości byłoby możliwe jedynie w przypadku ogłoszenia jednego z trzech stanów nadzwyczajnych, o których mowa w Konstytucji. W tej sytuacji, ograniczenie prawa w szczególności do zgromadzeń nie mogło być uregulowane wyłącznie w rozporządzeniu. Sprzeciwia się temu art. 31 ust. 3 i art. 52 ust. 3 Konstytucji RP. [podkreślenie własne]"[940].

W kontekście wprowadzanych ograniczeń wolności zgromadzeń, fundamentalne znaczenie ma również art. 15 EKPCz, który reguluje klauzulę derogacyjną w przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego. Jak wskazuje art. 15 ust. 1 EKPCz: „W przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu, każda z Wysokich Układających się Stron może podjąć środki uchylające stosowanie zobowiązań wynikających z niniejszej konwencji w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że środki te nie są sprzeczne z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego." W

Analiz Sejmowych, z dn. 22 grudnia 2020 r. przez: prof. dra hab. Marka Chmaja w dn. 23 grudnia 2020 r. w Warszawie.

[940] Wyrok WSA w Warszawie z 21.07.2021 r., VII SA/Wa 1951/20, LEX nr 3211046.

ust. 2 zostały wskazane zobowiązania, które nie mogą zostać uchylone, a są to m.in. prawo do życia (z wyjątkiem śmierci będącej następstwem zgodnych z prawem działań wojennych), zakaz tortur, zakaz niewolnictwa oraz zakaz karania bez podstawy prawnej. Natomiast ust. 3 przyznaje uprawnienie Państwom – Stronom do wyczerpującego poinformowania Sekretarza Generalnego Rady Europy o uchyleniu się od zobowiązań. Powyższe obejmuje również wskazanie powodów zastosowania takiego uchylenia oraz późniejsze poinformowanie o zaprzestaniu stosowanych środków i ponownym stosowaniu przepisów EKPCz. Celem klauzuli derogacyjnej, wynikającej z art. 15 EKPCz, „(…) jest umożliwienie wyjątkowego uchylenia się państwa od obowiązku respektowania większości praw i wolności gwarantowanych Konwencją."[941] Warto zwrócić uwagę na trzy istotne elementy klauzuli derogacyjnej. Po pierwsze, ograniczenie nie może ingerować w istotę prawa lub wolności[942]. Po drugie, może nastąpić tylko w sytuacjach wyjątkowych określonych w art. 15 ust. 1[943]. A po trzecie, ma ono charakter przejściowy[944]. Zatem, czy epidemia koronawirusa mieściła się w kategorii „innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu"? Użyte sformułowanie należy interpretować jako „wyjątkową sytuację kryzysową lub nadzwyczajną, która dotyka całą ludność i stanowi zagrożenie dla zorganizowanego życia społeczności tworzącej państwo"[945]. Nie ma najmniejszych wątpliwości, iż epidemia koronawirusa zalicza się do takiego stanu. Co więcej, część państw poinformowała Sekretarza Generalnego Rady Europy o wprowadzanych przez siebie ograniczeniach, a były to m.in. Albania, Armenia, Estonia, Gruzja, Łotwa, Macedonia Północna, Mołdawia, Rumunia, San Marino oraz Serbia[946]. Polska nie zastosowała art. 15 EKPCz i nie poinformowała o zastosowaniu klauzuli derogacyjnej. Co istotne, okoliczność braku wprowadzenia stanów nadzwyczajnych nie ma wpływu na zastosowanie klauzuli derogacyjnej[947]. Jakie więc skutki niesie za sobą brak poinformowania Sekretarza w trybie art. 15 EKPCz? Przede wszystkim należy wskazać, iż art. 15 ust. 3 EKPCz wskazuje na uprawnienie Państwa, a nie jego obowiązek. W przypadku rozpatrywania skarg dotyczących państw, które nie

[941] L. Garlicki [w:] *Konwencja…,* op. cit., art. 15.
[942] Ibidem.
[943] Ibidem.
[944] Ibidem.
[945] Wyrok ETPCz z 1.07.1961 r., 332/57, *Lawless przeciwko Irlandii*, HUDOC, § 28.
[946] M. Balcerzak, *O celach i funkcjach klauzuli derogacyjnej z art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w kontekście pandemii COVID-19*, [w:] *Wokół kryzysu praworządności, demokracji i praw człowieka, Księga Jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego*, red. A. Bodnar, A. Ploszka, Warszawa 2020, s. 637-638.
[947] L. Garlicki [w:] *Konwencja…,* op. cit., art. 15.

zastosowały art. 15 EKPCz, Trybunał będzie rozpatrywał je na zwykłych zasadach, tj. będzie dokonywał oceny ingerencji Państwa – Strony na podstawie ogólnych reguł wynikających np. z art. 8 ust. 2 EKPCz, art. 9 ust. 2 EKPCz, art. 10 ust. 2 EKPCz oraz art. 11 ust. 2 EKPCz[948]. W przypadku państw, które zastosowały art. 15 EKPCz, Trybunał będzie jedynie badał, czy zastosowane ograniczenia spełniały przesłanki z art. 15 ust. 1 EKPCz[949]. Podobna regulacja, przewidująca możliwość czasowego uchylenia się od zobowiązań, znajduje się w art. 4 MPPOiP. Zgodnie z art. 4 ust. 1 MPPOiP: „W przypadku gdy wyjątkowe niebezpieczeństwo publiczne zagraża istnieniu narodu i zostało ono urzędowo ogłoszone, Państwa Strony niniejszego Paktu mogą podjąć kroki mające na celu zawieszenie stosowania zobowiązań wynikających z niniejszego Paktu w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że kroki te nie są sprzeczne z innymi ich zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego i nie pociągają za sobą dyskryminacji wyłącznie z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii lub pochodzenia społecznego.” Znaczącą różnicą w porównaniu z art. 15 EKPCz jest konieczność urzędowego ogłoszenia wyjątkowego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego istnieniu narodu, a więc w tym przypadku konieczne jest wprowadzenie odpowiedniego stanu nadzwyczajnego lub innej pokrewnej instytucji[950]. W przypadku skorzystania przez państwa z art. 4 MPPOiP, spoczywa na nim obowiązek poinformowania pozostałych Państw – Stron za pośrednictwem Sekretarza Generalnego ONZ. Obejmuje to zarówno wskazanie postanowień MPPOiP, które zostały zawieszone oraz powody takiej decyzji, a w dalszej kolejności wskazanie terminu, w którym zawieszenia będą obowiązywać. Co ważne, notyfikacja z art. 4 ust. 3 MPPOiP nie jest warunkiem obowiązywania ograniczeń wprowadzonych na podstawie art. 4 ust. 1 MPPOiP[951].

[948] M. Balcerzak, *O celach i funkcjach klauzuli derogacyjnej z art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w kontekście pandemii COVID-19*, op. cit., s. 639.
[949] Ibidem.
[950] M. Radajewski, *Prawa i wolności człowieka i obywatela w dobie pandemii*, op. cit.
[951] R. Wieruszewski [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012, art. 4.

4.3 Rozszerzanie penalizacji w wyniku uchwalenia i stosowania tzw. „tarcz antykryzysowych”

W niniejszym podrozdziale zostaną przedstawione najważniejsze zmiany prawne, które miały miejsce w latach 2015-2023 z punktu widzenia ponoszenia odpowiedzialności karnej bądź wykroczeniowej przez uczestników zgromadzeń. Okres największej aktywności w tym zakresie przypada na 2020 r., bowiem to właśnie wtedy miały miejsce największe protesty w Polsce po 1989 r. Mowa oczywiście o Strajkach Kobiet w związku z wyrokiem TK z 22 października 2020 r., K 1/20. Pomimo tego, że część nowelizacji miała miejsce przed protestami kobiet, to jednak należy mieć na względzie, iż w tamtym okresie wiele ograniczeń było wprowadzanych w sposób niezgodny z prawem. Na przykład kwestia ograniczenia wolności zgromadzeń również była szeroko komentowana przez media, a wiele organizacji pozarządowych czy RPO zabierało głos w tej materii, o czym było już we wcześniejszej części pracy. Ustawodawca, chcąc więc działać zapobiegawczo, podejmował kroki w postaci licznych nowelizacji wielu aktów prawnych. Istniało zatem duże ryzyko, iż społeczeństwo zbuntuje się, tym samym będzie protestować przeciwko wprowadzanym restrykcjom. Wiele nowelizacji takich ustaw jak k.k. czy k.w. odbywało się za pomocą tzw. tarcz antykryzysowych. Budzi to wątpliwości, bowiem przepisy, których celem jest zapobieganie i przeciwdziałania pandemii, a także jej bezpośrednim i pośrednim skutkom, zawierają często przepisy zupełnie niezwiązane z pandemią, zarówno pod względem czasu ich obowiązywania jak i merytoryki[952]. Ustawodawca zaostrzał odpowiedzialność karną niektórych przestępstw skodyfikowanych w k.k. oraz wykroczeń w k.w. Czasem zmieniano treść przepisu w taki sposób, aby umożliwić karanie za uczestnictwo w zgromadzeniach w okresie obowiązywania restrykcji dotyczących zakazu organizacji zgromadzeń, a później zakazu uczestniczenia w zgromadzeniach. Przykładami zaostrzania odpowiedzialności karnej jest np. nowelizacja art. 161 k.k. dokonana ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw[953]. Art. 161 § 1 k.k. (bezpośrednie narażenie przez osobę zarażoną wirusem HIV)

[952] H. Izdebski, *Legislacja dotycząca COVID-19 i ustawowy nihilizm prawny* [w:] *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela*, red. T. Gardocka, D. Jagiełło, Warszawa 2020.

[953] Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 568 z późn. zm.).

sprzed nowelizacji przewidywał zagrożenie karą pozbawienia wolności do lat 3. Po nowelizacji zagrożenie karą pozbawienia wolności wynosi od 6 miesięcy do 8 lat. Z kolei, art. 161§ 2 k.k., czyli przepis regulujący przestępstwo narażenia zarażenia chorobą zakaźną, a więc dotyczy to również COVID-19, przewidywał zagrożenie karą grzywny, karą ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności do roku. Po nowelizacji, przestępstwo jest już zagrożone tylko karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat[954]. W ramach wskazanej już nowelizacji z 31 marca 2020 r., zmieniono treść art. 161 § 3 k.k., a tym samym ujęto w nim typ kwalifikowany przestępstwa poprzez narażenie na zarażenie wielu osób, za co grozi kara pozbawienia wolności od roku do lat 10. Tą samą ustawą znowelizowano art. 190a k.k., w którym zaostrzono odpowiedzialność karną. Jest to przestępstwo uporczywego nękania oraz kradzieży tożsamości, który zdaje się nie mieć jakiegokolwiek związku z obowiązującą ówcześnie pandemią i wprowadzaniem przepisów mających na celu zapobieganie czy przeciwdziałanie pandemii. Przed nowelizacją przestępstwo uporczywego nękania z art. 190a § 1 k.k. było zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Od 31 marca 2020 r., czyli od powoływanej już wcześniej nowelizacji, przestępstwo uporczywego nękania jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Podobnie sytuacja wygląda z art. 190a § 3 k.k., czyli typem kwalifikowanym, za który zagrożenie karą pozbawienia wolności zostało podwyższone z zagrożenia od roku do lat 10 na zagrożenie od lat 2 do lat 12. Jeśli chodzi o zmiany w k.w. to należy zwrócić uwagę na art. 65a k.w., który został dodany nowelizacją z 31 marca 2020 r., a wprowadził wykroczenie polegające się na niestosowania się do poleceń wydawanych przez funkcjonariuszy Policji. Zgodnie z art. 65a k.w., „Kto umyślnie, nie stosując się do wydawanych przez funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej, na podstawie prawa, poleceń określonego zachowania się, uniemożliwia lub istotnie utrudnia wykonanie czynności służbowych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.” Art. 65a k.w. „(…) ma na celu zabezpieczenie wykonywania powinności obywatelskich związanych ze stanem zagrożenia epidemicznego wywołanym wirusem SARS-CoV-2”[955].

[954] Art. 161 § 2 k.k. został uchylony na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600 z późn. zm.). Natomiast art. 161 § 1 k.k. po tej nowelizacji wskazuje, iż podmiotem czynu zabronione może być zarówno osoba zarażona wirusem HIV, jak i dotknięta chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, a przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

[955] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 65(a).

Kolejna istotna zmiana, wprowadzona ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie systemu ochrony zdrowia związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, to dodanie rozdziału 8a do ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Rozdział 8a wprowadził kary pieniężne dla osób, niestosujących się do ustanowionych na podstawie art. 46 lub 46b nakazów, zakazów i ograniczeń, w stanie zagrożenia epidemicznego lub stanie epidemii. Art. 48a ust. 2 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi przewidywał nawet 30 000 zł kary pieniężnej dla osób niewykonujących decyzji o skierowaniu do pracy przy zwalczaniu epidemii. Jako, że ustawodawca stał na stanowisku, że można ograniczyć wolność zgromadzeń z uwagi na treść art. 46 ust. 4 pkt 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych, to zgodnie z art. 48a ust. 1 pkt 3 tejże ustawy, niezastosowanie się do ograniczeń implikuje nałożenie kary pieniężnej od 10 000 zł do 30 000 zł. Kary pieniężne, w zależności od naruszonych przepisów, wymierza państwowy powiatowy inspektor sanitarny i państwowy graniczny inspektor sanitarny albo wojewoda albo minister właściwy do spraw zdrowia. Co jeszcze ciekawsze, na mocy art. 48a ust. 8 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, w zakresie nieuregulowanym w ustawie do kar pieniężnych stosuje się przepisy działu III Ordynacji Podatkowej[956]. D. Jagiełło wskazuje, iż takie rozwiązanie było skrajnie nieuzasadnione, bowiem nie mamy tutaj do czynienia z zobowiązaniem podatkowym[957]. Z pomocą przychodzi również orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego, zgodnie z którym „Administracyjna kara pieniężna nakładana na podstawie art. 48a ust. 1 u.z.z.z. [ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi – dopisek własny] z całą pewnością nie należy do przedmiotu regulacji ustawy Ordynacja podatkowa, albowiem nie jest zobowiązaniem podatkowym w rozumieniu art. 5 o.p. Kara ta nie jest także podatkiem w rozumieniu art. 6 o.p. Również postępowanie w zakresie wymierzenia kary pieniężnej nie jest postępowaniem podatkowym, lecz postępowaniem administracyjnym.”[958]

Wymieniona ustawa oraz przepisy odpowiednich rozporządzeń określają obowiązki obywateli w różnych sytuacjach, m.in. zakaz udziału w zgromadzeniach przy

[956] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 111 z późn. zm.).
[957] D. Jagiełło, *Prawo karne w Polsce a pandemia* [w:] *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela,* red. T. Gardocka, D. Jagiełło, Warszawa 2020.
[958] Wyrok NSA z 10.11.2023 r., I GSK 1737/22, LEX nr 3642077.

większej liczbie osób, zachowanie odpowiedniej odległości w stosunku do innych osób znajdujących się w przestrzeni publicznej, zabezpieczenie ochronne twarzy, które powinny być przestrzegane z uwagi na stan zagrożenia epidemicznego. Funkcjonariusze tych służb są uprawnieni, tak jak w innych krajach, do wydawania odpowiednich poleceń z tym związanych i egzekwowania wykonania ustanowionych obowiązków. Istotną zmianą w zakresie odpowiedzialności za wykroczenie osób uczestniczących w zgromadzeniach była nowelizacja art. 116 k.w. dokonana na mocy ustawy z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19[959]. I tak do art. 116 k.w. dodano § 1a, zgodnie z którym, „Kto nie przestrzega zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków określonych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, podlega karze grzywny albo karze nagany." Mowa tutaj o ustawie o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, ale także rozporządzeniach wydanych na podstawie delegacji w niej zawartych[960], czyli chodzi tutaj m.in. o rozporządzenia covidowe. Sam ustawodawca w uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID–19[961] wskazał, że „Celem zmiany ustawy z dnia 20 maja 1971 r. –Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2019 r. poz. 821, z późn. zm.) jest objęcie penalizacją nieprzestrzegania zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków zawartych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi lub w przepisach o Państwowej Inspekcji Sanitarnej także o osoby zdrowe. Rozwiązanie to ma przyczynić się do efektywnej egzekucji środków wdrażanych w celu zapobieżenia rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych." Nie należy wątpić, iż działaniem ustawodawcy było stworzenie podstaw do karania osób korzystających ze swoich praw i wolności zagwarantowanych na mocy Konstytucji RP. Znajdzie to również potwierdzenie w dalszej części pracy, w której to zostaną przedstawione wyniki badań aktowych, w szczególności co do bezzasadności zatrzymań. Jednak należy pamiętać, iż przepisy rozporządzenia *de facto* nie stanowią wystarczającej podstawy prawnej do zniesienia wolności zgromadzeń, zagwarantowanej na mocy Konstytucji RP. Skutkiem tego powinno być stwierdzenie, iż w takiej sytuacji nie dochodzi do naruszenia art. 116 §

[959] Ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2112 z późn. zm.).
[960] M. Żukowska [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, art. 116.
[961] Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 28 października 2020 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19, op. cit.

1a k.w. Potwierdzenie tak postawionej tezy można odnaleźć w orzecznictwie sądów powszechnych, orzekających w przedmiocie odpowiedzialności uczestników zgromadzenia wbrew obowiązującym ograniczeniom wolności zgromadzeń. I tak np. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie w sprawie o sygn. akt II K 70/23[962] orzekł, iż „W konsekwencji, organizowanie i uczestniczenie w spontanicznych zgromadzeniach odbywających się na terenie Rzeczpospolitej Polskiej w okresie epidemii wywoływanej przez koronawirusa nie było z samej swojej istoty nielegalne, a tym samym uczestnicy zgromadzenia nie popełniali czynu zabronionego, w szczególności wykroczenia z art. 54 kw lub art. 52 § 2 pkt 2k, czy art. 116 § 1a k.w.”[963]. Niemniej jednak należy jeszcze raz wskazać, iż *de facto* rzeczywistym celem ustawodawcy oraz rządu było karanie za korzystanie z przysługujących obywatelom praw i wolności, które zostały ograniczone w sposób niezgodny z Konstytucją.

4.4 Przykłady protestów społecznych w latach 2015-2023

W 2015 r. odbyły się w Polsce zarówno wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz wybory do Sejmu i Senatu. Wybory prezydenckie odbyły się 10 maja 2015 r. (I tura) oraz 24 maja (II tura)[964], a wskutek wyborów Prezydentem RP został Andrzej Duda (Prawo i Sprawiedliwość). Natomiast po wyborach parlamentarnych, które odbyły się 25 października 2015 r.[965], władzę objęła partia polityczna Prawo i Sprawiedliwość (VIII kadencja Sejmu). Rządy partii PiS wiązały się z wieloma kontrowersyjnymi decyzjami, które wywołały niemało emocji i stanowiły jedne z najpoważniejszych kryzysów praworządności w Polsce. Jednym z pierwszych takich momentów jest kryzys związany z Trybunałem Konstytucyjnym zapoczątkowany powołaniem sędziów dublerów[966] na powołane już wcześniej stanowiska przez Sejm poprzedniej kadencji. Ówczesna sytuacja polityczny i kryzys powstały wokół Trybunału Konstytucyjnego

[962] Wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 20.06.2023 r., II K 70/23, LEX nr 3884350.
[963] Ibidem.
[964] Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lutego 2015 r. o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U z 2015 r. poz. 188).
[965] Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lipca 2015 r. w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2015 poz. 1017).
[966] Zwrot „sędziowie-dublerzy” oznacza sędziów Trybunału Konstytucyjnego powołanych przez Sejm VIII kadencji w miejsce sędziów powołanych na to stanowisko przez Sejm VII kadencji.

spowodował niezwykłe poruszenie społeczne, wskutek czego doszło do mobilizacji społeczeństwa w celu wyrażenia swojego sprzeciwu wobec działań podejmowanych przez ówczesną władzę. W tamtym okresie powstał Komitet Obrony Demokracji, który został utworzony w odpowiedzi na działania podejmowane przez partię Prawo i Sprawiedliwość, a jak wskazuje sam Komitet Obrony Demokracji o historii utworzenia, Komitet „został stworzony, by walczyć z łamaniem prawa przez rządzących w naszym kraju, by przypomnieć wszystkim obywatelom, że mieszkamy w państwie demokratycznym i że demokracji powinniśmy ze wszystkich sił bronić."[967] W okresie kryzysu wokół Trybunału Konstytucyjnego odbyło się mnóstwo demonstracji, protestów czy pikiet wyrażających sprzeciw społeczeństwa wobec działań podejmowanych przez partię rządzącą, a duża część z tych protestów była organizowana przez Komitet Obrony Demokracji. Protesty odbywały się w miastach całej Polski, jednak te największe miały miejsce w największych miastach na mapie Polski m.in. Warszawa, Poznań, Wrocław, Gdańsk, Szczecin czy Katowice. Jedną z większych demonstracji na tamten czas był marsz „Obywatele dla Demokracji", w której udział wzięło około 50 000 ludzi[968] (dane pochodzące ze Stołecznego Biura Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego), a jego rozpoczęcie zaplanowano przed siedzibą Trybunału Konstytucyjnego.

W latach 2015-2023 miały również miejsce kontrmanifestacje smoleńskie, tj. kontrmanifestacje związane z comiesięcznymi obchodami upamiętniającymi ofiary katastrofy smoleńskiej. Celem kontrmanifestacji było m.in. wyrażenie sprzeciwu wobec uprzywilejowania tzw. miesięcznic smoleńskich i przyznania pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym, ale także wobec działań prawnych podejmowanych przez ówcześnie rządzących. Chociażby warto przywołać sprawę Ewy Siedleckiej, która trafiła przed ETPCz (szerzej na ten temat w *6.4 Znaczenie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Siedlecka przeciwko Polsce*). Sprawa dotyczyła zatrzymania dziennikarki właśnie na kontrmanifestacji smoleńskiej. A powodem, dla którego Ewa Siedlecka uczestniczyła w tym zgromadzeniu, było wyrażenie sprzeciwu wobec uprzywilejowania zgromadzeń cyklicznych. Największy szczyt kontrmanifestacji smoleńskich przypada na lata 2015-2018 i wiąże się z tym wiele kontrowersji. Podczas kontrmanifestacji dochodziło do wielu zatrzymań uczestników zgromadzenia, którzy byli

[967] Strona internetowa Komitetu Obrony Demokracji, *o KOD – kim jesteśmy,* https://ruchkod.pl/o-kod-zie/ (dostęp: 07.07.2025 r.).
[968] Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, *„To Warszawa, nie Budapeszt!" Przez stolicę przeszło 50 tysięcy manifestantów*, https://tvn24.pl/polska/marsz-obywateli-dla-demokracji-przeszedl-ulicami-warszawy-ra602423-ls3320647 (dostęp: 11.03.2025 r.).

siłą wyjmowani z tłumu przez Policję. Co więcej, dochodziło nawet do kuriozalnych sytuacji, takich jak używanie wysięgnika przez Policję, a jak sami tłumaczyli, w celach prewencyjnych. Jednak, zgodnie ze stanowiskiem RPO, takie działanie Policji nie znajduje oparcia w przepisach i stanowi ingerencję w sferę praw i wolności obywatelskich[969]. W związku z powyższym na kontrmanifestacjach często dochodziło do nieprzestrzegania gwarancji praw osób zatrzymanych. W sprawach kontrmanifestantów, które trafiały przez sąd, wielokrotnie interweniował RPO[970]

Marsze organizowane przez Komitet Obrony Demokracji odbywały się również w latach 2016-2018. Były to głównie protesty w obronie demokracji, wolności mediów, ładu konstytucyjnego czy też wyrażające sprzeciw wobec podejmowanych przez PiS działań. Szeroko komentowany był również protest nazywany jako „Czarny Protest" bądź „Czarny Poniedziałek", organizowany przez Ogólnopolski Strajk Kobiet, który miał miejsce 3 października 2016 r. i odbywał się w miastach całej Polski oraz za granicą. Protesty były wynikiem rozpatrywania przez Sejm projektu ustawy całkowicie zabraniającego aborcji[971]. Natomiast symbolem „Czarnego Poniedziałku" jest zdjęcie zrobione z lotu ptaka przedstawiające tysiące czarnych parasolek trzymanych przez uczestników protestu, zgromadzonych na pl. Zamkowym w Warszawie. Natomiast pod pieczą Komitetu Obrony Demokracji odbywało się również wiele protestów związanych z reformami przeprowadzonymi wobec Krajowej Rady Sądownictwa oraz Sądu Najwyższego np. słynny „Marsz Tysiąca Tóg", zorganizowany przez Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia, w którym udział wzięło całe środowisko prawnicze, w tym sędziowie, adwokaci oraz radcowie prawni, którzy przemierzali marsz ubrani w togi. W czasie kontrowersyjnych rządów prawicowej partii powstawało również wiele stowarzyszeń, ruchów czy fundacji walczących w obronie polskiej demokracji np. Akcja Demokracja, Wolne Sądy, Obywatele RP. Powstała także grupa opozycji ulicznej, tj. Lotna Brygada Opozycji[972], której celem było „punktowanie afer i nieprawości

[969] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *RPO: użycie wysięgnika przez policjantów – bez oparcia w przepisach. KGP potwierdza stanowisko KSP*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-policja-wysiegnik-uzycie-bez-oparcia-w-prawie-kgp-odpowiedz (dostęp: 12.04.2026 r.).
[970] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Ukarana za przeskoczenie barierek podczas "miesięcznicy smoleńskiej". Kasacja RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/ukarana-za-przeskoczenie-barierek-podczas-miesiecznicy-kasacja-rpo (dostęp: 12.04.26 r.).
[971] Relacja dostępna na stronie internetowej onet.pl z protestu odbywającego się 3 października 2016 r., https://wiadomosci.onet.pl/kraj/czarny-poniedzialek-protest-kobiet-przeciwko-zaostrzeniu-przepisow-aborcyjnych/ypxwf1 (dostęp: 06.03.2025 r.).
[972] Działania Lotnej Brygady Opozycji opierały się m.in. na tworzeniu filmów oraz akcji happeningowych, będących reakcją na dane zdarzenie, udziale aktywistów w spotkaniach z politykami PiS w ramach

funkcjonariuszy PiS w nieskomplikowanej formie prześmiewczych happeningów”[973]. Działało także wiele aktywistów[974], którzy pomimo wielu trudności, polegających m.in. na interwencjach Policji, zatrzymaniach czy kierowaniu wniosków o ukaranie i wszczynaniu postępowań karnych, nie poddawało się i kontynuowało swoją działalność. Co więcej, media społecznościowe stały się miejscem mobilizacji społeczeństwa do podejmowania wspólnych działań protestacyjnych i wyrażania swojego stanowiska. Odnosząc się do kolejnych przykładów protestów społecznych to w 2018 r. miał miejsce Marsz Żołnierzy Wyklętych w Hajnówce. Co prawda nie jest to zgromadzenie, które miałoby związek z rządami ówcześnie rządzącej partii, to jednak warto go wskazać ze względu na wydarzenia temu towarzyszące. Mianowicie, dnia 24 lutego 2018 r. w Hajnówce odbył się Marsz Żołnierzy Wyklętych[975], organizowany przez nacjonalistów, ku czci Romualda Rajsa „Burego”, który 29 stycznia 1946 r. dokonał „czystek” na

kampanii samorządowej PiS w 2018 r. oraz w spotkaniach z ówczesnym kandydatem na Prezydenta RP Andrzejem Dudą w ramach kampanii prezydenckiej w 2020 r., tworzeniu akcji protestacyjnych podczas miesięcznic smoleńskich, więcej na ten temat: K. Pierzchała, *Nikt się nie spodziewa Lotnej Brygady Opozycji. Kronika obywatelskiego oporu 2015-2023, Warszawa 2024*.

[973] Ibidem, s. 9.

[974] Więcej na temat działalności aktywistów i ich odważnej walki z władzą np.: A. Krajewski, *Ulicznicy 2015-2023*, Warszawa 2023.

[975] RPO złożył zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa przez organizatora Marszu w sprawie propagowania rasizmu i faszystowskiego ustroju Postępowanie toczyło się latami z uwagi na wielokrotne umarzanie postępowań przez prokuraturę; zob. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Ponownie umorzono śledztwo ws. marszu w Hajnówce z 2018 r. Zażalenie RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/ponownie-umorzono-sledztwo-ws-marszu-w-hajnowce-z-2018-r-zazalenie-rpo (dostęp: 04.02.2026 r.). Ostatecznie, w czerwcu 2024 r. doszło do skazania organizatora Marszu na karę jednego roku ograniczenia wolności poprzez zobowiązanie do wykonywania prac społecznie użytecznych w wymiarze 20 godzin tygodniowo; zob. Portal Samorządowy, Organizator Marszu Pamięci Żołnierzy Wyklętych skazany na prace społeczne, https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/organizator-marszu-pamieci-zolnierzy-wykletych-skazany-na-prace-spoleczne,549420.html (dostęp: 04.02.2026 r.). Sprawa została zbadana w 2025 r. w wyniku powołania przez Prokuratora Krajowego zespołu prokuratorów do zbadania spraw pozostających w zainteresowaniu opinii publicznej ze względu na ich przedmiot oraz charakter; zob. strona internetowa Prokuratury Krajowej, Informacja o powołaniu w PK zespołu prokuratorów do zbadania spraw pozostających w zainteresowaniu opinii publicznej ze względu na ich przedmiot oraz charakter, 28 sierpnia 2024 r., https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/informacja-o-powolaniu-w-pk-zespolu-prokuratorow-do-zbadania-spraw-pozostajacych-w-zainteresowaniu-opinii-publicznej-ze-wzgledu-na-ich-przedmiot-oraz-charakter (dostęp: 04.02.2026 r.). I tak w drugim raporcie z badania spraw pozostających w zainteresowaniu opinii publicznej ze względu na ich przedmiot oraz charakter, prowadzonych i zakończonych w latach 2016-2023 w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, wskazano, iż „Metodyka przeprowadzenia postępowania karnego w tej sprawie sprowadza się do mechanizmu przedłużania dochodzenia i mnożenia opinii.” Marsz próbowali blokować aktywiści Obywateli RP, którzy jednak zostali legitymowani oraz zatrzymywani przez funkcjonariuszy Policji, a wobec osób próbujących blokować marsz wszczynano postępowania z art. 52 k.w. Zob. Raport II z badania spraw pozostających w zainteresowaniu opinii publicznej ze względu na ich przedmiot oraz charakter, prowadzonych i zakończonych w latach 2016-2023 w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, https://www.gov.pl/attachment/2a977a8c-52b0-4c2c-b7c1-e7bbda386605 dostęp: 04.02.2026 r.).

ludności wyznania prawosławnego oraz pochodzenia białoruskiego[976]. Podczas Marszu doszło do propagowania symboli faszystowskich. Z kolei mieszkańcy Hajnówki oraz aktywiści, m.in. Obywatele RP, corocznie upamiętniają ofiary „Burego", a wydarzenia z 24 lutego 2018 r. stanowiły dla nich bolesne doświadczenie[977]. W 2019 r. głośne były strajki nauczycieli przeciwko zmianom w oświacie wprowadzonym po 2015 roku oraz w celu skłonienia rządu do podwyżek dla nauczycieli. Strajk wiązał się m.in. z tym, iż przez niemal miesiąc w większości szkół w całej Polsce nie prowadzono w tym czasie zajęć dydaktycznych. Kolejnym przełomowym momentem, który spowodował niezwykłe poruszenie społeczne, był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r., K 1/20[978], w wyniku którego moc utracił art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży[979], a co za tym idzie „zdiagnozowanie ciężkiego i nieodwracalnego uszkodzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu przestanie stanowić przyczynę uprawniającą do podjęcia przez kobietę decyzji o przeprowadzeniu zabiegu przerwania ciąży z zachowaniem wymagań i standardów medycznych wynikających z obowiązujących przepisów prawa."[980] W związku z wyrokiem w Polsce odbywały się masowe protesty nie w kilku, nie w kilkudziesięciu, a w kilkuset miastach w całej Polsce. Co więcej, protesty objęły nawet miasta poza granicami naszego kraju np. Helsinki, Lipsk, Luksemburg, Wiedeń, Glasgow, Londyn oraz Malmo[981]. Protesty te określa się jako „Strajki Kobiet", a były one organizowane przez ruch społeczny Ogólnopolski Strajk Kobiet[982]. O protestach pisały media na całym świecie określając je jako „największe protesty od dziesięcioleci"[983]. Symbolem protestów był znak błyskawicy, który stał się symbolem walki o prawa kobiet. Protesty odbywały się przez okres kilku miesięcy. To

[976] Zob. artykuł dostępny na stronie internetowej Polsat News, *Marsz Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Hajnówce. Policja zatrzymała Obywateli RP*, https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2018-02-24/marsz-pamieci-zolnierzy-wykletych-w-hajnowce-prowokacja/ (dostęp: 04.02.2026 r.).
[977] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Sprawa marszu w Hajnówce wraca do śledztwa. Sąd uznał zażalenie RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/sprawa-marszu-w-hajnowce-wraca-do-sledztwa-s%C4%85d-uzna%C5%82-za%C5%BCalenie-rpo (dostęp: 04.02.2026 r.).
[978] Wyrok TK z 22.10.2020 r., K 1/20.
[979] Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1575).
[980] Wyrok TK z 22.10.2020 r., K 1/20.
[981] Interaktywna mapa przedstawiająca lokalizację protestów dot. prawa aborcyjnego przygotowana przez Danutę Pawłowską, https://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,26437984,strajk-kobiet-zobacz-gdzie-w-twojej-okolicy-odbedzie-sie-protest.html (dostęp: 06.03.2025 r.).
[982] P. Grzebyk, *Ogólnopolski Strajk Kobiet, aborcja i prawo do strajku*, PiP 2021, nr 8, s. 184-195.
[983] A. Magdziarz, M. Santora, *Women Converage in Warsaw, Heightening Poland's Largest Protests in Decades*, https://www.nytimes.com/2020/10/30/world/europe/poland-abortion-women-protests.html (dostęp: 06.03.2025 r.).

właśnie „Strajk Kobiet" udowodnił, jak bardzo polskie społeczeństwo potrafi zjednoczyć się i zmobilizować swoje siły, aby walczyć o swoje prawa i okazać swoje niezadowolenie wobec rządzących. Odzwierciedleniem tego jest chociażby fakt, iż strajki związane z zaostrzeniem prawa do aborcji, odbywały się nie tylko w dużych miastach, a swój sprzeciw wyrażały również społeczności mniejszych, kilkunastotysięcznych miast na terenie Polski, a protesty odbyły się także w ponad 100 miastach poza granicami Polski[984]. W 2020 r. głośną sprawą, z która wiązały się protesty, było zatrzymanie aktywistki LGBT Margot. Protesty odbywały się min. w Warszawie, Poznaniu, Szczecinie i Krakowie, a największe z nich odbywały się w sierpniu 2020 r. Datą pamiętną jest dzień 7 sierpnia 2020 r., czyli dzień zatrzymania aktywistki, bowiem wtedy doszło do masowych zatrzymań osób uczestniczących w protestach przeciwko jej aresztowaniu, które miały miejsce na terenie Warszawy[985]. Jeśli chodzi o przełom 2020/2021 r. to nie można zapomnieć o wszelkich protestach przeciwko ograniczeniom związanym z pandemią koronawirusa, a przede wszystkim o strajkach przedsiębiorców. W 2021 r. odbywały się również głośne protesty w obronie wolnych mediów w związku z projektem nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji, która zakładała, iż koncesja może być udzielona podmiotom, których siedziba znajduje się poza Europejskim Obszarem Gospodarczym[986], a *de facto* ustawa uderzała w telewizję TVN, której to właścicielem jest amerykański koncern. Protesty społeczne związane z powyższą sytuacją, zostały zapoczątkowane 10 sierpnia 2021 r., a manifestacje miały miejsce w ponad 100 miastach[987]. W 2022 r. miała miejsce m.in. manifestacja rolników w Warszawie, która odbyła się 23 lutego 2022 r. czy też protest przeciwko przepisom aborcyjnym, który odbył się 13 grudnia 2022 r. pod domem prezesa partii PiS Jarosława Kaczyńskiego[988]. W 2023 r. miały miejsce również zgromadzenia przed nadchodzącymi wyborami

[984] Blikowska J., *Druga runda protestu kobiet*, https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art3198661-druga-runda-protestu-kobiet (dostęp: 11.08.2025 r.).
[985] Ciekawą problematykę tego, czy kryzys praworządności oraz sytuacja, w której znaleźli się sędziowie doświadczający opresji politycznej miała wpływ na stosunek sędziów w orzekaniu spraw dotyczących społeczności LGBTQ+, został zaprezentowany przez A. Kubal, więcej na ten temat: A. Kubal, *Queer Coalition? The Crisis of Justice in Poland and LGBTQ+ Rights Before the Polish Courts*, Europe-Asia Studies 2024, v. 76(9), s. 1347-1370.
[986] Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji, druk nr 1389, dostępny na stronie: https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/8C0A008B82EDF7BFC125870C0053905C/%24File/1389.pdf (dostęp: 06.03.2025 r.).
[987] Lista miast, w których odbyły się protesty w obronie wolności mediów, https://tvn24.pl/polska/lex-anty-tvn-wolnosc-mediow-manifestacje-w-ponad-stu-miastach-polski-mapa-protestow-10-sierpnia-2021-st5174333 (dostęp: 06.03.2025 r.).
[988] Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24.pl *Kobiety z parasolkami przed domem Jarosława Kaczyńskiego*, https://tvn24.pl/tvnwarszawa/ulice/warszawa-strajk-kobiet-protestuje-przed-domem-jaroslawa-kaczynskiego-dlaczego-st6239768 (dostęp: 06.03.2025 r.).

parlamentarnymi, które odbywały się jesienią 2023 r., a dwa najsłynniejsze z nich to marsz z 4 czerwca 2023 r., który odbył się w Warszawie, a udział w nim wzięło ok. pół miliona uczestników[989]. Marsz ten został zorganizowany przez Platformę Obywatelską, jednak udział w nim wzięła duża część partii opozycyjnych w celu zjednoczenia się przeciwko ówcześnie rządzącej władzy i wygrania nadchodzących wyborów w 2023 r. Drugi marsz to „Marsz Miliona Serc", który miał miejsce 1 października 2023 r., a w którym udział wzięło, w zależności od źródła, milion osób (informacja pochodząca od organizatorów oraz władz Warszawy[990]), 600-800 tys. osób (informacja ze strony onet.pl[991]) bądź też 60-100 tys. osób (informacja pochodząca z Polskiej Agencji Prasowej[992]). Na obu marszach gromadzili się obywatele z całej Polski, a w większości polskich miast istniała duża mobilizacja w celu zorganizowania dojazdu do stolicy celem uczestniczenia w wydarzeniach. Celem powyższej analizy protestów, które miały miejsce na przełomie ostatnich kilku lat, jest ukazanie tego, w jaki sposób społeczeństwo aktywnie korzysta z przysługującej im wolności zgromadzeń, tym samym często walcząc o lepszą Polskę i wyrażając swoją dezaprobatę wobec danych wydarzeń.

Po szczegółowej analizie tego, jakie protesty miały miejsce w latach 2015-2023, należy się zastanowić, czy były one przejawem nieposłuszeństwa obywatelskiego. Bazując na przekazie medialnym i publicystycznym, odpowiedź na tak postawione pytanie byłaby twierdząca. Jednak dokonując nieco szerszej analizy naukowej, mogą narodzić się duże wątpliwości. Co ważne, do pełnej analizy nieposłuszeństwa obywatelskiego należałoby przeanalizować każdy protest, który miał miejsce w latach 2015-2023, jednak nie jest to przedmiotem niniejszej pracy. Przedstawiona poniżej analiza będzie opierać się na aspektach, które, zdaniem autorki, przemawiają za tym, iż nie należy mówić o nieposłuszeństwie obywatelskim. Zjawisko nieposłuszeństwa obywatelskiego zostało zdefiniowane przez J. Rawls i oznacza „akt publiczny dyktowany

[989] D. Pawłowska, K. Korzeniowska, D. Uhlig, *Marsz 4 czerwca. Ile osób mieści się w zoo, czyli oficjalne i nieoficjalne dane o frekwencji* https://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,29840725,marsz-4-czerwca-ile-osob-miesci-sie-zoo-czyli-oficjalne-i.html (dostęp: 06.03.2025 r.).
[990] Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, „*Marsz Miliona Serc. Rzecznik ratusza: uczestniczy w nim około miliona osób*", https://tvn24.pl/wybory-parlamentarne-2023/marsz-miliona-serc-w-warszawie-jaka-frekwencja-dane-o-godzinie-14-podali-rzecznik-ratusza-i-donald-tusk-st7370120 (dostęp: 15.12.2025 r.).
[991] Artykuł dostępny na stronie internetowej onet.pl, *Imponująca frekwencja na Marszu Miliona Serc. Policzyliśmy, ile mogło być osób.,* https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/marsz-miliona-serc-jaka-frekwencja-policzylismy-ile-moglo-byc-osob/2mlkej2 (dostęp: 06.03.2025 r.).
[992] Polska Agencja Prasowa, *Nieoficjalne dane policji: na trasie marszu do 100 tysięcy osób*., https://www.pap.pl/aktualnosci/nieoficjalne-dane-policji-na-trasie-marszu-do-100-tysiecy-osob (dostęp: 06.03.2025 r.).

sumieniem, aczkolwiek polityczny, sprzeczny z prawem, zwykle mający na celu doprowadzenie do zmiany którejś z ustaw bądź kierunków polityki rządu”[993]. Z kolei, zgodnie z poglądem H. A. Bedau „nieposłuszeństwo obywatelskie to celowe złamanie obowiązującego prawa, a przynajmniej normy powszechnie uznanej za wiążącą, dokonane w formie protestu, który nie będzie czynem rewolucyjnym, ma charakter publiczny, stroni od użycia przemocy. Zakłada ono brak oporu w przypadku aresztowania, rezygnację z przemocy wobec wszelkich aktów prowokacji i zostaje podjęte przede wszystkim w celu oświecenia lub przekonania większości.”[994] Pomimo tego, że większość protestów, będących przedmiotem niniejszej pracy, zawierała typowe elementy przemawiające za uznaniem ich za nieposłuszeństwo obywatelskie to jednak przesłanką, która stoi na przeszkodzie uznania udziału w protestach za nieposłuszeństwo, jest brak znamion celowego złamania obowiązującego prawa. Niniejsza praca przedstawia największe zgromadzenia, które miały miejsca w latach 2015-2023 i w większości są to zgromadzenia, podczas których dochodziło do zatrzymań w sprawach objętych badaniami aktowymi. Biorąc pod uwagę materię przedstawioną na kanwie niniejszej pracy, należy wskazać, że większość protestów była zgodna z obowiązującym prawem i mieściła się w granicach legalnego i pokojowego zgromadzenia, a uczestnicy zgromadzenia swoim zachowaniem nie łamali prawa w sposób celowy. Oczywiście powstaje pytanie, kiedy mamy do czynienia z celowym łamaniem prawa i zdaje się, iż mowa tutaj o sytuacjach, w których dochodzi do organizacji zgromadzenia, pomimo decyzji o zakazie zgromadzenia czy też sytuacji, w której uczestnicy celowo tamują ruch czy dokonują innych aktów, które będą celowym działaniem niezgodnym z prawem. Jednak należy pamiętać również o tym, że ustawa – Prawo o zgromadzeniach wyróżnia zgromadzenia spontaniczne, a duża część zgromadzeń w latach 2015-2023 miała właśnie taki status. Co więcej, należy zaznaczyć, że część protestów miała miejsce w latach, w których obowiązywały tzw. ograniczenia covidowe, z którymi wiązał się zakaz organizacji zgromadzeń, a przez pewien czas zakaz uczestniczenia w zgromadzeniach. W związku z tym koniecznym jest dostrzeżenie, że wszelkie ograniczenia dotyczące naruszające wolność zgromadzeń były niekonstytucyjne, bowiem zostały ustanowione rozporządzeniem, a nie ustawą. Co więcej, trudno mówić o nieposłuszeństwie obywatelskim w sytuacji, w której organy państwowe, takie jak Rzecznik Praw

[993] W. Daniłowicz, *Granice nieposłuszeństwa obywatelskiego*, PiP 2023, nr 1, s. 127-142.
[994] E. Pietrzak, *Nieposłuszeństwo i profanacje – globalne społeczeństwo obywatelskie,* Przegląd Politologiczny, 2013, nr 1, s. 83-92.

Obywatelskich[995], stanowczo wskazują, iż regulacja prawna ograniczająca wolność zgromadzeń jest niezgodna z prawem. Innymi słowy, skoro regulacja jest ewidentnie sprzeczna z prawami jednostki, co jest również szeroko piętnowane przez organy państwowe, a w konsekwencji nieszanowana przez społeczeństwo, to trudno mówić o akcie nieposłuszeństwa obywatelskiego. Powyższa okoliczność jeszcze bardziej przemawia za tym, iż nie każde zgromadzenie należy uznać za akt nieposłuszeństwa obywatelskiego, a trudno obwiniać obywateli za korzystanie z przyznanej im w Konstytucji wolności zgromadzeń. Nadto skoro działanie uczestników zgromadzeń miałoby zostać uznane za celowe działanie niezgodne z prawem, to zatrzymanie takich osób powinno zostać uznane za zasadne. W dalszej części pracy, tj. w Rozdziale V, zostaną przedstawione wyniki badań aktowych, które wskażą, jak często dochodziło do zatrzymań bezzasadnych z uwagi na brak uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

4.5 Problematyka zatrzymań podczas protestów

Powyższe dane dotyczące odbywających się zgromadzeń, protestów, demonstracji na przełomie lat 2015-2023 z jednej strony napawają optymizmem, bowiem ukazują wspólną mobilizację społeczeństwa, walkę z nierównościami społecznymi, walkę o prawa i wolności każdego z nas oraz są dowodem na to, że obywatele nie boją się pokazać swojego sprzeciwu wobec władzy. Jednak pozostaje jeszcze jedna kwestia, która nie została poruszona wcześniej. Mianowicie, większość z przywołanych wyżej protestów często wiązała się z nadużywaniem władzy przez funkcjonariuszy publicznych,

[995] Rzecznik Praw Obywatelskich już w 2020 r. publicznie wskazywał na niekonstytucyjność przepisów m.in. dotyczących ograniczenia wolności zgromadzeń, zob. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, Adam Bodnar do premiera: najnowsze nakazy i zakazy nadal sprzeczne z Konstytucją, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-do-premiera-najnowsze-nakazy-zakazy-nadal-sprzeczne-z-konstytucja (dostęp: 12.04.2026 r.). Natomiast w 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie o sygn. SK 4/21, w której zajął jednoznaczne stanowisko, iż „art. 46 ust. 4 pkt 4 ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych - rozumiany w ten sposób, że zawiera upoważnienie do wprowadzenia całkowitego zakazu zgromadzeń publicznych - jest niezgodny z art. 57 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji" (zob. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 marca 2021 r., SK 4/21, VII.613.3.2021.MM, Przystąpienie do postępowania i stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20TK%20-%20zg%C5%82oszenie%20udzia%C5%82u%20SK%204.21%20zanonimizowane.pdf [dostęp: 12.04.2026 r.]).

a w szczególności agresją napotykaną ze strony policji, co często miało przełożenie na liczbę zatrzymań uczestników zgromadzeń. Amnesty International w Raporcie pt. „*Dajcie mi człowieka, a znajdzie się paragraf. O instrumentalnym stosowaniu Kodeksu wykroczeń do tłumienia protestów*.”[996], opublikowanym w 2024 r., zauważa, iż „(…) od 2017 r., w Polsce można było zaobserwować zjawisko instrumentalnego stosowania Kodeksu wykroczeń do tłumienia aktywizmu obywatelskiego. Dochodziło do inicjowania licznych, idących momentami w setki, postępowań w sprawach o wykroczenia, które należy uznać za niebezpieczne dla prawa do pokojowego manifestowania swoich przekonań. Niewątpliwie celem prowadzenia tego typu postępowań – mających uciążliwy dla jednostki charakter, bo wymagających stawiennictwa na komisariatach policji, a później w sądach – jest wywołanie efektu mrożącego, czyli zniechęcenia obywateli do korzystania z ich konstytucyjnych praw i wolności.”[997] Takie działania były celowe, zaplanowane i miały wywrzeć mrożący efekt zarówno na uczestnikach takich zgromadzeń, jak i wszystkich obywatelach śledzących relację z tych wydarzeń. Z pewnością wobec części osób taki rezultat przyniosły, bowiem bojąc się konsekwencji, agresji czy ewentualnych zatrzymań, spora część osób unikała uczestnictwa w tego typu zgromadzeniach. Każde zgromadzenie dużej liczby osób wiąże się z możliwością zaistnienia często niespodziewanych i niezaplanowanych wcześniej wydarzeń, co może wiązać się z eskalacją konfliktów wśród demonstrantów. Trafnym przykładem są coroczne Marsze Niepodległości odbywające się 11 listopada każdego roku, na których dochodzi do wielu zatrzymań, a często związane jest to właśnie z aktami agresji, które m.in. mają miejsce pomiędzy uczestnikami Marszu a uczestnikami kontrmanifestacji. Głośne zatrzymania w związku z Marszem Niepodległości miały miejsce w 2022 roku, które dotyczyły grupy osób stojącej z boku Marsz, co ważne nie bezpośrednio na trasie marszu wraz z transparentem „Nacjonalizm to nie patriotyzm”. Świadkiem całego zajścia była zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich Hanna Machińska, która relacjonowała, iż grupa osób stojąca z transparentem stanowiła „cichy

[996] A. Ploszka, M. Szczaniecki, Raport Amnesty International „*Dajcie mi człowieka, a znajdzie się paragraf. O instrumentalnym stosowaniu Kodeksu wykroczeń do tłumienia protestów.”*, opublikowany 29 stycznia 2024 r., https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2024/01/Analiza-AI-Dajcie-mi-czlowieka-a-znajdzie-sie-paragraf.pdf (dostęp: 11.03.2025 r.).
[997] Ibidem.

protest”[998], a 16 osób zostało otoczonych kordonem ok. 70 policjantów w 3 rzędach[999]. Grupa osób przebywająca w tzw. „kotle policyjnym” była w nim uwięziona przez kilka godzin, a policjanci uniemożliwiali zatrzymanym korzystanie z toalety. Dopiero interwencja zastępczyni RPO umożliwiła zatrzymanym skorzystanie z toalety w pobliskiej restauracji. Funkcjonariusze Policji nie informowali zatrzymanych o przyczynach zatrzymania ani podstawach faktycznych i prawnych[1000].

Do głośnych medialnie zatrzymań dochodziło również podczas strajków przedsiębiorców, które odbyły się m.in. 8 maja 2020 roku w centrum Warszawy, 16 maja 2020 roku na placu Zamkowym w Warszawie oraz 23 maja 2020 roku na placu Defilad w Warszawie. Podczas protestu w dniu 8 maja 2020 roku zostało zatrzymanych kilkadziesiąt osób, w tym kandydat na prezydenta RP Paweł Tanajno, a wobec uczestników zgromadzenia miały zostać użyte granaty hukowe oraz specjalne urządzenie do rozpraszania demonstracji przy użyciu dźwięków o wysokiej częstotliwości[1001]. Podczas zgromadzenia w dniu 16 maja 2020 r., zgodnie z doniesieniami medialnymi[1002], doszło do zatrzymania 380 osób, a wobec zatrzymanych użyto gazu łzawiącego.[1003] Co do tego zgromadzenia, stanowisko zajął również RPO, który w pierwszej kolejności

[998] Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, *Zastępczyni RPO o zatrzymaniu Obywateli RP. Hanna Machińska: mamy rozbieżne informacje*, https://tvn24.pl/polska/zatrzymanie-obywateli-rp-w-warszawie-zastepczyni-rpo-o-rozbieznych-informacjach-st6216932 (dostęp: 11.03.2025 r.).

[999] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Sprawa policyjnego "kotła" podczas kontrmanifestacji do Marszu Niepodległości. RPO pisze do KSP*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-marsz-niepodleglosci-policja-kontrmanifestacja-ksp (dostęp: 11.03.2025 r.).

[1000] W związku z powyższym zastępca RPO Stanisław Trociuk wystąpił do nadinspektora Pawła Dzierżaka - Komendanta Stołecznej Policji o wyjaśnienie podstaw prawnych i faktycznych działań podejmowanych przez Policję, w tym zastosowania „kotła policyjnego”, środków przymusu bezpośredniego oraz legitymowania osób oraz wyjaśnienie, dlaczego funkcjonariusze uniemożliwiali zatrzymanym skorzystanie z toalety. Powyższe zatrzymania były jednymi z najbardziej kontrowersyjnych zatrzymań związanych z Marszami Niepodległości. Zob. pismo Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich Stanisława Trociuka skierowane do nadinspektora Pawła Dzierżaka Komendanta Stołecznego Policji z dnia 14 listopada 2022 r., II.519.1062.2022.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-11/Do_KSP_Marsz_Niepodleglosci_kontrmanifestacja_14.11.2022.pdf (dostęp: 11.03.2025 r.).

[1001] Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z dnia 11 maja 2020 r. skierowane do Nadinspektora Pawła Dobrodzieja – Komendanta Stołecznej Policji, II.519.549.2020.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Do%20KSP%20w%20sprawie%20protestu%20przedsi%C4%99biorc%C3%B3w%20z%208%20maja%2C%2011.05.2020.pdf (dostęp: 12.03.2025 r.).

[1002] N. Frątczak, artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Niedzielny protest przedsiębiorców odwołany. Tanajno: „Wczoraj było za grubo”*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,25952085,dzisiejszy-protest-przedsiebiorcow-odwolany-tanajno-wczoraj.html (dostęp: 12.03.2025 r.).

[1003] Po zaistniałym wydarzeniu, na platformie Twitter (obecnie platforma X), głos zabrał Prezydent m.st. Warszawa Rafał Trzaskowski, który napisał, iż „*Jako prezydent @warszawa nie akceptuję sposobu w jaki dziś potraktowano protestujących przedsiębiorców. Nie zgadzam się aby Warszawa, ani żadne inne miasto w Polsce było miejscem, w którym policyjna pałka jest jedynym argumentem rządu. Potrzebny jest dialog, a nie przemoc.”*; zob. Platforma X (dawny Twitter), post dotyczący wydarzeń w dniu 16 maja 2020 roku na profilu Rafała Trzaskowskiego, https://x.com/trzaskowski_/status/1261725650270007296 (dostęp: 07.07.2025 r.).

odniósł się do legalności samego zgromadzenia, zauważając, iż m.st. Warszawa nie zarejestrowało zgromadzenia oraz nie podjęło decyzji merytorycznej co do jego organizacji, jednak odmówiło wpisania zgromadzenia do rejestru. Powyższą decyzję zaskarżył wnioskodawca odwołując się do Sądu Okręgowego w Warszawie, który jednak odwołanie oddalił[1004]. W dalszej kolejności, wnioskodawca złożył zażalenie do Sądu Apelacyjnego, a do sprawy przystąpił RPO, który podnosił niekonstytucyjność całkowitego zakazu zgromadzeń, jednocześnie zauważając, iż pomimo obowiązku, Urząd Miasta nie wydał decyzji w trybie administracyjnym, a jedynie zawiadomienie o odmowie rejestracji zgromadzenia. Sąd Apelacyjny podniósł, iż sama odmowa rejestracji nie jest tożsama z zakazem jego organizacji, jednak Sąd nie mógł uchylić decyzji, bowiem nie została ona nigdy wydana. Ponadto Sąd podniósł to, że zakaz zgromadzeń budzi poważne wątpliwości konstytucyjne[1005]. RPO wobec tego wskazał, iż doszło do zaistnienia szczególnego stanu prawnego, bowiem z jednej strony mamy do czynienia z organizatorami zgromadzenia, działających w duchu Konstytucji oraz Policję, działającą w duchu rozporządzenia zakazującego zgromadzeń. Pomimo wszelkich powziętych przez Policję wątpliwości co do legalności zgromadzenia, powinni oni podejmować takie działania, które doprowadziłyby do pokojowego rozwiązania zgromadzenia, a co najważniejsze bez użycia przemocy[1006]. W trakcie zgromadzenia doszło do użycia środków przymusu bezpośredniego oraz zatrzymania senatora Jacka Burego[1007]. Z kolei w trakcie zgromadzenia w dniu 23 maja 2020 roku doszło do zatrzymania 5 osób, wylegitymowano 347 osób, a w tym 182 osoby w związku z popełnieniem wykroczenia, a wobec 80 osób prowadzone były czynności wyjaśniające[1008].

Natomiast najpoważniejsze naruszenia związane z nadużywaniem władzy przez funkcjonariuszy publicznych oraz bezpodstawnymi zatrzymaniami osób uczestniczących

[1004] Postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z 14.05.2020 r., XXV Ns 45/20, LEX nr 2978551.
[1005] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, VII.613.13.2020, *Koronawirus. RPO do sądu: całkowity zakaz zgromadzeń – niekonstytucyjny*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/koronawirus-rpo-do-wsa-calkowity-zakaz-zgromadzen-niekonstytucyjny (dostęp: 12.03.2025 r.).
[1006] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Stanowisko RPO w sprawie demonstracji zorganizowanej przez przedsiębiorców 16 maja 2020 r.*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/stanowisko-rpo-w-sprawie-demonstracji-przedsiebiorcow-16-maja-2020-r (dostęp: 12.03.2025 r.).
[1007] Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, *Senator w policyjnym aucie. „Wszedł do radiowozu i nie chce go opuścić" kontra „policja kłamie",* https://tvn24.pl/polska/protesty-w-warszawie-senator-ko-jacek-bury-o-uzyciu-sily-przy-zatrzymaniu-policja-zaprzecza-st4585859 (dostęp: 12.03.2025 r.).
[1008] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Informacja policji o interwencji 23 maja 2020 r. w Warszawie*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/informacja-policji-dla-rpo-o-interwencji-23-maja-2020-w-warszawie (dostęp: 12.03.2025 r.).

w zgromadzeniach miały miejsce na protestach przeciwko wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego zaostrzenia prawa aborcyjnego, odbywających się w latach 2020-2021[1009]. Akcja dotycząca brutalnych zatrzymań obywateli podczas protestów była tak duża, że wielu adwokatów oraz radców prawnych oferowało pomoc prawną *pro bono*, jeśli doszłoby do zatrzymania. W mediach społecznościowych oraz serwisach internetowych publikowano poradniki z prawami osób zatrzymanych oraz poradnikami, co należy zrobić, jeśli do takiego zatrzymania by doszło oraz jak zachować się w takiej sytuacji. Wielu protestujących pisało sobie numery telefonów do adwokatów bądź radców prawnych na przedramionach, aby w razie zatrzymania móc uzyskać pomoc prawną, a tym samym, aby prawa osób zatrzymanych były przestrzegane. W dniu 22 października 2020 roku rozpoczęła się fala protestów związana z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w sprawie prawa aborcyjnego, a rekordowa frekwencja nastąpiła 28 października 2020, gdzie podczas protestów w całym kraju zebrało się około 430 tysięcy protestujących[1010], a 30 października 2020 r. odbył się tzw. „Marsz na Warszawę", w którym udział wzięło około 100 tysięcy osób[1011]. W okresie, w którym nastąpiła tak silna mobilizacja społeczeństwa, panowała również trudna sytuacja epidemiologiczna związana z pandemią koronawirusa oraz wszelkie ograniczenia z tym związane m.in. ograniczenie wolności zgromadzeń. Co ciekawe w związku z zaistniałą sytuacją, w mediach została opublikowana informacja o specjalnych wytycznych skierowanych

[1009] „*Wkurzone kobiety poszły pod dom Kaczyńskiego. Policja użyła gazu, zatrzymane wciąż są na komisariatach*"; „*Nerwowa noc przed Trybunałem Konstytucyjnym. Policja siłą wyciągała ostatnich protestujących*"; „*Protesty kobiet pod Trybunałem Konstytucyjnym. »Policja zachowywała się agresywnie«*"; „*Funkcjonariusze bez mundurów, gaz łzawiący i zatrzymania. Jak przebiegał protest w stolicy*"; „*Wielka skala zatrzymań oraz wniosków policji po proteście 24 października*– to tylko nieliczne nagłówki artykułów opublikowanych w tamtym okresie, ale jednocześnie ukazujące skalę oraz istotę problemu. Zob. artykuł dostępny na stronie internetowej oko.press, *Wkurzone kobiety poszły pod dom Kaczyńskiego. Policja użyła gazu, zatrzymane wciąż są na komisariatach*, https://oko.press/protesty-pod-domem-kaczynskiego-zatrzymane-wciaz-sa-na-komisariatach (dostęp: 11.03.2025 r.); D. Krawczyk, M. Bujara, artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Nerwowa noc przed Trybunałem Konstytucyjnym. Policja siłą wyciągała ostatnich protestujących*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26732724,wody-odeszly-rodzimy-rewolucje-protest-w-warszawie.html (dostęp: 11.03.2025 r.); artykuł dostępny na stronie internetowej Newsweek, P*rotesty kobiet pod Trybunałem Konstytucyjnym. „Policja zachowywała się agresywnie"*, https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/protesty-kobiet-pod-tk-w-warszawie-po-ogloszeniu-wyroku-tk-ws-aborcji-agresywne/2xstqnh (dostęp: 11.03.2025 r.); artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, *Funkcjonariusze bez mundurów, gaz łzawiący i zatrzymania. Jak przebiegał protest w stolicy*, https://tvn24.pl/polska/nagrania-ze-strajku-kobiet-w-warszawie-interwencja-nieumundurowanych-policjantow-gaz-lzawiacy-palki-zatrzymania-st4755356 (dostęp: 11.03.2025 r.); " zob. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Wielka skala zatrzymań oraz wniosków policji po proteście 24 października*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wielka-skala-zatrzyman-wnioskow-policji-po-protescie-24-pazdziernika (dostęp: 12.03.2025 r.).

[1010] I. Szczepaniak, *Policja a protesty Strajku Kobiet – perspektywa kryminologiczno-socjologiczna*, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk 2022, nr 44(2), s. 114.

[1011] Ibidem, s. 116.

przez Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego do prokuratur w całej Polsce, zgodnie z którymi: „każde zachowanie osoby organizującej nielegalną demonstrację albo podżegające lub nawołującej do udziału w niej winno być przede wszystkim oceniane w kontekście wyczerpywania znamion czynu zabronionego z art. 165 par. 1 pkt 1 kk w zakresie sprowadzenia niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia osób poprzez spowodowanie zagrożenia epidemiologicznego”[1012] Sprawą zainteresował się RPO, który zwracał uwagę na to, że władza publiczna nie może zakładać, że organizowanie lub udział w zgromadzeniach spontanicznych będzie wypełniać znamiona czynu zabronionego z art. 165 par. 1 pkt 1 k.k., bowiem wiążą się one z realizacją konstytucyjnie zagwarantowanych wolności[1013]. Wielka skala tych protestów znajduje również swój wyraz w zatrzymaniach osób w nich uczestniczących, bowiem dla przykładu podczas protestów 22 października 2020 r. w Warszawie dokonano zatrzymania 15 osób, w tym 14 osób w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej funkcjonariusza oraz czynnego udziału w zbiegowisku[1014]. Podczas zgromadzenia 24 października 2020 r. w Warszawie zatrzymano 278 osób, a niemal 250 z nich zarzucono udział w czynnym zbiegowisku, wobec 948 osób podjęto czynność wylegitymowania, a wobec 711 sporządzono notatkę dla sanepidu w związku z nieprzestrzeganiem obostrzeń[1015].

W celu przywołania naruszeń, jakich dopuszczali się funkcjonariusze Policji wobec osób zatrzymanych podczas Strajków Kobiet, warto wskazać na raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc” komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu[1016]. Raport przedstawia rezultat 21 wizytacji przeprowadzonych

[1012] E. Ivanova, artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Strajk kobiet na celowniku prokuratorów Ziobry. Mają ścigać organizatorów protestów, 29 października 2020 r*., https://wyborcza.pl/7,75398,26456219,strajk-kobiet-na-celowniku-prokuratorow-ziobry-maja-scigac.html (dostęp: 11.03.2025 r.).
[1013] Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego z dnia 30 października 2020 r., VII.613.117.2020.KŁ, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/RPO%20do%20PK%2C%2030.10.2010.pdf. (dostęp: 11.03.2025 r.).
[1014] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Protesty społeczne w dniu wyroku TK ws. aborcji. Policja podsumowała swe działania*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protesty-w-dniu-wyroku-ws-aborcji-podsumowanie-ksp (dostęp: 12.02.2025 r.).
[1015] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Wielka skala zatrzymań oraz wniosków policji po proteście 24 października*, op. cit.
[1016] Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc” komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych

przez zespół Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur przeprowadzonych w dniach 23 października – 14 grudnia 2020 r. w wybranych komisariatach oraz pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia będących w strukturach Komendy Stołecznej Policji oraz Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu, które miały miejsce w związku z protestami, które odbyły się między 23 października a 13 grudnia 2020 r. na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego zaostrzającego przepisy aborcyjne. W wyniku wizytacji, KMPT dostrzegł, iż osobom zatrzymanym utrudniano realizację prawa do pomocy prawnej, często poprzez wprowadzanie w błąd przez funkcjonariuszy i udzielanie błędnych informacji, odmawianie obrońcom kontaktu z zatrzymanymi bądź umożliwianie kontaktu obrońców z zatrzymanymi w obecności funkcjonariuszy[1017]. Kolejny napotkany problem to trudności w poinformowaniu osoby trzeciej o zatrzymaniu, a w szczególności brak informacji zwrotnej dla zatrzymanego czy do takiego poinformowania w ogóle doszło. Zdarzały się również sytuacje, w których funkcjonariusz wskazywał, iż może poinformować jedynie osobę najbliższą, a nie dowolnie wskazaną osobę przez zatrzymanego[1018], co nie znajduje odzwierciedlenia w przepisach prawa. Problem stanowią również: brak informowania zatrzymanych o możliwości przeprowadzenia badań lekarskich niezależnie czy wobec osoby występowały przesłanki uzasadniające przeprowadzenie badań czy też nie; odmawianie dostępu do pomocy medycznej, pomimo zgłaszanej potrzeby przez zatrzymanego; błędne wpisywanie do protokołu zatrzymania, iż osoba nie posiada żadnych obrażeń, podczas gdy wielokrotnie zgłaszała dolegliwości; zbyt późne przeprowadzanie badań, co wiąże się z brakiem możliwości zażycia odpowiednich leków bądź jego znaczącym opóźnieniem oraz kwestia badania osób cierpiących na zaburzenia psychiczne przez lekarzy o innej specjalizacji; odbywanie badań lekarskich w obecności funkcjonariuszy, a także przeprowadzanie badań bez wcześniejszego zdjęcia kajdanek[1019]. Problematyczne pozostawało również informowanie zatrzymanych o przysługujących im prawach, bowiem w dużej mierze polegało ono na przekazywaniu pisemnych wzorów pouczeń, a funkcjonariusze nie udzielali żadnych ustnych wyjaśnień co do przysługujących praw, co budzi wątpliwości co do tego, czy zatrzymany zrozumiał, jakie prawa mu przysługują. Równie niepokojące jest to, iż z raportu wynika, że większość zatrzymanych nie została

Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z dnia 11.01.2021 r., op. cit. (dostęp 22.01.2026 r.).
[1017] Ibidem, s. 12-20.
[1018] Ibidem, s. 21-22.
[1019] Ibidem, s. 23-30.

poinformowana o faktycznych i prawnych przyczynach zatrzymania, co stanowi m.in. naruszenie art. 244 § 2 k.p.k.[1020].

Jednakże najwięcej emocji wzbudza brutalne traktowanie zatrzymanych oraz stosowanie wobec nich przemocy psychicznej oraz fizycznej, głównie polegającej na wyśmiewaniu oraz komentowaniu zatrzymanego; kopaniu zatrzymanego leżącego na ziemi, skutego kajdankami w twarz przez funkcjonariusza Policji; bicie zatrzymanych pałkami służbowymi, a także kopanie zatrzymanego w brzuch i krocze[1021]. Funkcjonariusze mieli się również dopuszczać brutalnego rzucania zatrzymanego na ziemię podczas dokonywania czynności zatrzymania, pobicia w radiowozie, a zatrzymany miał być duszony, kopany po nogach i bity pięściami w skórzanych rękawiczkach[1022]. Na porządku dziennym było również nadużywanie środków przymusu bezpośredniego, w tym m.in. „zakładanie kajdanek na ręce z tyłu w czasie transportu, rozpylanie gazu, czy używanie pałek służbowych, w tym teleskopowych"[1023]. W raporcie zwraca się także uwagę na nadużywanie stosowania kajdanek, które były stosowane przez funkcjonariuszy zarówno podczas transportu, jak i w trakcie czynności na komisariatach oraz badań lekarskich, wobec czego należy stwierdzić, iż dochodzi tutaj do profilaktycznego stosowania środków przymusu bezpośredniego, co nie powinno mieć miejsca. Wątpliwości również budzi sposób przeprowadzania kontroli osobistych. Co do sposobu przeprowadzania kontroli osobistych należy wskazać, iż wobec niektórych zatrzymanych kontrola osobista ograniczała się jedynie do sprawdzenia kieszeni, toreb oraz plecaków, a wobec innych zatrzymanych nakazywano rozebranie się do bielizny, a co do jeszcze innych nakazywano rozebranie się do naga i zrobienie przysiadu[1024]. W raporcie zauważa się jednak, iż stosowanie kontroli osobistej nie powinno być czynnością rutynową, a stosowaną w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych okolicznościami danej sprawy[1025].

Ponadto zespół KMPT przeprowadzający wizytacje dostrzegł, iż żadna z osób zatrzymanych, z którymi przeprowadzano rozmowę, nie została pouczona o prawie do złożenia zażalenia na zasadność, legalność oraz prawidłowość zatrzymania[1026].

[1020] Ibidem, s. 30-34.
[1021] Ibidem, s. 34-37.
[1022] Ibidem, s. 38.
[1023] Ibidem, s. 42.
[1024] Ibidem, s. 47.
[1025] Ibidem, s. 47.
[1026] Ibidem, s. 49.

Niepokojącą praktyką, która miała miejsce po raz pierwszy na tak dużą skalę było przewożenie zatrzymanych w Warszawie do innych jednostek poza granicami miasta, jak np. Legionowo, Grodzisk Mazowiecki, Piaseczno, Pułtusk czy Ostrołęka. O ile w sytuacji, w której byłoby brak miejsc w PdOZ znajdujących się w Warszawie przewożenie zatrzymanych byłoby uzasadnione, o tyle w sytuacji, gdy w stołecznych jednostkach istniała realna możliwość umiejscowienia osób zatrzymanych, przewożenie ich poza Warszawę, godzi w prawa osób zatrzymanych i stanowi dla nich element represji[1027]. W powyższych sytuacjach, wielokrotnie występowały także trudności z ustaleniem przez obrońców bądź osoby bliskie, w których jednostkach przebywają osoby zatrzymane.

Wątpliwości mogą również budzić warunki bytowe, w jakich przebywały osoby zatrzymane. W raporcie wskazano, iż zatrzymani nie mieli dostępu do wody pitnej, a jedynie mieli możliwość korzystania z wody kranowej, nie otrzymywali śniadań, pomimo tego, iż minął odpowiedni czas zatrzymania, zgodnie z którym posiłek powinien zostać zapewniony oraz częstokroć, oczekując na sporządzenie protokołu, oczekiwali w ciasnych pomieszczeniach[1028], co zdaje się być wątpliwe pod względem bezpieczeństwa z uwagi na panującą epidemię koronawirusa. Biorąc pod uwagę okoliczności panującej pandemii, należy jeszcze dostrzec, iż w raporcie odnotowano, iż wielokrotnie zatrzymani nie otrzymywali maseczek ochronnych od funkcjonariuszy, a często to sami funkcjonariusze nie mieli ich na twarzach[1029]. Podczas protestów dochodziło także do naruszania immunitetu parlamentarzystów, niszczenia ich legitymacji poselskich, używania wobec posłów gazu pieprzowego[1030], czy też nieprzestrzegania praw dziennikarzy.

Powyżej opisane działania podejmowane przez funkcjonariuszy są brutalne i nie powinny mieć miejsca wobec osób zatrzymanych, bowiem stanowiły one naruszenie podstawowych praw każdego człowieka, która są zagwarantowane na mocy Konstytucji RP. Wynikały one m.in. z braku odpowiedniego wyszkolenia funkcjonariuszy Policji na temat odpowiedniego traktowania zatrzymanych, respektowania ich podstawowych praw

[1027] Ibidem, s. 51.
[1028] Ibidem, s. 53.
[1029] Ibidem, s. 54.
[1030] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Komendant Główny Policji nie dopatrzył się naruszenia nietykalności posłanki Wielichowskiej podczas protestów*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/strajk-kobiet-komendant-nie-dopatrzy%C5%82-sie-naruszenia-nietykalnosci-poslanki-wielichowskiej (dostęp: 12.03.2025 r.).

i wolności, a przede wszystkim godności ludzkiej, a wszelkie akty agresji ze strony funkcjonariuszy mogły wynikać z chęci pokazania swojej siły i przewagi nad takimi osobami, co kategorycznie powinno być zabronione.

4.6 Podsumowanie

Sytuacja wolności zgromadzeń w Polsce od lat wzbudza niemałe kontrowersje. Już od 1990 r., czyli od momentu wejścia w życie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, pojawiały się wątpliwości co do samej definicji zgromadzenia, która nie obejmowała zgrupowań poniżej 15 osób. Co więcej, ustawa nie przewidywała sądowej ścieżki odwoławczej, ani nie znała pojęcia zgromadzeń spontanicznych. Kluczowa była nowelizacja dokonana ustawą z 14 września 2012 r., a zainicjowana przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego na skutek zajść podczas Marszu Niepodległości w 2011 r. Jednak nowelizacja w żaden sposób nie poprawiła sytuacji, a można rzec, że doprowadziła do ograniczenia wolności zgromadzeń. To na skutek tej ustawy wprowadzono tzw. rezerwację miejsca i czasu, która później przerodziła się w przyznanie pierwszeństwa zgromadzeniom cyklicznym. W 2015 r. wprowadzono nową ustawę – Prawo o zgromadzeniach, w której m.in. wprowadzono instytucję zgromadzeń spontanicznych oraz uregulowano ścieżkę odwoławczą od decyzji zakazującej zgromadzenia do sądu powszechnego. Następnie, w 2016 r. znowelizowano tę ustawę, co wzbudziło niemałe kontrowersje, a co do której istniało i nadal istnieje wiele wątpliwości. Głównie z powodu uprzywilejowania zgromadzeń cyklicznych oraz przyznania wojewodzie uprawnienia wydania zastępczego zarządzenia o zakazie zgromadzenia, w sytuacji gdy nie zrobi tego organ gminy. Problem ograniczania wolności zgromadzeń to nie tylko wątpliwości co do brzmienia ustawy – Prawo o zgromadzeniach, bowiem w latach 2020-2022 mieliśmy do czynienia z ograniczaniem tej wolności w związku z epidemią koronawirusa. Mianowicie, rząd w drodze rozporządzeń, powołując się na upoważnienie ustawowe z ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, zakazywał organizacji zgromadzeń, a przez pewien czas zakazany był również sam udział w wydarzeniach. Nie ma wątpliwości, iż ograniczanie wolności konstytucyjnych nie może odbywać się w akcie prawnym podustawowym. Co więcej, wątpliwie pozostaje również to, czy można ograniczać wolność zgromadzeń w przypadku

niewprowadzenia stanu wyjątkowego na terenie RP. W kontekście ograniczania praw i wolności, warto odnotować rozszerzanie penalizacji w wyniku uchwalenia i stosowania tzw. „tarcz antykryzysowych". Nowelizowanie k.k. czy k.w. za pomocą przepisów, których celem jest *de facto* zapobieganie i przeciwdziałanie pandemii może wywoływać niemałe kontrowersje. Poprzez tzw. „tarcze antykryzysowe" wprowadzono kary pieniężne dla osób, które nie stosują się do nakazów, zakazów i ograniczeń, wydanych na podstawie art. 46 lub 46b ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Co więcej, w ten sam sposób dodano § 1a do art. 116 k.w., który często stanowił podstawę zatrzymań podczas protestów w okresie pandemii. W latach 2015-2023 odbyło się wiele protestów, które często były wynikiem rządów ówczesnej władzy, np. protesty w obronie TK, protesty w obronie ustroju sądów powszechnych, protesty w zw. z wyrokiem TK z 22 października 2022 r. w sprawie o sygn. K 1/20, kontrmanifestacje smoleńskie, protesty w obronie niezależności mediów czy protesty przeciwko obostrzeniom covidowym. Niestety w związku z protestami społecznymi w latach 2015-2023 istniało wiele kontrowersji z uwagi na nadużywanie stosowania instytucji zatrzymania, ale także nieprzestrzegania praw osób zatrzymanych, w tym stosowania agresji przez funkcjonariuszy. Z uwagi na fakt, iż zatrzymanie ingeruje w podstawową wolność człowieka, tj. wolność osobistą, to każda ingerencja w tę wolność nie może być pomijana.

Rozdział V.
Badania aktowe – analiza akt spraw sądowych dotyczących zażaleń na zatrzymania na podstawie art. 246 k.p.k. oraz art. 47 k.p.s.w.

5.1 Badania aktowe – informacje wprowadzające

Problematyka zatrzymań podczas zgromadzeń, a w szczególności kontrowersyjne sytuacje nadużywania władzy przez funkcjonariuszy publicznych wobec osób korzystających z wolności zgromadzeń, stanowiły asumpt do przeprowadzenia badań empirycznych akt postępowań zażaleniowych, których przedmiotem były zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. W mediach szeroko komentowane były decyzje sądowe rozstrzygające o bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości tego typu zatrzymań zarówno poprzez stacje telewizyjne, jak i serwisy internetowe o charakterze informacyjnym, a także samą opinię publiczną. Kwestia nadużywania władzy podczas zgromadzeń oraz późniejszych rozstrzygnięć sądowych była również przedmiotem wystąpień oraz raportów przygotowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz działalności wielu organizacji pozarządowych, jak np. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Amnesty International, Wolne Sądy, Akcja Demokracja, Obywatele RP czy Ogólnopolski Strajk Kobiet. Jednak do tej pory nie została przeprowadzona szeroka analiza dotycząca rozpatrywania zażaleń kierowanych przez osoby zatrzymane w związku z protestami społecznymi, tego jak często zażalenia uwzględniano, jeśli uwzględniano to jakie naruszenia stwierdzano, jak rozumiano poszczególne przesłanki sądowej kontroli zatrzymań, w jakim czasie rozpatrywano zażalenia oraz do jakich nadużyć ze strony funkcjonariuszy publicznych dochodziło najczęściej. Powyższe skłoniło autorkę niniejszej pracy do przeprowadzenia badań empirycznych, których celem jest analiza rozstrzygnięć sądowych dotyczących rozpatrywania zażaleń na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023 pod kątem wykładni poszczególnych przesłanek sądowej kontroli zatrzymań, nadużywania władzy ze strony funkcjonariuszy publicznych, statystyk prezentujących odsetek uwzględnionych oraz nieuwzględnionych zażaleń, czasu rozpatrywania zażaleń oraz powoływania się przez sądy na ustawę zasadniczą oraz EKPCz. Badania polegały na analizie akt spraw zażaleniowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. Zdarzenia o tak gwałtownym przebiegu, których skutkiem były zatrzymania i idące w ślad za nimi zażalenia, odbywały się w zasadzie tylko w większych miastach, dlatego autorka przeanalizowała akta spraw

w sądach rejonowych w miastach, w których odbywały się tego typu zgromadzenia oraz, w których mogło potencjalnie dojść do zatrzymań bądź, co do których pewne jest z doniesień medialnych, że do nich dochodziło. Wskutek powyższego, badania aktowe zostały przeprowadzone w Warszawie, Gdańsku, Krakowie, Katowicach, Wrocławiu, Poznaniu, Łodzi, Toruniu i Bydgoszczy i objęły:

- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie;
- Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie;
- Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku;
- Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku;
- Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie;
- Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu;
- Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w Poznaniu;
- Sąd Rejonowy Poznań - Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu;
- Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach;
- Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi;
- Sąd Rejonowy w Toruniu;
- Sąd Rejonowy w Bydgoszczy.

Podczas realizacji badań autorka przeanalizowała łącznie 1167 akt spraw sądowych dotyczących zażaleń na zatrzymania w wymienionych wyżej sądach i spośród tych akt wyselekcjonowała te sprawy, które dotyczyły *stricte* zażaleń na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. Wobec powyższego badaniami zostało objętych 148 akt spraw sądowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania, które miały miejsce podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. Trzeba zaznaczyć, iż w rzeczywistości tych spraw było o wiele więcej, jednak niemożliwym było przeprowadzenie analizy wszystkich spraw, których przedmiotem było rozpoznanie zażaleń na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023 z kilku powodów. Po pierwsze, pomimo wielkiej motywacji autorki pracy, niemożliwym było przejrzenie wszystkich akt w każdym sądzie rejonowym, w którym

odbywały się zgromadzenia tego typu z uwagi na okoliczność, iż w niektórych sądach Prezesi Sądów nie wyrażali takiej zgody. Pomimo prośby wnioskodawczyni o udostępnienie wszystkich akt spraw sądowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania w celu własnej identyfikacji zażaleń na zatrzymania podczas protestów społecznych, sądy nie wyrażały takiej zgody. W ten sposób, zamiast przejrzenia wszystkich akt dotyczących zażaleń na zatrzymania, autorka była jedynie uprawniona do wglądu np. do 10 akt z każdego wydziału sądu bądź 30 akt z każdego wydziału sądu w zależności od konkretnego sądu, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania i z tych spraw dokonywała identyfikacji, które ze spraw dotyczą *stricte* zgromadzeń. W innych sądach, nie umożliwiano przejrzenia roczników starszych niż np. 3 lata, bowiem, jak wskazywały sądy, okres przechowywania tychże akt to 3 lata, a starsze roczniki zostały wybrakowane. Jednakże liczba akt spraw sądowych objęta przedmiotowymi badaniami w liczbie 148 spraw sądowych jest wystarczającą próbą badawczą, która pozwala na rzetelne sformułowanie wniosków płynących z analizy. Spośród 1167 akt spraw sądowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania, autorka wyodrębniła 148 akt spraw sądowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023.

Odnosząc się do zakresu przeprowadzonych badań, jako protesty społeczne autorka rozumie zgromadzenia, w czasie których dochodziło do wyrażania własnych poglądów, udzielania poparcia danej grupie społecznej lub partii politycznej, wyrażania sprzeciwu wobec danego zjawiska bądź stanowiły one reakcję na aktualne wydarzenia o charakterze polityczno-prawnym. Powyższe można również ująć jako zgromadzenia na tle politycznym. Dokonując selekcji akt spraw sądowych autorka zwracała szczególną uwagę na akta dotyczące zatrzymań podczas protestów w związku z kryzysem praworządności oraz zmian prawnych wokół Trybunału Konstytucyjnego w 2015 roku, Ogólnopolskie Strajki Kobiet odbywające się jesienią 2016 roku, protesty przeciwko zaostrzeniu przepisów dotyczących aborcji w Polsce, które rozpoczęły się po wyroku z dnia 22 października 2020 roku wydanym przez Trybunał Konstytucyjny, protesty związane z opublikowaniem uzasadnienia do ww. wyroku, które odbyły się m.in. w styczniu 2021, protesty przedsiębiorców przeciwko obostrzeniom covidowym w 2020 roku, protesty związane ze zmianami w sądownictwie w obronie praworządności, w tym protesty w roku 2017 i 2020 oraz protesty w obronie Sądu Najwyższego w 2018 roku, zatrzymania podczas Marszów Niepodległości w latach 2015-2023, w szczególności

mając na uwadze zatrzymania co do uczestników kontrmanifestacji do Marszu Niepodległości w dniu 11 listopada 2022 roku, protesty rolników w latach 2019-2023, zatrzymania aktywistów podczas zgromadzeń, a także zatrzymania związane z protestami odbywającymi się w związku z przyjazdem polityków do danego miasta.

Za metodę badawczą przyjęto analizę dokumentów zawartych w aktach spraw sądowych, a w szczególności prawomocnych postanowień sądów rejonowych we wskazanych powyżej miastach, których przedmiotem była kontrola legalności, zasadności oraz prawidłowości zatrzymania podczas protestów społecznych w okresie od 1 stycznia 2015 roku do dnia 31 grudnia 2023 roku. Wybór tego okresu był podyktowany sytuacją polityczną w kraju, a mianowicie w 2015 roku miały miejsce pierwsze, o tak dużym rozmiarze, zgromadzenia na tle politycznym od wielu lat, które były związane z kryzysem wokół zmian osobowych w Trybunale Konstytucyjnym oraz powołaniem sędziów-dublerów. Ponadto ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, zmieniono treść art. 244 § 2 k.p.k. poprzez rozszerzenie katalogu uprawnień zatrzymanego. Tą samą ustawą dodano § 5, upoważniający Ministra Sprawiedliwości do wydania w formie rozporządzenia, wzoru pouczenia. Przepis został zmieniony ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw[1031] poprzez rozszerzenie katalogu uprawnień, które winny być zawarte we wzorze pouczenia. Natomiast koniec badanego okresu został określony na rok 2023 z uwagi na kilka aspektów. Po pierwsze, 15 października 2023 roku odbyły się wybory parlamentarne, które miały fundamentalne znaczenie, bowiem pomimo formalnego zwycięstwa partii Prawo i Sprawiedliwość, stanowiły zwycięstwo dla Koalicji Obywatelskiej[1032] poprzez uzyskanie większości mandatów, pozwalających Koalicji oraz innym partiom[1033] na utworzenie rządu[1034]. Był

[1031] Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396 z późn. zm.).
[1032] Początkowo koalicja wyborcza ugrupowania Platformy Obywatelskiej, Nowoczesnej oraz Inicjatywy Polskiej, zawiązana w celu wspólnego startu w wyborach samorządowych w 2018 roku. Następnie rozszerzona o ugrupowanie Zielonych w celu startu w wyborach parlamentarnych w 2019 oraz 2023 roku.
[1033] Umowa koalicyjna zawarta pomiędzy Koalicyjnym Komitetem Wyborczym Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni, Koalicyjnym Komitetem Wyborczym Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe oraz Komitetu Wyborczego Nowa Lewica, https://platforma.org/upload/document/203/attachments/433/UmowaKoalicyjna.pdf (dostęp: 12.04.2026 r.).
[1034] Podczas exposé premiera Donalda Tuska, wygłoszonego w dniu 12 grudnia 2023 r., Premier odczytał list Piotra Szczęsnego, który dokonał aktu samospalenia jako manifest przeciwko rządom Prawa i Sprawiedliwości. List składa się z 15 protestów m.in. przeciwko ograniczaniu wolności obywatelskich, przeciwko zniszczeniu Trybunału Konstytucyjnego i niezależnych sądów, przeciwko dzieleniu społeczeństwa. Przeczytanie listu Piotra Szczęsnego przez premiera Donalda Tuska było doniosłym aktem

to moment przełomowy, bowiem rządy dotychczasowej partii były latami szeroko krytykowanych decyzji, wielu nieprzemyślanych działań oraz niestety, ale wielokrotnego naruszania praw i wolności obywateli. Znalazło to swój wyraz w wielu protestach ze strony społeczeństwa, wyrażającymi sprzeciw wobec partii rządzącej, co zostało już szerzej omówione we wcześniejszej części pracy. Należy więc uznać, iż rok 2023 był rokiem granicznym, również jeśli chodzi o wszelkiego rodzaju protesty wyrażające sprzeciw wobec władzy rządzącej, na których dochodziło do wielu nadużyć ze strony funkcjonariuszy publicznych i nie dbano o poszanowanie podstawowych praw i wolności obywateli, w tym o przestrzeganie praw osób zatrzymanych.

5.2 Dane statystyczne badań

Na potrzebę niniejszych badań empirycznych autorka przeprowadziła analizę akt spraw sądowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania w okresie od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2023 roku, spośród których autorka wyselekcjonowała akta spraw, które dotyczyły *stricte* zażaleń na zatrzymania podczas protestów społecznych we wskazanym wyżej okresie. Szczegółowe dane statystyczne zostały zaprezentowane w Tabeli nr 3 przedstawiającej statystykę przeprowadzonych badań aktowych.

Tabela nr 3 przedstawiająca statystykę przeprowadzonych badań aktowych

	Akta dot. zatrzymań	Zatrzymania - zgromadzenia	Uchybienia	Brak uchybień	EKPCz	Konstytucja
SR dla Warszawy-Śródmieścia	70	68	50	18	5	22
SR dla m.st. Warszawy	5	5	0	5	0	5
SR dla Warszawy Pragi-Południe	2	1	1	0	0	0
SR dla Warszawy-Mokotowa	29	2	0	1	0	0
SR dla Warszawy-Żoliborza	80	26	12	14	12	8
SR dla Warszawy-Woli	141	5	2	2	1	1
SR Gdańsk-Północ w Gdańsku	63	1	0	1	0	0
SR Gdańsk-Południe w Gdańsku	92	brak spraw	brak spraw	brak spraw	brak	brak
SR dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	312	29	23	3	0	11
SR dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	49	3	2	1	1	0
SR Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	99	1	1	0	0	0
SR Poznań-Nowe Miasto i Wilda	2	2	0	2	0	0
SR Katowice-Wschód w Katowicach	1	1	1	0	0	0
SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	56	3	2	1	1	0
SR w Toruniu	70	1	0	1	1	1
SR w Bydgoszczy	96	brak spraw	brak spraw	brak spraw	brak	brak
	SUMA: 1167 spraw	**SUMA: 148 spraw**	**SUMA: 94 spraw**	**SUMA: 49 spraw**	**21 spraw**	**48 spraw**
		5 spraw (przekazano, pozostawiono bez rozpoznania)				

(opracowanie własne)

oddzielającym rządy Prawa i Sprawiedliwości od nowych rządów i objęcia władzy przez Koalicję Obywatelską oraz inne partie.

Badaniem objętych było łącznie 1167 akt spraw w 16 sądach rejonowych wskazanych w tabeli. Spośród 1167 akt autorka wyselekcjonowała 148 spraw, których przedmiotem było rozpoznanie zażaleń na zatrzymania, które miały miejsce podczas protestów społecznych w okresie od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2023 roku. Na 148 akt spraw składa się 94 akt spraw sądowych, w których sądy na mocy postanowienia stwierdzały, iż zatrzymanie było bezzasadne, nielegalne lub nieprawidłowe, co stanowi 63,5 % spraw. Co do 49 akt spraw, sądy nie uwzględniały zażaleń, a tym samym stwierdzały, iż zatrzymanie było zasadne, legalne lub prawidłowe, co stanowi 33,1 % spraw. Z kolei w 5 aktach spraw sądowych, bądź na mocy art. 15 ust. 7 ustawy o Policji sprawę przekazywano do właściwego miejscowo prokuratora bądź pozostawiano bez rozpoznania, co stanowi 3,4 % spraw. Rozpoznając zażalenia na zatrzymania podczas protestów społecznych, sądy w 21 sprawach powoływały się na regulacje wynikające z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, a w 48 sprawach na przepisy Konstytucji RP. Statystycznie najwięcej spraw, w których rozpoznawano zażalenia na zatrzymania podczas protestów społecznych, było w sądach warszawskich oraz sądzie krakowskim. Wynika to po pierwsze, iż są to dwa największe miasta w Polsce, w tym stolica, w której zlokalizowane są wszystkie najważniejsze urzędy państwowe. Wiąże się to właśnie z tym, iż większość zgromadzeń, protestów czy strajków o największej skali była organizowana w Warszawie, gdzie zjeżdżali się obywatele z każdej części Polski. Z uwagi na skalę zgromadzeń to w tych miastach dochodziło do największej liczby nieprawidłowości wśród zatrzymań, co znajduje swoje odzwierciedlenie w powyższej tabeli nr 3.

Tabela nr 4 przedstawiająca liczbę spraw, w których orzekano na podstawie przepisów k.p.k. oraz k.p.s.w.

SĄD	LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH ORZEKANO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW K.P.K.	LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH ORZEKANO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW K.P.S.W.
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	42	26
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie	19	7
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie	1	-
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie	1	-
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	3	2
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	5	-
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	3	-
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	1	-
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	1	-
Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	1	-
Sąd Rejonowy w Toruniu	1	-
Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu	2	-
Sąd Rejonowy Łódź-Śródmieście w Łodzi	1	2
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	6	20

(opracowanie własne)

Z kolei tabela nr 4 ukazuje liczbę spraw objętych badaniami aktowymi, tj. spraw, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania podczas zgromadzeń w latach 2015-2023, wraz z rozróżnieniem na sprawy, w których zastosowano przepisy k.p.k. oraz k.p.s.w. Statystycznie, sądy rozpoznawały o wiele więcej spraw w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie, w których przyczyną zatrzymania było istnienie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, aniżeli wykroczenia. Sumarycznie, autorka odnotowała 87 spraw karnych oraz 57 spraw wykroczeniowych. Należy zauważyć, iż w

przeważającej części sądów, odnotowano przewagę spraw karnych nad sprawami wykroczeniowymi, np. w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, w ramach przeprowadzonych badań, autorka wyodrębniła 42 sprawy karne oraz 26 spraw wykroczeniowych bądź też w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie 19 spraw karnych oraz zaledwie 7 spraw wykroczeniowych. Natomiast tylko w jednym sądzie, tj. w Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie można dostrzec przewagę spraw wykroczeniowych, bowiem było ich aż 20, podczas gdy spraw karnych objętych badaniami było zaledwie 6. Należy zauważyć, iż powyższa tabela, co do zasady, odzwierciedla tendencję wynikającą z tabeli nr 1 oraz tabeli nr 2, tzn. widać znaczącą przewagę spraw karnych, aniżeli spraw wykroczeniowych. Jednak należy podkreślić, iż sprawy objęte badaniami, czyli sprawy dotyczące *stricte* zatrzymań podczas zgromadzeń, mają nieco inną specyfikę, bowiem zazwyczaj przyczyną zatrzymań są zazwyczaj określone typy przestępstw i wykroczeń. Szczegółowa analiza przepisów, na podstawie których dochodzi do zatrzymania danej osoby, zostanie omówiona w dalszej części tego rozdziału, tj. *5.3.1. Kryterium zasadności zatrzymania*.

5.3 Analiza orzecznicza

Pośród 148 akt spraw sądowych, w których sądy wydawały postanowienie o zasadności bądź bezzasadności, legalności bądź nielegalności oraz prawidłowości bądź nieprawidłowości zatrzymań, autorka dokonała szerokiej analizy orzeczniczej pod kątem konkretnych rodzajów naruszeń, które powodowały, iż sądy orzekały w ten sposób. Autorka uwzględniła także te postanowienia, w których sądy stwierdzały, iż zatrzymanie było zgodne z obowiązującymi przepisami k.p.k. i przeanalizowała, co przemawiało za uznaniem tychże zatrzymań za zasadne, legalne i prawidłowe. W kolejnych podrozdziałach zostaną poddane analizie kryteria zasadności, legalności i prawidłowości pod kątem konkretnych, szczegółowych naruszeń, które mieszczą się w granicach tych kryteriów. Należy mieć na uwadze, iż często na nieprawidłowość zatrzymania wpływ miała więcej niż jedna przyczyna, dlatego też w dalszej części pracy poszczególne sygnatury spraw mogą pojawiać się przy większej ilości naruszeń w kontekście nieprawidłowości zatrzymania. W niektórych sprawach, sądy orzekały jednocześnie o bezzasadności, nieprawidłowości i nielegalności zatrzymania, czasem jedynie o samej

nieprawidłowości, a czasem również o bezzasadności i nieprawidłowości, orzekając zarazem o jego legalności. Kombinacji orzeczniczych może być więcej, jednak autorka zwraca na to uwagę, bowiem może to prowadzić do mylnego przekonania, biorąc pod uwagę liczbę spraw wskazanych w statystyce, a liczbę spraw omawianych powyżej w kontekście poszczególnych naruszeń.

5.3.1 Kryterium zasadności zatrzymania

Przeprowadzona analiza aktowa prowadzi do wniosku, iż w 84 sprawach[1035] spośród 148 spraw sądy orzekały o bezzasadności zatrzymania. W pierwszej kolejności

[1035] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 2918/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 2935/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 16.07.2021 r., II Kp 136/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 28.05.2019 r., II Kp 2320/18, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.11.2021 r., II Kp 1468/19, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II KP 2194/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.06.2022 r., II Kp 1135/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.07.2021 r., V Ko 108/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 210/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.03.2021 r., V Ko 324/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 209/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r. V Ko 341/22, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21, niepublik,; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r.. II Kp 1317/19, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.08.2021 r., II Kp 3266/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.08.2022 r., II Kp 3308/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 29.10.2020 r., II Kp 2224/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20, niepublik.; postanowienie Sądu

należy przeanalizować, jak sądy orzekające w sprawach objętych badaniami, rozumiały kryterium zasadności zatrzymania oraz co brały pod uwagę. Natomiast po dokonaniu

Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 13.05.2021 r., II Kp 3431/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 12.05.2021 r., II Kp 3085/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20, niepublik,; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3265/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 3345/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20,.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12 sierpnia 2020 r., III Kp 341/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1097/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1083/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 31.05.2021 r., III Kp 990/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 800/17, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 801/17, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 802/17, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie z 11.09.2017 r., III Kp 689/17, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 17.07.2020 r., III Kp 846/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 8.10.2021 r., V Kp 362/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu z 12.05.2015 r., VIII Kp 75/15, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., II Ko 99/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 24.06.2021 r., II Kp 1894/20/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.03.2023 r., II Kp 1773/22/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r. II Kp 1283/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 18.02.2021 r., II Kp 1769/20, niepublik.

tejże analizy, autorka przedstawi konkretne powody, które zaistniały w sprawach objętych badaniami, a które spowodowały, iż zatrzymanie w poszczególnych przypadkach było bezzasadne.

Kryterium zasadności w większości orzeczeń było rozumiane w ten sam sposób, a mianowicie jako istnienie wystarczających podstaw faktycznych podejrzenia popełnienia wykroczenia/przestępstwa przez tę osobę i celowość stosowania zatrzymania[1036]. Innymi słowy, sądy badały, czy zatrzymanie było uzasadnione okolicznościami faktycznymi, a jego zastosowanie było celowe[1037]. Przy ocenie zasadności zatrzymania każdorazowo należy wziąć pod uwagę zasadę proporcjonalności[1038]. Proporcjonalność zatrzymania wiąże się z koniecznością do realizacji celu, jakiemu miało służyć[1039]. Chodzi o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy zatrzymanie było w świetle okoliczności konkretnej sprawy poparte określonymi racjami, a zatem czy zaistniały okoliczności faktyczne składające się na podstawę prawną jego

[1036] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.07.2022 r., V Ko 101/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S.

[1037] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.07.2021 r., II Kp 24/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 8.10.2021 roku, V Kp 362/21.

[1038] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 17.07.2020 r., III Kp 846/20.

[1039] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21.

zastosowania, jak również o stwierdzenie, czy zatrzymanie miało uzasadnienie celowościowe[1040]. Co ważne, „ustawodawca nie wprowadza w tym przypadku zasady *ultima ratio* zatrzymania (por. art. 257 §1 kpk), to jednak nie można nie dostrzegać stopnia dolegliwości tego środka w kontekście oceny zasadności jego zastosowania"[1041]. W orzecznictwie, będącym przedmiotem niniejszych badań, wskazywano również, iż chodzi tutaj o konkretną podstawę faktyczną, a warunek konkretności dyktowany winien być koniecznością zagwarantowania nienaruszalności konstytucyjnego prawa do wolności[1042], a także ze względu na konieczność umożliwienia sądowi kontroli zasadności zatrzymania[1043]. Co ważne, sądy w swoich orzeczeniach wielokrotnie[1044] powoływały się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 26.03.2009 r., II AKa 1/09[1045], który wskazuje, iż „Podstawy zatrzymania muszą istnieć obiektywnie, a nie jedynie w odczuciu organu dokonującego lub zarządzającego zatrzymanie. Nie istnieją one zatem nie tylko wtedy, gdy organ ścigania z pełną świadomością dokona lub zarządzi zatrzymanie mimo braku ku temu podstaw, ale i wówczas gdy błędnie przyjmie ich istnienia, a nieprawidłowość tę ustalono w wyniku dalszych późniejszych czynności."[1046]. Powoływanie się na powyższe tezy, zawarte w przywołanym wyroku, należy ocenić tylko i wyłącznie aprobująco, bowiem pozwalają one na ukształtowanie oceny zasadności

[1040] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20, niepublik.
[1041] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 209/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2020 r., V Ko 210/20.
[1042] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.07.2021 r., V Ko 103/21, niepublik.; Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.06.2021 r., II Kp 685/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 15.05.2020 r., II Kp 136/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 2935/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 16.07.2021 r., II Kp 136/21.
[1043] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.07.2021 r., V Ko 108/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 2918/20.
[1044] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.07.2021 r., V Ko 108/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 8.02.2021 r., II Kp 2918/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., II Ko 99/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20.
[1045] Wyrok SA w Szczecinie z 26.03.2009 r., II AKa 1/09.
[1046] Ibidem.

zatrzymania. Co również ważne, sądy zwracały również uwagę, iż oceny zasadności zatrzymania dokonuje się *ex tunc*, czyli w odniesieniu do okoliczności istniejących czy możliwych do zweryfikowania w chwili jego stosowania[1047]. Sąd nie dokonuje natomiast oceny materiału dowodowego pod kątem winy za zarzucane podejrzanemu przestępstwa, bowiem to będzie leżało w zakresie sądu rozpoznającego sprawę co do treści aktu oskarżenia, a przeciwne wnioskowanie byłoby nielogiczne i niezasadne[1048]. Sąd rozpoznając zażalenie nie bada sprawy pod kątem zasadności przedstawionych zarzutów podejrzanemu, a ogranicza się wyłącznie do kontroli czynności zatrzymania w oparciu o wyżej wymienione przesłanki: zasadności, legalności i prawidłowości[1049]. Nie należy przy tym zapominać o najważniejszej i zarazem podstawowej przesłance zasadności zatrzymania, jaką jest zaktualizowanie się jednej z podstaw określonych w art. 244 § 1 lub 1a k.p.k., art. 247 § 1 lub 2 k.p.k., art. 45 § 1 k.p.s.w.[1050] Sądy podkreślały również, iż instytucja zatrzymania stanowi specyficzny środek, które wiąże się z czasowym ograniczeniem wolności jednostki i dlatego też powinien być stosowany w sposób przemyślany przy zachowaniu zasady celowości oraz proporcjonalności[1051]. Co ważne, niektóre z sądów i tak np. Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi[1052], powołując się na orzecznictwo ETPCz, wskazuje, iż w kontekście zasadności zatrzymania istotne

[1047] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 16.12.2021 r., II Kp 213/21, niepublik.
[1048] Ibidem.
[1049] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.11.2021 roku w sprawie o sygn. akt II Kp 30/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.03.2021 r., II Kp 2972/20, niepublik.
[1050] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.11.2020 r., II Kp 2660/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.05.2021 r., II Kp 3347/20, niepublik; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 3429/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.03.2021 r., V Ko 324/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 24.01.2019 r., II Kp 2524/18, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.04.2021 r., II Kp 40/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.11.2021 r., II Kp 1468/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 24.06.2021 r., II Ko 1894/20/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.03.2023 r., II Ko 1773/20/S.
[1051] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12/08/2020 r., III Kp 342/20.
[1052] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., sygn. akt VI Kp 657/20.

jest to, aby było ono pozbawione cech arbitralności. Arbitralność zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ETPCz zaistnieje w przypadku, gdy rzeczywisty cel zatrzymania osoby nie koresponduje w istocie z celem, jakim jest zabezpieczenie osoby podejrzanego dla wymiaru sprawiedliwości oraz gdy cel ten może zostać spełniony za pomocą innych, mniej naruszających prawa człowieka środków[1053].

Wobec powyższego, warto przyjrzeć się również przesłankom szczególnym, które tak często były powoływane przez funkcjonariuszy Policji bez żadnego pokrycia. Należy również pamiętać, że aby zatrzymanie było zgodne z wymogami prawa, musi zostać spełniona przesłanka ogólna, a wraz z nią jedna z przesłanek szczególnych. Jeśli więc w danej sprawie spełniona została przesłanka ogólna, czyli zaszło uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa, ale brak obawy ucieczki bądź ukrycia się, zatarcia śladów przestępstwa, niemożności ustalenia tożsamości czy też brak przesłanek do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym, to takie zatrzymanie jest niezasadne. Natomiast w sprawach o wykroczenie będzie to niemożność ustalenia tożsamości oraz podstawy do zastosowania postępowania przyspieszonego. W aktach poddanych badaniom zdarzały się sprawy, w których ze względu na brak wpisania w protokole zatrzymania w rubryce „przyczyna zatrzymania" żadnej ze szczególnych przesłanek, zatrzymanie uznawano za bezzasadne[1054]. Jednak nawet pomimo wpisania szczególnej przesłanki zatrzymania w protokole, musi ona mieć rzeczywiste odzwierciedlenie w realiach konkretnej sprawy, dopiero gdy taka przesłanka jest uzasadniona, zatrzymanie można uznać za zasadne[1055]. Przesłanki te muszą być poparte konkretnymi okolicznościami, a nie mogą być to jedynie przesłanki abstrakcyjne[1056]. Co do przesłanki obawy ucieczki lub ukrycia się, jeśli osoba ma stałe miejsce zamieszkania, a okoliczności nie wskazują na to, iż osoba zatrzymana będzie chciała utrudniać postępowanie w jakikolwiek sposób, to nie ma podstaw to tego, aby uważać, iż przesłanka ziściła się. Jeśli funkcjonariusz Policji ustalił tożsamość zatrzymanego, zna jego miejsce

[1053] Wyrok ETPCz z 18.06.2008 r., 11036/03, *Ladent przeciwko Polsce*.
[1054] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 31.05.2021 r., III Kp 990/20.
[1055] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 12.05.2021 r., II Kp 3085/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20.
[1056] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., II Ko 99/23/S.

zamieszkania, a żadne okoliczności nie wskazują, iż zatrzymany może mówić nieprawdę, stanowi to przesłankę do uznania, iż w sprawie nie zachodzi obawa ukrycia się[1057]. Jednocześnie, jeśli zatrzymany nie podjął próby ucieczki oraz wykazywał jedynie bierny opór wobec działań funkcjonariuszy np. poprzez położenie się na ziemi, to takie zachowanie nie będzie świadczyło o istnieniu obawy ukrycia się lub ucieczki. Jednakże z przesłanką obawy ukrycia się mamy do czynienia, gdy zachowanie zatrzymanego może uzasadniać przypuszczenie, że przy niezastosowaniu instytucji zatrzymania, zatrzymany umknąłby wymiarowi sprawiedliwości[1058].

Najrzadziej powoływaną przesłanką szczególną wśród przeanalizowanych spraw była przesłanka obawy zatarcia śladów przestępstwa, bowiem została powołana zaledwie 3 razy[1059]. Przesłanka zatarcia śladów przestępstwa również musi być poparta okolicznościami konkretnej sprawy, tym samym nie może być abstrakcyjna. W sytuacji, gdy funkcjonariusze na miejscu zdarzenia zabezpieczą już wszystkie przedmioty mające służyć popełnieniu przestępstwa bądź wykroczenia, to nie można mówić o możliwości zatarcia śladów przestępstwa. W tych sprawach, to właśnie ta okoliczność uzasadniała stwierdzenie, iż w sprawie nie zachodzi przesłanka zatarcia śladów przestępstwa. Nadto, jeśli funkcjonariusze nie posiadają uzasadnionego przypuszczenia, że zatrzymany może być w posiadaniu jeszcze innych bezpośrednich dowodów przestępstwa, a ten jedyny dowód zabezpieczą, nie mogą na tej podstawie dokonać zatrzymania.

Co do niemożności ustalenia tożsamości to nie mamy do czynienia z tą przesłanką, w sytuacji gdy osoba posiada przy sobie dokument tożsamości, bowiem w takiej sytuacji, jak najbardziej, możliwe jest ustalenie jej tożsamości. Co ważne, nawet jeśli osoba nie posiada przy sobie dokumentu tożsamości, a jest znana funkcjonariuszom Policji np. jako osoba często występująca w protestach społecznych, to również nie

[1057] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., II Ko 99/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.03.2023 r., II Kp 1773/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Kp 161/22/S.

[1058] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20.

[1059] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 24.06.2021 r., II Kp 1894/20/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Kp 161/22/S.

istnieje przesłanka niemożności ustalenia tożsamości[1060]. Warta uwagi jest również sytuacja, w której uczestnik zgromadzenia odmawia okazania dokumentu tożsamości, co nie zawsze będzie równoznaczne z odmową podania swoich danych. Dzieje się tak w sytuacji, w której nie posiada on przy sobie dokumentu tożsamości i z tego względu odmawia jego okazania. W takich okolicznościach funkcjonariusz winien ustalić dane osobowe poprzez sprawdzenie danych w bazie zgodnie z numerem PESEL[1061]. Ciekawym przykładem jest sytuacja, w której funkcjonariusze policji w pierwszej kolejności dokonują zatrzymania, następnie podejmują próbę uzyskania danych osobowych, a w protokole zatrzymania jako przyczyna widnieje przesłanka szczególna, jaką jest niemożność ustalenia tożsamości. W takim przypadku nie mamy do czynienia z niemożnością ustalenia tożsamości, bowiem w chwili zatrzymania nie istniała podstawa z art. 45 §1 pkt 2 k.p.s.w., czyli niemożność ustalenia tożsamości[1062]. Analizując przesłankę niemożności ustalenia tożsamości należy brać również pod uwagę ewentualne przeszkody utrudniające ustalenie danych osobowych. Mianowicie, warto przeanalizować czy osoba nie uciekała, jakim chodem się poruszała, czy była w zasięgu oczu funkcjonariusza, w jakiej odległości stała. Sądy bardzo często również przypominają, że w razie, gdyby pozostawały dalsze wątpliwości przez funkcjonariusza, ustalenia tożsamości można dokonać w formie oświadczenia, które następnie należy zweryfikować w systemie[1063]. W sytuacji, gdy brak było przesłanek do stwierdzenia, iż doszło do niemożności ustalenia tożsamości, funkcjonariusze działali bez podstawy faktycznej, co czyni zatrzymanie bezzasadnym[1064].

[1060] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22.
[1061] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21.
[1062] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.
[1063] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20.
[1064] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko

Co do spełnienia przesłanek do prowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym, sądy analizowały ich spełnienie w oparciu o treść art. 90 k.p.s.w. oraz art. 517b k.p.k. Nie będą one spełnione chociażby, gdy osoba zatrzymana posiada na terenie RP miejsce stałego pobytu. Ponadto, jeśli z akt sprawy nie wynika, aby w sprawie został skierowany wniosek o przeprowadzenie postępowania w trybie przyspieszonym, może to przemawiać za uznaniem, iż nie zostały spełnione przesłanki do jego przeprowadzenia, a więc powoływanie się na tę przesłankę przez funkcjonariuszy w takich sytuacjach może być chybione[1065]. W jednej ze spraw, sąd zwrócił również uwagę na to, że w teorii w sprawie istniała możliwość zastosowania trybu przyspieszonego, jednak biorąc pod uwagę konieczność zgromadzenia materiału dowodowego w sprawie danego rodzaju oraz przy dużej ilości osób zatrzymanych, staje się to nierealne. Z tego względu sąd uznał, iż stwierdzenie przez funkcjonariusza przesłanki szczególnej w postaci trybu przyspieszonego jawi się jako nadużycie[1066]. Warto jeszcze wskazać, iż sądy podnosiły, że przy zastosowaniu trybu przyspieszonego, wina sprawcy i okoliczności popełnienia przestępstwa nie powinny budzić wątpliwości, co na tym etapie postępowania może być nierzadko spełnione[1067]. Generalnie, sądy bardzo często orzekały, iż funkcjonariusze działali bez podstawy faktycznej, czyli w przypadku braku spełnienia przesłanek do zastosowania trybu przyspieszonego, powoływali się na tą przesłankę w protokole zatrzymania, co sprawiało, że takie zatrzymanie należało uznać za bezzasadne[1068].

70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S.

[1065] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19.

[1066] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20.

[1067] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20.

[1068] Por. Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S.

W tymże miejscu należy przenieść powyższe rozważania teoretyczne na okoliczności faktyczne konkretnych spraw, w których sądy stwierdzały bezzasadność. Po dokonaniu takiej analizy możliwym będzie zidentyfikowanie tego, co doprowadzało w realiach konkretnej sprawy do bezzasadności zatrzymania. W większości spraw, bo w aż 82 sprawach, w których sądy stwierdzały bezzasadność zatrzymania, dochodziło do braku spełnienia przesłanek z art. 244 § 1 lub 1a k.p.k., art. 45 § 1 lub 2 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji. W celu omówienia kryterium bezzasadności zatrzymania, należy każdorazowo dokonać analizy sprawy z uwzględnieniem konkretnego przepisu prawa materialnego, czyli przyczyny zatrzymania wpisanej w protokole zatrzymania bądź wynikającej ze stanu faktycznego sprawy, tzw. podstawy faktycznej. W tym celu posłuży tabela nr 5 przedstawiająca liczbę spraw w odniesieniu do materialnoprawnej przyczyny zatrzymania.

Tabela nr 5 przedstawiająca liczbę spraw w odniesieniu do materialnoprawnych przyczyn zatrzymania

KODEKS KARNY	KODEKS WYKROCZEŃ	LICZBA SPRAW
art. 191 § 1		5
art. 193		1
art. 196		1
art. 217		5
art. 222 § 1		29
art. 223 § 1		1
art. 224 § 2		5
art. 224a		1
art. 226 § 1		14
art. 254 § 1		33
art. 256		1
art. 261		1
	art. 51 § 1	2
	art. 52 § 1	2
	art. 52 § 2	16
	art. 54	11
	art. 63a § 1	1
	art. 65 § 2	20
	art. 65a	10
	art. 90	4
	art. 116 § 1a	6
	art. 141	1

(opracowanie własne)

Tabela nr 5 przedstawia liczbę spraw w odniesieniu do materialnoprawnych przyczyn zatrzymania wynikających z k.k. oraz k.w. Najczęściej pojawiającą się przyczyną zatrzymania był art. 254 § 1 k.k., czyli czynny udział w zbiegowisku, który wystąpił w 33 sprawach. Natomiast drugą najczęstszą przyczyną był art. 222 § 1 k.k., czyli naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego, na którą powoływano się w 29 sprawach. Trzecią w kolejności przyczyną zatrzymania był art. 65 § 2 k.w. (nieudzielenie wbrew obowiązkowi organowi państwowemu lub instytucji, upoważnionej do legitymowania wiadomości lub dokumentów co do tożsamości własnej

lub innej osoby oraz swojego obywatelstwa, zawodu, miejsca zatrudnienia lub zamieszkania), na którą powoływano się w 20 sprawach. Art. 52 § 2 k.w. (naruszenie przepisów o zgromadzeniach) stanowił przyczynę zatrzymania w 16 sprawach. Z kolei, przypuszczenie popełnienia przestępstwa stypizowanego w art. 226 § 1 k.k. (znieważenie funkcjonariusza) stanowiło przyczynę zatrzymania w 14 sprawach. Następnie przyczynami zatrzymania były: art. 54 k.w. (naruszenie przepisów porządkowych) – 11 spraw, art. 65a (niestosowanie się do poleceń funkcjonariusza) – 10 spraw, art. 116 § 1a k.w. (nieprzestrzegania nakazu, zakazu, ograniczenia lub obowiązku, określonego w przepisach o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi) – 6 spraw, art. 191 § 1 k.k. (zmuszanie do określonego zachowania) oraz art. 224 § 2 k.k. (zmuszenie funkcjonariusza lub osoby mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej) – 5 spraw, art. 90 k.w. (tamowanie lub utrudnianie ruchu) – 4 sprawy, art. 51 § 1 k.w. (zakłócane spokoju lub porządku publicznego) oraz art. 52 § 1 k.w. (branie udziału w zgromadzeniu, posiadając broń, materiały wybuchowe, wyroby pirotechniczne lub inne niebezpieczne materiały lub narzędzia) – po 2 sprawy, art. 193 k.k. (zakłócanie miru domowego), art. 196 k.k. (obraza uczuć religijnych), art. 223 § 1 k.k. (czynna napaść na funkcjonariusza), art. 224a k.k. (fałszywy alarm), art. 256 k.k. (publiczne propagowanie nazizmu, komunizmu, faszyzmu lub innego ustroju totalitarnego), art. 261 k.k. (znieważenie pomnika), art. 63a § 1 k.w. (bezprawne ogłoszenia) oraz art. 141 k.w. (nieobyczajne ogłoszenie, napis lub rysunek) – po 1 ze spraw. Poniżej, zostaną omówione szerzej poszczególne podstawy faktyczne zatrzymania, które pojawiały się najczęściej, wraz z uwzględnieniem tego, co rozstrzygało o uznaniu zatrzymania za bezzasadne.

5.3.1.1 Zasadność zatrzymania w świetle materialnoprawnych przyczyn zatrzymania z k.k.

Jedną z często pojawiających się przesłanek uznania bezzasadności zatrzymania był brak podejrzenia popełnienia przez zatrzymanego czynu w kontekście art. 254 § 1 k.k. (czynny udział w zbiegowisku). Kwalifikacja prawna czynnego udziału w zbiegowisku pojawiała się w zbadanych aktach 33 razy. Najczęściej dochodziło do sytuacji, w której osoba zatrzymana nie uczestniczyła w zdarzeniu, które mogłoby mieć

charakter zbiegowiska, a w żadnym razie nie mogła, na etapie, na którym do niego dołączyła, obejmować swoją świadomością, że dojdzie do gwałtownego zamachu na osobę lub mienie. Sądy w tychże stanach faktycznych wskazywały, iż należy odróżnić „zbiegowisko" od „zgromadzenia spontanicznego" i zauważały, iż w tych konkretnych sytuacjach mamy do czynienia ze zgromadzeniem spontanicznym. Z tego też względu brak było podstaw do zatrzymania, bowiem zatrzymany nie brał udziału w zdarzeniu o charakterze przestępnym. W analizowanych sprawach nie bez znaczenia pozostawały również okoliczności towarzyszące zatrzymaniu, np. zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazywał na spokojne zachowanie zatrzymanego[1069] czy zatrzymania dokonał funkcjonariusza, który nie widział całego zajścia, a działał w ramach wykonywania polecenia służbowego wydanego przez dowódcę[1070]. Ponadto sami funkcjonariusze w protokołach zatrzymania używali sformułowania „zgromadzenia", a nie „zbiegowiska", co już może świadczyć o tym, iż na etapie stosowania środka przymusu, mieli oni świadomość, iż zatrzymany nie brał udziału w zdarzeniu o charakterze czynu zabronionego[1071]. W kontekście art. 254 k.k., wskazywano również, iż w sprawach często brak było materiału dowodowego, który uzasadniałby, iż osoba zatrzymana dopuszczała się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie[1072]. W poszczególnych sprawach żaden dowód w aktach sprawy nie wskazywał na to, iż zatrzymany przebywał w miejscu, w którym miało dojść do działań przestępnych, a zatrzymania dokonano tylko w oparciu o obecność zatrzymanego w nieodpowiednim miejscu i czasie, bowiem nawet funkcjonariusz dokonujący zatrzymania nie potrafił wskazać do jakich zachowań miała dopuszczać się grupa osób, a tym bardziej nie był w stanie wskazać konkretnych zachowań, których dopuścić się miała osoba zatrzymana[1073]. Wobec tego należy stwierdzić, iż osoby zatrzymane były jedynie biernymi uczestnikami zdarzenia, a nie brały czynnego udziału w zbiegowisku. Pomimo braku zasadniczych

[1069] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.10.2020 r., II Kp 2224/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20.
[1070] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20.
[1071] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20.
[1072] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 13.05.2021 r., II Kp 3431/20.
[1073] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20.

podstaw do zatrzymania osoby, zatrzymania dokonano na podstawie polecenia przełożonego, a funkcjonariusz dokonujący zatrzymania nie był nawet świadkiem takiego zdarzenia[1074]. Ponadto, jeśli funkcjonariusz działał na polecenie swojego przełożonego, taka informacja winna zostać wskazana w protokole zatrzymania, co niestety nie miało miejsca w analizowanych sprawach. W kontekście powyższego problematyczne było również zatrzymanie osoby w innym miejscu niż miejsce zarzucanego mu czynu. O ile byłoby to możliwe w wyniku pościgu podjętego bezpośrednio po dokonaniu czynu, to w aktach sprawach poddanych analizie taka sytuacja nie miała miejsca. Zatrzymania dokonano w miejscu znacząco oddalonym od miejsca, w którym miał mieć miejsce czynny udział w zbiegowisku, a materiał dowodowy zgromadzony w aktach sprawy w żaden sposób nie pozwalał na ustalenie, iż zatrzymany był w ogóle obecny w miejscu rzekomego popełnienia czynu[1075]. Z tego względu zatrzymanie należało uznać za bezzasadne. Ponadto z uwagi na brak wypełnienia przesłanki uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa oraz brak wystąpienia łącznie z nią, jednej z przesłanek szczególnych, tj. obawy ucieczki lub ukrycia się, zatarcia śladów przestępstwa, niemożności ustalenia tożsamości bądź warunków do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym, zatrzymanie uznawano za bezzasadne[1076]. Warto również przypomnieć, co wielokrotnie podnosiły sądy, iż do znamion przestępstwa z art. 254 § 1 k.k. należy branie czynnego udziału w zbiegowisku, a co za tym idzie samo uczestnictwo w zbiegowisku jest niewystarczające. Wymagane jest, aby był to czynny udział, tzn. sprawca musiałby w sposób czynny włączyć się w działalność osób trzecich, którzy biorąc udział w zbiegowisku, dopuszczaliby się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie[1077]. Samo bierne uczestnictwo nie jest karane na podstawie tego przepisu, chyba że osoba przewidywała, że uczestnicy zbiegowiska wspólnymi siłami dopuszczają się gwałtownego zamachu na osoby lub mienie i się na to godziła. Co również istotne, pojedyncze oraz incydentalne akty agresji wobec funkcjonariuszy Policji lub mienia, brak

[1074] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20, postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20.

[1075] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.10.2020 r., II Kp 2224/20.

[1076] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 2918/20.

[1077] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 2935/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 16.07.2021 r., II Kp 136/21.

czynnego wspierania bądź solidaryzowania się z osobami dopuszczającymi się takich czynności, nie mogą przesądzać o charakterze całego zgromadzenia[1078]. Co ciekawe, w postanowieniu Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 25 lutego 2021 roku, sygn. akt II Kp 3144/20[1079], Sąd wskazał, iż w takich sytuacjach dochodzi do „instrumentalnego wykorzystania przepisów prawa karnego (wbrew przyjętemu w doktrynie stanowisku co do charakteru zdarzenia, jakim zbiegowisko jest) w celu uargumentowania działań organów ochrony porządku publicznego, podjętych w toku interwencji 24 października 2020 roku."[1080]

W 29 sprawach, w których dokonywano zatrzymań z uwagi na naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego z art. 222 § 1 k.k., głównym powodem uznania bezzasadności był brak uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa. Przyczyną było m.in. to, że zgromadzony materiał dowodowy, nie wykazywał, aby to zatrzymany dopuścił się takiego czynu, bowiem funkcjonariusz nie wskazał, aby to ta konkretna osoba wymierzyła cios. W niektórych sprawach cała sytuacja była wynikiem szamotaniny, która wywiązywała się z uwagi na nacisk dużej liczby zgromadzonych osób[1081]. Zdarzały się również sprawy, w których to sąd nie dawał wiary zeznaniom funkcjonariusza publicznego, a dał wiarę zeznaniom świadkom całego zajścia, którzy zaprzeczali jakoby miało miejsce naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza, jednak było to również poparte zgromadzonym materiałem w formie nagrania przedstawiającego przebieg całego zdarzenia[1082]. Jednak należy zauważyć, iż najczęściej dochodziło do sytuacji, w których pomimo zakwalifikowania zachowania zatrzymanego jako naruszenia nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego, czynnikiem zaważającym o bezzasadności zatrzymania był brak zaistnienia jednej z przesłanek szczególnych. Z kolei, jeśli chodzi o sprawy, w których orzekano zasadność zatrzymania przy uzasadnionym przypuszczeniu popełnienia przestępstwa z art. 222 § 1 k.p.k., to były to sytuacje, w których np. osoba zatrzymana napierała swoim ciałem na

[1078] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20.
[1079] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3114/20, niepublik.
[1080] Ibidem.
[1081] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 28.05.2019 r., II Kp 2320/18.
[1082] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 8.10.2021 r., V Kp 362/21.

kordon policyjny, uderzała w tarcze policjantów, kopała funkcjonariuszy, opluła ich, rzucała śnieżkami w policjantów czy zachowywała się w sposób wulgarny i agresywny.

W 14 sprawach przyczyną zatrzymania było uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa z art. 226 § 1 k.k., czyli znieważenia funkcjonariusza. Jednak w aż 9 sprawach sądy uznawały zatrzymanie za zasadne, a jedynie w 5 sprawach stwierdzona została bezzasadność zatrzymania. W tychże sprawach zatrzymanie uznawano za zasadne z uwagi na zgromadzony materiał dowodowy oraz zatrzymanie na gorącym uczynku. Należy pamiętać, iż orzekając o zasadności zatrzymania z uwzględnieniem wskazanych okoliczności, sądy musiały również odnieść się do zaistnienia jednej z przesłanek szczególnych wynikających z art. 244 k.p.k., tj. obawy ucieczki lub ukrycia się, zatarcia śladów przestępstwa, niemożności ustalenia tożsamości lub istnienia przesłanek do prowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym. Odnosząc się do bezzasadnych zatrzymań, w których podstawę zatrzymania stanowił art. 226 § 2 k.k. to należy wskazać, iż w każdej z tych spraw sądy przykładały wagę do analizy, czy ziściła się przesłanka szczególna. Sądy nie dokonywały wnikliwiej analizy, czy w kontekście art. 226 § 2 k.k., czyli przestępstwa znieważenia funkcjonariusza, ziściła się przesłanka uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa. Warto jednak odnotować, iż tylko w jednej ze spraw, w której podstawą faktyczną zatrzymania był art. 226 § 2 k.k., sąd wskazał, iż zarówno skarżąca jak i funkcjonariusz wdali się w przepełnioną emocjami dyskusję oraz słowną przepychankę. Sąd dostrzegł, iż zachowanie funkcjonariusza nie było usprawiedliwione okolicznościami ani nie było profesjonalne, a od funkcjonariusza wykonującego służbowe czynności wymaga się wyższych standardów zachowania[1083]. Niemniej jednak, w tej sprawie także przeważający był brak ziszczenia się przesłanki szczególnej.

Przyczyną zatrzymań było również uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa z art. 224 § 2 k.k., polegającego na stosowaniu przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania czynności urzędowej. Sąd uznając zatrzymanie na tej podstawie za niezasadne, wskazywał, iż materiał zgromadzony w sprawie nie był wystarczający. Głownie z uwagi na brak spełnienia przesłanki stosowania przemocy

[1083] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20.

ukierunkowanej na osobę funkcjonariusza Policji, a było ono podporządkowane innemu celowi np. oswobodzeniu się i powrocie w miejsce protestu[1084].

W analizowanych aktach spraw zdarzały się nieliczne sprawy, w których podstawę zatrzymania stanowił np. art. 256 § 1 k.k. polegający na publicznym propagowaniu nazistowskich, komunistycznych, faszystowskich lub innych totalitarnych ustrojów państwa lub nawoływania do nienawiści na tle różnić narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość. Ze względu na to, że były to pojedyncze spraw nie zostaną one szerzej omówione, bowiem głównym wyznacznikiem uznania zatrzymań za bezzasadne był brak przesłanek szczególnych z art. 244 § 1 k.p.k. w postaci obawy zatarcia śladów, obawa ucieczki bądź ukrycia się, niemożności ustalenia tożsamości oraz przesłanki do zastosowania trybu przyspieszonego. A co ważne, jeśli brak jednej z przesłanek szczególnych, wskazanych powyżej, zatrzymanie pomimo braku istnienia przesłanki ogólnej, zawsze będzie niezasadne[1085]. Dlatego też w niektórych sprawach, sądy nie badały nawet istnienia ogólnej przesłanki uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa, a skupiały się na szerokiej analizie zaistnienia przesłanek szczególnych[1086].

5.3.1.2 Zasadność zatrzymania w świetle materialnoprawnych przyczyn zatrzymania z k.w.

Najczęstszą podstawą faktyczną zatrzymania z k.w. był art. 65 § 2 k.w., który wystąpił w 20 sprawach. Art. 65 § 2 k.w. stanowi wykroczenie nieudzielenia wbrew obowiązkowi organowi państwowemu lub instytucji, upoważnionej do legitymowania wiadomości lub dokumentów co do tożsamości własnej lub innej osoby oraz swojego obywatelstwa, zawodu, miejsca zatrudnienia lub zamieszkania. Chodzi tutaj o odmowę podania danych osobowych i okazania dokumentu tożsamości. W swoich orzeczeniach sądy zwracały uwagę na to, że obywatel może odmówić podania swoich danych osobowych, jeśli organ nie ma podstawy prawnej do żądania tychże danych[1087]. To

[1084] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe z 11.09.2017 r., III Kp 689/17.
[1085] Por. postanowienie Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu z 12.05.2015 r., VIII Kp 75/15.
[1086] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19.
[1087] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 18.02.2021 r., II Kp 1769/20.

znaczy, w sytuacji, w której sąd uznawał, iż zatrzymany nie popełnił żadnego wykroczenia, niezgodne z prawem było przeprowadzanie wobec niego legitymowania[1088]. W jednym z orzeczeń, sąd wskazał, iż art. 15 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 14 ustawy o Policji nie mogą być wykorzystywane w sposób instrumentalny do ograniczania wolności zgromadzeń czy wolności wyrażania opinii[1089]. Dla przypomnienia, art. 14 ustawy o Policji wyznacza zadania Policji, a zgodnie z ust. 1: Policja podejmuje swoje działania w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw, przestępstw skarbowych i wykroczeń; poszukiwania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości oraz poszukiwania tzw. „osób zaginionych". Płynie z tego wniosek, że każdorazowe żądanie podania danych osobowych, które nie będzie miało podstawy w przywoływanym już art. 14 ust. 1 ustawy o Policji, nie powinno wywoływać konsekwencji prawnych wobec osoby, która odmówi podania takich danych[1090]. Policja nie ma nieograniczonego prawa do legitymowania osób. W orzeczeniach, w których orzekano o zasadności zatrzymania, sądy zwracały uwagę na to, że funkcjonariusze policji, na podstawie art. 14 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji, są uprawnieni do legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości. A osoby legitymowane są zobowiązane do podania swoich danych osobowych i przedstawienia dokumentu tożsamości, jeśli go posiadają[1091]. Zatem sądy uznawały, że funkcjonariusze policji podejmowali działania w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw, przestępstw skarbowych i wykroczeń, a co za tym idzie byli oni uprawnieni do legitymowania[1092]. Jeśli więc istniało uzasadnione przypuszczenie, że zatrzymany popełnił dane wykroczenie, to tym samym aktualizowało się uprawnienie policji do przeprowadzenia czynności legitymowania. Co więcej, jeśli zatrzymany odmawiał podania swoich danych osobowych to aktualizowała się również przesłanka szczególna jaką jest niemożność ustalenia tożsamości[1093]. Jednak warto

[1088] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21.
[1089] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21.
[1090] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 209/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 210/20.
[1091] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.02.2019 r., II Kp 2362/18, niepublik.
[1092] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.03.2021 r., II Kp 3248/20, niepublik.
[1093] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.06.2021 r., II Kp 685/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 24.11.2021 r., V Ko 196/20, niepublik.

przywołać postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20[1094], zgodnie z którym pomimo braku zaistnienia uzasadnionego przypuszczenia popełnienia wykroczenia, legitymowania z tego tylko względu nie można uznać za bezprawne.

Często osobom zatrzymanym zarzucano popełnienie wykroczenia z art. 52 § 2 pkt 1 k.w., tj. kto przeszkadza lub usiłuje przeszkodzić w organizowaniu lub w przebiegu niezakazanego zgromadzenia podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny. W tychże sprawach, funkcjonariusze powoływali się na ten przepis, pomimo tego, że *de facto* osoba zatrzymana w żaden sposób nie podejmowała działań, które mogłyby polegać na przeszkadzaniu bądź na utrudnianiu, np. nie stała ona na trasie przemarszu, tylko z boku przemarszu. Osoba zatrzymana nie blokowała jezdni, po której szli uczestnicy marszu, nie podejmowała żadnych działań, które mogłyby wskazywać na intencję do blokowania przemarszu[1095]. W jednej ze spraw, sąd stanowczo wskazał, iż uczestnicy protestu nie popełnili żadnego przestępstwa ani wykroczenia oraz nie byli osobami poszukiwanymi, a więc nie było powodu uzasadniającego interwencję Policji. Sąd podkreślił, iż zachowanie polegające na głośnym wyrażaniu poglądów, krzyczeniu lub używaniu urządzeń nagłaśniających jest prawem protestujących, a zatrzymywanie obywateli na tej podstawie jest działaniem bez podstawy prawnej[1096].

W badanych aktach spraw sądowych, autorka przeanalizowała również sprawy, w których przyczynę zatrzymania stanowił art. 52 § 2 pkt 4 k.w., zgodnie z którym karze ograniczenia wolności albo grzywny podlega ten, „kto bezprawnie zajmuje lub wzbrania się opuścić miejsce, którym inna osoba lub organizacja prawnie rozporządza jako organizator lub przewodniczący zgromadzenia". W tych stanach faktycznych najczęściej miały miejsce dwa zgromadzenia, podczas których dochodziło do bezprawnego

[1094] Por. Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20.
[1095] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20.
[1096] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S.

zajmowania lub odmawiania opuszczenia miejsc związanych z odbyciem zgromadzenia, tj. miejscem rozpoczęcia, trasą przejścia i miejscem zakończenia zgromadzenia[1097]. Wskutek tego, organizatorzy rozporządzający danym miejscem wzywali do opuszczenia danego miejsca, a jeśli skończyło się to niepowodzeniem, zwracali się o pomoc do m.in. Policji. Tak też było w przedmiotowych sprawach. Jednakże sądy dokonywały wykładni omawianego tutaj artykułu w kontekście art. 57 Konstytucji RP, czyli wolności organizowania pokojowych zgromadzeń, zauważając, iż grupa osób zatrzymanych w żaden sposób nie zakłócała porządku ani nie utrudniała przebiegu zgromadzenia. Co więcej, ich działania mieściły się w granicach prawa do wyrażania własnych poglądów i krytyki. Natomiast działania Policji były określane jako bezrefleksyjne działania i wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom organizatorów zgromadzenia, co w okolicznościach danej sprawy było nieuzasadnione, a co za tym idzie zatrzymanie należało uznać za bezzasadne. Co ważne, funkcjonariusze winni wziąć pod uwagę, iż działania organizatora zgłaszającego nieprawidłowości mogły również wynikać z niechęci oraz sprzeczności poglądów z poglądami uczestników drugiego zgromadzenia[1098].

W analizowanych sprawach, sądy dokonywały również szerokiej interpretacji odpowiedzialności za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. Jest to przepis odsyłający do przepisów porządkowych wydanych z upoważnienia ustawy dotyczących zachowań w miejscach publicznych. Zarzucając popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w., funkcjonariusze zarzucali naruszenie konkretnych regulacji zakazujących organizowania zgromadzeń zawartych w rozporządzeniu w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w zw. z wystąpieniem stanu epidemii. Co do treści art. 54 k.w., na jego podstawie penalizowane są tylko i wyłącznie wykroczenia przeciwko przepisom porządkowym, a przepis ten nie odnosi się do innych sfer życia. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 roku w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w zw. z wystąpieniem stanu epidemii zostało wydane na podstawie art. 46 ust. 4 oraz art. 46b pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, tj. celem przepisów jest ochrona zdrowia publicznego, a nie stanowią one przepisów porządkowych. Sądy

[1097] S. Krajnik [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, op. cit., art. 52.
[1098] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 210/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 209/20.

podkreślały, iż celem art. 54 k.w. jest ochrona porządku i spokoju w miejscach publicznych, a nie ochrona zdrowia publicznego, a co za tym idzie brak ustawowych znamion wykroczenia[1099]. Warto przywołać także stanowisko Sądu Najwyższego, które jest potwierdzeniem argumentacji wskazywanej przez sądy orzekające w przedmiocie zażaleń na zatrzymania. Mianowicie, zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, rozporządzenia tzw. covidowe nie mogły stanowić normy wypełniającej normę blankietową z art. 54 k.w., a zatem nie mogły stanowić podstawy odpowiedzialności za wykroczenie[1100]. Jak wynika z art. 54 k.w. dotyczy on ochrony porządku i spokoju w miejscach publicznych. Jego celem nie jest ochrona zdrowia poprzez zwalczenie epidemii[1101], a więc nie stanowią one przepisów porządkowych w rozumieniu art. 54 k.w.[1102]. Co do badań aktowych, w innych sprawach sądy dochodziły do wniosku, iż art. 54 k.w. nie może stanowić przyczyny zatrzymania i ukarania, bowiem art. 1 § 1 k.w. wskazuje, iż „odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary (…)". W związku z tym, nie może on stanowić podstawy do ukarania na mocy przepisów rozporządzenia, chociażby z uwagi na to, że nie zawierają one w treści postanowień ani odesłań do konkretnego przepisu k.w. i nie określają wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nich przepisów. Co ważne, za naruszenie przepisów art. 46 i 46 b ustawy z dnia 5 grudnia 2008 roku o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, ustawodawca wprowadził w rozdziale 8a cytowanej ustawy kary pieniężne, co implikuje odpowiedzialność administracyjnoprawną, a nie karnoprawną[1103]. A to właśnie na mocy art. 46 i 46 b cytowanej ustawy, wprowadzano ograniczenia w rozporządzeniach podczas pandemii. Inaczej sytuacja wyglądałaby, gdyby we wskazanym już rozporządzeniu w sposób wyraźny i skonkretyzowany dokonano zastrzeżenia o odpowiedzialności na podstawie k.w., co w omawianym stanie faktycznym nie miało miejsca. Stąd też zatrzymanie należało uznać za bezzasadne, z uwagi na to, iż zarzucany czyn nie stanowi

[1099] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3265/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 1283/20.
[1100] Wyrok SN z 18.12.2024 r., V KK 528/24, LEX nr 3811344.
[1101] Wyrok SN z 16.03.2021 r., II KK 97/21, LEX nr 3147689.
[1102] Wyrok SN z 16.05.2024 r., II KK 625/23, LEX nr 3715639.
[1103] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 18.02.2021 r., II Kp 1769/20.

czynu zabronionego jako wykroczenie[1104]. Jednak co istotne, to kwestia odpowiedzialności zmieniła się z dniem 29 listopada 2020 roku, kiedy to ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19[1105] wprowadzono do kodeksu wykroczeń art. 116 § 1a, który to penalizuje nieprzestrzeganie zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązujących określonych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Wprowadzenie tegoż przepisu spowodowało powstanie odpowiedzialności karnoprawnej, jednak jedynie w zakresie organizowania zgromadzeń, a nie uczestnictwa w nich, pomijając w tej kwestii sam fakt konstytucyjności wprowadzenia ograniczenia organizacji zgromadzeń[1106].

Funkcjonariusze Policji dokonywali również zatrzymań pod zarzutem popełnienia wykroczenia z art. 116 § 1a k.w., który w analizowanych stanach faktycznych miał polegać na wzięciu udziału w zgromadzeniu, pomimo obowiązującego zakazu organizowania zgromadzeń uregulowanego w § 26 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 roku, a tym samym na nieprzestrzeganiu zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków określonych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych. W niektórych sprawach, sądy dokonując wykładni wskazanych przepisów, zauważały, iż rozporządzenie zakazywało organizowania zgromadzeń, a nie uczestnictwa w nich, a co za tym idzie nie może być mowy o popełnieniu wykroczenia z art. 116 § 1a k.w., bowiem żaden przepis rozporządzenia nie zakazywał uczestnictwa w zgromadzeniach[1107]. Natomiast, inna praktyka orzecznicza pokazuje, iż sądy dokonując wykładni art. 116 § 1 a k.w. dostrzegały, iż przepisy rozporządzenia nie stanowią wystarczającej podstawy prawnej do zniesienia wolności zgromadzeń, zagwarantowanej na mocy Konstytucji RP, co wiąże się z tym, iż brak podstaw do naruszenia art. 116 § 1a k.w., a zatrzymanie należy uznać za bezzasadne[1108].

[1104] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.03.2021 r., V Ko 324/20.
[1105] Ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19, op. cit.
[1106] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 3345/20.
[1107] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 9.07.2021 r., II Kp 108/21.
[1108] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21.

Wykroczeniem, którego popełnienie równie często było zarzucane, jest art. 90 § 1 k.w., zgodnie z którym „Kto tamuje lub utrudnia ruch na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu, podlega karze grzywny do 500 złotych lub karze nagany.” W kontekście analizy wskazanego już artykułu, sądy uznając bezzasadność zatrzymania argumentowały to tym, że zachowanie zatrzymanego polegające na staniu na jezdni stanowiło realizację prawa do wolności wyrażania swojej opinii, poprzez pokojowe, spontaniczne zgromadzenie. Nie można tutaj mówić o jakimkolwiek utrudnianiu lub tamowaniu ruchu. Co więcej, sądy zwracały uwagę na to, że faktyczną podstawą zatrzymania nie było popełnienie wykroczenia z art. 90 k.w., a była to próba karania za uczestnictwo w pokojowym, spontanicznym zgromadzeniu[1109].

Podstawę zatrzymań w sprawach poddanych analizie stanowił również art. 65a k.w. Zgodnie z treścią tego przepisu: „Kto, nie stosując się do poleceń określonego zachowania się wydawanych na podstawie prawa przez funkcjonariusza Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej lub innego organu ochrony bezpieczeństwa lub porządku publicznego, umyślnie uniemożliwia lub istotnie utrudnia wykonanie czynności służbowej, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.” W analizowanych sprawach, miało zatem dojść do sytuacji, w których pomimo polecenia funkcjonariuszy, uczestniczy zgromadzenia nie opuszczali tego miejsca. Jednak jak wynika z analizowanych orzeczeń to funkcjonariusze nie kierowali żadnych komunikatów w stronę uczestników zgromadzenia, a od razu podejmowali radykalne kroki, tj. wynosili i wyprowadzali uczestników protestu, co czyniło to takie zatrzymanie niezasadnym[1110]. Co więcej, wykroczenie z art. 65a k.w. ma charakter skutkowy, co wiąże się z tym, że jego skutkiem powinno być uniemożliwienie lub istotne utrudnienie wykonania czynności służbowej przez funkcjonariusza[1111] i tak też rozumiały to sądy w wydawanych przez siebie postanowieniach w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie[1112].

[1109] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21.
[1110] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.
[1111] Wyrok SN z 26.03.2021 r., II KK 40/21, op. cit.
[1112] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22.

5.3.1.3 Zasadność zatrzymania w świetle przepisów ustawy o Policji

Sądy równie często dokonywały analizy pod kątem zasadności zatrzymania na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, zauważając, iż mowa w nim o zatrzymaniu prewencyjnym, czyli zapobiegającym naruszeniu wskazanych w przepisie dóbr, a więc życia, zdrowia ludzkiego, a także mienia. Co za tym idzie, nie ma znaczenia ocena zachowania zatrzymanego z punktu widzenia prawa karnego czy też prawa wykroczeniowego[1113].

Powołując się na stanowisko doktryny wskazywano, iż „Bezpośrednie niebezpieczeństwo oznacza taki stan, w którym między zagrożeniem dobra prawnego a jego naruszeniem nie ma ogniw pośrednich. Inaczej rzecz ujmując, jest to ostatni etap przed naruszeniem lub unicestwieniem dobra prawnego."[1114] Ponadto, niebezpieczeństwo powinno z wysokim prawdopodobieństwem, w przypadku braku przeciwakcji, naruszać określone, zidentyfikowane i zindywidualizowane dobra prawne[1115]. Z racji tego, że w sprawach poddanych analizie, zatrzymani nie dopuszczali się zachowań bezpośrednio zagrażających czyjemukolwiek życiu, zdrowiu lub mieniu, to zatrzymanie należało uznać za bezzasadne. Co ważne, ocena istnienia tego zagrożenia jest niezależna od kwestii popełnienia przez zatrzymanych jakichkolwiek przestępstw czy wykroczeń[1116]. Należy mieć na względzie, iż w dużej części badanych akt, z uwagi na brak sporządzenia protokołu zatrzymania, sądy dokonywały szerokiej wykładni zarówno zatrzymania opartego na k.p.k. i k.p.s.w., jak i zatrzymania porządkowego z art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Innymi słowy, sądy analizowały każdy stan faktyczny pod kątem spełnienia przesłanek uprawniających do zatrzymania osoby, wynikających z art. 244 k.p.k., art. 45 k.p.s.w., art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. Jednakże w kontekście zatrzymania porządkowego, głównym argumentem przemawiającym za uznaniem zatrzymania za niezasadne, był brak zagrożenia życia, zdrowia lub mienia.

Co do legitymowania z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji to częstokroć występowały orzeczenia, w których sądy podkreślały to, że w danej sprawie

[1113] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20.
[1114] J. Lachowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. IV, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023, art. 26.
[1115] W. Zontek [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1-116,* red. M. Królikowski, R Zawłocki, wyd. 4, Warszawa 2017, Legalis, art. 26.
[1116] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20.

wystarczającym środkiem było jedynie wylegitymowanie danej osoby, a w dalszej kolejności, w razie potrzeby, zastosowanie postępowania mandatowego lub podjęcie działań mających na celu skierowanie wniosku o ukaranie do sądu. Pomimo tego, funkcjonariusze dokonywali zatrzymania osoby, co w wielu sytuacjach nie było niezbędne, ani proporcjonalne, a stanowiło ono nadmierną ingerencję w wolność człowieka[1117]. Sięganie po tak restrykcyjny środek jest po prostu w wielu przypadkach zbędne i stanowi nadużycie. W aktach spraw poddanych analizie zdarzały się również sytuacje, w których funkcjonariusze dwukrotnie legitymowali daną osobę. O ile pierwsza czynność legitymowania była w tych przypadkach uzasadniona, tak już każde następujące po sobie legitymowanie tej samej osoby, tego samego dnia i podczas tego samego wydarzenia osłabia istnienie podstaw uprawniających do powtórnego legitymowania osoby. Nie zmienia również tego okoliczność, iż zatrzymany odmówił przy drugim razie podania swoich danych osobowych z uwagi na wcześniejsze wylegitymowanie. W pierwszej kolejności, funkcjonariusze mogli poprzestać na słownych próbach przekonania o konieczności podania danych osobowych, a gdy to nie poskutkowało to możliwym było wysłuchanie osoby, wobec której dokonywano czynności legitymowania oraz sprawdzenie tożsamości osób wcześniej legitymowanych. W takiej sytuacji użycie siły fizycznej również nie było uzasadnione[1118]. Działaniem problematycznym z punktu widzenia przepisów prawa są sytuacje, w których to funkcjonariusze w pierwszej kolejności dokonują zatrzymania osoby, a dopiero później wykonują czynność wylegitymowania osoby zatrzymanej. Takie działania prowadzą do niespełnienia przesłanek z art. 45 k.p.s.w. oraz art. 244 k.p.k.[1119] Jednakże nie można zapomnieć o tym, że możliwe jest doprowadzenie osoby do jednostki Policji celem wylegitymowania, jednak powinno mieć to miejsce tylko wtedy, gdy nie było to możliwe na miejscu zdarzenia[1120]. W sytuacji, w której funkcjonariusz może dokonać

[1117] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21.

[1118] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21.

[1119] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.08.2022 r., II Kp 3308/20.

[1120] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1097/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1083/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 800/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp

wylegitymowania na miejscu, zatrzymanie będzie ingerowało w wolność jednostki, bowiem zostanie ograniczona jej swoboda poruszania się. W kontekście powyższego, interesujące pozostaje orzeczenie, w którym sąd stwierdził, iż zatrzymanie początkowo było zasadne, legalne i prawidłowe, ale po tym, kiedy zweryfikowano tożsamość zatrzymanego, minął czas niezbędny pozwalający na sprawdzenie jego osoby oraz twierdzeń w dostępnych źródłach, które nie potwierdziły obawy ukrywania się[1121]. Było to jedno z nielicznych orzeczeń, które zostało wydane w ciągu jednego dnia od zatrzymania osoby, a wobec tego niczym nieuzasadnione było przetrzymywanie zatrzymanego aż do momentu orzeczenia przez sąd. Warto również dostrzec kilka zagadnień wskazywanych przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w wydawanych przez niego postanowieniach[1122], w których to sąd orzekł, iż w sprawie zastosowano nadmierne środki zmierzające do uprawnionego celu, jakim było legitymowanie. Sąd dostrzegł, iż doszło tutaj do ingerencji w wolność jednostki w postaci ograniczenia jej swobody poruszania się oraz przemieszczanie wbrew woli do komisariatu policji przy użyciu środków przymusu bezpośredniego, nie było niezbędne co osiągnięcia celu, tj. wylegitymowania osoby, bowiem sama czynność legitymowania mogła zostać przeprowadzona na miejscu.

5.3.1.4 Zasadność zatrzymania a wolności konstytucyjne

Kolejna przyczyna uznania bezzasadności zatrzymania jest niezwykle ważna, bowiem sądy rozpoznające zażalenie na zatrzymania dokonywały rozproszonej kontroli konstytucyjności przepisów. Wskazywały, iż w danym stanie faktycznym mamy do czynienia z nieskutecznie zniesioną wolnością organizowania zgromadzeń, na podstawie § 13 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii

801/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 802/17.

[1121] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20.

[1122] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1097/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1083/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 07.12.2017 r., III Kp 800/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 801/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 802/17.

oraz § 28 ust. 1 rozporządzenia RM z 9 października 2020 w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w zw. z wystąpieniem stanu epidemii. W uzasadnieniach postanowień wskazywano, iż regulacje zakazujące organizacji zgromadzeń były uchwalane w oparciu o art. 46 ust. 4 pkt 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczeniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Przepis ten zawiera delegację ustawową do wydania rozporządzenia ustanawiającego zakaz organizowania widowisk i innych zgromadzeń ludności[1123]. Po pierwsze, w doktrynie dostrzega się, iż celem ustawodawcy w art. 46 ust. 4 pkt 4 wskazanej ustawy nie było objęcie ochroną zgromadzeń publicznych, które podlegają ochronie na podstawie art. 57 Konstytucji RP, ale chodziło o inne zgromadzenia niekorzystające z takiej ochrony konstytucyjnej[1124]. W innym razie, umożliwiono by ograniczanie konstytucyjnej wolności w drodze rozporządzenia[1125]. S. Trociuk[1126] dostrzega także, iż art. 46 ust. 4 ustawy wskazuje na wprowadzanie ograniczeń, obowiązków i nakazów, a w żadnym bądź razie nie upoważnia do wprowadzania zakazów. Natomiast wprowadzenie zakazu organizacji zgromadzeń poprzez zawarcie takiego zakazu w akcie prawnym, jakim jest rozporządzenie, było niedopuszczalne w świetle art. 92 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Należy mieć przy tym na względzie, iż w Polsce nie wprowadzono także żadnego ze stanów nadzwyczajnych, pomimo że wystąpiły wszystkie materialne przesłanki stanu klęski żywiołowej[1127]. W Polsce wprowadzono stan epidemii, który jednak nie stanowi żadnego ze stanów nadzwyczajnych zawartych w katalogu zamkniętym w art. 228 ust. 1 Konstytucji. Mamy zatem do czynienia z sytuacją, w której „organy władzy państwowej w dobie epidemii COVID-19 de facto wprowadziły faktycznie stan nadzwyczajny, formalnie go nie wprowadzając”[1128]. Z tego też względu, zakaz organizacji zgromadzeń naruszał normy konstytucyjne, zatem niepodporządkowanie się zakazowi uregulowanemu w rozporządzeniu nie może rodzić odpowiedzialności karnoprawnej.

Ponadto w niektórych ze spraw, sądy wskazywały, iż często powodem zatrzymania była sama obecność danej osoby w miejscu, w którym odbywało się

[1123] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 2918/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20.
[1124] S. Trociuk, *Rozdział V Wolność zgromadzeń* [w:] *Prawa i wolności w stanie epidemii*, op. cit.
[1125] Ibidem.
[1126] Ibidem.
[1127] P. Tuleja, *Pandemia COVID-19 a konstytucyjne stany nadzwyczajne*, Palestra 2020, nr 9, s. 13.
[1128] S. Tkacz, A. Wentkowska, *Ograniczenia praw i wolności obywatelskich w dobie pandemii COVID- 19 w świetle charakterystyki prawa jako systemu*, Roczniki Administracji i Prawa 2021, XXI, z. 1, s. 132.

zgromadzenie, a pomijając już samą kwestię konstytucyjności tych przepisów, to zakazana była organizacja zgromadzeń, a nie uczestniczenie w nich[1129]. Jednakże należy pamiętać, iż samo branie udziału w zgromadzeniu nie może zostać zakwalifikowane jako wykroczenie, bowiem stanowi ono realizację konstytucyjnego prawa do wolności wyrażania opinii. Ewentualna obawa, że uczestnik takiego zgromadzenia może zakłócić przebieg zgromadzenia, w żaden sposób nie może stanowić przesłanki uzasadniającej zatrzymanie[1130]. Jednak należy pamiętać, iż w okresie pandemii koronawirusa, istniały regulacje, które przez pewien czas zakazywały również samego uczestnictwa w zgromadzeniach, o czym niżej.

Sądy w swoich orzeczeniach zwracały uwagę na to, że samo uczestnictwo w zgromadzeniu nie jest równoznaczne ze ziszczeniem się przesłanek z art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. To znaczy, nie powoduje automatycznie tego, iż stwarza ona bezpośrednie niebezpieczeństwo dla czyjegokolwiek życia lub zdrowia[1131]. Z kolei, jeśli uczestnicy zgromadzenia zachowywali niezbędny dystans społeczny, to również nie można przyjąć, że stwarzały one bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego. Jak wskazywano, obecność uczestników zgromadzenia w tak dużym skupisku może co najwyżej stwarzać pośrednie zagrożenie w postaci przenoszenia patogenów, które z kolei nie zawsze muszą prowadzić do zachorowania drugiej osoby. Jednakże w kontekście potencjalnego zarażenia, sądy zauważały, iż to często działania samej policji, polegające na stłoczeniu dużej ilości osób w jednym miejscu, czyli tzw. kotle policyjnym bądź też przewożenie zatrzymanych w małych grupach mogły stwarzać większe zagrożenie niż samo uczestnictwo w zgromadzeniu[1132]. Niektóre z sądów zwracały uwagę na wyjątki w zakresie zakazu przemieszczania się, uregulowane w § 1 ust. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniającego rozporządzenie

[1129] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.06.2022 r., II Kp 1135/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.07.2021 r., V Ko 108/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20.

[1130] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22.

[1131] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.06.2022 r., II Kp 1135/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieście w Warszawie z 31.08.2021 r., II Kp 3266/20.

[1132] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.20.2021 r., II Kp 1136/20.

w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii[1133]. W pkt 1 wskazanego przepisu, zwolnieniem z zakazu objęto osoby przemieszczające się m.in. w celu wykonywania czynności zawodowych lub zadań służbowych. W stanach faktycznych, w których sądy miały do czynienia z osobami wykonującymi czynności zawodowe np. dziennikarzami relacjonującymi przebieg zgromadzenia, ich obecność w miejscu zgromadzenia nie mogła zostać uznana za niezgodną z przepisami, zatem zatrzymanie takiej osoby było bezzasadne[1134]. Odnosząc się do treści art. 15 ust. 3 pkt 3 ustawy o Policji to należy przypomnieć, iż zatrzymania prewencyjnego, uregulowanego w tym artykule, dokonuje się co do osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia. Chodzi tutaj o takie naruszenie, które powinno być bezpośrednie i oczywiste. Innymi słowy, jest ono pewne, nie budzi wątpliwości oraz zmierza wprost do zagrożenia dóbr wskazanych w przepisie, tj. życia, zdrowia ludzkiego bądź mienia.[1135] Gdy Policja dokonuje zatrzymania prewencyjnego na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, istotna pozostaje analiza czy właśnie do takiego zagrożenia doszło. W wielu przypadkach odpowiedź na tak postawione pytanie będzie negatywna[1136].

Jednak warto rozważyć kwestię stwarzania bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego w kontekście braku maseczki na twarzy, której zakładanie, co najmniej w teorii, było obowiązkowe. Dlaczego w teorii? Bowiem orzecznictwo sądowe pokazuje, iż podobnie jak było z ograniczeniem wolności organizowania zgromadzeń, takie uregulowanie budziło poważne wątpliwości konstytucyjne. Obowiązek zakrywania, przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki, przyłbicy albo kasku ochronnego w miejscach wymienionych w przepisie został nałożony na mocy § 17 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii[1137]. Podobnie jak wcześniej, podstawą wydania rozporządzenia były przepisy art. 46a i 46b pkt 1-6 i 8-12 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Treść art.

[1133] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 522).
[1134] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20.
[1135] Z. Gądzik [w:] Ł. Czebotar, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Z. Gądzik, op. cit., art. 15.
[1136] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 17.07.2020 r., III Kp 846/20.
[1137] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 878 z późn. zm.).

46b ust. 4 ustawy o obowiązująca w chwili orzekania przez sądy w sprawie zażaleń na zatrzymania podczas zgromadzeń wskazuje, iż w rozporządzeniu można ustanowić obowiązek poddania się badaniom lekarskim, a także stosowania innych środków profilaktycznych i zabiegów przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie. Wobec tego, noszenie maseczki ochronnej należało uznać za środek profilaktyczny, jednak tylko w zakresie osób chorych i podejrzanych o zachorowanie. Niezgodne z przepisami było więc karanie za brak maseczki, jeśli dana osoba nie była chora, bowiem taka regulacja zawarta w rozporządzeniu wykraczała poza ustawową delegację zawartą w ustawie o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Należy przy tym zaznaczyć, iż ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19[1138] dodano art. 46b ust. 4a, w którym wskazano jedynie obowiązek stosowania określonych środków profilaktycznych i zabiegów, nie wskazując, iż dotyczy to tylko osób chorych bądź podejrzanych o zachorowanie. Jednakże, mając na uwadze treść art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, nadal pozostaje wiele wątpliwości co do możliwości ograniczania praw i wolności obywateli w rozporządzeniu, bowiem powinny być one uregulowane w ustawie. W przypadku sprzeczności przepisów rozporządzenia z przepisami Konstytucji, nie ma wątpliwości, iż należy stosować Konstytucję, bowiem jest ona najwyższym prawem RP, a jej przepisy stosuje się bezpośrednio.

Podobnie kształtuje się sytuacja z wprowadzanym rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii[1139] §3a, zgodnie z którym zakazano na obszarze RP przemieszczania się osób przebywających na tym obszarze w okresie od dnia 25 marca 2020 r. do dnia 11 kwietnia 2020 r., za wyjątkiem m.in. wykonywania czynności zawodowych, zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego czy też sprawowania lub uczestniczenia w kulcie religijnym. Zakaz przemieszczania się był również przedłużany do 19 kwietnia 2020 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu

[1138] Ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19, op. cit.
[1139] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii.

epidemii[1140]. Jednak, kluczowe pozostaje to, że takie regulacje „w zakresie, w jakim praktycznie wykluczało wolność przemieszczania się obywateli na terenie całego kraju (§ 5), naruszało regulację art. 52 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji RP, co oznacza, iż nie mogło ono tworzyć podstawy prawnej do wypełnienia zakresem normy sankcjonowanej art. 54 k.w. i stanowić podstawy do ponoszenia odpowiedzialności karnej na podstawie tego przepisu."[1141] Jak wskazywał SN w uzasadnieniu, przepisy ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi w art. 46b pkt 12 przewiduje możliwość wprowadzenia nakazu określonego sposobu przemieszczania się, a w art. 46b pkt 1 w zw. z art. 46 ust. 4 pkt 1 czasowe ograniczenie sposobu przemieszczania się[1142]. Natomiast nie ma żadnej podstawy prawnej, która upoważniała do wprowadzenia powszechnego zakazu przemieszczania się, a zatem rozwiązania zastosowane w przywołanych wyżej rozporządzenia przekraczają delegację ustawową[1143].

Istotny pozostaje również aspekt proporcjonalności stosowania zatrzymania, czyli elementu badania zasadności. Sądy w swoich postanowieniach wielokrotnie wskazywały, iż zatrzymanie w okolicznościach konkretnej sprawy stanowi nadużycie. Zatrzymanie jako środek ingerujący w wolność człowieka, winien być stosowany w sposób przemyślany. Oceniając czy zatrzymanie spełniało wymogi proporcjonalności, każdorazowo należy wziąć pod uwagę m.in. zachowanie osoby zatrzymanej, zachowanie zasad dystansu społecznego, pokojowy charakter zgromadzenia oraz użyte przez funkcjonariuszy środki. I tak np. w sytuacji, w której osoba zatrzymana współpracuje z organami, tzn. udziela odpowiedzi na pytania, podaje swoje dane osobowe, nie utrudnia pracy Policji, a charakter zgromadzenia jest pokojowy, zdaje się, iż zastosowanie instytucji zatrzymania w takich okolicznościach może świadczyć o jego nieproporcjonalnym użyciu[1144]. Również za nieproporcjonalne należy uznać zatrzymanie, podczas którego Policja ogranicza się tylko do zebrania od osoby zatrzymanej danych osobowych, bowiem taką czynność można wykonać na miejscu, bez

[1140] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.
[1141] Wyrok SN z 16.03.2021 r., II KK 64/21, OSNK 2021, nr 4, poz. 18.
[1142] Ibidem.
[1143] Ibidem.
[1144] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20.

konieczności dokonania zatrzymania[1145]. Jednak warto zwrócić uwagę na jedną ze spraw, w której to doszło do zatrzymania przez grupę funkcjonariuszy, która była dwukrotnie bardziej liczna od liczby osób zatrzymanych. W tym stanie faktycznym osoba zatrzymana w żaden sposób nie utrudniała kontaktu, nie odmówiła podania swoich danych osobowych. Te okoliczności razem wzięte świadczyły o tym, iż zatrzymanie było nieproporcjonalne[1146]. Również w sytuacjach, w których działaniem byłoby tylko wylegitymowanie osoby i zastosowanie postępowania mandatowego lub podjęcie czynności mających na celu skierowanie do właściwego sądu wniosku o ukaranie, Policja dokonuje jednak zatrzymania, może to świadczyć o nieproporcjonalności użytego środka[1147].

5.3.1.5 Podsumowanie

Kryterium zasadności zatrzymania każdorazowo należy badać w oparciu o okoliczności faktyczne sprawy i zasadę proporcjonalności. Zatem w oparciu o przepisy k.p.k., zatrzymanie będzie zasadne, gdy ziści się przesłanka ogólna oraz jedna z przesłanek szczególnych. Z kolei przy zastosowaniu k.p.s.w., istotne znaczenie będzie miało złapanie na gorącym uczynku lub ujęcie bezpośrednio potem. Spośród 167 akt spraw sądowych w 84 sprawach sądy orzekały o bezzasadności zatrzymania. Z uwagi na to, że zasadność zatrzymania to w dużej mierze ocena okoliczności faktycznych sprawy przez sąd orzekający, tak też przeprowadzona analiza badań aktowych w tym zakresie opierała się na omówieniu konkretnych przyczyn zatrzymania. Najczęstszą, bo w aż 33 sprawach, przyczyną zatrzymania był art. 254 § 1 k.k., czyli czynny udział w zbiegowisku. Jeśli chodzi o przepisy k.w., to tutaj art. 65 § 2 k.w., czyli odmowa podania danych osobowych i okazania dokumentu tożsamości, była powoływana najczęściej, bo w aż 20 sprawach. W przeanalizowanych sprawach za stwierdzeniem bezzasadności zatrzymania przemawiały m.in. brak spełnienia jednej z przesłanek szczególnych mimo ziszczenia się przesłanki ogólnej bądź brak ziszczenia się przesłanki ogólnej np.

[1145] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 17.07.2020 r., III Kp 846/20.
[1146] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20.
[1147] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22.

wskazanie jako przyczyny zatrzymania czynnego udziału w zbiegowisku, podczas gdy zatrzymany uczestniczył w zgromadzeniu spontanicznym. Również istotna w orzeczeniach sądowych była ocena konstytucyjności wprowadzanych ograniczeń związanych z organizacją zgromadzeń. Natomiast w kontekście zatrzymania porządkowego, ważna była ocena, czy dane zdarzenie cechowało się bezpośredniością niebezpieczeństwa. Co do analizy kryterium zasadności zatrzymania, trudno doszukiwać się uchybień w procedowaniu przez sądy. Bowiem ich praca w tym zakresie, skupiała się przede wszystkim na ocenie danego stanu faktycznego i jak widać orzekały one bezzasadność w 84 sprawach. Zatem powstaje tutaj pytanie, skąd bierze się tak duża liczba niezasadnych zatrzymań, ale o tym szerzej w rozdziale VI.

5.3.2. Kryterium legalności zatrzymania

Nielegalność zatrzymania stwierdzono w najmniejszej ilości spraw, bowiem tylko w 21 sprawach[1148]. Dlaczego nielegalnych zatrzymań było najmniej? Na odpowiedź na to pytanie składa się kilka czynników, a poszczególne wykładnie nielegalnych zatrzymań zostaną omówione poniżej w oparciu o sprawy objęte badaniami. Jednakże należy zauważyć, iż przyczynia się do tego sposób rozumienia kryterium legalności zatrzymania przez sądy. W niniejszym podrozdziale zostaną poddane analizie sprawy, w których sądy orzekały o nielegalności zatrzymania, ze szczególnym uwzględnieniem

[1148] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 3345/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 31.05.2021 r., III Kp 990/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Warszawie z 14.0502019 r., VI Kp 170/19.

wykładni kryterium nielegalności. Będzie to miało fundamentalne znaczenie do dalszej analizy spraw, w których sądy stwierdzały legalność zatrzymania, bowiem pozwoli na pełne porównanie różnić w wykładni tego kryterium dokonywanej przez poszczególne sądy.

Kryterium legalności, w sprawach, w których stwierdzano nielegalność zatrzymania, sprowadzało się głównie do oceny zatrzymania z obowiązującymi przepisami. W orzeczeniach poddanych badaniom, można odnotować trzy kierunki interpretacji przesłanki legalności. Pierwszy, wąski – ograniczający się do stwierdzenia, iż zatrzymanie jest legalne, gdy zostało dokonane przez uprawniony do tego organ oraz wobec osoby, która nie jest objęta immunitetem. W ten sposób orzekała większość sądów. Drugi, szerszy – stwierdzający, iż samo dokonanie czynności zatrzymania przez uprawniony do tego organ oraz wobec osoby nieobjętej immunitetem zabraniającym jej zatrzymanie, jest niewystraczające. W celu uznania konkretnej czynności za legalną, musi ona znajdować swe umocowanie w obowiązujących przepisach k.p.k., k.p.s.w. oraz ustawy o Policji. To znaczy, muszą zostać spełnione przesłanki ze wskazanych wyżej aktów prawnych, dopiero gdy będą one spełnione, zatrzymanie można uznać za legalne. I trzeci – mniejszościowy pogląd, ale najszerzej wykładający przesłankę legalności, bowiem rozpatrujący ją w kontekście art. 41 ust. 2 Konstytucji RP. Dokonując wykładni kryterium legalności w oparciu o wskazany przepis Konstytucji, należy wziąć pod uwagę nie tylko to, czy czynność znajdowała oparcie w obowiązujących przepisach prawa oraz, czy została przeprowadzona przez uprawnione do tego organy, ale również zbadanie czy ziściły się przesłanki pozwalające na zatrzymanie osoby, czyli *de facto* zasadność zatrzymania oraz zbadanie prawidłowości procedury, czyli prawidłowości zatrzymania w rozumieniu k.p.k. Poniżej autorka dokona szerszej analizy każdej wskazanej wykładni w oparciu o praktyczne przykłady z akt objętych badaniami.

5.3.2.1 Pierwsza wykładnia kryterium legalności

Co do pierwszej wykładni, czyli najwęższego rozumienia legalności, tj. legalność zatrzymania jako dokonanie go przez uprawniony do tego organ oraz wobec osoby nieobjętej immunitetem zabraniającym zatrzymania, należy stwierdzić, iż tenże pogląd był najczęściej powoływany przez sądy. Przy stosowaniu tej wykładni, sądy

często brały również pod uwagę czy w danej sprawie nie przekroczono ustawowego 48 godzinnego czasu zatrzymania, czy zatrzymanie jest proporcjonalne do potrzeb procesowych oraz, czy zatrzymanego pozbawiono wolności, pomimo że ustała przyczyna zatrzymania. Wśród akt objętych badaniami nie zdarzyła się sprawa, w której doszłoby do przekroczenia 48 godzinnego czasu zatrzymania. Jeśli chodzi o kryterium proporcjonalności do potrzeb procesowych to nie było ono przedmiotem postanowień w kontekście legalności zatrzymania. Jednak było bardzo dużo spraw, w których badano proporcjonalność środka w kontekście zasadności zatrzymania, co zostało analizowane w poprzednim podrozdziale. Co do kwestii pozbawienia wolności, pomimo ustania przyczyny zatrzymania to w aktach objętych badaniami była jedna sprawa, w której sąd stwierdził, iż osoba zatrzymana powinna zostać zwolniona w momencie zweryfikowania tożsamości, bowiem właśnie wtedy minął czas niezbędny, pozwalający na dalsze zatrzymanie. W tym przypadku przetrzymywanie zatrzymanego do czasu orzeczenia sądu było nielegalne, bowiem nie było ono niezbędne, a możliwe było wcześniejsze zwolnienie zatrzymanego[1149]. Warto odnotować, iż omawiana wykładnia znalazła zastosowanie w 93 sprawach, w tym tylko w jednej sprawie stwierdzono nielegalność zatrzymania[1150]. W większości spraw, bo aż w 92 sprawach stwierdzono natomiast legalność zatrzymań, co wynika z przyjętej przez sądy argumentacji, iż zatrzymania dokonał funkcjonariusz, w którego kompetencji leży zatrzymywanie osób oraz dokonano zatrzymania wobec osoby nieobjętej immunitetem, który zabraniałby jego zatrzymania. To właśnie taka argumentacja przemawiała za tym, ażeby stwierdzić legalność zatrzymania przy użyciu tej wykładni. W każdej z tych spraw sądy powierzchownie stwierdzały, iż organ dokonujący zatrzymania był organem, w którego kompetencji jest zatrzymywanie osób, a mowa tutaj o funkcjonariuszach policji. Sądy w tych sprawach nie wzięły pod uwagę tego, iż brak przesłanek uprawniających do zatrzymania, tj. nieziszczenie się przesłanek z art. 244 k.p.k., art. 45 k.p.s.w. oraz art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji, powoduje automatycznie, iż organ nie był w konkretnych okolicznościach uprawniony do zatrzymania osoby, co z kolei było często powoływane w sprawach, w których stwierdzano nielegalność przy zastosowaniu drugiej wykładni kryterium legalności. Co istotne, w wielu sprawach, dokonując wykładni przepisów, sądy definiowały kryterium legalności jako zatrzymanie w granicach prawach i zgodnie z

[1149] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20.
[1150] Ibidem.

prawem, a tym samym wskazywały, że należy wziąć pod uwagę treść art. 244 § 1 k.p.k. lub art. 45 § 1 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji. Jednak, następnie stosowały wykładnię opartą tylko na uwzględnieniu tego, że zatrzymanie zostało dokonane przez uprawnionych do tego funkcjonariuszy oraz wobec osób nieobjętych immunitetem. Dochodziło więc do pozornego zastosowania szerszej wykładni, bowiem w rzeczywistości sądy dokonując subsumpcji opierały się już tylko na najwęższej formie wykładni, czyli pierwszej z nich, omawianej w niniejszym akapicie. Legalność zatrzymania oznacza zatrzymanie zgodne i w granicach prawa, przeprowadzone przez uprawnionych do tego funkcjonariuszy oraz wobec osób nieobjętych immunitetem zabraniającym zatrzymania. Część sądów odnosiła powyższe do art. 244 § 1 k.p.k., art. 45 § 1 k.p.s.w. oraz art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji, jednak nie analizowała ich pod kątem zaistnienia przesłanek w konkretnym stanie faktycznym, a pozostawała na stwierdzeniu, że skoro każdy z wymienionych przepisów upoważnia funkcjonariuszy do zatrzymania, to jest ono legalne. Innymi słowy, funkcjonariusze Policji są umocowani ustawowo do zatrzymania, a ich uprawnienie wynika już *expressis verbis* z treści art. 244 § 1 k.p.k., a dodatkowo przewidziane jest przepisami ustawy o Policji. W takiej sytuacji dochodziło do pozornego stosowania przepisów, bowiem rzekomo powoływano się na treść owych przepisów, jednak nie badano legalności zatrzymania pod względem ziszczenia się przesłanek w konkretnych okolicznościach danej sprawy. Innymi słowy, wychodzono z założenia, że jeśli funkcjonariusze działali w przeświadczeniu, że zatrzymany jest sprawcą czynu zabronionego, to taka czynność nie może zostać uznana za nielegalną[1151]. Zastosowanie tej wykładni głównie w sprawach, w których stwierdzano legalność zatrzymania nie może dziwić, bowiem w każdej z przebadanych spraw zatrzymania dokonali funkcjonariusze publiczni oraz nie było żadnych wątpliwości co do kwestii immunitetu. Jeśli sądy powołują się właśnie na takie argumenty, oczywistym jest, że w każdej ze spraw stwierdzą legalność zatrzymania, przy założeniu istniejącego uprawnienia funkcjonariuszy do zatrzymania oraz nienaruszenia immunitetu. Należy tutaj pamiętać, że zasadność oraz legalność zatrzymania wzajemnie się przenikają, co wiąże się z tym, iż nie każde zatrzymanie, które można uznać za zasadne będzie

[1151] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 8.10.2021 r., V Kp 362/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21.

jednocześnie legalne i odwrotnie, nie każde legalne – będzie jednocześnie zasadne, przy uwzględnieniu tej wykładni[1152].

5.3.2.2 Druga wykładnia kryterium legalności

Drugi kierunek wykładni legalności zatrzymania, czyli badania jej pod kątem nie tylko tego, czy zostało dokonane przez uprawniony do tego organ oraz kwestii immunitetu, ale także odwołujący się do zaistnienia co najmniej jednej z przyczyn zatrzymania określonych w art. 244 § 1 k.p.k. lub art. 45 § 1 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji, został zastosowany w 31 sprawach objętych przedmiotowymi badaniami, w tym w 14 sprawach[1153], w których stwierdzono nielegalność zatrzymania. Jeśli więc wobec danej osoby nie zaszły ustawowe przesłanki uzasadniające zatrzymanie, określone w art. 244 § 1 k.p.k., art. 45 §1 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji, to takie zatrzymanie należy uznać za nielegalne. Chodzi tutaj o te same przesłanki, które podlegają kontroli przy ocenie zasadności zatrzymania. Mianowicie, jeśli dojdzie do zatrzymania przy braku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa bądź wykroczenia, jest ono nielegalne. Jeśli nie zostały spełnione przesłanki szczególne w postaci niemożności ustalenia tożsamości oraz przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym w postępowaniu wykroczeniowym oraz obawy ucieczki lub ukrycia się osoby bądź też zatarcia śladów przestępstwa w postępowaniu karnym, a mimo to dojdzie

[1152] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21.

[1153] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/29; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 31.05.2021 r., III Kp 990/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19.

to zatrzymania, to takie zatrzymanie należy określić jako zatrzymanie nielegalne[1154]. Sądy reprezentujące ten drugi pogląd, stanowczo podkreślały, iż Policja jest podmiotem uprawnionym do dokonywania tej czynności jednak jedynie w sytuacji zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa i zdaje się, iż to stwierdzenie pozwala odróżnić pierwszą wykładnię legalności zatrzymania od tej drugiej szerszej wykładni tego kryterium. Jeśli chodzi o art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, to przyznaje on uprawnienie policji do zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia, przy czym pozostają aktualne wytyczne co do wykładni tego przepisu, omówione na kanwie niniejszej pracy. Dla przypomnienia, istotne jest tutaj kryterium bezpośredniości zagrożenia, tzn. nie może być ono jedynie potencjalne i hipotetyczne[1155]. W jednej ze spraw, w której zatrzymano osobę podejrzaną ze względu na odmowę podania swoich danych osobowych, sąd zwrócił uwagę na to czy w danej sprawie Policja posiadała kompetencję do wylegitymowania danej osoby, a zatem czy działała w granicach i na podstawie prawa. Co prawda, art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji daje kompetencję policji do legitymowania obywateli, jednak nie jest to równoznaczne z kompetencją do abstrakcyjnego uprawnienia do żądania od obywatela danych co do jego tożsamości. Policja może wylegitymować osobę w granicach swych zadań, określonych w art. 14 ust. 1 pkt 1-3 ustawy o Policji, które stanowią katalog zamknięty, a na który składają się czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, które są podejmowane w następujących celach: rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw, przestępstw skarbowych i wykroczeń; poszukiwania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości; poszukiwania osób, które na skutek wystąpienia zdarzenia

[1154] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 31.05.2021 r., III Kp 990/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20.

[1155] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 339/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20,

uniemożliwiającego ustalenie miejsca ich pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności. Jeśli działania, które podjęto wobec osoby zatrzymanej, nie mieściły się w katalogu zadań Policji, były one nielegalne[1156]. Jednak warto zwrócić uwagę, iż w orzeczeniach, w których sądy powoływały się na pierwszą wykładnię legalności, stosując argumentację opartą na zadaniach Policji określonych w art. 14 ust. 1 pkt 1 oraz art. 15 ust. 1 pkt 1-10 ustawy o Policji, uznawały tę samą czynność za legalną. Powyższe oznacza tyle, że sądy miały dwa odmienne sposoby interpretacji tych przepisów, ponieważ przy zastosowaniu pierwszej wykładni faktycznie zwracały uwagę na treść tak często wskazywanych już przepisów, tj. art. 244 § 1 k.p.k., art. 45 §1 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji, jednak analizowały je jedynie pod kątem teoretycznym, zwracając uwagę na to, że przepisy faktycznie upoważniają funkcjonariuszy do zatrzymania. Natomiast, przy zastosowaniu drugiej wykładni, omawianej w niniejszym akapicie, sądy przy zastosowaniu tych samych przepisów, zwracały uwagę na to, czy w danych okolicznościach doszło do ziszczenia się konkretnych wymaganych przepisami przesłanek. Stąd też w każdej z tych spraw, w których stwierdzono nielegalność zatrzymania, z zastosowaniem drugiej wykładni, stwierdzano również niezasadność, bowiem stanowią one nierozłączną całość. Jeśli więc w danej sprawie, sąd stwierdzi, iż doszło do bezzasadności zatrzymania, to z automatu przy zastosowaniu drugiej wykładni, musi orzec jego nielegalność.

5.3.2.3 Trzecia wykładnia kryterium legalności

Trzecia wykładnia, czyli najszerzej definiująca przesłankę legalności, została powołana w zaledwie 9 sprawach spośród spraw objętych przedmiotowymi badaniami, w tym w 6 sprawach, w których stwierdzono nielegalność zatrzymania. Zgodnie z tym poglądem, legalność zatrzymania należy badać w oparciu o art. 41 ust. 2 Konstytucji RP, która jest rozumiana najszerszej spośród wszystkich omówionych wyżej. Legalność jest tutaj rozumiana nie tylko jako legalność *sensu stricto*, ale także należy brać pod uwagę prawidłowość i zasadność zatrzymania. Stosując tę wykładnię, sądy powoływały się na

[1156] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/29; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20.

wyrok TK z 6.12.2004 r., SK 29/04[1157], który w szeroki sposób omawia, jak należy badać kryterium legalności zatrzymania. I tak też „kontrola legalności pozbawienia wolności musi obejmować nie tylko legalność samej decyzji o pozbawieniu wolności, jej przesłanek i trybu podjęcia, ale również sposób jej realizacji, a w szczególności czas trwania pozbawienia wolności”[1158]. Powyższe oznacza, że oceniając legalność zatrzymania, sąd bierze pod uwagę nie tylko kwestię tego, czy czynność zatrzymania miała oparcie w obowiązujących przepisach i czy została dokonana przez uprawnione do tego organy, ale bada też istnienie podstaw zatrzymania oraz czy w danych okolicznościach było ono dopuszczalne, a także bada prawidłowość zastosowanej procedury. Innymi słowy, na legalność w rozumieniu Konstytucji składają się wszystkie kryteria unormowane w art. 246 k.p.k., tj. legalność *sensu stricto*, zasadność oraz prawidłowość zatrzymania. Rozpoznając zażalenie na zatrzymanie przy użyciu tejże wykładni, każdorazowo, jeśli zatrzymanie będzie niezasadne bądź nieprawidłowe, z automatu musi być ono nielegalne. Jednak co ciekawe, zdarzyły się sprawy, w których pomimo tego, że sąd nie stwierdził żadnych uchybień podczas zatrzymania, to jednak powołał się na wykładnię legalności zatrzymania *sensu largo*, czyli w oparciu o Konstytucję[1159]. Jednakże częściej powoływano się na nią w sprawach, w których faktycznie te uchybienia miały miejsca[1160]. Badając legalność *sensu largo*, aktualne pozostają wszelkie uwagi poczynione przy omawianiu legalności z uwzględnieniem drugiego kierunku wykładni. Bowiem, w orzeczeniach, w których oparto się na Konstytucji, legalność *sensu stricto* rozumiano jako działanie organu władzy w granicach i na podstawie przepisów prawa, które musi znajdować umocowanie w obowiązujących przepisach k.p.k., k.p.s.w. oraz ustawy o Policji, a więc są to te same przesłanki, które należało brać pod uwagę w drugim kierunku wykładni. Natomiast, cechą odróżniającą trzeci pogląd jest to, iż należy przeanalizować nie tylko zasadność zatrzymania, co *de facto* jest brane pod uwagę w drugiej wykładni, ale też prawidłowość zatrzymania. Podsumowując, orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego[1161] wskazuje, iż legalność

[1157] Wyrok TK z 6.12.2004 r., SK 29/04.
[1158] Wyrok TK z 11.06.2002 r., SK 5/02.
[1159] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.11.2021 r., II Kp 1468/19.
[1160] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 3345/20.
[1161] Wyrok TK z 6.12.2004 r., SK 29/04.

pozbawienia wolności należy widzieć możliwie szeroko, zgodnie z zasadami interpretowania konstytucyjnych określeń, a więc badaniu sądu podlega kwestia istnienia podstaw zatrzymania; ocena, na ile w zaistniałych okolicznościach zatrzymania było dopuszczalne; prawidłowość zastosowanej procedury oraz potrzeba dalszego przebywania w stanie zatrzymania[1162].

5.3.2.4 Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonych badań aktowych, autorka wyodrębniła 3 rodzaje wykładni kryterium legalności zatrzymania. Pierwsza wykładnia, najczęściej stosowana, a zarazem najwęższa, polegająca na ocenie zgodności zatrzymania z obowiązującym prawej, tj. dokonania zatrzymania przez uprawniony organ oraz dopuszczalność zatrzymania w kontekście immunitetu. Druga, szersza wykładnia, w której sądy brały pod uwagę również ziszczenie się przesłanek zatrzymania określonych w k.p.k., k.p.s.w. oraz ustawy o Policji. Innymi słowy, zatrzymanie jest bezzasadne, gdy pomimo tego, że zostanie dokonane przez funkcjonariusza policji, ale w danym stanie faktycznym nie ziściły się przesłanki uprawniające go do zatrzymania. Trzecia, najszersza wykładnia, nakazująca traktować legalność w oparciu o art. 41 ust. 2 Konstytucji RP, czyli badając legalność należy również zbadać zasadność i prawidłowość zatrzymania. Najczęściej stosowana była pierwsza wykładnia, a najrzadziej trzecia wykładnia. Zatem, jak wynika z szerokiej analizy kryterium legalności zatrzymania, nie ma jednolitego stanowiska sądów w tym zakresie.

5.3.3. Kryterium prawidłowości zatrzymania

Nieprawidłowość zatrzymania stwierdzono w 67 sprawach[1163] wśród akt objętych badaniem. Ilość spraw, w których stwierdzono nieprawidłowość zatrzymania

[1162] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22.
[1163] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.11.2020 r., II Kp 2660/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp

2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.12.2020 r., II Kp 2156/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.08.2021 r., II Kp 3266/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23.11.2021 r., II Kp 2963/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.03.2021 r., II Kp 3248/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23.03.2023 r., II Kp 61/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 28.05.2019 r., II Kp 2320/18; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z z dnia 17.03.2022 r., V Ko 104/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r. V Ko 208/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r.. II Kp 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 341/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1097/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1083/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 800/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 801/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 802/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 964/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21; postanowienie Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach z 17.11.2021, III Kp 733/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., II Ko 99/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu

jest duża. Dla przypomnienia, prawidłowość dotyczy sposobu wykonania samej czynności, a więc *de facto* czynności technicznych podejmowanych przez funkcjonariuszy. Na potrzebę szerszej analizy kryterium prawidłowości, autorka podzieliła niniejszy podrozdział na kilka zagadnień, tj. prawo do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, protokół zatrzymania, natychmiastowe poinformowanie o przyczynach zatrzymania i o przysługujących prawach, kwestie humanitarne (dostęp do lekarza, dostęp do leków, zachowanie norm żywnościowych), niezasadne przedłużanie czynności zatrzymania, nadmierne stosowanie środków przymusu bezpośredniego, zatrzymanie osób w celu wylegitymowania, wywożenie do komisariatów odległych od miejsca zatrzymania oraz niepoinformowanie osoby najbliższej. Są to wszystkie naruszenia, które autorka zweryfikowała w przebadanych sprawach. Trzeba podkreślić, iż zazwyczaj w każdej ze spraw tych naruszeń, które powodowały nieprawidłowość zatrzymania, było kilka. Poniżej zostanie omówiona kwestia interpretacji prawidłowości zatrzymania w sprawach objętych badaniami, a następnie zostaną poruszone poszczególne nieprawidłowości, które miały miejsce w tych sprawach.

Kontrola prawidłowości opiera się na zbadaniu sposobu wykonania samej czynności zatrzymania, a przede wszystkim w kontekście aspektu technicznego przeprowadzonych czynności[1164]. Chodzi tutaj również o analizę okoliczności, czy

Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.01.2021 r., II Kp 1844/20/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 24.06.2021 r., II Kp 1894/20/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S.

[1164] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r, II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.08.2021 r., II Kp 3266/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 28.05.2019 r., II Kp 2320/18; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 2935/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 1283/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 962/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.01.2021 r., II Kp 1844/20/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach z 17.11.2021 r., III Kp 733/20.

czynność została dokonana w odpowiedni sposób[1165]. Co to znaczy? Mianowicie, odpowiedni sposób oznacza to, czy poszczególne okoliczności wymagane przez ustawę, a wynikające z art. 244 § 2-4 k.p.k. lub art. 46 § 1-4 k.p.s.w.[1166], zostały wykonane poprawnie np. udzielenie odpowiednich pouczeń, natychmiastowe poinformowanie zatrzymanego o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach, sporządzenie protokołu z czynności, czy protokół został odpowiednio uzupełniony bądź czy są w nim istotne braki, czy został wypełniony zgodnie z okolicznościami faktycznymi sprawy oraz podpisany, doręczony osobie zatrzymanej, a także w jaki sposób dokonano czynności zatrzymania przez zatrzymującego[1167]. Aby zatrzymanie było prawidłowe, konieczne jest spełnienie wszystkich wymogów wynikających z przepisów prawa, jednakże sądy zwracały uwagę, iż chodzi o zgodność z prawem pod względem technicznym[1168]. Pod uwagę należy wziąć także warunki panujące w miejscu zatrzymania[1169], czy zatrzymanemu zostały zapewnione odpowiednie warunki oraz spełnione normy żywnościowe, czy osobie zapewniono opiekę medyczną, czy zatrzymany otrzymał leki, które musi przyjmować z uwagi na swoją chorobę oraz wszelkie inne wymagania wynikające z rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych

[1165] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.11.2020 r., II Kp 2660/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20.
[1166] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23.03.2023 r., II Kp 61/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 3429/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Kp 161/22/S.
[1167] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 1283/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 18.02.2021 r., II Kp 1769/20.
[1168] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., II Kp 1770/20.
[1169] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20; postanowienie Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach z 17.11.2021 r., III Kp 733/20.

pomieszczeń, pokoi i izb[1170]. Istotnym elementem prawidłowości zatrzymania jest również kontakt osoby zatrzymanej z adwokatem lub radcą prawnym. Co ważne musi być to kontakt zapewniający podstawowe standardy, tzn. powinien on przebiegać bez obecności funkcjonariusza publicznego w taki sposób, aby zatrzymany mógł w swobodny sposób przeprowadzić rozmowę ze swoim adwokatem bądź radcą prawnym. Prawidłowość zatrzymania należy oceniać od chwili pozbawienia wolności do chwili zwolnienia bądź tymczasowego aresztowania, albo też rozpoczęcia wykonywania kary pozbawienia wolności w innej sprawie. Jeszcze raz należy podkreślić, iż istotą prawidłowości zatrzymania jest ocena sposobu zatrzymania oraz warunków wykonywania tego środka w miejscu odosobnienia[1171]. W jednej ze spraw, sąd wskazał, iż należy wziąć pod uwagę to, czy zatrzymania dokonali funkcjonariusze Policji, którzy byli uprawnienia do dokonania zatrzymania oraz czy nie przekroczono ustawowego czasu zatrzymania[1172]. Jednak praktyka pokazuje, iż obie te przesłanki powinny być rozpatrywane pod kątem legalności, a nie jej prawidłowości. W związku z tym, nie można zgodzić się z takim poglądem zaprezentowanym przez sąd. Jednak co istotne, w jednym z rozstrzygnięć sądowych, sąd wskazał, iż braki lokalowe czy kadrowe Policji nie powinny mieć wpływu na poszanowanie praw obywateli, co wskazuje także na

[1170] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2672 z późn. zm.).

[1171] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 2918/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.05.2021 r., II Kp 3347/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.12.2020 r., II Kp 2156/20.

[1172] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 18.02.2021 r., II Kp 1769/20.

konieczność podejmowania adekwatnych środków przymusu do zaistniałych okoliczności, a powyższe również ma kolosalne znaczenie przy ocenie prawidłowości zatrzymania[1173]. Chodzi tu więc o to, aby zastosowany środek w postaci zatrzymania był w danej sprawie proporcjonalny i adekwatny, bowiem w wielu sprawach sądy stwierdzały, iż czas zatrzymania, mimo że nie przekracza ustawowych terminów, to był nieuzasadniony przy uwzględnieniu okoliczności faktycznych, o czym będzie szerzej w dalszej części, tj. *5.3.3.5 Niezasadne przedłużanie czynności zatrzymania*. W sprawach objętych badaniami, problematyczne było również zagadnienie natychmiastowego poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach. Funkcjonariusze w większości spraw faktycznie informowali zatrzymanego o powyższym, jednak nie spełniało to kryterium natychmiastowości. W takiej sytuacji sąd uznawał zatrzymanie za nieprawidłowe, o czym również szerzej będzie w dalszej części, tj. *5.3.3.2 Natychmiastowe poinformowanie o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących zatrzymanemu prawach*. Sądy równie często stwierdzały nieprawidłowość zatrzymania ze względu na braki w protokole zatrzymania m.in. dotyczyły one sporządzenia protokołu zatrzymania przez innego funkcjonariusza niż ten, dokonujący zatrzymania, nieuzupełnienie wszystkich wymaganych rubryk w protokole bądź tego czy protokół został odpowiednio podpisany. Niezwykle istotną kwestią jest częste nadużywanie środków przymusów bezpośredniego, co z punktu widzenia praw człowieka jest bardzo poważnym zarzutem, a co niestety miało miejsce nagminnie. Kontrowersyjne są również sprawy, w których funkcjonariusze nie sporządzali protokołu zatrzymania, tym samym nie pouczali zatrzymanych o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach oraz ich prawa nie były egzekwowane, ze względu na pogląd funkcjonariuszy, iż dokonują czynności wylegitymowania, a nie zatrzymania. Z tego też względu, ich zdaniem, nie było konieczności sporządzania protokołu zatrzymania oraz wykonywania wszelkich innych obowiązków, których wykonanie jest konieczne przy zatrzymaniu. Ta problematyka również zostanie omówiona szerzej w tej części pracy przy analizie konkretnych naruszeń wskazujących na nieprawidłowość zatrzymania. Autorka wskaże też naruszenia, które były wpadkowe oraz jednorazowe, ale doprowadzały do nieprawidłowości zatrzymania.

[1173] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20.

5.3.3.1 Zapewnienie standardów płynących z prawa do obrony

Prawo do obrony ma fundamentalne znaczenie dla każdej osoby, bowiem stanowi podstawę funkcjonowania każdego demokratycznego państwa prawa. Jednak czy zawsze prawo do obrony jest zapewnione bądź czy zatrzymanym umożliwia się realizację tego prawa? W 9 sprawach[1174] spośród 67 spraw, w których stwierdzono nieprawidłowość, sądy dostrzegły naruszenie prawa do obrony, co stanowi 13,43 % spraw. W skład prawa do obrony wchodzi m.in. prawo skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, a obowiązek pouczenia osoby zatrzymanej o przysługującym jej prawie wynika z art. 244 § 2 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.p.s.w. Zgodnie z treścią art. 245 § 1 k.p.k.: „Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny." Jednak ten przepis stanowi źródło wielu naruszeń wynikających z postępowania funkcjonariuszy publicznych dokonujących zatrzymania. I tak też w jednej ze spraw[1175] doszło do naruszenia wskazanego już przepisu, bowiem co prawda zatrzymanemu umożliwiono kontakt z adwokatem, jednak kontakt ten nie spełniał wymogów z art. 245 § 1 k.p.k. Jak bowiem zauważył sąd orzekający w tej sprawie, na podstawie art. 245 § 1 k.p.k. prawem zatrzymanego jest kontakt z adwokatem lub radcą prawnym, ale chodzi tutaj o kontakt w takich warunkach, które będą umożliwiały swobodną wypowiedź. Powyższe może zostać ograniczone tylko i wyłącznie w szczególnych wypadkach, jak wskazuje sąd, może chodzić tutaj o agresywne zachowanie zatrzymanego, które mogłoby zagrażać życiu lub zdrowiu obrońcy. W przedmiotowej sprawie kontakt zatrzymanego z adwokatem odbył się w obecności funkcjonariusza, który był obecny przy rozmowie zatrzymanego z adwokatem, pomimo tego że w sprawie nie zaistniały żadne szczególne okoliczności, które mogłyby uzasadniać obecność funkcjonariusza przy takiej rozmowie. Sąd zwrócił

[1174] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.11.2020 r., II Kp 2660/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23.03.2023 r., II Kp 61/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.12.2020 r., II Kp 2156/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.01.2021 r., II Kp 1844/20/S.

[1175] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.11.2020 r., II Kp 2660/20.

uwagę na to, że na każdym komisariacie policji winny znajdować się pomieszczenia umożliwiające swobodny kontakt zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym, a mając na uwadze, iż są to zawody zaufania publicznego nie może zachodzić obawa, iż adwokat bądź radca prawny mogliby utrudniać postępowanie bądź działać w sposób sprzeczny z prawem. Jednakże autorka nie zgadza się z poglądem zaprezentowanym przez sąd, jakoby wystarczające byłoby zostawienie otwartych drzwi od pomieszczenia, w którym ma miejsce rozmowa zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym, a funkcjonariusz miałby być obecny w takiej odległości, by utrzymywać kontakt wzrokowy z zatrzymanym, jednak nie słysząc przebiegu rozmowy. Zachowanie kontaktu wzrokowego również może oddziaływać na zatrzymanego, a co więcej, zostawienie uchylonych drzwi nie wyklucza, iż funkcjonariusz obecny tuż obok nie usłyszy rozmowy zatrzymanego z jego obrońcą, co będzie stanowić naruszenie prawa do obrony. W innych sprawach dochodziło do sytuacji, podczas których funkcjonariusze uniemożliwiali kontakt zatrzymanego z adwokatem bądź radcą prawnym np. poprzez wprowadzanie w błąd zatrzymanego, iż obecność adwokata bądź radcy wydłuży całą procedurę, natomiast jeśli zatrzymany z takiego uprawnienia zrezygnuje, zostanie niezwłocznie zwolniony, wskutek czego zatrzymany zazwyczaj rezygnował z tego kontaktu, a co więcej, nawet nie został poinformowany o przybyciu adwokata lub radcy prawnego na komisariat[1176]. Do naruszeń na tym polu dochodziło również z uwagi na niepoinformowanie adwokata bądź radcy prawnego przez organ dokonujący zatrzymanie, a przez inne postronne osoby, a sam kontakt został umożliwiony dopiero po dobie od zatrzymania[1177]. Takie okoliczności także przemawiają za tym, iż zatrzymanie przebiegło w sposób nieprawidłowy. W sprawach objętych badaniami dochodziło również do sytuacji, w których to wbrew postulatom zatrzymanego nie został mu również zapewniony kontakt z obrońcą, mimo że takowy na miejscu zatrzymania był obecny[1178]. W dwóch sprawach[1179] zatrzymani nie zostali pouczeni o prawie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Natomiast w jednej ze spraw, zatrzymany co prawda został poinformowany o możliwości nawiązania

[1176] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23.03.2023 r., II Kp 61/21.
[1177] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.12.2020 r., II Kp 2156/20.
[1178] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20.
[1179] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20.

kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, jednak dopiero po upływie 1,5 godziny od chwili zatrzymania[1180]. Wszystkie omówione powyżej nieprawidłowości stanowiły naruszenie konstytucyjnego prawo skarżącego do obrony, zagwarantowanego na mocy art. 42 ust. 2 Konstytucji RP oraz art. 6 EKPCz. Bo należy przypomnieć wyrok ETPCz w sprawie *Salduz przeciwko Turcji*[1181], w który Trybunał orzekł, iż prawo dostępu do adwokata lub radcy prawnego przysługuje od pierwszego przesłuchania przez policję[1182]. A posiadanie udział obrońcy na początkowym etapie postępowania „zapewnia równowagę sił pomiędzy podejrzanym a organami ścigania"[1183]. Z uwagi na przedstawione powyżej problemy zatrzymania należało uznać za nieprawidłowe.

5.3.3.2 Natychmiastowe poinformowanie o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących zatrzymanemu prawach

O prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego należy zatrzymanego pouczyć. Jednak zatrzymanego należy poinformować nie tylko o przysługujących mu prawach, których oczywiście jest znacznie więcej niż te wymienione powyżej, ale także należy poinformować go o przyczynach zatrzymania. Jak wskazuje art. 244 § 2 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.p.s.w. organy powinny uczynić to natychmiast, bowiem przepis wskazuje o natychmiastowym poinformowaniu o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących zatrzymanemu prawach. Jeśli chodzi o przyczynę zatrzymania to jest ona w pierwszej kolejności przedstawiana zatrzymanemu w momencie podejmowania czynności zatrzymania, a następnie zostaje odnotowana w protokole zatrzymania. Natomiast poinformowanie o przysługujących prawach w praktyce najczęściej odbywa się w formie wręczenia i podpisania pouczenia o przysługujących zatrzymanemu prawach, ale pouczenie takie powinno być dla zatrzymanego zrozumiałe i winno dotrzeć do jego świadomości. Jednak powstaje pytanie czy w każdym przypadku funkcjonariusze dokonywali tego w odpowiedni sposób? Czy

[1180] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.01.2021 r., II Kp 1844/20/S.
[1181] Wyrok ETPCz (WI) z 27.11.2008 r., 36391/02, *Salduz przeciwko Turcji.*
[1182] Ibidem, § 55.
[1183] M. Matusiak-Frącczak, Określenie momentu postępowania karnego, w którym podejrzanemu lub oskarżonemu powinien być udostępniony kontakt z obrońcą. Glosa do wyroku ETPC z dnia 27 listopada 2008 r., 36391/02, LEX/el. 2013.

pouczali osoby zatrzymane bądź czy robią to natychmiastowo? W 42 sprawach[1184] spośród 67 spraw, w których stwierdzono nieprawidłowość zatrzymania, sądy odnotowały naruszenia związane z nieodpowiednim pouczeniem zatrzymanego, co stanowi 62,68 % spraw. Pomimo tego, że w przepisach nie ma żadnego odniesienia co oznacza „natychmiastowo", to powinno być ono interpretowane z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy i zaistniałych zdarzeń. W analizowanych sprawach najczęściej pojawiającym się zarzutem był brak spełnienia kryterium „natychmiastowości". Należy więc przeanalizować w jakich sytuacjach nie można uznać, iż doszło do natychmiastowego poinformowania zatrzymanego. Analiza orzecznicza prowadzi do wniosku, iż za natychmiastowe nie może zostać uznane pouczenie zatrzymanego o przysługujących prawach następnego dnia. Pomimo, że np. do

[1184] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.12.2020 r., II Kp 2156/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23.11.2021 r., II Kp 2963/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 800/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 801/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 802/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1097/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1083/20; postanowienie Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach z 17.11.2021, III Kp 733/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., II Ko 99/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.01.2021 r., II Kp 1844/20/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 24.06.2021 r., II Kp 1894/20/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S.

zatrzymania doszło danego dnia o godzinie 22, to wpisanie w miejscu podpisu, daty dnia następnego bez podania konkretnej godziny nie pozwala na ustalenie, czy do poinformowania doszło chociażby po północy, czy może w godzinach popołudniowych, co wtedy mogłoby uniemożliwić skorzystanie z tych praw po kilkunastu godzinach od zatrzymania. Zatem brak dokładnego określenia godziny sprawił, iż sąd nie mógł uznać, iż było to działanie natychmiastowe[1185]. Jednak pomimo tego należy pamiętać, iż pouczenie powinno być natychmiastowe, tzn. od razu po zatrzymaniu, tak więc pouczenie dopiero po upływie kilku godzin od zatrzymania również może zostać uznane za nieprawidłowe. W sprawie o sygn. akt II Kp 744/21[1186] protokół zatrzymania oraz pouczenie o przysługujących prawach zostało wręczone dopiero 3,5 godziny od chwili zatrzymania. W innej sprawie o sygn. akt II Kp 2889/20[1187] doszło do poinformowania zatrzymanego dopiero 5,5 godziny po faktycznym zatrzymaniu, co z pewnością nie spełnia normy „natychmiastowości". W sprawie o sygn. akt II Kp 2194/20[1188] poinformowanie zatrzymanego miało miejsce dopiero ponad 2 godziny po faktycznym zatrzymaniu, co również nie spełnia wymogów „natychmiastowości". Jednak zdarzały się sprawy, gdzie do wręczenia pouczenia o przysługujących zatrzymanemu prawach dochodziło nie po kilku, a po kilkunastu godzinach, np. w sprawie o sygn. akt V Ko 343/22[1189] zatrzymanie miało miejsce około godziny 15, natomiast protokół zatrzymania został sporządzony chwilę przed północą, a pouczenie wręczono dopiero po północy. W sprawie o sygn. akt II Kp 1844/20/S[1190] nie zachowano wymogów „niezwłoczności" z kontekście skorzystania z uprawnień dostępu do adwokata bądź radcy oraz poinformowania osoby najbliższej, bowiem zatrzymanemu umożliwiono skorzystanie z tych uprawnień w momencie, w którym osoba ta wiedziała, że zaraz zostanie zwolniona. Takie działanie jest działaniem z przekroczeniem terminów wynikających z art. 244 § 2 k.p.k. Nadto należy pamiętać, że pod pouczeniem zatrzymanego o przysługujących mu prawach powinien widnieć jego podpis i data, brak takich danych również przemawia za

[1185] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 roku, II Kp 2661/20.
[1186] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21.
[1187] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20.
[1188] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20.
[1189] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.
[1190] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.01.2021 r., II Kp 1844/20/S.

uznaniem nieprawidłowości zatrzymania. W niektórych sprawach, sąd na podstawie zebranego materiału dowodowego np. nagranie czynności zatrzymania, stwierdzał, iż funkcjonariusze nie zadośćuczynili natychmiastowemu pouczeniu o przyczynie zatrzymania i przysługujących prawach. Powyższe pozwala na stwierdzenie, iż oceniając, czy doszło do natychmiastowego poinformowania zatrzymanego, należy wziąć pod uwagę okoliczności konkretnej sprawy m.in. po jakim czasie dokonano z nim czynności, jeśli jest to długi czas to z czego to wynika. Biorąc pod uwagę te okoliczności, należy wskazać, iż w niektórych sprawach poinformowanie zatrzymanego po 2 godzinach może zostać uznane za „natychmiastowe", a w innych sprawach zostanie to uznanie za przekroczenie wymaganych terminów. Jednak najczęściej pojawiający się problem z brakiem poinformowania zatrzymanego o przysługujących mu prawach pojawiał się w sytuacjach, w których funkcjonariusze w ogóle nie sporządzali protokołu zatrzymania, uznając, iż w danej sytuacji mają do czynienia z legitymowaniem, a nie zatrzymaniem. To zagadnienie będzie poddane szerszej analizie w kolejnym punkcie. Sam fakt niepoinformowania zatrzymanego, niewręczenie mu pouczenia, a tym samym brak protokołu jest również jednoznaczny z naruszeniem art. 244 § 2 k.p.k.. Z tego względu sprawy, w których funkcjonariusze nie pouczyli zatrzymanego o przysługujących mu uprawnieniach zostały uwzględnione w liczbie spraw w niniejszym punkcie, tj. zostały uwzględnione również jako sprawy, w których nie pouczono zatrzymanego. Mając na względzie powyższe uchybienia, należy zauważyć, że możemy podzielić te sprawy na sprawy, w których nie doszło do natychmiastowego poinformowaniach o przyczynach zatrzymania i przysługujących zatrzymanemu prawach oraz na sprawy, w których funkcjonariusze w ogóle tego nie uczynili. Druga grupa spraw liczy ich znacznie więcej z uwagi na stałą praktykę funkcjonariuszy podczas zgromadzeń w latach 2015-2023, wskazującą na notoryczne zatrzymywanie osób pod pretekstem ich wylegitymowania. Należy pamiętać, iż takie działanie jest nielegalne, co znalazło swoje odzwierciedlenie w orzeczeniach sądowych.

5.3.3.3 Problematyka tzw. „zatrzymań w celu ustalenia tożsamości"

Problematyka tzw. zatrzymań w celu ustalenia tożsamości była szeroko komentowana przez wiele organizacji pozarządowych w trakcie głośnych protestów w

ostatnich latach. Interwencję podjął Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar, który 22 czerwca 2020 roku skierował pismo[1191] do Komendanta Stołecznego Policji w sprawie niepokojącej praktyki funkcjonariuszy polegającej na legitymowaniu osób, pomimo tego, że w rzeczywistości działanie funkcjonariuszy oraz okoliczności sprawy wskazują, iż doszło do zatrzymania, a wobec takiej osoby nie został sporządzony ani protokół zatrzymania, ani też nie pouczono jej o przysługujących prawach. Co prawda, wskazane pismo dotyczyło konkretnej sprawy niezwiązanej *stricte* z protestami, jednak Rzecznik zwracał szczególną uwagę na powtarzające się zachowanie Policji, które narusza podstawowe prawa i wolności obywateli. Problematyka legitymowania osób, pomimo tego, że nosiło ona cechy zatrzymania, miała miejsce w 34 sprawach[1192] spośród 67 spraw, których stwierdzono nieprawidłowość zatrzymania, co stanowi 50,75 % spraw. W każdej z tych spraw, zasadniczym elementem orzeczeń sądowych była analiza, czy w

[1191] Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z dnia 22 czerwca 2020 r. skierowane do Komendanta Stołecznego Policji, II.519.623.2020.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Do%20Komendanta%20Sto%C5%82ecznego%20Policji%2C%2022.06.2020%20.pdf (dostęp: 14.05.2025 r.).

[1192] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r.. II Kp 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1097/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1083/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 800/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 801/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 802/17; postanowienie Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach z 17.11.2021, III Kp 733/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 62.02.024 r., II Ko 99/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.11.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.112023 r., II Ko 74/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 24.06.2021 r., II Kp 1894/20/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S.

danej sprawie doszło do zatrzymania w rozumieniu k.p.k., k.p.s.w. oraz ustawy o Policji. Zatem w pierwszej kolejności istnieje konieczność ustalenia, czy okoliczności konkretnej sprawy pozwalają na stwierdzenie, że doszło do zatrzymania, a tym samym czy powinien zostać sporządzony protokół zatrzymania oraz kwestia poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących jej prawach. Tym samym, jeśli sąd uzna, iż w sprawie doszło do zatrzymania, rodzi to jednocześnie możliwość zaskarżenia takiego postanowienia do sądu, pomimo tego, że nie było protokołu zatrzymania. W każdej z 34 spraw, sądy doszły właśnie do takiego przekonania, dlatego należy przeanalizować, kiedy legitymowanie przeistacza się w zatrzymanie osoby. Po pierwsze, redakcja art. 15 ust. 1 ustawy o Policji wyraźnie rozgranicza czynności legitymowania osób (art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o Policji) od czynności zatrzymywania osób (art. 15 ust. 1 pkt 2-3). Sądy bardzo często powoływały się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie o sygnaturze akt II AKa 242/12[1193], zgodnie z którym „Nie jest zatrzymaniem krótkotrwałe pozbawienie swobody osoby nie łączące się z rzeczywistym pozbawieniem wolności, polegające na ustaleniu jej tożsamości."[1194] Sądy słusznie zauważały, np. w sprawie o sygn. akt II Kp 1317/19[1195], iż funkcjonariusze Policji mają możliwość ograniczenia swobody funkcjonowania osoby legitymowanej w zakresie i czasie niezbędnym do skutecznego ustalenia jej tożsamości. Jednak żadne przepisy nie uprawniają funkcjonariuszy do zatrzymania osoby przy wykonywaniu czynności legitymowania, chyba że ziściły się przesłanki do zatrzymania osoby. Jednak do oceny, czy w konkretnej sprawie zostały przekroczone granice legitymowania osób, znaczenie będą miały takie okoliczności jak zastosowanie przymusu fizycznego, zastosowanie środków przymusu bezpośredniego, ograniczenie swobody poruszania się np. poprzez nakazanie pozostania w wyznaczonym miejscu na czas przeprowadzenia czynności oraz wszelkie inne działania, która ograniczą swobodę osoby w sposób tak szeroki, że doszło do jej faktycznego pozbawienia wolności. Wskutek tego, jeśli „osoba zatrzymana nie może swobodnie sobą dysponować, jak też podejmować działań zgodnie ze swoją wolą"[1196] to należy uznać taką czynność za przekraczającą granice legitymowania. Argumentem przemawiającym za uznaniem czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy za zatrzymanie, było również orzecznictwo ETPCz, na które sądy powołały się w 5 orzeczeniach, dokonując tym samym analizy czy w sprawie doszło do

[1193] Wyrok SA w Katowicach z 5.07.2012 r., II AKa 242/12.
[1194] Ibidem.
[1195] Postanowienie Sądu Rejonowego Warszawa-Śródmieście w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19.
[1196] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 244.

zatrzymania osoby. Sądy, powołując się na sprawy *Foka przeciwko Turcji*[1197], *Gillian i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii*[1198] oraz *Shimovolos przeciwko Rosji*[1199], podkreślały, że nawet krótki okres ograniczenia swobody przemieszczania się może zostać uznany za pozbawienie wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz, jeżeli jest on związany z elementem przymusu ze strony funkcjonariuszy państwa. ETPCz wielokrotnie wskazywał, iż do oceny, czy doszło do zatrzymania, każdorazowo należy wziąć pod uwagę takie czynniki jak rodzaj, czas trwania, skutki oraz sposób wykonania przedmiotowego środka. W sprawie o sygnaturze VI Kp 170/19[1200] oraz VI Kp 657/20[1201], funkcjonariusze nie sporządzili protokołu zatrzymania, uznając, iż doszło do legitymowania osoby w sytuacji, gdy osobę umieszczono w radiowozie, przewieziono na komisariat, na którym spędziła godzinę w oczekiwaniu na wręczenie pouczeń oraz wezwanie do stawiennictwa. Jednakże nie zawsze konieczne będzie przewożenie osoby na komisariat, żeby uznać, że doszło do jej zatrzymania. Sytuacja, w której osoba ma ograniczoną swobodę działania na miejscu zdarzenia, przebywa przez określony czas pod kontrolą funkcjonariuszy również przemawiają za tym, iż mamy do czynienia z zatrzymaniem osoby. Dla przykładu, w sprawach o sygn. akt II Ko 6/23/S[1202] oraz II Ko 133/23/S[1203] doszło do „legitymowania" przez 3 godziny, co stanowi przekroczenie kompetencji funkcjonariuszy Policji w zakresie czynności legitymowania. W sprawie o sygn. akt V Ko 19/20[1204] doszło do zastosowania przymusu fizycznego oraz ograniczenia swobody poruszania się poprzez nakazanie pozostawania w wyznaczonym miejscu przez ponad godzinę. Natomiast w sprawie o sygn. akt II Kp 1317/19[1205] wobec osoby legitymowanej doszło do zastosowania przymusu fizycznego, tj. założono kajdanki, umieszczono w samochodzie policyjnym, a swoboda jej poruszania się była ograniczono przez około 30-40 minut. Sąd w takiej sytuacji również uznał, że doszło do zatrzymania, a czynności funkcjonariuszy wykraczały poza ramy czynności legitymowania. Równie kontrowersyjne pozostają działania Policji, które polegały na zamknięciu osób w

[1197] Wyrok ETPC z 24.06.2008 r., 28940/95, *Foka przeciwko Turcji*, HUDOC.
[1198] Wyrok ETPC z 12.01.2010 r., 4158/05, *Gillan i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii.*
[1199] Wyrok ETPC z 21.06.2011 r., 30194/09, *Shimovolos przeciwko Rosji*, HUDOC.
[1200] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19.
[1201] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20.
[1202] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S.
[1203] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S.
[1204] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20.
[1205] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19.

kordonie policyjnym poprzez zastosowanie siły fizycznej, a osoby w nim przebywające nie mogły swobodnie opuścić kordonu, co więcej, nie mogły porozumiewać się z osobami znajdującymi się poza kordonem, nie mogły też przyjmować żadnych przedmiotów od tych osób, a tym samym nie mogły decydować o sobie i były pod stałym nadzorem policjantów[1206]. Policjanci nie wyrażali również zgody na korzystanie z toalety przez osoby przebywające wewnątrz kordonu, co jeszcze bardziej utwierdza to, że mieli oni pełną kontrolę nad osobami znajdującymi się wewnątrz niego. Takie działanie jednoznacznie wskazuje, że przy takim stanie faktycznym mamy do czynienia z pozbawieniem wolności. Jednak, funkcjonariusze nie sporządzili nawet protokołu zatrzymania, ani nie pouczyli osób zatrzymanych o przysługujących im prawach, uznając, iż jest to jedynie czynność legitymowania osób. Mamy tutaj do czynienia z rażącym pogwałceniem podstawowych praw i wolności obywateli, na co nie powinno być przyzwolenia. Z optymizmem można spojrzeć na działania sądu, która uznał, iż do zatrzymania doszło, a osobom przysługuje zażalenie na zatrzymanie, uznając je jednocześnie za nieprawidłowe. Sądy zwracały również uwagę na potencjalne trudności w dalszym dochodzeniu odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie, bowiem jeśli uchybienia nie zostały w żaden sposób utrwalone, nastąpią trudności przy ustalaniu czynników takich jak czas trwania zatrzymania, przyczyna zatrzymania czy też nazwiska funkcjonariuszy odpowiedzialnych za zatrzymanie. Poniżej zostanie przytoczonych kilka przykładów, w których dochodziło właśnie do takich działań funkcjonariuszy w celu ukazania skali tego zjawiska. Nierzadkie były sprawy[1207], w których funkcjonariusze Policji pod pretekstem wylegitymowania osób wykonywali czynność doprowadzenia do jednostki Policji celem wykonania czynności niezbędnych do ustalenia tożsamości bądź potwierdzenia jej danych, bo jak wskazywali wykonanie tych czynności nie było możliwe na miejscu. Z kolei orzecznictwo sądów wskazuje, iż takie działanie byłoby dopuszczalne i nie byłoby zatrzymaniem procesowym, ale tylko wtedy, gdy nie było to możliwe na miejscu zdarzenia. Taki wyjątek

[1206] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21.

[1207] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1097/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 09.03.2021 r., III Kp 1083/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 800/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 801/17; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 7.12.2017 r., III Kp 802/17.

znajduje również swój wyraz w orzecznictwie sądów apelacyjnych[1208] oraz Sądu Najwyższego[1209], w których to orzeczeniach dopuszcza się możliwość ograniczenia swobody funkcjonowania osoby legitymowanej w zakresie i czasie niezbędnym do skutecznego ustalenia jej tożsamości, jeśli jednak czynności przekroczą zakres czynności legitymowania, mamy do czynienia z zatrzymaniem. W badanych sprawach[1210], sądy wskazywały również, że w pierwszej kolejności działania podjęte przez funkcjonariuszy, tj. wylegitymowanie osób, powinny odbyć się w miejscu zdarzenia, a przynajmniej powinna zostać stworzona szansa ich przeprowadzenia. aby działania podjęte przez funkcjonariuszy można było uznać za prawidłowe. Nadto ocenie należało poddać, czy stopień ingerencji w wolność jednostki oraz zastosowanie środków przymusu bezpośredniego było niezbędne do osiągnięcia celu, jakim było legitymowanie. Jednak w większości przypadków, rzeczywistym działaniem policjantów był fakt podejrzenia popełnienia przestępstwa/wykroczenia. Podstawą ich działania był zatem art. 244 k.p.k. bądź art. 45 k.p.s.w. Brak protokołu oraz niepouczenie zatrzymanych o przysługujących ich prawach był uchybieniem, skutkującym nieprawidłowością zatrzymania. Tak też w każdej z tych spraw nie zostały sporządzone protokoły zatrzymania, nie pouczono zatrzymanych o ich uprawnieniach wynikających z przepisów prawa, w tym o prawie do złożenia lub odmowy złożenia oświadczenia, prawie do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i bezpośredniej rozmowy, prawie do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania, prawie do żądania zawiadomienia wskazanej osoby najbliższej oraz pracodawcy, prawie do wniesienia do sądu zażalenia na zatrzymanie bądź dostępie do niezbędnej pomocy

[1208] Wyrok SA w Katowicach z 6.06.2012 r., II AKa 134/12, LEX nr 1220204 oraz wyrok SA w Katowicach z 5.07.2012 r., II AKa 242/12.
[1209] Uchwała SN z 21.06.1995 r., I KZP 20/95, OSNKW 1995, nr 9-10, poz. 59.
[1210] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Ko 35/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 1.07.2021 r., II Ko 16/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 9.04.2021 r., II Ko 49/21/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 30.06.2022 r., II Ko 45/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.12.2023 r., II Ko 168/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.08.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.08.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09.2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 23.08.2022 r., II Ko 161/22/S.

medycznej. W jednej ze spraw[1211] czynności „wylegitymowania", a *de facto* zatrzymania, dokonywali nieumundurowani funkcjonariusze, których obowiązkiem jest wylegitymowanie się i poinformowanie o sprawowanej funkcji, aby osoba zatrzymana miała świadomość tego, że ma do czynienia z funkcjonariusze, a nie przypadkową osobą, która podaje się za funkcjonariusza. W przedmiotowej sprawie, funkcjonariusze tego nie uczynili, zatem świadczy to o jego nieprawidłowości. Trafnym podsumowaniem całego omówionego tutaj zagadnienia będzie przywołanie postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z dnia 6 lutego 2024 r., sygn. akt II Ko 99/23/S[1212], w którym Sąd wskazał, iż: „Nie jest tak, że legitymowanie i sprawdzanie w policyjnych bazach danych może trwać kilka godzin, a Policja ma nieograniczone prawo do wielogodzinnego sprawdzania danych osobowych. Nie można przyjąć, że Policja dla swojej wygody może rozszerzać przysługujące jej prawa ze szkodą dla praw i wolności obywatelskich.". [podkreślenie własne]. Z kolei, jak wskazał Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie w postanowieniu z dnia 29 sierpnia 2023 roku w sprawie o sygn. akt II Ko 133/23/S[1213]: „(…) o fakcie dokonania zatrzymania obywatela nie decyduje to, czy funkcjonariusze policji zechcą, bądź też »zdecydują się« sporządzić protokół zatrzymania, ale fakt faktycznego ograniczenia sfery możności postępowania obywatela w określonym czasie, wydawanie mu w tym czasie poleceń (zwłaszcza przez dłuższy czas), czy też zobowiązanie przez dłuższy czas (…) do pozostawania do dyspozycji policji w określonym miejscu, celem wyjaśnienia udziału osoby w domniemanym wykroczeniu, zarekwirowanie megafonu, ustalenie danych i ostatecznie ustalenie – czy osobę zatrzymaną zwolnić czy też nie."[1214] [podkreślenie własne]. Działania Policji zmierzające do legitymowania osób „pod przykrywką" wykonywania czynności zatrzymania prowadzi do pacyfikowania korzystających z konstytucyjnych swobód, biorących udział w pokojowych, spontanicznych zgromadzeniach, bez żadnego, wymaganego prawem powodu i nie ma przyzwolenia na takie działania w demokratycznym państwie prawa.

[1211] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 15.06.2021 r., II Ko 15/21/S.
[1212] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., sygn. akt II Ko 99/23/S.
[1213] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.08.2023 r., II Ko 133/23/S.
[1214] Ibidem.

Wobec powyższego, warto wskazać, iż spośród wszystkich akt objętych badaniami, były zaledwie trzy sprawy, w których sądy doszły do przekonania, iż czynności wykonywane przez funkcjonariuszy, były jedynie krótkotrwałym ograniczeniem swobody uczestników zgromadzenia niezbędnym do dokonania czynności legitymowania, a zatem zdaniem tych sądów nie doszło do zatrzymania w rozumieniu k.p.k. oraz k.p.s.w. W jednej ze spraw[1215], sąd nie uwzględnił zażalenia, a swoją decyzję argumentował m.in. tym, że skarżący nie podporządkował się poleceniom funkcjonariuszy, co skutkowało koniecznością przeniesienia go siłą w inne miejsce, a 40-minutowe czynności podejmowane wobec niego stanowiły jedynie krótkotrwałe ograniczenie swobody uczestników zgromadzenia niezbędnym do dokonania czynności legitymowania. Natomiast w dwóch pozostałych sprawach[1216], zażalenia pozostawiono bez rozpoznania wobec uznania, iż w sprawach tych nie doszło do zatrzymania, a jedynie wylegitymowania, na co nie przysługuje zażalenie do sądu. W pierwszej z tych spraw, oceniając czy w sprawie doszło do zatrzymania, sąd wziął pod uwagę okoliczność, iż legitymowanie odbyło się w miejscu podjęcia przez funkcjonariuszy czynności, czas trwania przeprowadzania tej czynności, a także możliwość kontaktowania się osoby legitymowanej z rodzicem. Zatem w okolicznościach tej sprawy, legitymowanie odbyło się w miejscu podjęcia przez funkcjonariuszy czynności, przeprowadzana czynność nie była długotrwała, nie była związana ze stosowaniem środków przymusu bezpośredniego, a małoletniej, która była poddana tej czynności, umożliwiono kontakt z opiekunem prawnym[1217]. Sąd wskazał, iż na tę czynność, przysługuje jedynie zażalenie do właściwego miejscowo prokuratora w trybie art. 15 ust. 7 ustawy o Policji. Natomiast, co do drugiej sprawy można już mieć pewne wątpliwości, bowiem, jak wskazywał sąd, funkcjonariusze Policji nie przeprowadzili czynności zatrzymania, a podjęli oni działania ochronne. Chodzi tutaj o działania mające na celu umożliwienie zgodnego z prawem, pokojowego przebiegu zgromadzenia. Sąd podkreślał również, iż „oddzielenie zgromadzenia i przetrzymanie manifestantów w tzw. kotle są co prawda stosowane wyjątkowo, ale nieuniknione wobec osób, co do których zachodzi obawa przeszkadzania w niezakazanym zgromadzeniu.”[1218] Takie stwierdzenie jest o tyle kontrowersyjne,

[1215] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 12.07.2023 r., II Kp 3217/22, niepublik.
[1216] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 1.03.2021 r., III Kp 1857/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 01.07.2020 r., XIV Kp 696/20.
[1217] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 1.03.2021 r., III Kp 1857/20.
[1218] Postanowienie Sadu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z dnia 1 lipca 2020 r., XIV Kp 696/20.

bowiem przetrzymywanie osób w kotle wiąże się z niemożliwością opuszczenia go, a jak wskazywała skarżąca cała procedura trwała około 2 godzin, podczas których policjanci nie pozwalali osobom będącym w środku kotła, na skorzystanie z toalety. Zdaje się, iż takie cechy wypełniają znamiona zatrzymania, ale być może nie znalazły one odzwierciedlenia w materiale dowodowym, stąd taka decyzja sądu. Jak wynika z powyższego w praktyce bardzo często dochodzi do sytuacji, gdy okoliczności sprawy przemawiają za tym, iż *de facto* nie mamy do czynienia z wylegitymowaniem, a zatrzymaniem *sensu stricto*. Zasadniczo wynika to z „przedłużającego się w czasie legitymowania, możliwego ze względu na swobodę decyzyjną i brak określonych granic czasowych w powołanym wyżej przepisie, a co w konsekwencji może prowadzić do istotnego pogwałcenia elementarnych praw człowieka oraz zasad prawnych."[1219] Co istotne, nadużywanie stosowania instytucji legitymowania może prowadzić do uniemożliwienia korzystania z przysługujących jednostce praw i wolności, chociażby z wolności zgromadzeń i wolności słowa, z których jednostka nie może korzystać z uwagi na opieszałą i prowadzoną w złej wierze kontrolę tożsamości[1220]. Problem nadużywania instytucji wylegitymowania może mieć również swoje podłoże w tym, że żaden akt prawny nie określa przesłanek, które uprawniają do wylegitymowania danej osoby[1221]. Określenie przesłanek legitymowania możemy znaleźć w orzecznictwie, bowiem Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie wskazuje, iż „Zgodnie jednak z dyspozycją ar. 15 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 14 ustawy o Policji, legitymowanie osób w celu ustalenia ich tożsamości może być podejmowane przez policję w celu rozpoznania, zapobiegania i wykrywania przestępstw, przestępstw skarbowych i wykroczeń, jak też poszukiwania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości czy osób, które na skutek wystąpienia zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca ich pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności."[1222]

[1219] K. Gajowniczek-Pruszyńska, M. Zwierz, *Gwarancje…*, op. cit.
[1220] D. Czerwińska, W. Jasiński, K. Kremens, *Legitymowanie — regulacje prawne…,* op. cit., s. 20.
[1221] Ibidem, s. 30.
[1222] Wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.04.2021 r., II K 308/21, LEX nr 3197223.

5.3.3.4 Nieprawidłowości w zakresie sporządzania protokołów zatrzymania

Problematyka niesporządzania protokołów zatrzymania była nagminna. Biorąc pod uwagę, iż spraw objętych badaniem, dotyczących zatrzymań podczas zgromadzeń, było 148, to w przeważającej części protokoły zatrzymań spisywano. Jednak należy wskazać, że w niektórych sprawach dochodziło do błędnego sporządzania protokołów bądź sporządzania ich z pewnymi brakami. W 14 sprawach[1223] sądy stwierdziły nieprawidłowość zatrzymania m.in. z powodu niewłaściwego wypełnienia protokołu zatrzymania. Na czym mogły polegać braki w protokołach? Na przykład, w sprawie o sygn. akt II Kp 2889/20[1224], w protokole zatrzymania było wiele braków polegających na nieuzupełnieniu wszystkich rubryk w protokole. Mianowicie, z protokołu nie wynika godzina zwolnienia zatrzymanego, ani też nie widnieje w nim informacja o tym, czy zatrzymany został przekazany do dyspozycji sądu lub prokuratora. Wątpliwości może także budzić godzina zakończenia sporządzania protokołu oraz odczytanie go przez zatrzymanego dopiero po 5,5 godziny od momentu zatrzymania. Wątpliwości sądów budziła także godzina zakończenia sporządzania protokołów i zbyt późne odczytywanie jego treści zatrzymanym, tak np. w sprawie o sygn. akt II Kp 2661/20[1225] nastąpiło to po ponad 2 godzinach od momentu zatrzymania. W sprawie o sygn. akt V Ko 104/21[1226] oraz II Kp 1136/20[1227] pojawił się brak informacji o zawiadomieniu prokuratora właściwej

[1223] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.03.2021 r., II Kp 3248/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 964/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Kp 102/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20.

[1224] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20.

[1225] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20.

[1226] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21.

[1227] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.q0.2021 r., II Kp 1136/20.

prokuratury rejonowej, tak więc trudno stwierdzić, czy takie coś miało miejsce z uwagi na brak informacji o jego przesłaniu faksem, czy też doręczeniu osobistym. Jednak warto jeszcze wskazać, iż informacja o zawiadomieniu prokuratora powinna zawierać podpis osoby zawiadamiającej oraz godzinę, w której tego dokonano. W sprawie o sygn. akt III Kp 964/20[1228] widniała informacja o poinformowaniu prokuratora o zatrzymaniu, jednak brak było godziny i podpisu osoby wykonującej, a ustalenia sądu prowadziły do wniosku, iż zawiadomienia w ogóle nie było. Natomiast w sprawie o sygn. akt II Kp 2220/20[1229] brakowało godziny zwolnienia zatrzymanego, co również stanowi uchybienie. Co ważne, każdy protokół zatrzymania winien być opatrzony własnoręcznym podpisem osoby zatrzymanej. Sytuacje, w których brak jest podpisu bądź jest to tylko podpis komputerowy, należy uznać za nieprawidłowe z punktu widzenia art. 244 § 3 k.p.k. w zw. z art. 150 § 1 k.p.k. Należy również pamiętać, iż zgodnie z dyspozycją art. 244 § 4 k.p.k. prokuratora należy powiadomić niezwłocznie o zatrzymaniu. W sprawie o sygn. akt II Kp 3111/20[1230] nieprawidłowym było zawiadomienie prokuratora dopiero po upływie 6 godzin od zatrzymania, a co za tym idzie nie nastąpiło ono niezwłocznie. W związku z tym orzeczono o nieprawidłowości zatrzymania. W protokole zatrzymania powinna się znaleźć dokładnie opisana przyczyna zatrzymania, a same wskazówki do uzupełnienia tej rubryki wskazują: *„szczegółowo opisać przyczynę zatrzymania, ponadto w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia dokładnie je określić”*. I tak np. w sprawie o sygn. akt II Kp 3248/20[1231] oraz V Ko 208/20[1232], funkcjonariusze odnotowali w protokole przyczynę zatrzymania poprzez opisanie zachowania, natomiast nie przywołali konkretnych przepisów, których znamiona wypełnić miała zatrzymana. Taki brak prowadzi do uznania zatrzymania za nieprawidłowe. Problemem, który również pojawiał się w analizowanych sprawach była kwestia wskazywania jako podstawy faktycznej zatrzymania, naruszenia postanowień rozporządzenia, które w momencie zatrzymania już nie obowiązywało. Do powyższych uchybień doszło w dwóch sprawach, tj. III Kp 340/20[1233] oraz III Kp 342/20[1234]. W tych stanach faktycznych dochodziło więc

[1228] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 964/20.
[1229] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20.
[1230] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20.
[1231] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.03.2021 r., II Kp 3248/20.
[1232] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20.
[1233] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 340/20.
[1234] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 12.08.2020 r., III Kp 342/20.

do zatrzymywania osób na podstawie nieobowiązujących przepisów prawa. Z pewnością funkcjonariusze Policji, jako podmiot profesjonalny oraz wykwalifikowany, powinni mieć odpowiednią wiedzę na temat przepisów, na które powołują się dokonując ingerencji w wolność jednostki. Jakkolwiek braków w ich wiedzy można doszukiwać się w częstej i nagłej zmianie przepisów to jednak, zdaniem autorki, powyższe absolutnie nie może uzasadniać niekompetencji funkcjonariuszy publicznych dokonujących zatrzymania osoby, a więc najbardziej dolegliwego środka uderzającego w prawa jednostki. Nieprawidłowości zatrzymania pojawiały się również w sytuacjach, w których wskazywano przyczynę zatrzymania, która w rzeczywistości nie miała miejsca, np. jako przyczynę zatrzymania wskazano branie udziału w nielegalnym zbiegowisku, gdzie *de facto* zatrzymany brał udział w zgromadzeniu, które było legalne, zostało zgłoszone właściwemu organowi w trybie uproszczonym przewidzianym przez przepisy ustawy Prawo o zgromadzeniach i nie zostało rozwiązane. Co ważne, Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie w postanowieniu z dnia 17 lutego 2021 roku w sprawie o sygn. akt II Kp 3159/20[1235] wskazał, iż samo skorzystanie przez funkcjonariusza z formularza protokołu zatrzymania nie czyni tej czynności prawidłową. Natomiast w sprawie o sygn. akt III Kp 981/20[1236] doszło do szczególnie wątpliwej sytuacji, w której funkcjonariusz dokonując zatrzymania jako jego podstawę podał popełnienie wykroczenia, wskazując tym samym art. 54 k.w., po czym w protokole zatrzymania jako przyczyna zatrzymania został wpisany art. 254 § 1 k.k. Taka rozbieżność w działaniu policjantów sprawia, iż zatrzymanie należy uznać za nieprawidłowe, a każdy błąd funkcjonariuszy w zakresie stosowanych przez nich przepisów, podważa ich kompetencje. Na pierwszy rzut oka, wskazane wyżej nieprawidłowości mogą wydawać się błahe. Niemniej jednak, mają one istotne znaczenie z punktu widzenia podstawowych praw i wolności jednostki, bowiem jakiekolwiek braki w protokole będą trudnością dla sądów, po pierwsze w kwestii zażalenia na zatrzymanie, a przede wszystkim w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie. Sądy dostrzegały również nieprawidłowości w innym aspekcie sporządzania protokołów zatrzymań. Mianowicie, w 3 sprawach[1237] ze spraw już wyżej

[1235] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20.
[1236] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20.
[1237] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20.

wskazanych, sądy stwierdzały nieprawidłowość zatrzymania m.in. w zakresie sporządzania protokołów przez innych funkcjonariuszy niż tych dokonujących zatrzymania. Dochodziło więc do sytuacji, w których funkcjonariusze dokonujący zatrzymania, podawali przyczyny zatrzymania, o których wiedzę posiadali od osób trzecich, a samo zatrzymanie było wykonaniem polecenia dowódcy. Sądy zwracały uwagę na to, że tak istotna okoliczność powinna być ujęta w protokole. Brak wskazania powyższego, powoduje nieprawidłowość zatrzymania w tym właśnie zakresie.

5.3.3.5 Niezasadne przedłużanie czynności zatrzymania

Przy stosowaniu instytucji zatrzymania, istotna jest zasada proporcjonalności, która stanowi, że zatrzymanie powinno być koniecznością do realizacji celu, jakiemu miało służyć. Innymi słowy, musi być ono adekwatne do celu, w którym zostało ono podjęte i nie powinno wykraczać poza wskazany już cel. Proporcjonalność zatrzymania była już analizowana w kontekście kryterium zasadności zatrzymania. Sprzeczne z zasadą proporcjonalności będzie niezasadne przedłużanie trwania zatrzymania, które z kolei należy oceniać w kategorii prawidłowości zatrzymania [podkreślenie własne]. Fakt, iż zatrzymanie nie przekroczyło ustawowego 48-godzinnego czasu, nie zawsze przesądza o jego prawidłowym stosowaniu. Oceniając, czy doszło do niezasadnego przedłużania zatrzymania, należy brać pod uwagę okoliczności sprawy, w tym przyczynę zatrzymania, przeprowadzenie poszczególnych czynności procesowych, tj. czy w ogóle je przeprowadzono bądź w jakich odstępach czasowych były one dokonywane. Jeśli sąd dostrzeże, że w danych okolicznościach sprawy, doszło do niezasadnego przedłużenia zatrzymania, stwierdzi jego nieprawidłowość. Wśród przebadanych akt, autorka wyodrębniła ten problem w 11 sprawach[1238], co stanowi 16,42 % wśród spraw, w których

[1238] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22,; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.08.2021 r., II Kp 3266/20.

stwierdzono nieprawidłowość zatrzymania. Niezasadne przedłużenie zatrzymania ma miejsce w sytuacji, w której możliwe jest przeprowadzenie przesłuchania zatrzymanego, bezpośrednio po doprowadzeniu do komendy, a funkcjonariusze przesłuchują zatrzymanego dopiero następnego dnia, a w międzyczasie nie są przeprowadzane żadne inne czynności. Takie działanie funkcjonariuszy nie znajduje uzasadnienia prawnego, tym bardziej, jeśli w danej sprawie nie było potrzeby zebrania różnorodnego oraz trudnego materiału dowodowego, a więc nie zachodziła obawa jego zniekształcenia w razie przedwczesnego zwolnienia zatrzymanego[1239]. Analizując niezasadność przedłużenia zatrzymania, sądy brały też pod uwagę warunki, w których przebywały osoby zatrzymane. Tak też kontrowersyjne przetrzymywanie osób w kordonach policyjnych podczas zimowej nocy, gdy temperatury mogą spaść poniżej zera, przez 6 godzin, jawi się jako nadużycie ze strony funkcjonariuszy i takie działanie również należy uznać za niezasadne przedłużanie zatrzymania. Jednak w tych sprawach, funkcjonariusze podnosili, iż nie jest to zatrzymanie, a jedynie legitymowanie, natomiast sądy kwalifikowały to jako zatrzymanie[1240]. Jeśli chodzi o przyczynę zatrzymania a przekroczenie zasady proporcjonalności zatrzymania to w jednej ze spraw[1241] sąd, argumentując przekroczenie zasady proporcjonalności, wziął pod uwagę czyn, o którego popełnienie jest podejrzewana osoba zatrzymania. Na przykład, przetrzymywanie zatrzymanego przez 6,5 godzin z uwagi na uzasadnione przypuszczenie popełnienia przez nią wykroczenia z art. 54 k.w. (naruszenie przepisów porządkowych) jest przekroczeniem zasady proporcjonalności, bowiem waga zarzucanego przewinienia nie uzasadnia adekwatności zastosowanego środka przymusu, jakim jest zatrzymanie. Natomiast, nieadekwatność czasu zatrzymania została również orzeczona w przypadku zatrzymania osoby na około 20 godzin i nieprzeprowadzenia w tym czasie żadnej czynności

[1239] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20.

[1240] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22.

[1241] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.10.2021 r., II Kp 1136/20.

procesowej[1242], nieprzeprowadzenia czynności procesowych przez 10 godzin[1243] czy też zbyt duża rozpiętość czasowa między przesłuchaniem świadka, a przesłuchaniem samego zatrzymanego[1244]. Wydawać by się mogło, iż wskazane uchybienia nie są istotne, bo wystąpiły stosunkowo w niewielkiej ilości spraw. Jednakże mają one istotne znaczenie z uwagi na ochronę praw i wolności jednostki, bowiem dochodzi do niezasadnego pozbawienia wolności. Jeśli zastosowany środek przymusu jest nieproporcjonalny do realizacji jego celu, to dochodzi do ingerencji w wolność jednostki. Ingerencji, której wynikiem jest stwierdzenie nieprawidłowości zatrzymania.

5.3.3.6 Nadużywanie środków przymusu bezpośredniego

Każdorazowe błędne zastosowanie środków przymusu bezpośredniego ma wpływ na ocenę prawidłowości zatrzymania, bowiem odnosi się to *stricte* do sposobu wykonania czynności zatrzymania. Uchybieniem, które pojawiało się w analizowanych sprawach dość często, jest właśnie nadmierne stosowanie przez funkcjonariuszy publicznych środków przymusu bezpośredniego. Autorka zidentyfikowała ten problem w 13 sprawach[1245], co stanowi 19,40% pośród spraw, w których sądy stwierdzały nieprawidłowość zatrzymania. Dla przypomnienia, do środków przymusu bezpośredniego zalicza się m.in. siłę fizyczną, kajdanki, pas obezwładniający, kask zabezpieczający, pałkę służbową, chemiczne środki obezwładniające takie jak np. granaty

[1242]Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20.
[1243]Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.
[1244] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 3111/20.
[1245] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021, II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 28.05.2019 r., II Kp 2320/18; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 29.12.2020 r., VI Kp 657/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 21.11.2023 r., II Kp 35/23/S.

łzawiące oraz środki pirotechniczne o właściwościach ogłuszających lub olśniewających. Zasady stosowania poszczególnych środków przymusu zostały szczegółowo określone w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i były częścią szerszych rozważań na kanwie rozdziału 3, 3.3 *Nadużywanie władzy przez funkcjonariuszy publicznych podczas zatrzymań a regulacje prawne dotyczące stosowania środków przymusu bezpośredniego.* Na potrzeby analizy uchybień stwierdzonych przez sądy, poniżej zostaną przedstawione przykłady, w których do takich sytuacji dochodziło. W większości przypadków, sądy analizowały, czy w danym stanie faktycznym zaszły przesłanki, które uzasadniałyby użycie środków przymusu bezpośredniego. Dokonując analizy materiału dowodowego, oceniały, czy osoby zatrzymane stawiały opór bądź, czy można było uznać go za potencjalnie niebezpiecznego, a tym samym, czy użycie środków przymusu bezpośredniego było uzasadnione. Najczęściej nadużywanymi środkami przymusu bezpośredniego były: siła fizyczna oraz kajdanki. W niektórych ze spraw, niewspółmierność zastosowanych środków była bardzo drastyczna. W sprawie o sygnaturze akt II Kp 2320/18[1246], zatrzymany „został złapany za głowę i za kark, a następnie wyprowadzony z miejsca przy barierkach, gdzie się znajdował. Następnie, jak twierdzi (…) [zatrzymany – dopisek własny], funkcjonariusze docisnęli go do murku, zaś jeden z nich podduszał poprzez wciskanie palców w krtań. W tym czasie inni policjanci wykręcali mu ręce i zakładali kajdanki. Po przeprowadzeniu ujętego w inne miejsce, podczas gdy miał skute ręce kajdankami z tyłu, został rzucony na ziemię, tak, że uderzył w nią głową. Wówczas jeden z policjantów dociskał (…) [zatrzymanemu - dopisek własny] twarz do ziemi butem albo kolanem.”[1247] Powyższe okoliczności wynikają z zeznań zatrzymanego, złożonych przez niego w charakterze świadka w odrębnej sprawie toczącej się przeciwko funkcjonariuszom publicznym o przekroczenie przez nich uprawnień. Oczywiście na kanwie postępowania zażaleniowego, sąd nie przesądza o winie funkcjonariuszy publicznych, bowiem leży to w kompetencji sądu orzekającego w sprawie wszczętej przeciwko funkcjonariuszom. Jednak, w postępowaniu zażaleniowym, sąd wziął pod uwagę to, iż taki przebieg zdarzeń wynika z tychże zeznań, które nie były kwestionowane, a co za tym idzie uznał, iż funkcjonariusze użyli siły i środków niewspółmiernych do zaistniałej sytuacji. Należy jeszcze raz podkreślić, iż to nie przesądza jeszcze o popełnieniu przez funkcjonariuszy przestępstwa. Problematyka

[1246] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 28.05.2019 r., II Kp 2320/18.
[1247] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 28.05.2019 r., II Kp 2320/18.

nadmiernego zastosowania środków przymusu bezpośredniego i dokonania tego w sposób równie brutalny została również odnotowana w sprawie o sygnaturze akt V Kp 332/21[1248]. W przedmiotowej sprawie zatrzymany, pomimo tego, że nie był agresywny, nie uciekał przed funkcjonariuszami, został przewrócony przez kilku funkcjonariuszy na jezdnię. Zatrzymanego nie poinformowano wówczas o jego zatrzymaniu ani nie wyjaśniono przyczyn, na podstawie których użyto środków przymusu bezpośredniego. Na ciele zatrzymanego uklękło kilku funkcjonariuszy, dociskając go twarzą do jezdni. W tym samym czasie, jeden z funkcjonariuszy wykręcał zatrzymanemu rękę, kolejny dociskał rękoma głowę zatrzymanego do asfaltu, a pozostali przytrzymywali jego ręce i nogi, dopóki nie skuto go w kajdanki. Podczas gdy funkcjonariusze Policji dokonywali powyższych czynności, zatrzymany reagował krzykiem, wskazywał, iż nie może oddychać, ale nie stawiał oporu wobec funkcjonariuszy[1249]. Biorąc to pod uwagę, tym bardziej zastanawiające są podstawy zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Powyższy stan faktyczny został ustalony na podstawie nagrań, jest to więc niepodważalny materiał dowodowy. Zaskakujące pozostaje więc wpisanie przez funkcjonariuszy w notatce urzędowej, iż zatrzymany stawiał opór i nie wykonywał ich poleceń, co jednak mija się z nagraniem ukazującym przebieg zatrzymania. Z tych względów, zatrzymanie zostało uznane za nieprawidłowe. Przytoczone powyżej sprawy mają jeden wspólny mianownik, tj. drastyczność działań funkcjonariuszy. Już na pierwszy rzut oka można dostrzec ich zdecydowaną agresję, którą odreagowują w stosunku do bezbronnych osób, korzystających z wolności zgromadzeń i prawa do wyrażania własnych opinii. Takie zachowanie funkcjonariuszy jest sprzeczne ze wszelkimi standardami wynikającymi z prawa międzynarodowego, unijnego oraz krajowego. Każdy przejaw takiej działalności funkcjonariuszy powinien odnieść swój rezultat nie tylko w odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszy, ale również odpowiedzialności karnej. Niestety, ale ostatnimi czasy coraz częściej rozgłos medialny zyskują sytuacje, w których to właśnie funkcjonariusze publiczni dopuszczają się przemocy wobec bezbronnych osób. Funkcjonariusze, których ustawowym zadaniem, wynikającym z art. 1 ustawy o Policji, jest ochrona bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego, sami dopuszczają się zachowań ingerujących zarówno w bezpieczeństwo, jak i porządek publiczny. W pozostałych

[1248] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21.
[1249] Ibidem.

orzeczeniach, w których sądy stwierdzały, iż doszło do nadużycia środków przymusu bezpośredniego, sądy zwracały uwagę na agresywność w zastosowaniu tychże środków przymusu bezpośredniego oraz ich niewspółmierność. Wielokrotnie dochodziło do sytuacji, w których funkcjonariusze przewracali zatrzymanych na ziemię, dociskali do ziemi, a następnie umieszczali ich w radiowozie, pomimo tego, że zachowanie zatrzymanych nie uzasadniało takich działań, bowiem nie stawiali oni oporu, nie byli agresywni, nie zagrażali innym uczestnikom zgromadzenia, nie wykonywali gwałtownych ruchów, wskazujących na chęć ucieczki, a jedynie korzystali ze swoich praw i wolności. Wobec osób zatrzymywanych w ten sposób, bardzo często stosowano kajdanki na ręce trzymane z tyłu, co jak zauważały sądy, stygmatyzuje osoby zatrzymywane jako przestępcę, mimo że nie było ku temu żadnych podstaw[1250]. W powyższych przypadkach, nie może być również mowy o prewencyjnym stosowaniu środków przymusu bezpośredniego, bowiem zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, prewencyjne jest zastosowanie możliwe jest w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie dla cudzoziemców lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób. Jak wynika z przebadanych akt, w żadnej ze spraw takie sytuacje nie miały miejsca. Nadużywanie stosowania środków przymusu bezpośredniego jest dalece niepokojące, bowiem sytuacje, w których funkcjonariusze Policji dopuszczają się bezzasadnej agresji wobec obywateli, o których bezpieczeństwo powinni dbać, narusza podstawowe zasady demokratycznego państwa prawa. W demokratycznym państwie prawa nie ma przyzwolenia na agresję i przemoc, czy to ze strony funkcjonariuszy, czy ze strony obywateli, a każdy przejaw takich zachowań winien być tępiony. Oczywiście, jeśli funkcjonariusze Policji zastosowaliby środki przymusu bezpośredniego zgodnie z wymogami ustawowymi, nie stanowiłoby to o nieprawidłowości zatrzymania. Jednak w analizowanych sprawach, funkcjonariusze stosowali środki przymusu bezpośredniego wbrew przepisom ustawy. Kwestia stosowania środków przymusu bezpośredniego była również podnoszona w wielu sprawach, natomiast sądy uznawały w nich, iż ich zastosowanie było uzasadnione np. z powodu zatrzymywania dużej ilości osób, które zachowują się w sposób agresywny[1251]. Bez wątpienia problematyka stosowania środków

[1250] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.03.2022 r., V Ko 104/21.
[1251] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 900/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r.,

przymusu bezpośredniego, w sposób wykraczający poza ustawowe normy, była dużym wzywaniem podczas protestów. Warto na sam koniec przywołać głośną sprawę ówczesnej posłanki na Sejm RP Magdaleny Biejat, która została spryskana gazem pieprzowym z odległości mniejszej niż 2 metry przez funkcjonariusza zabezpieczającego manifestację. Wobec funkcjonariusza został skierowany akt oskarżenia w sprawie przekroczenia uprawnień[1252]. Podobna sytuacja miała miejsca w stosunku do posłanki na Sejm RP Barbary Nowackiej, wobec której również użyto dwukrotnie gazu pieprzowego z odległości mniejszej niż 0.5 metra. Wobec funkcjonariusza również skierowano akt oskarżenia w sprawie przekroczenia przez niego uprawnień[1253]. Obie panie uczestnicząc w protestach wykonywały swoje obowiązki, bowiem działały one w ramach interwencji poselskiej.

5.3.3.7 Stosowanie kordonów oraz „kotłów" policyjnych

Kwestia stosowania kordonów oraz „kotłów" policyjnych była częścią rozważań wielu spraw, pomimo, iż formalnie nie stanowią one środków przymusu bezpośredniego, bo nie zostały wymienione w zamkniętym katalogu zawartym w art. 12 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego. Jednak ich zastosowanie sprowadza się do ograniczenia swobody przemieszczania się osób, wobec których są zastosowane, a więc niejako, stanowią formę przymusu. Szczegółowe regulacje dotyczące stosowania kordonów policyjnych zostały uregulowane w Zarządzeniu Nr 1114 Komendanta Głównego Policji z 19 grudnia 2006 r. w sprawie szyków, ugrupowań oraz

III Kp 901/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 902/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 903/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 904/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.12.2021 r., III Kp 925/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 961/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 962/20.

[1252] Polska Agencja Prasowa, *Magdalena Biejat spryskana gazem. Były policjant z aktem oskarżenia*, https://www.pap.pl/aktualnosci/magdalena-biejat-spryskana-gazem-byly-policjant-z-aktem-oskarzenia (dostęp: 13.04.2026 r.).

[1253] Strona internetowa Prokuratury Okręgowej w Warszawie, *Akt oskarżenia przeciwko funkcjonariuszowi Policji w związku z niezasadnym użyciem gazu pieprzowego w stosunku do Barbary Nowackiej*, https://www.gov.pl/web/po-warszawa/akt-oskarzenia-przeciwko-funkcjonariuszowi-policji-w-zwiazku-z-niezasadnym-uzyciem-gazu-pieprzowego-w-stosunku-do-barbary-nowackiej (dostęp: 13.04.2026 r.).

przemieszczania oddziałów i pododdziałów Policji[1254]. Zgodnie z § 2 wskazanego aktu prawnego, służą one za „podstawę przygotowania policjantów do działania w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa, zbiorowego zakłócenia porządku publicznego, działania na rzecz ochrony porządku publicznego w czasie imprez i uroczystości masowych, katastrof, klęsk żywiołowych i awarii technicznych oraz przemieszczania pododdziałów w kolumnach marszowych pojazdów.” Kwestia stosowania kordonów policyjnych była podnoszona przez skarżących w wielu zażaleniach w sprawach o sygnaturach V Ko 341/22[1255], V Ko 343/22[1256], II Kp 685/21[1257], II Kp 543/21[1258], V Ko 19/20[1259], II Kp 3228/19[1260], II Kp 100/21[1261], II Kp 30/21[1262], II Kp 38/21[1263], II Kp 3265/20[1264], II Kp 3147/20[1265], II Kp 2986/20[1266], II Kp 2972/20[1267], II Kp 2973/20[1268], II Kp 3266/20[1269], II Kp 3423/20[1270], II Kp 3347/20[1271], II Kp 2935/20[1272], II Kp 2889/20[1273], II Kp

[1254] Zarządzenie nr 1114 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie szyków…, op. cit.
[1255] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22.
[1256] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.
[1257] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.06.2021 r., II Kp 685/21.
[1258] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21.
[1259] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20.
[1260] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19.
[1261] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21.
[1262] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.11.2021 r., II Kp 30/21.
[1263] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21.
[1264] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.06.2021r., II Kp 3265/20.
[1265] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.01.2021r., II Kp 3147/20, niepublik.
[1266] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20.
[1267] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.03.2021 r., II Kp 2972/20.
[1268] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.09.2021 r., II Kp 2973/20, niepublik.
[1269] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.08.2021 r., II Kp 3266/20.
[1270] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20.
[1271] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.05.2021 r., II Kp 3347/20.
[1272] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 2935/20.
[1273] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20.

2524/18[1274], V Ko 208/20[1275], V Ko 340/22[1276], V Ko 209/20[1277], III Kp 846/20[1278], II Kp 3308/20[1279], II Kp 3159/20[1280], II Kp 3144/20[1281], II Kp 3431/20[1282], VI Kp 170/19[1283], III Kp 903/20[1284], III Kp 904/20[1285], III Kp 925/20[1286], III Kp 901/20[1287]. Jednak w wielu z tych spraw, sądy albo orzekały o niezasadności czasu trwania takiego zatrzymania w miejscu otoczonym kordonem[1288] , albo w ogóle nie odnosiły się do zarzutów stawianych przez skarżących co do kwestii przetrzymywania osób w kordonach policyjnych, a jedynie co do zastosowanych środków przymusu bezpośredniego[1289] bądź całkowicie pomijały te kwestie[1290] albo też stwierdzały, iż działanie policji i utworzenie kordonu było

[1274] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 24.01.2019 r., II Kp 2524/18.
[1275] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko 208/20.
[1276] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22.
[1277] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 209/20.
[1278] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 17.07.2020 r., III Kp 846/20.
[1279] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.08.2022 r., II Kp 3308/20.
[1280] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20.
[1281] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20.
[1282] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 13.05.2021 r., II Kp 3431/20.
[1283] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19.
[1284] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 903/20.
[1285] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 904/20.
[1286] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.12.2021 r., III Kp 925/20.
[1287] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021r., III Kp 901/20.
[1288] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 4.11.2021 r., II Kp 100/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.12.2021 r., II Kp 38/21.
[1289] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19; postanowienie dla Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.11.2021 r., II Kp 30/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.08.2022 r., II Kp 3308/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.02.2021 r., II Kp 3144/20.
[1290] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.06.2021 r., II Kp 3265/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.01.2021 r., II Kp 3147/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.03.2021 r., II Kp 2972/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.09.2021 r., II Kp 2973/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 31.08.2021 r., II Kp 3266/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 30.03.2021 r., II Kp 3423/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.05.2021 r., II Kp 3347/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 2935/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.05.2021 r., II Kp 2889/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 24.01.2019 r., II Kp 2524/18; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 9.12.2020 r., V Ko

uzasadnione, bowiem służyło zapewnieniu bezpieczeństwa ruchu drogowego i wynikało z blokowania jezdni przez protestujących[1291]. Zaledwie w jednym orzeczeniu, sąd wskazał na nieprawidłowość zatrzymania z uwagi na zamknięcie zatrzymanych w kotle. Jak wskazał Sąd: „Nieprawidłowości w zatrzymaniu wynikają z przyjętej przez funkcjonariuszy policji metodyki postępowania z osobami poprzez faktyczne długotrwałe pozbawienie ich wolności poprzez zatrzymanie w kotle do czasu wylegitymowania się, ewentualnie do czasu zaniechania czynności przez funkcjonariuszy Policji."[1292] Oczywiście spraw o podobnym stanie faktycznym, tj. spraw, w których doszło do otoczenia grupy osób przez kilkudziesięciu policjantów żądających wylegitymowania się przez te osoby, funkcjonariusze nie pozwalali na opuszczenie kordonu, w tym nawet w kontekście skorzystania z toalety było więcej. Podobne sytuacje miały miejsce w sprawach o sygnaturach V Ko 342/22[1293], V Ko 333/22[1294], V Ko 340/22[1295], V Ko 341/22[1296], V Ko 343/22[1297]. Jednakże tylko w jednej z nich, sad zwrócił na to uwagę i uznał, iż zastosowanie takiej metodyki przez policjantów narusza prawidłowość zatrzymania. Warto jednak zwrócić uwagę, iż ewentualna kwestia stosowania kotłów policyjnych była brana pod uwagę przy rozważaniach na temat tego, czy w sprawie mamy do czynienia z legitymowaniem, czy też doszło do pozbawienia wolności (por. uwagi w podpunkcie *5.3.3.3 Problematyka tzw. „zatrzymań w celu ustalenia tożsamości*").

208/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 209/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 17.07.2020 r., III Kp 846.20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 3159/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 13.05.2021 r., II Kp 3431/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19.

[1291] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.06.2021 r., II Kp 685/21.

[1292] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22.

[1293] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22.

[1294] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22.

[1295] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22.

[1296] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22.

[1297] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.

5.3.3.8 Zapewnienie odpowiednich warunków bytowych osób zatrzymanych

Niezwykle kluczową kwestią z punktu widzenia oceny prawidłowości zatrzymania, jest zapewnienie odpowiednich warunków bytowych osób zatrzymanych. Zatem istotne pozostaje umożliwienie zatrzymanym skorzystanie z toalety, ale także zapewnienie odpowiednich norm żywnościowych czy też zapewnienie zatrzymanym przyjmowanych przez nich leków oraz dostępu do lekarza. To właśnie tym zagadnieniem zostanie poświęcona uwaga w niniejszym podpunkcie. Mimo, iż wydaje się to być oczywiste, że każdy zatrzymany powinien mieć możliwość załatwienia swoich potrzeb fizjologicznych, co mieści się w granicach humanitarnego traktowania, to jednak praktyka pokazuje, iż zdarzały się sytuacje, w których zatrzymanym uniemożliwiano skorzystania z toalety. Autorka zidentyfikowała takie sytuacje m.in. w sprawach wskazanych już w poprzednim punkcie[1298], jednak nie w każdej z nich, było to kwestią rozważań sądu. Jakkolwiek nie wszystkie powyższe sprawy były przedmiotem rozważań sądowych w kwestii możności skorzystania z toalety, to w wyniku badań aktowych, autorka zidentyfikowała 3 sprawy[1299], które dotyczyły tej problematyki, a zarazem zostało to dostrzeżone przez sąd orzekający. Na wstępie należy wskazać, iż zgodnie z § 10 ust. 1 pkt 4 Regulaminu pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, stanowiącego załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb[1300], osobie umieszczonej w pomieszczeniu zapewnia się: możliwość korzystania z urządzeń sanitarnych i środków czystości niezbędnych do utrzymania higieny osobistej. Jak zauważył sąd w sprawie o

[1298] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.05.2023 r., V Ko 333/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.09.2023 r., V Ko 341/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.

[1299] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.01.2021 r., II Kp 2986/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.04.2023 r., V Ko 343/22.

[1300] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych…, op. cit.

sygn. akt II Kp 2661/20[1301], że w PdOZ należy zapewnić możliwość korzystania z urządzeń sanitarnych i środków czystości niezbędnych do utrzymania higieny osobistej w sposób bezwarunkowy, tj. niezależnie od obecności kogokolwiek w placówce, w której mieści się PdOZ. Jeśli chodzi o zapewnienie odpowiednich norm żywnościowych to w tej samej sprawie[1302], problematyczne było również zapewnienie odpowiednich norm żywnościowych, udzielenie dostępu do pomocy medycznej lekarza oraz kwestia przyjmowania leków. Zgodnie z § 4 ust. 1 cytowanego już Regulaminu, „przyjmowaną do pomieszczenia osobę zatrzymaną poddaje się badaniom lekarskim i udziela się jej niezbędnej pomocy medycznej w przypadkach i na zasadach określonych w przepisach w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję.”. Natomiast, jak wynika z § 10 ust. 1 Regulaminu, osobie umieszczonej w PdOZ zapewnia się możliwość otrzymania leków przepisanych przez lekarza, które mogą być udostępnione jedynie za jego zgodą oraz zgodnie z ustaleniami z nim dokonanych. W przedmiotowej sprawie, zatrzymanemu nie zapewniono dostępu do lekarza, pomimo tego, że zgłaszał on swoje problemy zdrowotne oraz zwracał uwagę na konieczność przyjmowania leków, które bierze regularnie z uwagi na stałe leczenie. Dostęp do odpowiednich leków został zapewniony dopiero po kontakcie z adwokatem, czyli po niemalże 20 godzinach od momentu zatrzymania. Takie działanie funkcjonariuszy jawi się jako skrajnie nieodpowiedzialne, bowiem przy stałym przyjmowaniu leków, np. psychotropowych, nieprzyjęcie kilku dawek leków, może wywołać poważne konsekwencje zdrowotne. A jak zauważył sąd, mogło to wpływać na etap swobodnej wypowiedzi zatrzymanego, bowiem każdorazowe nieprzyjęcie leków psychotropowych, może mieć wpływ na psychikę i zachowanie takiej osoby. Podobna sytuacja miała miejsce w sprawie o sygn. akt II Kp 2194/20[1303], gdzie również zatrzymanego przebadano dopiero kilka godzin po zatrzymaniu przez co uniemożliwiono mu przez długi czas przyjęcie leków, które przyjmuje na stałe z uwagi na leczenie psychiatryczne. W kwestiach spełnienia standardów z wskazywanego już wyżej Regulaminu, w jednej ze spraw zatrzymanemu nie zapewniono odpowiednich norm żywnościowych. Zgodnie z § 10 ust. 1 pkt 1 Regulaminu pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, osobie umieszczonej w pomieszczeniu zapewnia się

[1301] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20.
[1302] Ibidem.
[1303] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 7.06.2021 r., II Kp 2194/20.

posiłek, w tym co najmniej jeden gorący, wydawany trzy razy dziennie oraz napoje w celu zaspokojenia pragnienia, przy czym: a) wartość energetyczna posiłków wydawanych w ciągu doby wynosi nie mniej niż 60% normy szkolnej SZ określonej w przepisach w sprawie przypadków otrzymywania przez policjanta wyżywienia oraz norm tego wyżywienia, ale nie mniej niż 2600 kcal, a w przypadku kobiet w ciąży i osób w wieku poniżej 18 lat - 75% tej normy, ale nie mniej niż 3200 kcal", a zgodnie z lit. c) posiłki wydaje się po upływie minimum 5 godzin od chwili umieszczenia osoby zatrzymanej w pomieszczeniu, w następujących godzinach i proporcjach: w godzinach 7:00-8:00 śniadanie - w ilości odpowiadającej 30%, w godzinach 12:00-14:00 obiad - w ilości odpowiadającej 40%, a w godzinach 18:00-19:00 kolacja - w ilości odpowiadającej 30%; wartości energetycznej posiłków określonej w lit. a. Z materiału dowodowego zgromadzonego w omawianej sprawie wynika, że osobie zatrzymanej na śniadanie podano jedynie herbatę oraz chleb tostowy, natomiast żadne inne posiłki nie zostały mu zagwarantowane, pomimo tego, że zatrzymanie trwało niemal 21 godzin, a zwolnienie nastąpiło dopiero ok. godz. 18:40. Zatrzymanemu powinien zostać podane również kolejne posiłki, czego nie uczyniono. Wskutek tego należy wskazać, iż nie zostały spełnione standardy wynikające z cytowanego już Regulaminu, a więc zatrzymanie należało uznać za nieprawidłowe.

5.3.3.9 Wywożenie zatrzymanych na komisariaty znacząco oddalone od miejsca zatrzymania

Niepokojącą praktyką funkcjonariuszy Policji w związku z zatrzymaniami podczas zgromadzeń, głównie tych na przełomie 2020/2021 roku, jest przewożenie zatrzymanych poza Warszawę, w której zostali zatrzymani, do podwarszawskich jednostek Policji, takich jak Legionowo, Grodzisk Mazowiecki, Piaseczno, Pułtusk czy Ostrołęka[1304]. Owa praktyka była przedmiotem raportu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach

[1304] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Jak poprawić zachowania policji – raport KMPT z komisariatów po protestach Strajku Kobiet [synteza],* https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/KMPT%20raport%20z%20zatrzyman%20-%20synteza%2C%2011.01.2021.pdf (dostęp: 21.05.2025 r.).

podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu[1305], który wyrażał zaniepokojenie takimi działaniami funkcjonariuszy. KMPT wskazywał, że w czasie zatrzymań, warszawskie jednostki nie były w pełni zaludnione, a ich stopień zaludnienia wahał się od 25 % do 80% w zależności do konkretnego dnia. W celu uniknięcia w przyszłości podobnych sytuacji, KMPT zarekomendowało „wprowadzenie elektronicznego rejestru osób zatrzymanych przez Policję, który funkcjonowałby na poziomie krajowym i uwzględniałby m.in. informacje dotyczące miejsca pobytu osób zatrzymanych, w tym również transporty pomiędzy jednostkami. Dane te powinny być niezwłocznie udostępniane pełnomocnikom osób zatrzymanych"[1306] oraz „umieszczanie wszystkich osób zatrzymanych w PdOZ na terenie miejscowości, w której nastąpiło zatrzymanie, jeżeli dostępne są wolne miejsca"[1307] Powyższą praktykę wywożenia zatrzymanych poza Warszawę, autorka, odnotowała również w kilku sprawach, w których dochodziło do zatrzymań podczas protestów. I tak też w sumie w 7 sprawach[1308] podnoszono okoliczność przewożenia zatrzymanych na odległe od Warszawy komisariaty, a następnie umieszczanie zatrzymanych w PdOZ w tych komisariatach. A w 4 z tych spraw, powyższa okoliczność została wskazana przez skarżących, natomiast sąd nie odniósł się do tego, jakoby miały to stanowić naruszenie i skutkować nieprawidłowością zatrzymania z tego konkretnego powodu. W jednej ze spraw[1309], sąd odnotował okoliczność osadzenia zatrzymanego w PdOZ poza Warszawą, natomiast nie czynił z tego dalszych ustaleń. Bezzasadne przewożenie zatrzymanych do odległych komisariatów było przedmiotem dwóch spraw[1310]. W tych sprawach, sądy w uzasadnieniach postanowień wskazały wprost, iż w kwestii samego przewożenia

[1305] Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z dnia 11.01.2021 r., op. cit.

[1306] Biuletyn Informacji Publicznej, *Jak poprawić zachowania policji – raport KMPT z komisariatów po protestach Strajku Kobiet [synteza]*, op. cit.

[1307] Ibidem.

[1308] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.01.2021 r., II Kp 2839/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.03.2021 r., II Kp 2972/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.01.2021 r., II Kp 3147/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.06.2021 r., II Kp 3265/20.

[1309] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.12.2020 r., II Kp 2220/20.

[1310] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21.

zatrzymanego pomiędzy jednostkami policji wystąpiły nieprawidłowości i używały tego argumentu w kontekście nieprawidłowości zatrzymania. Takie działanie jest o tyle niepokojące, że niczym nieuzasadniony transport zatrzymanych w miejsca oddalone od miejsca zatrzymania, a często też miejsca zamieszkania, może stanowić dodatkową represję, chociażby z uwagi na fakt częstego zwalniania zatrzymanych w godzinach nocnych, w związku z czym powrót do domu był niezwykle utrudniony, a powrót komunikacją miejską wręcz niemożliwy. Jak wynika z przywołanego już raportu, zatrzymani wskazywali na silny stres oraz poczucie zagrożenia w związku z wywożeniem ich bez żadnej informacji dokąd są wywożeni. W pierwszej kolejności, takie działanie funkcjonariuszy należy upatrywać jako nieprawidłowość przeprowadzania czynności zatrzymania. Wywożenie zatrzymanych na komisariaty do oddalonych od Warszawy miejscowości, byłoby uzasadnione, w sytuacji gdy w warszawskich jednostkach nie byłoby miejsc. Natomiast, jeśli warszawskie jednostki nie były w pełni zaludnione, należy uznać to za dodatkowy akt represji wobec zatrzymanych, z jednoznacznym przekazem do wszystkich protestujących osób, iż każdy zatrzymany podczas zgromadzeń, może liczyć na takie samo traktowanie. Skutkiem powyższego było odstraszanie społeczeństwa od korzystania z zagwarantowanych praw i wolności, bowiem wobec szumu medialnego o takich zdarzeniach, wiele osób z obawy przed tym, że może ich spotkać podobna sytuacja, nie brało udziału w protestach, a tym samym rezygnowali z wolności zgromadzeń oraz prawa do wyrażania własnych opinii. Należy również zauważyć kolejny istotny problem związany z przewożeniem zatrzymanych na komisariaty znacząco oddalone od miejsca zatrzymania. Konsekwencją takiego działania funkcjonariuszy był utrudniony kontakt z adwokatem lub radcą prawnym. W przywoływanym już raporcie KMPT zwracano uwagę na problem adwokatów lub radców prawnych w lokalizowaniu zatrzymanych, a częstokroć sami funkcjonariusze przekazywali niejasne informacje dotyczące miejsca pobytu zatrzymanego, co kończyło się tym, że adwokaci lub radcowie prawni jeździli od jednego komisariatu policji do kolejnego w celu zlokalizowania zatrzymanego. Tego typu działania były wynikiem celowego działania funkcjonariuszy Policji, a poniekąd ówcześnie rządzącej władzy, o czym świadczyć mogą, chociażby omawiane już wcześniej tzw. wytyczne ówczesnego Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego do prokuratur w całej Polsce w

sprawie karania za organizowanie strajków, które pokazują zaangażowanie ówczesnej władzy w tłumienie protestów, które nie były przychylne polityce partii rządzącej[1311].

5.3.3.10 Podsumowanie

Ocena prawidłowości zatrzymania polega na ocenie sposobu dokonania czynności zatrzymania, czyli mowa tutaj o technicznych aspektach tej czynności. Sąd bierze pod uwagę m.in. to, czy przestrzegane były prawa osób zatrzymanych. Zatem weryfikuje, czy zatrzymanemu zapewniono prawo do obrony, czy poinformowano go natychmiastowo o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach, czy sporządzono protokół zatrzymania, a jeśli sporządzono to, czy został on prawidłowo wypełniony, czy funkcjonariusze zastosowali środki przymusu bezpośredniego, a czy ich zastosowanie było uzasadnione okolicznościami sprawy, czy zatrzymanym zapewniono możliwość skorzystania z toalety, czy otrzymali odpowiedni posiłek lub czy została poddana badaniom lekarskim. Nieprawidłowości w tym zakresie zostały stwierdzone w 67 sprawach na 148 przebadanych spraw.

[1311] W przestrzeni medialnej pojawiły się doniesienia o skierowaniu przez Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego wytycznych w sprawie kwalifikowania czynów polegających na organizowaniu nielegalnych demonstracji lub podżeganiu do tego jako czyn z art. 165 § 1 pkt 1 k.k. Sprawą zainteresował się RPO, który w piśmie skierowanym do Prokuratora Krajowego wskazywał, iż należy poddać w wątpliwość, czy można karać za korzystanie z konstytucyjnej wolności zgromadzeń (zob. pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego z dnia 30 października 2020 r., VII.613.117.2020.KŁ, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/RPO%20do%20PK%2C%2030.10.2010.pdf. (dostęp: 11.03.2025 r.). W odpowiedzi na pismo RPO, Prokurator Krajowy wskazał, iż przywołanej powyżej wytyczne, stanowiły uprawnienie prokuratora wynikające z art. 13 § 1 ustawy – Prawo o prokuraturze (zob. Odpowiedź na pismo wystosowana przez Prokuratora Krajowego skierowana do Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 12 stycznia 2021 r., PKIBP 071.87.2020, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Odpowiedz_PK_12.01.2021.pdf (dostęp: 12.04.2026 r.).

Tabela nr 6 przedstawiająca liczbę spraw z wyszczególnieniem poszczególnych naruszeń wypływających na nieprawidłowość zatrzymania

NIEPRAWIDŁOWOŚĆ ZATRZYMANIA	LICZBA SPRAW
naruszenie prawa do obrony	9 spraw
brak natychmiastowego poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących prawach	42 sprawy
zatrzymanie w celu ustalenia tożsamości	34 sprawy
nieprawidłowości w zakresie sporządzenia protokołu zatrzymania	14 spraw
niezasadne przedłużenie czynności zatrzymania	11 spraw
nadużywanie stosowania środków przymusu bezpośredniego	13 spraw
stosowanie kordonów oraz tzw. „kotłów policyjnych"	33 sprawy
niezapewnienie odpowiednich warunków bytowych	8 spraw
wywożenie zatrzymanych do odległych jednostek Policji	7 spraw

(opracowanie własne)

Tabela nr 6 przedstawia poszczególne przykłady nieprawidłowości, które miały miejsce w trakcie zatrzymań objętych badaniami aktowymi wraz ze wskazaniem liczby spraw, w których takowe nieprawidłowości zaistniały. Najczęściej, bo aż w 42 sprawach autorka zidentyfikowała brak natychmiastowego poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach. W 34 sprawach spośród 67 spraw, w których doszło do stwierdzenia nieprawidłowości zatrzymania, doszło do tzw. zatrzymania w celu ustalenia tożsamości. Niestety była to powszechna praktyka funkcjonariuszy Policji polegająca na legitymowaniu osób uczestniczących w zgromadzeniach, które w rzeczywistości wykraczało poza granice legitymowania i nosiło cechy zatrzymania. Jednak z uwagi na fakt, iż funkcjonariusze traktowali taką czynność jako wylegitymowanie to z jej przebiegu nie były sporządzane protokoły zatrzymania czy też nie pouczano zatrzymanych o przysługujących ich prawach. Natomiast w 33 sprawach, autorka odnotowała stosowanie przez policjantów kordonów oraz „kotłów" policyjnych, które często miały za zadanie odizolowanie osób uczestniczących w zgromadzeniu w celu wylegitymowania osób, a w rzeczywistości stanowiły zatrzymanie, a zarazem ich stosowanie uniemożliwiało korzystanie z konstytucyjnej wolności zgromadzeń. W aktach objętych badaniami pojawiały się również trudności w kwestii skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego (9 spraw), sporządzania protokołów zatrzymania (14 spraw), niezasadnego przedłużania czynności zatrzymania

(11 spraw), nadużywania stosowania środków przymusu bezpośredniego (13 spraw), braku zapewnienia odpowiednich warunków bytowych (8 spraw) oraz wywożenia zatrzymanych do odległych jednostek Policji (7 spraw).

5.4 Zasadność, legalność i prawidłowość zatrzymania

Na 148 akt spraw, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023, w 49 sprawach[1312] nie stwierdzono żadnych

[1312] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.10.2020 r., II Kp 2819/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.01.2021 r., II Kp 2839/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.05.2021 r., II Kp 3347/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.07.2021 r., II Kp 24/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.11.2021 r., II Kp 30/21; postanowienie Sądu rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.04.2021 r., II Kp 40/21; postanowienie Sadu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 3429/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.07.2022 r., V Ko 101/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 6.07.2021 r., V Ko 103/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 24.11.2021 r., V Ko 196/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 16.12.2021 r., II Kp 213/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.10.2018 r., II Kp 2321/18, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.06.2021 r., II Kp 685/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 24.01.2019 r., II Kp 2524/18; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.02.2019 r., II Kp 2362/18; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.03.2021 r., II Kp 2972/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 10.09.2021 r., II Kp 2973/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.01.2021 r., II Kp 3147/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 903/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 904/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.12.2021 r., III Kp 925/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 961/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 900/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 901/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 902/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 24.01.2022 r., III Kp 992/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 19.05.2021 r., III Kp 115/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.05.2023 r., III Kp 1015/22, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 962/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 963/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 983/20, niepublik.; postanowienie Sadu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 26.11.2020 r., III Kp 884/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 22.06.2017 r., XIV Kp 1096/17, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 28.09.2021 r., III Kp 861/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 19.12.2019 r., III Kp 1575/19, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023 r., V Kp 551/23, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023 r., V Kp 552/23, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023 r., V Kp 553/23, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023 r., V Kp 554/23, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023 r., V Kp 555/23, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-

uchybień. To znaczy, że w 49 sprawach, sądy stwierdzały, iż zatrzymanie było zasadne, legalne i prawidłowe, co stanowi zaledwie 31,97% zatrzymań przeprowadzonych w sposób niebudzący żadnych zastrzeżeń. Oznacza to tyle, że aż w 63,51% zatrzymania były przeprowadzone niezasadnie, nielegalnie lub też nieprawidłowo, a w 3,38 % spraw doszło albo do pozostawienia bez rozpoznania[1313] albo przekazania[1314] zażalenia do rozpoznania przez właściwego miejscowo prokuratora jako zażalenia na sposób prowadzenia czynności w trybie art. 15 ust. 7 ustawy o Policji.

Z kolei, jeśli chodzi o sprawy, w których uznawano zasadność, legalność oraz prawidłowość zatrzymania, to poniżej pokrótce zostaną omówione poszczególne kryteria sądowej kontroli zatrzymania wraz z wyjaśnieniem, co przemawiało za taką decyzją sądu. Mianowicie, jeśli chodzi o kryterium zasadności zatrzymania to w sytuacji, w której istniała ogólna przesłanka, tj. uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa oraz jedna z przesłanek szczególnych, zatrzymanie uznawano za zasadne. Na przykład w przypadku przestępstwa art. 254 § 1 k.p.k., czyli czynnego udziału w zbiegowisku, kluczowym aspektem przemawiającym za uznaniem zasadności zatrzymania, były akty agresji uczestników takiego zgromadzenia, bowiem stroną przedmiotową przestępstwa z art. 254 § 1 k.k. jest dopuszczenie się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie, co też miało miejsce w sprawach, w których uznano zasadność zatrzymania[1315]. Uczestnicy zgromadzenia dopuszczali się również aktów agresji wobec funkcjonariuszy Policji, a w kierunku policjantów leciały kamienie, szklane butelki i środki pirotechniczne. Nie można zapominać, iż wraz z przesłanką ogólną, musi zostać spełniona jedna z przesłanek szczególnych. Najczęściej powoływaną przesłanką szczególną było przeprowadzenie

Śródmieścia we Wrocławiu z 15.05.2020 r., II Kp 136/20; postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku z 03.12.2020 r., II Kp 1420/20, niepbulik.; postanowienie Sądu Rejonowego w Toruniu z 28.01.2021 r., VIII Kp 681/20, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu z 01.06.2017 r., VI Kp 251/17, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu z 11.03.2019 r., VI Kp 15/19, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 6.08.2021 r., IV Kp 321/21, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 24.08.2022 r., II Ko 17/22/S, niepublik,; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 2.11.2023 r., II Kp 1398/23/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 27.03.2024 r., II Ko 1518/23/S, niepublik.

[1313] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 01.07.2020 r., XIV Kp 696/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 19.05.2023 r., II Kp 1809/22/S, niepublik.; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 1.03.2021 r., III Kp 1857/20.

[1314] Por. zarządzenie sędziego Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.11.2019 r., II Kp 1799/19/S, niepublik.; zarządzenie sędziego Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.11.2019 r., II Kp 1839/19/S, niepublik.

[1315] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.10.2020 r., II Kp 2819/20.

postępowania w trybie przyspieszonym. Co do legalności zatrzymań, to jak już wskazywano wcześniej, przy uznaniu zatrzymania za legalne, sądom towarzyszyła najczęściej najwęższa koncepcja wykładni, która polega na uznaniu zatrzymania za legalne, jeśli zostało przeprowadzone przez uprawniony do tego organ oraz wobec osoby nieobjętej immunitetem, zabraniającym jej zatrzymania[1316] oraz, gdy nie przekroczono ustawowych terminów[1317]. Zatem legalność zatrzymania rozpatrywana była w kontekście art. 14 ust. 1 ustawy o Policji, określającego zadania, jakie ma realizować Policja, oraz art. 15 ust. 1 pkt 2 i 3 tejże ustawy, który w celu realizacji tych zadań uprawnia Policję do zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w k.p.k. oraz innych ustawach, a także do dokonywania zatrzymań prewencyjnych. Krótko mówiąc, niezależnie od tego, czy zatrzymanie było uzasadnione w świetle art. 244 k.p.k. oraz art. 45 k.p.k., to stwierdzano jego legalność, bowiem zostało dokonane przez funkcjonariuszy Policji, którzy ustawowo są uprawnieni do zatrzymywania osób[1318]. Co do prawidłowości zatrzymania, to w tym aspekcie, orzekając o prawidłowości zatrzymania, sądy zwracały uwagę na pouczenie o przysługujących mu prawach, potwierdzenie tego własnoręcznym podpisem, nie było również żadnych nieprawidłowości w zakresie umożliwienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem bądź radcą prawnym, czy też nie doszło do przekroczenia ustawowych terminów zatrzymania[1319]. Istotnym elementem było również poinformowanie o przyczynie zatrzymania i pouczenie o prawach zatrzymanego. Jeśli w sprawie doszło do zastosowania środków przymusu bezpośredniego to były one współmierne i konieczne do zapewnienia należytego bezpieczeństwa funkcjonariuszy Policji w związku z zachowaniem zatrzymanego, które zazwyczaj przejawiało się w aktach agresji czy to fizycznej czy to słownej[1320].

[1316] Ibidem.
[1317] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.01.2021 r., II Kp 2839/20.
[1318] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.05.2021 r., II Kp 3347/20.
[1319] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.01.2021 r., II Kp 2839/20.
[1320] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.07.2021 r., II Kp 24/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.11.2021 r., II Kp 30/21.

5.5 Szczególne problemy w praktyce orzeczniczej

Bez wątpienia fundamentalnymi problemami w kontekście przeprowadzonych badań aktowych było stosowanie kryteriów sądowej kontroli zatrzymania. To właśnie na podstawie tych kryteriów można było wyodrębnić błędy zarówno w zakresie wykładni legalności zatrzymania jak i stosowania prawa przez funkcjonariuszy policji, które odnotowano w zakresie zasadności i prawidłowości zatrzymania. Jednak poza kryteriami sądowej kontroli zatrzymania, warto zwrócić uwagę na inne problemy w praktyce orzeczniczej, które zostały dostrzeżone przez autorkę niniejszej pracy. Mowa tutaj o przewlekłości postępowań zażaleniowych oraz znikomym stosowaniu przepisów Konstytucji RP oraz EKPCz.

5.5.1 Przewlekłość rozpatrywania zażaleń na zatrzymanie

Zgodnie z treścią art. 246 § 2 k.p.k., „zażalenie przekazuje się niezwłocznie sądowi rejonowemu miejsca zatrzymania lub prowadzenia postępowania, który również niezwłocznie je rozpoznaje". Również w art. 41 ust. 2 Konstytucji RP ustawodawca posługuje się zwrotem „niezwłocznego ustalenia legalności", zatem „Konstytucja RP nakłada tym samym na ustawodawcę obowiązek wprowadzenia rozwiązań, które zagwarantują wydanie orzeczenia w tak określonym terminie"[1321]. Powstaje zatem pytanie, co oznacza niezwłocznie oraz czy praktyka orzecznicza, wynikająca z akt spraw sądowych objętych badaniami, spełnia kryteria niezwłoczności. Niezwłocznie, czyli bez zbędnej zwłoki, a więc tak szybko jak tylko jest to możliwe w okolicznościach danej sprawy[1322]. W doktrynie postuluje się dążenie do rozpoznawania zażaleń na zatrzymania przez sąd rejonowy przed upływem okresu zatrzymania, a byłoby to realne, w sytuacji natychmiastowego przekazania zażalenia do sądu z uwagi na dyżury sędziów, którzy orzekają w trybach przyspieszonych bądź też w sprawach o zastosowanie tymczasowego aresztowania[1323]. Nadto „Za niedopuszczalną należy natomiast uznać nieuzasadnioną niczym realnym zwłokę w przekazaniu do sądu zażalenia na zatrzymanie."[1324] Czy teoria ma przełożenie w praktyce? Jak w praktyce pojmowane jest kryterium niezwłoczności?

[1321] Wyrok TK z 11.06.2002 r., SK 5/02.
[1322] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby*…, op. cit.
[1323] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego...,* op. cit., art. 246.
[1324] Ibidem.

W celu odpowiedzi na tak postawione pytania, należy przeanalizować czas rozpoznawania zażaleń w sprawach objętych badaniami. W realizacji powyższego, poniżej została zamieszczona tabela nr 7, która przedstawia średni czas rozpoznania zażaleń na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023, które zostały rozpoznane merytorycznie, tj. nie uwzględnia spraw, w których zażalenia pozostawiono bez rozpoznania albo przekazano je do właściwego miejscowo prokuratora w trybie art. 15 ust. 7 ustawy o Policji.

Tabela nr 7 przedstawiająca średni czas rozpoznania spraw objętych badaniami aktowymi

SĄD	LICZBA SPRAW	ŚREDNI CZAS ROZPOZNANIA
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	68	≈ 271 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie	26	≈ 169 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie	1	≈ 125 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie	1	≈ 74 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	4	≈ 167 dni
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	5	≈ 113 dni
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	3	≈ 248 dni
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	1	≈ 380 dni
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	1	≈ 38 dni
Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	1	≈ 105 dni
Sąd Rejonowy w Toruniu	1	≈ 61 dni
Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu	2	≈ 64 dni
Sąd Rejonowy Łódź-Śródmieście w Łodzi	3	≈ 60 dni
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	27	≈ 249 dni

(*opracowanie własne*)

Wśród 148 akt spraw sądowych, których przedmiotem było rozpoznawanie zażaleń na zatrzymania dokonane podczas protestów społecznych w latach 2015-2023,

były zaledwie 2 (!) sprawy, tj. II Kp 2819/20[1325] oraz III Kp 1770/20[1326], w których zażalenie zostało rozpoznane jeszcze przed upływem okresu zatrzymania, bowiem zażalenie w obu przypadkach było rozpoznawane dzień po zatrzymaniu. Natomiast, jeśli chodzi o najdłuższe rozpoznanie zażalenia na zatrzymanie, to jest to sprawa o sygn. akt II Kp 61/21[1327], w której do zatrzymania doszło 20 października 2020 roku, a zażalenie rozpoznano 23 marca 2023 roku, zatem czas rozpatrywania zażalenia to dokładnie 2 lata, 5 miesięcy i 3 dni. Spraw, w których okres rozpoznawania zażaleń przekraczał 20 miesięcy było więcej, a każda z tych spraw była rozpoznawana przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie np. II Kp 3308/20[1328] – czas rozpatrywania zażalenia to 1 rok, 8 miesięcy i 18 dni, V Ko 340/22[1329] – czas rozpatrywania zażalenia to 1 rok, 8 miesięcy i 4 dni, V Ko 19/20[1330] – czas rozpatrywania zażalenia to 1 rok, 10 miesięcy i 11 dni oraz sprawa o sygn. akt II Kp 1317/19[1331], w której zażalenie rozpoznano w ciągu 1 roku, 10 miesięcy i 10 dni. Największa rozpiętość czasowa rozpoznawania zażaleń na zatrzymania została odnotowana w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieście w Warszawie, gdzie średni czas rozpoznawania zażaleń na zatrzymania, wyliczony w oparciu o 68 spraw rozpatrzonych merytorycznie, wynosi około 271 dni, a więc niemalże 9 miesięcy oczekiwania na rozpoznanie zażalenia. W pozostałych sądach, czas był zdecydowanie krótszy. W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie, najszybciej rozpoznano zażalenie w sprawie III Kp 884/20[1332], gdzie zajęło to 1 miesiąc i 3 dni, natomiast w dwóch sprawach okres ten zdecydowanie się wydłużył. Tak też w sprawie o sygn. akt III Kp 925/20[1333] zażalenie rozpoznano w ciągu 1 roku, 1 miesiąca i 9 dni, a w sprawie o sygn. akt III Kp 992/20[1334],

[1325] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 25.10.2020 r., II Kp 2819/20.
[1326] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 20.11.2020 r., III Kp 1770/20.
[1327] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 23.03.2023 r., II Kp 61/21.
[1328] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.08.2022 r., II Kp 3308/20.
[1329] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22.
[1330] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20.
[1331] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II Kp 1317/19.
[1332] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 26.11.2020 r., III Kp 884/20.
[1333] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.12.2021 r., III Kp 925/20.
[1334] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 24.01.2022 r., III Kp 992/20.

zażalenie rozpoznano w przeciągu 1 roku i 3 miesięcy. W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie średni czas rozpoznania zażaleń na zatrzymanie, wyliczony w oparciu o 26 spraw, wynosi 169 dni, a więc około 5,5 miesiąca. W Sądzie Rejonowym dla Warszawy Pragi-Południe, autorka zidentyfikowała jedną sprawę będącą przedmiotem niniejszych badań, w której czas jego rozpoznania wynosił 125 dni, co daje wynik 4 miesięcy i 2 dni. W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie, autorka zidentyfikowała jedną sprawę, której przedmiotem było zażalenie na zatrzymanie podczas zgromadzeń w latach 2015-2023, która została rozpoznana w terminie 74 dni, tj. 2 miesięcy i 13 dni. W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Woli w Warszawie, spośród 4 spraw objętych przedmiotowymi badaniami, tylko 1 była rozpoznana następnego dnia od momentu zatrzymania. Natomiast średni czas rozpoznawania zażaleń wyliczony w oparciu o wskazane już wyżej 4 sprawy, wynosi około 167 dni, tj. około 5,5 miesiąca. W Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie, badaniami objętych było 5 spraw, co do których średni czas ich rozpoznania wynosił 3 miesiące i 22 dni. W Sądzie Rejonowym dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu były 3 sprawy objęte badaniami, w których średni czas rozpoznania wynosił około 248 dni, czyli ponad 8 miesięcy. W Sądzie Rejonowym Katowice-Wschód w Katowicach, Sądzie Rejonowym Gdańsk-Północ w Gdańsku, Sądzie Rejonowym Poznań-Stare Miasto w Poznaniu oraz Sądzie Rejonowym w Toruniu autorka zidentyfikowała zaledwie po 1 sprawie w każdym z tych sądów, a czas rozpoznania wynosił odpowiednio w każdym z nich 1 rok i 15 dni (Sąd Rejonowy Katowice Wschód w Katowicach), 1 miesiąc i 8 dni (Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku), 3 miesiące i 16 dni (Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu) oraz 2 miesiące (Sąd Rejonowy w Toruniu). W Sądzie Rejonowym Poznań-Nowe Miasto i Wilda, autorka zidentyfikowała zaledwie 2 sprawy będące w obrębie przedmiotu badań, a ich średni czas rozpoznania to 64 dni, czyli ponad 2 miesiące. W Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi wśród 3 spraw objętych badaniami, średni czas rozpoznania wynosił 60 dni, a więc również około 2 miesięcy. Natomiast w Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie zidentyfikowanych zostało aż 27 spraw, które zostały rozpatrzone merytorycznie, a ich średni czas rozpoznania wynosił około 249 dni, tj. ponad 8 miesięcy. Najszybciej została rozpoznana sprawa o sygn. akt

II Kp 1844/20/S[1335], a okres jej rozpoznania wynosił 1 miesiąc i 27 dni, a najdłużej sprawa o sygn. akt II Ko 102/23/S[1336], a jej rozpoznanie zajęło 1 rok, 2 miesiące i 25 dni.

Biorąc pod uwagę dość długie okresy rozpoznawania zażaleń, trudno zgodzić się, że realizowana jest norma z art. 246 § 2 k.p.k., tj. konieczność niezwłocznego rozpoznania. Oczywiście, wskazuje się w doktrynie, iż z art. 246 § 2 k.p.k. wynika, iż zażalenie powinno być „rozpoznane przed upływem terminu zatrzymania, chyba że jest to niemożliwe lub znacznie utrudnione”[1337]. Jednak mając na względzie, iż spośród 148 spraw, w których rozpoznawano zażalenie na zatrzymanie, w zaledwie 2 sprawach rozpoznano je przed upływem terminu zatrzymania, to należy wówczas wskazać, iż w 98,65 % spraw niemożliwe było rozpoznanie sprawy niezwłocznie. Oczywiście, okolicznością znacznie utrudniającą bądź uniemożliwiającą rozpoznanie zażalenia w sposób niezwłoczny może być bardzo duży wpływ zażaleń na zatrzymania na skutek dużego protestu, który miał miejsce w danym mieście we właściwości tego samego sądu, np. do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie w 2020 r. wpłynęło 552 zażaleń na zatrzymanie w trybie przepisów k.p.k. (zob. Tabela nr 1) oraz 26 zażaleń na zatrzymanie w trybie przepisów k.p.s.w. (zob. Tabela nr 2), co jest najwyższym wpływem wszystkich zażaleń na zatrzymania w tym Sądzie w latach 2015-2023. Jednak niezależnie od powyższego, należy dostrzec, iż średni czas rozpoznawania zażaleń w przedmiocie zażaleń na zatrzymania w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie wynosił około 271 dni i był oparty na sprawach, których wpływ odnotowano nie tylko w 2020 r., ale także 2018 r., 2019 r., 2021 r. czy też 2022 r. Z pewnością tak duży wpływ zażaleń do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie spowodował przeciążenie tego Sądu, jednak, czy było ono uzasadniające rozpoznawanie zażaleń na zatrzymania średnio w okresie 9 miesięcy, a w wielu sprawach przekraczających ponad rok? Odpowiedź na to pytanie ma charakter ocenny, jednak zdaniem autorki, nie zachowano tutaj wymogów niezwłoczności. Należy także wskazać, iż w żadnym innym sądzie objętym badaniami nie odnotowano tak dużego wpływu zażaleń na zatrzymania, a mimo to czas rozpoznawania zażaleń, zdaniem autorki, nie wypełniał przesłanki niezwłoczności. I tak np. średni czas rozpoznawania zażaleń na zatrzymanie spraw objętych badaniami w Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia

[1335] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 13.01.2021 r., II Kp 1844/20/S.
[1336] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 12.01.2024 r., II Ko 102/23/S.
[1337] K. Dudka [w:] M. Janicz, op. cit., art. 246.

w Krakowie wynosił średnio 249 dni, podczas gdy wpływ zażaleń na przestrzeni lat 2015-2023 utrzymywał się na podobnym poziomie. Oczywiście należy mieć na względzie, iż prawdopodobne jest, że w niektórych ze spraw, okolicznościami powodującymi opóźnienie w rozpoznaniu sprawy, mogła być np. choroba sędziego. Celem niniejszych badań nie było każdorazowe badanie przyczyny przewlekłości w każdej ze spraw, jednak autorka chciała zwrócić uwagę na to, iż art. 246 § 2 k.p.k. ma *de facto* charakter iluzoryczny i nie znajduje odzwierciedlenia w praktyce orzeczniczej sądów.

Z pewnością długie oczekiwanie na rozpoznanie sprawy nie jest problemem jednostkowym, a wynika z problemu systemowego, jakim jest przewlekłość postępowań sądowych. Jak wynika z Tabeli nr 6, na rozpoznanie zażaleń, najdłużej czekali skarżący w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie, Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Woli w Warszawie, Sądzie Rejonowym dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu, Sądzie Rejonowym Katowice-Wschód w Katowicach oraz Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, gdzie okres rozpoznania zażaleń przekraczał 160 dni, czyli wynosił ponad 5 miesięcy, a najdłuższy średni czas rozpoznania zażalenia odnotowano w Sądzie Rejonowym Katowice-Wschód w Katowicach, gdzie wynosił on 380 dni, a więc ponad rok. Jednak należy tutaj wziąć pewien margines, mianowicie, w tym Sądzie, autorka badań zidentyfikowała jedną sprawę o przedmiocie niniejszej pracy. Co za tym idzie, średni czas rozpoznania zażalenia to czas rozpoznania tej jednej przedmiotowej sprawy. Przewlekłość postępowań sądowych jest w ostatnich latach jednym z problemów, z którym mierzy się polski wymiar sprawiedliwości, a składa się na niego wiele czynników. W dużej mierze wynikają one z braków kadrowych w polskich sądach oraz ilości wpływających spraw. W ostatnich czasach głośno mówi się, iż praca referendarzy sądowych, asystentów sędziów czy sekretariatów sądowych jest niedoceniana, a pracowników biurowych jest zbyt mało, aby sądy mogły procedować w odpowiednim tempie. Długość postępowań sądowych wynika również m.in. z ilości wzywanych świadków, długiego oczekiwania na opinię biegłego, obszerności spraw, ale też czynników takich jak np. choroba sędziego czy też braków kadrowych. Każdy z tych obszarów ma znaczący wpływ na rozpoznawanie spraw w odpowiednim tempie. Rozpoznawanie zażaleń na zatrzymanie jest *de facto* tzw. sprawą wpadkową, bowiem dalsze rozpoznanie sprawy jest zależne od dalszego rozwoju dochodzenia bądź śledztwa, a zarazem będzie odrębną sprawą rozpoznawaną pod inną sygnaturą, w której sąd będzie

orzekał o winie oskarżonego bądź jej braku. Pomimo tego, iż sprawy zażaleniowe są sprawami wpadkowymi, to jednak dotykają ich również powyżej wskazane problemy polskiego sądownictwa. Praktyka zawodowa autorki pokazuje, że im większe miasto, tym dłuższy jest termin kolejnej rozprawy, a tym samym dłuższy czas rozpoznawania konkretnej sprawy. Nie dziwi już nikogo praktyka sądów w większych miastach, gdzie termin kolejnej rozprawy wyznaczany jest dopiero na kolejny rok. Powyższe odzwierciedla również zaprezentowana tabela, z której wynika, że najdłuższy czas rozpoznania zażaleń jest w Sądzie Rejonowym Warszawa-Śródmieście w Warszawie, Sądzie Rejonowym Katowice-Wschód w Katowicach, Sądzie Rejonowym dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu oraz Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, które są sądami w największych aglomeracjach w Polsce. Oczywiście, długi termin rozpoznawania tych spraw, wynika również z częstej konieczności, szerszego przeanalizowania zgromadzonego materiału dowodowego, a co za tym idzie przeprowadzenia większej ilości posiedzeń. Jednak nadal wątpliwa pozostaje kwestia odstępów między poszczególnymi posiedzeniami, co jest pokłosiem wymienionych już wyżej problemów systemowych polskiego wymiaru sprawiedliwości.

5.5.2 Konstytucja oraz Europejska Konwencja Praw Człowieka jako podstawy rozstrzygnięcia sądowego

Konstytucja jest najwyższym prawem w Rzeczypospolitej Polskiej, a z art. 8 Konstytucji RP wynika zasada bezpośredniości stosowania Konstytucji przez sądy czy inne organy administracji publicznej. Sądy powinny dokonywać rozproszonej kontroli konstytucyjności, tzn. ocena konstytucyjności przepisu oraz jego pominięcie w razie uznania go za niekonstytucyjny bądź kontrola konstytucyjności prawa jako rozwiązanie problemu kolizji[1338]. Rozproszona kontrola konstytucyjności z uwagi na upolitycznienie Trybunału Konstytucyjnego odgrywa kluczową rolę z punku widzenia ochrony nadrzędności Konstytucji[1339]. Jednak, jako pozytywne należy także ocenić odwoływanie się przez sądy powszechne do przepisów Konstytucji. Dlaczego? W doktrynie wskazuje się na prokonstytucyjną wykładnię prawa przez sądy, która wiąże się z przypisywaniem

[1338] P. Jabłońska, *Konstytucyjne podstawy rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa*, PS 2020, nr 11-12, s. 21-33.
[1339] Ibidem.

regulacjom prawnym konstytucyjnej aksjologii, gwarancji czy zasad[1340]. Powyższe prowadzi do „zachowania fundamentalnych dla demokracji konstytucyjnej norm, a więc zachowania stałości systemu prawa w zakresie ochrony konstytucyjnych praw podmiotowych na poziomie wykładniczym, mimo wprowadzenia zmian na poziomie tekstualnym”[1341]. Jednak warto wskazać, że nie zawsze istniała tak duża świadomość istoty i znaczenia Konstytucji RP, a zdaje się, że nabrała ona tak dużej rangi wśród społeczeństwa w momencie, gdy dochodziło do sytuacji jej łamania przez rządzących w latach 2015-2023. Również powoływanie się na przepisy EKPCz nie cieszyło się dużą popularnością wśród sądów i zdaje się, iż nadal jest to problematyczne. Wielu praktyków prawa, edukujących osoby przygotowujące się do wykonywania zawodu adwokata bądź radcy prawnego, wielokrotnie podkreśla rangę przepisów EKPCz, istotę ich stosowania oraz zachęca do używania zarówno przepisów EKPCz, jak i orzecznictwa ETPCz w praktyce zawodowej. Orzecznictwo ETPCz odgrywa istotną rolę w ustawodawstwie krajów będących stronami Konwencji, a jego orzeczenia winny być wykonywane. ETPCz w wyrokach bądź poprzez inne formy swojej działalności daje również rekomendację państwom, jaki aspekt praw powinien zostać naprawiony. Z tego też względu, do obowiązków władz krajowych oraz sądów należy rzetelne wykonywanie wyroków Trybunału, a sądy powinny stosować postanowienia Konwencji oraz orzecznictwo strasburskie z uwzględnieniem zasad i standardów z nich płynących[1342]. Niewykonanie wyroku ETPCz przez organ publiczny, który jest odpowiedzialny za wykonanie wyroku, należy traktować jako niewypełnienie obowiązku wynikającego z art. 46 EKPCz, a zatem można to również traktować jako naruszenie postanowień Konstytucji, a w szczególności art. 9, 87 oraz 91 Konstytucji RP[1343]. W kontekście powyższego, autorka dokonała analizy tego, w ilu sprawach z przebadanych akt, sądy stosowały Konstytucję, a jeśli stosowały, to w jaki sposób. W ten sam sposób, należy przyjrzeć się stosowaniu EKPCz oraz orzecznictwa strasburskiego przez sądy rozpoznające przedmiotowe zażalenia.

[1340] *M. Gutowski, P. Kardas, Sądowa kontrola konstytucyjności prawa. Kilka uwag o kompetencjach sądów powszechnych do bezpośredniego stosowania konstytucji*, Palestra 2016, nr 4, s. 5-30.
[1341] Ibidem.
[1342] L. Garlicki, *Stosowanie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez sądy krajowe a podporządkowanie sędziego Konstytucji i ustawie*, EPS 2023, nr 11, s. 4-12.
[1343] A. Bodnar, *Wykonywanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Polsce. Wymiar instytucjonalny*, Warszawa 2018, s. 47.

Tabela nr 8 przedstawiająca statystykę spraw objętych badaniami, w których sądy zastosowały Konstytucję RP oraz EKPCz

	EKPCz	**Konstytucja**
SR dla Warszawy Śródmieścia	5	20
SR dla m.st. Warszawy	0	5
SR dla Warszawy Pragi-Południe	0	0
SR dla Warszawy-Mokotowa	0	0
SR dla Warszawy-Żoliborza	12	8
SR dla Warszawy-Woli	1	1
SR Gdańsk-Północ w Gdańsku	0	0
SR dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	0	11
SR dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	1	0
SR Poznań Stare Miasto w Poznaniu	0	0
SR Poznań - Nowe Miasto i Wilda	0	0
SR Katowice-Wschód w Katowicach	0	0
SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	1	0
SR w Toruniu	1	1
SUMA:	**21 spraw**	**46 spraw**

(*opracowanie własne*)

Wniosek płynący z tabeli nr 8 jest oczywisty. Zarówno stosowanie Konstytucji, jak i stosowanie EKPCz, jest widoczne w sądach w większych miastach, głównie w Warszawie oraz Krakowie. W Sądzie Rejonowym dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie powołano się na EKPCz w 5 orzeczeniach spośród 70 przebadanych tam akt, natomiast na przepisy Konstytucji powołano się 20 razy, co daje 28,57 %. Jest to bardzo wysoki odsetek spraw, w których zastosowano przepisy bądź orzecznictwo ETPCz. Na drugim miejscu pod względem liczby spraw, w których powołano się na Konstytucję oraz EKPCz jest Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie, gdzie na EKPCz powołano się 12 razy, a na Konstytucję – 8 razy. Nie można zapominać o Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, w którym powołano się 11 razy na przepisy Konstytucji, natomiast nie odwoływano się w orzeczeniach do EKPCz. Pozytywnie należy ocenić działanie Sądu Rejonowego w Toruniu, gdzie w jedynej sprawie, która spełniała kryteria przedmiotowej pracy, sąd powołał się zarówno na przepisy Konstytucji, jak i przepisy EKPCz. Dobrym wynikiem jest również powołanie się na przepisy EKPCz przez Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia w Warszawie. Co prawda, autorka odnotowała powyższy przypadek w jednej sprawie, jednak należy pamiętać, iż jedynie 3 sprawy zostały objęte przedmiotowymi badaniami, co daje

33,33 %. Poniżej, autorka dokona analizy tego w jaki sposób sądy stosowały przepisy Konstytucji oraz EKPCz, a także na jakie aspekty się powoływały.

Sumarycznie, na przepisy Konstytucji powołano się w 46 sprawach[1344] pośród 148 spraw, w których rozpoznawano zażalenia na zatrzymanie podczas zgromadzeń, co stanowi 31,08 %. Z racji tego, iż zatrzymanie jest ingerencją w wolność człowieka to przede wszystkim sądy odwoływały się właśnie do podstawowej zasady konstytucyjnej, jaką jest zasada nienaruszalności konstytucyjnego prawa do wolności. Często stosowały wskazaną zasadę w odniesieniu do oceny zasadności zatrzymania i oceny czy w danym stanie faktycznym zostały spełnione warunki konkretności podstawy faktycznej, która uzasadniałaby zatrzymanie jednostki. W tym celu, sądy wielokrotnie powoływały się na

[1344] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 8.02.2021 r., II Kp 2918/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 2935/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 29.06.2021 r., II Kp 1283/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 17.02.2021 r., II Kp 2899/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 6.07.2021 r., V Ko 103/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.06.2024 r., V Ko 342/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 210/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 19.08.2021 r., V Ko 209/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.07.2024 r., V Ko 340/22; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.11.2021 r., II Kp 543/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 21.06.2021 r., II Kp 685/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 15.02.2019 r., II Kp 2362/18; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 16.07.2021 r., II Kp 136/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 900/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 901/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 24.01.2022 r., III Kp 992/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 962/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 963/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 964/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 981/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 983/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie z 17.07.2020 r., III Kp 846/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023., V Kp 551/23; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023., V Kp 552/23; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023., V Kp 553/23; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023., V Kp 554/23; postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 4.07.2023., V Kp 555/23; postanowienie Sądu Rejonowego w Toruniu z 28.01.2021 r., VIII Kp 681/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.10.2023 r., II Ko 202/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 6.02.2024 r., II Ko 99/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 22.08.2023 r., II Ko 6/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 204/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 203/22/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 29.11.2023 r., II Ko 7/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 8.09..2023 r., II Ko 60/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 17.08.2023 r., II Ko 70/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 11.10.2023 r., II Ko 27/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 5.09.2023 r., II Ko 73/23/S; postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie z 28.11.2023 r., II Ko 74/23/S;

treść art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, która jest gwarantem nietykalności osobistej i wolności osobistej, a pozbawienie bądź ograniczenie wolności jednostki może tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie. W kilku orzeczeniach, sądy dokonywały szerokiej interpretacji art. 41 ust. 1 Konstytucji RP oraz zasady proporcjonalności wyrażonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP pod kątem dopuszczalnej ingerencji w tę wolność oraz sięganie po środki najmniej uciążliwe dla podmiotów, których prawa bądź wolności miałyby doznać ograniczeń. Z uwagi na to, że badaniami objęte były zażalenia na zatrzymania podczas zgromadzeń to nierzadko w postanowieniach sądowych, sądy odwoływały się do wolności zgromadzeń uregulowanej w art. 57 Konstytucji RP, wolności przemieszczania się z art. 52 Konstytucji RP oraz wolności wyrażania opinii wynikającej z art. 54 Konstytucji RP. W kontekście art. 41 ust. 2 Konstytucji RP, który również był podnoszony, sądy nawiązywały w oparciu o ten przepis, do możliwości odwołania się do sądu w celu zbadania legalności zatrzymania. To właśnie w oparciu o ten przepis, wyklarowała się szeroka interpretacja kryterium legalności, zgodnie z którą, jeśli zatrzymanie było nieprawidłowe bądź bezzasadne, to jest jednoznaczne z jego nielegalnością. Zgodnie z taką wykładnią kryterium legalności należy rozumieć po pierwsze, to czy zatrzymanie znajdowało oparcie w obowiązujących przepisach prawa, czy zostało przeprowadzane przez uprawnione do tego organy. Po drugie, należy również ocenić legalność zatrzymania w kontekście zasadności zatrzymania, czy istniały podstawy zatrzymania oraz czy w danych okolicznościach sprawy było ono dopuszczalne, a także co do jego prawidłowości, tj. prawidłowość zastosowanej procedury. Na kanwie rozstrzygnięć sądowych dotyczących zatrzymań podczas zgromadzeń, kwestią wielu uzasadnień pozostawała zasada wyłączności ustawy przy ograniczaniu konstytucyjnych praw. Sądy, powołując się na treść art. 57 Konstytucji RP oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji, a także art. 52 Konstytucji RP, zwracały uwagę na to, iż rozporządzenie jako akt prawny o randzie niższej niż ustawa, nie może ograniczać praw i wolności zagwarantowanych na mocy Konstytucji, bowiem byłoby to możliwe tylko i wyłącznie poprzez wprowadzenie odpowiednich regulacji rangi ustawowej. Co do art. 57 Konstytucji RP, sądy powołując się na jego treść, zauważały, że konstytucyjna wolność organizowania zgromadzeń oraz uczestniczenia w nich nie może być wyłączona poprzez art. 52 k.w., a więc jeśli w danej sprawie doszło do uczestniczenia grupy o przeciwstawnych poglądach niż uczestników zgromadzenia, to jeśli nie dochodzi do zakłócania porządku publicznego oraz utrudniania przebiegu zgromadzenia, nie można mówić o popełnieniu wykroczenia. Bo jak podkreślał sąd w innym orzeczeniu, treść art.

52 k.w. „nie pozbawia przy tym innych osób prawa do demonstrowania dezaprobaty dla poglądów wyrażanych na danym zgromadzeniu, a jedynie ogranicza sposób w jaki dezaprobata ta może być wyrażana”[1345]. W jednym z orzeczeń, sąd wskazywał również na naruszenie art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, tj. konstytucyjne prawo do obrony poprzez uniemożliwienie zatrzymanemu kontaktu z adwokatem bądź radcą prawnym. Konstytucja była również powoływana w kontekście art. 68 ust. 4 Konstytucji RP jako podstawa wprowadzenia przepisów tzw. rozporządzeń covidowych, których celem była ochrona zdrowia, a nie stanowiły one przepisów porządkowych, co uniemożliwiało zatrzymania na podstawie 54 k.w. w zw. z przepisami rozporządzenia.

Jeśli chodzi o stosowanie EKPCz, to w sumie sądy powołały się na ten akt prawny w 21 sprawach[1346], co daje 14,19 %. Jest tutaj widoczna zdecydowana różnica w stosowaniu przepisów Konstytucji, a stosowaniu przepisów EKPCz na niekorzyść dla tego drugiego aktu prawnego. Świadczy to o tym, iż niestety, ale pomimo szerokiego propagowania znaczenia EKPCz dla systemu prawa, a także szeroko zakrojonych szkoleń w tym zakresie dla sędziów, nie stosują oni przepisów EKPCz. Należy pamiętać przede wszystkim o tym, że EKPCz stanowi umowę międzynarodową i nakłada na państwa Strony obowiązek poszanowania jej postanowień[1347]. Ze względu, iż jest to umowa międzynarodowa, to zgodnie z treścią art. 91 ust. 1-2 Konstytucji, stanowi ona część krajowego porządku prawnego oraz przysługuje jej przymiot bezpośredniego stosowania

[1345] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 15 lutego 2019 r., II Kp 2362/18.
[1346] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 2.06.2021 r., II Kp 2661/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 1.06.2020 r., II Kp 3228/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 22.09.2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 14.05.2021 r., II Kp 744/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 11.03.2021 r., II KP 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 903/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 904/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 961/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 900/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 901/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 902/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 24.012022 r., III Kp 992/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 19.05.2021 r., III Kp 115/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 962/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 963/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 964/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 983/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21; postanowienie Sądu Rejonowego w Toruniu z 28.01.2021 r., VIII Kp 681/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 14.05.2019 r., VI Kp 170/19.
[1347] W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, op. cit., s. 76.

oraz pierwszeństwa wobec ustaw krajowych[1348]. Zgodnie z art. 46 ust. 1 EKPCz, Strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami. Co to oznacza w praktyce? Mianowicie, „(…) państwo nie może kontestować wyroku stwierdzającego naruszenie Konwencji i iż jest prawnie zobowiązane do podjęcia określonych kroków w celu zadośćuczynienia wyrokowi."[1349] W sytuacji, w której ETPCz zasądzi odszkodowanie lub zadośćuczynienie oraz koszty postępowania, państwo powinno wypłacić określoną w wyroku sumę na rzecz skarżącego bez zbędnej zwłoki[1350]. Natomiast jeśli przyczyną stwierdzenia naruszenia przez ETPCz był np. wyrok wydany wobec jednostki, implementacja wyroku ETPCz winna sprowadzać się do wznowienia postępowania[1351]. Z kolei w przypadku, „Jeżeli źródłem naruszenia Konwencji nie było orzeczenie sądowe, lecz bezpośrednie działanie ustawodawstwa krajowego sprzecznego z Konwencją, to państwo powinno przedsięwziąć środki natury legislacyjnej w celu usunięcia stanu niezgodności między Konwencją a ustawodawstwem krajowym."[1352] Co istotne, „W odniesieniu do wyroków stwierdzających naruszenie kwestia rozumianego w ten sposób «wykonywania» (realizacji) wyroków ETPCz nie zamyka się w układzie procesowym Trybunał - skarżący - państwo pozwane. Wyrok ETPCz, w szczególności jeżeli pośrednio kwestionuje konkretne rozwiązania legislacyjne, będzie, a ściślej - powinien rzutować, także na pozostałe umawiające się państwa."[1353] Przedstawiciele doktryny stoją na stanowisku, że stosowanie EKPCz należy do właściwości wszystkich sądów i jest konieczne, by dokonywało się już na niższych szczeblach systemu sądowego, a największe znaczenie ma ono na etapie postępowania pierwszej instancji, bowiem wtedy są wyznaczone pewne ramy, które ukierunkowują dane postępowania[1354]. Stosowanie postanowień Konwencji powinno opierać się na braniu jej pod uwagę oraz uwzględnianiu, co powinno być realizowane poprzez ocenę, czy dane postanowienie Konwencji bądź wyrok Trybunału będzie miał znaczenie dla wydanego wyroku przez sąd krajowy, a następnie sąd winien zastosować przepisy, które najbardziej oddają temu charakter. Jeśli dojdzie do kolizji ustawodawstwa krajowego z ustawodawstwem Trybunału, zadaniem sądu krajowego jest

[1348] L. Garlicki, *Stosowanie Europejskiej Konwencji…*, op. cit.
[1349] J. Skrzydło, *Wykonanie wyroku ETPCz*, EPS 2010, nr 11, s. 4-13.
[1350] Ibidem.
[1351] W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, op. cit., s. 92.
[1352] J. Skrzydło, *Wykonanie wyroku ETPCz,* op. cit.
[1353] P. Grzegorczyk, *Skutki wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym*, PS 2006, nr 6, s. 3.
[1354] L. Garlicki, *Stosowanie Europejskiej Konwencji…*, op. cit.

dokonanie takiej wykładni, która będzie do pogodzenia z postanowieniami Konwencji, a jeśli nie będzie to możliwe to rodzi się „(…) obowiązek sądu do pominięcia przepisu ustawy w zakresie, w jakim miałby kształtować normę determinującą treść orzeczenia”[1355]. Stosowanie Konwencji przez sądy krajowe jest ważne, bowiem z jednej strony to Konwencja stoi na straży praw i wolności człowieka, a po drugie właściwe stosowanie regulacji Konwencji w prawie krajowym, miałoby przełożenie na odsetek spraw przeciwko Polsce, które trafiają do Trybunału. Dokonując badań aktowych na potrzeby niniejszej pracy, autorka dokonała również analizy pod kątem stosowania (powoływania się) przez sądy rozpatrujące zażalenia na orzecznictwo strasburskie bądź też na przepisy Konwencji. Oczywiście najczęściej stosowanym przepisem był art. 5 EKPCz oraz orzecznictwo. I tak na przykład, sądy wywodziły z art. 5 EKPCz definicję podejrzenia popełniania przestępstwa, odróżniając go od podejrzenia przypuszczenia przestępstwa. W kontekście tego, sądy wskazywały, iż w sprawie *Bernatowicz przeciwko Polsce*, Trybunał wskazywał na to, że podejrzenie popełnienia przestępstwa nie wymaga posiadania przez organy ścigania takich dowodów, jakimi należy już dysponować na etapie przedstawienia zarzutów, a należy pamiętać, iż art. 5 ust. 1 lit. c EKPC, który wskazuje na możliwość „zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu”. Należy przypomnieć, iż przepis ten wskazuje na uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, podczas gdy polski ustawodawca w art. 245 k.p.k. formułuje uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa, które jest pojęcie zdecydowanie szerszym. W doktrynie pojawiają się głosy, aby art. 5 ust. 1 lit. c EKPCz stosować wprost, tzn. za przesłankę zatrzymania stosować uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa[1356]. Jednakże należy zauważyć, iż w sprawie *Bernatowicz przeciwko Polsce*, wskazuje się, że uzasadnione podejrzenie „zakłada istnienie okoliczności faktycznych lub informacji, które przekonałyby obiektywnego obserwatora o tym, iż zainteresowana osoba mogła była popełnić przestępstwo”[1357]. Co więcej, z cytowanego orzeczenia można zauważyć, że sam Trybunał wyraźnie odróżnia uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa od uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa ze wskazaniem, iż to drugie

[1355] Ibidem.
[1356] J. Skorupka, *Zatrzymanie procesowe…,* op. cit., s. 20-21.
[1357] Decyzja ETPCz z 12.01.2010 r., 69122/01, *Bernatowicz przeciwko Polsce,* HUDOC.

jest wystarczające do zatrzymania osoby. Spełnienie tych przesłanek stanowi podstawę zabezpieczenia przed arbitralnym stosowaniem zatrzymania. Stosowanie Konwencji w oparciu o art. 5 ust. 1 lit. c oraz decyzję w sprawie *Bernatowicz przeciwko Polsce* zidentyfikowano w 14 sprawach[1358] spośród 21, w których powołano się na przepisy Konwencji bądź orzecznictwo ETPCz. W kontekście arbitralności zatrzymania, która pozostaje istotna w kontekście oceny zasadności zatrzymania, sądy powoływały się także na wyrok w sprawie *Ladent przeciwko Polsce*. Sądy zwracały uwagę na konieczność kontroli, czy konkretne zatrzymanie z uwzględnieniem okoliczności faktycznych, nie miało cech arbitralności w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz. Jak wskazał jeden z sądów rozpatrujących zażalenie na zatrzymanie, „Arbitralność zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ETPCz zaistnieje w przypadku, gdy rzeczywisty cel zatrzymania osoby nie koresponduje w istocie z celem, jakim jest zabezpieczenie osoby podejrzanego dla wymiaru sprawiedliwości oraz gdy cel ten może zostać spełniona za pomocą innych, mniej naruszających prawa człowieka środków (tak: ETPC w wyroku w sprawie Ladent vs. Polska, nr 11036/03).”[1359] Orzecznictwo ETPCz było również dość często powoływane przez sądy, które rozpatrując zażalenie na zatrzymanie, rozważały kwestię tego, czy w sprawie w ogóle miało miejsce zatrzymanie. Ta kwestia była ważna, chociażby z uwagi na fakt, że funkcjonariusze Policji nie sporządzali protokołu zatrzymania, uważając, że do zatrzymania nie doszło. Natomiast, samo niesporządzenie protokołu zatrzymania, nie może pozbawiać osoby prawa do złożenia zażalenia na zatrzymanie, gdy granica między tzw. „zatrzymaniem w celu ustalenia tożsamości”, a zatrzymaniem *sensu stricto* została przekroczona. W tej kwestii, sądy powoływały się na sprawy *Foka przeciwko Turcji*[1360] oraz *Gillian i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii*[1361],

[1358] Por. postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 903/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 904/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 961/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 900/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 901/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 902/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 24.012022 r., III Kp 992/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 19.05.2021 r., III Kp 115/21; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 962/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 8.01.2021 r., III Kp 963/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 964/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 1.06.2021 r., III Kp 983/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu z 25.02.2022 r., V Kp 332/21; postanowienie Sądu Rejonowego w Toruniu z 28.01.2021 r., VIII Kp 681/20.

[1359] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z dnia 14 maja 2019 r., VI Kp 170/19.

[1360] Wyrok ETPCz z 24.06.2008 r., 28940/95, *Foka przeciwko Turcji*.

[1361] Wyrok ETPCz z 12.01.2010 r., 4158/05, *Gillan i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii*.

z których wyciągały wniosek, że nawet krótki okres ograniczenia swobody przemieszczania się może zostać uznany za pozbawienie wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 EKPCz, jeżeli jest on związany z elementem przymusu ze strony funkcjonariuszy państwa[1362]. Powoływano się również na sprawę *Shimovolos przeciwko Rosji*[1363], z której płyną takie same wnioski. Mianowicie, przy ocenie, czy doszło do zatrzymania, należy brać pod uwagę takie okoliczności jak rodzaj, czas trwania, skutki oraz sposób wykonania przedmiotowego środka, a „Różnica pomiędzy pozbawieniem wolności a ograniczeniem wolności jest jedynie różnicą w zakresie stopnia i intensywności, a nie w zakresie charakteru lub treści."[1364] Warto w tym miejscu przywołać najnowsze orzecznictwo ETPCz w tej materii, które co prawda z uwagi na okres badań aktowych, nie mogło być powoływane przez sądy, to jest to orzeczenie przełomowe, bowiem odnosi się do sytuacji, w której doszło do otoczenia dziennikarski kordonem policyjnym, bez możliwości jego opuszczenia przez określony czas, tj. około 2 godzin, co zdaniem sądu krajowego nie nosiło znamion zatrzymania. Mowa tutaj o sprawie *Siedlecka przeciwko Polsce*[1365], w której wyrok zapadł 31 lipca 2025 r. ETPCz stwierdził naruszenie art. 5 ust. 1 EKPCz, uznając, że w sprawie brak było podstaw prawnych do zatrzymania, a rząd nie wykazał, aby cały okres faktycznego pozbawienia wolności był konieczny do przeprowadzenia weryfikacji tożsamości. Co do tej sprawy, głos zabrał M. Szwed, który wskazuje, iż „Ten wyrok ma istotne znaczenie dla ochrony wolności zgromadzeń w Polsce. Trybunał potwierdził, że praktyki takie jak otaczanie uczestników zgromadzeń kordonem i uniemożliwianie im opuszczenia określonego obszaru przez dłuższy czas, mogą stanowić pozbawienie wolności. Stosowanie ich bez odpowiedniej podstawy prawnej, jedynie pod pretekstem legitymowania uczestników, może więc prowadzić do naruszenia art. 5 EKPC."[1366] W jednej ze spraw objętych badaniami, sąd odwołał się do art. 3 EKPCz, jednocześnie stwierdzając jego naruszenie z uwagi na niespełnienie standardów norm żywnościowych co do osoby zatrzymanej. Najszerszą analizę, dokonaną w oparciu o przepisy prawa europejskiego oraz międzynarodowego, dokonał

[1362] Postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 11 marca 2021 r., II Kp 1317/19; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 22 września 2021 r., V Ko 19/20; postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 1 czerwca 2020 r., II Kp 3228/19.
[1363] Wyrok ETPCz z 21.06.2011 r., 30194/09, *Shimovolos przeciwko Rosji.*
[1364] Wyrok ETPCz z 21.06.2011 r., 30194/09, *Shimovolos przeciwko Rosji*, § 49.
[1365] Wyrok ETPCz z 31.07.2025 r., 13375/18, *Siedlecka przeciwko Polsce*.
[1366] Artykuł dostępny na stronie internetowej Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, *Siedlecka p. Polsce. ETPC: zatrzymanie dziennikarki stanowiło naruszenie prawa do wolności*, https://hfhr.pl/aktualnosci/siedlecka-p-polsce-wyrok-etpc (dostęp: 06.08.2025 r.).

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie. Dokonując oceny zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania, sąd skupił się na znaczeniu wolności wyrażania opinii oraz wolności zgromadzeń w oparciu o postanowienia Konwencji, KPP oraz MPPOiP. Sąd w oparciu o art. 10 EKPCz, art. 11 EKPCz, art. 21 MPPOiP oraz art. 12 KPP UE doszedł do przekonania, iż uczestniczenie w spontanicznym zgromadzeniu zawiązanym w związku z opublikowaniem orzeczenia TK z 22 października 2020 roku w sprawie dopuszczalności przerywania ciąży, stanowi realizacje prawa do wolności, wyrażania swojej opinii, poprzez pokojowe, spontaniczne zgromadzenie.

5.6 Podsumowanie przeprowadzonych badań aktowych

Na potrzeby niniejszej pracy, autorka dokonała szczegółowej analizy 148 akt spraw, w których sądy rozpoznawały zażalenia na zatrzymanie podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. Trzeba zaznaczyć, iż w rzeczywistości tych spraw było o wiele więcej, jednak niemożliwym było przeprowadzenie analizy wszystkich spraw, których przedmiotem było rozpoznanie zażaleń na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023. Spośród 1167 akt spraw sądowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania, autorka wyodrębniła 148 akt spraw sądowych, których przedmiotem były zażalenia na zatrzymania podczas protestów społecznych w latach 2015-2023, co stanowi 12,68 %.

Tabela nr 9 przedstawiająca podsumowanie spraw będących przedmiotem badań aktowych

UCHYBIENIE	LICZBA SPRAW
BEZZASADNOŚĆ	84 spraw
NIEPRAWIDŁOWOŚĆ	67 spraw
NIELEGALNOŚĆ	21 spraw

(*opracowanie własne*)

Powyższa tabela prezentuje podsumowanie uchybień stwierdzonych przez sądy w orzeczeniach będących przedmiotem badań aktowych. Bezzasadność zatrzymania stwierdzono w aż 84 sprawach, co stanowi 56,76 % spraw. Stwierdzenie przez sądy

bezzasadności zatrzymania jest jednoznaczne z tym, że w danej sprawie okoliczności faktyczne nie uzasadniały zastosowania instytucji zatrzymania, a zatem negatywnie oceniono kryteria takie jak celowość zatrzymania, jego proporcjonalność oraz arbitralność. Tak duży odsetek spraw, w których stwierdzono bezzasadność zatrzymań podczas zgromadzeń pozwala na sformułowanie tezy, że organy ścigania dopuszczały się nadmiernej ingerencji w wolność jednostki poprzez bezzasadne zatrzymania, mającej na celu utrudnianie korzystania z wolności zgromadzeń oraz wolności wyrażania własnych poglądów, która na tamtym etapie nie sprzyjała ówcześnie rządzącej władzy. W 67 sprawach stwierdzono nieprawidłowość zatrzymań, co stanowi 45,27 %. Stwierdzenie nieprawidłowości zatrzymania polega na ocenie sposobu przeprowadzania czynności, a więc ocenie zatrzymania pod kątem technicznych wykonywanych czynności, a więc czy zatrzymany został pouczony o przysługujących mu prawach, czy został zapewniony kontakt zatrzymanego z adwokatem bądź radcą prawnym na jego żądanie, czy umożliwiono zatrzymanemu skorzystanie z toalety, czy nie doszło do nadmiernego stosowania środków przymusu bezpośredniego. Odsetek spraw, w których doszło do stwierdzenia nieprawidłowości jest na tyle duży, że pozwała na sformułowanie wniosku, iż funkcjonariusze Policji nie są dostatecznie przeszkoleni w materii ich podstawowych obowiązków, które powinni wykonywać w stosunku do osób zatrzymanych. Istotny pozostaje związek powyższych nieprawidłowych zachowań funkcjonariuszy z tym, iż miały one miejsce podczas zatrzymań na zgromadzeniach w latach 2015-2023 i z tego tytułu rodzi się wiele pytań. Czy wynikały one z działania pod presją czasu z uwagi na skalę zatrzymań czy może były wynikiem działania pod presją mediów, które w tamtym czasie szeroko nagłaśniały wszelkie nieprawidłowości w pracy funkcjonariuszy? Czy przyczyną powyższego mogły być odgórne polecenia przełożonych w jaki sposób postępować z osobami zatrzymanymi na zgromadzeniach? Czy może są one wynikiem większego problemu wynikającego z braku odpowiedniego przeszkolenia funkcjonariuszy Policji? Co do kryterium legalności zatrzymania, stwierdzono ją zaledwie w 21 sprawach, co stanowi 14,19 %. Dlaczego nielegalność zatrzymań stwierdzono w tak małej ilości spraw? Mianowicie, tak niski odsetek spraw, w których stwierdzono nielegalność zatrzymania ma swoje źródło w problemach interpretacyjnych samego kryterium legalności. Jak zostało przedstawione we wcześniejszej części pracy, duża część sądów stosuje najwęższe kryterium legalności, tj. rozpatruje czy zatrzymanie zostało dokonane przez uprawniony do tego organ, czy nie zostało dokonane wobec osoby objętej immunitetem zabraniającym jej zatrzymania oraz ewentualnie, czy nie

został przekroczony ustawowy czas zatrzymania. Kryterium legalności w oparciu o drugą, szerszą wykładnię, poza elementami z najwęższej wykładni, zakłada również zbadanie, czy znajduje ona umocowanie w obowiązujących przepisach k.p.k., k.p.s.w. oraz ustawy o Policji. Jednakże tutaj również można napotkać pewne rozbieżności, bowiem część sądów opierała się tylko na teoretycznym założeniu, że skoro przepisy mówią o zatrzymaniu to jest ono legalne. Część sądów odnosiła to do okoliczności faktycznych konkretnej sprawy, zatem jeśli w danej sprawie nie została spełniona któraś z przesłanek, tym samym nie było umocowania do zatrzymania, a więc nie było ono zgodne z prawem. Trzecia wykładnia legalności jest najszersza, bowiem odnosi się do art. 41 ust. 2 Konstytucji RP i zakłada nie tylko to, czy czynność znalazła oparcie w obowiązujących przepisach prawa oraz, czy została przeprowadzona przez uprawnione do tego organy, ale również zbadanie, czy ziściły się przesłanki pozwalające na zatrzymanie osoby, czyli *de facto* zasadność zatrzymania oraz zbadania prawidłowości procedury, czyli prawidłowości zatrzymania w rozumieniu k.p.k. Ze względu na tak różnorodną wykładnię tego kryterium, odsetek spraw w zakresie nielegalności zatrzymania był tak niski. Jeśli sąd stosował pierwszą, najwęższą wykładnię, automatycznie stwierdzał legalność zatrzymania, bo w każdej ze spraw zatrzymania dokonywali funkcjonariusze Policji, którzy z mocy ustawy są uprawnieni do zatrzymywania oraz co do zasady dokonywano tego wobec osób nieobjętych immunitetami.

Tabela nr 10 przedstawiająca liczbę spraw przy zastosowaniu poszczególnej wykładni kryterium legalności zatrzymania

RODZAJ WYKŁADNI	LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH ZASTOSOWANO DANĄ WYKŁADNIĘ	LEGALNOŚĆ ZATRZYMANIA	NIELEGALNOŚĆ ZATRZYMANIA
WYKŁADNIA NR 1	93 sprawy	92 sprawy	1 sprawa
WYKŁADNIA NR 2	31 spraw	17 spraw	14 spraw
WYKŁADNIA NR 3	9 spraw	3 sprawy	6 spraw

(*opracowanie własne*)

Tabela nr 10 przedstawia liczbę spraw przy zastosowaniu poszczególnych wykładni kryterium legalności zatrzymania, przy czym wykładnia nr 1 to wykładnia

najwęższa, tj. biorąca pod uwagę czy zatrzymania dokonali uprawnieni do tego funkcjonariusze Policji, czy dokonano zatrzymania wobec osoby nieobjętej immunitetem zakazującym zatrzymanie oraz ewentualnie czy nie przekroczono 48-godzinnego czasu zatrzymania. Wykładnia nr 2 to wykładnia biorąca pod uwagę wszystko to co wykładnia nr 1 oraz dodatkowo analizie zostaje poddane to, czy zatrzymanie ma umocowanie w obowiązujących przepisach prawa. Natomiast wykładnia nr 3 to najszersza wykładnia, uwzględniająca przepisy Konstytucji oraz wskazująca, że legalność zatrzymania należy rozpatrywać szeroko, biorąc pod uwagę również jego zasadność oraz prawidłowość. Najczęściej stosowaną wykładnią była wykładnia nr 1 i to też przy jej zastosowaniu najczęściej orzekano legalność zatrzymania, bo aż w 92 sprawach, co stanowi 98,92 % zatrzymań legalnych przy użyciu tej wykładni. Tylko w jednej ze spraw stwierdzono nielegalność zatrzymania, jednakże wynikała ona z tego, że sąd w tej jednej sprawie orzekł, iż zatrzymanie skarżącego było zasadne, legalne i prawidłowe do momentu, gdy nie minął niezbędny czas do przeprowadzenia z nim czynności, jednak niezasadne, nielegalne i nieprawidłowe było zatrzymanie skarżącego aż do momentu orzekania przez sąd w ramach kontroli zatrzymania. Sąd wziął także pod uwagę, iż 48-godzinny czas zatrzymania nie jest automatycznym wyznacznikiem, a kluczowy jest czas niezbędny do osiągnięcia celu zatrzymania. Jak więc można dostrzec, wykładnia nr 1 w znacznej ilości spraw sprzyja stwierdzaniu legalności zatrzymania. Co więcej, przy stosowaniu tej wykładni, część sądów na pierwszy rzut oka odwoływała się art. 244 § 1 k.p.k., art. 45 §1 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji, ale *de facto* sprowadzało się to tylko do oceny teoretycznej. W rzeczywistości, sądy wskazywały, iż wskazane wyżej przepisy faktycznie upoważniają funkcjonariuszy do zatrzymania, ale nie analizowały tego pod kątem spełnienia poszczególnych przesłanek w odniesieniu do stanu faktycznego sprawy. Jeśli chodzi o wykładnię nr 2 to zastosowano ją w 31 sprawach, przy czym w 17 stwierdzono legalności zatrzymania, a w 14 sprawach nielegalność zatrzymania, co daje 54,84 % legalnych zatrzymań i 45,16 % nielegalnych zatrzymań. Tutaj mieszczą się sprawy, w których sądy przy zastosowaniu tych samych przepisów, zwracały uwagę na to, czy w danych okolicznościach doszło do ziszczenia się konkretnych wymaganych przepisami przesłanek. Stąd też w każdej z tych spraw, w których stwierdzono nielegalność zatrzymania, z zastosowaniem drugiej wykładni, stwierdzano również niezasadność, bowiem stanowią one nierozłączną całość. Zdaniem autorki stosowanie pierwszej interpretacji, czyli ocena zgodności z obowiązującym prawem tylko na podstawie tego, że przepisy wskazują, iż funkcjonariusze są uprawnieni do

zatrzymywania osób, bez odniesienia tego do okoliczności danej sprawy nie ma sensu. Jak można bowiem oceniać zgodność z prawem czynności zatrzymania, nie odnosząc się do jej podstaw oraz jej przebiegu w praktyce. Druga interpretacja, oceniająca zgodność z obowiązującym prawem, bierze także pod uwagę kryterium zasadności zatrzymania, tj. bada czy w danych okolicznościach faktycznych, funkcjonariusze byli uprawnieni do zatrzymania danej osoby. Jednak, warto przyjrzeć się trzeciej wykładni kryterium legalności zatrzymania, bowiem najpełniej oddaje sens legalności zatrzymania. Skoro zatrzymanie było niezasadne i nieprawidłowe to zarazem nie było zgodne z obowiązującym prawem, a więc było nielegalne. Takie rozumowanie kryterium legalności wynika z art. 41 ust. 2 Konstytucji RP, który zdaniem autorki ma największy sens pod kątem oceny kryterium legalności, bowiem najbardziej oddaje sens legalności. Dokonując badań aktowych, autorka niejednokrotnie zetknęła się ze sprawami, w których dochodziło wręcz do pobicia osoby zatrzymanej przez funkcjonariuszy, a takie zatrzymanie zostawało uznawane za legalne, a sama okoliczności pobicia wpływała tylko na nieprawidłowość zatrzymania. Biorąc pod uwagę takie okoliczności, trudno zaakceptować za prawidłową wykładnię nr 1 i 2. Choć trzeba zastanowić się, czy taki cel przyświecał ustawodawcy, bowiem skoro ocena legalności zatrzymania miałaby obejmować również jego zasadność i prawidłowość, to czy w art. 246 k.p.k. zostałyby wyodrębnione osobne kryteria sądowej kontroli zatrzymań, tj. legalność, zasadność oraz prawidłowość? Skoro więc kryteria podzielono właśnie w ten sposób, to zdaje się, że celem ustawodawcy było właśnie rozbicie na poszczególne kryteria i odmienna interpretacja legalności zatrzymania zarówno w kontekście k.p.k., jak i Konstytucji RP. Z drugiej jednak strony, art. 41 ust. 2 Konstytucji RP może być wyznacznikiem tego, w jaki sposób interpretować legalność zatrzymania, a więc właśnie w sposób najbardziej szeroki, tj. z uwzględnieniem okoliczności faktycznych danej sprawy. Trudno bowiem orzec legalność zatrzymania, nie biorąc pod uwagę tego, że zatrzymanie nie miało jakichkolwiek podstaw faktycznych oraz było nieprawidłowo przeprowadzone np. funkcjonariusze użyli wobec zatrzymanego nadmiernych środków przymusu bezpośredniego bądź dopuścili się aktów przemocy wobec zatrzymanego. Biorąc pod uwagę, że mamy do czynienia z najwyższą wartością, jaką jest wolność jednostki, to zdaniem autorki należy interpretować legalność zatrzymania w sposób możliwie szeroki, dlatego z uwzględnieniem jego zasadności oraz prawidłowości.

Problemem odnotowanym podczas przeprowadzania badań aktowych, z pewnością jest średni czas rozpoznawania zażaleń na zatrzymania w sprawach objętych badaniami aktowymi, obliczony na podstawie tabeli nr 7 przedstawiającej średni czas rozpoznawania zażaleń na zatrzymania w poszczególnych sądach, wynosi w zaokrągleniu 151 dni, a więc niespełna 5 miesięcy. Dla przypomnienia, zgodnie z treścią art. 246 § 2 k.p.k. „Zażalenie przekazuje się niezwłocznie sądowi rejonowemu miejsca zatrzymania lub prowadzenia postępowania, który również niezwłocznie je rozpoznaje.". Natomiast, jak wskazuje § 3 wspomnianego już wyżej przepisu „W razie uznania bezzasadności lub nielegalności zatrzymania sąd zarządza natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego." Co do pierwszej kwestii, należy poddać w wątpliwość kryterium niezwłoczności. Dla przykładu, najdłuższe rozpatrywanie zażalenia trwało aż 2 lata, 5 miesięcy i 3 dnia, a najkrócej rozpoznanie zażalenia miało miejsce w dwóch sprawach, w których doszło do jego rozpoznania w ciągu 1 dnia, a tym samym możliwe było natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego. Jednakże natychmiastowe zwolnienie miało miejsce tylko w jednej sprawie, z uwagi na fakt, że w drugiej sprawie, która została rozpoznana kolejnego dnia po zatrzymaniu, sąd nie uwzględnił zażalenia, a tym samym orzekł o zasadności, prawidłowości oraz legalności zatrzymania. Z powyższego wysuwa się wniosek, iż art. 246 § 3 k.p.k. ma nikłe zastosowanie w praktyce z uwagi na bardzo długi czas rozpoznawania zażaleń. Trudno winić w tym zakresie przepisy k.p.k., bowiem one wskazują, że czas rozpoznania zażaleń powinien być niezwłoczny. Problemu w zbyt długim rozpoznawaniu zażaleń należy upatrywać w problemie systemu polskiego wymiaru sprawiedliwości, bowiem od lat nieobcy jest temat przewlekłości postępowań sądowych. W ramach przeprowadzonych badań aktowych, analizie została poddana również problematyka stosowania przez sądy krajowe rozpoznające zażalenia na zatrzymania, a w tym przypadku zatrzymania protestów społecznych w latach 2015-2023, przepisów Konstytucji RP oraz EKPCz. Istota przepisów Konstytucji oraz EKPCz została już wielokrotnie podkreślana na łamach niniejszej pracy. Natomiast, pomimo tak kolosalnego znaczenia wspomnianych już aktów prawnych, nie są one stosowane zbyt często. Na przepisy Konstytucji RP powoływano się w 46 sprawach, natomiast na przepisy EKPCz oraz orzecznictwo ETPCz powoływano się w 21 sprawach. Bezpośrednie stosowanie przez sądy krajowe przepisów EKPCz oraz odpowiednia znajomość orzecznictwa ETPCz zapewni większą efektywność ochrony praw i wolności obywateli. Co do Konstytucji, to pamiętając, iż stanowi ona najwyższe prawo Rzeczypospolitej Polskiej, warto by było, aby sądy krajowe, znając jej przepisy,

powoływały się na nią, chociażby z uwagi na jej znaczenie dla systemu prawa. Oczywiście, nie chodzi tutaj o to, aby w każdym wyroku sądy powoływały się na Konstytucję czy EKPCz, natomiast warto, aby podkreślały znaczenie i istotę przepisów Konstytucji oraz EKPCz, aby obywatele będący stronami postępowania, wiedzieli o znaczeniu tych przepisów. Ponadto z pewnością miałyby niemały wpływ na wzrost świadomości społecznej ochrony praw i wolności wynikających z EKPCz, bowiem nie każdy obywatel RP zdaje sobie sprawę z istnienia takiej Konwencji.

Rozdział VI.
Instrumentalne wykorzystywanie instytucji zatrzymania – problemy systemowe oraz obszary wymagające poprawy

6.1 Analiza akt objętych badaniami ze względu na rodzaje zgromadzeń

W latach 2015-2023 władzę w Polsce sprawowała Zjednoczona Prawica, tj. koalicja prawicowych partii politycznych, w której skład wchodziła m.in. partia Prawo i Sprawiedliwość. Rządom ówczesnej władzy towarzyszyło wiele kontrowersyjnych działań, które były szeroko kontestowane przez dużą część społeczeństwa. Celem niniejszej pracy nie jest szczegółowa analiza ani ocena działań podejmowanych przez ówczesną władzę, jednakże wskazanie ich jako przyczynę organizowania zgromadzeń oraz uczestniczenia w nich przez dużą część społeczeństwa. Jednak problemem nie było organizowanie czy uczestniczenie w nich, ale instrumentalne wykorzystywanie instytucji zatrzymania w celu tłumienia[1367] protestów społecznych oraz wywołania efektu mrożącego, mającego na celu zniechęcenie społeczeństwa do wyrażania własnych poglądów, a tym samym do korzystania z konstytucyjnych praw i wolności[1368]. To właśnie sceptyczne nastawienie ówcześnie rządzących wywoływało jeszcze większą niechęć społeczeństwa do władzy. Co więcej, często to nawet opozycja angażowała się w liczne protesty[1369] i stawała w obronie osób zatrzymanych. Jednak gdzie leży podłoże problematyki wykorzystywania instytucji zatrzymania? Policja jest organem podległym pod Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (dalej: MSWiA), a powoływanie czy odwoływanie Komendanta Głównego Policji należy do kompetencji Prezesa Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Już na tym poziomie wysuwa się znaczne podporządkowanie, a tym samym upolitycznienie Policji, które ma niemały wpływ na funkcjonowanie tej jednostki. Hierarchiczność Policji

[1367] Ówcześnie rządzący tłumili protesty społecznie nie tylko poprzez instrumentalne wykorzystywanie instytucji zatrzymania, ale także poprzez podporządkowane im media publiczne. Media publiczne stosując tzw. miękką represję dążyły do zyskania poparcia społecznego do kontrolowania oraz tłumienia protestów społecznych. Więcej na ten temat: J. Rak, *Generating Public Engagement to Control Protests: State-managed Vigilantism in Poland*, Javnost – The Public 2023, v. 30(3), s. 322-338.

[1368] A. Ploszka, M. Szczaniecki, Raport Amnesty International „*Dajcie mi człowieka, a znajdzie się paragraf. O instrumentalnym stosowaniu Kodeksu wykroczeń do tłumienia protestów”,* op. cit. (dostęp: 04.06.2025 r.).

[1369] Interesujące badania na temat udziału opozycji parlamentarnej w protestach oraz wpływu populizmu na zaangażowanie opozycji w protesty bądź też jego braku, przeprowadzone na próbie badawczej obejmującej 19 krajów demokratycznych, zostały zrealizowane przez G. Martínez Fuentes oraz A. Natera, więcej na ten temat: G. Martínez Fuentes, A. Natera, *When does the parliamentary opposition take to the streets? Social protest against government COVID-19 policy*, West European Politics 2025, v. 48(2), s. 371-397.

wynika z zarządzenia Nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji[1370]. Jak wynika z § 2 wskazanego zarządzenia: „Funkcjonowanie organizacji hierarchicznej polega na: 1) przestrzeganiu określonej ustawami i przepisami wykonawczymi do ustaw właściwości terytorialnej i rzeczowej organów Policji; 2) przestrzeganiu określonych przepisami prawa zasad podejmowania decyzji i wydawania rozkazów lub poleceń, związanych z wykonywaniem zadań Policji; 3) stosowaniu drogi służbowej oraz określonych w niniejszym zarządzeniu sposobów i metod wykonywania czynności przez przełożonych oraz podwładnych; 4) stosowaniu się do określonych w niniejszym zarządzeniu zasad postępowania, wynikających ze starszeństwa stopni policyjnych." Jest to więc wieloszczeblowy system podporządkowania, w którym niższy szczebel podlega organom nadrzędnym w całym zakresie swej działalności zarówno pod względem służbowym i personalnym[1371]. Mianowicie, wiąże się to z tym, iż funkcjonariusze Policji podporządkowani Komendantowi Głównemu Policji, są zobowiązani do wykonywania wydawanych przez niego poleceń, które często mogą mieć charakter polityczny. Argumentem uzasadniającym taki tok rozumowania mogą być chociażby kontrowersyjne wytyczne kierowane przez ówczesnego Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego do prokuratur w całej Polsce, zgodnie z którymi „każde zachowanie osoby organizującej nielegalną demonstrację albo podżegające lub nawołującej do udziału w niej winno być przede wszystkim oceniane w kontekście wyczerpywania znamion czynu zabronionego z art. 165 par. 1 pkt 1 kk w zakresie sprowadzenia niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia osób poprzez spowodowanie zagrożenia epidemiologicznego"[1372]. Powyższe dyrektywy pod adresem prokuratorów wywołały lawinę komentarzy, a sprawą zainteresował się Rzecznik Praw Obywatelskich, który poddał w wątpliwość kwestię popełnienia wykroczenia, tj. realizację znamion wykroczenia z art. 165 § 1 pkt 1 k.k. poprzez realizację konstytucyjnej wolności, która nie było skutecznie ograniczona[1373].

[1370] Zarządzenie Nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 89 z późn. zm.).
[1371] F. Dąbrowa, *Apolityczność policji: kryzys zaufania a możliwe zmiany w strukturze prawno-administracyjnej*, Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne 40, 2022.
[1372] E. Ivanova, artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej*, Strajk kobiet na celowniku prokuratorów Ziobry.,* op. cit.
[1373] Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego z dnia 30 października 2020 r., op. cit.

Przyczyną tak wielu zatrzymań podczas protestów społecznych, głównie tych w okresie pandemii COVID-19, były przepisy wprowadzonego wówczas rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii[1374], które w późniejszym okresie było wielokrotnie zmieniane. Jednak najważniejsze założenia rozporządzenia, które miały duży wpływ na liczbę zatrzymań, to wprowadzenie zakazu organizowania zgromadzeń, a przez pewien czas, począwszy od 19 marca 2021 r.[1375] wprowadzono również zakaz udziału w zgromadzeniach. Przepis wskazywał na konkretne wymagania, w których organizowanie i uczestnictwo jest zakazane np. maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 5 bądź odległość pomiędzy zgromadzeniami nie może być mniejsza niż 100 metrów. To właśnie na podstawie tego paragrafu rozporządzenia w związku z art. 54 k.w., funkcjonariusze często dokonywali zatrzymań na zgromadzeniach. Jednakże, tak jak było to już wielokrotnie wskazywane w niniejszej pracy, przepisy tego rozporządzenia nie mogły być podstawą zatrzymywania obywateli, bowiem nie stanowiły przepisów porządkowych, a były wydane w celu ochrony zdrowia publicznego. Nadto należy podważać konstytucyjność tych przepisów z uwagi na treść art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie oraz tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.” W celu stworzenia pozornej możliwości karania za tego typu działania społeczeństwa wprowadzono[1376] do k.w. §1a do art. 116 k.w. w następującym brzmieniu: „Kto nie przestrzega zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków określonych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, podlega karze grzywny albo karze nagany.” W uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie niektórych

[1374] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 658).

[1375] Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 roku w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, § 26 ust. 1 otrzymał następujące brzmienie: „Do dnia 7 maja 2021 r. zakazuje się organizowania lub udziału w zgromadzeniach w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2019 r. poz. 631), z wyłączeniem zgromadzeń organizowanych na podstawie zawiadomienia, o którym mowa w art. 7 ust. 1, art. 22 ust. 1, albo decyzji, o której mowa w art. 26b ust. 1 tej ustawy, przy czym:
1) maksymalna liczba uczestników nie może być większa niż 5;
2) odległość pomiędzy zgromadzeniami nie może być mniejsza niż 100 m.”.
Obowiązywanie tego przepisu było w kolejnych aktach prawnych przedłużane.

[1376] Ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2112 z późn. zm.).

ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID–19[1377] możemy przeczytać, że „Celem zmiany ustawy z dnia 20 maja 1971 r. –Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2019 r. poz. 821, z późn. zm.) jest objęcie penalizacją nieprzestrzegania zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków zawartych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi lub w przepisach o Państwowej Inspekcji Sanitarnej także o osoby zdrowe. Rozwiązanie to ma przyczynić się do efektywnej egzekucji środków wdrażanych w celu zapobieżenia rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych." Można się domyślać, że rzeczywistym celem ustawodawcy było stworzenie podstaw do karania osób korzystających ze swoich praw i wolności zagwarantowanych na mocy Konstytucji. Skoro niezgodne z prawem było ograniczenie wolności organizowania zgromadzeń, a tym bardziej uczestniczenia w nich, to trudno zgodzić się z tym, iż przepisy te mogły być podstawą zatrzymań, a tym bardziej prowadzenia postępowań wykroczeniowych. W okresie pandemii, powyższa tematyka była szeroko komentowana w mediach oraz przez środowiska prawnicze, w tym wiele organizacji pozarządowych. W Internecie powszechnie dostępne były również wypowiedzi wielu znanych konstytucjonalistów dotyczących niezgodności powyższych regulacji z Konstytucją RP i tak np. opinia prawna autorstwa M. Chmaja wskazuje, iż „Zakaz wprowadzony w drodze § 28 ust. 1 Rozporządzenia (zakaz organizowania zgromadzeń w rozumieniu art. 3 ustawy z dn. 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach) prowadzi do naruszenia istoty wolności organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich, a zatem stoi w sprzeczności z art. 31 ust. 3 zdanie 2 w zw. z art. 57 Konstytucji. Zakaz ten stoi ponadto w sprzeczności z wyrażoną w art. 52 ust. 3 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji zasadą wprowadzania ograniczeń praw i wolności jedynie w drodze ustawy zwykłej oraz z wyrażonym w art. 233 ust. 1 *a contrario* Konstytucji zakazem wprowadzania ograniczeń prawa określonego w art. 57 poza stanem wojennym lub stanem wyjątkowym. Co więcej, zakaz ten został wprowadzony z przekroczeniem delegacji ustawowej z art. art. 46 ust. 4 pkt. 4 ustawy z dn. 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, co świadczy o naruszeniu art. 92 ust. 1 Konstytucji."[1378] Ponadto, jak zauważa M. Chmaj, nawet jeśli

[1377] Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 28 października 2020 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19, op. cit.
[1378] M. Chmaj, *Opinia prawna analizy zgodności z Konstytucją RP przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii w zakresie, w jakim wprowadzają one ograniczenia w zakresie korzystania ze swobody przemieszczania się oraz wolności zgromadzeń,* op. cit.

ogłoszono by w Polsce stan klęski żywiołowej, nie byłoby możliwe ograniczenie wolności zgromadzeń, określonej w art. 57 Konstytucji RP, bowiem nie została ona enumeratywnie wymieniona w art. 233 ust. 3 Konstytucji. Co więcej, „Z uwagi na rażącą sprzeczność ww. ograniczeń i zakazów z Konstytucją, ich naruszenie przez osoby wykonujące ograniczane prawa i wolności nie może rodzić w stosunku do nich negatywnych skutków prawnych."[1379] Stąd też istniała bardzo duża świadomość społeczeństwa na temat wszelkich wątpliwościach konstytucyjnych związanych z ograniczeniem wolności zgromadzeń. Zatem duża część osób uczestniczących w zgromadzeniach, wiedząc, że nie może zostać ukarana za samo uczestniczenie w zgromadzeniu, po ich zatrzymaniu, składała zażalenia na zatrzymania. Z tego też względu, wpływ zażaleń na zatrzymania w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w roku 2020 oraz 2021 był największy na przełomie lat objętych badaniami aktowymi. Autorka pracy, jako przyczynę tak wysokiego odsetka wpływu zażaleń, upatruje we wzroście świadomości społecznej, ale także szerokiemu komentowaniu tej problematyki przed media. Nadto nie bez wpływu pozostają wszelkie nieprawidłowości w wykonywaniu obowiązków przez funkcjonariuszy Policji. W Internecie oraz mediach dostępne były liczne filmy, na których widoczne były działania funkcjonariuszy polegające na nadużywaniu uprawnień np. poprzez stosowanie przemocy, przetrzymywanie ludzi w tzw. kotłach policyjnych czy nadmierne stosowanie środków przymusu bezpośredniego. Działania funkcjonariuszy Policji w tymże okresie spowodowały wzrost napięcia społecznego w stosunku do Policji. Organu, którego głównym zadaniem jest ochrona bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego, a który w ramach wykonywania swoich obowiązków, dopuszczał się aktów przemocy wobec ludzi, narażając ich tym samym na niebezpieczeństwo. Wobec tego w społeczeństwie istniała niechęć co do działalności polskiej Policji z tego też względu bardzo często podczas protestów dochodziło do różnych sytuacji napięcia między uczestnikami zgromadzenia a funkcjonariuszami policji. Oczywiście, nie każde zatrzymanie podczas zgromadzeń wynikało z zakazu organizowania czy uczestnictwa w zgromadzeniach, bowiem często zarzutem była np. czynna napaść na funkcjonariusza bądź odmowa wylegitymowania się, ale też nie zawsze zatrzymania na tej podstawie były zasadne. Dlatego każdy przypadek należy oceniać z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy. Jednak należy pamiętać, iż

[1379] Ibidem.

przedmiotem badań aktowych było wiele spraw, które dotyczyły nie tylko zatrzymań związanych z protestami społecznymi wobec zaostrzenia prawa aborcyjnego, ale także zgromadzenia spontaniczne związane z wyrażeniem sprzeciwu wobec aresztowania aktywistki LGBT oraz zgromadzenia podczas Marszów Niepodległości. Wyniki przeprowadzonych badań ukazują, iż autorka pośród akt spraw dotyczących zatrzymań podczas zgromadzeń, zidentyfikowała 56 spraw, w których doszło do zatrzymań w związku ze Strajkami Kobiet stanowiących reakcję na wyrok TK z dnia 22 października 2020 roku w sprawie dopuszczalności przerywania ciąży ze względów embriopatologicznych oraz w obronie praw kobiet[1380]. Do zatrzymań podczas tych zgromadzeń dochodziło głównie od października 2020 roku do marca 2021 roku. Spośród tych 57 spraw, w 24 sprawach sądy nie uwzględniły zażalenia poprzez stwierdzenie, iż zatrzymanie było zasadne, legalne oraz prawidłowe, a w jednej ze spraw sąd uznał zażalenie jako niedopuszczalne z mocy ustawy wobec stwierdzenia, iż nie doszło do zatrzymania procesowego w rozumieniu art. 244 k.p.k. Natomiast w pozostałych 32 sprawach, sądy uwzględniły zażalenie stwierdzając 27 razy bezzasadność zatrzymania, 8 razy nielegalność oraz 20 razy nieprawidłowość zatrzymań.

Jeśli chodzi o protest w obronie aktywistki LGBT Margot[1381], dnia 7 sierpnia 2020 roku doszło do spontanicznego zgromadzenia przeciwko aresztowaniu aktywistki Margot, które miało miejsce w Warszawie przy ul. Krakowskie Przedmieście, a jak wskazują media, w związku z protestem zatrzymano 48 osób[1382]. W związku ze skalą zjawiska oraz masowym zatrzymywaniu uczestników zgromadzenia, również ten protest obił się szerokim echem zarówno w mediach społecznościowych, jak i w telewizji. Co ciekawe, skala naruszeń funkcjonariuszy oraz brutalność ich zachowań była tak duża, że odbiła niemałe piętno na psychice zatrzymanych. W związku ze zdarzeniami 7 sierpnia 2020 roku, Kampania przeciw Homofobii wyprodukowała we współpracy z ĄĆ

[1380] Wyrok TK z 22.10.2020 r., K 1/20.

[1381] Aktywistka Margot została zatrzymana, a następnie tymczasowo aresztowana w związku z podejrzeniem zniszczenia przez nią busa, krążącego po ulicach miasta i prezentującego treści przeciwne osobom LGBT. W dniu 7 sierpnia 2020 r., na skutek zażalenia Prokuratora, Sąd Okręgowy w Warszawie wydał postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec aktywistki. Pod wieczór tego samego dnia osoby wspierające aktywistkę zebrały się i uczestniczyły w spontanicznym zgromadzeniu w celu wsparcia aktywistki. W nocy z 7 na 8 sierpnia 2020 r., doszło do starć uczestników zgromadzenia z Policją, a zgromadzenie było tłumione przez Policję. Podczas zgromadzenia doszło do wielu zatrzymań osób wspierających aktywistkę.

[1382] B. Kołodziejczyk, *Warszawa. Zatrzymania po aresztowaniu Margot. Marczak: Nas nie interesują poglądy, ale fakt popełnienia przestępstwa.*, https://wiadomosci.wp.pl/warszawa/warszawa-zatrzymania-po-aresztowaniu-margot-marczak-nas-nie-interesuja-poglady-ale-fakt-popelnienia-przestepstwa-6540774873790593a (dostęp: 05.06.2025 r.).

Production film w reżyserii Michała Bollanda pt. „7-My sierpnia”[1383], przedstawiający historię kilku osób, które uczestniczyły tego dnia w protestach oraz zostały zatrzymane, a jak można przeczytać w opisie filmu dostępnym w serwisie YouTube, historie bohaterów filmu pozwalają „(…) zrozumieć i odczuć, jaką cenę za homofobię i transfobię władzy płaci nieheteronormatywna część polskiego społeczeństwa”[1384]. W ramach przeprowadzonych badań aktowych, autorka zbadała 5 spraw, które dotyczyły zatrzymań 7 sierpnia 2020 roku, a w każdej z nich nastąpiły nieprawidłowości. Mianowicie, pośród tych 5 spraw, sądy orzekły o niezasadności zatrzymania 4 razy, tyle samo razy orzekły o nieprawidłowości oraz 1 raz o nielegalności zatrzymania. Wobec tego, można jasno wskazać, iż dochodziło tutaj do celowego zatrzymywania osób, które było wynikiem nagonki ówcześnie rządzącej władzy do osób LGBT. Co do zdarzeń z 7 sierpnia 2020 roku, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur przeprowadził raport, z którego wynika, że „(…) sposób traktowania zatrzymanych przez Policję stanowił poniżające traktowanie, a w niektórych przypadkach kumulacja dolegliwości wypełniła znamiona nieludzkiego traktowania.”[1385] Jak więc można dostrzec, te protesty były przedmiotem wielu wystąpień i raportów z uwagi na liczne nieprawidłowości. Nieprawidłowości były na tyle istotne, że zatrzymani, którzy z reguły byli młodymi ludźmi, mieli świadomość, że nie popełniając żadnego przestępstwa ani wykroczenia, zostają zatrzymywani i traktowani w brutalny sposób, jest stosowana wobec nich przemoc, środki przymusu bezpośredniego, a ich podstawowe prawa są naruszane przez funkcjonariuszy Policji. Na komisariatach dochodziło do sytuacji, w których odmawiano zatrzymanym przyjęcia odpowiednich leków, których konieczność zażycia zgłaszali czy uniemożliwiano kontakt z adwokatem bądź radcą bez zapewnienia odpowiednich warunków z zachowaniem poufności. Mając świadomość powagi naruszeń, zatrzymani składali zażalenia na zatrzymania, a jak pokazują badania aktowe co do zatrzymań 7 sierpnia 2020 roku, jak najbardziej słuszne i uzasadnione.

W ramach przeprowadzonych badań aktowych, autorka przeanalizowała również sprawy, których przedmiotem były zatrzymania podczas Marszów

[1383] Artykuł dostępny na stronie internetowej organizacji Kampania przeciwko Homofobii, *Film „7-My sierpnia” podbija festiwale*, https://kph.org.pl/film-7-my-sierpnia-podbija-festiwale/ (dostęp: 05.06.2025 r.).
[1384] Opis filmu „7-My sierpnia” dostępny w serwisie internetowym YouTube pod linkiem https://www.youtube.com/watch?v=ScMG6HijpDI (dostęp: 05.06.2025 r.).
[1385] Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc” pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji z dnia 7 września 2020 roku, op. cit. (dostęp: 05.06.2025 r.).

Niepodległości oraz kontrowersyjne działania Policji, polegające na zamykaniu grupy osób w kotle policyjnym, niewypuszczaniu ich z niego, nieumożliwieniu korzystania z toalety, a na końcu niesporządzeniu protokołów zatrzymań z uwagi na podnoszoną przez Policję argumentację, jakoby do zatrzymań nie doszło, a przeprowadzone czynności były tylko czynnością wylegitymowania, z której protokołu się nie sporządza. Na czynność legitymowania nie przysługuje zażalenie do sądu, a jedynie zażalenie do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzenia czynności. Jednak jak pokazują wyniki przeprowadzonych badań, 8 akt spraw dotyczyło *stricte* zatrzymań w dniu Marszu Niepodległości w 2019 oraz 2022 roku w Warszawie, 1 akta sprawy dotyczącej zatrzymania podczas Marszu Niepodległości w 2019 roku we Wrocławiu oraz 12 spraw dotyczących zatrzymań podczas Marszu Niepodległości w 2022 roku w Krakowie. Tylko w 1 z tych spraw, sąd uznał, że nie doszło do zatrzymania. W kolejnych 2 sprawach sąd orzekł, iż zatrzymanie było zasadne, prawidłowe i legalne. W pozostałych 18 sprawach, sądy stwierdziły, iż zatrzymanie nie spełniało wymagań przewidzianych prawem. W 18 sprawach sądy orzekły o niezasadności i nieprawidłowości zatrzymania, w tym w 4 z nich orzekły także o jego nielegalności. Powyższe tylko utwierdza w przekonaniu, że mieliśmy tutaj do czynienia z instrumentalnym zatrzymywaniem osób pod pozorem ich legitymowania. Zaskakujące były działania funkcjonariuszy, którzy mogli mieć brak dostatecznej wiedzy z zakresu różnic między czynnością wylegitymowania a czynnością zatrzymania. Budzi to niepokój, chociażby z uwagi na fakt, iż chodzi tutaj o wolność człowieka, która może zostać instrumentalnie naruszona przez funkcjonariuszy wedle ich uznania. Zatrzymania związane z Marszami Niepodległości również były szeroko komentowane w mediach[1386]. Głównie z powodu nieprawidłowości oraz nadużyć ze strony funkcjonariuszy Policji, a to z kolei powodowało korzystanie przez zatrzymanych z uprawnienia sądowej kontroli zatrzymania.

Sprawy objęte badaniami aktowymi dotyczyły również wielu innych protestów, takich jak Strajki Przedsiębiorców podczas pandemii koronawirusa, a w szczególności strajk 16 maja 2020 roku; protesty wyrażające sprzeciw wobec ówcześnie rządzącej

[1386] M.in. W. Tymowski, A. Sławiński, artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Policjanci przez kilka godzin trzymali w kotle protestujących przeciw marszowi narodowców. "Bez powodu użyli wobec nas siły"*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,29132378,policjanci-wciaz-przetrzymuja-na-ulicy-protestujacych.html (dostęp: 17.04.2026 r.); P. Pacewicz, artykuł dostępny na stronie internetowej oko.press, *Kocioł Niepodległości. Obywatele RP 6 godzin na zimnie w kordonie policji. "Testujemy system"*, https://oko.press/obywatele-rp-6-godzin-na-zimnie-w-kordonie-policji (dostęp: 17.04.2026 r.).

władzy, które w dużej mierze odbywały się w Krakowie podczas tzw. miesięcznic, odbywających się 18-ego każdego miesiąca, tj. w dzień pogrzebu pary prezydenckiej na Wawelu, a także protesty na warszawskim Żoliborzu pod domem J. Kaczyńskiego; protesty związane z obostrzeniami wprowadzonymi podczas pandemii koronawirusa, jak np. protest przeciwko godzinie policyjnej; demonstracje pod komisariatami wyrażające sprzeciw wobec zatrzymań aktywistów podczas różnego rodzaju strajków; protesty w obronie klimatu; protesty w obronie niezależności sądownictwa oraz w obronie sędziego Igora Tulei; zgromadzenia związane z obchodami rocznicy Powstania Warszawskiego; Marsz Suwerenności; akcje protestacyjne polegające na wdarciu się przez dużą grupę osób do siedziby partii politycznej; Marsze Żołnierzy Wyklętych; Marsze Równości; Marsz Powstania Wielkopolskiego. Najwięcej spraw, które autorka objęła przedmiotowymi badaniami, dotyczyły zatrzymań związanych z zaostrzeniem prawa aborcyjnego, zatrzymań podczas Marszów Niepodległości, ale także dużą grupą spraw były zażalenia na zatrzymania podczas protestów przeciwko rządom ówczesnej władzy, które odbywały się głównie pod domem J. Kaczyńskiego, protesty przeciwko obostrzeniom wprowadzonym w związku z pandemią COVID-19, protesty związane z odbywającymi się w Krakowie miesięcznicami pogrzebu pary prezydenckiej 18. każdego miesiąca oraz demonstracji w obronie niezależności sądownictwa. Jeśli chodzi o Strajki Przedsiębiorców oraz protesty przeciwko obostrzeniom wprowadzonym podczas pandemii to autorka zidentyfikowała 5 spraw w ramach przeprowadzonych badań, a wśród nich 3 zatrzymania podczas Strajków Przedsiębiorców oraz 2 zatrzymania w trakcie protestu przeciwko godzinie policyjnej. Co do każdego z tych zatrzymań, sądy uwzględniły zażalenia i uznały, że każde z nich było niezasadne, 3 z nich nielegalne oraz 3 z nich nieprawidłowe. Jeśli chodzi o protesty przeciwko panującej władzy, to jedno zatrzymanie miało miejsce podczas protestu przeciwko Prezydentowi RP Andrzejowi Dudzie, do którego doszło 13 lipca 2020 r., a zatrzymanie zostało uznane za zasadne oraz legalne oraz 5 zatrzymań w związku z protestami pod domem Jarosława Kaczyńskiego. Pośród tych 5 zatrzymań, Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie uznał tylko 1 zatrzymanie za zasadne, legalne i prawidłowe, a w pozostałych 4 razy orzekł niezasadność oraz nielegalność oraz 3 razy nieprawidłowość zatrzymania. Z kolei, jeśli chodzi o protesty odbywające się w Krakowie w związku z miesięcznicami, to było 10 takich spraw, spośród których 7 razy stwierdzono niezasadność, 6 razy nieprawidłowość, a w 3 sprawach nie było żadnych zastrzeżeń co do czynności zatrzymania.

6.2 Bezzasadne oraz nieprawidłowe stosowanie środka przymusu jakim jest zatrzymanie

Po przeprowadzeniu szczegółowej analizy badań aktowych, należy się zastanowić, skąd bierze się tak wysoka liczba zatrzymań, w których sądy orzekały o ich bezzasadności oraz nieprawidłowości. Dla przypomnienia, bezzasadność zatrzymań była stwierdzana przez sądy najczęściej, bowiem w aż 84 sprawach, a więc w ponad połowie spraw objętych badaniami. W poprzednim punkcie, autorka przeprowadziła rozważania dotyczące przyczyn składania zażaleń na zatrzymania. Natomiast teraz należy zastanowić się, jakie problemy leżą po drugiej stronie. Mianowicie, dlaczego funkcjonariusze Policji stosują zatrzymanie wobec osób, co do których już na pierwszy rzut oka nie zostają spełnione przesłanki zatrzymania. Zatrzymanie jest zasadne, jeśli zostaną spełnione przesłanki z art. 244 § 1 lub 1a k.p.k., art. 45 § 1 lub 2 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji. Co ważne, aby orzec o zasadności zatrzymania na podstawie przepisów k.p.k., musi zostać spełniona przesłanka ogólna, tj. uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa oraz jedna z przesłanek szczególnych np. obawa ucieczki lub ukrycia się, niemożność ustalenia tożsamości, przeprowadzenie postępowania w trybie przyspieszonym czy obawa zatarcia śladów przestępstwa. Jeśli zostanie spełniona tylko przesłanka ogólna to zatrzymanie będzie niezasadne. W kontekście k.p.s.w. będzie to ujęcie osoby na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem przy ziszczeniu się przesłanek do przeprowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym lub w sytuacji niemożności ustalenia tożsamości. Z kolei przy zatrzymaniu porządkowym przesłanką jest stworzenie w sposób oczywisty bezpośredniego zagrożenia dla życia, zdrowia i mienia. Co do przesłanek szczególnych, to nie mogą być one oparte tylko na subiektywnej opinii organu dokonującego zatrzymanie, a powinny być realnie uzasadnione zachowaniem zatrzymanego. Natomiast, nieprawidłowość zatrzymania stwierdzono w 67 sprawach, objętych badaniami. Kryterium prawidłowości zatrzymania wiąże się z technicznym aspektem zatrzymania, tj. sposobu dokonania czynności zatrzymania przez zatrzymującego, a więc czy udzielono odpowiednich pouczeń, czy w sposób natychmiastowy poinformowano zatrzymanego o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach, czy sporządzono protokół z czynności, czy protokół został odpowiednio uzupełniony bądź czy są w nim istotne braki, czy został wypełniony zgodnie z okolicznościami faktycznymi sprawy oraz podpisany, doręczony osobie zatrzymanej, czy wobec zatrzymanego zostały użyte środki przymusu

bezpośredniego, a jeśli tak to czy takie działanie było uzasadnione. Jeśli chodzi o kryterium legalności zatrzymania, to szczegółowe rozważania na temat wniosków płynących z badań aktowych, zostaną przedstawione w *6.3 Powierzchowne stosowanie prawa przez sądy*. Dla przypomnienia, nielegalność, czyli niezgodność zatrzymania z prawem trudno oceniać pod kątem działania funkcjonariuszy, bowiem tutaj kluczowa była wykładnia legalności zatrzymania przez sądy. A poniżej zostaną przedstawione rozważania w zakresie czynników wpływających na bezzasadność oraz nieprawidłowość zatrzymania.

Patrząc na liczbę spraw, w których sądy orzekały o bezzasadności zatrzymania należy stwierdzić, iż organy ścigania dopuszczały się nadmiernej ingerencji w wolność jednostki, mającej na celu utrudnianie korzystania z wolności zgromadzeń oraz wolności wyrażania własnych poglądów, która na tamtym etapie nie sprzyjała ówcześnie rządzącej władzy. Po pierwsze, w każdym ze zgromadzeń uczestniczyło kilka, czasem kilkadziesiąt tysięcy osób. Wiązało się to z koniecznością odpowiedniego zabezpieczenia tych wydarzeń w celu dbałości o bezpieczeństwo uczestników zgromadzeń, a co za tym idzie dużą ilością funkcjonariuszy Policji, których obowiązkiem była ochrona bezpieczeństwa takich zgromadzeń oraz ich uczestników. Nadto każde zgromadzenie wiąże się również z różnymi emocjami po stronie jego uczestników. Zgromadzenia objęte przedmiotowymi badaniami, najczęściej wyrażały sprzeciw wobec działań podejmowanych przez ówcześnie rządzącą władzę, a więc z jednej strony, uczestnicy zgromadzenia cechowali się dużymi emocjami, często negatywnymi, wobec kroków podejmowanych przez władzę. A z drugiej strony, ówcześnie rządzącej władzy tak liczne protesty, a wręcz masowe protesty odbywające się w całej Polsce, utrudniały dalsze rządzenie i podejmowanie kolejnych radykalnych kroków, bowiem każda ich decyzja mogła spotkać się ze wzrostem napięcia społecznego. Zatem każde ze zgromadzeń było niejako „walką" pomiędzy ówcześnie rządzącą władzą a uczestnikami zgromadzenia korzystającymi w pełni ze swoich praw i wolności. Niestety, taka walka jest walką nierówną, bowiem aparat rządzący ma zdecydowaną przewagę w kwestii wpływania na działania Policji, która podlega pod Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. I zdaje się, iż to było kluczowym problemem podczas zatrzymań. Państwu mogło zależeć na tłumieniu protestów, a tym samym ograniczaniu wolności zgromadzeń, co ukazuje chociażby niekonstytucyjne wprowadzanie ograniczeń związanych z pandemią koronawirusa, co miało na celu odstraszanie uczestników zgromadzeń do wyrażania swoich poglądów, a

następnie nieuczestniczenie w kolejnych zgromadzeniach. Zarzut ten również był szeroko komentowany w mediach[1387], a także był podnoszony przez organizacje pozarządowe[1388], które wskazywały, iż władza wywiera wpływ polityczny na Policję, wobec czego dochodziło do instrumentalnego wykorzystywania instytucji zatrzymania. Powyższego należy upatrywać m.in. w nadmiernych i nieproporcjonalnych działaniach służb, bowiem jeśli zatrzymanie okazało się być niezasadne, należy stwierdzić, iż było nieproporcjonalne do celu, jaki powinien zostać osiągnięty. *De facto*, celem takich zatrzymań nie było rzeczywiste naruszanie prawa przez uczestników zgromadzenia, a wywołanie strachu i niepokoju wśród jego uczestników, co wywoływano również poprzez nieprawidłowe działanie służb w postaci naruszenia podstawowych praw osób zatrzymanych, stosowania wobec nich agresji czy nadużywania środków przymusu bezpośredniego. Niestety, częstokroć były to środki stosowane bez żadnego uzasadnienia, wobec uczestników zgromadzeń, których w tych sprawach nie stosowali agresji wobec funkcjonariuszy. Jeśli w danej sprawie uczestnicy zgromadzenia dopuszczali się aktów agresji wobec funkcjonariuszy to sądy uznawały takie zatrzymania za zasadne. Z pewnością do dużej liczby zatrzymań, przyczynił się również ustawodawca poprzez wprowadzanie licznych obostrzeń związanych z pandemią, natomiast przepisy te były wątpliwe konstytucyjnie. Mieliśmy więc do czynienia z niejakim dualizmem prawnym, bo z jednej strony Policja działała w oparciu o podstawy prawne, które były niezgodne z Konstytucją, ale to dopiero sąd na etapie sądowej kontroli zatrzymania, rozstrzygał o tym, że w danej sytuacji zatrzymanie było niezasadne z uwagi na niekonstytucyjność przepisów, w oparciu o której dokonano zatrzymania. Jednak, niektóre z sądów zwracały uwagę na to, że funkcjonariusze dokonujący zatrzymania, winni mieć świadomość niekonstytucyjności przepisów, na które się powołują.

Jeśli chodzi o nieprawidłowość zatrzymania to głównie wynikała ona z braku natychmiastowego poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących mu prawach, zastosowania tzw. zatrzymania w celu ustalenia

[1387] Zob. P. Rutkiewicz, artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, Policja wdraża nową strategię w sprawie Strajku Kobiet: "Działamy, nie negocjujemy", https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26497197,policja-wdraza-nowa-strategie-ws-strajku-kobiet-dzialamy.html (dostęp: 17.04.2026 r.).; R. Grochal, artykuł dostępny na stronie internetowej Newsweek Polska, *Skąd brutalność policji? Kaczyński czuje, że jego władza słabnie,* https://www.newsweek.pl/opinie/brutalnosc-policji-w-tlumieniu-protestow-kaczynski-czuje-ze-slabnie/2pdvtp4 (dostęp: 17.04.2026 r.).

[1388] Zob. raport Amnesty International, Polska: Demonstracja w obronie praw człowieka. Zastraszanie, inwigilacja i ściganie uczestników protestów, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2017/10/Polska_Demonstracje-w-obronie-praw-czlowieka.pdf (dostęp: 17.04.2026 r.).

tożsamości, a zarazem brak sporządzenia protokołu zatrzymania i niepoinformowanie o przysługujących prawach, stosowanie przez policjantów kordonów oraz „kotłów" policyjnych, trudności w kwestii skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, niezasadne przedłużania czynności zatrzymania, nadużywanie stosowania środków przymusu bezpośredniego, brak zapewnienia odpowiednich warunków bytowych oraz wywożenia zatrzymanych do odległych jednostek Policji. Wszystkie wskazane elementy będą miały wpływ na prawidłowość bądź nieprawidłowość zatrzymania, a w zasadzie wynikają one z nieodpowiedniego wykonywania czynności służbowych przez funkcjonariuszy. Każda ze wskazanych wyżej nieprawidłowości zatrzymania ma swoje podłoże albo w braku odpowiednich kwalifikacji funkcjonariuszy. Mowa tutaj np. o nieprawidłowościach w sporządzaniu protokołów zatrzymań czy nieinformowaniu zatrzymanych w sposób natychmiastowy o przyczynach zatrzymania i przysługujących im prawach, albo może mieć również swoje podłoże w nacisku politycznym w stosunku do Policji, która w ramach swoich czynności wykonywała odgórne polecenia.

Kluczowym problemem jest brak odpowiedniego wykwalifikowania funkcjonariuszy Policji. Każdy funkcjonariusz powinien posiadać podstawową wiedzę teoretyczną na temat instytucji zatrzymania, bowiem wynika ona z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (wcześniej obowiązujące rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lutego 2020 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów[1389]). Zgodnie z § 8 wskazanego Rozporządzenia, przy zatrzymywaniu osób, do obowiązków Policjanta należy w pierwszej kolejności wylegitymowanie się funkcjonariusza poprzez podane stopnia, imienia i nazwiska, w sposób umożliwiający zapisanie danych, a także przyczynę podjęcia czynności wobec osoby, a na żądanie podanie podstawy prawnej przeprowadzanych czynności. Następnie, Policjant dokonuje sprawdzenia, czy osoba zatrzymana nie posiada przy sobie broni lub innych niebezpiecznych przedmiotów, a jeśli posiada to do obowiązku funkcjonariusza należy ich odebranie. Kolejno, należy wylegitymować osobę, wobec której podejmowane są czynności, a następnie poinformować o jej zatrzymaniu, uprzedzić o obowiązku podporządkowania się oraz o ewentualnej możliwości zastosowania środków przymusu bezpośredniego, a na sam koniec doprowadzić osobę zatrzymaną do jednostki Policji. Po

[1389] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lutego 2020 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. poz. 192 z późn. zm.).

doprowadzeniu osoby do jednostki Policji powinny zostać wykonane czynności uregulowane w § 9 ust. 1 tegoż rozporządzenia, a mianowicie poinformowanie osoby zatrzymanej o przysługujących jej prawach oraz wręczenie stosownego pouczenia, wysłuchanie osoby zatrzymanej na tę okoliczności, sporządzenie protokołu zatrzymania, doręczenie kopii protokołu osobie zatrzymanej za potwierdzeniem odbioru, podjęcie czynności realizujących prawa osoby zatrzymanej, jeśli tego zażądała, np. skontaktowanie się z adwokatem lub radcą prawnym, zawiadomienie właściwego miejscowo prokuratora oraz zawiadomienie o zatrzymaniu dowódcę jednostki wojskowej, jeśli osoba zatrzymana jest żołnierzem. Z przeprowadzonych badań aktowych wynika, że to w tej drugiej części procesu zatrzymania, funkcjonariusze mają największe problemy, tj. po doprowadzeniu osoby zatrzymanej do jednostki Policji. Jednak, odnosząc się jeszcze do pierwszej części przebiegu zatrzymania, to należy zwrócić uwagę, iż największym problemem w tej materii było nadmierne stosowanie środków przymusu bezpośredniego, pomimo braku zaistnienia przesłanek do ich stosowania oraz akty agresji wobec uczestników zgromadzenia. Problemem było również dostrzeżenie różnic między wylegitymowaniem a zatrzymaniem osoby, bowiem bardzo często funkcjonariusze Policji twierdząc, iż legitymują osobę, nie sporządzali protokołu, pomimo tego, że w rzeczywistości granica wylegitymowania została przekroczona i doszło do ograniczenia swobody poruszania się, a tym samym zatrzymania osoby. Powyższe, skutkowało błędem w postaci braku sporządzenia protokołu zatrzymania oraz bardzo często braku natychmiastowego poinformowania o przyczynach zatrzymania. Jak wynika z programu szkolenia zawodowego podstawowego dla policjantów[1390], w ramach jednostki szkolnej „Zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w miejscu pełnienia służby oraz podejmowanie interwencji.", uczestnicy szkolenia uczą się zagadnienia, jakim jest zatrzymywanie osób w prawem przewidzianych prawem, a w ramach jednostki „Taktyka i techniki interwencji" edukują się w zakresie legitymowania i zatrzymywania osób stawiających bierny i czynny opór. Skoro zatem, kandydaci na przyszłych funkcjonariuszy Policji uczą się standardów w zakresie zatrzymywania osób, to jednak nie do końca oddaje to praktyka wykonywana już w zawodzie. Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem byłoby przykładanie większej uwagi praktyce niż teorii. Źródła problemu należy upatrywać nie tylko w złym przeszkoleniu funkcjonariuszy w zakresie

[1390] Program szkolenia zawodowego podstawowego dla policjantów, absolwentów wybranych kierunków studiów oraz osób, które zaliczają z wynikiem pozytywnym test wiedzy obejmujący treści kształcenia wybrane ze szkolenia zawodowego podstawowego Policjantów, dostępny na stronie internetowej https://praca.policja.pl/pwp/rekrutacja/38752,dok.html (dostęp: 10.06.2025 r.).

interwencji przy tak dużych skupiskach ludzi, ale także w niedostatecznym edukowaniu funkcjonariuszy z zakresu standardów praw człowieka, właściwego stosowania środków przymusu bezpośredniego, odpowiedniego dokumentowania podejmowanych czynności, a także zastrzeżenia można mieć również co do znajomości przepisów przez funkcjonariuszy Policji. Problem z kształceniem funkcjonariuszy z zakresu stosowania instytucji zatrzymania to jedno, jednak braków można doszukiwać się również w szkoleniu z zakresu postępowania funkcjonariuszy podczas zgromadzeń publicznych. W raporcie „Długi Marsz do równości. Stan wolności zgromadzeń”[1391] opracowanym w ramach realizacji projektu „Długi marsz do równości. Monitoring i zabezpieczenie wolności zgromadzeń” przez Fundację Równość.org.pl oraz Stowarzyszenie Tęczowe Opole, wskazano na relację jednego z policjantów, który zwrócił uwagę na brak zagadnienia zgromadzeń w zakresie podstawowego szkolenia kadr policji[1392]. W przywołanym raporcie zwraca się uwagę na skutek w postaci konieczności kreowania lokalnie, w ramach potrzeb danej komendy, standardów działań i taktyk policji[1393]. To oznacza, że „w dużych ośrodkach miejskich, w których odbywają się setki różnorodnych zgromadzeń i kontrmanifestacji w ciągu roku, policjanci je zabezpieczający zmuszeni są do wypracowania własnych standardów współpracy z organizatorami oraz JST [jednostkami samorządu terytorialnego – dopisek własny]”[1394]. Warto przywołać jeszcze jeden aspekt, na który zwracają uwagę autorzy raportu. Mianowicie chodzi o działalność zespołu antykonfliktowego w sytuacji zbiegu dwóch zgromadzeń. W raporcie wskazano, iż organizatorzy zgromadzeń zwracali uwagę na to, iż zespół antykonfliktowy zamiast deeskalować konflikt między dwoma zgromadzeniami, wymuszał ustąpienie terenu przez zgromadzenie uznawane jako słabsze na rzecz zgromadzenia bardziej agresywnego bądź zgromadzenia głoszącego poglądy zgodne z ówcześnie rządzącą władzą[1395]. Co więcej, według relacji funkcjonariuszy, osoby będące w jednostce zespołu antykonfliktowego nie posiadały szkoleń w zakresu mediacji czy psychologii uczestników zgromadzeń. Mogło to również wynikać z tego, że często, z uwagi na braki wystarczającej ilości jednostek prewencji, przypisywano do zespołu antykonfliktowego funkcjonariuszy w sposób

[1391] M. Czerwiński, M. Dropek, M. Kruszka, A. Maciejewski, S. Mazur, *Długi Marsz do równości. Stan wolności zgromadzeń (raport)*, Fundacja Równość.org.pl oraz Stowarzyszenie Tęczowe Opole, Kraków 2024, https://rownosc.org.pl/wp-content/uploads/2024/02/Raport-Dlugi-marsz-do-rownosci.pdf (dostęp: 03.03.2026 r.).
[1392] Ibidem, s. 79.
[1393] Ibidem.
[1394] Ibidem, s. 79-80.
[1395] Ibidem, s. 85.

doraźny, a nie w oparciu o kompetencje i odpowiednie przygotowanie[1396]. Wniosek płynący z powyższego raportu wskazuje na braki w zakresie szkolenia funkcjonariuszy, również jeśli chodzi o działania Policji podczas zgromadzeń.

Jak pokazują przeprowadzone badania aktowe, zdarzyły się sytuacje, w których funkcjonariusze dokonujący zatrzymania, jako jego przyczynę, wskazywali przepisy, które nie obowiązywały w danym dniu. Z pewnością, swój wkład miała tutaj Rada Ministrów, która bardzo często zmieniała przepisy w trakcie pandemii koronawirusa, a rozporządzenia w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii były zmieniane z wysoką częstotliwością. Z pewnością każdy praktyk prawa nieraz zetknął się z różnymi skomplikowanymi przepisami, jak np. art. 15 zzra bądź art. 15 zzs z odpowiednim indeksem ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych[1397]. Takie działania Rady Ministrów nie ułatwiały pracy funkcjonariuszom, jednak należy zaznaczyć, iż nie zwalnia ich to z obowiązku znajomości aktualnie obowiązujących przepisów prawa. Jeśli mowa o profesjonalnym organie działającym na rzecz bezpieczeństwa, a często ingerującym w wolność jednostki, to odpowiednia znajomość podstaw prawnych jest kluczowa, aby nie dochodziło do łamania podstawowych praw i wolności człowieka. Nadto, choć przepisy nie wskazują tego wprost, to z orzecznictwa[1398] wynika, iż Policja jest instytucją zaufania publicznego, a „Na zaufaniu społecznym opiera się zatem m. in. status Policji a wskazany wyżej charakter zadań Policji, z oczywistych względów wymaga by cieszyła się ona autorytetem i zaufaniem w społeczeństwie."[1399]

Problemem mogło być także upolitycznienie Policji, polegające na działaniu pod naciskiem politycznym. Takie polityczne podporządkowanie może przyczyniać się do braku zaufania obywateli do Policji, a na potwierdzenie tego można wskazać badania przeprowadzane przez Centrum Badania Opinii Społecznej (dalej: CBOS). CBOS regularnie bada zaufanie społeczne obywateli w stosunku do instytucji publicznych. W badaniach przeprowadzanych przez CBOS widoczny jest spadek zaufania obywateli do

[1396] Ibidem.
[1397] Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 340 z późn. zm.).
[1398] Wyrok NSA z 16.12.2010 r., I OSK 962/10, LEX nr 745390.
[1399] Ibidem.

Policji, w szczególności w roku 2022, który może być wynikiem protestów społecznych w latach 2020-2022. Podczas protestów dochodziło do nadużywania władzy przez funkcjonariuszy Policji oraz stosowania instytucji zatrzymania do tłumienia protestów. I tak też w 2020 r. wskaźnik zaufania obywateli do Policji wynosił 71%, podczas gdy w roku 2022 wynosił on zaledwie 63 %. W 2024 r. zaufanie obywateli wrosło, bowiem wynosiło już 72%[1400]. Zatem w 2022 r. odnotowano spadek zaufania społecznego w stosunku do Policji aż o 8 %. Innym przykładem jest sondaż Instytutu Badań Rynkowych i Społecznych IBRIS przeprowadzony na zlecenie Interii w dniach 20-21 listopada 2020 roku[1401], z którego wynika, że 33,1 % Polaków nie darzy Policji zaufaniem, a w analogicznych badaniach trzy lata wcześniej, Policji nie darzyło zaufaniem 19 % respondentów. Widoczny jest zatem wyraźny wzrost braku zaufania do Policji, bo aż o 14,1 % na przestrzeni trzech lat[1402]. W trakcie fali protestów i kontrowersyjnych zatrzymań, wobec Policji były kierowane zarzuty wykonywania poleceń wydawanych z góry, a w szczególności poleceń mających charakter polityczny, właśnie związanych z protestami w trakcie pandemii. Ważnym krokiem byłoby zmniejszenie wpływu rządzącej władzy na działalność Policji, czyli podjęcie odpowiednich kroków w celu odpolitycznienia Policji. Autorka pracy zauważa, iż ze względu na rolę, jaką pełni Policji, tj. działalność na rzecz bezpieczeństwa państwa, takie przedsięwzięcie jest wieloetapowe i czasochłonne, a ewentualne przyszłościowe zmiany będą wymagały wielu zmian prawnych. Wpływ polityki nie może być tak duży, jak miało to miejsce podczas zgromadzeń, gdzie Policjanci działali na zlecenie władzy, a niezwykle ważne pozostaje to, aby Policja była apolityczna, którą należy rozumieć „(…) nie jako jedynie obowiązek nieprzynależności do partii politycznych, ale jako stan swoistej niezależności od jakiejkolwiek partii i innych uniemożliwiających merytoryczność uwarunkowań.”[1403] W celu realizacji takiego postulatu, Przewodniczący Zarządu Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Policjantów Rafał Jankowski[1404] postulował o

[1400] CBOS, *Zaufanie społeczne*, *Komunikat z badań CBOS nr 40/2024*, kwiecień 2024 r., s. 11, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_040_24.PDF (dostęp: 17.04.2026 r.).
[1401] Sondaż przeprowadzony w dniach 20-21 listopada 2020 roku przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych IBRIS na zlecenie Interii, Sondaż dla Interii: Co trzeci Polak nie ufa policji, https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sondaz-dla-interii-co-trzeci-polak-nie-ufa-policji,nId,4874689 (dostęp: 10.06.2025 r.).
[1402] Ibidem.
[1403] F. Dąbrowa, *Apolityczność policji…,* op. cit., s. 72.
[1404] Petycja Rafała Jankowskiego – Przewodniczącego Zarządu Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Policjantów – w przedmiocie podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do wzmocnienia instrumentów apolityczności w Policji poprzez powiązanie budżetu Policji ze wskaźnikiem PKB i ustanowienie kadencyjności Komendanta Głównego Policji z dnia 26 maja 2020 roku, skierowana

ustanowienie ustawowej, nie krótszej niż 4 letniej kadencji Komendanta Głównego Policji, która byłaby niezależna od biegu kadencji władz politycznych. Dla przypomnienia, obecnie Komendanta Głównego Policji powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, analogicznie więc każdorazowa zmiana władzy rządzącej bądź zmiana Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji najczęściej powoduje odwołanie dotychczasowego Komendanta i powołanie nowego, wybranego przez nowe władze. Jednak, zaprezentowany postulat zakładający kadencyjność Komendanta Głównego Policji, nie był przychylnie przyjęty przez środowisko, czego dowodem jest opinia prawna sporządzona przez W. Odrowąża-Sypniewskiego[1405], który wskazywał, że zmiana postulowana przez Przewodniczącego Zarządu Głównego NSZZ musiałaby „(…) prowadzić do istotnego podważenia konstytucyjnych kompetencji ministra właściwego do spraw wewnętrznych w zakresie sprawowania kierownictwa nad KGP i podległą mu formacją."[1406] Wynika to głównie z tego, że Policja jest organem, do którego kompetencji należy ochrona bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego, a zgodnie z art. 146 ust. 4 pkt 7 Konstytucji RP, do zadań Rady Ministrów należy zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz porządku publicznego. Nadto, to Rada Ministrów, jak wynika z art. 146 ust. 3 Konstytucji RP, kieruje administracją rządową, a zatem koordynuje i kontroluje pracę organów administracji rządowej (art. 146 ust. 4 pkt 3 Konstytucji RP). Podsumowując, wprowadzenie kadencyjności organu Komendanta Głównego Policji byłoby sprzeczne z przepisami konstytucyjnymi, a więc niezależność Komendanta miałaby charakter iluzoryczny. Nadto, jak podnosi W. Odrowąż-Sypniewski „Realizacja tego postulatu prowadziłaby do sytuacji, w której minister właściwy do spraw wewnętrznych ponosiłyby polityczną odpowiedzialność za działania podejmowane przez Komendanta Głównego Policji w sytuacji, w której jego wpływ na obsadę personalną tego urzędu uległby zasadniczemu ograniczeniu."[1407] Ciekawym rozwiązaniem jest stanowisko reprezentowane przez L. Sossina[1408], który w rozważaniach na temat kanadyjskiej policji i odpolitycznienia jej od rządu, proponuje przeprowadzanie testu,

do Marszałka Sejmu, https://nszzp.pl/wp-content/uploads/2023/09/94-2020-petycja-ws-kadencyjnosci-KGP-i-finansowania-Policji-PKB.pdf (dostęp: 10.06.2025 r.).

[1405] W. Odrowąż-Sypniewski, *Opinia prawna w sprawie petycji dotyczącej budżetu Policji oraz ustanowienia zasady kadencyjności Komendanta Głównego Policji* (BKSP-145-IX-146/20), nr zlec. 1666/20, Biuro Analiz Sejmowych, 13.10.2020 r.

[1406] Ibidem, s. 8.

[1407] Ibidem, s.9.

[1408] L. Sossin, The Oversight of Executive Police Relations in Canada: The Constitution, the Courts, Administrative Processes and Democratic Governance, Ipperwash Inquiry, 2004.

pozwalającego na określenie, kiedy polityczny wkład w podejmowanie decyzji przez policję jest uzasadniony. Test miałby się opierać na trzech zasadniczych pytaniach, tj. „1) Po pierwsze, czy władza wykonawcza ma uzasadniony cel w interesie publicznym do realizacji; 2) Po drugie, czy dążenie do tego celu respektowałoby funkcjonalną autonomię i apolityczny status policji; i 3) po trzecie, czy istnieje nadrzędny interes, czy to praw jednostki, czy bezpieczeństwa publicznego, który jest sprzeczny z zaangażowaniem politycznym?”[1409]. L. Sossin wskazuje nadto, że jeśli odpowiedź na którekolwiek z powyższych pytań jest pozytywna, to zaangażowanie polityczne w działalność Policji, byłoby niewłaściwe. Pogląd prezentowany przez L. Sossina, autorka pracy uważa za interesujący oraz wart przeanalizowania.

W celu zapobieżenia takim działaniom w przyszłości, stosowne byłoby utworzenie niezależnej instytucji, która nie byłaby w żaden sposób podporządkowana rządzącym, a której zadaniem byłaby kontrola działalności Policji pod kątem badania czy działania funkcjonariuszy znajdują uzasadnienie w przepisach, a nie są bezmyślnym wykonywaniem poleceń wydanych z góry. Dla przypomnienia, w ramach przeprowadzonych badań, było kilka spraw, gdzie funkcjonariusze Policji dokonywali zatrzymania osoby, co do której nie mogli mieć uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przestępstwa. Wynika to z tego, że nie byli świadkami całego zajścia, a wykonywali odgórne polecenie zatrzymania danej osoby, czego w żaden sposób nie wskazali w protokole zatrzymania. Zadaniem takiej nowoutworzonej instytucji byłaby szczegółowa analiza każdej sprawy, w której doszło do złożenia skargi na funkcjonariusza, popełnienia przez niego przestępstwa czy naruszenia praw i wolności obywateli wskutek działalności Policji. Działalność Biura Spraw Wewnętrznych Policji jest w tym zakresie niewystarczająca, ponieważ jest to jednostka wewnętrzna Policji, a zatem jest ona podporządkowana. Jak wynika z art. 5b ust. 2 ustawy o Policji, Komendant Biura Spraw Wewnętrznych Policji, jest organem Policji podległym Komendantowi Głównemu Policji, a więc brakuje tutaj cechy niezależności. Jednak istotny pozostaje też zakres obowiązków Biura Spraw Wewnętrznych Policji, bowiem, jak wskazuje art. 5b ust. 1 ustawy o Policji, Biuro Spraw Wewnętrznych Policji realizuje „(…) zadania w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania przestępczości popełnianej przez policjantów i pracowników Policji oraz przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu popełnianych na szkodę Policji, określonych w art. 296-306 Kodeksu karnego, a także

[1409] Ibidem, s. 45.

wykrywania i ścigania sprawców tych przestępstw, a także - w zakresie zleconym przez Inspektora Nadzoru Wewnętrznego - funkcjonariuszy i pracowników Policji, Straży Granicznej i Służby Ochrony Państwa lub strażaków i pracowników Państwowej Straży Pożarnej." Jak wynika z zacytowanego przepisu, działalność Biura skupia się w dużej mierze na przestępczości popełnianej przez policjantów. Jednak autorka wskazując na potrzebę utworzenia niezależnego organu kontrolującego działalność funkcjonariuszy Policji ma na myśli po pierwsze organ, który w żaden sposób nie będzie w strukturach Policji, a będzie odrębnym bytem. Po drugie, kluczowym zagadnieniem pozostaje zakres działalności takiego nowoutworzonego organu. Mianowicie, jego działalność miałaby być głownie skupiona na wszystkich nieprawidłowościach, tj. nie tylko skierowana na popełnianie przestępstw przez funkcjonariuszy, ale także analizę zachowań funkcjonariuszy pod kątem ochrony praw i wolności człowieka. I tak np. każda bezzasadność, nielegalność i nieprawidłowość zatrzymania stwierdzona przez sąd w postępowaniu zażaleniowym powinna być kontrolowana przez taki organ. Na moment obecny, sąd stwierdzając nieprawidłowości podczas zatrzymania informuje o tym organ przełożony nad organem, który dokonał zatrzymania. Jednak, pełni to głównie funkcję profilaktyczną, oczywiście niezwykle istotną, niemniej jednak w doktrynie zauważa się, że „Cel tej sygnalizacji oderwany jest jednak od konkretnego wypadku pozbawienia wolności określonej osoby."[1410] Ponadto, jak zauważa J. Karaźniewicz: „Oceniając funkcję sygnalizacji odnoszącej się do nieprawidłowości przy zatrzymaniu osoby, należy stwierdzić, że pełni ona niezwykle istotną rolę gwarancyjną w płaszczyźnie ochrony jednostki przed bezprawną ingerencją w prawo do wolności. Zawiadomienie takie nie tylko powinno inicjować postępowanie służbowe, a nawet dyscyplinarne lub w rażących przypadkach – odpowiedzialność karną. Stwierdzenie naruszeń prawa przez sąd powinno mieć także znaczenie dla zainicjowania działań mających na celu zapobieganie podobnym naruszeniom prawa w przyszłości." [1411] A celem wprowadzenia takiej sygnalizacji ma być kształtowanie „prawidłowej polityki w zakresie zatrzymań oraz zapobiegać nielegalnym i bezpodstawnym zatrzymaniom, a także umożliwić prokuratorowi efektywne sprawowanie nadzoru nad prawidłowością zatrzymania."[1412] Celem nowoutworzonej instytucji powinna też być możliwość realnego oddziaływania na zmiany w prawie. Należy tutaj wziąć pod uwagę funkcję Rzecznika Praw

[1410] J. Karaźniewicz, *Sygnalizacja nielegalności, bezzasadności, nieprawidłowości zatrzymania osoby* [w:] *Instytucja sygnalizacji w polskim procesie karnym*, Toruń 2015.
[1411] Ibidem.
[1412] R. A. Stefański [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.

Obywatelskich i rozpatrywanie przez niego indywidulanych skarg na policję oraz jego ograniczenie systemowe jeśli chodzi o możliwość zmian, o czym będzie w kolejnym akapicie. Odnosząc się do ustawy o Policji to w art. 132 i n. została uregulowana odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy, jednakże znowu należy pamiętać, iż postępowanie w tym zakresie prowadzone jest przez przełożonego dyscyplinarnego. Przełożonym dyscyplinarnym, zgodnie z art. 133 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 2 ustawy o Policji jest: „Komendant Główny Policji, Komendant CBŚP, Komendant BSWP, Komendant CBZC, Dyrektor CLKP, Komendant Stołeczny, komendanci wojewódzcy i powiatowi (miejscy) Policji, Komendant-Rektor Akademii Policji w Szczytnie oraz komendanci szkół policyjnych", a więc *de facto* są to organy upolitycznione, pozostające po tej samej stronie barykady, po której znajduje się funkcjonariusz Policji, wobec którego toczy się postępowanie dyscyplinarne. Wobec tego rodzi się pytanie, jak duży odsetek spraw, których przedmiotem jest odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariusza Policji jest tzw. zamiatana pod dywan i nigdy nie ujrzy światła dziennego. To zagadnienie pozostaje poza zakresem przedmiotowym niniejszej rozprawy doktorskiej, jednak autorka chciała zwrócić uwagę na duży problem w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej. Niemniej jednak, jeśli doszło do popełnienia przestępstwa przez funkcjonariusza i zostanie ono zgłoszone przez organ przełożony bądź też pokrzywdzonego, może on również ponieść odpowiedzialność karną, co do której procedować będzie już niezależny sąd.

Jeśli mowa o kontrolowaniu działalności policji oraz konieczności utworzenia niezależnej instytucji, to nie można zapominać o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich w tym zakresie. Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich[1413], Rzecznik „stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych, w tym również na straży realizacji zasady równego traktowania." Natomiast zgodnie z art. 80 Konstytucji RP, „Każdy ma prawo wystąpienia, na zasadach określonych w ustawie, do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej." Zatem głównym zadaniem RPO jest „stanie na straży wolności i praw człowieka i obywatela, a w przypadku stwierdzenia ich naruszenia – pomoc jednostce, której wolności i praw

[1413] Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 z późn. zm.).

zostały złamane”[1414]. Biorąc to pod uwagę, obywatel, którego prawa lub wolności zostały naruszone wskutek działania funkcjonariuszy policji, może złożyć indywidualną skargę na działalność policji do Rzecznika Praw Obywatelskich. Jednak, co istotne decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 1 sierpnia 2014 r. weszły w życie „Wytyczne w zakresie zasad i trybu przekazywania informacji skargowych i pozaskargowych przez Policję i Straż Graniczną do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych”[1415] Powyższa decyzja wraz z Wytycznymi została wydana na skutek zaleceń Komisarza Praw Człowieka Rady Europy z dnia 20 czerwca 2007 r., sformułowanych w Memorandum do Polskiego Rządu[1416], w którym Komisarz „wyraża żal, iż nie powstał żaden niezależny organ do badania niewłaściwego zachowania policji. Niezależność organu odpowiedzialnego za badanie zarzutów niewłaściwego zachowania policji jest niezbędna dla skuteczności systemu. Stworzenie takiego organu poprawiłoby też atmosferę wokół sił policyjnych i podniosło zaufanie do nich.”[1417] Celem wprowadzenia wskazanych Wytycznych było wykorzystanie uprawnień Rzecznika Praw Obywatelskich poprzez przekazywanie Rzecznikowi informacji skargowych, których przedmiotem są skargi na nieludzkie lub poniżające traktowanie oraz skargi na naruszenie prawa do wolności i informacji o przysługujących uprawnieniach[1418]. Jeśli chodzi o informacje pozaskargowe, to mowa tutaj „o zdarzeniach, w wyniku których w rezultacie działań lub zaniechania funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej, w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, wystąpiły skutki w postaci śmierci, próby samobójczej, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia osoby, naruszenia jej wolności seksualnej bądź miało miejsce niezasadne użycie środków przymusu bezpośredniego, przemocy fizycznej lub psychicznej.”[1419] Podmiotami odpowiedzialnymi za przekazywanie informacji skargowych jest Biuro Kontroli Komendy Głównej Policji, zaś informacji pozaskargowych Pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka, funkcję koordynatora pełni Departament Nadzoru i Analiz Ministerstwa

[1414] M. Zubik, *Rzecznik Praw Obywatelskich*, Edukacja Prawnicza 2021, nr 2, s. 46.
[1415] Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych nr 95 z dnia 10 lipca 2014 r. w sprawie wprowadzenia do stosowania w Policji i Straży Granicznej „Wytycznych w zakresie zasad i trybu przekazywania informacji skargowych i pozaskargowych przez Policję i Straż Graniczną do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych”, która została zmodyfikowana decyzjami Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji nr 3 z 22 stycznia 2021 r. oraz nr 38 z 23 grudnia 2021 r.
[1416] Memorandum do Polskiego Rządu. Ocena postępu implementacji zaleceń Komisarza Praw Człowieka Rady Europy z 2002 roku dla Komitetu Ministrów i Zgromadzenia Parlamentarnego z 20 czerwca 2007 r., CommDH(2007)13, https://rm.coe.int/16806db761 (dostęp: 12.12.2025 r.).
[1417] Ibidem, pkt 28.
[1418] Z. Dudek, *Skargowość w Policji jako gwarant bezpieczeństwa*, Kultura Bezpieczeństwa 2023, nr 43, s. 90-110.
[1419] Ibidem, s. 96.

Spraw Wewnętrznych i Administracji[1420]. Obecnie opisana powyżej instytucja przekazywania informacji skargowych oraz przekazania Rzecznikowi Praw Obywatelskich zadań w ramach Niezależnego Organu Monitorującego Niewłaściwe Działania Policji, jest obecnie jedyną skuteczną metodą[1421] rozpatrywania wniosków w przedmiocie naruszania praw i wolności przez funkcjonariuszy Policji. W doktrynie zauważa się, iż w latach 2007-2023 odnotowano znaczny wzrost liczby skarg na działania Policji, które wpływały do Rzecznika[1422]. Analizując liczbę skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich i tak np. w 2007 roku odnotowano zaledwie 368 wniosków, a już w roku 2014 było ich 890[1423]. A. Wentkowska zwraca uwagę na rok 2020, w którym to dochodziło do ograniczania praw i wolności obywateli na mocy rozporządzeń, a co miało swój niemały wpływ na sytuację z zatrzymaniami podczas protestów w związku z wyrokiem TK w sprawie zaostrzenia prawa aborcyjnego. W związku z tymi zdarzeniami, Rzecznik Praw Obywatelskich podejmował działania z własnej inicjatywy z uwagi na liczne interwencje policji wobec uczestników tego typu zgromadzeń[1424]. Warto także przedstawić przykładową statystykę liczby skarg na policję, które wpłynęły do Rzecznika Praw Obywatelskich, liczbą podjętych spraw oraz rezultat tych spraw i tak np. w 2023 r. wpłynęło 697 spraw, spośród których podjęto 464 spraw. Zaledwie w 23 sprawach spośród 464 podjętych spraw uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę, w 58 sprawach odstąpiono od dalszego prowadzenia, a w 291 sprawach uzyskano rozwiązanie, które nie było oczekiwane przez wnioskodawcę[1425]. Jeśli chodzi o finalne działanie Rzecznika Praw Obywatelskich to w razie uznania naruszenia praw lub wolności obywatelskich przez funkcjonariusza policji, czyli *de facto* jest to rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę, może on skierować wystąpienie do odpowiednich służb bądź też żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego czy też zastosowania sankcji służbowych[1426]. Jednak powstaje pytanie, czy obecnie Rzecznik Praw Obywatelskich wykorzystuje swe aktualne kompetencje w sposób właściwy. Tutaj można mieć już wiele wątpliwości, bowiem formalnie Rzecznik Praw Obywatelskich wykorzystuje swoje kompetencje wynikające z ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich,

[1420] A. Wentkowska, *Realizacja zadań Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Niezależnego Organu Monitorującego Niewłaściwe Działania Policji*, Roczniki Administracji i Prawa 2024, XXIV, s. 61-75.
[1421] A. Wentkowska, *Realizacja zadań Rzecznika Praw Obywatelskich…,* op. cit., s. 74.
[1422] Ibidem, s. 70.
[1423] A. Wentkowska, *Quis custodiet ipsos custodes? Skargi na działania Policji – konteksty prawnoporównawcze*, Warszawa 2017, s. 356.
[1424] A. Wentkowska, *Realizacja zadań Rzecznika Praw Obywatelskich..*, op. cit., s. 72.
[1425] A. Wentkowska, *Realizacja zadań Rzecznika Praw Obywatelskich..*,, op. cit., s. 71-73.
[1426] A. Wentkowska, *Realizacja zadań Rzecznika Praw Obywatelskich..*,, op. cit., s. 66.

ale rodzi się pytanie, czy wykorzystuje je skutecznie? Jak wspomniano już powyżej, w razie stwierdzenia uchybienia, Rzecznik Praw Obywatelskich może na podstawie art. 14 pkt 2 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich skierować wystąpienie do organu, organizacji lub instytucji, w których działalności stwierdził naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela czy też na podstawie art. 14 pkt 3 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, zwrócić się do organu nadrzędnego nad jednostką, o której mowa w pkt 2, z wnioskiem o zastosowanie środków przewidzianych w przepisach prawa, a szczegółowe uprawnienia Rzecznika zostały uregulowane w art. 14 przywoływanej już powyżej ustawy. Jednak należy pamiętać, iż strukturalnie kompetencje Rzecznika Praw Obywatelskich są ograniczone, bowiem nie jest on w pełni niezależnym, wyspecjalizowanym organem nadzorczym policji, który prowadziłby postępowania w sprawie nadużyć policjantów w sposób samodzielny. Innymi słowy, w kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich nie jest ukaranie policjanta, nakazanie zmiany praktyki funkcjonariuszy policji bądź wszczynanie postępowań dyscyplinarnych z urzędu. Wystąpienia Rzecznika stwierdzają pewne uchybienia, wskazują obszary, w których dochodzi do nieprawidłowości oraz aspekty, które powinny ulec poprawie czy też rekomendują pewne zmiany, zatem mają charakter postulatywny[1427], a nie powodują automatycznie wszczęcie postępowania przez dany podmiot[1428]. Mogą pełnić też funkcję prewencyjną, w sytuacji gdy nie ma możliwości zmiany indywidualnej decyzji, a w wystąpieniu wskazuje się popełnione błędy, aby nie zostały one powtórzone w kolejnych sprawach[1429]. Z powyższych względów w doktrynie podnosi się, iż wraz z nałożeniem na Rzecznika nowych zadań, należałoby poszerzyć kompetencje i funkcje jego Biura[1430], aby jego działania były bardziej skuteczne. Jednak warto zauważyć, iż instytucja składania indywidulanych skarg na działalność policji oraz pełnienie przez Rzecznika funkcji Niezależnego Organu Monitorującego Niewłaściwe Działania Policji nie jest powszechnie znana, a w Internecie nie ma zbyt wielu informacji przedstawiających dokładny przebieg takiej procedury, co z pewnością ma wpływ na dość niskie statystyki wpływu takich skarg. Działanie Rzecznika Praw Obywatelskiego i rozpatrywanie przez niego indywidualnych skarg na policję jest istotnym uprawnieniem, jednak nie można zapominać, iż w standardach międzynarodowych dąży się do tworzenia organów

[1427] J. Świeca, *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Komentarz*, wyd. 1, 2010, art. 14.
[1428] S. Trociuk [w:] *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Komentarz*, wyd. II, LEX/el. 2020, art. 14.
[1429] S. Trociuk [w:] *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Komentarz*, op. cit.
[1430] A. Wentkowska, *Realizacja zadań Rzecznika Praw Obywatelskich*..,, op. cit., s. 74.

osobnych i samodzielnych organów, które badałyby naruszenia praw i wolności obywatelskich przez policję.

W tym miejscu warto poświęcić uwagę, aby krótko zaprezentować organ nadzoru nad policją, który istnieje w Belgii[1431]. Mianowicie, funkcjonuje tam dwuwarstwowy system nadzoru nad policją, który dzieli się na nadzór wewnętrzny i nadzór zewnętrzny. Jeśli chodzi o nadzór wewnętrzny to należy tutaj wyróżnić instytucję jaką jest Inspekcja Generalna Policji Federalnej i Policji Lokalnej (zwana dalej AIG). AIG podlega bezpośrednio Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Sprawiedliwości, ale jest instytucją niezależną od struktur policyjnych. Do zadań AIG należą: kontrola przestrzegania przez służby policyjne praw człowieka i praw obywatelskich, rozpatrywanie skarg i doniesień na zachowania i działania funkcjonariuszy, które nie stanowią ani wykroczenia, ani przestępstwa[1432], informowanie właściwych organów sądowych oraz Komisji P o wynikach prowadzonych spraw; prowadzenie postępowań karnych wobec funkcjonariuszy policji na wniosek prokuratury; przeprowadzania mediacji w sporach pomiędzy obywatelami a policjantami; opiniowanie aktów prawnych dotyczących funkcjonowania policji oraz przygotowywanie analiz i ekspertyz[1433]. Drugim organem jest tzw. Komisja P, która jest „organem zewnętrznym i niezależnym i niezależnym zarówno od władzy wykonawczej (centralnej i lokalnej), jak i policji."[1434] Komisja P jest organem, którego zadaniem jest monitorowanie sił policyjnych i służb wywiadowczych[1435]. Komisja „z własnej inicjatywy, na wniosek prokuratora królewskiego, prokuratora wojskowego albo właściwego sędziego może samodzielnie albo we współpracy z innymi służbami prowadzić dochodzenia wobec wszystkich funkcjonariuszy i urzędników, którzy dobrowolnie i świadomie ukrywają albo nie przekazują właściwym podmiotom danych

[1431] W dniu 3 lipca na Uniwersytecie SWPS w Warszawie odbyła się konferencja dotycząca nadzoru nad policją w kontekście przestrzegania praw człowieka, organizowana przez Uniwersytet SWPS oraz Ambasadę Królestwa Belgii. Gośćmi konferencji byli m.in. Kathleen Stinckens, przewodnicząca Komitetu P, oraz Jan Van Lier, zastępca dyrektora generalnego Biura Dochodzeniowo-Śledczego w Komitecie P. Goście przedstawili działalność Komitetu P oraz zasady jego funkcjonowania jako niezależnego organu nadzoru nad Policją. Więcej na temat konferencji: strona internetowa Uniwersytetu SWPS, *Quis custodiet ipsos custodes? Nadzór nad policją w kontekście przestrzegania praw człowieka*, https://swps.pl/my-uniwersytet/aktualnosci/konferencje-i-seminaria/33987-nadzor-nad-policja-w-kontekscie-przestrzegania-praw-czlowieka (dostęp: 17.04.2026 r.).
[1432] A. Wentkowska, *Quis custodiet ipsos custodes?...*, op. cit., s. 276.
[1433] R. Dzhekova, P. Gounev, T. Bezlov, *Countering Police Coruption: European Perspectives*, Center for the Study of Democracy 2013, s. 63-68.
[1434] A. Wentkowska, *Quis custodiet ipsos custodes?...,* op. cit., s. 276.
[1435] J. Byrne, W. Priestley, *Report On Police Oversight in the Council of Europe Countries*, Council of Europe Publishing 2015, s. 19.

wywiadowczych."[1436] Komisja może również badać sprawy zlecone jej przez Ministra Spraw Wewnętrznych, Ministra Sprawiedliwości oraz inne organy centralne czy samorządowe. AIG oraz Komisja P współpracują ze sobą w zakresie wymiany informacji. Co ważne, „Ani AIG, ani Komisja P nie mają uprawnień władczych i uprawnień do wydawania poleceń w zakresie podjęcia stosownych działań w sprawach indywidualnych lub generalnych. Jest natomiast ustawowym zadaniem obu tych instytucji badanie i analizowanie sytuacji w służbach podlegających ich kontroli oraz formułowanie wniosków i zaleceń dla właściwych organów."[1437]

W kontekście ochrony praw osób pozbawionych wolności nie wolno zapominać o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur został powołany na podstawie art. 17 ust. 1 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania[1438], (zwanym dalej OPCAT), który to zobowiązał Państwa Strony do utworzenia mechanizmów prewencji, które będą działały na poziomie krajowym, w okresie roku od wejścia w życia Protokołu. W Polsce wskazany Protokół został ratyfikowany ustawą z dnia 8 lipca 2005 r. o ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania[1439], a jego wejście w życie nastąpiło 22 czerwca 2006 r. Natomiast obowiązki te powierzono Rzecznikowi Praw Obywatelskich dopiero 18 stycznia 2008 r.[1440], a na mocy § 6 ust. 1 pkt 7 statutu Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stanowiącego załącznik do zarządzenia Rzecznika Praw Obywatelskich Nr 26/2011 z dnia 31 sierpnia 2011 r. w sprawie nadania statutu Biuru Rzecznika Praw Obywatelskich, utworzono odrębną jednostką, jaką jest Zespół Krajowego Mechanizmu Prewencji. Do zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, zgodnie z art. 4 ust. 1

[1436] A. Wentkowska, *Quis custodiet ipsos custodes?...,* op. cit., s. 276.
[1437] Ibidem, s. 278.
[1438] Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192).
[1439] Ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w dniu 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. Nr 150, poz. 1253).
[1440] Pismo Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z dnia 18 stycznia 2008 r. skierowane do Rzecznika Praw Obywatelskich, DWM I 482/48/02, w sprawie powierzenia Rzecznikowi Praw Obywatelskich pełnienia funkcji krajowego mechanizmu prewencji w rozumieniu art.3 Protokołu, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/1202829239.pdf (dostęp: 13.12.2025 r.).

OPCAT, należy wizytowanie miejsc pozbawienia wolności, co oznacza „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiejkolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej." (art. 4 ust. 2 OPCAR) Zatem wizytacjom Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur będą podlegać Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych czego przykładem jest raport[1441] Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur po zatrzymaniach, które miały miejsce 7 sierpnia 2020 r. w Warszawie. W raporcie zostały odnotowane naruszenia i nieprawidłowości prowadzące do tezy, iż policjanci dopuścili się poniżającego traktowania. Zwieńczeniem raportu są zalecenia adresowane do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Przedstawianie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób pozbawionych wolności oraz przedstawianie propozycji i uwag dotyczących obowiązujących oraz projektowanych przepisów jest zadaniem KMPT, które wynika z art. 19 pkt b i c OPCAT. Warto również zauważyć, iż po zatrzymaniach z 7 sierpnia 2020 r. i po opublikowaniu raport KMPT, o którym wyżej, można dostrzec zmianę nastawienia RPO, zarówno co do samych protestów, jak i filozofii działania KMPT. Z komunikatów[1442] zamieszczanych na stronie internetowej RPO wynikało, iż działania KMPT opierały się na bieżącym monitorowaniu sytuacji dotyczących przebiegu protestów, a także na działaniu służb. W komunikacie KMPT wskazano również, iż niewykluczone są kolejne raporty z wizytacji ad hoc[1443].

Co więcej, KMPT jest instytucją[1444], która pilnuje, aby prawa osób pozbawionych wolności były przestrzegane, a zatem często wytyka błędy, których dopuszczają się funkcjonariusze policji. Zdaje się, iż to właśnie z tego względu, funkcjonariusze częstokroć utrudniają pracę KMPT. Przykładem może być utrudniony dostęp pracowników KMPT do materiałów z przebiegu konkretnych interwencji i tak np.

[1441] Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji z dnia 7 września 2020 roku, op. cit.

[1442] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, P*rzedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur rozmawiali z osobami zatrzymanymi po proteście przed Sądem Okręgowym w Warszawie*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/przedstawiciele-kmpt-rozmawiali-z-zatrzymanymi-pod-sadem (dostęp: 17.04.2026 r.).

[1443] Zob. raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z dnia 11 stycznia 2021 r., KMP.570.11.2020.MZ, op. cit.

[1444] Więcej na temat działalności KMPT np.: A. Żebrowska, *Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur jako instytucja stojąca na straży praw osób pozbawionych wolności*, Palestra 2025, nr 12, s. 34-51.

KMPT skierował prośbę do Komendy Powiatowej w Krotoszynie w celu udostępnienia materiałów audio-wideo z użycia przez funkcjonariuszy paralizatora, a w odpowiedzi na pismo KMPT otrzymało nagranie z zanonimizowanym obrazem[1445]. Należy pamiętać, iż zgodnie z art. 20 OPCAT, Państwa Strony powinny zapewnić KMPT m.in. dostęp do wszystkich informacji dotyczących liczby osób pozbawionych wolności, traktowania osób pozbawionych wolności, dostęp do wszystkich miejsc pozbawienia wolności oraz ich instalacji i urządzeń czy też możliwość odbywania rozmów z osobami pozbawionymi wolności bez obecności innych osób. Interwencję w tej konkretnej sprawie dotyczącej nagrań z Komendy Powiatowej w Krotoszynie podejmował już dwukrotnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poprzez skierowanie do Komendanta Głównego Policji, polecenia wyeliminowania nieprawidłowości w tym zakresie. Niemniej jednak, pomimo interwencji Ministra, nadal dochodzi do sytuacji, w których jednostki Policji odmawiają przedstawicielom KMPT dostępu do nagrań z monitoringu[1446], co było podnoszone w powyższej sprawie przez Zastępcę RPO w dniu 22 stycznia 2026 r.[1447]

W kontekście braku odpowiedniego wyszkolenia funkcjonariuszy Policji, o czym była już mowa wcześniej, autorka chce zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt. Mianowicie, w ostatnich latach głośno mówi się o problemach kadrowych Policji i wolnych wakatach. Jest to z pewnością złożony problem mający swe źródło na wielu płaszczyznach, co jednak pozostaje poza zakresem niniejszej pracy. Jednak, autorka chce zwrócić uwagę na niepokojące działania ustawodawcy, chociażby poprzez wprowadzenie tzw. ustawy antywakatowej, tj. ustawy z dnia 1 października 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z utworzeniem oddziałów o profilu mundurowym oraz ułatwieniem powrotu do służby w Policji i Straży Granicznej[1448]. Jak można przeczytać w uzasadnieniu projektu ustawy[1449], jej celem jest „(…) zwiększenie efektywności prowadzonych postępowań kwalifikacyjnych do służby w Policji i Straży Granicznej oraz

[1445] Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka skierowane do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Marcina Kierwińskiego z dnia 26.02.2024 r., KMP.570.1..2024.OR, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-02/Do_MSWiA_policja_kmpt_dostep_informacje_nagrania_26_02_2024.pdf (dostęp: 15.12.2025 r.).
[1446] Pismo Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich Wojciecha Brzozowskiego z dnia 22 stycznia 2026 r. skierowane do Komendanta Głównego Policji, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2026-01/Do_KGP_policja_kmpt_dostep_informacje_nagrania_22_01_2026.pdf (dostęp: 17.04.2026 r.).
[1447] Ibidem.
[1448] Ustawa z dnia 1 października 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z utworzeniem oddziałów o profilu mundurowym oraz ułatwieniem powrotu do służby w Policji i Straży Granicznej (Dz. U. poz. 1562).
[1449] Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 1 października 2024 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z utworzeniem oddziałów o profilu mundurowym oraz ułatwieniem powrotu do służby w Policji i Straży Granicznej, X kadencja, druk sejmowy nr 605, https://www.sejm.gov.pl/.

stworzenie możliwości pozyskania do tych formacji największej liczby kandydatów odpowiadających potrzebom służby tych formacji. Zaproponowane rozwiązania mają charakter systemowy i są ukierunkowane na obszary odnoszące się zarówno bezpośrednio do postępowania kwalifikacyjnego prowadzonego w stosunku do kandydatów do służby w Policji i Straży Granicznej, jak również uczniów szkół ponadpodstawowych będących potencjalnymi kandydatami do podjęcia służby w formacji mundurowej." Wskazaną już wyżej ustawą, ustawodawca wprowadził m.in. możliwość rozpoczęcia postępowania kwalifikacyjnego przez osoby pełnoletnie, które są uczniami ostatniej klasy czteroletniego liceum, pięcioletniego technikum oraz dwuletniej branżowej szkoły II stopnia; uproszczone postępowanie kwalifikacyjne dla osób, które złożyły podanie o przyjęcie do służby w Policji przed upływem 3 lat od dnia ukończenia oddziału o profilu mundurowym oraz uzyskały pozytywny wynik test sprawności fizycznej w ostatniej klasie, z pominięciem w procesie kwalifikacyjnym testu wiedzy i testu sprawności fizycznej; wydłużenie okresu z 3 lat na 5 lat od dnia zwolnienia ze służby na złożenie nowego podania do służby; ułatwioną procedurę kwalifikacyjną dla kandydatów, którzy po upływie 5 lat od dnia zwolnienia ze służby w Policji złożyli podanie o przyjęcie do służby czy zwolnienie z testu wiedzy oraz testu sprawności fizycznej oraz badania psychologicznego dla kandydatów, którzy w dniu zwolnienia ze służby w Policji posiadali policyjny stopień w korpusie co najmniej oficerów młodszych Policji. To tylko kilka przykładów zmian w ustawie o Policji, które weszły w życie ustawą z dnia 1 października 2024 roku. Z pewnością, takie działanie ustawodawcy jest dalece niepokojące, bowiem w zdecydowany sposób obniża wymagania postępowań kwalifikacyjnych, chociażby dla osób bardzo młodych, które ukończyły oddział o profilu mundurowym, bowiem takie osoby nie będą musiały przechodzić np. testu wiedzy. Bez wątpienia, mamy tutaj do czynienia z sytuacją, w której bardzo młode osoby, po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej, będą mogły przejść cały proces kwalifikacyjny bez testu wiedzy, wymaganego dla pozostałych kandydatów. Przedstawione zmiany mogą przyczynić się do obniżenia kwalifikacji funkcjonariuszy Policji, co nie napawa optymizmem. Autorka pracy w sposób krytyczny odnosi się do zmian w tym zakresie, bowiem biorąc pod uwagę przeprowadzone badania aktowe, poziom wykwalifikowania funkcjonariuszy nie był najlepszy, co pokazują uchybienia w działalności funkcjonariuszy. W tym miejscu warto przywołać pogląd T. Safjańskiego, który autorka pracy w pełni podziela, a zgodnie z którym, zmiany „wskazują na szukanie przez policję kandydatów wśród ludzi mało zmotywowanych i o niskich kwalifikacjach, co generuje

ogromne koszty, a nie gwarantuje utrzymania takich kandydatów w służbie na dłużej”[1450]. Niemniej jednak, nie można zapominać o ustawie z dnia 12 września 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad zakwaterowania funkcjonariuszy Policji[1451], która wprowadza tzw. dodatki mieszkaniowe dla funkcjonariuszy. Z pewnością wprowadzenie dodatków mieszkaniowych może przyczynić się do większej motywacji potencjalnych kandydatów do służby. Może mieć to również przełożenie na wyższy poziom ich kwalifikacji. Zarówno ustawa antywakatowa, jak i ustawa przyznająca dodatek mieszkaniowy, ale także podwyżki dla funkcjonariuszy, spowodowały spadek wakatów. Jak informuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, w pierwszym kwartale 2023 r. było 15 % wolnych wakatów, a w tym samym okresie w 2026 r. jest ich już tylko 8%[1452]. Zatem można powiedzieć, że cel został osiągnięty, tj. odnotowano znaczący spadek wakatów. Jednak powstaje pytanie, czy na pewno są to osoby odpowiednio zmotywowane do pracy, a także o odpowiednich kwalifikacjach.

6.3 Powierzchowne stosowanie prawa przez sądy

Jeśli chodzi o problematykę sądowej kontroli zatrzymań w kontekście kryterium zasadności oraz prawidłowości, to wszelkie uwagi autorki zostały skonstruowane w podrozdziale *6.2 Bezzasadne oraz nieprawidłowe stosowanie środka przymusu jakim jest zatrzymanie*, bowiem główne zarzuty były kierowane w stronę funkcjonariuszy Policji oraz struktury Policji jako jednostki zhierarchizowanej. Natomiast, co do kryterium legalności zatrzymań, autorka dostrzega problem powierzchownego stosowania prawa przez sądy, głównie wynikający z rozbieżności w wykładni tego kryterium, a dokładniej stosowanie najwęższej wykładni legalności zatrzymania, która zdaniem autorki nie jest

[1450] M. Mikowski, *Emeryci i uczniowie na policyjne wakaty. Czy to zażegna kryzys?*, https://www.rp.pl/sluzby-mundurowe/art41445561-emeryci-i-uczniowie-na-policyjne-wakaty-czy-to-zazegna-kryzys (dostęp: 11.06.2025 r.).

[1451] Ustawa z dnia 12 września 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad zakwaterowania funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Ochrony Państwa oraz poprawy niektórych warunków pełnienia służby (Dz. U. poz. 1366).

[1452] Platforma X (dawny Twitter), post Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 kwietnia 2026 r. informujący o spadku liczby wakatów w Policji, https://x.com/MSWiA_GOV_PL/status/2042195826580029491 (dostęp: 17.04.2026 r.).

odpowiednia. Co prawda, znacząca część doktryny wskazuje, podobnie jak większość sądów, że legalność zatrzymania to zgodność z obowiązującym prawem[1453], zauważając przy tym, że chodzi tutaj „o wszelkie inne warunki dopuszczalności zatrzymania, jak np.: legitymację organu dokonującego zatrzymania, prawną możliwość zatrzymania określonych osób, czas trwania zatrzymania."[1454], a więc są to warunki dopuszczalności stosowania instytucji zatrzymania, które nie są związane bezpośrednio z podstawami wynikającymi z art. 244 k.p.k.[1455] Innymi słowy, zgodnie z tym stanowiskiem doktryny, legalności zatrzymania nie należy wiązać z zasadnością zatrzymania, traktując je jako dwa osobne, niezwiązane ze sobą kryteria. Nadto, Ł. Cora[1456] wskazuje, iż nie należy uznawać za nielegalne, zatrzymania, które nastąpiło w granicach i na podstawie prawa, ale z pominięciem art. 244 § 2 k.p.k., tj. obowiązku informacyjnego o „przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, do złożenia oświadczenia i odmowy złożenia oświadczenia, do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania, do dostępu do pierwszej pomocy medycznej oraz o prawach wskazanych w art. 245, art. 246 § 1 i art. 612 § 2, jak również o treści art. 248 § 1 i 2" oraz wysłuchania zatrzymanego. Co więcej, jak wskazuje Ł. Cora, taka wykładnia wynika z treści art. 16 k.p.k.[1457], zgodnie z którym brak pouczenia nie może wywołać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania lub innej osoby, której dotyczy. Natomiast, niespełnienie obowiązków z art. 244 § 2 k.p.k. „nie wpływa (…) wprost na legalność zatrzymania, gdyż nie pozbawia decyzji (czynności zatrzymania) znaczenia prawnego z punktu widzenia jej dopuszczalności."[1458] Wątpliwości autorki pracy są tym większe, że trudno zaakceptować pogląd, iż sąd uznaje zatrzymanie za legalne, w sytuacji gdy zatrzymany nie zostanie pouczony o swoich prawach i obowiązkach, np. nie posiada wiedzy o tym, że może skorzystać z pomocy prawnej bądź żądać powiadomienia osoby najbliższej. Zatrzymany pozostaje zatem sam sobie wobec funkcjonariusza Policji, który jako podmiot profesjonalny ma przewagę na osobą zatrzymaną. Mamy więc do czynienia z sytuacją, w

[1453] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., art. 246; J. Skorupka [w:] *Kodeks postępowania karnego…,* op. cit., art. 246; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Lach [w:] *Kodeks…,* op. cit., art. 246.
[1454] A. Ludwiczek, *Problematyka kontroli zatrzymania…*, op. cit.
[1455] J. Karaźniewicz [w:] *Kodeks…*, op. cit., art. 246.
[1456] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby…*, op. cit.
[1457] Ibidem.
[1458] Ibidem.

której może dojść do pogwałcenia podstawowych praw osób zatrzymanych poprzez uniemożliwienie prawa do obrony, a pomimo tego, zatrzymanie będzie zatrzymaniem legalnym. Najwęższa wykładnia kryterium legalności zdaje się być niezrozumiała, chociażby z punktu widzenia art. 41 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym „Każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia." Zarówno na kanwie k.p.k., jak i Konstytucji RP, ustawodawca użył sformułowania „legalność zatrzymania". Zwolennicy najwęższej koncepcji będą uzasadniać swe stanowisko tym, że jeśli zatrzymanie bada się pod kątem trzech kryteriów, tj. zasadności, legalności oraz prawidłowości, to celem ustawodawcy nie było to, aby kryterium legalności miało być oceniane zarówno pod kątem zasadności oraz prawidłowości zatrzymania. Z drugiej jednak strony, jeśli legalność zatrzymania w rozumieniu k.p.k., miałaby mieć inne znaczenie niż legalność zatrzymania w rozumieniu Konstytucji RP, to ustawodawca winien rozróżnić te dwa pojęcia, np. poprzez inne nazwanie tych kryteriów bądź poprzez wskazanie definicji legalnej „legalności zatrzymania". Jeśli chodzi o wykładnię kryterium legalności zatrzymania, sformułowanej na mocy art. 41 ust. 2 Konstytucji RP to wskazuje się, że należy je „(…) widzieć możliwie szeroko, zgodnie z zasadami interpretowania konstytucyjnych określeń. Badaniu sądu podlega więc kwestia istnienia podstaw zatrzymania, ocena, na ile w zaistniałych okolicznościach zatrzymanie było dopuszczalne, prawidłowość zastosowanej procedury, potrzeby dalszego przebywania w stanie zatrzymania i in."[1459] Badania aktowe przeprowadzone w związku z niniejszą pracą, pokazują, że w zakresie kryterium legalności zatrzymania, doktryna i judykatura mają odmienne stanowiska. Co prawda, w zbadanych aktach sprawy, większość sądów oparła się na najwęższej wykładni, tj. tej, która również najczęściej prezentowana jest w doktrynie. Jednak były sądy, które posługiwały się szerszym zakresem kryterium legalności. Dla przypomnienia, najwęższe kryterium legalności zostało użyte w 91 sprawach, natomiast dwie pozostałe wykładnie w sumie w 40 sprawach, przy czym w 31 sprawach wykładnię legalności zatrzymania uwzględniającą również jego zasadność, a w 9 sprawach wykładnię legalności w najszerszym tego słowa znaczeniu, tj. opartą na art. 41 ust. 2 Konstytucji RP. Za szerokim rozumieniem kryterium legalności opowiada się również część doktryny i tak np. J. Skorupka w komentarzu do art. 246 k.p.k.[1460],

[1459] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz…,* op. cit., art. 41.
[1460] J. Skorupka [w:] *Kodeks postępowania karnego...,* op. cit., art. 246.

powołując się na wyrok TK z dnia 11.06.2002 r. w sprawie o sygnaturze akt SK 5/02[1461], wskazuje, że „(…) kontrola legalności pozbawienia wolności musi obejmować nie tylko legalność samej decyzji o pozbawieniu wolności, jej przesłanek i trybu podjęcia, ale również sposób jej realizacji, a w szczególności czas trwania pozbawienia wolności."[1462]. Na zacytowane powyżej orzeczenie, wskazujące na szerokie rozumienie kryterium legalności, powołuje się również P. Wiliński[1463]. Podobne, szerokie rozumienie kryterium legalności zatrzymania jest przedstawiane przez P. Sarneckiego[1464] w komentarzu do Konstytucji, którego fragment został zacytowany wcześniej. Natomiast, K. Eichstaedt[1465] wskazuje na istnienie takiego poglądu, powołując się przy tym na wyrok TK z 6.12.2004 r., SK 29/04. Jak można więc dostrzec, zarówno doktryna, jak i orzecznictwo są podzielone co do rozumienia kryterium legalności zatrzymania. Jednak, zdaniem autorki, stosowanie najwęższego kryterium legalności, częstokroć, może ingerować w prawa i wolności obywateli. Warto w tym miejscu przywołać sprawę o sygnaturze akt VI Kp 657/20, prowadzoną przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, która była objęta przedmiotowymi badaniami. We wskazanej już sprawie, sąd posłużył się najwęższym kryterium legalności, czyli wziął pod uwagę dokonanie czynności zatrzymania przez funkcjonariuszy Policji oraz brak posiadania immunitetu, który zabraniałby zatrzymania, orzekając przy tym, że zatrzymanie było bezzasadne, nieprawidłowe, ale legalne. Co budzi jednak kontrowersje w tej sprawie, wobec zatrzymanego użyto środków przymusu bezpośredniego, przewrócono go na ziemię oraz dociśnięto do niej. Sąd wskazał, iż czynności te były przeprowadzone przez funkcjonariuszy w sposób agresywny i niewspółmierny do zachowania zatrzymanego. Sąd powyższych okoliczności nie wziął w ogóle pod uwagę, jeśli chodzi o legalność zatrzymania. Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której funkcjonariusze dopuszczają się agresywnych zachowań oraz nadużywają stosowania środków przymusu bezpośredniego, ale pomimo tego zatrzymanie było legalne. Również w sprawie o sygnaturze II Kp 2320/18, prowadzonej przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, Sąd zastosował tę samą wykładnię legalności, czyli najwęższą, opierając się na kryteriach wskazanych już przy okazji omawiania sprawy VI Kp 657/20. Tak samo

[1461] Wyrok TK z 11.06.2002 r., SK 5/02.
[1462] J. Skorupka [w:] *Kodeks postępowania karnego...,* op. cit., art. 246.
[1463] P. Wiliński, *6. Prawo do kontroli legalności pozbawienia wolności – art. 41 ust. 2 Konstytucji RP* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.
[1464] P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz…*, op. cit., art. 41.
[1465] K. Eichstaedt [w:] *Kodeks postępowania karnego...,* op. cit., art. 246.

i w tej sprawie, Sąd orzekł, że zatrzymanie było niezasadne, nieprawidłowe, ale legalne. Dlaczego autorka zdecydowała się powołać na tę sprawę? Mianowicie, w sprawie doszło do użycia przez funkcjonariuszy Policji, środków niewspółmiernych do całego zajścia. W uzasadnieniu postanowienia, Sąd wskazuje, że „Skarżący został złapany za głowę i za kark, a następnie wyprowadzony z miejsca przy barierkach, gdzie się znajdował. Następnie, jak twierdzi (…) [zatrzymany – dopisek własny], funkcjonariusze docisnęli go do murku, zaś jeden z nich podduszał poprzez wciskanie palców w krtań. W tym czasie inny policjanci wykręcali mu ręce i zakładali kajdanki. Po przeprowadzeniu ujętego w inne miejsce, podczas gdy miał skute ręce kajdankami z tyłu, został rzucony na ziemię, tak, że uderzył w nią głową. Wówczas jeden z policjantów dociskał (…) [zatrzymanemu – dopisek własny] twarz do ziemi butem albo kolanem. W trakcie ujęcie skarżący miał być pytany, ile dniówki dostaje za protestowanie." Co ważne, wobec powyżej opisanego zajścia, wobec funkcjonariuszy Policji zostało wszczęte postępowanie w sprawie przekroczenia uprawnień. Opis zdarzeń, który miał miejsce w dniu zatrzymania jest drastyczny oraz ukazuje obraz, w których funkcjonariusze, stosując agresję, łamią podstawowe prawo człowieka, jakim jest po pierwsze prawo do wolności osobistej, ale zarazem dopuszczają się wobec niego zachowań, które można zakwalifikować jako naruszenie art. 3 EKPCz, tj. zakaz tortur oraz nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania. W takiej sytuacji trudno zgodzić się z najwęższą wykładnią legalności zatrzymania, a tym samym pominąć kwestię prawidłowości oraz zasadności zatrzymania. W sytuacji, w której funkcjonariusze dokonują aktów agresji wobec bezbronnego obywatela, który działając sam nie jest w stanie podołać sprawnym fizycznie funkcjonariuszom Policji, zatrzymanie uznaje się za legalne, czyli zgodne z obowiązującym prawem, należy uznać za nie mieszczące się w granicach logiki – zwłaszcza jeśli tego typu decyzję ma później zrozumieć obywatel. Z tego też względu, zdaniem autorki, odpowiednim krokiem byłoby stosowanie przez sądy najszerszej wykładni kryterium legalności w oparciu o przepisy Konstytucji RP. O ile nie ma większych problemów z wykładnią zasadności, jak i prawidłowości zatrzymania, to kryterium legalności przysparza wiele problemów, co wpływa w negatywny sposób na prawa obywateli oraz na ich postrzeganie organów władzy i sądów. Natomiast, jeśli sądy stosowałyby najszerszą wykładnię kryterium legalności zatrzymania to z pewnością ujednoliciłoby to orzecznictwo sadów w przedmiocie sądowej kontroli zatrzymań oraz rozstrzygnęło rozbieżności doktrynalne.

6.4 Znaczenie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Siedlecka przeciwko Polsce

Wyrok ETPCz w *sprawie Siedlecka przeciwko Polsce*[1466] był już niejednokrotnie przywoływany przez autorkę pracy, jednak nie została omówiona istota tego wyroku oraz ewentualny wpływ na system prawny w Polsce. W celu przedstawienia wyroku ETPCz, zasadne będzie przypomnienie stanu faktycznego niniejszej sprawy. Skarżącą w powyższej sprawie była Ewa Siedlecka – dziennikarka, której działalność koncentruje się na tematyce prawnej oraz prawach człowieka[1467]. Skarżąca, dnia 10 czerwca 2017 r. wzięła udział w zgromadzeniu wyrażającemu sprzeciw wobec ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zgromadzeniach[1468], który jednocześnie stanowił kontrmanifestację do odbywających się w tym czasie obchodów upamiętniających katastrofę smoleńską[1469]. Wspomniana ustawa przewiduje niejako specjalne traktowanie (pierwszeństwo przed zgromadzeniami innego typu) dla zgromadzeń cyklicznych, które jak wiemy w okresie wprowadzenia tejże ustawy były głównie obchodami upamiętniającymi ofiary katastrofy smoleńskiej i były organizowane przez ówcześnie rządzącą partię polityczną. W związku ze wskazaną ustawą, zgromadzenie, w którym brała udział skarżąca, zostało formalnie zakazane najpierw przez Prezydenta m.st. Warszawy, a następnie przez Sąd Apelacyjny w Warszawie[1470]. Pomimo tego, zarówno skarżąca, jak i inni uczestnicy zgromadzenia wzięli w nim udział, jednak jak wynika ze stanowiska skarżącej, nie blokowali oni w żaden sposób odbywającej się w tym czasie kontrmanifestacji, ani też nie ograniczali ich wolności zgromadzeń. Jednak, Policja odgrodziła osoby biorące udział w kontrmanifestacji, a w reakcji na to uczestnicy zgromadzenia, w którym brała udział skarżąca, usiedli na ziemię. Policja najpierw wezwała ich do rozejścia się, a następnie zaczęła usuwać te osoby poprzez umieszczenie ich na dziedzińcu ulicy Miodowej 2 w Warszawie[1471] oraz otoczenie ich tzw. kotłem policyjnym. W dalszej kolejności Policja zażądała okazania dokumentu tożsamości skarżącej, która okazała swoją legitymację prasową, a w wyniku odmowy dokument tożsamości. Policjant dokonujący czynności zatrzymał dokument w celu

[1466] Wyrok ETPCz z 31.07.2025 r., 13375/18, *Siedlecka przeciwko Polsce*.
[1467] Ibidem, § 4.
[1468] Ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2017 r. poz. 579).
[1469] Wyrok ETPCz z 31.07.2015 r., 13375/18, *Siedlecka przeciwko Polsce*, § 5-6.
[1470] Ibidem, § 8.
[1471] Ibidem, § 10.

zidentyfikowania danych skarżącej w bazie danych. Od momentu przeniesienia skarżącej przez Policję do momentu możliwości opuszczenia kotła policyjnego minęły 2 godziny[1472]. Zdaniem funkcjonariuszy Policji nie doszło do zatrzymania, a skarżąca miała pozostawać jedynie do dyspozycji organu. Co należy podkreślić, w czasie, w którym skarżąca wraz z pozostałymi uczestnikami zgromadzenia przebywała w kotle policyjnym, nie miała możliwości jego opuszczenia, ani także uniemożliwiano jej skorzystanie z toalety czy zakup wody. Co więcej, do osób w kotle nie zostali dopuszczeni adwokaci, którzy znajdowali się tuż za kordonem Policji[1473]. Na powyższą czynność zatrzymania, skarżąca wniosła zażalenie na zatrzymanie do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, podnosząc m.in., iż nie została spełniona żadna przesłanka z art. 45 § 1 k.p.s.w., nie sporządzono protokołu zatrzymania, nie poinformowano o przysługujących jej prawach ani o przyczynach zatrzymania, uniemożliwiono jej również poinformowanie osoby najbliższej oraz kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym[1474]. Zażalenie nie zostało uwzględnione przez Sąd, który orzekł, iż w sprawie nie doszło do zatrzymania w rozumieniu k.p.s.w., a działanie funkcjonariuszy Policji było uzasadnione. Jak wskazał Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, pozbawienie swobody przemieszczania się Skarżącej było uzasadnione potrzebą jej wylegitymowania, a czynność przedłużyła się z przyczyn obiektywnych, a m.in. dużej liczby kontroli, które były przeprowadzane w tym samym czasie oraz utrudnianie pracy Policji przez inne osoby. Warto również wskazać, iż wobec skarżącej zostało wszczęte postępowanie wykroczeniowe o czyn z art. 52 § 3 pkt 2 k.w. w zw. z art. 19 ust. 5 ustawy o zgromadzeniach w związku z odmową wykonywania poleceń przewodniczącego zgromadzenia oraz o czyn z art. 52 § 2 pkt. 1 k.w. w związku z przeszkadzaniem w przebiegu zgromadzenia cyklicznego[1475]. Postępowanie zostało umorzone z uwagi na to, że czyn nie zawiera znamion wykroczenia. Skarżąca wniosła skargę do ETPCz zarzucając naruszenie art. 5 ust. 1 EKPCz poprzez uznanie, iż w sprawie doszło do zatrzymania niezgodnego z prawem oraz art. 10 i 11 EKPCz. Rozstrzygając powyższą skargę, Trybunał w pierwszej kolejności oceniał, czy w sprawie doszło w ogóle do zatrzymania, a zatem czy może mieć zastosowanie art. 5 EKPCz, a następnie czy zatrzymanie spełniało wymogi wskazanego artykułu. Trybunał wskazuje, że w celu oceny czy w danej sprawie doszło w ogóle do pozbawienia wolności, należy każdorazowo badać konkretny stan

[1472] Ibidem, § 11.
[1473] Ibidem, § 12.
[1474] Ibidem, § 15-16.
[1475] Ibidem, § 22.

faktyczny, a w szczególności uwzględnić rodzaj, czas trwania, skutki danego środka oraz sposób jego zastosowania[1476]. Istotne pozostają takie okoliczności jak możliwość opuszczenia miejsca zatrzymania, stopień nadzoru i kontroli nad osobą, zakres izolacji oraz możliwość kontaktu ze światem zewnętrznym[1477]. Jednak należy zwrócić szczególną uwagę na to, iż Trybunał wskazuje, że sam czas trwania zastosowania danego środka, nie ma żadnego wpływu na to czy mamy do czynienia z pozbawieniem wolności czy też nie. Warto tutaj przywołać sprawy *Shimovolos przeciwko Rosji* oraz *Gillian i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii*, w których to skarżący byli zatrzymani odpowiednio 45 minut oraz 30 minut. Nie czas trwania, a element przymusu ze strony funkcjonariuszy Policji w stosunku do niemożności przemieszczania się, ma decydujący wpływ na ocenę czy doszło do pozbawienia wolności. Co istotne, to sam brak kajdanek czy innych środków ograniczających swobodę ruchu nie ma wpływu na ocenę spełnienia przesłanek pozbawienia wolności[1478]. Natomiast jeśli chodzi o ocenę, czy zatrzymanie było zgodne z art. 5 § 1 EKPCz, a więc czy organ był uprawniony do zatrzymania skarżącej, to tutaj istotne znaczenie ma cel podjętych środków. Zgodność z prawem należy przede wszystkim odnosić do przepisów prawa krajowego, a mianowicie czy zatrzymanie ma podstawę prawną w prawie krajowym, która zgodnie z zasadą pewności prawa, powinna być jasna i precyzyjna, tak aby obywatel mógł przewidzieć konsekwencje, które może ponieść za swoje działanie[1479]. Rozstrzygając tę kwestię, Trybunał wskazał, iż Rząd nie wykazał, aby zatrzymanie skarżącej miało swoją podstawę prawną w polskich przepisach. Co więcej, Rząd nie wykazał, aby 2-godzinny czas trwania czynności był niezbędny do wylegitymowania skarżącej, bowiem argumentując to znaczną liczbą kontrmanifestantów, Rząd nie wskazał chociażby ich przybliżonej liczby. Rząd nie wyjaśnił również, dlaczego kontrmanifestanci nie zostali zwolnieni od razu po dokonaniu czynności wylegitymowania, a byli przetrzymywani do momentu zakończenia zgromadzenia cyklicznego[1480]. Powyższe argumenty doprowadziły Trybunał do stwierdzenia, iż zatrzymanie skarżącej nie było przewidziane przez art. 5 ust. 1 EKPCz. Dlaczego omówiony wyżej wyrok ETPCz jest tak kluczowy w kontekście niniejszej pracy? Mianowicie, dotyczy on nagminnej praktyki funkcjonariuszy Policji, która miała miejsce w dużej mierze podczas protestów społecznych w latach 2015-2023, tj. tzw.

[1476] Ibidem, § 57.
[1477] Ibidem.
[1478] Ibidem, § 60.
[1479] Ibidem, § 90-91.
[1480] Ibidem, § 96.

zatrzymań w celu ustalenia tożsamości. Wyrok w sprawie *Siedlecka przeciwko Polsce* jest pierwszym wyrokiem ETPCz, który wprost odnosi się do niezgodnej z prawem praktyki funkcjonariuszy Policji, mającej miejsce podczas protestów w Polsce, a należy pamiętać, że wyroki ETPCz są wiążące względem państw, wobec których je wydano, a państwa są obowiązane do ich przestrzegania[1481]. Jest to jasny sygnał, że nie ma pozwolenia Trybunału na tego typu działania, a zarazem jest to asumpt dla polskich władz, aby tego typu praktykę funkcjonariuszy Policji ograniczać. Jednak należy pamiętać o podporządkowaniu Policji i wpływu rządzących na działalność Policji, o czym było we wcześniejszej części pracy. Zatem można wskazać, iż wyrok jest sygnałem dla władz publicznych, iż każde tego typu działanie i instrumentalne wykorzystywanie instytucji zatrzymania do ograniczania wolności zgromadzeń, jest niezgodne z Konwencją, co będzie wiązało się również z wypłatą stosownych odszkodowań oraz zadośćuczynień orzeczonych przez Trybunał, które rząd winien będzie wypłacić skarżącym. Co istotne, spraw tego typu było o wiele więcej, a więc z pewnością możemy spodziewać się kolejnych wyroków ETPCz w tej materii o podobnym skutku dla polskich władz.

6.5 Sądowa kontrola zatrzymania a postępowanie w sprawie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie

Kwestia sądowej kontroli zatrzymań została już omówiona szeroko w niniejszej pracy, jednak nadal aktualna pozostaje kwestia odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymania. W tym miejscu należy przypomnieć, że w postępowaniu zażaleniowym, podczas którego rozpatruje się zażalenia na zatrzymania, sąd rozstrzyga tylko o tym czy zatrzymanie było zasadne, legalne i prawidłowe, a możliwe rozstrzygnięcia sądu to zarządzenie natychmiastowego zwolnienia zatrzymanego (gdy uznano bezzasadność lub nielegalność zatrzymania i o ile osoba jest nadal zatrzymana); zawiadomienie prokuratora i organu przełożonego nad organem, który dokonał zatrzymania (gdy stwierdzono bezzasadność, nielegalność lub nieprawidłowości) bądź trzecia możliwość, w której sąd nie uwzględnia zażalenia, stwierdzając, że zatrzymanie było zasadne, legalne i prawidłowe. W postanowieniu sądu

[1481] W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, *Prawa człowieka*, Wyd. 3, Warszawa 2021, s. 91.

rozpatrującego zażalenia, nie może on orzec o odszkodowaniu bądź zadośćuczynieniu dla osoby zatrzymanej, pomimo tego, że doszło do spełnienia przesłanek do ich przyznania. Takie uprawnienie przysługuje sądowi, do którego zostanie zgłoszony wniosek o przyznanie odszkodowania lub zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie. To postępowanie jest postępowaniem odrębnym i zazwyczaj toczy się na późniejszym etapie, już po sądowej kontroli zatrzymania, a na czas trwania postępowania sądy wypożyczają akta zażaleniowe w celu analizy materiału dowodowego, a tym samym oceny czy przyznać odszkodowanie lub zadośćuczynienie.

Postępowanie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie zostało uregulowane w art. 552 § 1 k.p.k. Natomiast odniesienie do odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie znajduje się art. 552 § 4 k.p.k., zgodnie z którym „Odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania.” Natomiast uprawnienie do dochodzenia odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie na podstawie k.p.s.w. znajduje swoje umocowanie w art. 47 § 4 k.p.s.w., który odsyła z kolei do działu XII k.p.s.w., regulującego szczegółowo tryb dochodzenia roszczeń. Zgodnie z treścią art. 114 § 2 k.p.s.w., odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje także osobie niewątpliwie niesłusznie zatrzymanej. Wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie należy złożyć do sądu okręgowego właściwego ze względu na miejsce, w którym nastąpiło zwolnienie zatrzymanego. Postępowanie kończy się wydaniem wyroku po przeprowadzeniu rozprawy w składzie jednego sędziego, co wynika z art. 554 § 2 k.p.k. oraz art. 115 § 3 k.p.s.w., a stronami postępowania są: wnioskodawca, prokurator oraz Skarb Państwa. Co ważne dla osoby składającej taki wniosek, postępowanie o odszkodowanie i zadośćuczynienie jest zwolnione od kosztów sądowych, a w razie uwzględnienia żądania wnioskodawcy nawet w części, jest podstawą do zwrotu wydatków, w tym zwrotu kosztów ustanowienia jednego pełnomocnika. Art. 555 k.p.k. wskazuje na roczny termin przedawnienia, który rozpoczyna swój bieg od momentu zwolnienia zatrzymanego[1482], natomiast w k.p.s.w. termin przedawnienia wynosi 6 miesięcy od daty zwolnienia zatrzymanego. Warto wskazać, iż pomimo tego, że roszczenie o odszkodowanie i zadośćuczynienie, uregulowane w rozdziale 58 k.p.k., jest

[1482] Ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 1600 (ustawa uchwalona przez Sejm, zawetowana przez Prezydenta RP Karola Nawrockiego w dniu 13 marca 2026 r.) przewidywał wydłużenie terminu przedawnienia roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie z 1 roku na 3 lata od daty zwolnienia.

de facto roszczeniem cywilnoprawnym, to dochodzi się go na drodze postępowania karnego[1483]. Co więcej, Sąd Najwyższy orzekł, iż terminy przedawnienia dla roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie, przewidziane w art. 455 k.p.k. (dawniej art. 489 k.p.k.[1484]) są terminami cywilnoprawnymi[1485]. Sprawą zainteresował się RPO Adam Bodnar, który podnosił, iż roczny termin przedawnienia „jest nieproporcjonalnie krótki, przez co narusza standardy konstytucyjne, w szczególności z art. 77 ust. 1 w zw. z art. 3 ust. 1 Konstytucji RP, a także z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji."[1486] Należy pamiętać, iż art. 442^1 k.c. przewiduje trzyletni termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych i to właśnie taki termin powinien obowiązywać w przedmiocie przedawnienia roszczeń, określonych w art. 552 k.p.k. Również w doktrynie dostrzega się, iż roczny termin przedawnienia roszczeń czyni „instytucję odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa iluzoryczną"[1487]. Tym samym należy postulować wprowadzenie trzyletniego terminu przedawnienia[1488], bowiem stanowiłoby to „przeciwwagę dla restrykcyjnego podejścia sądów i gwarantowało efektywniejsze dochodzenie rekompensaty od Skarbu Państwa"[1489].

Głównym celem postępowania o odszkodowanie i zadośćuczynienie jest zbadanie wszystkich przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa za niesłuszne zatrzymanie[1490]. Odnosząc się do odszkodowania, to szkodę należy rozumieć jako „uszczerbek, zwłaszcza w sferze interesów majątkowych, ale także osobistych poszkodowanego. Ustawodawca przyjął zasadę pełnego odszkodowania, zasądzone

[1483] K. Sychta [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 552.
[1484] Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 z późn. zm.).
[1485] Uchwała SN(7) z 19.02.1997 r., I KZP 38/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 18.
[1486] Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z dnia 16 maja 2019 r. skierowane do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego Zbigniewa Ziobry, II.513.1.2016.MK, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20Ministra%20Sprawiedliwo%C5%9Bci%20ws.%20%20przedawnienia%20roszcze%C5%84%20obywatela%20wobec%20pa%C5%84stwa.pdf (dostęp: 17.04.2026 r.).
[1487] K. Wiśniewska, *Przedawnienie roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego, niesłuszne tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (pomiędzy teorią a praktyką)*, Cz.PKiNP 2018, nr 4, s. 77.
[1488] Trzyletni termin przedawnienia roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie był już przewidziany w k.p.k. w okresie od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. Został on wprowadzony ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247 z późn. zm.). Natomiast, ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437 z późn. zm.) zmieniono treść art. 555 k.p.k. i tym samym powrócono do rocznego terminu przedawnienia.
[1489] K. Wiśniewska, *5.4. Wnioski* [w:] *Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.
[1490] T. Woźny, *Charakter prawny postępowania o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie*, PiP 2004, nr 8, s. 61-70.

kwoty powinny zatem zrekompensować szkodę rzeczywistą, tj. stratę jakiej doznało mienie poszkodowanego (*damnum emergens*) oraz utracone korzyści, których poszkodowany mógłby się spodziewać, gdyby mu szkody nie wyrządzono, a wiec gdyby nie wykonano wobec niego kary lub faktycznego pozbawienia wolności w ramach środków przymusu (*lucrum cessans*).”[1491] Z kolei orzekając o zadośćuczynieniu, sądy powinny mieć na uwadze, „okres izolowania od społeczeństwa, który w miarę rozciągania się w czasie wzmaga doznanie krzywdy. Nie bez znaczenia ma również w tym zakresie status społeczny i zawodowy wnioskodawcy.”[1492] Choć oczywiście, „Nie można zgodzić się z podglądem, że krzywda wynikła z niewątpliwie niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania osoby majętnej jest większa niż w przypadku osoby mniej zamożnej tylko i wyłącznie z powodu różnicy w ich stanie majątkowym.”[1493] Samo zadośćuczynienie ma charakter kompensacyjny, a jego wartość winna być odpowiednia ze względu na doznaną krzywdę, a więc mieścić się w rozsądnej granicy, która będzie odpowiadać aktualnym warunkom społeczeństwa, a nie będzie służyć wzbogaceniu się wnioskodawcy[1494]. Natomiast, kwestia realiów społeczno-gospodarczych kraju oraz stopy życiowej społeczeństwa przy miarkowaniu wysokości zadośćuczynienia mogą mieć tylko charakter pomocniczy[1495]. Jako że tematem niniejszej pracy jest analiza rozstrzygnięć sądowych, których przedmiotem są zażalenia na zatrzymania w trakcie protestów społecznych w latach 2015-2023 roku, to autorka zdecydowała się powołać kilka orzeczeń, które dotyczą *stricte* przyznanych odszkodowań i zadośćuczynienia w trakcie takowych demonstracji. Ze względu na to, że badania akt spraw, w których sądy orzekały o odszkodowaniu lub zadośćuczynieniu za niesłuszne zatrzymanie, nie były przedmiotem badań, autorka podając przykłady spraw opierała się na orzecznictwie dostępnym w systemach informacji prawnej. I tak w sprawie o sygn. II AKa 301/22[1496], Sąd Apelacyjny w Warszawie, rozpoznając apelację prokuratora oraz Komendanta Stołecznego Policji od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie, utrzymał w mocy rozstrzygnięcie o przyznaniu wnioskodawczyni zadośćuczynienia w wysokości 5 000 zł. Przedmiotowa sprawa dotyczyła udziału wnioskodawczyni w proteście 7 grudnia 2020 roku. W kontekście zatrzymania Sąd

[1491] K. Sychta [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., art. 552.
[1492] Wyrok SA w Lublinie z 23.12.2025 r., II AKa 119/25, LEX nr 4017319.
[1493] Wyrok SA w Szczecinie z 3.10.2024 r., II AKa 163/24, LEX nr 3788360.
[1494] Wyrok SA w Warszawie z 2.07.2024 r., VIII AKa 128/23, LEX nr 3745401.
[1495] Wyrok SA w Warszawie z 17.06.2024 r., VIII AKa 80/24, LEX nr 3745883.
[1496] Wyrok SA w Warszawie z 23.02.2024 r., II AKa 301/22, LEX nr 3729594.

Apelacyjny szczególną uwagę na dysproporcję sił, liczebność funkcjonariuszy oraz możliwości policji w stosunku do kobiety o drobnej posturze otoczonej przez kilku rosłych, uzbrojonych policjantów, wskazując, iż „Takie obrazy stały się symbolem traktowania demonstrujących obywateli, zwłaszcza młodzieży i kobiet, jesienią 2020 r. [podkreślenie własne]”[1497] Następnie, odnosząc się do stanu faktycznego, Sąd wskazał na następujące ustalenia „Pani M.W. została zatrzymana za to, że zainteresowała się losem innej kobiety otoczonej i odizolowanej przez kordon policji. Próba nawiązania z tą osobą kontaktu skończyła się chwyceniem za ramiona pokrzywdzonej przez funkcjonariusza, wciągnięciem do tzw. kotła, a potem do radiowozu i dalej przewiezieniem do komendy Policji. By nawiązać kontakt z kobietą, którą pierwotnie otoczyli policjanci, M.W., musiała ukucnąć na ziemi i zaglądać do środka pomiędzy nogami policjantów, co dodatkowo czyniło ją bezbronną, nie mówiąc o upokorzeniu płynącym z tej opresyjnej sytuacji dla kobiet.”[1498] Sąd Apelacyjny uznał, iż w opisanym stanie faktycznym doszło do niesłusznego zatrzymania, zauważając, że sytuacja, w której znalazła się zatrzymana, nie dawała jakichkolwiek podstaw do jej zatrzymania, a co dopiero do stosowania wobec niej aktów agresji takich jak szarpanie czy wykręcanie rąk, a stan psychiczny zatrzymanej zaistniały w związku z tymi wydarzeniami, uzasadniał przyznanie jej zadośćuczynienia w wysokości orzeczonej przez Sąd Okręgowy. Jednak w kontekście przywołanego wyżej wyroku, autorka chce zwrócić uwagę na bardzo znaczące słowa, które były już niejednokrotnie powoływane w niniejszej pracy, iż „Policja zastosowała niczym nieusprawiedliwioną siłę i metody pacyfikacji pokojowego zgromadzenia. Działania te podjęto celowo, publicznie, wręcz demonstracyjnie, by zniechęcić obywateli do protestów. [podkreślenie własne]”[1499]

Z kolei w innej sprawie, w której również doszło do zatrzymania w związku z udziałem w proteście, Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 8 grudnia 2023 roku w sprawie o sygn. akt VIII AKa 53/23[1500], zmienił zaskarżony wyrok co do należności głównej w ten sposób, że zasądzoną kwotę 4 000 złotych obniżył do kwoty 2 000 złotych. Sąd rozpoznający apelację nie miał wątpliwości, iż w sprawie doszło do niewątpliwie niesłusznego zatrzymania, jednak orzeczone zadośćuczynienie było zbyt wygórowane, bowiem dotyczyło sytuacji, w której zatrzymanie trwało około 2 godzin.

[1497] Ibidem.
[1498] Ibidem.
[1499] Ibidem.
[1500] Wyrok SA w Warszawie z 8.12.2023 r., VIII AKa 53/23, LEX nr 3687049.

Jak wskazywał Sąd, okoliczności zatrzymania nie wpłynęły negatywnie na sferę psychiczną zatrzymanego, jednak Sąd wziął pod uwagę przeprowadzoną w stosunku do osoby zatrzymanej, kontrolę otworów anatomicznych podczas czynności przeszukania osoby, jako procedurą ingerującą w prawa obywatelskie, którą należy wziąć pod uwagę dokonując miarkowania wysokości zadośćuczynienia[1501].

Kolejną sprawą wartą przywołania jest sprawa o sygnaturze II AKa 407/23[1502], w której Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił zaskarżony wyrok i obniżyła zasądzoną kwotę zadośćuczynienia z 24 000 zł na 14 000 zł. Sąd Apelacyjny powołując się na ustalenia Sądu Okręgowego, wskazał, że „ (…) zatrzymany został bez przyczyny rażony gazem łzawiącym, zakuty w kajdanki, pozbawiony informacji o podstawie zatrzymania i przysługujących jemu prawach, a także o miejscu przewozu »więźniarką«, pozbawiony możliwości kontaktu z obrońcą, przesłuchany dopiero o 17:25 następnego dnia po zatrzymaniu i dopiero wówczas pouczony o uprawnieniach, poddany kontroli osobistej połączonej z koniecznością całkowitego obnażenia się. Sąd I instancji uwzględnił również brak warunków do odpoczynku nocnego, wielogodzinne niedostarczenie posiłku, brak - poza zgodą na jeden sms - kontaktu z najbliższymi, odwołane przyjęcie urodzinowo-imieninowe wnioskodawcy, które nie mogło się odbyć z powodu jego zatrzymania oraz infamię wśród znajomych, rodziny i sąsiadów, wynikającą z faktu zatrzymania jubilata przez Policję.”[1503] Sąd Apelacyjny uzasadniając konieczność zmniejszenia wysokości zadośćuczynienia wskazał również na to, że zatrzymany nie doznał poważnych cierpień fizycznych, a te które go spotkały to głównie niewygoda, niedogodność związana z transportem zatrzymanego, brak wielogodzinnego zapewnienia posiłków czy też skrępowanie rąk kajdankami[1504]. Jak orzekł Sąd Apelacyjny, za takie cierpienie kwota 14 000 zł zadośćuczynienia będzie odpowiednia.

Nie sposób pominąć również wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7 listopada 2023 roku w sprawie o sygnaturze akt VIII AKa 150/23[1505], w której Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę na celowe działanie władz wywoływania tzw. „efektu mrożącego” wobec zatrzymanych, jak i innych osób, w celu powstrzymywania się od udziału w protestach społecznych, a na potwierdzenie tego wskazał umorzenie

[1501] Ibidem.
[1502] Wyrok SA w Warszawie z 20.11.2023 r., II AKa 407/23, LEX nr 3707102.
[1503] Ibidem.
[1504] Ibidem.
[1505] Wyrok SA w Warszawie z 7.11.2023 r., VIII AKa 150/23, LEX nr 3666696.

postępowania po ponad 2 latach od zatrzymania z uwagi na brak dowodów. Co ważne, Sąd w uzasadnieniu wskazał, że „Świadomość, że jest się zatrzymywanym tylko za sam fakt udziału w legalnym zgromadzeniu, co nie powinno mieć miejsca w państwie przestrzegającym porządku prawnego, potęguje u osób poddanych tego rodzaju szykanom poczucie pokrzywdzenia wynikającego z nieuzasadnionej niczym opresyjności władz państwa. [podkreślenie własne]”[1506] Zacytowane powyżej uzasadnienie Sądu Apelacyjnego wskazuje na to, iż każde zatrzymanie tylko z uwagi na fakt udziału w zgromadzeniu, powoduje poczucie pokrzywdzenia, a co za tym idzie stosowne winno być zasądzenie odpowiedniego zadośćuczynienia.

Sprawą zbliżoną do omawianych na potrzeby niniejszej rozprawy doktorskiej, jest sprawa, w której zapadł wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie w dniu 28 lutego 2023 roku w sprawie o sygnaturze akt II AKa 170/22[1507]. Mianowicie, Sąd miarkując wysokość zadośćuczynienia, wziął pod uwagę okoliczności zatrzymania, tj. niczym nieuzasadnione otoczenie zatrzymanego, korzystającego ze swojego obywatelskiego uprawnienia, kordonem; uniemożliwienie przemieszczania się, a tym samym skorzystania z toalety czy też zjedzenia posiłku. Kwestią, która miała niemały wpływ na rozmiar krzywdy było to, że opisane czynności odbyły się w środku zimy i trwały praktycznie całą noc. Na sam koniec, warto również dodać, że „Poczucie krzywdy niewątpliwie potęguje fakt, iż został bezpodstawnie oskarżony o popełnienie przestępstwa, którego nie dokonał.”[1508]. Opisane powyżej sprawy, z jednej strony mają ukazać praktyczne ujęcie postępowania w sprawie o odszkodowanie i zadośćuczynienie oraz zwrócić uwagę na kwestie, które analizują sądy rozstrzygające w przedmiocie wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie. Choć przedstawione wyroki są wyrokami sądów odwoławczych to na ich podstawie widoczne są kluczowe elementy, które biorą pod uwagę sądy orzekające w tym przedmiocie. Zatem w pierwszej kolejności sądy odnoszą się do przebiegu zatrzymania oraz zachowania funkcjonariuszy. A następnie dokonują miarkowania wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia. Dwa pierwsze zagadnienia są w zasadzie tymi sami zagadnieniami, które ocenia sąd dokonujący sądowej kontroli zatrzymania, z tym że w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie jest analizowana prawidłowość

[1506] Ibidem.
[1507] Wyrok SA w Warszawie z 28.02.2023 r., II AKa 170/22, LEX nr 3512089.
[1508] Wyrok SA w Warszawie z 18.04.2024 r., II AKa 231/23, LEX nr 3747974.

zatrzymania. Nadto z orzecznictwa należy wywieść wniosek, iż „niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie" nie jest tożsame z „zatrzymaniem bezzasadnym".[1509]

W świetle powyższych rozważań rodzi się pytanie, czy dobrym rozwiązaniem byłoby połączenie postępowania zażaleniowego rozpoznającego zażalenie na zatrzymanie wraz z postępowaniem o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie? Czy sąd oceniający zasadność, legalność i prawidłowość zatrzymania, nie powinien w jednym postępowaniu, orzekając o niezasadności zatrzymania, orzec również odszkodowania i zadośćuczynienia na wniosek skarżącego? W doktrynie wskazuje się, iż zatrzymaniem niewątpliwie niesłusznym będzie zatrzymanie, które zastosowano z naruszeniem art. 244 k.p.k.; trwało, pomimo odpadnięcia podstaw do jego zastosowania; trwało dłużej niż pozwalają na to przepisy, tj. art. 248 § 1 i 2 k.p.k.; oraz nastąpiło ponownie co do tej samej osoby na podstawie tych samych faktów i dowodów[1510]. W zasadzie są to wszystkie aspekty, które badają sądy rozpoznające zażalenia na zatrzymania. Co również istotne, w doktrynie wskazuje się, iż „(…) istnienie prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w której nastąpiło zatrzymanie nie jest warunkiem dochodzenia roszczenia ani też nie jest (w odróżnieniu od tymczasowego aresztowania) niezbędne dla oceny niesłuszności zastosowania zatrzymania, to zdaniem SN, gdy prawomocne orzeczenie kończące postępowanie już zapadło, sąd rozpoznający wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie, o którym mowa w art. 552 KPK powinien dokonywać oceny niesłuszności zatrzymania w aspekcie tego orzeczenia."[1511] Ponadto rozstrzygnięcie sądu wydane w wyniku sądowej kontroli zatrzymania opartej na podstawie art. 246 k.p.k. nie jest warunkiem koniecznym w celu późniejszego dochodzenia roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie art. 552 k.p.k. Tak więc, jeśli zatrzymany nie zaskarży czynności zatrzymania to nie pozbawia go to jeszcze prawa do ubiegania się o przyznanie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie[1512]. Działa to także w drugą stronę, tj. jeśli sąd rozpatrujący zażalenie na zatrzymanie uzna je za bezzasadne lub nielegalne, nie jest to automatyczny wyznacznik

[1509] Wyrok SA w Katowicach z 18.01.2018 r., II AKa 576/17.
[1510] K. Dudka, B. Dobosiewicz, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie w praktyce orzeczniczej sądów powszechnych*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2012, s. 11.
[1511] Ł. Cora, *Zatrzymanie osoby…*, op. cit.
[1512] Ibidem.

niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w brzmieniu z art. 552 k.p.k.[1513] Niemniej jednak, niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie może być wynikiem nielegalności bądź bezzasadności zatrzymania[1514]. Z jednej strony, sąd okręgowy rozstrzygający czy wnioskodawcy należy się odszkodowanie lub zadośćuczynienie, bada zgodność zatrzymania z przepisami zawartymi w rozdziale 27 k.p.k. Z drugiej jednak strony, nie jest on związany rozstrzygnięciem sądu w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie, a nawet pomimo uznania przez ten sąd, zatrzymania za zasadne lub legalne, nie wyklucza to możliwości ubiegania się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie. Jednak, co warto wspomnieć, pomimo tego, że sąd nie jest związany rozstrzygnięciem w sprawie, w której nastąpiło zatrzymanie (nie chodzi tutaj o rozstrzygnięcie w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie, ale rozstrzygnięcie stwierdzające winę), to ważne jest, aby miało ono charakter prawomocny[1515], bowiem brak prawomocnego rozstrzygnięcia, może być przyczyną zawieszenia postępowania wszczętego na podstawie art. 552 k.p.k.[1516] Przede wszystkim, należy jednak pamiętać o tym, że „Ostateczne stwierdzenie winy oskarżonego nie może automatycznie wyłączać możliwości zasądzenia odszkodowania za szkody wyrządzone wskutek nielegalnego i bezzasadnego zatrzymania."[1517]

Biorąc to pod uwagę, należy wskazać, że zmiana przepisów w ten sposób, że sąd rozpatrujący zażalenie na zatrzymanie, orzekałby o odszkodowaniu lub zadośćuczynieniu za niewątpliwie niesłuszne zatrzymania, być może wpłynęłaby na szybkość postępowań, tzn. nie byłoby konieczności prowadzenia dwóch odrębnych postępowań. Jednakże taka zmiana mogłaby prowadzić do sytuacji, w której skarżący, którego zatrzymanie zostało uznane za legalne i zasadne przez sąd rozpoznający jego zażalenie, automatycznie byłby pozbawiony możliwości dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymania, co z kolei ingerowałoby w jego prawo do sądu. Co więcej, praktyka orzecznicza oraz doktryna wskazują, iż „(…) istnienie prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w jakiej nastąpiło zatrzymanie, nie jest warunkiem dochodzenia roszczeń za niesłuszne zatrzymanie"[1518], ale jeśli zostało wydane to powinno zostać wzięte pod uwagę. W obecnym stanie prawnym, sąd

[1513] Ibidem.
[1514] K. Sychta [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., art. 552.
[1515] J. Mierzwińska-Lorencka [w:] *Kodeks postępowania karnego…,* op. cit., art. 552.
[1516] Postanowienie SA we Wrocławiu z 17.09.2007 r., II AKz 459/07, LEX nr 301485.
[1517] A. Ludwiczek, "*Niewątpliwa niesłuszność" jako materialnoprawny warunek odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę spowodowaną zastosowaniem zatrzymania*, PS 1999, nr 4, s. 48.
[1518] Uchwała SN z 23.05.2006 r., I KZP 5/06.

rozpoznający wniosek oparty na art. 552 k.p.k., pomimo tego, że ma dostęp do akt postępowania zażaleniowego, może mieć inne spojrzenie na daną sprawę, a tym samym stać na stanowisku, iż zatrzymanie było niezasadne lub nielegalne wbrew odmiennemu stanowisku sądu rozpoznającego zażalenie. Ponadto roszczenie z tytułu niewątpliwie niesłusznego zatrzymania jest roszczeniem samodzielnym, a co za tym idzie bez znaczenia pozostaje to, czy po dokonaniu zatrzymania osoby, doszło do wszczęcia postępowania karnego[1519]. Dzięki takiemu rozwiązaniu, wnioskodawca nie jest również pozbawiony dwuinstancyjności postępowania, bo w razie wątpliwości co do wyroku wydanego przez sąd okręgowy, ma możliwość złożenia apelacji do sądu wyższej instancji, tj. sądu apelacyjnego. Na marginesie warto wskazać, iż podobnie wygląda sytuacja w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, bowiem końcowe rozstrzygnięcie w sprawie, stwierdzające winę, może, ale nie musi wpłynąć na przyznanie odszkodowania lub zadośćuczynienia, a samo zaskarżenie postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania nie jest konieczne[1520]. I tak np. uniewinnienie wcale nie oznacza, że tymczasowe aresztowanie w danej sprawie było niewątpliwie niesłuszne, a skazanie nie wiąże się z tym, że tymczasowe aresztowanie było słuszne[1521]. W takich sytuacjach należy ocenić czy było ono niezbędne, aby proces w ogóle mógł się odbyć[1522]. Z kolei w kwestii odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie, co do zasady przesłanką jest uniewinnienie lub skazanie na łagodniejszą karę wskutek wznowienia postępowania, kasacji lub skargi nadzwyczajnej.

6.6 Luki prawne a przepisy wymagające nowelizacji – wnioski *de lege ferenda*

W rozdziale 6 niniejszej pracy, zostało przedstawione podsumowanie największych problemów i wyzwań, które wiążą się zarówno z działalnością funkcjonariuszy Policji, jak i odpowiednimi krokami, które powinien podjąć ustawodawca. Jednak już na ten moment należy zwrócić uwagę na działania podjęte przez

[1519] Ibidem.
[1520] K.T. Boratyńska, P. Czarnecki [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 11, 2025, art. 552.
[1521] Wyrok SA w Katowicach z 29.04.2004 r., II AKa 540/03, LEX nr 142923.
[1522] J. Matras [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. III, red. K. Dudka, Warszawa 2023, art. 552.

Ministra Sprawiedliwości Adama Bodnara, dążące do powołania Komisji do spraw wyjaśniania mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023. Finalnie, zarządzeniem nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2025 r.[1523] powołano wskazaną wyżej Komisję. Jak wynika z § 2 wspomnianego zarządzenia, do zadań Komisji należy „wyjaśnienie mechanizmów represji stosowanych w latach 2015-2023 wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz osób fizycznych, które aktywnie działały na rzecz zasad praworządności i praw człowieka, zwanych dalej «działaczami społecznymi»". W skład Komisji wchodzi 11 osób, które wyróżniają się znajomością problematyki związanej z przedmiotem prac Komisji, a także posiadają niezbędną wiedzę na temat metod działania Policji, prokuratury oraz organów regulacyjnych w stosunku do organizacji społeczeństwa obywatelskiego i działaczy społecznych (§3 pkt 4 Zarządzenia). W ramach działalności Komisji powstaną 4 raporty, pierwszy w przedmiocie działalności mediów publicznych, drugi w przedmiocie nękania prawnego, trzeci przedstawiający wyniki badań dotyczących działań policji wobec obywateli oraz czwarty dotyczący działalności innych służb niż policja[1524]. Do dnia dzisiejszego, tj. 26 marca 2026 r. został opublikowany raport cząstkowy nr 1 w przedmiocie działalności mediów publicznych[1525] oraz raport cząstkowy nr 2 w przedmiocie represji SLAPP i innych form nękania[1526]. Z pewnością utworzenie Komisji, której głównym zadaniem jest zbadanie wszelkich nieprawidłowości w zakresie stosowania represji wobec społeczeństwa obywatelskiego, należy ocenić pozytywnie. Jednak powstaje pytanie, jakie skutki będą miały raporty tejże Komisji. Zwrócą one uwagę opinii publicznej na nieprawidłowości, których dopuszczali się rządzący w latach 2015-2023. Być może będą one stanowiły podstawy do poniesienia konsekwencji przez osoby za to odpowiedzialne. Jednak na ten moment trudno odnieść się do tego szerzej z uwagi na brak publikacji

[1523] Zarządzenie nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie powołania Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023 (M. P. z 2025 r. poz. 306 z późn. zm.).

[1524] Strona internetowa Ministerstwa Sprawiedliwości, *Komisja ds. wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023* https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/komisja-ds-wyjasnienia-mechanizmow-represji-wobec-organizacji-spoleczenstwa-obywatelskiego-oraz-dzialaczy-spolecznych-w-latach-20152023 (dostęp: 11.12.2025 r.).

[1525] Raport Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy nr 1…,* op. cit.

[1526] Raport Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy nr 2 Represja SLAPP i inne formy nękania*, https://www.gov.pl/attachment/e2234ce5-f1ed-4214-bf4c-101facea2ebd (dostęp: 25.03.2026 r.).

kolejnych raportów[1527]. Jednak nie należy zapominać o pozytywnych aspektach działalności komisji, której raporty z pewnością przyczynią się do zmiany regulacji prawnych dotyczących czy to mediów publicznych czy to działalności funkcjonariuszy policji.

Natomiast, jeśli chodzi o obszary wymagające poprawy, na które zwraca uwagę autorka niniejszej pracy, to głównym zadaniem omówionych założeń jest poprawa stosowania przepisów w kontekście zasadności, prawidłowości oraz legalności zatrzymań. Co do zasadności zatrzymań, tutaj zasadniczym problemem była nadmierna działalność ustawodawcy, tj. częste nowelizacje przepisów związanych z pandemią COVID-19, co do których zachodziły wątpliwości konstytucyjne. Było to dużym problemem, bowiem dochodziło do sytuacji, w których funkcjonariusze naruszali wolność człowieka na podstawie przepisów niezgodnych z Konstytucją, o czym świadczą późniejsze orzeczenia sądów. Po drugie, zmiany przepisów i wprowadzanie nowych rozporządzeń były tak częste, że funkcjonariusze dokonywali zatrzymań, powołując się na przepisy, które w momencie zatrzymania w rzeczywistości już nie obowiązywały. Jednak, co ważne, nie może być to usprawiedliwieniem dla funkcjonariuszy, bowiem jako profesjonalny podmiot, którego zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa, powinien on posiadać merytoryczną wiedzę co do używanych przez siebie przepisów, bowiem to na ich podstawie dochodziło do pozbawiania wolności obywateli. Na tej podstawie można wskazać, iż odpowiednim działaniem byłoby większe doszkalanie funkcjonariuszy w zakresie wprowadzania nowych przepisów, a z drugiej strony należy zaapelować do ustawodawcy o racjonalne i przemyślane wprowadzanie nowych przepisów.

Co do kryterium prawidłowości zatrzymania, czyli *de facto* technicznego aspektu wykonywania czynności zatrzymania to należy zauważyć, iż tutaj fundamentalne znaczenie ma odpowiednie przeszkolenie funkcjonariuszy Policji w zakresie interwencji przy tak dużych skupiskach ludzi, ale również niedostateczna wiedza funkcjonariuszy w zakresie przestrzegania praw człowieka, stosowania środków przymusu bezpośredniego, sporządzania protokołu oraz rozróżnienia czynności legitymowania oraz zatrzymania.

[1527] Należy mieć na względzie, iż już pierwszy raport wzbudził kontrowersje z uwagi na błędy w nim zawarte m.in. błędne przypisanie kontekstu wypowiedzi redaktor Anny Gielewskiej czy też błędne przypisanie jej do redakcji . Więcej na ten temat: strona internetowa Ministerstwa Sprawiedliwości, Prezentacja pierwszego raportu Komisji ds. represji społeczeństwa obywatelskiego w mediach publicznych, 22 września 2025 r., https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/prezentacja-pierwszego-raportu-komisji-ds-represji-wobec-spoleczenstwa-obywatelskiego-w-mediach-publicznych-2015-2023 (dostęp: 11.12.2025 r.).

Bez wątpienia, w ramach przeprowadzonych badań aktowych, czynność wylegitymowania przeprowadzana przez funkcjonariuszy, pomimo tego, że wypełniała znamiona zatrzymania, nie była uznawana za zatrzymanie przez Policję, wobec czego nie była ona dokumentowana w formie protokołu. Tego typu sytuacje, przede wszystkim wynikają z braku odpowiedniej edukacji funkcjonariuszy. Z dużym niepokojem należy również patrzeć na nieproporcjonalne używanie środków przymusu bezpośredniego, bowiem był to znaczący problem w sprawach objętych badaniami. Z czego on wynika? Odpowiedź sprowadza się do braku odpowiedniego przeszkolenia funkcjonariuszy. Jednakże nie można dopuścić do tego, aby funkcjonariusze, którzy na co dzień dbają o bezpieczeństwo, nie znali podstaw użycia środków przymusu bezpośredniego. Źródła tego problemu, zdaniem autorki, można upatrywać także w przyjmowaniu do Policji osób bez odpowiedniego doświadczenia zawodowego i życiowego. Dla przypomnienia, aktualnie możliwość rozpoczęcia postępowania kwalifikacyjnego dotyczy osób pełnoletnich, którzy są uczniami ostatniej klasy czteroletniego liceum, pięcioletniego technikum oraz dwuletniej branżowej szkoły II stopnia, a po przejściu całego procesu kwalifikacyjnego oraz zdaniu odpowiednich testów, możliwe będzie rozpoczęcie służby przygotowawczej, czyli skierowanie do szkoły policyjnej, gdzie funkcjonariusz będzie nabywał odpowiednią wiedzę teoretyczną oraz praktyczną. Szczegółowy przebieg przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego został uregulowany w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 lutego 2025 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów do służby w Policji[1528], ale nie będzie on poddany szerszej analizie na potrzeby niniejszej pracy. Powyższe pokazuje, że w młodym wieku można dojść do wykonywania zawodu policjanta. W tym względzie można poddać w wątpliwość ewentualne predyspozycje osobiste tak młodych osób, a także kwestię przygotowania psychicznego do wykonywania tak odpowiedzialnego zawodu. Należy też zastanowić się nad tym, czy osoby uzyskujące władzę w tak młodym wieku, w wykonywaniu swojej służby za wszelką cenę, nie będą chciały udowodnić i pokazać swojej „władzy" poprzez np. nadużywanie agresji psychicznej bądź fizycznej czy nieproporcjonalne stosowanie środków przymusu wobec często bezbronnych obywateli. Powyższe stwierdzenia, choć odważne, to zdaniem autorki mogą mieć znaczący wpływ na wiele nieprawidłowości w kontekście nadmiernego stosowania instytucji zatrzymania. Co trzeba zaznaczyć, kwestia pokazania swojej wyższości czy

[1528] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 lutego 2025 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów do służby w Policji (Dz. U. poz. 248).

władzy nie dotyczy tylko funkcjonariuszy w młodym wieku, bo równie dobrze może dotyczyć funkcjonariuszy starszych, którzy nie posiadają odpowiednich predyspozycji do wykonywania zawodu policjanta. Jednakże wskazane zagadnienia należą do sfery badań z zakresu psychologii. Zdaniem autorki w tym zakresie należałoby przykładać większą wagę do procesu kwalifikacyjnego. Co prawda, obecnie w ramach postępowania kwalifikacyjnego są przeprowadzane badania psychologiczne, które zgodnie z § 30 rozporządzenia w sprawie postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów do służby w Policji, obejmują zarówno badanie predyspozycji intelektualnych, w szczególności ocenę poziomu rozwoju intelektualnego oraz osobowościowych, w szczególności ocenę funkcjonowania w trudnych sytuacjach oraz określenie poziomu dojrzałości społecznej, a badania przeprowadzane są z użyciem metody testu; kwestionariusza; wywiadu oraz obserwacji. Rezultatem takiego badania jest wydanie pozytywnej bądź negatywnej opinii psychologicznej oraz możliwe jest zarządzenie dodatkowych badań w razie uznania konieczności przeprowadzenia dalszych badań. Z pewnością, przeprowadzanie testów psychologicznych jest niezwykle ważnym aspektem procesu kwalifikacyjnego, jednak z uwagi na możliwość przyjmowania do służby osób w bardzo młodym wieku, często z nie do końca ukształtowaną psychiką oraz osobowością, zasadnym byłoby rozszerzenie badania tej materii w całym procesie kwalifikacyjnym. Należy przy tym pamiętać, że również samo wykonywanie zawodu policjanta wiąże się z codziennym stresem, a policjanci muszą mieć świadomość, iż wykonując swój zawód są narażeni na utratę zdrowia, a nawet życia. To może być przyczyną nadmiernej agresji ze strony funkcjonariuszy.

Dla wykazania problemu nadmiernej agresji ze strony funkcjonariuszy Policji posłużą badania dotyczące problemu występowania w Policji agresji skierowanej przeciwko osobom spoza Policji, z którymi funkcjonariusz ma kontakt w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych przeprowadzone dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji[1529].W raporcie przedstawiającym wyniki badań, wskazano na zależność między czynnikiem agresji a stażem służby, wyodrębniając m.in., iż większa presja i brak opanowania podczas interwencji występuje u policjantów z mniejszym stażem służby, a policjantom młodszym w stażu brakuje doświadczenia i obycia w

[1529] Raport podsumowujący, Badanie dotyczące problemy występowania w Policji agresji skierowanej przeciwko osobom spoza Policji, z którymi funkcjonariusz ma kontakt w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych przeprowadzone przez firmę Synergion Michał Kociankowski Spółka Komandytowa dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 07 grudnia 2015 roku, https://oko.press/images/2018/04/Raport-MSWiA-policja.pdf (dostęp: 17.06.2025 r.).

sytuacjach, gdy mają do czynienia z sytuacjami agresywnymi[1530]. Natomiast, co do funkcjonariuszy z dłuższym stażem, to w badaniach zauważa się, że są oni bardziej podatni na stres, ale posiadają większe doświadczenie i zdają sobie sprawę z ewentualnych konsekwencji, jakie mogą ich spotkać w razie nadużycia agresji[1531]. W przedstawionych badaniach wskazano, że najmłodsi funkcjonariusze wykazują otwartość na działania agresywne w większym stopniu[1532], a także, że funkcjonariusze młodsi stażem są bardziej przychylni agresywnym zachowaniom, chociażby ze względu na dynamiczne aspekty interwencji[1533]. Natomiast, jako główne przyczyny nieuzasadnionej agresji, wymienia się brak pewności utrzymania przewagi na osobą, wobec której podejmowane są czynności; słabe wyszkolenie; brak doświadczenia w podobnych sytuacjach, a także agresywne zachowanie obywateli[1534].

Badania potwierdzają zatem tezę, iż młodsi stażem funkcjonariusze mają większą skłonność do zachowań agresywnych, co może wynikać ze słabszego przygotowania zarówno psychicznego, jak i fizycznego oraz braku pewności siebie i swoich umiejętności[1535]. W ramach rekomendacji, autorzy badania wskazują, że funkcjonariuszy nie uczy się technik budowania psychologicznej przewagi, technik manipulacji czy technik wywierania wpływu psychicznego, a także na znikomość testów związanych z technikami sprawnej interwencji oraz zwracają uwagę na potrzebę budowania społecznego autorytetu Policji i funkcjonariuszy[1536].

Powyższe tylko potwierdza to, że nadmierna agresja wśród funkcjonariuszy była dostrzegalna już wcześniej, aniżeli czasookres, którym objęte były badania aktowe na potrzeby niniejszej pracy. Oczywiście należy pamiętać, iż zgodnie z art. 35 ustawy o Policji, policjanci podlegają okresowemu opiniowaniu służbowemu, które ma na celu m.in. ustalenie przydatności policjanta na zajmowanym przez niego stanowisku służbowym, a także przydatności do służby[1537]. Badania psychologiczne są przeprowadzane nie tylko na etapie rekrutacji do służby, ale także, zgodnie z art. 35a ust. 1 ustawy o Policji, funkcjonariusz może zostać poddany procedurze określającej predyspozycje do służby, obejmującej test sprawności fizycznej, badania psychologiczne

[1530] Ibidem, s. 111.
[1531] Ibidem, s. 111.
[1532] Ibidem, s. 119.
[1533] Ibidem, s 121.
[1534] Ibidem, s. 129.
[1535] Ibidem, s. 238.
[1536] Ibidem, s 239-241.
[1537] W. Kotowski [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz, wyd. V*, LEX/el. 2024, art. 35.

lub badania psychofizjologicznego. Innymi słowy, art. 35a ustawy o Policji „statuuje uprawnienie przełożonego do poddawania funkcjonariuszy dodatkowym badaniom i testom, jeżeli jest to niezbędne dla określenia ich predyspozycji do zajmowania określonego stanowiska lub pełnienia służby w danej jednostce organizacyjne”[1538], a szczegółowe przepisy dotyczące przebiegu badań zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2022 r. w sprawie trybu i warunków określania predyspozycji policjantów do służby na określonych stanowiskach służbowych lub w określonych komórkach organizacyjnych Policji[1539]. Bez wątpienia funkcjonariusze policji wykonują zawód stresogenny, który wiąże się z występowaniem wielu obciążeń fizycznych oraz psychicznych[1540]. Jednak społeczeństwo nie powinno ponosić konsekwencji wynikających ze złej kondycji psychicznej funkcjonariuszy, a co niestety może mieć miejsce na co dzień. To na państwie powinien spoczywać obowiązek, aby funkcjonariusze mieli zapewnioną odpowiednią opiekę psychologiczną. Co prawda istnieją regulacje prawne, z których wynika obowiązek okresowego opiniowania służbowego, w tym z zakresu badań psychologicznych, jednak zdaje się, iż nie rozwiązują one istniejącego problemu.

Problem ze zdrowiem psychicznym funkcjonariuszy został również dostrzeżony przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, bowiem w dniu 23 lutego 2026 r. szef MSWiA Marcin Kierwiński poinformował o powołaniu zespołu konsultacyjnego ds. ochrony zdrowia psychicznego funkcjonariuszy[1541]. Zadaniem powołanego zespołu ma być ocena procedur ochrony zdrowia psychicznego oraz przygotowanie ewentualnych zmian w tym zakresie. Aspektów wymagających poprawy jest dużo, bowiem należy skupić się przede wszystkim na odpowiednich badaniach psychologicznych dla kandydatów ubiegających się do przyjęcia do służby, ale także zadbać o ich odpowiednie przeszkolenie już na dalszym etapie, bowiem braki wynikają zarówno z nieodpowiedniego przeszkolenia merytorycznego, jak i mogą wynikać z braku

[1538] M. Nowikowska [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek, Warszawa 2021, art. 35a.
[1539] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2022 r. w sprawie trybu i warunków określania predyspozycji policjantów do służby na określonych stanowiskach służbowych lub w określonych komórkach organizacyjnych Policji (Dz. U. poz. 1832).
[1540] F. Skiba, *System opieki psychologicznej i psychoedukacji jako forma przeciwdziałania obciążeniom psychicznym związanym z wykonywaniem zawodu policjanta*, Przegląd Policyjny 2021, nr 143(3), s. 262.
[1541] Strona internetowa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, *MSWiA powołuje zespół konsultacyjny ds. ochrony zdrowia psychicznego funkcjonariuszy*, 23 lutego 2026 r., https://www.gov.pl/web/mswia/mswia-powoluje-zespol-konsultacyjny-ds-ochrony-zdrowia-psychicznego-funkcjonariuszy (dostęp: 23.02.2026 r.).

odpowiedniego przeszkolenia psychologicznego. Natomiast w celu sprawowania odpowiedniej kontroli nad działalnością funkcjonariuszy, autorka pracy uznaje za słuszne, utworzenie niezależnej instytucji, której zadaniem byłaby kontrola naruszeń dokonywanych przez funkcjonariuszy oraz skarg spływających na poszczególne zachowania podczas interwencji składane przez pokrzywdzonych tymi zdarzeniami.

Jeśli zaś chodzi o legalność zatrzymania, to tutaj główny wniosek *de lege ferenda* dotyczy wykładni kryterium legalności zatrzymania. Obecne brzmienie art. 246 § 1 k.p.k. to: „Zatrzymanemu przysługuje zażalenie do sądu. W zażaleniu zatrzymany może się domagać zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości jego zatrzymania." Podobnie odnosi się do tego art. 47 § 1 k.p.s.w., który również reguluje prawo do złożenia zażalenia na zatrzymanie oraz możliwość zbadania jego zasadności, legalności i prawidłowości. Jednak należy mieć na względzie, iż określone w przepisach kryteria sądowej kontroli zatrzymania nie zostały w ustawie doprecyzowane ani nie zawierają też swojej definicji legalnej. Wykładnia tych kryteriów została wypracowana przez doktrynę oraz orzecznictwo sądów. Z tego względu istnieje wiele rozbieżnych interpretacji legalności zatrzymania, co wiąże się z tym, że doktryna jest w tym zakresie podzielona. Zależy zatem postulować, aby sądy dokonywały wykładni kryterium legalności zatrzymania w sposób możliwie szeroki, tzn. nakazujący rozpatrywać legalność w kontekście art. 41 ust. 2 Konstytucji RP. Zgodnie z tą wykładnią, legalność zatrzymania należy oceniać również przez pryzmat zasadności i prawidłowości zatrzymania. Przywołane w poprzednich podrozdziałach konkretne przykłady spraw, w których sądy stwierdziły legalność zatrzymania, podczas gdy funkcjonariusze dopuszczali się aktów agresji wobec zatrzymanych oraz zastosowali nieproporcjonalne środki przymusu bezpośredniego pokazują, iż przy zastosowaniu tej wykładni, zostanie ono uznane za nielegalne. Bowiem sąd oceniając legalność zatrzymania w oparciu o art. 41 ust. 2 Konstytucji RP, brałby pod uwagę także jej zasadność oraz prawidłowość. Dlatego też, zdaniem autorki, należałoby rozważyć nie tyle nowelizację art. 246 k.p.k. oraz art. 47 k.p.s.w. poprzez wskazanie okoliczności, które powinny zostać wzięte pod uwagę przy ocenie zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania, a bardziej skupić się na praktyce orzeczniczej sądów. O ile, co do zasadności i prawidłowości zatrzymania nie ma żadnych wątpliwości i ich wykładnia nie rodzi wielu problemów. To co do kryterium legalności, według autorki, powinno ono przybrać formę najszerszą,

która oddawałaby jego istotę i sens. Pozwoliłoby to na ocenę legalności zatrzymania z uwzględnieniem praktycznych aspektów przebiegu zatrzymania.

Praktyka sądów w zakresie rozpatrywania zażaleń na zatrzymania pod kątem prawidłowości zatrzymania również może budzić niepokój. Należy dostrzec pewne aspekty, których sądy nie brały pod uwagę, a które miały wpływ w kontekście ochrony praw i wolności obywatelskich. Mowa tutaj chociażby o praktyce wywożenia osób zatrzymanych do jednostek Policji odległych od miejsca zatrzymania. Powyższa praktyka była stosowana na tak dużą skalę po raz pierwszy, a sam zamysł takich działań funkcjonariuszy jest co najmniej wątpliwy. Tym bardziej budzi wątpliwości tak małe zainteresowanie sądów tą materią oraz fakt niedostrzegania tego jako istotnej okoliczności, która winna wpływać na nieprawidłowość zatrzymania. Wywożenie zatrzymanych poza Warszawę w rzeczywistości stanowiło akt represji w stosunku do zatrzymanych i miało na celu utrudnienie skontaktowania się z adwokatem lub radcą prawnym czy też osobą najbliższą, ale również często uniemożliwiało powrót osób zatrzymanych komunikacją miejską do domu późną porą. Takie działania miały jednoznaczny przekaz dla innych osób biorących udział w zgromadzeniach, tj. każdy kto będzie w nich uczestniczył, może liczyć na takie samo traktowanie, a więc miało to wywołać efekt mrożący.

Podobnie, jeśli chodzi o kwestię stosowania kordonów oraz tzw. „kotłów" policyjnych, to była ona niedostrzegana przez sądy w kontekście prawidłowości zatrzymania. Sądy, co najwyżej, brały to pod uwagę przy ocenie czy w sytuacji, w której osoby zostały zamknięte w „kotle policyjnym" można mówić o legitymowaniu, czy może ich swoboda była ograniczona tak szeroko, że spełniało to kryteria zatrzymania. Pomimo, że samo stosowanie kordonów policyjnych było podnoszone przez skarżących bardzo często, bo w aż 33 sprawach to jednak sądy nie analizowały tego pod kątem prawidłowości zatrzymania, a często w ogóle nie odnosiły się do tego typu praktyki. Brak odniesienia się do tego typu zachowań, które również były bardzo kontrowersyjne w czasach protestów społecznych, może budzić poważne wątpliwości. Po pierwsze, tego typu działania funkcjonariuszy Policji stanowią ograniczenie prawa do zgromadzeń, a powinny być stosowane wyjątkowo do odizolowania osób agresywnych lub łamiących

prawo[1542]. Po drugie, należy mieć na względzie, iż w okresie wzmożonego stosowania tzw. „kotłów policyjnych" panowała epidemia koronawirusa, a przebywanie dużej liczby osób otoczonych wokół funkcjonariuszami sprzyjało szybkiemu rozprzestrzenianiu się wirusa z uwagi na brak zachowania odpowiedniego dystansu. Mając na względzie powyższe okoliczności oraz ewentualne możliwości stosowania tego typu praktyk, sądy powinny rozpatrywać czy zastosowanie „kotła policyjnego" było w danej sytuacji konieczne. Zwracanie uwagi na błędną, zdaniem autorki, praktykę orzeczniczą jest potrzebne, aby sądy mogły w przyszłości wyzbyć się tego typu błędów. Gdy mowa o zatrzymaniu, a zarazem pozbawieniu wolności jednostki, to każda okoliczność powinna mieć duże znaczenie przy ocenie, czy doszło do naruszenia przepisów stanowiących podstawę zatrzymania oraz czy osoby zatrzymany miały zagwarantowane swoje prawa. Zdaje się, iż w latach 2015-2023 sądy po raz pierwszy zetknęły się z tak dużą ilością spraw, których przedmiotem były zatrzymania w związku z protestami społecznymi, a co za tym idzie również nowe mogły być nieprawidłowości, które miały miejsce podczas tego typu zatrzymań. Jednak istotne pozostaje to, aby w przyszłości, gdy dojdzie do takowych zatrzymań, sądy miały większą świadomość tego, co powinno mieć wpływ na ocenę nie tylko prawidłowości zatrzymania, ale także jego legalności i zasadności.

Wnioski wysunięte w zakresie stosowania zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania to jedno z istotnych zagadnień, aczkolwiek niejedyne. Instytucja zatrzymania uregulowana w k.p.k. nadal zawiera pewne braki, które choć nie były widoczne na kanwie przeprowadzonych badań aktowych, to są niezwykle istotne w kontekście prawa unijnego. Mianowicie, zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2012/13/UE, „W przypadku gdy osoba zostaje zatrzymana i aresztowana na jakimkolwiek etapie postępowania karnego, państwa członkowskie zapewniają osobom zatrzymanym lub ich obrońcom dostęp do będących w posiadaniu właściwych organów dokumentów, które są związane z konkretną sprawą i mają istotne znaczenie dla skutecznego zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, legalności zatrzymania lub aresztowania." Natomiast, zgodnie z art. 11 ust. 1 tej dyrektywy, Polska powinna wprowadzić w życie przepisy dyrektywy do dnia 2 czerwca 2014 roku, jednak do dnia dzisiejszego, tj. 26 marca 2026 r., przepisy polskiego prawa nie zostały zmienione w sposób gwarantujący wskazane w art. 7 ust. 1 dyrektywy uprawnienie. Powyższe, stanowi

[1542] Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Adam Bodnar: policyjne „kotły" – ograniczeniem praw uczestników zgromadzeń spontanicznych*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-policyjne-kotly-ograniczaja-prawa-uczestnikow-zgromadzen (dostęp: 23.12.2025 r.).

istotną lukę prawną, która ingeruje w art. 41 ust. 2 Konstytucji oraz art. 42 ust. 2 Konstytucji. Naruszenie prawa do obrony następuje w zakresie w jakim, w obecnym stanie prawnym, uniemożliwia się zatrzymanemu dostęp do akt, na podstawie których dokonano zatrzymania. Obecne brzmienie art. 156 § 5 k.p.k. nie uprawnia zatrzymanego do wglądu w akta z uwagi na fakt, iż zatrzymany nie jest stroną postępowania przygotowawczego, a przepis ten reguluje dostęp do akt stronom postępowania przygotowawczego. Natomiast, jeśli chodzi o ingerencję w art. 41 ust. 2 Konstytucji, to należy tutaj wskazać, iż zatrzymanemu winno przysługiwać prawo odwołania się od decyzji odmawiającej dostępu do akt zatrzymanemu, a takiej regulacji również, na ten moment, brak. Prawo dostępu zatrzymanego do akt postępowania wynika także z orzecznictwa ETPCz, z którego wynika, iż strony powinny mieć zapewnioną „równość stron", a w sytuacji gdy zatrzymanemu nie udostępnia się akt postępowania, taka równość nie zostaje zapewniona. Oczywiście, wnioskiem *de lege ferenda* jest nowelizacja k.p.k. poprzez dodanie przepisu, który będzie przyznawał uprawnienie zatrzymanemu dostęp do akt. Trzeba tutaj wskazać na ustawę z 27 lutego 2026 r. o zmianie k.p.k., która zakładała wprowadzenie art. 246 § 1a k.p.k. o następującej treści: „Zatrzymanemu oraz jego obrońcy udostępnia się akta postępowania przygotowawczego w części dotyczącej podstaw zatrzymania." Niestety ustawa została zawetowana przez Prezydenta RP Karola Nawrockiego[1543].

W zakresie postulatów co do zmian prawnych, należy również wskazać na konieczność regulacji, które będą stanowiły wdrożenie dwóch dyrektyw, tj. dyrektywy 2013/48/UE oraz dyrektywy 2016/1919. Mowa tutaj o przepisach, które będą zapewniały efektywne i skuteczne prawo do obrony już od momentu zatrzymania. W tym celu postuluje się o wprowadzenie listy adwokatów i radców prawnych, z której zatrzymany mógłby skorzystać w celu skontaktowania się z wybranym obrońcą. Taka regulacja znalazła się w ustawie z dnia 27 lutego 2026 r. i przewidywała wprowadzenie dyżurów adwokatów i radców prawnych, a lista obrońców pełniących dyżur byłaby przekazywana zatrzymanemu. Ustawą miała zostać także zmieniona treść art. 245 § 1 k.p.k., zgodnie z którym na żądanie zatrzymanego umożliwia mu się niezwłocznie nawiązanie kontaktu z obrońcą, a nie jak było dotychczas z adwokatem lub radcą prawnym. Co istotne, art. 4 dyrektywa 2013/48/UE wskazuje na respektowanie zasady poufności kontaktu

[1543] Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, komunikat z 13 marca 2026 r., *Prezydent RP odmówił podpisania nowelizacji ustawy – Kodeks postępowania karnego*, op. cit.

zatrzymanego z obrońcą, co znajdowało swoje odzwierciedlenie w treści art. 245 § 1 k.p.k. w ustawie z 27 lutego 2026 r. Tym samym zatrzymujący nie miałby już możliwości zastrzeżenia, iż będzie obecny przy rozmowie zatrzymanego z obrońcą. Dotychczasowa treść tego przepisu przyzwalała na tego typu sytuację w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionymi szczególnymi okolicznościami, co było dość ogólnym pojęciem. Co więcej, w celu wdrożenia dyrektywy 2016/1919, która dotyczy pomocy prawnej z urzędu, byłoby wprowadzenie możliwości ustanowienia obrońcy z urzędu dla osób zatrzymanych. Z uwagi na weto[1544] Prezydenta RP Karola Nawrockiego, powyższa nowelizacja nie weszła w życie. Z tego względu należy postulować o podjęcie ponownych działań legislacyjnych, których efektem będzie wprowadzenie wskazanych wyżej instytucji.

Z pewnością dużym problemem, który wymaga podjęcia odpowiednich działań przez ustawodawcę, to przewlekłość postępowań zażaleniowych. Zgodnie z art. 246 § 2 k.p.k. oraz art. 47 § 2 k.p.s.w., które mają następujące brzmienie: „Zażalenie przekazuje się niezwłocznie sądowi rejonowemu miejsca zatrzymania lub prowadzenia postępowania, który również niezwłocznie je rozpoznaje.” Z kolei, art. 246 § 3 k.p.k. wskazuje, że „W razie uznania bezzasadności lub nielegalności zatrzymania sąd zarządza natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.” W doktrynie postuluje się, aby dążyć do rozpoznawania zażaleń na zatrzymanie jeszcze przed upływem okresu zatrzymania. Niestety praktyka sądów jest zgoła odmienna, co zostało już szeroko przeanalizowane na kanwie niniejszej pracy. Czas rozpoznawania zażaleń na zatrzymania jest bardzo długi, przy czym nierzadko przekracza on półtora roku oczekiwania na rozpoznanie zażalenia. Autorka wskazywała także, iż źródła tego problemu nie należy upatrywać *stricte* w przepisach o stosowaniu zatrzymania, a jest to powiązane z systemowym problemem, z którym mierzy się polski wymiar sprawiedliwości od lat, czyli przewlekłością postępowań sądowych. Ze względu, iż jest to poważny problem systemowy, z którym polski ustawodawca próbuje uporać się od lat, trudno wskazać tutaj propozycje zmian prawnych, które należałoby wprowadzić, bowiem wymaga to wieloletnich, przemyślanych działań. Problem ten, bowiem nie dotyczy tylko kwestii rozpatrywania zażaleń na zatrzymania, ale także postępowań sądowych w sprawach karnych, które często toczą się po kilka, a nawet kilkanaście lat. W postępowaniach cywilnych również mamy do czynienia z problemem przewlekłości postępowań. Ostatnimi czasy, można

[1544] Ibidem.

odnotować również niepokojącą praktykę sądów w kwestii rozpatrywania zażaleń na postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, w przedmiocie których posiedzenia są wyznaczane tak późno, że często w międzyczasie w obiegu prawnym istnieje już nowe postanowienie o kolejnym przedłużeniu tymczasowego aresztowania. Oczywiście, kwestie przewlekłości postępowań nie będą szerzej omawiane w niniejszej pracy. Jednakże autorka chce zwrócić uwagę na powagę tego problemu. Co ważne, władza od lat zdaje sobie z tego sprawę i próbuje podejmować odpowiednie zmiany w tym zakresie. Z uwagi na to, że w celu zniwelowania przewlekłości postępowań, konieczne są szeroko zakrojone zmiany na wielu obszarach, to jest to zagadnienie zbyt obszerne, które nie dotyczy tylko zażaleń na zatrzymania, ale całego polskiego wymiaru sprawiedliwości. Wobec tego, autorka chce zwrócić uwagę na istnienie takiego problemu, jednakże z uwagi na obszerność zagadnienia, nie podejmuje się wskazania konkretnych obszarów wymagających poprawy. Na co należy zwrócić uwagę, to w zakresie rozpatrywania zażaleń na zatrzymania, nie zawsze możliwe jest rozpoznanie zażalenia na zatrzymanie w okresie, w którym osoba nadal pozostaje osobą zatrzymaną, chociażby z uwagi na fakt, że w wielu sprawach, istnieje konieczność przesłuchania świadków całego zajścia, w celu ustalenia czy w sprawie zatrzymanie było zasadne, legalne i prawidłowe. W takich sprawach, niemożliwym byłoby rozpoznanie takiego zażalenia w ciągu jednego dnia. Zatem trudno znaleźć złoty środek, bowiem jest wiele spraw, w których nie ma wątpliwości co do tego, że ich rozpoznania mogłoby nastąpić jeszcze przed upływem terminu zatrzymania. Natomiast jest również sporo spraw, w których w celu ustalenia przebiegu zdarzenia, nie było możliwe rozpoznanie zażalenia bez przesłuchania świadków.

6.7 Podsumowanie

Celem większości zatrzymań podczas protestów społecznych w latach 2015-2023 nie była rzeczywista reakcja na naruszenie prawa przez uczestników zgromadzenia, a wywołanie strachu i niepokoju wśród jego uczestników. Przejawiało się to m.in. w nieprawidłowym działaniu służb polegającym na naruszaniu podstawowych praw osób zatrzymanych, stosowaniu wobec nich agresji czy nadużywaniu środków przymusu bezpośredniego. Zarówno uregulowanie instytucji zatrzymania, jak i techniczne aspekty

jego wykonywania, wymagają wielu zmian. Przede wszystkim, autorka pracy zwraca szczególną uwagę na konieczność odpowiedniego przygotowania zawodowego funkcjonariuszy, którzy na co dzień dokonują zatrzymań. Przeprowadzone badania aktowe ukazują wiele uchybień, które nierzadko wynikały z braku odpowiedniego przeszkolenia w zakresie podstawowych zagadnień, jak np. sporządzanie protokołu zgodnie z wymaganiami wynikającymi z przepisów, nadużywania środków przymusu bezpośredniego czy także nieznajomości podstaw zatrzymania bądź zatrzymywania na wyraźne polecenie przełożonego i brak odnotowania takich kwestii w protokole. Problemy pojawiały się także w zakresie umożliwienia kontaktu zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym, wynikały one bądź z niepoinformowania zatrzymanego o jego uprawnieniu, albo też jeśli już taki kontakt zapewniano, to nie było jednak odpowiednich warunków, które umożliwiałyby kontakt zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym bez udziału funkcjonariusza. Często pojawiały się również trudności natychmiastowego poinformowania zatrzymanego o przyczynach zatrzymania oraz o przysługujących mu prawach, bowiem funkcjonariusze częstokroć robili to z przekroczeniem tej normy. Zdaniem autorki, powyższe problemy wynikają w dużej mierze z braku odpowiedniego wyszkolenia funkcjonariuszy. Natomiast, co do niezapewnienia odpowiednich warunków kontaktu zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym, może to wynikać z braku zapewnienia odpowiednich warunków lokalowych na komisariatach policji, jednak autorka pracy nie jest w stanie tego zweryfikować na podstawie przeprowadzonych badań aktowych. Warto także zwrócić uwagę, iż często problemem była również agresja funkcjonariuszy w stosunku do zatrzymanych. Zatem warto zwiększyć nacisk na badania psychologiczne oraz wsparcie psychologiczne funkcjonariuszy. Istotnym problemem może również pozostawać upolitycznienie Policji, która w trakcie protestów społecznych w latach 2015-2023, działała pod naciskiem politycznym, a częstokroć zatrzymania były efektem odgórnych poleceń wydanych z góry. W celu zapobieżenia takim działaniom w przyszłości, stosowne byłoby utworzenie niezależnej instytucji, która nie byłaby w żaden sposób podporządkowana rządzącym, a której zadaniem byłaby kontrola działalności Policji pod kątem badania czy działania funkcjonariuszy znajdują uzasadnienie w przepisach, a nie są bezmyślnym wykonywaniem poleceń wydanych z góry. Zdaniem autorki, warta byłaby zmiana praktyki orzeczniczej sądów w zakresie stosowania najszerszej wykładni kryterium legalności zatrzymania w rozumieniu art. 41 ust. 2 Konstytucji RP. Aktualnie dużym problemem jest zawężanie kryterium legalności przy rozpatrywaniu zażaleń na

zatrzymania. Natomiast, jeśli chodzi o regulacje dotyczące praw zatrzymanego, to należy wskazać na konieczność nowelizacji przepisów w taki sposób, aby umożliwiono zatrzymanemu prawo dostępu do akt w zakresie, chociażby podstaw zatrzymania. Istotne jest również uregulowanie pozycji prawnej adwokata lub radcy prawnego zatrzymanego, tj. wskazanie wprost w przepisach, że zatrzymany ustanawia obrońcę, a nie pełnomocnika, bowiem w aktualnym stanie prawnym uprawnienia pełnomocnika są znacząco zawężone w porównaniu do uprawnień obrońcy i realizacji prawa do obrony. Obecnie obowiązujące przepisy przewidują również możliwość ograniczenia poufności kontaktu zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym i w tym zakresie również należy postulować o zmiany. Brak jest również regulacji, która przyznawałaby zatrzymanemu możliwość ustanowienia obrońcy z urzędu.

ZAKOŃCZENIE

Analiza dogmatyczno-prawna oraz badania empiryczne, przeprowadzone na potrzeby niniejszej pracy, potwierdzają zaprezentowaną we wstępie tezę, iż w trakcie protestów społecznych w latach 2015-2023 dochodziło do instrumentalnego wykorzystywania instytucji zatrzymania w celu tłumienia protestów społecznych oraz wywołania efektu mrożącego.

Analiza dogmatyczno-prawna dokonana w niniejszej pracy wskazuje na istotne uchybienia w zakresie regulacji prawnych, które są wynikiem braku transpozycji trzech dyrektyw unijnych, tj. dyrektywy 2012/13/UE, dyrektywy 2016/1919 oraz dyrektywy 2013/48/UE. Dyrektywa 2012/13/UE dotyczy prawa do informacji w postępowaniu karnym, a więc mowa tutaj m.in. o dostępie do akt sprawy. Obecne brzmienie k.p.k. nie przyznaje zatrzymanemu uprawnienia do dostępu do akt sprawy. Art. 156 § 5 k.p.k. reguluje dostęp do akt sprawy stronom postępowania, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym. Jednak zatrzymany, który jest osobą podejrzaną, nie jest stroną postępowania. Zatem zgodnie ze wskazanym przepisem, zatrzymanemu nie przysługuje dostęp do akt sprawy, co narusza standardy konstytucyjne. Natomiast dyrektywy 2016/2019 oraz 2013/48/UE dotyczą odpowiednio pomocy prawnej z urzędu oraz prawa dostępu do adwokata. I w tym zakresie również istnieją znaczące braki, bowiem ani k.p.k. ani k.p.s.w. nie przewidują możliwości ustanowienia obrońcy z urzędu dla zatrzymanych. Z punktu widzenia prawa do obrony, ważne pozostaje, aby przysługiwało ono zatrzymanemu w sposób skuteczny, efektywny i poufny, a nie jedynie iluzoryczny.

W zakresie analizy dotyczącej ograniczania wolności zgromadzeń, która to została zrealizowana w niniejszej pracy, należy wskazać na obowiązującą instytucję zgromadzeń cyklicznych oraz przyznania im pierwszeństwa wyboru miejsca i czasu. Celem takiej regulacji była *de facto* ochrona tzw. miesięcznic smoleńskich, czyli comiesięcznych zgromadzeń upamiętniających ofiary katastrofy polskiego samolotu rządowego. Co więcej, przepisy ustawy – Prawo o zgromadzeniach nakładają wymóg zachowania odległości 100 metrów pomiędzy dwoma zgromadzeniami. Taka regulacja wpływa na możliwość ewentualnej kontrmanifestacji, a wręcz ją uniemożliwia. Uprzywilejowanie zgromadzeń cyklicznych prowadzi zarazem do zakazywania organizacji zwykłych zgromadzeń. Powyższe sprowadza się do podziału zgromadzeń na

te faworyzowane, czyli organizowane przez rządzących oraz na te traktowane gorzej, czyli organizowane przez jednostki. Wskazane regulacje nie spełniają standardów demokratycznego systemu, a zarazem stanowią ingerencję w gwarancję wolności zgromadzeń.

W zakresie niniejszej pracy na szczególną uwagę zasługują wyniki badań aktowych przeprowadzonych na potrzeby niniejszej pracy. Mianowicie, spośród 148 akt spraw, dotyczących zażaleń na zatrzymania objęte przedmiotem niniejszej pracy, w aż 94 sprawach stwierdzono uchybienia, co daje 63,5 %. Zaledwie 33,1 % zatrzymań przeprowadzono w sposób niebudzący żadnych zastrzeżeń, a 3,4 % to sprawy pozostawione bez rozpoznania bądź przekazane do rozpoznania właściwemu miejscowo prokuratorowi w trybie art. 15 ust. 7 ustawy o Policji. Analiza akt sądowych ukazuje również, iż 84 razy sądy stwierdzały bezzasadność zatrzymania, 67 razy nieprawidłowość oraz 21 razy nielegalność. Przy ocenie zasadności zatrzymania bierze się pod uwagę istnienie uzasadnionych okoliczności faktycznych, a także celowość i proporcjonalność zatrzymania. Bezzasadność zatrzymań była orzekana najczęściej. Doszło zatem do 84 zatrzymań, co do których brak było wystarczających podstaw faktycznych podejrzenia popełnienia wykroczenia bądź przestępstwa. W kwestii nieprawidłowości zatrzymań, to można wyróżnić kilka rodzajów naruszeń. Po pierwsze, naruszenie prawa do obrony poprzez albo uniemożliwienie kontaktu zatrzymanego z adwokatem bądź radcą prawnym albo też niezapewnienie warunków umożliwiających swobodną wypowiedź. Naruszenie prawa do obrony sądy stwierdzały w 9 sprawach spośród 67 spraw, w których stwierdzono nieprawidłowość (13,43 % spraw). Kolejnym znaczącym problemem był brak poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących prawach bądź niespełnienie kryterium natychmiastowości z art. 244 § 2 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.p.s.w. Problem był znaczący, bowiem odnotowano go w aż 42 sprawach spośród 67 spraw (62,68 %). Komplikacje pojawiały się również w kwestii tzw. zatrzymań w celu ustalenia tożsamości. Taka sytuacja miała miejsce w 34 sprawach (50,75 %). W 14 sprawach (20,90 %) doszło do błędnego sporządzenia protokołu zatrzymania poprzez nieuzupełnienie wszystkich rubryk w protokole np. brak godziny zwolnienia zatrzymanego, brak informacji o tym, czy zatrzymany został przekazany do dyspozycji sądu lub prokuratora, bądź brak godziny sporządzenia protokołu. Z niepokojem należy patrzeć na nadmierne stosowanie środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy policji, które miało miejsce w 13 sprawach (19,40 %), a niestety często

była to po prostu przemoc wobec osoby niestawiającej żadnego oporu. W 11 sprawach (16,42 %) zidentyfikowano bezpodstawne przedłużanie czynności zatrzymania. Mowa tutaj o sytuacjach, w których pomimo tego, że nie zostały przekroczone ustawowe terminy zatrzymania, to jednak czynności z zatrzymanym należało wykonać wcześniej, nie zwlekając kilku, a czasem kilkunastu godzin. Kwestią problematyczną było także bezpodstawne przetrzymywanie osób w kordonach policyjnych. Skarżący podnosili tę kwestię w 33 sprawach, ale zaledwie jeden sąd wziął pod uwagę tę okoliczność, oceniając nieprawidłowość zatrzymania. Częściej sądy brały tę okoliczność pod uwagę przy ocenie, czy w sprawie doszło do zatrzymania osoby oraz przy ocenie zasadności zatrzymania. Taka praktyka sądów również może budzić pewne zastrzeżenia, bowiem, zdaniem autorki, stosowanie kordonów oraz tzw. „kotłów" policyjnych powinno być również rozpatrywane pod kątem nieprawidłowości zatrzymania, chociażby w kontekście tożsamości faktycznej godziny zatrzymania osoby w kordonie policyjnym z godziną zatrzymania formalnie wpisaną w protokole zatrzymania. W praktyce, żaden z sądów nie badał takiej kwestii, a ma ona istotne znaczenie w kontekście ewentualnego przekroczenia czasu zatrzymania czy też w kwestii prawidłowości sporządzenia protokołu zatrzymania. Pozytywnie należy ocenić analizę dokonywaną przez sądy odnośnie przetrzymywania osób w kordonach pod kątem tego, czy doszło do zatrzymania tych osób, czy były to jedynie czynności spełniające kryteria wylegitymowania. Jednakże fakt braku analizy stosowania kordonów policyjnych pod kątem nieprawidłowości zatrzymania może budzić niepokój.

Odnosząc się jeszcze do nieprawidłowości zatrzymań to należy podnieść, iż w 6 sprawach, zatrzymanym odmawiano dostępu do toalety. Zdarzały się również pojedyncze sprawy, w których zatrzymanym nie zapewniono dostępu do lekarza w odpowiednim czasie, w związku z czym nie dostawali leków przyjmowanych przez nich na stałe o odpowiednich porach dnia. Zagadnieniem budzącym niepokój była również praktyka wywożenia zatrzymanych na komisariaty poza Warszawę, co było podnoszone przez skarżących w 7 sprawach. W większości tych spraw sądy nie przywiązywały dużej uwagi do tak brzemiennej okoliczności, która w istocie mogła mieć na celu utrudnienie zatrzymanym np. skontaktowanie się z obrońcą czy osobami najbliższymi, ale także często uniemożliwienie powrotu do domu tak późną porą. W rzeczywistości takie działanie funkcjonariuszy policji stanowiło ingerencję w wolność osobistą zatrzymanego, a także element represji w stosunku do osób zatrzymanych, co zdaniem autorki, powinno

zostać wzięte pod uwagę przy ocenie prawidłowości zatrzymania. Niedostrzeżenie tak istotnej okoliczności bądź jej pominięcie, nie powinno mieć miejsca w praktyce sądów.

Co do kryterium legalności, to należy wskazać, iż odnotowano 21 spraw, w których doszło do nielegalnych zatrzymań. Głównie wynikało to z zastosowania przez sądy drugiej wykładni legalności zatrzymania, tj. uznanie, iż brak spełnienia przesłanek z art. 244 k.p.k., art. 45 k.p.s.w. oraz art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji skutkuje uznaniem czynności za nielegalną, bowiem funkcjonariusze nie byli w takiej sytuacji uprawnieni do zatrzymania osoby, co stwierdziły sądy w 14 sprawach. Największym problemem jest stosowanie różnych kryteriów przy ocenie czy zatrzymanie było legalne czy też nie. Sądy stosujące wąską interpretację tej przesłanki, najczęściej orzekały o legalności zatrzymania, bowiem tę wykładnię zastosowano w 93 sprawach i tylko w 1 sprawie orzeczono o nielegalności zatrzymania. Natomiast, najszerszą definicję legalności z uwzględnieniem Konstytucji RP, zastosowano zaledwie w 9 sprawach, przy czym w 6 z nich orzeczono nielegalność zatrzymania. Zdaniem autorki to właśnie trzecia wykładnia kryterium legalności, czyli ta odnosząca się do Konstytucji RP, powinna być stosowana przez sądy. Dlaczego? Legalność zatrzymania wynikająca z art. 41 ust. 2 Konstytucji RP nakazuje rozpatrywać legalność nie tylko jako zgodność z obowiązującym prawem, ale także jego zasadność (zastosowanie instytucji zatrzymania w danych okolicznościach faktycznych) oraz prawidłowość (sposób przeprowadzenia czynności zatrzymania). To właśnie taka wykładnia pozwala na możliwe szeroką ochronę praw osób zatrzymanych.

W ramach przeprowadzonych badań aktowych dochodziło do wymykających się logice sytuacji, związanych ze stosowaniem pierwszej i drugiej wykładni, tj. sądy stwierdzały legalność zatrzymania, podczas którego funkcjonariusze w sposób brutalny nadużywali agresji wobec osób uczestniczących w zgromadzeniach. Stwierdzenie, iż zatrzymanie, w którym dochodzi do pobicia osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, jest legalne, stanowi niejako przyzwolenie na tego typu sytuacje. Oczywiście, okoliczność agresji ze strony funkcjonariuszy była rozpatrywana pod kątem prawidłowości zatrzymania, jednak prawidłowość tyczy się tylko technicznego sposobu wykonania czynności, a nie odnosi się *stricte* do legalności czy zasadności zatrzymania.

W zakresie wyników badań aktowych, odnotowano również stosunkowo rzadkie powoływanie się przez sądy na przepisy Konstytucji RP oraz EKPCz, jak również poważny problem przewlekłości postępowań sądowych. Na przepisy Konstytucji RP,

sądy powoływały się w 46 sprawach, a na przepisy EKPCz zaledwie w 21 sprawach. Natomiast istotne pozostaje to, aby sądy rejonowe także powoływały się na te regulacje, choćby z uwagi na zapewnienie odpowiedniej ochrony praw człowieka na każdym etapie postępowania sądowego. Co do przewlekłości postępowań należy wskazać, iż zażalenia na zatrzymania podczas zgromadzeń w latach 2015-2023 nie były rozpoznawane w sposób niezwłoczny, bowiem z przeprowadzonych badań aktowych wynika, iż zaledwie 2 sprawy były rozpoznane przed zakończeniem okresu trwania zatrzymania. Natomiast średni czas trwania postępowania sądowego w przedmiocie rozpoznania zażalenia na zatrzymanie podczas protestów społecznych w latach 2015-2023 to ponad 151 dni, czyli około 5 miesięcy. Jednak najdłuższe postępowania trwały nawet 2 lata 5 miesięcy i 3 dni. Przewlekłość postępowań zażaleniowych ukazuje, iż art. 246 § 2 k.p.k. ma *de facto* charakter iluzoryczny i nie znajduje odzwierciedlenia w praktyce orzeczniczej sądów.

Biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonych analiz i badań należy sformułować następujące konieczności reform. W pierwszej kolejności należy wskazać na obszary wymagający poprawy w zakresie przeprowadzonej analizy dogmatyczno-prawnej. Zatem poniższe postulaty będą odnosić się do luk w przepisach, które powinny zostać uregulowane na poziomie ustawowym. Mowa tutaj m.in. o nowelizacji przepisów w kontekście dostępu do akt sprawy, a dokładniej materiałów postępowania, które uzasadniają zatrzymanie. W obecnym stanie prawnym, nie ma przepisu, który jednoznacznie przyznawałby zatrzymanemu dostęp do akt sprawy postępowania przygotowawczego, na podstawie których doszło do zatrzymania. Co więcej, istotne pozostaje to, czy adwokat lub radca prawny reprezentujący zatrzymanego jest jego pełnomocnikiem czy też obrońcą. Ma to decydujące znaczenie z uwagi na zakres jego uprawnień, bowiem zakres czynności, w których może uczestniczyć pełnomocnik jest znacznie węższy niż obrońcy. Kolejnym zagadnieniem wymagającym odpowiednich regulacji jest przyznanie zatrzymanemu efektywnego prawa do obrony. To znaczy takiego, które będzie miało charakter poufny i będzie przysługiwało już od momentu zatrzymania i podjęcia pierwszych czynności procesowych. W tym celu zasadne byłoby wprowadzenie dyżurów adwokatów i radców prawnych, a lista obrońców pełniących dyżur byłaby udostępniania zatrzymanemu, aby umożliwić mu nawiązanie kontaktu. Z punktu widzenia zasady poufności, istotna jest zmiana art. 245 § 1 k.p.k. w sposób, który wyłączy możliwość obecności zatrzymującego w czasie realizacji kontaktu zatrzymanego z obrońcą. Konieczne jest również wprowadzenie możliwości wyznaczenia obrońcy z

urzędu dla osób zatrzymanych. Z uwagi na fakt, iż ustawa nowelizująca przepisy k.p.k. we wskazanym wyżej zakresie została zawetowana przez Prezydenta RP Karola Nawrockiego w dniu 13 marca 2026 r., należy postulować o podjęcie ponownych działań legislacyjnych zmierzających do nowelizacji k.p.k.

Natomiast w odniesieniu do problematyki ograniczana wolności zgromadzeń, należy ponowić apel, który od lat wybrzmiewa ze strony organizacji działających na rzecz praw człowieka[1545], tj. o uchylenie przepisów ustawy – Prawo o zgromadzeniach w zakresie instytucji zgromadzeń cyklicznych oraz obowiązku zachowania odległości 100 metrów między zgromadzeniami. Obecnie obowiązujące regulacje nie spełniają standardów prawa konstytucyjnego, międzynarodowego oraz europejskiego.

Przenosząc rozważania na wyniki badań aktowych i postulaty z tym związane to na pierwszy plan wysuwa się jak zapobiec instrumentalnemu wykorzystywaniu instytucji zatrzymania dla realizacji celów politycznych. W dużej mierze, problem w analizowanym okresie mógł wynikać z upolitycznienia Policji, co z kolei przyczyniało się do utraty zaufania obywateli w stosunku do funkcjonariuszy Policji. Tego typu ryzyka zawsze mogą występować lub wrócić. Rozwiązaniem mogłoby być utworzenie niezależnego organu kontrolującego działalność funkcjonariuszy Policji, a przede wszystkim kontrola zachowań funkcjonariuszy w kontekście przestrzegania praw i wolności obywateli. Z pewnością, utworzenie takiej instytucji, mogłoby mieć istotny przyszłościowy wpływ na podobne sytuacje instrumentalnego wykorzystywania instytucji zatrzymania. Funkcjonariusze policji mieliby większą świadomość, a tym samym obawy, przed działaniem wbrew prawu z uwagi na to, że podlegali by kontroli niezależnej instytucji. Jednak w tym zakresie, autorka zwraca uwagę, iż obecna funkcja Rzecznika Praw Obywatelskich jako niezależnego organu rozpatrującego indywidualne skargi na policję oraz monitorującego niewłaściwe działania Policji, nie jest w pełni wykorzystywana. Pomimo, iż obecnie Rzecznik Praw Obywatelskich jest jedyną niezależną instytucją

[1545] Organizacja działające na rzecz praw człowieka tj. Amnesty International Polska, ARTICLE 19, Fundacja dla Polski, Fundacja Równość.org.pl, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Komitet Obrony Demokracji oraz Sieć Obywatelska Watchdog, wystosowały wspólny apel do premiera Donalda Tuska o nowelizację przepisów ustawy – Prawo o zgromadzeniach w zakresie uchylenia przepisów o zgromadzeniach cyklicznych oraz regulacji dotyczącej obowiązku zachowania 100 metrów odległości między kontrmanifestacją a manifestacją. Więcej na ten temat: Apel Amnesty International Polska, ARTICLE 19, Fundacji dla Polski, Fundacji Równość.org.pl, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Komitetu Obrony Demokracji oraz Sieci Obywatelskiej Watchdog skierowany w dniu 19 listopada 2024 r. do premiera Donalda Tuska, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2024/11/Apel-ws.-zgromadzen-cyklicznych.pdf., (dostęp: 18.04.2026 r.).

sprawującą nadzór nad niewłaściwymi zachowaniami policjantów, to jednak działalność Rzecznika jest ograniczona systemowo.

Jeśli chodzi o kolejne wnioski płynące z niniejszej pracy to należy postulować o zwiększenie standardów kształcenia zawodowego funkcjonariuszy policji. Kluczowe może być odpowiednie przeszkolenie policjantów w zakresie wykonywania czynności służbowych w dużych skupiskach ludzi. Fundamentalne pozostaje także podniesienie poziomu wiedzy funkcjonariuszy w zakresie podstawowych praw i wolności obywateli oraz istoty ich przestrzegania. Warto rozważyć również zwiększenie nacisku na badania psychologiczne osób, które przechodzą proces kwalifikacyjny w celu późniejszego wykonywania zawodu policjanta, a także wsparcia psychologicznego na etapie wykonywania zawodu. Z pewnością jest to istotne zagadnienie, bowiem badania aktowe pokazują, iż wśród funkcjonariuszy policji niejednokrotnie odnotowano zachowania agresywne wobec osób zatrzymanych. Nadto, autorka zwraca uwagę na niepokojące działanie ustawodawcy polegające na wprowadzeniu tzw. ustawy antywakatowej, tj. ustawy z dnia 1 października 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z utworzeniem oddziałów o profilu mundurowym oraz ułatwieniem powrotu do służby w Policji i Straży Granicznej, której celem jest m.in. stworzenie możliwości pozyskania jak największej liczby kandydatów. Do takich działań ustawodawcy należy podchodzić z dużą dozą ostrożności, chociażby z uwagi na tak, iż ustawa obniżyła wymagania postępowań kwalifikacyjnych dla osób młodych, którzy dopiero co ukończyły szkołę ponadpodstawową. Istnieje więc duże prawdopodobieństwo, iż będą to osoby o niskich kwalifikacjach oraz z brakiem wykształconej osobowości, co w następstwie może skutkować podobnymi sytuacjami, jakie miały miejsce podczas protestów w latach 2015-2023.

W kontekście kryteriów sądowej kontroli zatrzymań, nie można również zapomnieć o postulowaniu zmiany praktyki orzeczniczej sądów. Po pierwsze, aby sądy unikały stosowania najwęższej wykładni kryterium legalności zatrzymania, która sprowadza się tylko i wyłącznie do weryfikacji dokonania zatrzymania przez uprawniony do tego organ oraz ewentualnego posiadania immunitetu przez zatrzymanego. Minimalnym standardem orzeczniczym powinno być stosowanie przez sądy drugiej wykładni legalności zatrzymania, która obejmuje swoim zakresem badanie dokonania czynności zatrzymania przez uprawniony do tego organ. Natomiast odnosi to do okoliczności faktycznych pod kątem ziszczenia się przesłanek z art. art. 244 § 1 k.p.k. lub

art. 45 § 1 k.p.s.w. bądź art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3 ustawy o Policji. Innymi słowy, jeśli w sprawie nie ziściły się przesłanki określone w wyżej wymienionych przepisach, to policja nie była uprawniona do zatrzymania osoby, a co za tym idzie, takie zatrzymanie należy uznać za nielegalne. Jednak autorka postuluje, aby standardem orzeczniczym było stosowanie najszerszej wykładni kryterium legalności zatrzymania. W tym rozumieniu, legalność zatrzymania należy oceniać przez pryzmat art. 41 ust. 2 Konstytucji RP, tj. nie chodzi tutaj o samą legalność zatrzymania *sensu stricto*, ale także o sposób realizacji czynności oraz ziszczenie się przesłanek zatrzymania. Innymi słowy, badając legalność zatrzymania w tym rozumieniu, sądy powinny oceniać przy tym jego zasadność oraz prawidłowość. Tym samym, jeśli sąd orzekłby bezzasadność lub nieprawidłowość zatrzymania to powinien orzec także jego nielegalność. Ten sposób wykładni w najszerszy sposób oddaje istotę i sens legalności. Tym samym zapobiega powierzchownej ocenie zgodności z prawem, a pozwala na ocenę jej pod katem praktycznym.

W zakresie szczególnych problemów orzeczniczych, zidentyfikowanych w wyniku przeprowadzonych badań, to obszarem wymagającym naprawy jest przewlekłość postępowań sądowych. Co do zasady postuluje się, aby sądy dążyły do rozpoznawania zażaleń na zatrzymanie jeszcze przed upływem okresu zatrzymania. Wynika to chociażby z art. 246 § 3 k.p.k., zgodnie z którym sąd zarządza natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego, jeśli uzna bezzasadność lub nielegalność zatrzymania. Natomiast trudno o natychmiastowe zwolnienie, w sytuacji gdy zażalenie jest rozpoznawane po upływie 2 lat po faktycznym zatrzymaniu. Kolejno, należy także zwrócić uwagę na potrzebę zmiany podejścia sądów do stosowania przepisów Konstytucji RP oraz EKPCz, a także powoływania się w tym zakresie na orzecznictwo strasburskie. Ważne, aby w codziennej praktyce orzeczniczej sądy nie traktowały tych przepisów jako nieosiągalnego standardu, a miały świadomość, że stanowią one część prawa krajowego.

Niniejsza praca stanowi kompleksowe podsumowanie problematyki stosowania zatrzymań w związku z protestami społecznymi w latach 2015-2023. Należy mieć nadzieję, że wnioski z niej wynikające przyczynią się do zmian w prawie i praktyce, pomogą uniknąć podobnych zdarzeń w przyszłości, oraz przyczynią się do zwiększenia efektywności ochrony praw i wolności człowieka.

BIBLIOGRAFIA

I. Wykaz aktów prawnych

1. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10.12.1948 r.
2. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).
3. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.
4. Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, sporządzona w Strasburgu w dniu 26 listopada 1987 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 46, poz. 238 z późn. zm.).
5. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192).
6. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – wersja skonsolidowana (Dz. Urz. UE z 2016 r. Nr C 202, str. 47).
7. Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569).
8. Protokół nr 7 w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2012 r. Nr 326, str. 266).
9. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (t.j. Dz. Urz. UE. C. z 2016 r. Nr 202, str. 389).
10. Wyjaśnienia dotyczące Karty praw podstawowych (Dz. Urz. UE. C. z 2007 r. Nr 303, str. 17).
11. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 142, str. 1).
12. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu

dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 297, str. 1 z późn. zm.).
13. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. U. UE. L. z 2013 r. Nr 294, str. 1).
14. Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 44, poz. 267 z późn. zm.).
15. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
16. Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o zgromadzeniach (Dz. U. Nr 48, poz. 450 z późn. zm.).
17. Ustawa z dnia 29 marca 1962 r. o zgromadzeniach (Dz. U. Nr 20, poz. 89 z późn. zm.).
18. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 z późn. zm.).
19. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 z późn. zm.).
20. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119 z późn. zm.)
21. Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1564).
22. Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 499).
23. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 z późn. zm.).
24. Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 z późn. zm.).
25. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.).
26. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 145 z późn. zm.).
27. Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 397 z późn. zm.).

28. Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1575).
29. Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 907).
30. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.).
31. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.).
32. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 111 z późn. zm.).
33. Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 485).
34. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 334 z późn. zm.).
35. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 860 z późn. zm.).
36. Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2378).
37. Ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o ratyfikacji Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w dniu 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. Nr 150, poz. 1253).
38. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 924 z późn. zm.).
39. Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 616).
40. Ustawa z dnia 14 września 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. poz. 1115).
41. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 555 z późn. zm.).
42. Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247 z późn. zm.).
43. Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 1282).

44. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 769 z późn. zm.).
45. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396 z późn. zm.).
46. Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1389).
47. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 390).
48. Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437 z późn. zm.).
49. Ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2017 r. poz. 579).
50. Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 138 z późn. zm.).
51. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. poz. 1000 z późn. zm.).
52. Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 340 z późn. zm.).
53. Ustawa z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. poz. 2112 z późn. zm.).
54. Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 568 z późn. zm.).
55. Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600 z późn. zm.).
56. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. poz. 655 z późn. zm.).
57. Ustawa z dnia 1 października 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z utworzeniem oddziałów o profilu mundurowym oraz ułatwieniem powrotu do służby w Policji i Straży Granicznej (Dz. U. poz. 1562).

58. Ustawa z dnia 12 września 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad zakwaterowania funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Ochrony Państwa oraz poprawy niektórych warunków pełnienia służby (Dz. U. poz. 1366).
59. Ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 1600 (ustawa uchwalona przez Sejm, zawetowana przez Prezydenta RP Karola Nawrockiego w dniu 13 marca 2026 r.).
60. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2672 z późn. zm.).
61. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 516).
62. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w sprawie o wykroczenie (Dz. U. poz. 762).
63. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w postępowaniu karnym (Dz. U. poz. 835).
64. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2025 r. poz. 753).
65. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lutego 2020 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. poz. 192 z późn. zm.).
66. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 433 z późn. zm.).
67. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 490).

68. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491).
69. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 522).
70. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 566 z późn. zm.).
71. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 658).
72. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 697 z późn. zm.).
73. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 792 z późn. zm.).
74. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 878 z późn. zm.).
75. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 964 z późn. zm.).
76. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1066 z późn. zm.).
77. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1356 z późn. zm.).
78. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1758 z późn. zm.).

79. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 2091).
80. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 2132).
81. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 2316 z późn. zm.).
82. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (t.j. Dz. U. poz. 447 z późn. zm.).
83. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 512 z późn. zm.).
84. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 marca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 546).
85. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 861 z późn. zm.).
86. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 879).
87. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1054).
88. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 473).
89. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. poz. 2535).

90. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 lutego 2025 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów do służby w Policji (Dz. U. poz. 248).
91. Wytyczne Nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.).
92. Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie prowadzenia postępowań przygotowawczych w związku ze zdarzeniami obejmującymi pozbawienie życia, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub zaistniałymi w okolicznościach wskazujących na poniżające traktowanie lub karanie, do których doszło w trakcie realizacji czynności służbowych przez funkcjonariuszy uprawnionych do używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej z 22.07.2025 r., 1001-1.024.11.2025.
93. Zarządzenie nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców, Dz.U. z 2005 r., Nr 1, poz. 1.
94. Zarządzenie nr 1114 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie szyków, ugrupowań oraz przemieszczania oddziałów i pododdziałów Policji (Dz. Urz. KGP z 2007 r. Nr 1, poz. 1 z późn. zm.).
95. Zarządzenie Nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 89 z późn. zm.).
96. Zarządzenie nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie powołania Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023 (M. P. z 2025 r. poz. 306 z późn. zm.).
97. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lipca 2015 r. w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2015 poz. 1017).
98. Postanowienie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lutego 2015 r. o zarządzeniu wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, (Dz.U z 2015 r. poz. 188).

99. Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych nr 95 z dnia 10 lipca 2014 r. w sprawie wprowadzenia do stosowania w Policji i Straży Granicznej „Wytycznych w zakresie zasad i trybu przekazywania informacji skargowych i pozaskargowych przez Policję i Straż Graniczną do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych", która została zmodyfikowana decyzjami Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji nr 3 z 22 stycznia 2021 r. oraz nr 38 z 23 grudnia 2021 r.

II. Wykaz orzecznictwa

Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

1. Wyrok ETPCz z 1.07.1961 r., 332/57, *Lawless przeciwko Irlandii*, HUDOC.
2. Wyrok ETPCz z 7.12.1975 r., 5493/72, *Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
3. Decyzja Komisji z 16.07.1980 r., 8440/78, C*hrześcijanie przeciw Rasizmowi i Faszyzmowi przeciwko Wielkiej Brytanii*, DR 21.
4. Raport w sprawie *Can przeciwko Austrii* z dnia 12 lipca 1984 r., skarga nr 9300/81, HUDOC.
5. Wyrok ETPCz z 28.11.1987 r., 12629/87, 13965/88, *S. przeciwko Szwajcarii*, HUDOC.
6. Wyrok ETPCz z 29.11.1988 r., 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, *Brogan i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
7. Wyrok ETPCz z 30.03.1989 r., 10444/83, *Lamy przeciwko Belgii*, HUDOC
8. Wyrok ETPCz z 30.08.1990, 12244/86, 12245/86, 12383/86, *Fox, Campbell i Hartley przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
9. Wyrok ETPCz z 27.09.1990 r., 12535/86, *Wassink przeciwko Holandii*, HUDOC.
10. Wyrok ETPCz z 26.04.1991 r., 11800/85, *Ezelin przeciwko Francji*, HUDOC.
11. Wyrok ETPCz z 24.02.1994 r., 15450/89, *Casado Coca przeciwko Hiszpanii*, HUDOC.
12. Wyrok ETPCz z 10.02.1995 r., 15175/89, *Allenet De Ribemont przeciwko Francji*, HUDOC.
13. Wyrok ETPCz z 25.06.1996 r., 19776/92, *Amuur przeciwko Francji*, HUDOC.

14. Wyrok ETPCz z 24.08.1998 r., 23824/94, *Soumare przeciwko Francji*, HUDOC.
15. Wyrok ETPCz z 19.04.1994 r., 16034/90, *Van De Hurk przeciwko Holandii*, HUDOC.
16. Wyrok ETPCz z 28.03.2000 r., 28358/95, *Baranowski przeciwko Polsce*, HUDOC.
17. Wyrok ETPCz z 16.10.2001 r., 39846/98, *Brenann przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
18. Wyrok ETPCz z 20.12.2001 r., 44158/98, *Gorzelik i inni przeciwko Polsce*, HUDOC.
19. Wyrok ETPCz z 5.02.2002 r., 51564/99, *Čonka przeciwko Belgii*, HUDOC.
20. Wyrok ETPCz z 20.02.2003 r., 20652/92, *Djavit An przeciwko Turcji*, HUDOC.
21. Wyrok ETPCz (WI) z 12.02.2004 r., 47287/99, *Perez przeciwko Francji*, HUDOC.
22. Wyrok ETPCz z 25.10.2005 r., 5140/02, *Fedotov przeciwko Rosji*, HUDOC.
23. Wyrok ETPC z 3.05.2007 r., 1543/06, *Bączkowski i inni przeciwko Polsce*, HUDOC.
24. Wyrok ETPCz z 15.11.2007 r., 26986/03, *Galastyan przeciwko Armenii*, HUDOC.
25. Wyrok ETPCz (WI) z 29.01.2008 r., 13229/03, *Saadi przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
26. Wyrok ETPCz z 18.06.2008 r., 11036/03, *Ladent przeciwko Polsce*, HUDOC.
27. Wyrok ETPCz z 24.06.2008 r., 28940/95, *Foka przeciwko Turcji*, HUDOC.
28. Wyrok ETPCz z 23.10.2008 r., 2440/07, *Soldatenko przeciwko Ukrainie*, HUDOC.
29. Wyrok ETPCz z 06.11.2008 r., 68294/01, *Kandzhov przeciwko Bułgarii*, HUDOC.
30. Wyrok ETPCz (WI) z 27.11.2008 r., 36391/02, *Salduz przeciwko Turcji*, HUDOC.
31. Wyrok ETPCz z 13.01.2009 r., 15562/02, *Lewandowski i Lewandowska przeciwko Polsce*, HUDOC.
32. Wyrok ETPCz z 10.02.2009 r., 547/02, *Jeronovičs przeciwko Łotwie*, HUDOC.
33. Wyrok ETPCz z 24.02.2009 r., 19616/04, *Pieniak przeciwko Polsce*, HUDOC.
34. Wyrok ETPCz z 31.03.2009 r., 20310/02, *Płonka przeciwko Polsce*, HUDOC.
35. Wyrok ETPCz z 12.05.2009 r., 9258/04, *Mrozowski przeciwko Polsce*, HUDOC.
36. Wyrok ETPCz (WI) z 09.07.2009 r., 11364/03, *Mooren przeciwko Niemcom*, HUDOC.
37. Decyzja ETPCz z 12.01.2010 r., 69122/01, *Bernatowicz przeciwko Polsce*, HUDOC.
38. Wyrok ETPCz z 12.01.2010 r., 4158/05, *Gillan i Quinton przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
39. Wyrok ETPCz (WI) z 02.11.2010 r., 21272/03, *Sakhnovskiy przeciwko Rosji*, HUDOC.
40. Wyrok ETPCz z 21.06.2011 r., 30194/09, *Shimovolos przeciwko Rosji*, HUDOC.

41. Wyrok ETPCz (WI) z 15.03.2012 r., 39692/09, 40713/09 i 41008/09, *Austin i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
42. Wyrok ETPCz z 24.07.2012 r., 40721/08, *Fáber przeciwko Węgrom*, HUDOC.
43. Wyrok ETPCz z 27.11.2012 r., 23978/06, *Khachatryan i inni przeciwko Aremnii*, HUDOC.
44. Wyrok ETPCz z 16.06.2015 r., 41269/08, *Schmid-Laffer przeciwko Szwajcarii*, HUDOC.
45. Wyrok ETPCz (WI) z 13.09.2016 r., 50541/08, 50571/08, 50573/08 i 40351/09, *Ibrahim i inni przeciwko Wielkiej Brytanii*, HUDOC.
46. Wyrok ETPCz z 26 listopada 2013 r., 37553/05, *Kudrevičius i inni przeciwko Litwie*, HUDOC.
47. Wyrok ETPCz (WI) z 15.10.2015 r., 37553/05, *Kudrevičius i inni przeciwko Litwie*, HUDOC.
48. Wyrok ETPCz (WI) z 15.12.2016 r., 16483/12, *Khlaifia i inni przeciwko Włochom*, HUDOC.
49. Wyrok ETPCz z 12.06.2018 r., 59133/11, *Fernandes Pedroso przeciwko Portugalii*, HUDOC.
50. Wyrok ETPCz (WI) z 09.11.2018 r., 71409/10, *Beuze przeciwko Belgii*, HUDOC.
51. Wyrok ETPCz (WI) z 15.11.2018 r., 29580/12, 36847/12, 11252/13, 12317/13 i 43746/14, *Navalnyy przeciwko Rosji*, HUDOC.
52. Wyrok ETPCz (WI) z 04.12.2018 r., 10211/12, 27505/14, *Ilnseher przeciwko Niemcom*, HUDOC.
53. Wyrok ETPCz z 23.05.2019 r., 37023/13, *Kanciał przeciwko Polsce*, HUDOC.
54. Wyrok ETPCz z 13.06.2019 r., 76505/14, *Bednarz przeciwko Polsce*, HUDOC.
55. Wyrok ETPCz z 26.09.2019 r., 65970/12, *Dziunikowski przeciwko Polsce*, HUDOC.
56. Wyrok ETPCz z 14.05.2020 r., 24913/15, *Jabłońska przeciwko Polsce*, HUDOC.
57. Skarga z 05.11.2020 r., 51350/20, *Maciej Stachowiak przeciwko Polsce*, HUDOC,
58. Skarga z 06.11.2020 r., 51637/20, *Anna Cieślińska-Stachowiak przeciwko Polsce*, HUDOC.
59. Wyrok ETPCz z 02.09.2021 r., 76813/16, *Kuchta i Mętel przeciwko Polsce*, HUDOC.
60. Wyrok ETPCz z 11.05.2023 r., 47834/19, *Lalik przeciwko Polsce*, HUDOC.
61. Wyrok ETPCz z 15.01.2026 r., 13278/20, *Biliński przeciwko Polsce*, HUDOC.

Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

1. Wyrok TS z 12.06.2003 r., C-112/00, *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge przeciwko Republice Austrii*, ECLI:EU:C:2003:333.

Trybunału Konstytucyjnego

1. Wyrok TK z 9.06.1998 r., K 28/97, OTK 1998, nr 4, poz. 50.
2. Wyrok TK z 16.05.2000 r., P 1/99, OTK 2000, nr 4, poz. 111.
3. Wyrok TK z 28.06.2000 r., K 34/99, OTK 2000, nr 5, poz. 142.
4. Wyrok TK z 10.07.2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143.
5. Wyrok TK z 10.07.2000 r., SK 21/99, OTK 2000, nr 5, poz. 144.
6. Wyrok TK z 11.06.2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002, nr 4, poz. 41.
7. Wyrok TK z 8.07.2003 r., P 10/02, OTK-A 2003, nr 6, poz. 62.
8. Wyrok TK z 18.02.2004 r., P 21/02, OTK-A 2004, nr 2, poz. 9.
9. Wyrok TK z 5.05.2004 r., P 2/03, OTK-A 2004, nr 5, poz. 39.
10. Wyrok TK z 6.12.2004 r., SK 29/04, OTK-A 2004, nr 11, poz. 114.
11. Wyrok TK z 18.01.2006 r., K 21/05, OTK-A 2006, nr 1, poz. 4.
12. Wyrok TK z 23.03.2006 r., K 4/06, OTK-A 2006, nr 3, poz. 32.
13. Wyrok TK z 11.10.2006 r., P 3/06, OTK-A 2006, nr 9, poz. 121.
14. Wyrok TK z 20.02.2007 r., P 1/06, OTK-A 2007, nr 2, poz. 11.
15. Wyrok TK z 26.05.2008 r., SK 25/07, OTK-A 2008, nr 4, poz. 62.
16. Wyrok TK z 10.07.2008 r., P 15/08, OTK-A 2008, nr 6, poz. 105.
17. Wyrok TK z 06.10.2009 r., SK 46/07, OTK-A 2009, nr 9, poz. 132.
18. Wyrok TK z 10.03.2010 r., U 5/07, OTK-A 2010, nr 3, poz. 20.
19. Wyrok TK z 09.11.2010 r., K 13/07, OTK-A 2010, nr 9, poz. 98.
20. Wyrok TK z 6.07.2011 r., P 12/09, OTK-A 2011, nr 12, poz. 40.
21. Wyrok TK z 20.07.2011 r., K 9/11, OTK-A 2011, nr 6, poz. 61.
22. Wyrok TK z 11.10.2011 r., K 16/10, OTK-A 2011, nr 8, poz. 80.
23. Wyrok TK z 11.12.2012 r., K 37/11, OTK-A 2012, nr 11, poz. 133.
24. Wyrok TK z 18.09.2014 r., K 44/12, OTK-A 2014, nr 8, poz. 92.
25. Wyrok TK z 12.02.2015 r., SK 70/13, OTK-A 2015, nr 2, poz. 14.
26. Wyrok TK z 3.12.2015 r., K 34/15, OTK-A 2015, nr 11, poz. 185;
27. Wyrok TK z 9.03.2016 r., K 47/15, OTK-A 2018, nr 31.

28. Wyrok TK z 11.08.2016 r., K 39/16, OTK-A 2016, nr 71.
29. Wyrok TK z 16.03.2017 r., Kp 1/17, OTK-A 2017, nr 28.
30. Wyrok TK z 8.01.2019 r., SK 6/16, OTK-A 2019, nr 3.
31. Wyrok TK z 22.10.2020 r., K 1/20, OTK-A 2021, nr 1.
32. Postanowienie TK z 17.07.2014 r., K 19/13, OTK-A 2014 nr 7, poz. 82.
33. Postanowienie TK z 7.01.2016 r., U 8/15, OTK-A 2016, nr 1.

Sądu Najwyższego

1. Uchwała SN z 4.07.1991 r., WZP 1/91, OSNKW 1992, nr 1-2, poz. 10.
2. Uchwała SN z 21.06.1995 r., I KZP 20/95, OSNKW 1995, nr 9-10, poz. 59.
3. Uchwała SN z 19.02.1997 r., I KZP 37/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 21.
4. Uchwała SN(7) z 19.02.1997 r., I KZP 38/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 18.
5. Uchwała SN z 23.05.2006 r., I KZP 5/06, OSNKW 2006, nr 6, poz. 55.
6. Uchwała SN(7) z 28.03.2018 r., III SZP 1/18, OSNP 2018, nr 10, poz. 143.
7. Uchwała SN z 25.05.2018 r., SNO 21/18, LEX nr 2549327.
8. Wyrok SN z 5.11.1982 r., II KR 260/82, OSNPG 1983, nr 5, poz. 54.
9. Wyrok SN z 22.04.1983 r., Rw 279/83, OSNKW 1983, nr 12, poz. 100.
10. Wyrok SN z 24.06.1993 r., III KRN 100/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 62.
11. Wyrok SN z 16.01.2002 r., V KKN 399/99, OSNKW 2002, nr 3-4, poz. 27.
12. Wyrok SN z 9.02.2004 r., V KK 194/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 42.
13. Wyrok SN z 14.09.2004 r., IV KK 137/04, LEX nr 137753.
14. Wyrok SN z 17.03.2010 r., II CSK 486/09, LEX nr 599534.
15. Wyrok SN z 16.03.2021 r., II KK 64/21, OSNK 2021, nr 4, poz. 18.
16. Wyrok SN z 16.03.2021 r., II KK 97/21, LEX nr 3147689.
17. Wyrok SN z 26.03.2021 r., II KK 40/21, OSNK 2021, nr 5, poz. 21.
18. Wyrok SN z 1.07.2021 r., IV KK 238/21, OSNK 2021, nr 9, poz. 37.
19. Wyrok SN z 8.06.2022 r., IV KK 182/22, LEX nr 3409746.
20. Wyrok SN z 21.12.2023 r., III KK 297/23, LEX nr 3648347.
21. Wyrok SN z 16.05.2024 r., II KK 625/23, LEX nr 3715639.
22. Wyrok SN z 18.12.2024 r., V KK 528/24, LEX nr 3811344.
23. Postanowienie SN z 7.05.2008 r., III KK 234/07, OSNKW 2008, nr 9, poz. 69.
24. Postanowienie SN z 6.06.2011 r., V KK 128/11, LEX nr 1663738.
25. Postanowienie SN z 13.10.2011 r., III KK 64/11, OSNKW 2012, nr 1, poz. 9.

26. Postanowienie SN z 18.02.2015 r., II KK 20/15, LEX nr 1650283.
27. Postanowienie SN z 20.10.2022 r., I NSNc 247/22, OSNKN 2022, nr 4, poz. 24.

Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. Wyrok NSA z 16.12.2010 r., I OSK 962/10, LEX nr 745390.
2. Wyrok NSA z 10.11.2023 r., I GSK 1737/22, LEX nr 3642077.

Wojewódzkich Sądów Administracyjnych

1. Wyrok WSA w Warszawie z 21.07.2021 r., VII SA/Wa 1951/20, LEX nr 3211046.

Sądów Apelacyjnych

1. Wyrok SA w Białymstoku z 19.08.1999 r., II AKa 141/99, OSA 2000, nr 1, poz. 5.
2. Wyrok SA w Katowicach z 29.04.2004 r., II AKa 540/03, LEX nr 142923.
3. Wyrok SA w Katowicach z 12.07.2007 r., II AKa 106/07, LEX nr 370299.
4. Wyrok SA w Krakowie z 8.10.2008 r., II AKa 131/08, KZS 2008, nr 11, poz. 67.
5. Wyrok SA w Szczecinie z 26.03.2009 r., II AKa 1/09, LEX nr 508307.
6. Wyrok SA w Katowicach z 7.05.2009 r., I ACa 247/09, LEX nr 508523.
7. Wyrok SA w Krakowie z 10.09.2009 r., II AKa 146/09, Prok.i Pr.-wkł. 2010, nr 5, poz. 26.
8. Wyrok SA we Wrocławiu z 21.03.2012 r., II AKa 33/12, LEX nr 1162854.
9. Wyrok SA w Katowicach z 6.06.2012 r., II AKa 134/12, LEX nr 1220204
10. Wyrok SA w Katowicach z 5.07.2012 r., II AKa 242/12, LEX nr 1220215.
11. Wyrok SA w Białymstoku z 9.08.2012 r., II AKa 137/12, LEX nr 1217652.
12. Wyrok SA we Wrocławiu z 6.12.2012 r., II AKa 350/12, LEX nr 1246965.
13. Wyrok SA we Wrocławiu z 3.03.2016 r., II AKa 35/16, LEX nr 2023602.
14. Wyrok SA w Katowicach z 18.01.2018 r., II AKa 576/17, LEX nr 2490943.
15. Wyrok SA we Wrocławiu z 29.05.2018, II AKa 85/18, Legalis nr 1808350.
16. Wyrok SA w Warszawie z 7.11.2023 r., VIII AKa 150/23, LEX nr 3666696.
17. Wyrok SA w Warszawie z 20.11.2023 r., II AKa 407/23, LEX nr 3707102.
18. Wyrok SA w Warszawie z 8.12.2023 r., VIII AKa 53/23, LEX nr 3687049.
19. Wyrok SA w Warszawie z 23.02.2024 r., II AKa 301/22, LEX nr 3729594.
20. Wyrok SA w Warszawie z 18.04.2024 r., II AKa 231/23, LEX nr 3747974.

21. Wyrok SA w Warszawie z 17.06.2024 r., VIII AKa 80/24, LEX nr 3745883.
22. Wyrok SA w Warszawie z 2.07.2024 r., VIII AKa 128/23, LEX nr 3745401.
23. Wyrok SA w Szczecinie z 3.10.2024 r., II AKa 163/24, LEX nr 3788360.
24. Wyrok SA w Lublinie z 23.12.2025 r., II AKa 119/25, LEX nr 4017319.
25. Postanowienie SA we Wrocławiu z 17.09.2007 r., II AKz 459/07, LEX nr 301485.
26. Postanowienie SA w Katowicach z 14.11.2008 r., II AKz 660/08, LEX nr 477722.
27. Postanowienie SA w Szczecinie z 17.06.2020 r., II AKz 327/20, OSASz 2020, nr 2, poz. 26-45.

Sądów Okręgowych

1. Postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z 14.05.2020 r., XXV Ns 45/20, LEX nr 2978551.

Sądów Rejonowych

1. Wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 27.04.2021 r., II K 308/21, LEX nr 3197223.
2. Wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 20.06.2023 r., II K 70/23, LEX nr 3884350.
3. Postanowienie Sądu Rejonowego w Warszawie z 2.08.2022 r., V Ko 86/21, LEX nr 3819723.

III. Literatura

1. Anisin A., *Pandemic surveillance capitalism: authoritarian liberalism or democratic backsliding?*, Journal of Political Power 2022, v. 15(2), s. 262-278.
2. Antoszewski A., *Demokracja nieliberalna jako projekt polityczny*, Przegląd Europejski 2018, nr 2, s. 11-31.
3. Antoszewski A., *Erozja demokracji liberalnej w Polsce po 2015 roku*, Wrocławskie Studia Politologiczne 2023, nr 33, s. 131-144.
4. Balcerzak M., *O celach i funkcjach klauzuli derogacyjnej z art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w kontekście pandemii COVID-19*, [w:] *Wokół kryzysu*

praworządności, demokracji i praw człowieka, Księga Jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego, red. A. Bodnar, A. Ploszka, Warszawa 2020, s. 627-643.

5. Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Wyd. 2*, Warszawa 2012.
6. Bartoszewicz M., *Liczba uczestników zgromadzenia i jej znaczenie prawne w obecnym i dawnym prawie o zgromadzeniach* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 95-104.
7. Bethke F. S., Wolff J., *Lockdown of expression: civic space restrictions during the COVID-19 pandemic as a response to mass protests*, Democratization 2023, v. 30(6), s. 1073-1091.
8. Błachnio A. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024.
9. Bodnar A., *Wykonywanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Polsce. Wymiar instytucjonalny*, Warszawa 2018.
10. Bodnar A., *System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w świetle teorii konkurencyjnego autorytaryzmu*, [w:] *Wokół kryzysu praworządności, demokracji i praw człowieka, Księga Jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego*, red. A. Bodnar, A. Ploszka, Warszawa 2020, s.119-148.
11. Bodnar A., Ziółkowski M., *Zgromadzenia spontaniczne*, PiP 2008, nr 5, s. 38-50.
12. Bojarski T., Michalska-Warias A. [w:] J. Piórkowska-Flieger, T. Bojarski, A. Michalska-Warias, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.
13. Bojarski T., Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J. [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.
14. Boratyńska K.T., Czarnecki P. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 11, 2025.
15. Boratyńska K.T., Czarnecki P., Lach A. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 11, Warszawa 2025.
16. Bosek L., Szydło M. [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
17. Brzozowski W., Krzywoń A., Wiącek M., *Prawa człowieka*, wyd. 3, Warszawa 2021.
18. Budyn-Kulik M. [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, wyd. 3, Warszawa 2023.
19. Byrne J., Priestley W., *Report On Police Oversight in the Council of Europe Countries*, Council of Europe Publishing 2015.

20. Chankowska J., *Prawo oskarżonego do milczenia*, Prok.i Pr. 2003, nr 3, s. 129-140.
21. Chenoweth E., *Can nonviolent resistance survive COVID-19?*, Journal of Human Rights 2022, v. 21(3), s. 304-316.
22. Chmaj M., *Opinia prawna analizy zgodności z Konstytucją RP przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii w zakresie, w jakim wprowadzają one ograniczenia w zakresie korzystania ze swobody przemieszczania się oraz wolności zgromadzeń*, sporządzona na zlecenie: Biura Analiz Sejmowych, z dn. 22 grudnia 2020 r. przez: prof. dra hab. Marka Chmaja w dn. 23 grudnia 2020 r. w Warszawie.
23. Choromańska A., Porwisz M., *Wybrane zagadnienia prawa karnego procesowego*, Szczytno 2015.
24. Ciapała J., *Udział Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w postępowaniu sądowym w kontekście problemu jego odpowiedzialności* [w:] *Zagadnienia prawa konstytucyjnego. Polskie i zagraniczne rozwiązania ustrojowe. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Dariuszowi Góreckiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. K. Skotnicki, K. Składowski, A. Michalak, Łódź 2016, s. 67-83.
25. Cieślak M., *Środki przymusu na tle systemu bodźców prawnych w procesie karnym*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego (Prace prawnicze) 1960, nr 7.
26. Cora Ł., *Funkcje zatrzymania właściwego i tymczasowego aresztowania*, PiP 2009, nr 1, s. 60-72.
27. Cora Ł., *O pojęciu pozaprocesowego zatrzymania osoby*, PiP 2008, nr 3, s. 72-82.
28. Cora Ł., *5. Podstawy prawne zatrzymania procesowego, organy uprawnione i ograniczenia podmiotowe zatrzymania* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.
29. Cora Ł., *Zatrzymanie administracyjne na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, Prok.i Pr. 2008, nr 5, s. 109-119.
30. Cora Ł., *Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby na podstawie art. 247 § 1 k.p.k.*, Palestra 2008, nr 9-10, s. 93-102.
31. Cora Ł., *Zatrzymanie osoby w polskim procesie karnym. Analiza dogmatyczno-prawna*, Warszawa 2015.
32. Cora Ł., *Zatrzymanie stadionowe*, Prok.i Pr. 2009, nr 2, s. 54-68.

33. Czarnecki P., *2. Charakter immunitetu posła do Parlamentu Europejskiego* [w:] *Hominum causa omne ius constitutum sit. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Hofmańskiego*, red. P. Czarnecki, S. Głogowska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Światłowski, Warszawa 2024.
34. Czerniak D., Jasiński W., *Pouczenia osoby podejrzanej oraz podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach procesowych po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, PPiA 2015, nr 100, s. 53-75.
35. Czerwińska D., Jasiński W., Kremens K., *Legitymowanie — regulacje prawne i praktyka stosowania*., Przegląd Policyjny 2023, nr 2(150), s. 19-42.
36. Ćwiąkalski Z. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212-277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll Warszawa 2017.
37. Dana A., *Instytucja pozaprocesowego zatrzymania osoby w polskim systemie prawnym*, Siedlce 2012.
38. Dana A., *Podmiotowy zakres immunitetu w polskim systemie prawnym*, Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne 2011, nr 8, s. 37-58.
39. Daniłowicz W., *Granice nieposłuszeństwa obywatelskiego*, PiP 2023, nr 1, s. 127-142.
40. Daszkiewicz W., *Konstytucyjne gwarancje wolności osobistej. Rozważania de lege ferenda*, RPEiS 1989, nr 2, s. 6.
41. Daszkiewicz W., *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, tom II, Bydgoszcz 2001.
42. Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995.
43. Daśko N., *Zakaz zgromadzeń w Polsce w okresie stanu epidemii a odpowiedzialność karna*, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2021, nr 5 (63), s. 163-173.
44. Dąbkiewicz K. [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2017.
45. Dąbrowa F., *Apolityczność policji: kryzys zaufania a możliwe zmiany w strukturze prawno-administracyjnej*, Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne 40, 2022.
46. Dudek Z., *Skargowość w Policji jako gwarant bezpieczeństwa*, Kultura Bezpieczeństwa 2023, nr 43, s. 90-110.
47. Dudka K., Dobosiewicz B., O*dszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie w praktyce orzeczniczej sądów powszechnych*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2012.

48. Dudka K. [w:] *Postępowanie karne*, red. K. Dudka, H. Paluszkiewicz, wyd. 6, Warszawa 2022.
49. Dudka K. [w:] Janicz M., Kulesza C., Matras J., Paluszkiewicz H., Skowron B., Dudka K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2023.
50. Drewniowska K., *Wolność zgromadzeń w Polsce po nowelizacji ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. – Prawo o zgromadzeniach* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 53-67.
51. Dzhekova R., Gounev P., Bezlov T., C*ountering Police Coruption: European Perspectives*, Center for the Study of Democracy 2013.
52. Eichstaedt K. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2024.
53. Florczak-Wątor M. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz,* wyd. II, red. P. Tuleja, Warszawa 2023.
54. Florczak-Wątor M., *Konstytucyjna regulacja stanów nadzwyczajnych w świetle dotychczasowej praktyki jej (nie)stosowania*, PiP 2022, nr 10, s. 333-350.
55. Florczak-Wątor M., *Niekonstytucyjność ograniczeń praw i wolności jednostki wprowadzonych w związku z epidemią COVID-19 jako przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej państwa*, PiP 2020, nr 12, s. 5-22.
56. Florczak-Wątor M., *Granice ingerencji państwa w wolność zgromadzeń w czasach epidemii* [w:] *Wokół kryzysu praworządności, demokracji i praw człowieka, Księga Jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego*, red. A. Bodnar, A. Ploszka, Warszawa 2020, s. 644-663.
57. Gabriel-Węglowski M., *Zatrzymanie procesowe - uwagi polemiczne*, Prok.i Pr. 2008, nr 9, s. 28-41.
58. Gajewski S., Jakubowski A., *Prawo o zgromadzeniach. Komentarz*. Wyd. 1, Warszawa 2017.
59. Gajowniczek-Pruszyńska K., Zwierz M., *Gwarancje sprawiedliwości proceduralnej wobec zatrzymanych a elementarne standardy demokratycznego państwa prawnego*, Palestra 2017, nr 10, s. 31-40.
60. Gardocka T., Jagiełło D., *Kodeks postępowania karnego. Krótki komentarz dla studiujących*, wydawnictwo PWN, Warszawa 2018.
61. Garlicki L. [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010.

62. Garlicki L., *Stosowanie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez sądy krajowe a podporządkowanie sędziego Konstytucji i ustawie*, EPS 2023, nr 11, s. 4-12.
63. Gądzik Z. [w:] Ł. Czebotar, A. Łyżwa, A. Michałek, A. Świerczewska-Gąsiorowska, M. Tokarski, Z. Gądzik, *Ustawa o Policji. Komentarz*, Warszawa 2015.
64. Gensikowski P., *Postępowanie w sprawach o wykroczenia. Komentarz*. Wyd. 1, Warszawa 2016.
65. Gierach E. [w:] *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
66. Giezek J. [w:] D. Gruszecka, K. Lipiński, G. Łabuda, A. Muszyńska, T. Razowski, J. Giezek, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021.
67. Gliszczyńska-Grabias A. [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012.
68. Gliszczyńska-Grabias A., Wiśniewski L. [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012.
69. Goettel M., *Podręcznik policjanta, część 2A, Uprawnienia policjanta, Legitymowanie, zatrzymywanie, przeszukanie i czynności zbliżone, korzystanie z pomocy*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1996.
70. Gontarska M., Popow M., Rudnicki P., *Czwarty sektor jako odpowiedź na (brak) działania państwa soft autorytarnego? Trialog aktywistyczno-badawczy o doświadczeniach obywatelskich w latach 2015–2023*, Ars Educandi 2024
71. Gutowski M., Kardas P., *Sądowa kontrola konstytucyjności prawa. Kilka uwag o kompetencjach sądów powszechnych do bezpośredniego stosowania konstytucji*, Palestra 2016, nr 4, s. 5-30.
72. Grabowska-Moroz B., Śniadach O., *The Role of Civil Society in Protecting Judicial Independence in Times of Rule of Law Backsliding in Poland*, Utrecht Law Review 2021, vol. 17, nr 2, s. 56-69.
73. Grabowska-Moroz B., *Unijna dyrektywa o prawie dostępu do obrońcy – zadanie dla ustawodawcy, wyzwanie dla sądów*, PS 2019, nr 3, s. 45-59.
74. Grabowski R., *Ewolucja ustawowych regulacji wolności zgromadzeń w Polsce* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 27-35.
75. Grudecki M. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Kulesza, Warszawa 2025.
76. Gruszecka D. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.

77. Grzebyk P., *Ogólnopolski Strajk Kobiet, aborcja i prawo do strajku*, PiP 2021, nr 8, s. 184-195.
78. Grzegorczyk P., *Skutki wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym*, PS 2006, nr 6, s. 3.
79. Grzegorczyk T. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467. Komentarz*, Warszawa 2014.
80. Grzegorczyk T. [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*. *Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2012.
81. Grzeszczyk W., *Zmiany w Kodeksie postępowania karnego (nowele z dnia 24 października 2008 r.)*, Prok.i Pr. 2009, nr 3, s. 97-110.
82. Hoffmann T., *Zatrzymanie prewencyjne na podstawie ustawy o Policji*, Wyd. 1, Starogard Gdański 2024.
83. Hofmański P. [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010.
84. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do 1-296.* Tom I. Wyd. 4, Warszawa 2011.
85. Hofmański P., Wróbel A. [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010.
86. Hofmański P., *Zatrzymanie policyjne w świetle nowego kodeksu postępowania karnego* [w:] *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana prof. L. Tyszkiewiczowi*, red. O. Górniok, Katowice 1999.
87. Holocher J., *In dubio pro libertate jako dyrektywa interpretacyjna - uwagi na kanwie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, PPP 2019, nr 7-8, s. 85-100.
88. Izdebski H.*, Legislacja dotycząca COVID-19 i ustawowy nihilizm prawny* [w:] *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela*, red. T. Gardocka, D. Jagiełło, Warszawa 2020.
89. Izdebski H., Łazarska A., *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników*. Teoria i praktyka, Warszawa 2022.
90. Jabłońska P., *Konstytucyjne podstawy rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa*, PS 2020, nr 11-12, s. 21-33.
91. Jagiełło D., *Prawo karne w Polsce a pandemia* [w:] *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela*, red. T. Gardocka, D. Jagiełło, Warszawa 2020.

92. Janusz-Pohl B., 2.2.1.1. *Immunitety materialne i formalne [w:] Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009.
93. Jaworski S., *Metodyka pracy adwokata i radcy prawnego w sprawach karnych, w*yd. 6, Warszawa 2023.
94. Jasnosz K., *Kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce po 1989 roku i jego obecna kondycja,* Rocznik Administracji Publicznej 2020, nr 6, s. 177-202.
95. Jeż-Ludwichowska M., Kala D., Lach A.*, Charakter prawny postępowania i środki przymusu w sprawach o wykroczenia*, Prok.i Pr. 2002, nr 6, s. 40-55.
96. Jurczyk T., *3.2.2. Wolności wynikające z Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Karty Praw Podstawowych* [w:] *Prawa jednostki w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Warszawa 2009.
97. Kala D., *Procesowe funkcje zatrzymania osoby w świetle rozwiązań kodeksu postępowania karnego*, Studia Iuridica Toruniensia. 2008, nr 1, s. 93-103.
98. Kala D., *Środki przymusu w procesie karnym - pojęcie i podstawowe cechy definiujące*, Prok.i Pr. 2021, nr 12, s. 103-131.
99. Kala D., *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu procesowego w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia*, PS 2003, nr 9, s. 108.
100. Kancik-Kołtun E., *Civic activity during the COVID-19 pandemic in the Visegrad countries*, "Athenaeum" 2024, t. 84(4), s. 25–43.
101. Karaźniewicz J. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024.
102. Kardas P., *Gwarancje prawa do obrony oraz dostępu do obrońcy na wstępnym etapie postępowania karnego - kilka uwag w świetle doktryny Salduz, doktryny Miranda oraz dyrektywy w sprawie dostępu do adwokata*, EPS 2019, nr 1, s. 4-10.
103. Karaźniewicz J.[w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek, Warszawa 2021.
104. Karaźniewicz J., *Sygnalizacja nielegalności, bezzasadności, nieprawidłowości zatrzymania osoby* [w:] *Instytucja sygnalizacji w polskim procesie karnym*, Toruń 2015.
105. Kiełtyka A. [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. III, red. M. Rogalski, LEX/el. 2025.
106. Kluza J., *Stosowanie tymczasowego aresztowania po upływie okresu 24 godzin z art. 248 § 2 k.p.k.*, Probacja 2021, nr 3, s. 153-170.

107. Kmiecik R., *Prawo do milczenia zatrzymanej osoby podejrzanej (w świetle reguły nemo tenetur)*, Prok.i Pr. 2000, nr 7-8, s. 17-22.
108. Kobus I.. Dziugieł I., *Zatrzymanie, ujęcie, doprowadzenie, sprowadzenie osoby*, Szczytno 2006.
109. Kobus I., Januszczyk P., *Przesłanki zatrzymania osoby stosowane przez organy procesowe – zmiany w kodeksie postępowania karnego*, Przegląd Policyjny 2019, nr 2(134), s. 119-131.
110. Kolendowska-Matejczuk M., Tarwacki P., *Istota prawa do pomocy prawnej dla osoby zatrzymanej procesowo*, Palestra 2013, nr 7-8, s. 45-55.
111. Kolendowska-Matejczuk M., Warchoł M., *Prawo zatrzymanego do milczenia*, PiP 2015, nr 1, s. 70-83.
112. Korolczuk E., *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce – kryzys czy nowe otwarcie?*, Instytut Studiów Zaawansowanych 2017, s. 1-10.
113. Korzeniak M., Szurman M., *Poufność w kontakcie z obrońcą na wstępnym etapie postępowania karnego - analiza regulacji art. 73 § 2 oraz art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego w świetle standardów konstytucyjnych, unijnych i konwencyjnych*, Palestra 2020, nr 9, s. 35-51.
114. Kosierb I.[w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
115. Kosonoga J. [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 3, Warszawa 2024.
116. Koszowski M. [w:] Niżnik-Dobosz I., Koszowski M., *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Komentarz*, LEX/el. 2022.
117. Kotowski A., *Wybrane problemy badań empirycznych w naukach prawnych*, PPP 2014, nr 7-8, s. 21-33.
118. Kotowski W. [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, *wyd. V*, LEX/el. 2024.
119. Kozłowska-Kalisz P. [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, wyd. II, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009.
120. Kozłowski S., *Immunitet jako przedmiot dyskusji o przywilejach parlamentarzystów*, Studia Politologiczne 2024, nr 45, s. 254-275.
121. Krajewski A., *Ulicznicy 2015-2023*, Warszawa 2023.
122. Krajnik S.[w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
123. Kropiwnicki R., *Indemnitet i jego granice*, PPiA 2022, nr 131, s. 21-35.
124. Kubal A., *Queer Coalition? The Crisis of Justice in Poland and LGBTQ+ Rights Before the Polish Courts*, Europe-Asia Studies 2024, v. 76(9), s. 1347-1370.

125. Kuczma P., *Rodzaje zgromadzeń* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki i M. Jabłoński, Wrocław 2018.
126. Kulik M. [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Mozgawa, M. Kulik, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025.
127. Kurzępa-Piękoś E., *Zgromadzenie spontaniczne – zagadnienia węzłowe*, PPP 2024, nr 5, s. 30-41.
128. Kustra A., *Blankietowość norm prawnokarnych jako problem konstytucyjny*, Forum Prawnicze 2012, nr 1, s. 20–32.
129. Lachowski J. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. IV, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023.
130. Lewiński J. [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. VII, Warszawa 2011.
131. Lis-Staranowicz D., Galster J., *Immunitet posła do Parlamentu Europejskiego*, Przegląd Sejmowy 2006, nr 6, s. 9-31.
132. Luberda J., *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce po 1989 roku – dynamika, oceny i prognozy rozwoju*, Krakowskie Studia Małopolskie 2024, nr 1(41).
133. Ludwiczek A., *"Niewątpliwa niesłuszność" jako materialnoprawny warunek odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę spowodowaną zastosowaniem zatrzymania*, PS 1999, nr 4, s. 48.
134. Ludwiczek A., *Problematyka kontroli zatrzymania w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok.i Pr. 1998, nr 11-12, s. 31-46.
135. Łabuda G. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
136. Łabuz P. [w:] A. Choromańska i in., *Ustawa o policji. Komentarz*, Legalis 2022.
137. Łazutka-Gawęda P., *Ile jest wolności w czasie stanu epidemii? Rozważania na przykładzie wolności zgromadzeń w Polsce i w Niemczech*, PPP 2023, nr 1, s. 35-51.
138. Łętowska E., *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, PiP 2005, nr 4, s. 3-10.
139. Malinowska-Krutul K., *Sądowa kontrola zatrzymania*., Zagadnienia Społeczne 2014, nr 2(2), s. 74-89.
140. Malkiewicz-Jaros A., *O wolności zgromadzeń w aspekcie teorii formalizmu, pozytywizmu prawniczego i prawa natury* [w:] *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 13-25.

141. Marszał K., *Środki przymusu w polskim procesie karnym de lege ferenda*, (w:) *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993.

142. Martínez Fuentes G., Natera A., *When does the parliamentary opposition take to the streets? Social protest against government COVID-19 policy*, West European Politics 2025, v. 48(2), s. 371-397.

143. Matras J. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. III, red. K. Dudka, Warszawa 2023.

144. Matthes C. Y., *Judges as Activists: How Polish judges mobilise to defend the rule of law*, East European Politics 2022, vol. 38(3), s. 468–487.

145. Matusiak-Frącczak M., *Określenie momentu postępowania karnego, w którym podejrzanemu lub oskarżonemu powinien być udostępniony kontakt z obrońcą. Glosa do wyroku ETPC z dnia 27 listopada 2008 r., 36391/02*, LEX/el. 2013.

146. Michalska-Warias A. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2024.

147. Michalska-Warias A. [w:] T. Bojarski, J. Piórkowska-Flieger, A. Michalska-Warias, *Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.

148. Mierzwińska-Lorencka J. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020.

149. Mozgawa M.[w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025.

150. Muliavka V., Kwiatkowska A., Plisiecki H., *In defence of democracy: parliamentary opposition and democratic resilience in Poland*, East European Politics 2025, v. 41(1), s. 117-141.

151. Murzynowski A., *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963.

152. Mrowicki M., *Dostęp do akt zatrzymanego niebędącego stroną postępowania przygotowawczego*, PiP 2022, nr 2, s. 129-140.

153. Niżnik-Mucha A., *Glosa do wyroku TK z dnia 10 lipca 2008 r., P 15/08*, Prz.Sejm. 2009, nr 2, s. 175-183.

154. Nowak P., *Zasady porozumiewania się zatrzymanego z adwokatem oraz tymczasowo aresztowanego z obrońcą w Kodeksie postępowania karnego w aspekcie konstytucyjnym oraz prawnomiędzynarodowym*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2013, nr 1, s. 83-104.

155. Nowicki M.A., *Austin i inni przeciwko Wielkiej Brytanii - wyrok ETPC z dnia 15 marca 2012 r., skargi nr 39692/09, 40713/09 i 41008/09*, [w:] M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 2012*, LEX 2013.

156. Nowicki M. A. [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* [w:] *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VIII, Warszawa 2021.

157. Nowikowska M. [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek, Warszawa 2021.

158. Odrowąż-Sypniewski W., *Opinia prawna w sprawie petycji dotyczącej budżetu Policji oraz ustanowienia zasady kadencyjności Komendanta Głównego Policji* (BKSP-145-IX-146/20), nr zlec. 1666/20, Biuro Analiz Sejmowych, 13.10.2020 r.

159. Olężałek M. *§ 30 Zatrzymanie osoby* [w:] P*rawo karne procesowe dla sędziów, prokuratorów, obrońców i pełnomocników*, red. M. Olężałek, Warszawa 2026.

160. Olszewski R., *Środki przymusu w perspektywie rzetelnego procesu karnego* [w:] *Hominum causa omne ius constitutum sit. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Hofmańskiego*, red. P. Czarnecki, S. Głogowska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Światłowski, Warszawa 2024.

161. Paprzycki L. K. [w:] J. Grajewski, S. Steinborn, L. K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015.

162. Pawelec K. J. [w:] *Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Komentarz*, red. M. Karpiuk, J. Kurek-Sobieraj, wyd. 1, 2025.

163. Pawelec K. J., *Zatrzymanie w ujęciu znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego*, PS 2014, nr 6, s. 63-75.

164. Pawlak M., *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego przez policję – wymiar prawno-szkoleniowy* [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposoby użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*., red. T. Kośmider, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie, Warszawa 2020, s. 105-132.

165. Pietrzak E., *Nieposłuszeństwo i profanacje – globalne społeczeństwo obywatelskie,* Przegląd Politologiczny, 2013, nr 1, s. 83-92.

166. Pierzchała K., *Nikt się nie spodziewa Lotnej Brygady Opozycji. Kronika obywatelskiego oporu 2015-2023*, Warszawa 2024.

167. Pikulski S., Sczechowicz K., *Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w świetle praw i wolności obywatelskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2004.
168. Piórkowska-Flieger J.[w:] *Kodeks karny. Komentarz, wyd. VII*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
169. Piotrowski G., *Civil Society in Illiberal Democracy: The Case of Poland*, „Politologický časopis – Czech Journal of Political Science" 2020, t.2, s. 196–214.
170. Ploszka A., *Shrinking Space for Civil Society: A Case Study of Poland*, European Public Law 2020, t. 26(4), s. 941-960.
171. Ploszka A., *Vanishing Rights: Social Rights in the Illiberal Constitutionalism of Hungary and Poland*, Journal of Illiberalism Studies 2025, t. 5, nr 2, s. 37-55.
172. Podemski K., *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce 25 lat po wielkiej zmianie*, RPEiS 2014, nr 2, s. 89-108.
173. Podkowik J., *Bezpośrednie konstytucyjne granice wolności człowieka*, PiP 2017, nr 8, s. 42-61.
174. Podolska A., Koncewicz T., *Dostęp do adwokata w postępowaniu karnym. O standardach i kontekście europejskim*, Palestra 2017, nr 9, s. 13–14.
175. Pospieszna P., Pietrzyk-Reeves D., *Responses of Polish NGOs engaged in democracy promotion to shrinking civic space*, Cambridge Review of International Affairs 2022, v. 35(4), s. 523-544.
176. Pracki H., *Zatrzymanie osoby i jej legitymowanie*, Prok.i Pr. 1996, nr 7-8, s. 107-111.
177. Prusek M., *Stosowanie środków przymusu bezpośredniego w procesie karnym*, Warszawa 2021.
178. Radajewski M., *Ochrona podstawowych praw i wolności człowieka i obywatela jako zasada stanów nadzwyczajnych*, [w:] *Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki*, red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2014, s. 337-351.
179. Radajewski M., *Prawa i wolności człowieka i obywatela w dobie pandemii* [w:] *Pandemia Covid-19 a prawa i wolności obywatela*, red. T. Gardocka, D. Jagiełło, Warszawa 2020.
180. Radziewicz P. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, Warszawa 2023.
181. Rak J., *Generating Public Engagement to Control Protests: State-managed Vigilantism in Poland*, Javnost – The Public 2023, v. 30(3), s. 322-338.

182. Ruczkowski P., *Decyzja w sprawie zakazu zgromadzeń publicznych jako przykład reglamentacji administracyjnoprawnej wolności i praw jednostki*, PrzSejm 2012/2, s. 79-104.

183. Rynkun-Werner R., *Zatrzymanie a prawo do obrony*, Palestra 2011, nr 11-12, s. 91-98.

184. Rzetecka-Gil A. [w:] *Prawo o zgromadzeniach. Komentarz*, LEX/el. 2019.

185. Sacharczuk A., Malosczyk K., Warchoł P., Grela A., *Pałki służbowe w Policji. Praktyczne zastosowanie pałki służbowej teleskopowej przez policjantów*, Szkoła Policji Katowice, Katowice 2020.

186. Sadomski J. [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.

187. Samborski E., *15.3. Inne środki przymusu* [w:] *Zarys metodyki pracy prokuratora*, Warszawa 2010.

188. Sarnecki P. [w:] K*onstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Tom II, wyd. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016.

189. Sokolewicz W., Wojtyczek K. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz.* Tom II, wyd. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016.

190. Sossin L., *The Oversight of Executive Police Relations in Canada: The Constitution, the Courts, Administrative Processes and Democratic Governance*, Ipperwash Inquiry, 2004.

191. Sowiński P. K., *Środki przymusu w ustawie o cudzoziemcach*, Prok.i Pr. 2007, nr 11, s. 124-142.

192. Skąpska G., *Od „legalnej rewolucji" do kontrrewolucji. Kryzys konstytucjonalizmu liberalno-demokratycznego w Polsce*, PPiA 2017, nr 110, s. 65-81.

193. Skiba F., *System opieki psychologicznej i psychoedukacji jako forma przeciwdziałania obciążeniom psychicznym związanym z wykonywaniem zawodu policjanta*, Przegląd Policyjny 2021, nr 143(3), s. 261-284.

194. Skorupka J., *Rozdział VIII Środku przymusu* [w:] *Proces Karny*, red. J. Skorupka, wyd. 4, Warszawa 2022.

195. Skorupka J. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Wyd. 6, Warszawa 2023.

196. Skorupka J., *Zatrzymanie procesowe osoby podejrzanej*, Prok.i Pr. 2007, nr 11, s. 16-32.

197. Skotnicki K., *Opinia prawna na temat prezydenckiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach*, Zeszyty Prawnicze BAS 2012, nr 2(34), s. 113-118.

198. Skowron B. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. III*, red. K. Dudka, Warszawa 2023.

199. Skrzydło J., *Wykonanie wyroku ETPCz*, EPS 2010, nr 11, s. 4-13.

200. Skrzydło W. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. VII, Warszawa 2013.

201. Skwarczyński H.[w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz*. *Art. 1-424*, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020.

202. Sobczak W. [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012.

203. Sowała M., *Uzyskanie prawa do obrony w świetle polskich standardów konstytucyjnych*, NKPK 2023, nr 68, s. 91-106.

204. Stefański R.A. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296*, red. R. A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2019.

205. Stefański R. A., *Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania karnego*, Prok.i Pr. 1997, nr 10, s. 32-61.

206. Suski P., *Rozdział VI Przebieg zgromadzenia* [w:] *Zgromadzenia i imprezy masowe*, Warszawa 2014.

207. Sychta K. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024.

208. Szczepaniak I., *Policja a protesty Strajku Kobiet – perspektywa kryminologiczno-socjologiczna*, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk 2022, nr 44(2), s. 107-147.

209. Szwarczyk M. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. VII, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, art. 224.

210. Świeca J., *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Komentarz*, wyd. 1, 2010.

211. Świecki D., *Rozdział I Zagadnienia ogólne* [w:] *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2015.

212. Świecki D. [w:] Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M., D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025.

213. Tęcza-Paciorek A. M., *4.2.3. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych* [w:] *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012.

214. Tkacz S., Wentkowska A., *Ograniczenia praw i wolności obywatelskich w dobie pandemii COVID- 19 w świetle charakterystyki prawa jako systemu*, Roczniki Administracji i Prawa 2021, XXI, z. 1, s. 117-133.

215. Tomaszewski T., *Prawo do obrony jako gwarancja rzetelnego procesu karnego*, Prok.i Pr. 2020, nr 6, s. 117-139.

216. Trociuk S. [w:] *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Komentarz*, wyd. II, LEX/el. 2020.

217. Trociuk S., *Rozdział V Wolność zgromadzeń* [w:] *Prawa i wolności w stanie epidemii*, Warszawa 2021.

218. Tuleja P. [w:] Czarny P., Florczak-Wątor M., Naleziński B., Radziewicz P., Tuleja P., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2023.

219. Tuleja P., *Pandemia COVID-19 a konstytucyjne stany nadzwyczajne*, Palestra 2020, nr 9, s. 5-22.

220. Tychmańska A., *Znaczenie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych dla polskiego porządku prawnego na przykładzie analizy orzecznictwa polskich sądów administracyjnych*, Studenckie Zeszyty Naukowe 2017, vol. XX, nr 34.

221. Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2020.

222. Wassermann W., *Przesłanki zatrzymania prokuratorskiego w oparciu o art. 247 k.p.k.,* Prok.i Pr. 2020, nr 10-11, s. 84-95.

223. Ważny A. [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, wyd. II, red. M. Rogalski, Warszawa 2022.

224. Wąsek-Wiaderek M., *Dostęp do adwokata na wczesnym etapie postępowania karnego w prawie Unii Europejskiej*, EPS 2019, nr 1, s. 17-23.

225. Wentkowska A., *Quis custodiet ipsos custodes? Skargi na działania Policji – konteksty prawnoporównawcze*, Warszawa 2017.

226. Wentkowska A., *Realizacja zadań Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Niezależnego Organu Monitorującego Niewłaściwe Działania Policji*, Roczniki Administracji i Prawa 2024, XXIV, s. 61-75.

227. Wieruszewski R. [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012.

228. Wieruszewski R., Gliszczyńska-Grabias A., Sękowska-Kozłowska K. [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012.

229. Wiliński P., *1.3. Gwarancje Praw Zatrzymanego – art.. 41 ust. 3 Konstytucji* [w:] *Proces karny w świetle konstytucji*, Warszawa 2011.

230. Wiliński P., Karlik P. [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.

231. Wiliński P. [w:] *Polski Proces Karny*, red. P. Wiliński, wyd. 2, Warszawa 2022.

232. Wiliński P*., 1. Środki przymusu procesowego a Konstytucja RP* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

233. Wiliński P., *3. Proporcjonalność stosowania środków przymusu* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

234. Wiliński P., *4. Prawo do prywatności* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

235. Wiliński P., *5. Konstytucyjne gwarancje nietykalności i wolności osobistej* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

236. Wiliński P., *6. Prawo do kontroli legalności pozbawienia wolności – art. 41 ust. 2 Konstytucji RP* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

237. Wiliński P., *11. Prawo do odszkodowania – art. 41 ust. 5 Konstytucji RP* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

238. Wiliński P., *14.3. Kontakt z adwokatem albo radcą prawnym* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Tom IX. Środki przymusu*, red. T. Grzegorczyk, D. Świecki, Warszawa 2021.

239. Wilisowski A., Sitko P., *Formowanie kordonów, dwukordonów oraz rozwijanie linii posterunków i patroli*, Szkoła Policji Katowice, Katowice 2016.

240. Wiśniewska K., *1.1.3. Kryteria oceny zgodności regulacji krajowych ze standardami konwencyjnymi [w:] Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.

241. Wiśniewska K., *3.1. Odszkodowania za bezprawne aresztowanie i zatrzymanie [w:] Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.

242. Wiśniewska K., *Przedawnienie roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego, niesłuszne tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (pomiędzy teorią a praktyką)*, Cz.PKiNP 2018, nr 4, s. 51-80.

243. Wiśniewska K., *4. Wnioski* [w:] *Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.

244. Wiśniewska K., *5.4. Wnioski* [w:] *Model odpowiedzialności Skarbu Państwa za stosowanie środków penalnych i procesowych wobec jednostki*, Kraków.

245. Witkowska K., *Gwarancje zatrzymanego*, Prok.i Pr. 2011, nr 9, s. 80-99.

246. Woźny T., *Charakter prawny postępowania o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie*, PiP 2004, nr 8, s. 61-70.

247. Woźniak A., *Wolność zgromadzeń w Polsce w początkowym okresie pandemii COVID-19*, Studia prawnicze. Rozprawy i Materiały 2023, nr 1(32), s. 183-210.

248. Wróbel A. [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, wyd. 1, 2010.

249. Wróbel A. [w:] *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, red. A. Wróbel, Warszawa 2020.

250. Wyrzykowski M, *Część III Materialne prawo administracyjne przyszłości, Od aktualnych problemów ku nowym wyzwaniom* [w:] *Kryzys, stagnacja, renesans? Prawo administracyjne przyszłości. Księga jubileuszowa profesora dr hab. Jacka Jagielskiego*, red. M. Cherka, P. Gołaszewski, J. Piecha, M. Wierzbowski, Warszawa 2021.

251. Youngs R., Panchulidze E., *Democratic resilience in Europe – and its limits*, Democratization 2025, v. 33(3), s. 589-608.

252. Zagórski J., *Zatrzymanie przez policję oraz umieszczenie w policyjnych izbach zatrzymań*, PiP 2004, nr 9, s. 84-97.

253. Zagrodnik J., 2.3. *Działalność adwokata i radcy prawnego w związku z zatrzymaniem właściwym* [w:] *Metodyka pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych i karnych skarbowych*, Warszawa 2015.

254. Zagrodnik J., 2.3.2. *Kontakt adwokata lub radcy prawnego z zatrzymanym* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym i karnym skarbowym*, Warszawa 2020.

255. Zagrodnik J. [w:] Burdzik M., Głogowska S., Karaźniewicz J., Klejnowska M., Majda N., Palka I., Sychta K., Żyła K., Zagrodnik J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024.

256. Zawadzki W., *Ograniczenie praw i wolności człowieka poprzez zastosowanie środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Straży Gminnej (Miejskiej)* [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposoby użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*., T. Kośmider (red.), Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie, Warszawa 2020, s. 161-192.

257. Zgoliński I. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. IV, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023.

258. Zieliński M., *Wolność osobista, jej charakter oraz gwarancje* [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014, s. 83-97.

259. Zientek J., *Kontrowersje wokół zatrzymania*, Prok.i Pr. 1997, nr 5, s. 23-31.

260. Zontek W. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1-116,* red. M. Królikowski, R Zawłocki, wyd. 4, Warszawa 2017, Legalis.

261. Zubik M., *Konstytucyjne aspekty prawa wyboru obrony i obrońcy w sprawach karnych w perspektywie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, EPS 2019, nr 1, s. 11-16.

262. Zubik M., *Rzecznik Praw Obywatelskich*, Edukacja Prawnicza 2021, nr 2, s. 45-48.

263. Zubik M., "*Wolność" a "prawo" (pięć hipotez o stosowaniu pojęć konstytucyjnych dotyczących praw człowieka)*, PiP 2015, nr 9, s. 3-19.

264. Żebrowska A., *Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur jako instytucja stojąca na straży praw osób pozbawionych wolności*, Palestra 2025, nr 12, s. 34-51.

265. Żukowska M. [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.

IV. Źródła internetowe

1. Apel Amnesty International Polska, ARTICLE 19, Fundacji dla Polski, Fundacji Równość.org.pl, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Komitetu Obrony Demokracji oraz Sieci Obywatelskiej Watchdog skierowany w dniu 19 listopada 2024 r. do premiera Donalda Tuska, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2024/11/Apel-ws.-zgromadzen-cyklicznych.pdf.
2. Artykuł dostępny na stronie internetowej Amnesty International, *Polska: Wolność zgromadzeń zagrożona*, https://www.amnesty.org.pl/wolnosc-zgromadzen-zagrozona/.
3. Artykuł dostępny na stronie internetowej Amnesty International, *Pomimo apeli, spotkań i obietnic, zgromadzenia cykliczne dalej są częścią polskiego prawa*, https://www.amnesty.org.pl/zgromadzenia-cykliczne-dalej-sa-czescia-polskiego-prawa/.
4. Artykuł dostępny na stronie internetowej BBC z 23 października 2020 r., *Poland abortion ruling: Protests spread across the country*, https://www.bbc.com/news/world-europe-54669257.
5. Artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Prawnej, *Helsińska Fundacja Praw Człowieka o działaniach policji 11 listopada: na Pl. Konstytucji dobrze, potem z zastrzeżeniami*, https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/565621,helsinska-fundacja-praw-czlowieka-o-dzialaniach-policji-11-listopada-na-pl-konstytucji-dobrze-potem-z-zastrzezeniami.html.
6. Artykuł dostępny na stronie internetowej Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, *Siedlecka p. Polsce. ETPC: zatrzymanie dziennikarki stanowiło naruszenie prawa do wolności*, https://hfhr.pl/aktualnosci/siedlecka-p-polsce-wyrok-etpc.
7. Artykuł dostępny na stronie internetowej Newsweek Polska, *Helsińska Fundacja Praw Człowieka o 11 listopada*, https://www.newsweek.pl/polska/helsinska-fundacja-praw-czlowieka-o-11-listopada-w-warszawie/8rd08s5.
8. Artykuł dostępny na stronie internetowej Newsweek, *Protesty kobiet pod Trybunałem Konstytucyjnym. „Policja zachowywała się agresywnie"*, https://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/protesty-kobiet-pod-tk-w-warszawie-po-ogloszeniu-wyroku-tk-ws-aborcji-agresywne/2xstqnh.
9. Artykuł dostępny na stronie internetowej oko.press, *Wkurzone kobiety poszły pod dom Kaczyńskiego. Policja użyła gazu, zatrzymane wciąż są na komisariatach*,

https://oko.press/protesty-pod-domem-kaczynskiego-zatrzymane-wciaz-sa-na-komisariatach.

10. Artykuł dostępny na stronie internetowej onet.pl, *Dlaczego młodzi protestują przeciw ACTA? Ekspert wyjaśnia*, https://wiadomosci.onet.pl/kraj/dlaczego-mlodzi-protestuja-przeciw-acta-ekspert-wyjasnia/ylzgt.
11. Artykuł dostępny na stronie internetowej onet.pl, *Imponująca frekwencja na Marszu Miliona Serc. Policzyliśmy, ile mogło być osób.,* https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/marsz-miliona-serc-jaka-frekwencja-policzylismy-ile-moglo-byc-osob/2mlkej2.
12. Artykuł dostępny na stronie internetowej organizacji Kampania przeciwko Homofobii, Film „7-My sierpnia" podbija festiwale, https://kph.org.pl/film-7-my-sierpnia-podbija-festiwale/.
13. Artykuł dostępny na stronie internetowej Polsat News, *Marsz Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Hajnówce. Policja zatrzymała Obywateli RP*, https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2018-02-24/marsz-pamieci-zolnierzy-wykletych-w-hajnowce-prowokacja/.
14. Artykuł dostępny na stronie internetowej www.prawo.pl przedstawiający wywiad z prof. Andrzejem Wróblem, https://www.prawo.pl/prawo/zakaz-zgromadzen-wg-prof-andrzeja-wrobla-mozna-ograniczac-tylko,504227.html.
15. Artykuł dostępny na stronie internetowej The Guardian z 6 listopada 2020 r., *'A backlash against a patriarchal culture': How Polish protests go beyond abortion rights,* https://www.theguardian.com/world/2020/nov/06/a-backlash-against-a-patriarchal-culture-how-polish-protests-go-beyond-abortion-rights.
16. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, *Funkcjonariusze bez mundurów, gaz łzawiący i zatrzymania. Jak przebiegał protest w stolicy*, https://tvn24.pl/polska/nagrania-ze-strajku-kobiet-w-warszawie-interwencja-nieumundurowanych-policjantow-gaz-lzawiacy-palki-zatrzymania-st4755356.
17. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24.pl *Kobiety z parasolkami przed domem Jarosława Kaczyńskiego*, https://tvn24.pl/tvnwarszawa/ulice/warszawa-strajk-kobiet-protestuje-przed-domem-jaroslawa-kaczynskiego-dlaczego-st6239768.
18. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24.pl, *KSP: po protestach Strajku Kobiet 21 postępowań wobec policjantów*, https://tvn24.pl/polska/strajk-kobiet-policja-odpowiedziala-na-pytania-tvn24-o-dzialania-funkcjonariuszy-podczas-protestow-st4845540.

19. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, „*Marsz Miliona Serc. Rzecznik ratusza: uczestniczy w nim około miliona osób*”, https://tvn24.pl/wybory-parlamentarne-2023/marsz-miliona-serc-w-warszawie-jaka-frekwencja-dane-o-godzinie-14-podali-rzecznik-ratusza-i-donald-tusk-st7370120.
20. Artykuł dostępny na stronie serwisu tvn24.pl, *Ostatnie Pokolenie chwaliło się wyrokiem za blokowanie dróg. Policja złożyła sprzeciw*, https://tvn24.pl/tvnwarszawa/praga-poludnie/warszawa-policja-nie-zgadza-sie-z-wyrokiem-wobec-ostatniego-pokolenia-st8138488.
21. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, *Senator w policyjnym aucie. „Wszedł do radiowozu i nie chce go opuścić” kontra „policja kłamie”*, https://tvn24.pl/polska/protesty-w-warszawie-senator-ko-jacek-bury-o-uzyciu-sily-przy-zatrzymaniu-policja-zaprzecza-st4585859.
22. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24.pl, *"Ta sytuacja wykracza poza jakikolwiek standard zachowania policji"*, https://tvn24.pl/polska/dzialania-policji-wobec-protestujacych-komentarz-zastepczyni-rzecznika-praw-obywatelskich-hanny-machinskiej-st4775014.
23. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, „*To Warszawa, nie Budapeszt!” Przez stolicę przeszło 50 tysięcy manifestantów*, https://tvn24.pl/polska/marsz-obywateli-dla-demokracji-przeszedl-ulicami-warszawy-ra602423-ls3320647.
24. Artykuł dostępny na stronie internetowej serwisu tvn24, *Zastępczyni RPO o zatrzymaniu Obywateli RP. Hanna Machińska: mamy rozbieżne informacje*, https://tvn24.pl/polska/zatrzymanie-obywateli-rp-w-warszawie-zastepczyni-rpo-o-rozbieznych-informacjach-st6216932.
25. Baranowska K., Niewińska A., artykuł dostępny na stronie internetowej Rzeczpospolitej, *Marsz, blokada i zadyma*, https://www.rp.pl/wydarzenia/art14114311-marsz-blokada-i-zadyma.
26. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Adam Bodnar: policyjne „kotły” – ograniczeniem praw uczestników zgromadzeń spontanicznych*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-policyjne-kotly-ograniczaja-prawa-uczestnikow-zgromadzen.
27. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Informacja policji o interwencji 23 maja 2020 r. w Warszawie*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/informacja-policji-dla-rpo-o-interwencji-23-maja-2020-w-warszawie.

28. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Jak poprawić zachowania policji – raport KMPT z komisariatów po protestach Strajku Kobiet [synteza],* https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/KMPT%20raport%20z%20zatrzyman%20-%20synteza%2C%2011.01.2021.pdf.
29. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Komendant Główny Policji nie dopatrzył się naruszenia nietykalności posłanki Wielichowskiej podczas protestów*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/strajk-kobiet-komendant-nie-dopatrzy%C5%82-sie-naruszenia-nietykalnosci-poslanki-wielichowskiej.
30. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, VII.613.13.2020, *Koronawirus. RPO do sądu: całkowity zakaz zgromadzeń – niekonstytucyjny*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/koronawirus-rpo-do-wsa-calkowity-zakaz-zgromadzen-niekonstytucyjny.
31. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Oświadczenie Rzecznika Praw Obywatelskich w związku z reportażem TVN "Śmierć w komisariacie"*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/o%C5%9Bwiadczenie-rzecznika-praw-obywatelskich-w-zwi%C4%85zku-z-reporta%C5%BCem-tvn-%C5%9Bmier%C4%87-w-komisariacie.
32. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Ponownie umorzono śledztwo ws. marszu w Hajnówce z 2018 r. Zażalenie RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/ponownie-umorzono-sledztwo-ws-marszu-w-hajnowce-z-2018-r-zazalenie-rpo.
33. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Protesty społeczne w dniu wyroku TK ws. aborcji. Policja podsumowała swe działania*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protesty-w-dniu-wyroku-ws-aborcji-podsumowanie-ksp.
34. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, P*rzedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur rozmawiali z osobami zatrzymanymi po proteście przed Sądem Okręgowym w Warszawie*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/przedstawiciele-kmpt-rozmawiali-z-zatrzymanymi-pod-sadem.
35. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *RPO: użycie wysięgnika przez policjantów – bez oparcia w przepisach. KGP potwierdza stanowisko KSP*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-policja-wysiegnik-uzycie-bez-oparcia-w-prawie-kgp-odpowiedz.

36. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Rząd zakazał rozporządzeniem udziału w zgromadzeniach. Wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rzad-zakazal-rozporzadzeniem-udzialu-zgromadzeniach-watpliwosci-rpo.
37. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Sędzia przeniesiony z wydziału karnego do rodzinnego bez możliwości odwołania do sądu. ETPC: Polska naruszyła art. 6 EKPC*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sedzia-wydzial-przeniesienie-niemoznosc-odwolania-etpc-wyrok.
38. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Sprawa marszu w Hajnówce wraca do śledztwa. Sąd uznał zażalenie RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/sprawa-marszu-w-hajnowce-wraca-do-sledztwa-s%C4%85d-uzna%C5%82-za%C5%BCalenie-rpo.
39. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Sprawa policyjnego "kotła" podczas kontrmanifestacji do Marszu Niepodległości. RPO pisze do KSP*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-marsz-niepodleglosci-policja-kontrmanifestacja-ksp.
40. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Stanowisko RPO w sprawie demonstracji zorganizowanej przez przedsiębiorców 16 maja 2020 r.*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/stanowisko-rpo-w-sprawie-demonstracji-przedsiebiorcow-16-maja-2020-r.
41. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Ukarana za przeskoczenie barierek podczas "miesięcznicy smoleńskiej". Kasacja RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/ukarana-za-przeskoczenie-barierek-podczas-miesiecznicy-kasacja-rpo.
42. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Wielka skala zatrzymań oraz wniosków policji po proteście 24 października*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wielka-skala-zatrzyman-wnioskow-policji-po-protescie-24-pazdziernika.
43. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *Wolność zgromadzeń w Polsce jest naruszana, a to źrenica wolności. JAK JĄ PRZYWRÓCIĆ – raport RPO*, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/wolnosc-zgromadzen-w-polsce-jest-naruszana-zrenica-wolnosci-raport-rpo.
44. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich, *W pandemii naruszono istotę wolności zgromadzeń - RPO poparł skargę konstytucyjną obywatela.*

TK umorzył sprawę, https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wolnosc-zgromadzen-pandemia-tk-postanowienie.

45. Blikowska J., *Druga runda protestu kobiet*, https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art3198661-druga-runda-protestu-kobiet.
46. CBOS, *Zaufanie społeczne*, *Komunikat z badań CBOS nr 40/2024*, kwiecień 2024 r., s. 11, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_040_24.PDF.
47. Czerwiński M., Dropek M., Kruszka M., Maciejewski A., Mazur S., *Długi Marsz do równości. Stan wolności zgromadzeń (raport)*, Fundacja Równość.org.pl oraz Stowarzyszenie Tęczowe Opole, Kraków 2024, https://rownosc.org.pl/wp-content/uploads/2024/02/Raport-Dlugi-marsz-do-rownosci.pdf.
48. European Parliament, Rules of procedure – 10th parliamentary term – European Parliament, 2024 - 2029 – January 2025, Publications Office of the European Union 2025, https://data.europa.eu/doi/10.2861/3320346.
49. Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *Zatrzymanie przez policję*, Wyciąg z Drugiego Sprawozdania Ogólnego, opublikowany w 1992 r., CPT/Inf(92)3-part1, https://rm.coe.int/16806cea27.
50. Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, Uzupełnienie standardów CPT dotyczących zatrzymania przez policję, Wyciąg z Dwunastego Sprawozdania Ogólnego, opublikowany w 2002, CPT/Inf(2002)12-part, https://rm.coe.int/16806cd1e5.
51. Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, *raport dla Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z wizyty CPT przeprowadzonej w Polsce w dniach 21 marca – 1 kwietnia 2022 r.*, przyjęty w dniu 28 października 2022 r., CPT (2022) 56, https://www.gov.pl/attachment/c4a67c6c-e2f1-445d-84d3-d4206ef03a9e.
52. Frątczak N., artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Niedzielny protest przedsiębiorców odwołany. Tanajno: „Wczoraj było za grubo”*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,25952085,dzisiejszy-protest-przedsiebiorcow-odwolany-tanajno-wczoraj.html. .
53. Grochal R., artykuł dostępny na stronie internetowej Newsweek Polska, *Skąd brutalność policji? Kaczyński czuje, że jego władza słabnie*, https://www.newsweek.pl/opinie/brutalnosc-policji-w-tlumieniu-protestow-kaczynski-czuje-ze-slabnie/2pdvtp4.

54. Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly. Second Edition. Prepared by the OSCE/ODIHR panel of experts - N. Belyaeva, T. Bull, D. Goldberger, M. Hamilton, N. Jarman, M.S. Khaidarova, S. Ostaf, V. Poghosyan, A. Vashkevich, Y.A. Zhovtis and And by the Council of Europe's European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Warsaw/Strasbourg 2010.
55. Halicki P., artykuł dostępny na stronie internetowej onet.pl, *Policjant na proteście złamał rękę 19 latce. "Aż krzyczałam z bólu",* https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/warszawa-na-protescie-policjant-zlamal-19-latce-reke-krzyczalam-z-bolu/92l245m.
56. Interaktywna mapa przedstawiająca lokalizację protestów dot. prawa aborcyjnego przygotowana przez Danutę Pawłowską, https://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,26437984,strajk-kobiet-zobacz-gdzie-w-twojej-okolicy-odbedzie-sie-protest.html.
57. Ivanova E., artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej*, Strajk kobiet na celowniku prokuratorów Ziobry. Mają ścigać organizatorów protestów, 29 października 2020 r.*, https://wyborcza.pl/7,75398,26456219,strajk-kobiet-na-celowniku-prokuratorow-ziobry-maja-scigac.html.
58. Kołodziejczyk B., Warszawa. *Zatrzymania po aresztowaniu Margot. Marczak: Nas nie interesują poglądy, ale fakt popełnienia przestępstwa*., https://wiadomosci.wp.pl/warszawa/warszawa-zatrzymania-po-aresztowaniu-margot-marczak-nas-nie-interesuja-poglady-ale-fakt-popelnienia-przestepstwa-6540774873790593a.
59. Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 32 z dnia 23 sierpnia 2007 r., CCPR/C/GC/32, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/32.
60. Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 34 z dnia 12 września 2011 r., CCPR/C/GC/34, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/34.
61. Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 35 z dnia 16 grudnia 2014 r., CCPR/C/GC/35, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/35.
62. Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka ONZ nr 37 z dnia 17 września 2020 r., CCPR/C/GC/37, https://docs.un.org/en/CCPR/C/GC/37.
63. Krawczyk D., Bujara M., artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Nerwowa noc przed Trybunałem Konstytucyjnym. Policja siłą wyciągała ostatnich protestujących*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26732724,wody-odeszly-rodzimy-rewolucje-protest-w-warszawie.html.

64. Kułakowski T., artykuł dostępny na stronie internetowej tvn24.pl, *Miesiąc po wydarzeniach na Krakowskim Przedmieściu. "Po co w ogóle te osoby były zatrzymywane?",* https://tvn24.pl/polska/aresztowanie-margot-i-zatrzymanie-kilkudziesieciu-demonstrantow-na-krakowskim-przedmiesciu-eksperci-o-dzialaniach-policji-st4685874
65. Lista miast, w których odbyły się protesty w obronie wolności mediów, https://tvn24.pl/polska/lex-anty-tvn-wolnosc-mediow-manifestacje-w-ponad-stu-miastach-polski-mapa-protestow-10-sierpnia-2021-st5174333.
66. Magdziarz A., Santora M., *Women Converage in Warsaw, Heightening Poland's Largest Protests in Decades*, https://www.nytimes.com/2020/10/30/world/europe/poland-abortion-women-protests.html.
67. Marcinkiewicz P., artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Sąd: zatrzymanie posłanki Kingi Gajewskiej w Otwocku było niezgodne z prawem*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30591425,sad-zatrzymanie-kingi-gajewskiej-w-otwocku-bylo-niezgodne-z.html.
68. Memorandum do Polskiego Rządu. Ocena postępu implementacji zaleceń Komisarza Praw Człowieka Rady Europy z 2002 roku dla Komitetu Ministrów i Zgromadzenia Parlamentarnego z 20 czerwca 2007 r., CommDH(2007)13, https://rm.coe.int/16806db761.
69. Mikowski M., *Emeryci i uczniowie na policyjne wakaty. Czy to zażegna kryzys?*, https://www.rp.pl/sluzby-mundurowe/art41445561-emeryci-i-uczniowie-na-policyjne-wakaty-czy-to-zazegna-kryzys.
70. Odpowiedź na pismo wystosowana przez Prokuratora Krajowego skierowana do Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 12 stycznia 2021 r., PKIBP 071.87.2020, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Odpowiedz_PK_12.01.2021.pdf.
71. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, komunikat z 13 marca 2026 r., *Prezydent RP odmówił podpisania nowelizacji ustawy – Kodeks postępowania karnego*, https://www.prezydent.pl/prawo/ustawy-zawetowane/weto-nowelizacja-ustawy-kodeks-postepowania-karnego,116940.
72. Opinia amicus curiae Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w sprawie Siedlecka przeciwko Polsce, 13375/18, https://hfhr.pl/upload/2021/12/2492_001.pdf.
73. Opinia Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach z dnia 30 listopada 2016 r., BSA I-21-

499/16, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/021-499_16%20Uwagi%20SN%20do%20projektu%20ustawy%20o%20zm.%20ustawy%20-%20Prawo%20o%20zgromadzeniach.pdf.

74. Opinia Rzecznika Praw Obywatelskich do projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, VII.613.12.2016.AG, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/opinia%20dot.%20projektu%20ustawy%20Prawo%20o%20Zgromadzeniach%2029.11.16.pdf.
75. Opis filmu „7-My sierpnia" dostępny w serwisie internetowym YouTube pod linkiem https://www.youtube.com/watch?v=ScMG6HijpDI.
76. Pacewicz P., artykuł dostępny na stronie internetowej oko.press, *Kocioł Niepodległości. Obywatele RP 6 godzin na zimnie w kordonie policji. "Testujemy system"*, https://oko.press/obywatele-rp-6-godzin-na-zimnie-w-kordonie-policji.
77. Pawłowska D., Korzeniowska K., Uhlig D., *Marsz 4 czerwca. Ile osób mieści się w zoo, czyli oficjalne i nieoficjalne dane o frekwencji* https://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,29840725,marsz-4-czerwca-ile-osob-miesci-sie-zoo-czyli-oficjalne-i.html.
78. Petycja Rafała Jankowskiego – Przewodniczącego Zarządu Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Policjantów – w przedmiocie podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do wzmocnienia instrumentów apolityczności w Policji poprzez powiązanie budżetu Policji ze wskaźnikiem PKB i ustanowienie kadencyjności Komendanta Głównego Policji z dnia 26 maja 2020 roku, skierowana do Marszałka Sejmu, https://nszzp.pl/wp-content/uploads/2023/09/94-2020-petycja-ws-kadencyjnosci-KGP-i-finansowania-Policji-PKB.pdf.
79. Pismo Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z dnia 18 stycznia 2008 r. skierowane do Rzecznika Praw Obywatelskich, DWM I 482/48/02, w sprawie powierzenia Rzecznikowi Praw Obywatelskich pełnienia funkcji krajowego mechanizmu prewencji w rozumieniu art. 3 Protokołu, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/1202829239.pdf.
80. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Komendanta Głównego Policji z 25 kwietnia 2018 r., II.519.1231.2017.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20RPO%20do%20Komendanta%20G%C5%82%C3%B3wnego%20Policji%20ws.%20zgromadze%C5%84%2011%20listopada%202017%20r..pdf.

81. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP z dnia 30 maja 2018 r., VII.613.10.2018.MKS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Opinia%20RPO%20ws.%20projektu%20nowelizacji%20Prawa%20o%20zgromadzeniach.pdf.
82. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z dnia 11 maja 2020 r. skierowane do Nadinspektora Pawła Dobrodzieja Komendanta Stołecznej Policji, II.519.549.2020.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Do%20KSP%20w%20sprawie%20protestu%20przedsi%C4%99biorc%C3%B3w%20z%208%20maja%2C%2011.05.2020.pdf.
83. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z dnia 22 czerwca 2020 r. skierowane do Komendanta Stołecznego Policji, II.519.623.2020.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Do%20Komendanta%20Sto%C5%82ecznego%20Policji%2C%2022.06.2020%20.pdf.
84. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Komendanta Stołecznego Policji z 10 sierpnia 2020 r., II.519.1093.2020II.519.1093.2020, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20Komendanta%20Sto%C5%82ecznego%20Policji%2010.08.2020.pdf.
85. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 marca 2021 r., SK 4/21, VII.613.3.2021.MM, Przystąpienie do postępowania i stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20do%20TK%20-%20zg%C5%82oszenie%20udzia%C5%82u%20SK%204.21%20zanonimizowane.pdf.
86. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Komendanta Głównego Policji z 26 marca 2021 r., KMP.570.2.2021KMP.570.2.2021, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20Generalne%20do%20Komendanta%20G%C5%82%C3%B3wnego%20Policji%20w%20zwi%C4%85zku%20z%20nieprawid%C5%82owo%C5%9Bciami%20w%20dzia%C5%82aniu%20Policji%20po%20spontanicznych%20protestach%20w%20dniu%2010.03.2021%20r.,%2026.03.2021.pdf.
87. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 4 czerwca 2020 r. skierowane do Prezesa Rady Ministrów, VII.565.461.2020.ST, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/do%20Prezesa%20RM%20ws%20naruszania%20praw%20i%20wolno%C5%9Bci%20w%20czasie%20pandemii%2C%204.06.2020_0.pdf.

88. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Komendanta Głównego Policji z 24 września 2021 r., II.519.207.2021.AN, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2021-09/Do_KGP_demonstracje_zatrzymania_24.09.2021.pdf.
89. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka skierowane do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Marcina Kierwińskiego z dnia 26.02.2024 r., KMP.570.1..2024.OR, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-02/Do_MSWiA_policja_kmpt_dostep_informacje_nagrania_26_02_2024.pdf.
90. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Prokuratora Krajowego Bogdana Święczkowskiego z dnia 30 października 2020 r., VII.613.117.2020.KŁ, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/RPO%20do%20PK%2C%2030.10.2010.pdf.
91. Pismo Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich Stanisława Trociuka skierowane do nadinspektora Pawła Dzierżaka Komendanta Stołecznego Policji z dnia 14 listopada 2022 r., II.519.1062.2022.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-11/Do_KSP_Marsz_Niepodleglosci_kontrmanifestacja_14.11.2022.pdf.
92. Pismo Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich Stanisława Trociuka skierowane do nadinspektora Pawła Dzierżaka – Komendanta Stołecznego Policji z dnia 20 września 2023 r., II.519.1051.2023.PS, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-09/Do_KSP_poslanka_zatrzymanie_20.09.2023.pdf.
93. Pismo Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich Wojciecha Brzozowskiego z dnia 22 stycznia 2026 r. skierowane do Komendanta Głównego Policji, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2026-01/Do_KGP_policja_kmpt_dostep_informacje_nagrania_22_01_2026.pdf.
94. Platforma X (dawny Twitter), post dotyczący wydarzeń w dniu 16 maja 2020 roku na profilu Rafała Trzaskowskiego, https://x.com/trzaskowski_/status/1261725650270007296.
95. Platforma X (dawny Twitter), post Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 kwietnia 2026 r. informujący o spadku liczby wakatów w Policji, https://x.com/MSWiA_GOV_PL/status/2042195826580029491.
96. Ploszka A., Szczaniecki M., Raport Amnesty International „*Dajcie mi człowieka, a znajdzie się paragraf. O instrumentalnym stosowaniu Kodeksu wykroczeń do tłumienia protestów.”*, opublikowany 29 stycznia 2024 r., https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2024/01/Analiza-AI-Dajcie-mi-czlowieka-a-znajdzie-sie-paragraf.pdf.

97. Polska Agencja Prasowa, *Magdalena Biejat spryskana gazem. Były policjant z aktem oskarżenia*, https://www.pap.pl/aktualnosci/magdalena-biejat-spryskana-gazem-byly-policjant-z-aktem-oskarzenia.
98. Polska Agencja Prasowa, *Nieoficjalne dane policji: na trasie marszu do 100 tysięcy osób.*, https://www.pap.pl/aktualnosci/nieoficjalne-dane-policji-na-trasie-marszu-do-100-tysiecy-osob.
99. Portal Samorządowy, *Organizator Marszu Pamięci Żołnierzy Wyklętych skazany na prace społeczne*, https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/organizator-marszu-pamieci-zolnierzy-wykletych-skazany-na-prace-spoleczne,549420.html.
100. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji, druk nr 1389, dostępny na stronie: https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/8C0A008B82EDF7BFC125870C0053905C/%24File/1389.pdf.
101. Pronczuk M., artykuł dostępny na stronie internetowej The New York Times z 27 października 2020 r., *Why Are There Protests in Poland?*, https://www.nytimes.com/2020/10/27/world/europe/poland-abortion-ruling-protests.html.
102. Raport Amnesty International, *Moc ulicy w obronie wolności pokojowych zgromadzeń w Polsce*, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/07/Poland-Moc-Ulicy-raport.pdf.
103. Raport Amnesty International, *Wnioski i rekomendacje w zakresie wolności zgromadzeń w Polsce na podstawie obserwacji i monitoringu prowadzonych przez Amnesty International w latach 2017-2019,* https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2020/11/Zgromadzenia-PL.pdf.
104. Raport Amnesty International, *Polska: Demonstracja w obronie praw człowieka. Zastraszanie, inwigilacja i ściganie uczestników protestów*, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2017/10/Polska_Demonstracje-w-obronie-praw-czlowieka.pdf.
105. Raport Amnesty International, *Polska: wolne sądy, wolni ludzie. Sędziowie bronią swojej niezawisłości*., https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2019/07/Wolne-Sady-Wolni-Ludzie-Report_PL.pdf.
106. Raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, *Wolność zgromadzeń w praktyce polskich sądów. Raport HFPC z monitoringu postępowań*,

https://hfhr.pl/upload/2022/01/wolnos-c-zgromadzen-w-praktyce-polskich-sa-do-w.pdf.

107. Raport Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy nr 1 Działalność mediów publicznych*, https://www.gov.pl/attachment/11f3dda8-5be0-4c99-b97c-584e58657a02.

108. Raport Komisji do spraw wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015-2023, *Raport cząstkowy nr 2 Represja SLAPP i inne formy nękania*, https://www.gov.pl/attachment/e2234ce5-f1ed-4214-bf4c-101facea2ebd.

109. Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji z dnia 7 września 2020 roku, KMP.570.5.2020.MK, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20%20KMPT%20z%20wizytacji%20jednostek%20policyjnych%20po%20zatrzymaniach%20w%20Warszawie%207.08.2020%2C%20%207.09.2020.pdf.

110. Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji „ad hoc" komisariatów i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia, znajdujących się w jednostkach podległych Komendzie Stołecznej Policji oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z dnia 11 stycznia 2021 r., KMP.570.11.2020.MZ, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20KMPT%20z%20wizytacje%20pomieszcze%C5%84%20policyjnych%20po%20demonstracjach%20zwi%C4%85zanych%20z%20wyrokiem%20TK%20-%2011.01.2021.pdf.

111. Raport podsumowujący, Badanie dotyczące problemy występowania w Policji agresji skierowanej przeciwko osobom spoza Policji, z którymi funkcjonariusz ma kontakt w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych przeprowadzone przez firmę Synergion Michał Kociankowski Spółka Komandytowa dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 07 grudnia 2015 roku, https://oko.press/images/2018/04/Raport-MSWiA-policja.pdf.

112. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich, Wolność zgromadzeń w Polsce w latach 2016 - 2018, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wolno%C5%9B%C4%87%20zgromadze%C5%84%20w%20Polsce%20w%20latach%202016-2018.%20Raport%20RPO.pdf.

113. Raport II z badania spraw pozostających w zainteresowaniu opinii publicznej ze względu na ich przedmiot oraz charakter, prowadzonych i zakończonych w latach 2016-2023 w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, https://www.gov.pl/attachment/2a977a8c-52b0-4c2c-b7c1-e7bbda386605.
114. Relacja dostępna na stronie internetowej onet.pl z protestu odbywającego się 3 października 2016 r., https://wiadomosci.onet.pl/kraj/czarny-poniedzialek-protest-kobiet-przeciwko-zaostrzeniu-przepisow-aborcyjnych/ypxwf1.
115. Rutkiewicz P., artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Policja wdraża nową strategię w sprawie Strajku Kobiet: "Działamy, nie negocjujemy"*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26497197,policja-wdraza-nowa-strategie-ws-strajku-kobiet-dzialamy.html.
116. Słownik Języka Polskiego PWN, https://sjp.pwn.pl/slowniki/otwarta%20przestrze%C5%84.html.
117. Słownik Języka Polskiego PWN, https://sjp.pwn.pl/slowniki/przymus.html.
118. Sondaż przeprowadzony w dniach 20-21 listopada 2020 roku przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych IBRIS na zlecenie Interii, Sondaż dla Interii: Co trzeci Polak nie ufa policji, https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sondaz-dla-interii-co-trzeci-polak-nie-ufa-policji,nId,4874689.
119. Strona internetowa Komitetu Obrony Demokracji, o KOD – kim jesteśmy, https://ruchkod.pl/o-kod-zie/.
120. Strona internetowa Ministerstwa Sprawiedliwości, *Komisja ds. wyjaśnienia mechanizmów represji wobec organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz działaczy społecznych w latach 2015 - 2023*, https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/komisja-ds-wyjasnienia-mechanizmow-represji-wobec-organizacji-spoleczenstwa-obywatelskiego-oraz-dzialaczy-spolecznych-w-latach-20152023.
121. Strona internetowa Ministerstwa Sprawiedliwości, *Prezentacja pierwszego raportu Komisji ds. represji społeczeństwa obywatelskiego w mediach publicznych*, 22 września 2025 r., https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/prezentacja-pierwszego-raportu-komisji-ds-represji-wobec-spoleczenstwa-obywatelskiego-w-mediach-publicznych-2015-2023.
122. Strona internetowa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, MSWiA powołuje zespół konsultacyjny ds. ochrony zdrowia psychicznego funkcjonariuszy, 23 lutego 2026 r., https://www.gov.pl/web/mswia/mswia-powoluje-zespol-konsultacyjny-ds-ochrony-zdrowia-psychicznego-funkcjonariuszy.

123. Strona internetowa Prokuratury Krajowej*, Informacja o powołaniu w PK zespołu prokuratorów do zbadania spraw pozostających w zainteresowaniu opinii publicznej ze względu na ich przedmiot oraz charakter*, 28 sierpnia 2024 r., https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/informacja-o-powolaniu-w-pk-zespolu-prokuratorow-do-zbadania-spraw-pozostajacych-w-zainteresowaniu-opinii-publicznej-ze-wzgledu-na-ich-przedmiot-oraz-charakter.

124. Strona internetowa Prokuratury Krajowej, *Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie prowadzenia postępowań przygotowawczych w zakresie zdarzeń z użyciem środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej przez funkcjonariuszy wykonujących czynności służbowe*, https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/wytyczne-prokuratora-generalnego-w-sprawie-prowadzenia-postepowan-przygotowawczych.

125. Strona internetowa Prokuratury Okręgowej w Warszawie, Akt oskarżenia przeciwko funkcjonariuszowi Policji w związku z niezasadnym użyciem gazu pieprzowego w stosunku do Barbary Nowackiej, https://www.gov.pl/web/po-warszawa/akt-oskarzenia-przeciwko-funkcjonariuszowi-policji-w-zwiazku-z-niezasadnym-uzyciem-gazu-pieprzowego-w-stosunku-do-barbary-nowackiej.

126. Strona internetowa Uniwersytetu SWPS, *Quis custodiet ipsos custodes? Nadzór nad policją w kontekście przestrzegania praw człowieka*, https://swps.pl/my-uniwersytet/aktualnosci/konferencje-i-seminaria/33987-nadzor-nad-policja-w-kontekscie-przestrzegania-praw-czlowieka.

127. Strona internetowa WHO, https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19.

128. Tymowski W., Sławiński A., artykuł dostępny na stronie internetowej Gazety Wyborczej, *Policjanci przez kilka godzin trzymali w kotle protestujących przeciw marszowi narodowców. "Bez powodu użyli wobec nas siły"*, https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,29132378,policjanci-wciaz-przetrzymuja-na-ulicy-protestujacych.html.

129. Umowa koalicyjna zawarta pomiędzy Koalicyjnym Komitetem Wyborczym Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni, Koalicyjnym Komitetem Wyborczym Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe oraz Komitetu Wyborczego Nowa Lewica, https://platforma.org/upload/document/203/attachments/433/UmowaKoalicyjna.pdf.

130. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o zgromadzeniach, VII kadencja, druk sejmowy nr 3518, https://www.sejm.gov.pl/.
131. Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 1 października 2024 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z utworzeniem oddziałów o profilu mundurowym oraz ułatwieniem powrotu do służby w Policji i Straży Granicznej, X kadencja, druk sejmowy nr 605, https://www.sejm.gov.pl/.
132. Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 28 października 2020 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19, IX kadencja, druk sejmowy nr 683, https://www.sejm.gov.pl/.
133. Winczorek P., *Piotr Winczorek: Ustawa o zgromadzeniach do poprawki*, https://www.rp.pl/opinie-prawne/art13968811-piotr-winczorek-ustawa-o-zgromadzeniach-do-poprawki.
134. Wniosek Prezydenta RP z 28 grudnia 2016 r. o zbadanie zgodności z Konstytucją ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o zgromadzeniach, https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2021/8/5/a1f0193d6a4b742b81a269ff03ce96ab/s22c-6e16122913340.pdf.
135. Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Senacie RP z dnia 13 sierpnia 2020 r., https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/RPO-w-Senacie-o-stanie-praw-i-wolnosci-w-2020.
136. Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z dnia 16 maja 2019 r. skierowane do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego Zbigniewa Ziobry, II.513.1.2016.MK, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20Ministra%20Sprawiedliwo%C5%9Bci%20ws.%20%20przedawnienia%20roszcze%C5%84%20obywatela%20wobec%20pa%C5%84stwa.pdf.
137. Wywiad P. Wojewódki z A. Bodnarem z 12 lipca 2021 r. dostępny na stronie internetowej Polskiego Radia, https://www.polskieradio.pl/13/11465/Artykul/646995,rozmowa-z-adamem-bodnarem.

V. Wykaz akt postępowań poddanych badaniom

Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie

1. II Kp 2320/18
2. II Kp 2321/18
3. II Kp 2362/18
4. II Kp 2524/18
5. II Kp 1317/19
6. II Kp 1468/19
7. II Kp 3228/19
8. II Kp 1135/20
9. II Kp 1136/20
10. II Kp 1283/20
11. II Kp 1769/20
12. II Kp 2156/20
13. II Kp 2194/20
14. II Kp 2220/20
15. II Kp 2224/20
16. II Kp 2660/20
17. II Kp 2661/20
18. II Kp 2819/20
19. II Kp 2839/20
20. II Kp 2889/20
21. II Kp 2899/20
22. II Kp 2918/20

23. II Kp 2935/20
24. II Kp 2963/20
25. II Kp 2972/20
26. II Kp 2973/20
27. II Kp 2986/20
28. II Kp 3085/20
29. II Kp 3111/20
30. II Kp 3144/20
31. II Kp 3147/20
32. II Kp 3159/20
33. II Kp 3248/20
34. II Kp 3265/20
35. II Kp 3266/20
36. II Kp 3308/20
37. II Kp 3345/20
38. II Kp 3347/20
39. II kp 3423/20
40. II Kp 3429/20
41. II Kp 3431/20
42. II Kp 24/21
43. II Kp 30/21
44. II Kp 38/21
45. II Kp 40/21
46. II Kp 61/21

47. II Kp 100/21

48. II Kp 136/21

49. II Kp 213/21

50. II Kp 543/21

51. II Kp 685/21

52. II Kp 744/21

53. II Kp 3217/22

54. V Ko 19/20

55. V Ko 196/20

56. V Ko 208/20

57. V Ko 209/20

58. V Ko 210/20

59. V Ko 324/20

60. V Ko 101/21

61. V Ko 103/21

62. V Ko 104/21

63. V Ko 108/21

64. V Ko 333/22

65. V Ko 340/22

66. V Ko 341/22

67. V Ko 342/22

68. V Ko 343/22

Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie

69. III Kp 689/17

Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie

70. XIV Kp 1096/17

71. XIV Kp 696/20

Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie

72. III Kp 800/17

73. III Kp 801/17

74. III Kp 802/17

75. III Kp 339/20

76. III Kp 340/20

77. III Kp 341/20

78. III Kp 342/20

79. III Kp 884/20

80. III Kp 900/20

81. III Kp 901/20

82. III Kp 902/20

83. III Kp 903/20

84. III Kp 904/20

85. III Kp 925/20

86. III Kp 961/20

87. III Kp 962/20

88. III Kp 963/20

89. III Kp 964/20

90. III Kp 981/20

91. III Kp 983/20

92. III Kp 990/20

93. III Kp 992/20

94. III Kp 1083/20

95. III Kp 1097/20

96. III Kp 115/21

97. III Kp 1015/22

Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie

98. III Kp 1575/19

99. III Kp 846/20

100. III Kp 1770/20

101. III Kp 1857/20

102. III Kp 861/21

Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie

103. V Kp 551/23

104. V Kp 552/23

105. V Kp 553/23

106. V Kp 554/23

107. V Kp 555/23

Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie

108. II Ko 1799/19/S

109. II Kp 1839/19/S

110. II Kp 1844/20/S

111. II Kp 1894/20/S

112. II Ko 15/21/S

113. II Ko 16/21/S

114. II Ko 49/21/S

115. II Ko 17/22/S

116. II Ko 45/22/S

117. II Kp 161/22/S

118. II Ko 202/22/S

119. II Ko 203/22/S

120. II Ko 204/22/S

121. II Kp 1773/22/S

122. II Kp 1809/22/S

123. II Ko 6/23/S

124. II Ko 7/23/S

125. II Ko 27/23/S

126. II Ko 35/23/S

127. II Ko 60/23S

128. II Ko 70/23/S

129. II Ko 73/23/S

130. II Ko 74/23/S

131. II Ko 99/23/S

132. II Ko 102/23/S

133. II Ko 133/23/S

134. II ko 168/23/S

135. II Kp 1398/23/S

136. II Kp 1518/23/S

Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu

137. II Kp 136/20

138. V Kp 332/21

139. V Kp 362/21

Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach

140. III Kp 733/20

Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku

141. II Kp 1420/20

Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu

142. VIII Kp 75/15

Sądu Rejonowego Poznań Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu

143. VI Kp 251/17

144. VI Kp 15/19

Sądu Rejonowego w Toruniu

145. VIII Kp 681/20

Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi

146. IV Kp 321/21

147. VI Kp 170/19

148. VI Kp 657/20

WYKAZ TABEL

1. Tabela nr 1 przedstawiająca wpływ zażaleń na zatrzymania złożonych w trybie przepisów k.p.k.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OKRĘG WARSZAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	31	21	105	68	92	552	165	119	63
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy	23	26	57	25	30	37	26	21	39
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	32	35	29	9	26	38	40	26	27
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza	9	12	11	6	7	31	11	14	10
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa	33	29	55	45	50	42	48	28	40
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe	19	16	27	15	14	11	10	13	21
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ	12	9	25	10	20	22	32	15	27
OKRĘG GDAŃSKI									
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	29	18	18	8	18	13	20	18	18
Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	33	36	37	26	63	35	58	38	36
OKRĘG KRAKOWSKI									
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	48	51	67	49	43	39	41	48	25
OKRĘG WROCŁAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	34	33	31	29	57	39	48	34	29
OKRĘG POZNAŃSKI									
Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w Poznaniu	46	24	36	26	23	50	23	34	26
Sądu Rejonowego Poznań - Nowe Miasto i Wilda	21	17	18	24	35	29	34	19	34
OKRĘG KATOWICKI									
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	30	21	23	33	52	27	26	19	31
OKRĘG ŁÓDZKI									
Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	14	12	8	13	18	16	8	9	11
OKRĘG TORUŃSKI									
Sąd Rejonowy w Toruniu	17	26	17	11	16	15	17	18	29
OKRĘG BYDGOSKI									
Sąd Rejonowy w Bydgoszczy	15	22	20	10	11	11	8	10	3

(opracowanie własne)

2. Tabela nr 2 przedstawiająca wpływ zażaleń na zatrzymania złożonych w trybie przepisów k.p.s.w.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OKRĘG WARSZAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	2	0	0	6	19	26	27	25	4
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa	0	0	0	1	0	0	2	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe	0	0	0	0	0	2	2	0	0
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ	0	0	0	0	0	0	0	4	0
OKRĘG GDAŃSKI									
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	1	2	0	0	0	0	0	0	0
OKRĘG KRAKOWSKI									
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	0	0	0	0	0	0	5	7	13
OKRĘG WROCŁAWSKI									
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	5	1	0	0	0	1	6	1	0
OKRĘG POZNAŃSKI									
Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w Poznaniu	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Sądu Rejonowego Poznań - Nowe Miasto i Wilda	0	0	1	0	0	1	0	0	0
OKRĘG KATOWICKI									
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OKRĘG ŁÓDZKI									
Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	0	0	0	0	1	0	1	0	1
OKRĘG TORUŃSKI									
Sąd Rejonowy w Toruniu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OKRĘG BYDGOSKI									
Sąd Rejonowy w Bydgoszczy	0	0	0	1	0	1	0	0	0

(opracowanie własne)

3. Tabela nr 3 przedstawiająca statystykę przeprowadzonych badań aktowych

	Akta dot. zatrzymań	Zatrzymania - zgromadzenia	Uchybienia	Brak uchybień	EKPCz	Konstytucja
SR dla Warszawy-Śródmieścia	70	68	50	18	5	22
SR dla m.st. Warszawy	5	5	0	5	0	5
SR dla Warszawy Pragi-Południe	2	1	1	0	0	0
SR dla Warszawy-Mokotowa	29	2	0	1	0	0
SR dla Warszawy-Żoliborza	80	26	12	14	12	8
SR dla Warszawy-Woli	141	5	2	2	1	1
SR Gdańsk-Północ w Gdańsku	63	1	0	1	0	0
SR Gdańsk-Południe w Gdańsku	92	brak spraw	brak spraw	brak spraw	brak	brak
SR dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	312	29	23	3	0	11
SR dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	49	3	2	1	1	0
SR Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	99	1	1	0	0	0
SR Poznań-Nowe Miasto i Wilda	2	2	0	2	0	0
SR Katowice-Wschód w Katowicach	1	1	1	0	0	0
SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	56	3	2	1	1	0
SR w Toruniu	70	1	0	1	1	1
SR w Bydgoszczy	96	brak spraw	brak spraw	brak spraw	brak	brak
	SUMA: 1167 spraw	**SUMA: 148 spraw**	**SUMA: 94 spraw**	**SUMA: 49 spraw**	**21 spraw**	**48 spraw**
		5 spraw (przekazano, pozostawiono bez rozpoznania)				

(opracowanie własne)

4. Tabela nr 4 przedstawiająca liczbę spraw, w których orzekano na podstawie przepisów k.p.k. oraz k.p.s.w.

SĄD	LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH ORZEKANO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW K.P.K.	LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH ORZEKANO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW K.P.S.W.
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	42	26
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie	19	7
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie	1	-
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie	1	-
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	3	2
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	5	-
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	3	-
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	1	-
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	1	-
Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	1	-
Sąd Rejonowy w Toruniu	1	-
Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu	2	-
Sąd Rejonowy Łódź-Śródmieście w Łodzi	1	2
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	6	20

(opracowanie własne)

5. Tabela nr 5 przedstawiająca liczbę spraw w odniesieniu do materialnoprawnych przyczyn zatrzymania

KODEKS KARNY	KODEKS WYKROCZEŃ	LICZBA SPRAW
art. 191 § 1		5
art. 193		1
art. 196		1
art. 217		5
art. 222 § 1		29
art. 223 § 1		1
art. 224 § 2		5
art. 224a		1
art. 226 § 1		14
art. 254 § 1		33
art. 256		1
art. 261		1
	art. 51 § 1	2
	art. 52 § 1	2
	art. 52 § 2	16
	art. 54	11
	art. 63a § 1	1
	art. 65 § 2	20
	art. 65a	10
	art. 90	4
	art. 116 § 1a	6
	art. 141	1

(opracowanie własne)

6. Tabela nr 6 przedstawiająca liczbę spraw z wyszczególnieniem poszczególnych naruszeń wypływających na nieprawidłowość zatrzymania

NIEPRAWIDŁOWOŚĆ ZATRZYMANIA	LICZBA SPRAW
naruszenie prawa do obrony	9 spraw
brak natychmiastowego poinformowania o przyczynach zatrzymania oraz przysługujących prawach	42 sprawy
zatrzymanie w celu ustalenia tożsamości	34 sprawy
nieprawidłowości w zakresie sporządzenia protokołu zatrzymania	14 spraw
niezasadne przedłużenie czynności zatrzymania	11 spraw
nadużywanie stosowania środków przymusu bezpośredniego	13 spraw
stosowanie kordonów oraz tzw. „kotłów policyjnych”	33 sprawy
niezapewnienie odpowiednich warunków bytowych	8 spraw
wywożenie zatrzymanych do odległych jednostek Policji	7 spraw

(opracowanie własne)

7. Tabela nr 7 przedstawiająca średni czas rozpoznania spraw objętych badaniami aktowymi

SĄD	LICZBA SPRAW	ŚREDNI CZAS ROZPOZNANIA
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	68	≈ 271 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie	26	≈ 169 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie	1	≈ 125 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie	1	≈ 74 dni
Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie	4	≈ 167 dni
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	5	≈ 113 dni
Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	3	≈ 248 dni
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	1	≈ 380 dni
Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku	1	≈ 38 dni
Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	1	≈ 105 dni
Sąd Rejonowy w Toruniu	1	≈ 61 dni
Sąd Rejonowy Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu	2	≈ 64 dni
Sąd Rejonowy Łódź-Śródmieście w Łodzi	3	≈ 60 dni
Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	27	≈ 249 dni

(opracowanie własne)

8. Tabela nr 8 przedstawiająca statystykę spraw objętych badaniami, w których sądy zastosowały Konstytucję RP oraz EKPCz

	EKPCz	**Konstytucja**
SR dla Warszawy-Śródmieścia	5	20
SR dla m.st. Warszawy	0	5
SR dla Warszawy Pragi-Południe	0	0
SR dla Warszawy-Mokotowa	0	0
SR dla Warszawy-Żoliborza	12	8
SR dla Warszawy-Woli	1	1
SR Gdańsk-Północ w Gdańsku	0	0
SR dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	0	11
SR dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu	1	0
SR Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	0	0
SR Poznań-Nowe Miasto i Wilda	0	0
SR Katowice-Wschód w Katowicach	0	0
SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	1	0
SR w Toruniu	1	1
SUMA:	**21 spraw**	**46 spraw**

(opracowanie własne)

9. Tabela nr 9 przedstawiająca podsumowanie spraw będących przedmiotem badań aktowych

UCHYBIENIE	LICZBA SPRAW
BEZZASADNOŚĆ	84 spraw
NIEPRAWIDŁOWOŚĆ	67 spraw
NIELEGALNOŚĆ	21 spraw

(opracowanie własne)

10. Tabela nr 10 przedstawiająca liczbę spraw przy zastosowaniu poszczególnej wykładni kryterium legalności zatrzymania

RODZAJ WYKŁADNI	LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH ZASTOSOWANO DANĄ WYKŁADNIĘ	LEGALNOŚĆ ZATRZYMANIA	NIELEGALNOŚĆ ZATRZYMANIA
WYKŁADNIA NR 1	93 sprawy	92 sprawy	1 sprawa
WYKŁADNIA NR 2	31 spraw	17 spraw	14 spraw
WYKŁADNIA NR 3	9 spraw	3 sprawy	6 spraw

(opracowanie własne)

KWESTIONARIUSZ DO BADAŃ AKTOWYCH

Metryka sprawy

Sąd rozpatrujący zażalenie na zatrzymanie	
Wydział	
Sygnatura sprawy	

Protokół zatrzymania

Data i godzina zatrzymania	
Data i godzina sporządzenia protokołu	
Przyczyna zatrzymania	
Data i godzina zakończenia czynności	
Data i godzina poinformowania Prokuratora	
Data i godzina zwolnienia	

Zażalenie na zatrzymanie

Data wniesienia zażalenia na zatrzymanie	
Zarzuty	
Stan faktyczny (dzień, miejsce, okoliczności zatrzymania)	

Postanowienie w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie

Data wniesienia zażalenia na zatrzymanie	
Data rozpoznania zażalenia	
Rozstrzygnięcie sądu	
Stan faktyczny (dzień, miejsce i okoliczności zatrzymania)	
Wykładania kryterium zasadności zatrzymania	

Przyczyna orzeczenia bezzasadności zatrzymania	
Wykładnia kryterium legalności zatrzymania	
Przyczyna orzeczenia nielegalności zatrzymania	
Wykładnia kryterium prawidłowości zatrzymania	
Przyczyna orzeczenia nieprawidłowości zatrzymania	
Zastosowane przepisy Konstytucji RP i ich zakres	
Zastosowane przepisy EKPCz	
Powołane orzecznictwo ETPCz	
Inne problemy orzecznicze	